

Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis

C 44

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

54. sējums
2011. gada 11. februāris

<u>Paziņojums Nr.</u>	Saturs	Lappuse
I	<i>Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi</i>	
	ATZINUMI	
	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja	
	464. plenārsesija 2010. gada 14. un 15. jūlijā	
2011/C 44/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kā veicināt efektīvu partnerību kohēzijas politikas programmu pārvaldībā, pamatojoties uz 2007.–2013. gada cikla labu praksi" (izpētes atzinums)	1
2011/C 44/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sabiedrības novecošanas ietekme uz veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmām" (izpētes atzinums)	10
2011/C 44/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kopējas Eiropas patvēruma sistēmas pievienotā vērtība patvēruma prasītājiem un Eiropas Savienības dalībvalstīm" (izpētes atzinums)	17
2011/C 44/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Atklātā koordinācijas metode un sociālā klauzula saistībā ar stratēģiju "Eiropa 2020"" (izpētes atzinums)	23
2011/C 44/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālo pabalstu pilnveidošana"	28
2011/C 44/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Bērnu nabadzība un bērnu labklājība" (izpētes atzinums)	34

LV

Cena:
EUR 8

(Turpinājums nākamajā lappusē)

<u>Paziņojums Nr.</u>	<i>Saturs (turpinājums)</i>	<i>Lappuse</i>
2011/C 44/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ar vides, enerģijas un klimata faktoriem saistīto rūpniecības pārmaiņu ietekme uz nodarbinātību" (izpētes atzinums)	40
2011/C 44/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Virzība uz elektrotransportlīdzekļu plašāku ieviešanu" (izpētes atzinums pēc prezidentvalsts Beļģijas pieprasījuma)	47
2011/C 44/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Liberalizācijas un ekonomikas krīzes ietekme uz enerģētisko nabadzību" (izpētes atzinums)	53
2011/C 44/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Veidot ilgtspējīgu ekonomiku, veicot izmaiņas Eiropas patēriņa modelī" (pašiniciatīvas atzinums)	57
2011/C 44/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Informācija patērētājiem" (pašiniciatīvas atzinums)	62
2011/C 44/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Lisabonas līgums un vienotā tirgus darbība" (pašiniciatīvas atzinums)	68
2011/C 44/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Inovācija tūrisma nozarē: izstrādāt stratēģiju salu ilgtspējīgai attīstībai" (pašiniciatīvas atzinums)	75
2011/C 44/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Finanšu darījumu aplikšana ar nodokli" (pašiniciatīvas atzinums)	81
2011/C 44/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Iekšējā tirgus sociālā dimensija" (pašiniciatīvas atzinums)	90
2011/C 44/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz Eiropas politiku digitālās ofsetspiedes un heliogravīras nozares pārkārtošanai Eiropā" (pašiniciatīvas atzinums)	99
2011/C 44/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pārmaiņas Eiropas tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu apakšnozarē un tās nākotnes izredzes" (pašiniciatīvas atzinums)	105
2011/C 44/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīgu, vidi saudzējošu darba vietu veicināšana un ES tiesību aktu kopums enerģētikas un klimata jomā" (pašiniciatīvas atzinums)	110
2011/C 44/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Savienības enerģētikas politikas efektivitātes palielināšana attiecībā uz MVU un jo īpaši mikrouzņēmumiem" (pašiniciatīvas atzinums)	118
2011/C 44/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Savienības finanšu instruments sadarbībai attīstības jomā: organizētas pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru loma"	123

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

464. PLENĀRSESIJA 2010. GADA 14. UN 15. JŪLIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kā veicināt efektīvu partnerību kohēzijas politikas programmu pārvaldībā, pamatojoties uz 2007.–2013. gada cikla labu praksi” (izpētes atzinums)

(2011/C 44/01)

Ziņotājs: **OLSSON kgs**

Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietniece Wallström kdze 2009. gada 23. februāra vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Kā veicināt efektīvu partnerību kohēzijas politikas programmu pārvaldībā, pamatojoties uz 2007.–2013. gada cikla labu praksi”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 23. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 141 balsi par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pauž stingru pārliecību, ka **patiesa un dziļa partnerība lielā mērā veicina ES kohēzijas politikas efektivitāti un sekmīgumu kopumā**. Partnerība ir ilgtspējīgas ekonomiskās un sociālās attīstības līdzeklis; tā ES fondus palīdz pielāgot vietējām vajadzībām, palielina ES atpazīstamību un veicina demokrātiju. Sekmīgai partnerībai jābūt balstītai uz **reālas līdzdalības ilgtermiņa perspektīvu**, kas sniedz vienlīdzīgas iespējas privātajiem partneriem aktīvi darboties kopā ar publiskajām iestādēm. LAI DEJOTU TANGO, IR VAJADŽĪGI DIVI.

1.2. **Pašreizējais regulējums** joprojām pieļauj pārāk lielas iespējas partnerības jēdziena nacionālajai interpretācijai. Minētie

noteikumi, īpaši vispārējās Regulas Nr. 1083/2006 11. pants, jāpilnveido. EESK ierosina vairākas **izmaiņas** minētā panta formulējumā, paredzot noteikt **obligātās prasības attiecībā uz partnerību**.

1.3. EESK izsaka nožēlu, ka Eiropas Komisijas darbība pēdējā laikā ir bijusi vairāk vērsta uz procedūru un līdz ar to mazāk uz rezultātiem. EESK stingri iestājas par to, lai **Komisija noteiktāk un daudz proaktīvāk darbotos** kā partnerības principa atbalstītāja. Komisijai kopīgi ar dalībvalstīm (turpmāk — DV), reģioniem un pilsonisko sabiedrību būtu pastiprināti jāpievēršas šā principa veicināšanai, balstoties uz atklāto koordinācijas metodi.

1.4. Izšķirīga nozīme ir nepārtrauktai partneru spēju veidošanai: **visās darbības programmās** būtu jānodrošina tehniskās palīdzības resursu pieejamība sociālajiem partneriem un pilsoniskajai sabiedrībai.

1.5. EESK uzsver, ka **vispārējie piešķirumi** ir ļoti efektīvs instruments, lai panāktu partneru reālu līdzdalību, īpaši attiecībā uz mazajiem uzņēmumiem un sociālo ekonomiku, tāpēc tie visām dalībvalstīm būtu plaši jāizmanto gan **ESF, gan ERAF programmās**.

1.6. EESK arī aicina **atjaunot vienkāršotas Kopienas iniciatīvu programmas, kas vērstas uz sociālo inovāciju un vietējo attīstību**.

1.7. Attiecībā uz ES kohēzijas politiku pēc 2013. gada **programmu struktūrām un tiesiskajam regulējumam būtu jāatvieglo partnerības principa īstenošana**. Tas saskan ar *Barca* ziņojumu, kurā uzsvēta saikne starp "pieeju, kas balstīta uz vietējo līmeni" un partnerību, un tas īpaši attiecas uz ERAF un būtu jāiekļauj stratēģijā "Eiropa 2020".

1.8. Lai veicinātu pilsoniskās sabiedrības lielāku līdzdalību visos kohēzijas politikas posmos, Eiropas līmenī būtu jāievieš "**Labas prakses kodekss**", kas būtu saskaņots ar visiem attiecīgajiem Eiropas partneriem.

1.9. **Obligāti jāpanāk vienkāršošana**, lai palielinātu uzsāktu programmu un projektu pozitīvo ietekmi, īpaši attiecībā uz projektiem, kuros ir iesaistīti mazāki dalībnieki. **Kontroli pār projektiem nepieciešams racionalizēt. Finanšu maksājumi** šādiem dalībniekiem jāatvieglo un jāpaātrina, izmantojot priekšfinansējumu un savlaicīgus maksājumus.

1.10. EESK pilnībā apzinās, ka nav viena, visiem derīga risinājuma. Tomēr **labu praksi var un vajag plaši popularizēt**. Labas prakses piemēri ir apkopoti un aprakstīti šā atzinuma pielikumā. Eiropas Komisijai būtu jāatbalsta tās izplatīšana.

1.11. Vairumā DV izšķirīga nozīme partnerības principa īstenošanā ir reģioniem. Tādēļ EESK ierosina, lai reģioni, kas vēlas dalīties pieredzē un izplatīt labu praksi, izveidotu "**partnerības izcilības reģionu**" tīklu, un uzskata, ka šādu tīklu vislabāk varētu virzīt Reģionu komiteja.

2. Ievads

2.1. Eiropas Komisija 2009. gada februārī lūdza EESK izstrādāt izpētes atzinumu par tematu "Kā veicināt efektīvu partnerību kohēzijas politikas programmu pārvaldībā, pamatojoties

uz 2007.-2013. gada cikla labu praksi"; atzinumam būtu arī "jāsekmē turpmākās kohēzijas politikas izstrāde". EESK tika aicināta jo īpaši izvērtēt partnerības un pilsoniskās sabiedrības līdzdalības aspektus kohēzijas politikas izstrādē. Šajā atzinumā tomēr nav iekļauta "vertikālā" partnerība publiskajā sfērā, t.i., starp Eiropas Komisiju, DV, reģionālajām un vietējām pašvaldībām un citām publiskajām iestādēm.

2.2. Atzinuma sagatavošanu visnotaļ ir sekmējusi ciešā sadarbība ar Komisijas dienestiem. Ziņotājs veica ievērojamu darbu paraugprakses apzināšanā un dokumentēšanā, iesaistot EESK locekļus, valstu ekonomikas un sociālo lietu padomes, sociālos partnerus un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas. Katoļvicē, Porto un Šverinā ir notikušas uzklaušanās sanāksmes, ko papildinājuši apmeklējumi vairākās citās DV. Vērtīgu atbalstu sniedzis arī Eiropas Parlaments un Reģionu komiteja.

3. Partnerības princips un tā attīstība

3.1. Partnerības princips ir viens no ES kohēzijas politikas pamatprincipiem. Tā pirmsākums atrodams 1957. gada Romas līgumā, izveidojot Eiropas Sociālo fondu. Jauns solis tika sperts 1988. gadā, kad minēto principu pieņēma par struktūrfondu kopīgu instrumentu. Sākotnēji partnerība bija vērsta tikai uz tradicionālajiem ekonomikas un sociālās jomas dalībniekiem; tagad tā ietver partnerību ar "jebkurām citām atbilstīgām struktūrām, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, ar vides aizsardzības partneriem, nevalstiskajām organizācijām un struktūrām, kas veicina vīriešu un sieviešu līdztiesību" (1). Šī attīstība atspoguļo ES stratēģisko mērķi nodrošināt labu pārvaldību, kas pavisam nesen vēlreiz apliecināts "Eiropa 2020" redzējumā.

3.1.1. Vispārējās regulas 11. pants ir noteicošs attiecībā uz partnerības principa darbības jomu un piemērošanu. DV attiecīgos partnerus iesaista dažādos plānošanas posmos. Tās arī norīko visrepresentatīvākos partnerus valsts, reģionālajā un vietējā līmenī un ekonomikas, sociālajā, vides vai citās jomās "saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un praksi". Katru gadu Komisija apspriežas ar organizācijām, kas Eiropas līmenī pārstāv ekonomikas jomas un sociālās jomas partnerus.

3.2. Regula paredz "vispārējus piešķirumus"; šādu fondu pārvaldību var uzticēt starpniekinstitūcijām, tostarp reģionālās attīstības struktūrām vai nevalstiskām organizācijām (42. pants).

3.2.1. Tehniskās palīdzības pasākumi var būt vērsti uz visiem partneriem, fondu atbalsta saņēmējiem un plašu sabiedrību. Tādi pasākumi ir informācijas izplatīšana, sadarbības tīklu veidošana, sadarbības un pieredzes apmaiņas sekmēšana (45. un 46. pants).

(1) Padomes Regula (EK) Nr. 1083/2006 par struktūrfondiem, 11. pants.

3.3. LESD 163. pantā un iepriekš minētās Padomes Regulas 104. pantā sociālajiem partneriem paredzēta īpašu loma Eiropas Sociālā fonda (ESF) darbībā un pārvaldībā. ESF pārvaldīšanā Komisijai palīdz komiteja, kurā ir valdību, arodbiedrību un darba devēju organizāciju pārstāvji.

3.4. Attiecībā uz ESF partnerības princips ir iestrādāts Regulā (EK) Nr. 1081/2006.

3.4.1. Laba pārvaldība, partnerība, spēju veidošana un atziņas, kas izriet no EQUAL programmas, ir īpaši izceltas un būtu jāveicina, iesaistot sociālos partnerus un citas ieinteresētās puses (preambula un 5. pants).

3.4.2. ESF būtu jāveicina partnerības, vienošanās un iniciatīvas, īstenojot atbilstīgo ieinteresēto pušu – piemēram, sociālo partneru un NVO – tīklošanu starpvalstu, valstu, reģionālā un vietējā līmenī (3. panta 1. punkta e) apakšpunkts). Tas būtu jāatbalsta, veidojot iestāžu spējas (3. panta 2. punkta b) apakšpunkts).

3.4.3. ESF ir īpašs uzdevums atbalstīt sociālos partnerus un stiprināt sociālo dialogu konverģences reģionos. Īpaši NVO būtu aktīvi jāiesaistās sociālās iekļaušanas, dzimumu līdztiesības un vienlīdzīgu iespēju programmās (5. pants).

3.4.4. Saistībā ar partnerību īpaša uzmanība būtu pievēršama inovatīviem pasākumiem (7. pants).

3.5. Atšķirībā no ESF vai ELFLA regulas, Regulā (EK) Nr. 1080/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu (ERAF) nav konkrētu nosacījumu attiecībā uz partnerību. EESK uzskata, ka ERAF būtu vairāk jāvirza uz mazajiem uzņēmumiem, inovāciju un vietējo attīstību, izmantojot partnerību veicinošus instrumentus (piemēram, mērķpasākumus, vispārējus piešķirumus).

4. Partnerība praksē

4.1. Ar partnerības principu saistītos kohēzijas politikas sekmīguma un efektivitātes nodrošināšanas faktoros var apkopot šādi:

— tiek sniegti dažādi viedokļi un zināšanas, lai apzinātu reālo stāvokli;

— labāka pielāgošanās partneru vajadzībām un perspektīvām;

— ar vietējā līmeņa starpniecību atbalstu var vēl vairāk pielāgot reālajiem uzņēmējdarbības apstākļiem, strādājošajiem un iedzīvotājiem kopumā;

— programmās būs vairāk ņemti vērā tādi aspekti kā vide, dzimumu līdztiesība un sociālās atstumtības apkarošanas pasākumi;

— vairāk būs redzama integrēto politiku pievienotā vērtība;

— partnerība ir īpaši nozīmīgs kolektīvo saistību instruments, tā sekmē publiskā sektora izdevumu un publiskās politikas efektivitāti;

— partneri ES kohēzijas politiku tuvinās iedzīvotājiem.

4.2. Tomēr sekmīga partnerība ir lielā mērā atkarīga no tā, vai apspriešanās un līdzdalība ir nacionālās un politiskās kultūras daļa. Ja tā ir, partneri ir vairāk iesaistīti un spēj izstrādāt un pat īstenot programmas un projektus.

4.3. Pieredze liecina, ka partnerības principa īstenošana pēdējo gadu laikā kopumā ir uzlabojusies, pat tad, ja partneri to vērtē dažādi. Joprojām pastāv nopietni šķēršļi, kas ir atšķirīgi ne vien dažādās valstīs, bet dažkārt arī valstu ietvaros. Dažas DV pilsoniskā sabiedrība tomēr uzskata, ka salīdzinājumā ar 2000.–2006. gada plānošanas periodu ir bijušas dažas neveiksmes.

4.4. Pēdējos gados Komisija vairāk nekā jebkad pievēršas formalitātēm un revīzijas prasībām. Maziem uzņēmumiem un organizācijām ir mazāk ir iespēju īstenot projektus. Resursi mazo projektu atbalstam ir lielā mērā izzuduši. Kopienas iniciatīvas programmas ir atceltas, un vairumā DV to iekļaušana nav bijusi veiksmīga.

4.5. Partnerību joprojām uztver formāli: bieži ir vērojama iestāžu un partneru savstarpēja neuzticēšanās, jo trūkst kopēja skatījuma vai skaidrības par partnerības mērķi. Trūkst skaidras izpratnes par to, kas veido organizētu pilsonisko sabiedrību un kāda ir tās loma; to vēl vairāk pastiprina neskaidrie regulas noteikumi un iestāžu nostāja, partnerību uztverot kā papildu slogu. Tiek apšaubīta partneru leģitimitāte un reprezentativitāte, un rodas bažas par to, ka pārmērīgas un laikietilpīgas konsultācijas var palēnināt programmu īstenošanu.

4.6. Tāpēc konsultāciju procedūras bieži ir neatbilstīgas, būdamas pārāk birokrātiskas, pārāk tehniskas un ar nepietiekamiem partneriem atvēlētajiem termiņiem. Kompetentās iestādes un partnerus šķir ievērojama informācijas plaisa. Bieži vien partneri ir tikai daļēji iesaistīti politikas izstrādāšanā un īstenošanā. Partneru atstāšana bez ievēribas nozīmē, ka viņus neuzklausa. Vērojama arī noraidoša attieksme pret jauna veida domāšanu un inovatīvām idejām. Spēkā esošie tiesību akti un to īstenošana nav pielāgoti tam, lai veicinātu partnerību. Tādējādi partneri zaudē interesi par līdzdalību un saistību uzņemšanos.

4.7. Lai būtu sekmīgi partneri, daudziem sociāli ekonomiskās jomas dalībniekiem un NVO nepieciešamas atbilstīgas zināšanas, organizatoriskā, profesionālā veiktspēja un finanšu resursi. Pilnvērtīgi līdzdarboties īpaši grūti ir mazām organizācijām.

4.8. *BusinessEurope* aptauja 2007.-2013. gada plānošanas periodā parāda ievērojamu uzlabojumu salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu, pateicoties tam, ka iestādes un sociālie partneri ir guvuši lielāku pieredzi, ir panākta labāka pārredzamība diskusijās un apspriešanās un īstenošanas procedūras ir labāk organizētas. Kopumā līdzdalība valsts līmenī šķiet apmierinošāka nekā reģionālajā līmenī. Uzlabojumi noteikti ir vajadzīgi dalībvalstīs, kas nesen pievienojās ES, taču tas attiecas arī uz valstīm, kuras jau ilgu laiku ir ES dalībvalstis. *BusinessEurope* aptauja parāda arī plaisu starp īsu apspriešanās procesu un ilgstošu kavēšanos programmu īstenošanā un rosina labāk nodrošināt informāciju, kas iegūta apspriešanās gaitā.

4.9. Eiropas Amatsniecības, mazo un vidējo uzņēmumu apvienība (*UEAPME*) atbalsta augšupēju pieeju un principu "vispirms domāt par mazajiem uzņēmumiem", kas jāpielāgo vietējo uzņēmumu un pašvaldību vajadzībām. Partnerība būtu jāattīsta daudzlīmeņu un uz daudzu dalībnieku iesaisti balstītas pārvaldības ietvaros. *UEAPME* uzsver, ka panākumu faktors ir horizontālā subsidiaritāte, proti sociāli ekonomisko partneru vienlaicīga iesaiste Eiropas, valsts un vietējā līmenī. Administratīvie un finanšu noteikumi jāvienkāršo, un ir vajadzīgi lielāki iepriekšēji maksājumi, kā arī vispārēji piešķirumi, kas ir ļoti efektīvi. Kā norāda *UEAPME*, ir reģioni, kuros mazie uzņēmumi saņem tikai 1-2 % no pieejamā ES finansējuma. Lai piekļūtu attiecīgajiem fondiem, MVU jādarbojas partnerībā un ar pārstāvības organizāciju starpniecību. Šādos gadījumos tehniskā palīdzība ir pilnīgi nepieciešama. *UEAPME* aicina Komisiju publicēt fondu izmantošanas rokasgrāmatu.

4.10. Eiropas Arodbiedrību konfederācija (EAK) uzskata, ka pēdējā veiktajā plānošanas periodā nav panākti īpaši uzlabojumi. Tā prasa, lai regulā būtu skaidri noteikumi, ar ko definē partnerību, un aicina noteikt obligātās prasības. Partnerības kvalitāte ir lielā mērā atkarīga no publisko iestāžu apņēmības īstenot partnerības principu. EAK atzīst, ka valstu un reģionālā līmeņa partnerība darbojas labāk nekā vietējā līmeņa partnerība. Liela nozīme ir pieredzes apmaiņai. Starpreģionālās sadarbības programmas jānostiprina, īpaši tajās iesaistot starpreģionālo arodbiedrību padomes. EAK ir publicējusi rokasgrāmatu, kuras pamatā ir tās locekļu praktiskā pieredze attiecībā uz to, kā arodbiedrības var sadarboties ar ESF.

4.11. Eiropas sociālie partneri (EAK, BE, CEEP) 2010. gada februārī publicēja kopīgu ziņojumu par ESF. Galvenais secinājums ir tas, ka, lai palielinātu Fonda efektivitāti, izšķirīga nozīme ir spēju veidošanai. Citi nopietni šķēršļi ir administratīva elastīguma trūkums un vāja izpratne par partnerību dažās DV. Sociālie partneri vēlas ciešāku partnerību ar reģionālajām un vietējām pašvaldībām.

4.12. Eiropas Nabadzības novēršanas tīkls (*EAPN*) ierosina, lai apspriešanās būtu plaša un pamatīga, iekļaujot dažādus organizāciju veidus un izmantojot daudzveidīgas metodes. Attiecīgās dalības izmaksas būtu jāsedz, un sanāksmēm būtu jānotiek pietiekami bieži. *EAPN* darbībā ir svarīgi ņemt vērā *EQUAL* pieredzi saistībā ar ESF, pievēršot īpašu uzmanību inovācijas, partnerības, dzimumu līdztiesības principiem un starpvalstu aspektam. Tāpat kā iepriekšējā plānošanas periodā, vairāk uzmanības jāpievērš maziem projektiem.

4.13. Eiropas Pilsoņu rīcības dienests (*ECAS*) ierosina dalībvalstīm un reģioniem izstrādāt informēšanas, apspriešanas un līdzdalības plānu, iekļaujot visus programmu un to projektu posmus. Šie plāni būtu jāpublicē un jāvērtē daudzlīmeņu pārvaldības un partnerības ietvaros, pulcējot vietējā līmeņa vadītājus. *ECAS* ierosina reģioniem, kas pirmie vēlas veikt pieredzes apmaiņu, izveidot prakses kopienas.

4.14. Ziņojumā, ko 2008. gadā publicēja *CpKP* Čehijas Republikā, Centrāleiropas un Austrumeiropas valstu NVO ar sava SF foruma palīdzību izanalizēja partnerības 6 valstīs (BG, HU, LT, PO, RO, SK) un secināja, ka lielākā problēma ir NVO ierobežotā veiktspēja. *CpKP* arī atzina, ka politiskais atbalsts partnerībai ir vājš. NVO jāizglīto savi eksperti un vadītāji, programmu ietvaros nodrošinot tehnisko palīdzību; šo palīdzību biežāk tieši izmanto publiskā pārvalde. Atlase, lai piedalītos uzraudzības komitejās un citās institūcijās, būtu jāveic rūpīgāk.

4.15. EP ziņojumā⁽²⁾, kas balstīts uz gadījumu izpēti, norādīts, ka svarīga nozīme ir pārvaldības pārņemšanai uz zemākiem teritoriāliem līmeņiem, tāpat kā starpposma forumu vai koordinācijas mehānismu un neformālu tīklu izveidei. Tajā arī ieteikts samazināt programmu sarežģītību. Politikas apgūšana un veiktspējas uzlabošana būtu jāorganizē ar tādu īpašu pasākumu starpniecību kā stratēģiskas debates, starpvalstu pasākumi, atbalsta struktūras, labas prakses izplatīšana.

⁽²⁾ "Pārvaldība un partnerība reģionālās politikas jomā valstu, reģionu un projektu līmenī", ziņotājs *Jean-Marie Beaupuy*, Eiropas Parlaments pieņēma 21.10.2008.

5. Vispārīgas piezīmes

5.1. EESK pauž pārliecību un ir atkārtoti norādījis iepriekšējos atzinumos, ka patiesa un dziļa partnerība veicinās struktūrfondu mērķtiecīgāku un efektīvāku izmantošanu un projektu sekmīgāku īstenošanu. Partnerībai jābūt balstītai uz reālas līdzdalības ilgtermiņa perspektīvu, kas sniedz iespējas privātajiem partneriem aktīvi darboties kopā ar publiskajām iestādēm. **Reāla partnerība** rada savstarpēji izdevīgus apstākļus visām ieinteresētajām pusēm.

5.2. Visu Kopienas politiku uzmanības centrā jābūt iedzīvotājiem. Tādēļ partnerībai saistībā ar struktūrfondu jāatspoguļo augšupēja pieeja un visiem iedzīvotājiem un viņus pārstāvošajām organizācijām jānodrošina iespējas iesaistīties kohēzijas politikā un projektos, ko finansē no tās fondiem. Partnerības principa ietveršana plānošanā un īstenošanā veicina iedzīvotāju un organizētas pilsoniskās sabiedrības aktīvu līdzdalību kohēzijas politikas īstenošanā, tādējādi stiprinot demokrātiju.

5.3. Reālas partnerības kultūras veidošana ir zināšanu apguves process. Tas nozīmē atbildības uzticēšanu partneriem un vienlīdzīgu iespēju radīšanu, lai viņi visi varētu piedalīties visos kohēzijas politikas īstenošanas posmos. Pieredze rāda, ka resursi veikspējas palielināšanai ir bijuši izšķirīgs faktors efektīvākas partnerības veicināšanā. Tāpēc šādi resursi būtu jāizmanto visiem partneriem — gan privātajiem, gan publiskajiem — visās darbības programmās un ne tikai konverģences reģionos. Ļoti vajadzīga ir turpmāka publisko un privāto partneru "kopīga apmācība".

5.4. Pastāv līdzsvara trūkums starp partneriem ietekmes un varas, informācijas pieejamības, finanšu līdzekļu, profesionālo spēju ziņā u.c. Periodam pēc 2013. gada ir jāizveido struktūra, kas radīs jaunu līdzsvaru starp publiskajām iestādēm un privāto sektoru, izmantojot pārvaldības modeli, kura pamatā ir partnerības princips un kurā īpaši svarīga nozīme ir reģionālajai un vietējai dimensijai, kā arī privātajiem sociālās un ekonomikas jomas dalībniekiem.

5.5. Jāpanāk visu privātā un publiskā sektora partneru savstarpēja uzticēšanās un spēja pacelties pāri savām specifiskajām interesēm; tādēļ ir jāmaina domāšanas veids. Ir vajadzīga jauna dialoga kultūra, kuras pamatā ir princips "vispirms domāt par mazajiem uzņēmumiem" un kas atbilst vietējo uzņēmumu un organizāciju vajadzībām. Publiskajām iestādēm jābūt gatavām pieņemt sniegto ieguldījumu; privātajiem partneriem jāuzņemas saistības, un to var veicināt, ļaujot projektos iesaistīt vairāk privātā līdzfinansējuma. Partneru līdzdalībai jāśakas jau agrīnā posmā, lai to ieguldījums varētu būt izšķirīgs un konstruktīvs.

5.6. Kā vieni no galvenajiem sociāli ekonomiskās jomas dalībniekiem jāiesaista sociālie partneri, tāpat kā sociālās ekonomikas organizācijas un NVO. Svarīgi ir veicināt plurālismu, iesaistot mazus inovatīvus uzņēmumus, organizācijas un citus dalībniekus, kam nākotnē var būt noteicoša loma. Partnerībai tomēr jābūt arī elastīgai un pielāgotai dažādo programmu konkrētajām vajadzībām.

5.7. Kā minēts iepriekš, politiskā kultūra, tradīcijas un pieredze nosaka to, kā partnerības principu īsteno dalībvalstīs. Tā kā 27 dalībvalstu ES pastāv lielas atšķirības, nav viena vienota modeļa, kas atbilstu visiem apstākļiem. Tāpēc ir savstarpēji jāmācās no citu gūtās pieredzes; visu ieinteresēto pušu kopīgs uzdevums ir veicināt labas prakses izplatīšanu, tādējādi palielinot finansējuma efektivitāti.

5.8. Tiesības, pienākumi un atbildība partnerības ietvaros atšķiras atkarībā no attiecīgo partneru lomas un statusa. Īpaši tas attiecas uz situāciju, kad līdzdalības tiesības ir pretrunā ar lēmumu pieņemšanas tiesībām attiecībā uz budžetu. Pat tad šādu pretnostatījumu ir iespējams pārvarēt, ja visi partneri pieņem uz vienprātību pamatotu pieeju stratēģijai un finansējumam.

5.9. Saskaņā ar spēkā esošo regulu partnerības principa piemērošana atbilstoši valstu normatīvajiem aktiem un praksei ietilpst dalībvalstu kompetencē. EESK saskata būtisku un steidzamu nepieciešamību noteikt Eiropas obligātās prasības attiecībā uz partnerības organizēšanu atbilstoši augstiem standartiem. Tāpēc EESK uzskata, ka ERAF būtu vairāk jāpievēršas mazajiem uzņēmumiem, inovācijai un vietējā līmeņa attīstībai, izmantojot partnerību atbalstošus un veicinošus instrumentus, piemēram, mērķpasākumus, vispārējus piešķirumus u.c.

5.10. Plānošanu kopumā var un vajag reformēt, lai veicinātu partnerību. To var panākt, padarot programmas mērķtiecīgākas un vairāk orientētas uz problēmu risināšanu gan to mērķa, gan aptvēruma ziņā (piemēram, ģeogrāfiskā teritorija, nozare, uzdevums).

5.11. Tas, ka programmu struktūras tiešā veidā nosaka sekmīgas partnerības perspektīvas, skaidri izpaudās tādās Kopienas iniciatīvās kā EQUAL un URBAN II, kur tika nepārprotami prasīta partnerība. Šo iniciatīvu atcelšanu var uzskatīt par partnerības principa regresiju salīdzinājumā ar 2000.–2006. gada plānošanas periodu. Daudzas DV nav nodrošinājušas EQUAL pieredzes iekļaušanu pašreizējā plānošanas periodā, kaut gan šāds noteikums ir iekļauts ESF regulā.

5.12. Kopš paša pirmsākuma LEADER, pievēršoties lauku reģioniem, bija partnerības principa īstenošanas pionieris. Jāatzīmē, ka LEADER metode, kaut gan tā vairs nav Kapienas iniciatīva, ir pilnībā iekļauta **kā obligāta ass lauku attīstības programmās** pašreizējā periodā, gan pateicoties iniciatīvas panākumiem, gan stingrākiem nosacījumiem ELFLA regulas (EK) Nr. 1698/2005 6. pantā. Tās mērķis ir iesaistīt un mobilizēt vietējos dalībniekus, veidojot teritoriālas apvienības endogēnai vietējai attīstībai. Oriģināla ierosme ir **izveidot vietējā līmeņa partnerību, kas pazīstama ar nosaukumu “vietējā rīcības grupa” (VRG)**. Vietējā lēmumu pieņemšanas līmenī sociāli ekonomiskie partneri un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji ir vairākumā. LEADER atbalsta valstu lauku reģionu tīkli, kurus veido plaša partnerība, kas vietējā mēroga projektus saista ar valsts un ES līmeni.

5.13. EESK izsaka nožēlu, ka Eiropas Komisijas darbība pēdējā laikā ir vairāk virzīta uz procedūrām un kļuvusi formālāka, tādējādi vairāk vērsta uz revīziju un mazāk uz patiesiem rezultātiem. EESK uzsver, ka **Komisijai partnerības princips būtu jāisteno noteiktāk un proaktīvāk**. Atgriežoties pie agrākās kohēzijas politikas filozofijas, Komisijai jābūt nevis tikai novērotājam, bet gan jākļūst par reālu un iesaistītu “partneri”.

5.14. EESK secina, ka sarežģītām administratīvām un finanšu procedūrām saistībā ar struktūrfondu programmām un projektiem ir kavējoša, demotivējoša un pat atturoša ietekme, īpaši attiecībā uz MVU, mikrouzņēmumu un sociālās ekonomikas organizāciju vēlēšanos izmantot struktūrfondu līdzekļus. Tādēļ EESK skatījumā šādu procedūru **vienkāršošana** gan ES, gan valstu līmenī ir loģisks pasākums, kas izriet no nepieciešamības panākt sekmīgu partnerību, kā arī paātrināt maksājumus. Tas ir īpaši steidzami risināms jautājums.

5.15. Vispārējie piešķirumi fondu pārvaldību ļoti efektīvi ļāvuši tuvināt atbalsta saņēmējiem un viņu vajadzībām. Šādiem piešķirumiem ir bijusi sevišķi svarīga nozīme mazu projektu finansēšanā. EESK pauž nožēlu par to, ka minētā sistēma pašreizējā ciklā ir būtiski samazināta salīdzinājumā ar laikposmu no 2000. līdz 2006. gadam. Komiteja uzskata, ka **visām DV vajadzētu paplašināti izmantot vispārējos piešķirumus abos fondos**, to saņēmējiem uzticot patiesu atbildību, lai atraisītu MVU un sociālās ekonomikas milzīgo potenciālu.

5.16. Šajā ziņā visnotaļ vēlams papildinājums būtu aktīvāka un plašāka EIB darbība. EESK arī aicina pilnveidot JEREMIE

programmu ar mērķi veicināt atbalstu mazajiem uzņēmumiem un to organizācijām.

5.17. EESK atkārtoti savu prasību **integrēt un koordinēt visus fondus**, kas ir saistīti ar ES kohēzijas politiku, vienotajās rīcības programmās iekļaujot arī ELFLA un Eiropas Zivsaimniecības fondu. Šāda integrācija veicinās efektīvu partnerību, tā kā partneriem parasti ir vispusīgs attīstības redzējums. EESK uzskata, ka ir arī aktīvi jāsekmē iekļaušana valstu politikās, tādējādi integrēta pieeja Eiropas un valstu līmenī nestu divkāršu labumu.

5.18. Šī prasība pilnībā saskan ar *Barca* 2009. gada aprīļa ziņojumu⁽³⁾, kurā uzsvērtā partnerības nozīme organizētā pilsoniskā sabiedrībā, lai kohēzijas politikas teritoriālā dimensija kļūtu par vienu no galvenajiem faktoriem Eiropas integrācijā. Partnerībai ir izšķirīga loma fondu efektīvā un lietderīgā izmantošanā. Ziņojumā ir uzsvērtā nepieciešamība mobilizēt vietējos dalībniekus teritoriālā līmenī un ar publisku debašu starpniecību iesaistīt iedzīvotājus. *Barca* ierosina, ka pirms jaunās kohēzijas politikas laikposmam pēc 2013. gada pieņemšanas 2010.–2012. gadā būtu jānotiek patiesai stratēģiskai diskusijai ar pilsoniskās sabiedrības līdzdalību.

6. Eiropas iniciatīvas uzlabojumu sekmēšanai

6.1. EESK uzskata, ka ir jāveic virkne obligātu un brīvprātīgu pasākumu Eiropas un valstu līmenī, lai pilnveidotu un stiprinātu partnerību struktūrfondu jomā, kā arī izplatītu partnerības labas prakses paraugus visās DV. EESK aicina grozīt dažādas ES regulas. Turklāt ir vajadzīgs “Labas prakses kodekss”, kas saskaņots ar stingrākām Eiropas Komisijas sniegtām vadlīnijām.

6.2. EESK ierosina grozīt 11. pantu, ar kuru pašreizējā vispārējā regulā 1083/2006 paredzēti partnerības pasākumi (konsoolidēts teksts ar visām ierosinātām izmaiņām ir pievienots 1. pielikumā), un jaunajā regulā to formulēt šādi.

6.2.1. Aiz vārdiem “saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un praksi” 1. punktu papildināt ar vārdiem “pēc vienošanās ar attiecīgajiem partneriem”. Tikai panākot vienošanos ar partneriem par partnerības raksturu, var sekmēt procesa patiesu leģitimitāti un veiksmīgākus projektus. EESK atbalsta jau iekļautos ESF komitejas nosacījumus, lai noteiktu, kas ir attiecīgie partneri; šo konkrēto nosacījumu varētu attiecināt arī uz visiem struktūrfondu.

⁽³⁾ “Programma reformām kohēzijas politikā — uz vietējo līmeni balstīta pieeja Eiropas Savienības uzdevumu un vajadzību risināšanai”, 2009. gada maijs.

6.2.2. EESK uzskata, ka 11. pantā noteikti būtu jāparedz, ka partnerības principa īstenošanu kopīgi uzrauga Komisija, dalībvalstis un organizēta pilsoniskā sabiedrība. Atklātā koordinācijas metode (AKM) tam nodrošina lielisku modeli. Komisija sadarbībā ar dalībvalstīm nosaka mērķus, rādītājus un pamatnostādnes, veic darbības salīdzinošo novērtējumu, paraugprakses apmaiņu un lietpratēju veiktus salīdzinošus pārskatus.

6.2.3. Lisabonas līgumā ir atzīta AKM, kas norādīta LESD 149., 153., 156., 168., 173. un 181. pantā. Tādēļ EESK ierosina līdzīgu formulējumu, kas būtu pievienojams 11. pantam: “Komisija ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm var īstenot iniciatīvas, kas vērstas uz pamatnostādņu un rādītāju noteikšanu, paraugprakses apmaiņas organizēšanu un periodiskai uzraudzībai un novērtējumam nepieciešamo elementu sagatavošanu”. Būtu jāpievieno arī galvenajām Eiropas organizācijām, kuras pārstāv sociālos partnerus un pilsonisko sabiedrību.

6.2.4. Konsultācijām ar ekonomiskajiem un sociālajiem partneriem Eiropas līmenī “būtu jānotiek vismaz divreiz gadā” un arī jāiekļauj atbilstīgas un reprezentatīvas organizācijas, kas minētas 11. panta 1. punkta c) apakšpunktā, kā arī lauku attīstības organizācijas, lai izveidotu saikni ar ELFLA. Šādas konsultācijas būtu jāorganizē jau tagad patiesas stratēģiskas diskusijas ietvaros Eiropas līmenī pirms jaunās kohēzijas politikas pēc 2013. gada pieņemšanas (skat. *Barca* ziņojumu).

6.2.5. Tāpat EESK ierosina uzlabot attiecīgās apspriedes par katru fondu ES līmenī. Nemazinot sociālo partneru privilēģēto lomu, ESF komiteja pēc attiecīgām konsultācijām pieaicinātu ierobežotā skaitā novērotājus no citām ieinteresētās personas pārstāvošām organizācijām.

6.2.6. EESK neatlaidīgi aicina grozīt ERAF un ELFLA regulas, lai ņemtu vērā ESF regulas 5. pantu par “labu pārvaldību un partnerību”. Komiteja arī rosina jaunajā ERAF regulā iekļaut Partnerības komitejas jēdzienu.

6.2.7. EESK īpaši uzsver, ka “visiem privātajiem partneriem pieejams pienācīgs resursu daudzums jāpiešķir spējas veidošanai”, un tādēļ aicina paredzēt 10 % no tehniskās palīdzības budžeta **visās darbības programmās veiktspējas uzlabošanai un apmācībai**. Būtu arī jāatbalsta Eiropas līmeņa apmācība, kas sniedz labumu valstu līmenī, veicinot pieredzes un labas prakses apmaiņu.

6.3. EESK uzskata, ka, lai panāktu nepieciešamo **vienkāršošanu**, vajadzētu racionalizēt projektu revīziju un kontroli. Maksājumi, finansālās garantijas un priekšfinansējums būtu jāpielāgo un jāpaātrina, ņemot vērā atbalsta saņēmēju vāja-

dzības, īpaši, ja tas attiecas uz maziem tirgus dalībniekiem. Pašreizējās priekšfinansējuma iespējas, neraugoties uz vairākiem uzlabojumiem, ko Komisija ierosināja 2009. gadā, joprojām ir visnotaļ nepietiekamas.

6.4. Lai izpildītu minimālās prasības par partnerības organizēšanu atbilstoši augstiem standartiem, EESK ierosina, lai Komisija kopīgi ar 11. pantā minētajām partneru kategorijām izstrādātu “**Labas prakses kodeksu**” partnerības principa īstenošanai, balstoties uz šādām pamatnostādņēm:

— jau pašā sākumā attiecīgajiem publiskajiem un privātajiem partneriem būtu jāvienojas par **informēšanas/konsultāciju/līdzdalības plānu** plānošanai, īstenošanai un novērtēšanai, norādot skaidrus mērķus un ceļvežus;

— kompetentajām iestādēm būtu jāatskaitās par to, kā savos priekšlikumos un ziņojumos tās ir ņēmušas vērā partnerības principu. Partneru viedokļi būtu jādokumentē skaidri un atklāti;

— partnerībai jābūt atbildīgai par **procedūrām, lai izvēlētos savus locekļus** vadības komitejās (turpmāk VK) un citās konsultatīvās struktūrās, kas izveidotas struktūrfondu ietvaros. Izvēlei jābūt balstītai uz interesi, pārstāvību un atvērtību jauniem, ieinteresētiem un inovatīviem dalībniekiem;

— visās darbības programmās jānodrošina **tehniskās palīdzības** pieejamība visiem partneriem veiktspējas uzlabošanas, koordinācijas un pārstāvības vajadzībām; šādus projektus izstrādā un vada paši partneri;

— partnerība būtu jau no paša sākuma jāiesaista **projektu atlases kritēriju** izstrādāšanā;

— **partnerība būtu jāparedz kā kritērijs** attiecībā uz fondu finansētiem projektiem;

— būtu jāveicina **starptautiska partnerība**;

— jānosaka rādītāji **efektīvai pārvaldībai no atbalsta saņēmēju viedokļa**;

— būtu jāveic procedūru un kontroles sistēmu **vienkāršošana**;

— jāpaātrina **maksājumi** atbalsta saņēmējiem;

— **ilgtermiņa stratēģijas** būtu jāapspriež VK vai citās ar NSID saistītās struktūrās.

6.5. Plānošanas perioda laikā **būtiski pārskatot** darbības programmas, ir stingri jāievēro un jāizceļ partnerības princips.

6.6. EESK ierosina, lai reģioni, kas vēlas dalīties pieredzē un izplatīt labu praksi, izveidotu "**partnerības izcilības reģionu**" tīklu. Šāda tīkla iedīgļi jau pastāv⁽⁴⁾. Lai veicinātu šādas iniciatīvas, Komiteja rosina EESK un RK kopīgu rīcību. Reģionu komiteja patiešām būtu piemērots koordinators šādam tīklam.

6.7. Visbeidzot, EESK ierosina Komisijai izveidot darba grupu, kurā ietilptu visi attiecīgie partneri Eiropas līmenī, lai no dažādām perspektīvām veicinātu partnerības principu un to, lai normatīvajiem aktiem valsts atbalsta un publiskā iepirkuma jomā nebūtu negatīva ietekme uz partnerību.

7. Laba prakse

7.1. Atzinuma izstrādes gaitā labas prakses apzināšana ir veikta nevis no publisko iestāžu, bet gan privāto partneru iesaistes un lomas aspekta. Atsevišķā pielikumā ir īsumā sniegti daži piemēri, kas nekādā ziņā nav vienīgie.

7.2. Laba prakse ir vērtēta, ņemot vērā četrus aspektus: partnerības pieejamību, partneru pilnvaru apjomu, partnerību iespējas pieņemt lēmumus un mērķtiecīgumu.

7.3. Laba prakse vienā no jomām ne vienmēr nozīmē labu praksi kopumā. No otras puses, tas pats gadījums var būt laba prakse divās vai vairākās jomās. Ir virkne piemēru, kas būtu īpaši izceļami, tostarp sistēmiskā partnerības pieeja visā **Anglijā**; sekmīgā programma mieram un saskaņai **Ziemeļrijā**, kurā galvenie faktori ir vietējās partnerības un masveida līdzdalība; visu fondu (tostarp ELFLA) partnerības pārvaldība integrētai attīstībai **Meklenburgā-Priekšpomerānijā** (D), ESF darbības programmas vienotā pilsoniskās sabiedrības pārvaldības sistēma (**Fundación ONCE** u.c.) (E) un trešā sektora atbalsta struktūra **Velsā** (3-SET).

7.4. Visas četras labas prakses perspektīvas izpaužas virknē interesantu piemēru, kuros struktūrfondi ir veiksmīgi pielāgoti **vietējo dalībnieku vajadzībām**: inovatīvā partnerība (arodbiedrības/kooperatīvi/bankas), kas pārvalda vispārējo piešķirumu **Esprit Toskānā** (I); vispārējo piešķirumu stratēģiskā un pieaugoši izmantošana **Poitou-Charentes** (F); **Austrijas teritoriālās**

⁽⁴⁾ Piemēram, *Reves* (vietējo un reģionālo pašvaldību un sociālās ekonomikas partnerība), *Bankwatch* tīkls, *IQ* tīkls (reģionālās pārvaldības iestādes un pētniecības organizācijas), *ECAS* iniciatīva, kā arī Prakses kopa, kurā piedalās ESF pārvaldības struktūras.

nodarbinātības pakti un ESF decentralizēta pārvaldība **Bādenē-Virtembergā** (D). Šajā sakarā var minēt arī vietējās rīcības grupas *LEADER* ietvaros.

7.5. Arī dinamisks partnerības principa pilnveides un attīstības process ir labas prakses piemērs. Polija ir piemērs, ko raksturo fondu decentralizēta pārvaldība darba grupās, kuros izšķirīga loma ir partneriem. Nacionālais pamatlīgums par partnerības noteikumiem (*Protocollo d'Intesa*) Itālijā un tā atvasinājumi virknē reģionu, piemēram, Apūlijā, ir labas ierosmes, kas būtu turpināmas.

7.6. EESK atzīmē, ka kopumā valstu un vai reģionālās ekonomikas un sociālo lietu padomes ir iesaistītas tikai daļēji, izņemot Itālijas *CNEL*, kurai ir ievērojama nozīme reģionālās politikas veidošanā un novērtēšanā Dienviditālijā. Komitejas, piemēram, Portugālē, Francijā (reģionālā līmenī) un Maltā piedalās plānošanas posmā.

7.7. Pieeja rada jautājumus par to, kā un kādi partneri tiek izvēlēti. Ir vajadzīga pārredzama un leģitīma procedūra partneru noteikšanai. Atlases problēmas mēdz rasties nevis attiecībā uz sociālajiem partneriem, bet gan ar NVO sektoru un jo īpaši saistībā ar to, kā iekļaut mazāk aizsargātas un atstumtas grupas, piemēram, cilvēkus ar invaliditāti, bijušos ieslodzītos, romus un citas mazākumtautības.

7.7.1. Laba prakse ir atbildību par atlasītiem organizētas pilsoniskās sabiedrības ziņā. Interesants piemērs ir atrodams Čehijas Republikā (vēlēšanu sistēma).

7.8. Ir apzināti vairāki interesanti piemēri attiecībā uz veikspējas veidošanu un partnerības iespēju nodrošināšanu, tostarp:

— apmācība sociālā dialoga jomā (piemēram, Čehijas Republikā);

— profesionālās kvalifikācijas veicināšana partnerorganizācijās (Dienviditālija, Vācija, Spānija, *Poitou-Charentes*, Slovēnija);

— īpašu zināšanu centru izveide ("*Kompetenzstellen*" Vācijā, 3-SET Velsā);

— rokasgrāmatu un vadlīniju izstrādāšana partnerības organizācijām valstu (piemēram, *DGB Brandenburg* Vācijā) un Eiropas (*ETUC*, *EAPN*, *Bankwatch*) līmenī.

7.9. Dažos gadījumos partnerības organizācijām ir deleģēta reālā lēmumu pieņemšana par to, kuriem projektiem piešķirt finansējumu. Vispārējie piešķirumi ir tikai viens no šādiem piemēriem (Itālija, Apvienotā Karaliste, Francija). Citi piemēri ir sastopami Zviedrijā (*Västra Götaland* un citas struktūrfondu partnerības), kā arī iepriekš minētā programma *ONCE Fundación operational*.

7.10. Dažas programmas ir labi piesaistītas noteiktiem mērķiem ģeogrāfiskā, grupu, nozaru, kopienu, specifisku uzdevumu u.c. aspektos, un tādējādi arī parasti cieši saistītas ar konkrētām partneru grupām, kurām ir reālā lēmumu pieņemšanas vara. Kā šādas labas prakses kategorijas piemērus var minēt arī Miera programmu Ziemeļīrijā un Izaugsmes forumus Dānijā, kā arī citas 7.4. punktā nosauktās iniciatīvas.

8. Ierosinātie grozījumi Padomes regulas (EK) Nr. 1083/2006 11. pantā

PADOMES REGULA (EK) Nr. 1083/2006

(2006. gada 11. jūlijs),

ar ko paredz vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu un atceļ Regulu (EK) Nr. 1260/1999

11. pants

Partnerība

1. Fondu mērķu sasniegšanai veido ciešu sadarbību (turpmāk – "partnerība") starp Komisiju un katru dalībvalsti. ~~Attiecīgā gadījumā un saskaņā ar spēkā esošajiem attiecīgās valsts tiesību aktiem un praksi~~ Vienojoties ar attiecīgajiem partneriem, katra dalībvalsts organizē partnerību ar iestādēm un struktūrām, piemēram:

a) ar kompetentām reģionālām, vietējām, pilsētu un citām valsts iestādēm;

b) ekonomiskajiem un sociālajiem partneriem;

c) jebkurām citām atbilstīgām struktūrām, kas pārstāv pilsonisko sabiedrību, ar vides aizsardzības partneriem, nevalstiskajām organizācijām un struktūrām, kas veicina vīriešu un sieviešu līdztiesību.

Katra dalībvalsts norīko visrepresentatīvākos partnerus valsts, reģionālajā un vietējā līmenī un ekonomikas, sociālajā, vides vai citās jomās (turpmāk – "partneri") saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem un praksi, ņemot vērā vajadzību veicināt vīriešu un sieviešu līdztiesību un ilgtspējīgu attīstību, integrējot vides aizsardzības un uzlabošanas prasības.

2. Partnerību īsteno, pilnībā ievērojot katras 1. punktā definētās partneru kategorijas attiecīgās institucionālās, juridiskās un finanšu pilnvaras. Partnerība attiecas uz darbības programmu sagatavošanu, īstenošanu, uzraudzību un izvērtēšanu. ~~Attiecīgos gadījumos dalībvalstis~~ Dalībvalstis savlaicīgi iesaista katru no attiecīgajiem partneriem un jo īpaši reģionus ~~iesaista~~ dažādos plānošanas un turpmākās īstenošanas posmos, ņemot vērā katram posmam noteiktos termiņus.

Komisija ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm var īstenot iniciatīvas, kas vērstas uz pamatnostādņu un rādītāju noteikšanu, paraugprakses apmaiņas organizēšanu un periodiskai uzraudzībai un novērtējumam nepieciešamo elementu sagatavošanu.

3. ~~Katru gadu~~ Vismaz divreiz gadā Komisija par fondu atbalstu apspriežas ar organizācijām, kas Eiropas līmenī pārstāv ~~ekonomiskos un sociālos~~ 1. punkta b) un c) apakšpunktā minētos partnerus. Komisija sadarbībā ar tiem izstrādā Eiropas labas prakses kodeksu partnerības principa īstenošanai.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sabiedrības novecošanas ietekme uz veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmām” (izpētes atzinums)

(2011/C 44/02)

Ziņotāja: **Renate HEINISCH**

Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietniece *Margot Wallström* kdze saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 18. septembra vēstulē aicināja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“*Sabiedrības novecošanas ietekme uz veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmām*”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 16. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (2010. gada 15. jūlijā sēdē), ar 89 balsīm par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi.

1.1. EESK uzskata — lai mazinātu sabiedrības novecošanas ietekmi uz veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmām, jāīsteno šādi pasākumi:

1.1.1. valstu līmenī:

- jāatzīst, ka “veselīgu vecumdienu” nodrošināšana ir transversāls jautājums;
- jāveic efektīvāki profilakses, veselības veicināšanas un informatīvie pasākumi visās vecuma grupās;
- jāuzlabo vecākiem cilvēkiem paredzēto veselības aizsardzības un aprūpes pakalpojumu kvalitāte;
- vispārējo aprūpes pakalpojumu klāstā jāiekļauj paliatīvā aprūpe;
- jāizstrādā un jāpielāgo vecākiem cilvēkiem piemērotas ārstēšanas metodes, vecākus cilvēkus iesaistot klīniskajos pētījumos un pētījumos par vairākām vienlaicīgām saslimšanām;
- jāierīko vecākiem cilvēkiem piemērotas ārstniecības un aprūpes iestādes un jāapsver alternatīvas izmitināšanas iespējas;
- jānovērtē tādas medicīnas tehnoloģijas (*Health Technology Assessment*) kā tālaprūpe (*telecare*) un citi tehnoloģiskie risinājumi, tai skaitā interaktīvas automatizētas dzīves vides (*Ambient Assisted Living – AAL*) koncepcija un citas veselības aprūpes tehnoloģijas (aprūpes vide), kuru mērķis ir sekmēt patstāvīgu dzīvi un uzlabot vecāku cilvēku aprūpes efektivitāti un kvalitāti;
- jāizveido teritoriāli visaptveroša, decentralizēta un cilvēku dzīves vietai tuva infrastruktūra, kas atvieglotu vecāku cilvēku iespējas saņemt ārstniecības un aprūpes nozares darbinieku palīdzību (“deinstitutionalizācija”);

- jāatbalsta visas iesaistītās personas vienojoši vietējie un reģionālie tīkli, lai varētu sasniegt izvirzīto mērķi, proti, nodrošināt veselīgas vecumdienas;
- jāpieņem valstu tiesību akti, lai ieviestu obligātu apdrošināšanu, kas garantētu aprūpi vecumdienās (piemēram, aprūpes apdrošināšana);
- valstu veselības un sociālās aizsardzības sistēmās jāveic izmēģinājuma projekti un jānovērtē iegūtie rezultāti, lai sistēmas varētu pilnveidot;
- jāpalielina līdzmaksājumu un papildu apdrošināšanas sistēmu elastība;
- jāizstrādā valstu mūžizglītības stratēģija un politika un tā jāīsteno valstu, reģionālajā vai vietējā līmenī;
- jānodrošina ģimenes dzīves, darba un aprūpes savienojamība;
- jāpopularizē brīvprātīgais darbs;
- jāatzīst aprūpē iesaistīto personu un viņu vajadzību nozīmīgums.

1.1.2. Eiropas līmenī:

- atbilstoši Nodarbinātības, sociālās politikas, veselības un patērētāju tiesību aizsardzības padomes (EPSCO) 2009. gada 30. novembrī pieņemtajiem secinājumiem jāizstrādā rīcības plāns cieņas pilnu un veselīgu vecumdienu nodrošināšanai;
- stratēģijā “Eiropa 2020” jāparedz, ka viena no prioritātēm ir nodrošināt “aktīvas, cieņas pilnas un veselīgas vecumdienas”;
- jāskaidro terminoloģija, definīcijas, novērtējuma kārtība, norādījumi (*vade-mecum*), kritēriji, izmantotās metodes un citi jautājumi. Šī problēma kļuva aktuāla jau pirms 20 gadiem, taču līdz šim vēl nav sasniegti ievērojami panākumi tās risināšanā;

- Eiropas gadu (2010. — Eiropas gads cīņai ar nabadzību un sociālo atstumtību, 2011. — Eiropas brīvprātīgā darba gads un 2012. — Eiropas gads aktīvām un veselīgām vecumdienām un paaudžu solidaritātei) un attiecīgo prezidentvalstu pilnvaru laikā īpaša uzmanība jāvelta aktīvu, cieņas pilnu un veselīgu vecumdienu jautājumam;
- Eiropas Komisijai kopīgās plānošanas procesā (*Joint Programming*) pētniecības jomā uzmanība jāvelta arī demogrāfisko pārmaiņu jautājumam;
- jāizstrādā Eiropas harta par personu, kurām vajadzīga palīdzība un aprūpe, tiesību aizsardzību;
- Komisijai jāizveido īpaša iekšējo dienestu darba grupa "Vecumdienas un veselība" (arī ārstniecības pakalpojumi, aprūpe, pensijas un finansiālā ilgtspēja);
- EESK jāizveido "apaļais galds", īpaša "kategorija" vai "pastāvīga izpētes grupa", kas analizētu jautājumu "aktīvas, cieņas pilnas un veselīgas vecumdienas — paaudžu dialogs", lai izstrādātu pārnozaru stratēģiju attiecīgajās jomās;
- Astotajā pētniecības pamatprogrammā jāparedz, ka viena no prioritātēm ir gerontoloģijas un demogrāfiskā izpēte;
- programmā "Zinātne un sabiedrība" jāparedz īstenot projektu "Vecāki cilvēki un zināšanu tālāknošana";
- jāapkopo un jāsalīdzina dalībvalstīs veselības jomā izvirzītie mērķi un tas, cik tie ir saistoši;
- jāsniedz atbalsts dalībvalstīm minēto pasākumu īstenošanā, piešķirot līdzekļus no struktūrfondiem un kohēzijas fonda un izmantojot atklāto koordinācijas metodi;
- ar *INTERREG* programmu vai struktūrfondu līdzekļiem jāatbalsta paraugprakses apmaiņa par piemērotiem risinājumiem informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) jomā;
- jāatbalsta vairākās valstīs veikta medicīnas tehnoloģiju novērtēšana (*HTA*), lai novērtētu jaunus IKT risinājumus, kas saistīti ar vecāku cilvēku aprūpes nodrošināšanu;
- pastāvīgi jāpalielina izpratne par mūžizglītību, kā arī par Eiropas izglītības un tālākizglītības programmu apmaiņu un saskaņošanu, īpašu uzmanību veltot jautājumam "vecumdienas un veselība", proti, mūžizglītību izprotot arī kā "mācību par to, kā pagarināt mūžu" (*Learning for a long life*);

— (arī plašsaziņas līdzekļos) jāveido jauna izpratne par vecumdienām;

— jāizstrādā Eiropas pamatnostādnes par ģimenes dzīves, darba un aprūpes savienojamību.

2. Vispārīgas piezīmes.

2.1. Ievads.

2.1.1. Tā kā cilvēku mūža vidējais ilgums palielinās, Eiropas Savienības sabiedrība noveco. *Eurostat* prognozes liecina, ka 65 gadu vecumu sasniegušu un vecāku iedzīvotāju īpatsvars palielināsies no 17,1 % 2008. gadā līdz 30 % 2060. gadā. Darbspējīgo (15 līdz 64 gadi) iedzīvotāju, no vienas puses, un 65 gadu vecumu sasniegušo un pārsniegušo iedzīvotāju, no otras puses, skaita attiecība pieaugs no 4:1 pašlaik līdz 2:1 2050. gadā.

2.1.2. Lielākā daļa nodarbināto pametīs darba tirgu laikā no 2026. līdz 2030. gadam. Dzimstības līmenim pazeminoties, nestrādājošo personu skaits būs lielāks nekā strādājošo skaits.

2.1.3. Komisijas neseno izstrādātā paziņojumā⁽¹⁾ secināts, ka valdībām atlicis pavisam nedaudz laika, lai īstenotu pasākumus ar sabiedrības novecošanu saistīto problēmu atrisināšanai, proti, pirms pensionēšanās vecumu sasniegusi lielākā daļa cilvēku, kas dzimuši laikā, kad dzimstības līmenis bija īpaši augsts. Eiropas Komisija 2009. gada 18. septembrī lūdza EESK izstrādāt izpētes atzinumu par šo jautājumu, lai noskaidrotu, kādā veidā ar Kopienas iniciatīvām veselības aprūpes jomā varētu atbalstīt dalībvalstu centienus risināt minēto problēmu. Šā atzinuma pamatā ir vairāki citi EESK atzinumi⁽²⁾.

2.1.4. Prezidentvalstis Čehijas Republika (2009. gada pirmajā pusgadā), Zviedrija (2009. gada otrajā pusgadā) un Spānija (2010. gada pirmajā pusgadā) savās rīcības programmās paredzēja, ka viens no prioritāriem jautājumiem ir aktīvu, cieņas pilnu un veselīgu vecumdienu nodrošināšana.

2.1.5. Sabiedrībai un par veselības jomu atbildīgajām amatpersonām jāveido jauns priekšstats par vecumdienām, lai tas atbilstu demogrāfiskajām pārmaiņām un vairotu cieņu pret vecākiem cilvēkiem.

2.1.6. Izmaksas palielina nevis iedzīvotāju novecošana, bet gan veselības problēmas vecumdienās. Tādēļ šajā atzinumā galvenokārt ierosināti pasākumi, kuriem jāveicina veselīgas vecumdienas.

⁽¹⁾ COM(2009) 180 galīgā redakcija.

⁽²⁾ EESK atzinumu uzskaitījums atrodams tīmekļa vietnē: http://www.eesc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp.

2.2. *Veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmu, kā arī veselības aprūpes pakalpojumu pilnveidošana un attiecīgie jauninājumi.*

2.2.1. Pašreizējā demogrāfiskajā situācijā ir jāpilnveido veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmu, veselības aprūpes pasākumu un citu saistīto pakalpojumu organizatoriskā struktūra un jāuzlabo veiktspēja, lai 1) varētu apmierināt vecāku cilvēku vajadzības, 2) nodrošinātu, ka visas aprūpējamās personas saņem pakalpojumus, kas vajadzīgi viņu neatkarības un cieņas saglabāšanai, un 3) visām iedzīvotāju grupām neatkarīgi no vecuma, dzimuma, mantiskā stāvokļa un dzīvesvietas pavērtu vienlīdzīgas iespējas izmantot kvalitatīvi augstvērtīgus veselības aprūpes pakalpojumus (ieskaitot veselības uzlabošanu, profilaksi, ārstniecību, rehabilitāciju un paliatīvo aprūpi).

2.2.2. Nozīmīgs aspekts ir ne tikai vecāku cilvēku prasības pret veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmu, bet arī pašu cilvēku savlaicīga un preventīva atbildība par novecošanu, un līdz ar to sabiedrības prasības pret cilvēkiem, kas kļūst vecāki.

2.2.3. Lai, īstenojot Kopienas politiku, varētu atbalstīt visu gados vecāko cilvēku veselības aprūpes un ilgtermiņa aprūpes pakalpojumu nodrošināšanu, ES būtu jāapkopo un jāsalīdzina dalībvalstīs veselības aprūpes jomā izvirzītie mērķi⁽³⁾ un jāanalizē, cik tie ir saistoši. Jāapkopo arī informācija par to, cik plaši profilakses un veselības veicināšanas pasākumi veselības aprūpes sistēmās jau ir paredzēti.

3. Īpašas piezīmes.

3.1. Īpaši svarīgas jomas.

3.1.1. Profilakse.

3.1.1.1. Cilvēks sāk novecot jau ar piedzimšanas brīdi. Tādēļ, cik vien tas iespējams, būtu svarīgi visu dzīvi pavadīt labvēlīgos apstākļos. Svarīgs ir labs dzīves sākums un cienīgs noslēgums. Veselīgas vecumdienas sākas jau ilgi pirms pensijas vecuma sasniegšanas, un tās ietekmē arī dzīves un darba apstākļi, kā arī līdzekļu pieejamība. Ja cilvēks to apzinās, viņš pret savas novecošanas procesu noteikti izturēsies atbildīgi⁽⁴⁾. Lai cilvēki pret novecošanu izturētos atbildīgi, būtiska nozīme ir mūžizglītībai. Tādēļ valstu, reģionālajā un vietējā līmenī jāizstrādā jauna mūžizglītības stratēģija un rīcībpolitika veselības mācības jomā, un tām jāaptver visi izglītības veidi (formālā, neformālā un neoficiālā izglītība) un visi izglītības posmi — no pirmsskolas izglītības līdz pat tālākizglītībai. Atbildīga izturēšanās pret veselības saglabāšanu, aktīvi piedaloties profilakses (uzturs, sports, veselīgs dzīvesveids, izvairīšanās no riska faktoriem u. c.), veselības veicināšanas un izglītības pasākumos, nodrošina to, ka

gados vecāki cilvēki pēc iespējas ilgāk var dzīvot mājās un sev ierastajā sociālajā vidē. Nepārtraukti jāapspiež un jānovērtē arī tehnoloģiju nozīme šo jautājumu risināšanā.

3.1.1.2. Veselības aizsardzības sistēmās vairāk uzmanības jāvelta profilaksei. Tā var palīdzēt cilvēkiem ne tikai ilgāk saglabāt aktivitāti darba tirgū, bet arī uzlabot viņu spēju pielāgoties darba tirgus prasībām. Efektīvi darba aizsardzības noteikumi un darba vietu ergonomikas uzlabošana var būt būtisks ieguldījums aktīvās darba dzīves laika pagarināšanā, kas var palīdzēt risināt arī demogrāfiskās problēmas.

3.1.1.3. Darba dzīves ilgumu var pagarināt, ja cilvēki neveicot pielāgo nodarbošanos savām spējām un vajadzībām (piemēram, atsakoties no darba, kas saistīts ar izpildi, un pievērties darbam, kas saistīts ar sagatavošanu, konsultācijām, atbalstu, instruktāžu un plānošanu). Tas arī nozīmē, ka gados vecākie cilvēki ilgāk būs integrēti sociālajās un sociālekonomiskajās norisēs, un šādi integrācijai būs pozitīva ietekme, jo tā rosinās viņus aktīvai darbībai. Šādi, pagarinot dzīves posmu, kurā cilvēkam ir laba veselība, var pagarināt dzīves posmu, kurā cilvēks ražīgi strādā un gūst gandarījumu. Tas, protams, arī nozīmē, ka jāveic atbilstoši apmācības un atbalsta pasākumi, lai varētu sākt un turpināt iepriekš minētos procesus (mūžizglītība, profesionālā apmācība, ieskaitot darba dzīves laikā apgūto prasmju sertifikāciju, u. c.). Lai veidotos veselīga darba vide, uzņēmumos jāīsteno veselību veicinoši, kā arī slimību un negatīvu profilakses pasākumi.

3.1.1.4. Pēc darba gaitu izbeigšanas sevišķi svarīga ir sociālā integrācija sabiedrībā, kā arī sociālajā un kultūras vidē. Novēršot sociālo izolāciju, tiek veikta depresijas profilakse. Tieši vecāki cilvēki var efektīvi pielietot savas sociālās prasmes un pieredzi, piemēram, iesaistoties brīvprātīgajā darbā. Tomēr jārosina arī jauniešu interese par brīvprātīgo darbu.

3.1.2. Veselības aizsardzības pakalpojumi.

3.1.2.1. Aizvien svarīgāk kļūst piedāvāt pacientu interesēm atbilstošus veselības aizsardzības pakalpojumus, kā arī nodrošināt pacientu iesaistīšanu veselības aizsardzības pakalpojumu plānošanā un izstrādē.

3.1.2.2. Gados vecāki cilvēki biežāk slimo ar hroniskām slimībām (diabēts, reimatisms, sirds un asinsvadu slimības), deģeneratīvām nervu sistēmas slimībām (demence un Alcheimera slimība), cieš no kustību traucējumiem un redzes pasliktināšanās, šajā vecumā pieaug arī saslimšana ar ļaundabīgiem audzējiem. Tādēļ īpaša nozīme ir darbiniekiem veselības aprūpes jomā, diagnostikai, ārstēšanai un veselības aizsardzības sistēmai kopumā.

3.1.2.3. Jāattīsta tādi veselības aizsardzības pakalpojumi, ar kuriem var nodrošināt integrētu un konkrētajai personai pielāgotu aprūpi un kuru galvenā vērtība ir pacients.

⁽³⁾ Sk. Eiropas Veselības sistēmu un politikas novērošanas centrs: <http://www.euro.who.int/en/home/projects/observatory/activities/research-studies-and-projects>

⁽⁴⁾ "Māci mums mūsu dienas tā skaitīt, ka mēs gudru sirdi dabūjam!" (psalms 90.12).

3.1.2.4. Jāveicina labāka un vairāk specializēta veselības aprūpē nodarbināto izglītība. Veselības aprūpē nodarbinātajiem (ārstiem, farmaceitiem, aprūpes personālam) un pētniekiem labāk jāpārzina geriatriskās medicīnas īpatnības, tāpēc izglītības un tālākizglītības procesā šai jomai jāvelta vairāk uzmanības. Veselības aprūpē nodarbinātajiem arī jāpiedāvā īpaša apmācība par to, cik svarīgi vecumdienās ir veselību veicinoši un profilaktiski pasākumi (piemēram, izvairīšanās no kritieniem, veselīgs uzturs utt.).

3.1.2.5. Jāizstrādā un jāpielāgo vecākiem cilvēkiem piemērotas ārstēšanas metodes. Tā kā gados vecākiem cilvēkiem raksturīgas vairākas vienlaicīgas saslimšanas (*comorbidity*), izmaiņas vielmaiņas procesos un bieži vien viņiem vienlaicīgi jāārstē vairākas slimības, precīzi ir jāpārzina vecāku cilvēku ķermeņa orgānu un sistēmu mijiedarbība. Tādēļ ir vajadzīga īpaša ārstēšana, un izraudzītie medikamenti un to devas ir jāpielāgo vecāku cilvēku vielmaiņai. Publikajās aptiekās piedāvājot individuālas konsultācijas, kas ietver zaļu savstarpējās iedarbības pārbaudes, kā arī tajās nodrošinot labas IKT, ar kuru palīdzību var iegūt informāciju par zālēm un to savstarpējo iedarbību, var samazināt nevēlamas blaknes un palielināt ārstēšanas efektivitāti.

3.1.2.6. Jāveicina vecāku cilvēku un ārstniecības un aprūpes nozares personāla tieši un pastāvīgi sakari. Jo lielāka ir gados vecāku cilvēku atkarība no aprūpes, jo lielāka ir šo sakaru nozīme, lai varētu nodrošināt veiksmīgu ārstēšanu un izvairīties no izolācijas un depresijas.

3.1.3. Aprūpes pakalpojumi.

3.1.3.1. Jānosaka atbilstoši standarti, lai nodrošinātu aprūpes pakalpojumu kvalitāti, kas ir jāpārbauda un jānovērtē. Jāizstrādā Eiropas harta to cilvēku tiesību aizsardzībai, kuriem ir vajadzīga palīdzība un aprūpe, un šajā hartā jāparedz arī aizsardzība pret vardarbību aprūpes jomā. Noderīgas var būt arī tehnoloģijas (piemēram, AAL), kas palīdz dzīvot patstāvīgu dzīvi. Jaunas tehnoloģijas, kuras varētu izmantot, tomēr rūpīgi jānovērtē, un tās nekādā gadījumā nedrīkst būt iemesls, lai valstīs atkal veidotos nevienlīdzība veselības aizsardzības un aprūpes jomā.

3.1.3.2. Attiecībā uz gados vecākiem cilvēkiem jāievēro princips "labāk rehabilitācija nekā aprūpe". Institucionalizēta aprūpe nedrīkst būt neatgriezenisks process — jābūt arī iespējai pēc aprūpes atgriezties mājās. Pašreizējās veselības aizsardzības un aprūpes iestādes vēl pietiekami neatbilst šādai prasībai.

3.1.3.3. Jāierīko vecākiem cilvēkiem piemērotas ārstniecības un aprūpes iestādes un jāapsver alternatīvas izmīnāšanas iespējas. Jānodrošina plūstoša un atgriezeniska pāreja starp veselību un slimību, aprūpi un sociālo dzīvi, vajadzības gadījumā piedāvājot kvalitatīvu ārstēšanu un aprūpi un vienlaicīgi rūpējoties par to, lai vecāki cilvēki iespējami ilgāk varētu dzīvot "tradicionālā" vidē, proti, vidē, kurā kopā dzīvo vairākas paaudzes. Tādēļ veselības aizsardzības un aprūpes pakalpojumi ir efektīvi jākoordinē. Līdztekus ilgtermiņa aprūpes iestādēm jāveido arī vairāk stacionāru un ambulatoru struktūru neārstējami slimu

cilvēku aprūpei un paliatīvās medicīnas centru, kā arī jāattīsta "neārstējami slimu cilvēku aprūpes kultūra".

3.1.3.4. Tāpēc ir jāizveido teritoriāli visaptveroša, decentralizēta un dzīves vietai tuva infrastruktūra aprūpei mājās ("deinstitutionalizācija"). Jāveicina tāda aprūpes infrastruktūra, kurai nav institucionālas formas, bet kurā ir apvienoti visi vajadzīgie pakalpojumi (ambulatora aprūpe, mājas apmeklējumi, nelielas palīdzības sniegšana). Tāpēc organizēšana ir jāuztic reģionālajam līmenim un jāuzlabo finansējuma struktūra, lai nodrošinātu, ka attiecīgas iestādes un struktūras ir ne tikai pilsētās, bet arī visās lauku teritorijās.

3.1.3.5. Sabiedrību var vērtēt pēc tās attieksmes pret vecākiem iedzīvotājiem. Darbā ar vecākiem cilvēkiem un viņu aprūpē sevišķi nozīmīgs ir kļuvis brīvprātīgais darbs. Turpmāk katram iedzīvotājam atbilstoši viņa iespējām jāuzņemas atbildība par slimajiem, cilvēkiem ar invaliditāti un vecākiem cilvēkiem, taču iedzīvotāju ieguldītais darbs arī atbilstoši jānovērtē.

3.1.4. Iepriekšminēto jomu izpēte.

Eiropas Komisijai kopīgās plānošanas procesā (*Joint Programming*) pētniecības jomā uzmanība jāvelta arī demogrāfisko pārmaiņu jautājumam. Pēc Septītās pamatprogrammas projektu "WhyWeAge" un "Futurage" īstenošanas būtu jānosaka, ka Astotās pamatprogrammas prioritātes ir gerontoloģija (pētījumi par vecumu un novecošanu) un pētījumi demogrāfijas jomā. Būtu arī lietderīgi Pētniecības ģenerāldirektorāta programmā "Zinātne un sabiedrība" izskatāmajiem jautājumiem pievienot tematisko kopu "Vecāki cilvēki un zināšanu tālāknodošana". Tajā būtu jāparedz pētījumi šādās jomās:

3.1.4.1. Profilakses izpēte.

- Kādi profilakses pasākumi turpmāk būs svarīgi veselības saglabāšanai darba vietā?
- Kā noteikts dzīvesveids ilgākā termiņā ietekmē veselības stāvokli kopumā un saslimšanu ar noteiktām slimībām?
- Kā dzimumam, piederībai dažādām kultūras vai imigrantu grupām raksturīgs dzīvesveids ietekmē veselīgas vecumdienas?
- Kā varētu izvairīties no kritieniem un kaulu lūzumiem?
- Ar kādiem profilakses pasākumiem var saglabāt fiziskās, sensorās, kognitīvās spējas un sociālās prasmes?
- Kā cilvēkus motivēt uzņemties atbildību par savu veselību un pašu novecošanas procesu (veselīga dzīvesveida veicināšana, stimulu radīšana vecākiem cilvēkiem izmantot pasākumus un piedāvājumus veselības saglabāšanai)?
- Kā motivēt cilvēkus mainīt ieradumus, lai viņi varētu labāk pielāgoties sociālajiem apstākļiem?

3.1.4.2. Slimību un to ārstēšanas izpēte.

- epidemioloģiski un etioloģiski pētījumi par slimībām, ar kurām slimo gados vecāki cilvēki, un profilakses iespēju uzlabošanu;
- bioloģiskā novecošanas procesa (no šūpuļa līdz kapam) izpēte;
- vairāku vienlaicīgu saslimšanu (*comorbidity*), hronisku saslimšanu, ļaundabīgo audzēju, sirds slimību, reimatisma un kustību traucējumu, redzes pasliktināšanās (piemēram, katarakta), neirodeģeneratīvu saslimšanu, piemēram, Alcheimera slimības, u. c. saslimšanu izpēte. Uzmanība jāpievērš arī diagnosticēšanas iespējām, lai varētu savlaicīgi noteikt diagnozi un līdz ar to arī nekavējoties uzsākt ārstēšanu;
- pētījumi par vecākiem cilvēkiem raksturīgu saslimšanu ārstniecības iespējām. Būtu labāk jāizprot un ārstēšanā jāņem vērā resorbciju ietekmējošie bioķīmiskie procesi, vielmaiņa, medikamentu iedarbības efektivitāte, kā arī medikamentu lietošanas un devu noteikšanas principi. Bieži vien trūkst tam vajadzīgā terapeitiskā pamatojuma, jo klīniskajos pētījumos un farmakoloģiskajos testos parasti piedalās tikai gados jaunāki pieaugušie.

3.1.4.3. Izpēte aprūpes jomā.

- Kā izstrādāt vecāku cilvēku vajadzībām atbilstošas jaunas tehnoloģijas?
- Kādi ir piemērotākie aprūpes apstākļi un aprūpes pakalpojumu veidi?
- Kā uzlabot aprūpē nodarbināto kvalifikāciju un darba apstākļus, tai skaitā jauno tehnoloģiju pielietojumu?
- Kādi varētu būt tehniskie risinājumi (piemēram, robotikas), kas neietekmē aprūpējamo personu drošību un cieņu, bet atvieglo aprūpē iesaistīto radnieku ikdienu un uzlabo profesionālu kopēju darba apstākļus?
- Kā aprūpes piedāvājumu varētu pielāgot aprūpējamu vecāku cilvēku vajadzībām un prasībām?
- Ar kādām jaunām koncepcijām varētu uzlabot un atbalstīt mājās veikto aprūpi? Tām jāaptver arī sabiedrības atzinība aprūpē iesaistītajiem radniekiem un viņu materiāla atbalstīšana (piemēram, darba ņēmēja un darba devēja vienošanās uz laiku saīsināt darba laiku aprūpes pienākumu izpildei, aprūpei veltīta laika pieskaitīšana sociālās apdrošināšanas stāžam, aprūpes pabalsts u. c.).
- Kādas jaunas aprūpes, sāpju mazināšanas un pirmsnāves aprūpes metodes varētu izmantot, lai cilvēkam varētu nodrošināt cieņas pilnas dzīves pēdējās dienas?

3.1.4.4. Veselības aizsardzības sistēmu izpēte.

- Veicot pētījumus par publisko veselības aizsardzību, būtu jāpievērš uzmanība veselības aizsardzības sistēmām, ilgtermiņa aprūpei un integrētiem pakalpojumiem, kā arī jāizstrādā ceļvedis par pētījumiem novecošanas jomā. Jānovērtē, vai dalībvalstu veselības aprūpes un sociālās aizsardzības sistēmas ir pietiekami labi sagatavotas ar demogrāfiskajām pārmaiņām saistīto problēmu risināšanai. Kāda ir, piemēram, profilakses nozīme? Cik liela daļa veselības aprūpei paredzēto līdzekļu tiek tērēta preventīviem pasākumiem? Cik daudz cilvēku aprūpē mājās, un cik — aprūpes iestādēs?
- Cik daudz resursu ļauj ietaupīt brīvprātīgais darbs un aprūpe, un kāds ir darba apjoms, ko mājās bez atbildības veic galvenokārt sievietes?
- Jāveic veselības aprūpes jomā sasniegto rezultātu izpēte un medicīnas tehnoloģiju novērtējums (*HTA*), pirms tiek ieviestas jaunas tehnoloģijas un e-veselības metodes vecāku cilvēku ārstniecībai un aprūpei. Vai šīs tehnoloģijas tiešām būs tik efektīvas, kā iecerēts? Vai labumu no šīm tehnoloģijām gūst arī visneaizsargātākās iedzīvotāju grupas?
- Sadarbībā ar dalībvalstīm būtu jāveic klīnisk un sociālekonomisks pētījums par to, cik lietderīgas un efektīvas ir investīcijas vecāku cilvēku ārstēšanas un aprūpes kvalitātes uzlabošanā.
- Kā uzlabot veselības aprūpes un sociālās nodrošinātības saikni?

3.1.5. Jaunu tehnoloģiju izstrāde.

3.1.5.1. Demogrāfiskās pārmaiņas tomēr paver arī plašas iespējas. Tās saistītas galvenokārt ar novecojušai sabiedrībai paredzētām jaunām precēm un pakalpojumiem. Ekonomiku ietekmējošais faktors "vecums" var kļūt par ekonomikas virzītājspēku, sekmējot izaugsmi un nodarbinātību tādās jomās kā veselības aprūpes pakalpojumi, jaunas tehnoloģijas, medikamenti, medicīnas ierīces, medicīnas tehnoloģijas, kā arī tūrisms un rūpes par iedzīvotāju labsajūtu (*wellness*). Saskaņā ar Komisijas aplēsēm demogrāfisko pārmaiņu ietekme uz veselības aprūpes izdevumu apjomu var būt ievērojama — prognozes liecina, ka Eiropas Savienībā publiskie izdevumi par veselības aprūpi līdz 2060. gadam palielināsies par 1,5 procentpunktiem no IKP. Būtu jāizstrādā un jāpiedāvā tirgū jauni produkti un pakalpojumi. To radīto vērtību ietekmēs tirgus apjoms, cena un nodrošinātā pievienotā vērtība.

3.1.5.2. "Primārajā veselības aizsardzības tirgū" svarīgākais faktors ir iespējama izmaksu ietaupījums, no kā arī atkarīgs, vai interaktīvas automatizētas dzīves vides (AAL) piedāvājums būs viens no slimokasu vai aprūpes apdrošināšanas uzņēmumu apmaksātajiem pakalpojumiem, savukārt "sekundārais veselības aprūpes tirgus" šajā ziņā spēj reaģēt ievērojami brīvāk un elastīgāk. Ir jāizstrādā augsti funkcionāli un izmaksu ziņā pieņemami uzņēmējdarbības modeļi, kurus varētu finansēt ar pārdošanas, nomas vai līzinga palīdzību. Vienlaicīgi arī nedrīkst pieļaut, ka "sekundārais tirgus" rada nevienlīdzību.

3.1.5.3. Jāveicina zinātnisku atziņu par aprūpes tehnoloģiju ieviešanas sekām izstrādē un apmaiņā, šim mērķim izmantojot, piemēram, pilotprojektus, kuru īstenošana pašlaik uzsāka Konkurētspējas un jauninājumu programmas ietvaros. Līdztekus arī jāatbalsta tādas IKT paraugprakses apmaiņa, ar kuru iecerēts rast risinājumus dzīves kvalitātes uzlabošanai vecumdienās, šim mērķim izmantojot, piemēram, *Interreg* programmu un struktūrfondus. Šādos pētījumos jāizvērtē tehnoloģiju lietotāju viedoklis, īpaši par konkrēto tehnoloģiju lietošanas ērtumu un sniegtajām priekšrocībām.

3.1.5.4. No vienas puses, tehnoloģiskais progress un jaunas agrīnas diagnosticēšanas un ārstniecības metodes ir galvenais izmaksu pieauguma faktors, tomēr, no otras puses, saprātīgi izmantots tehniskais progress ilgtermiņā var palīdzēt izmaksas ietaupīt. Vairāk uzmanības būtu jāvelta medicīnā izmantoto procedūru izvērtēšanai (medicīnas tehnoloģijas novērtējums — *Health Technology Assessment (HTA)*), lai varētu noteikt ārstniecības un aprūpes pakalpojumu apjomu un apmaksas noteikumus. Tāpēc turpmākās izmaksas būtībā ir atkarīgas no jaunu tehnoloģiju efektīvas ieviešanas un pārvaldības. Taču ar jaunām tehnoloģijām nevar un nedrīkst aizstāt vecāku cilvēku un ārstniecības un aprūpes personāla tiešu saskarsmi, turklāt šīm tehnoloģijām jābūt finansiāli pieejamām.

3.1.6. Finansiālā ilgtspēja.

3.1.6.1. Gandrīz visās dalībvalstīs vecākiem cilvēkiem paredzētos aprūpes pakalpojumus un pabalstus apmaksā no sociālās aizsardzības sistēmas līdzekļiem, un tādēļ šīm sociālās aizsardzības sistēmām ir vajadzīgs ilgtspējīgs un stabils finansējums.

3.1.6.2. Atkarība no aprūpes joprojām ir nabadzības riska faktors, kas sevišķi apdraud pensionārus ar nelielu pensiju vai zemiem ienākumiem. Daudz cilvēku Eiropā nevar atļauties pienācīgu aprūpi vecumdienās. Tāpēc visās ES dalībvalstīs atbilstoši to sociālā nodrošinājuma sistēmām (sociālās apdrošināšanas vai ar nodokļu ieņēmumiem finansētas sistēmas) jāievieš aprūpes izdevumu apdrošināšana, savukārt jau ieviestās nodrošinājuma sistēmas jāpielāgo demogrāfisko pārmaiņu nākamajās desmitgadēs radītajām problēmām, lai nodrošinātu, ka visiem iedzīvotājiem ir pieejami aprūpes pakalpojumi saskaņā ar Kopienas prasībām un konkrētās valsts tiesību normām un tradīcijām, kā arī ar personiskajām vajadzībām. Šādi veselības apdrošināšanai būtu jāapmaksā ne tikai stacionāri, bet arī ambulatori sniegti pakalpojumi.

3.1.6.3. Ilgtermiņa aprūpes izmaksu daļēja segšana no privātas veselības apdrošināšanas līdzekļiem jāorganizē pārdomāti un jāņem vērā ieinteresēto pušu viedoklis, lai nepieļautu, ka šī tendence sarežģī piekļuvi šādiem pakalpojumiem. Dalībvalstīm arī turpmāk būtu jānodrošina vecāku cilvēku vispārēja piekļuve primārās aprūpes un profilaktiskajiem pakalpojumiem. Lai sasniegtu šo vērienīgo mērķi, jāizmanto visi pieejamie finansēšanas instrumenti — tiesību aktos paredzētās sociālās aizsardzības sistēmas, kā arī tās papildinoši mehānismi.

3.1.6.4. Ar jaunām izmaksu atlīdzināšanas struktūrām būtu jāpanāk, ka arī attāli radnieki var saņemt aprūpes kompensāciju par aprūpējamu cilvēku kopšanu. Tomēr arī šādos gadījumos jābūt nodrošinātai aprūpes kvalitātei! Papildus tam būtu jāievieš

aprūpes atvaļinājums, par paraugu izmantojot maternitātes atvaļinājumu. Izmantojot sociālo dialogu un apspriežoties ar sociālajiem partneriem (tāpat kā, piemēram, par bērna kopšanas atvaļinājumu), politiskā līmenī nekavējoties jānodrošina iespējas apvienot ģimenes dzīvi, profesiju un aprūpes pienākumu izpildi.

3.1.6.5. Finansiālo spriedzi sociālās apdrošināšanas sistēmās var mazināt ar vairāku valstu līmeņa pasākumu palīdzību, piemēram, plašāk izmantojot ģenēriskās zāles, samazinot zālēm piemērojamo PVN likmi un ar zāļu ražotājiem uzsākot sarunas par cenu politiku.

3.2. Vietējie tīkli — “vismazākās struktūras ir visefektīvākās un iedzīvotājiem tuvākās”.

3.2.1. Vecāki cilvēki var ļoti daudz dot sabiedrībai, un tas ir atkarīgs no viņu veselības stāvokļa. Personīgu un profesionālu apstākļu dēļ ģimenes šobrīd aizvien retāk dzīvo vairāku paaudžu mājsaimniecībās. Šeit var iesaistīties privātas vai pašvaldību struktūras ar saviem vietējā līmeņa tīkliem, jo vispārējās nozīmes pakalpojumu sniedzējiem jābūt pielāgotiem reģionālā un vietējā līmeņa prasībām, lai tie varētu piedāvāt pietiekamu atbalstu un palīdzību.

3.2.2. Vietējā līmeņa tīkli ir, piemēram, vietējo pašvaldību iestāžu, sociālo partneru, NVO un par veselības aprūpi atbildīgo personu forumi, kas veicina sadarbību un pakalpojumu koordinēšanu. Šādu iniciatīvu īstenošana ir laba iespēja saņemt atbalstu no struktūrfondiem un kohēzijas fonda. Eiropā būtu atzinīgi jānovērtē paraugprakses modeļi, piemēram, iniciatīvas saistībā ar iespējām veicināt “iedzīvotāju iesaistīšanos” un pašpalīdzības iniciatīvas “aprūpes mājās” jomā.

3.2.3. Arī vairāku paaudžu mājas (centri) ir viena no starppaaudžu attiecību izpausmes formām, kurās tās iesaistās ārpus ģimenes. Tajās zem viena jumta norit bērnu darbu, jauniešu klubu un vecāku cilvēku interešu kopu darbs⁽⁵⁾.

3.2.4. Līdztekus jānodrošina arī citi pakalpojumi, piemēram, dienas un nakts aprūpe (paredzēta galvenokārt ar demenci slimajiem).

3.3. Eiropas veselības aizsardzības politika.

3.3.1. Dalībvalstu veselības aizsardzības sistēmām ir jāspēj reaģēt uz demogrāfisko pārmaiņu izraisītajām problēmām, un šīs sistēmas ir attiecīgi jāstiprina. Jāņem vērā, ka veselības aizsardzības sistēmu organizācija un vadība arī pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā joprojām ir dalībvalstu uzdevums un atbildības joma un ka ES iestādes tikai sniedz atbalstu dalībvalstīm šā uzdevuma izpildē. Dalībvalstu veselības aizsardzības sistēmas ir ļoti dažādas, jo atšķirīga ir to organizatoriskā struktūra (līdzās valstiskām sistēmām atbilstoši *Beveridge* modeļa, Bismarka modeļa vai jauktu modeļu darbības principiem darbojas arī privātas apdrošināšanas sistēmas), attīstība, ekonomikas potenciāls, tām izvirzītās prasības un ar tām saistītās cerības. Tomēr jābūt nodrošinātām visu cilvēku tiesībām piekļūt veselības aizsardzības pakalpojumiem; šāda prasība ir izvirzīta arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartā.

⁽⁵⁾ <http://www.mehrgenerationenhaeuser.de>.

3.3.2. Atklātās koordinācijas metodes (AKM) izmantošana var palīdzēt efektīvāk veidot un vadīt veselības aizsardzības politiku. Sadarbības galvenajiem virzieniem jābūt pieredzes apmaiņai un iepazīstināšanai ar paraugpraksi tādās prioritārās jomās kā "piekļuve", "kvalitāte" un "ilgtermiņa finansējums".

3.3.3. Arī primārā kompetence par sociālās politikas izstrādi saskaņā ar subsidiaritātes principu joprojām ir dalībvalstu kompetences joma. ES tomēr var sniegt palīdzību ar atbalsta pasākumiem, piemēram, papildinot vai veicinot dalībvalstu sadarbību. AKM ir lietderīgs instruments arī sociālajā jomā, lai uzlabotu sociālo aizsardzību atbilstoši piekļuves, pielāgošanas un ilgtspējas principiem.

3.3.4. Izstrādājot rīcības plānu, tematam "aktīvas, cieņas pilnas un veselīgas vecumdienas" jākļūst par stratēģijas "Eiropa 2020" prioritāti. Tam vajadzīga pastāvīga un vēl intensīvāka Komisijas ģenerāldirektorātu sadarbība. Tādēļ būtu jāizveido īpaša iekšējo dienestu darba grupa par tematu "vecumdienas un veselība", kas strādātu ar tādiem jautājumiem kā ārstniecības

pakalpojumi, aprūpe, pensijas un finansiālā ilgtspēja. Būtu jāpanāk profilakses, veselību veicinošu un izglītojošu pasākumu nostiprināšana un šo principu iekļaušana visās politikas jomās, un dalībvalstīm tie jāizmanto par rīcības modeli.

3.3.5. Izmantojot "apaļā galda sarunas", īpašu "kategoriju" vai "pastāvīgu izpētes grupu", EESK būtu jāturpina paaudžu dialogs par jautājumu "aktīvas, cieņas pilnas un veselīgas vecumdienas", lai izstrādātu pārnozaru demogrāfijas stratēģiju.

3.3.6. Dalībvalstīm būtu jāsaņem ES politikas atbalsts, ar maksājumiem no struktūrfondu un kohēzijas fonda palīdzot īstenot valsts līmeņa pasākumus.

3.3.7. Papildus tam EESK aicina pastāvīgi atbalstīt Eiropas līmeņa mūžizglītību par tematu "vecumdienas un veselība", kā arī izstrādāt īpašas stratēģijas šā principa ieviešanai valstu, reģionālajā un vietējā līmenī.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kopējas Eiropas patvēruma sistēmas pievienotā vērtība patvēruma prasītājiem un Eiropas Savienības dalībvalstīm” (izpētes atzinums)

(2011/C 44/03)

Ziņotājs: **PIRVULESCU kgs**

Ministru prezidenta vietniece un nodarbinātības un iespēju vienlīdzības ministre, atbildīgā par migrācijas un patvēruma politiku, *Joëlle Milquet* kundze 2010. gada 16. februāra vēstulē nākamās prezidentvalsts Beļģijas vārdā un saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Kopējas Eiropas patvēruma sistēmas pievienotā vērtība patvēruma prasītājiem un Eiropas Savienības dalībvalstīm”

(izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 16. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 133 balsīm par, 1 balsi pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja pauž gandarījumu, ka ES iestādes apstiprina proaktīvu pieeju patvēruma jautājumos un ka dažas dalībvalstis ir ieinteresētas virzīties uz priekšu šajā darbības jomā.

1.2. Lai arī Eiropas Savienības imigrācijas un patvēruma politika ir pakļauta vairākiem pasaules mēroga nedrošības un riska faktoriem⁽¹⁾, Komiteja uzskata, ka dažādi budžeta ierobežojumi ekonomikas krīzes dēļ nedrīkst mazināt patvēruma saņēmēju aizsardzības apjomu un kvalitāti. Eiropas Savienības identitāte ir cieši saistīta ar cilvēktiesību aizsardzību. Ja Savienībai neizdotos to nodrošināt, tiktu mazināta ES kā politiskas un demokrātiskas savienības ticamība gan ES robežās, gan ārpus tām.

1.3. Ar Līguma par Eiropas Savienības darbību spēkā stāšanās ir palielinājusies ES kompetence šajā jomā un ir grozīti lēmumu pieņemšanas mehānismi, paverot tādējādi iespēju veidot kopēju Eiropas patvēruma sistēmu. Tomēr šajā jomā pastāv riska faktori. Ņemot vērā pašreizējo politisko un administratīvo veiktspēju, cerības var arī neattaisnoties.

1.4. Komiteja uzskata, ka funkcionāla kopēja Eiropas patvēruma politika ir efektīvākais un ilgtspējīgākais risinājums, lai

⁽¹⁾ Jāmin, piemēram, vides degradācijas un ar to saistītu konfliktu risks.

nodrošinātu riska situācijā esošu personu aizsardzību, vienlaikus ņemot vērā no tā izrietošās sekas dalībvalstīs.

1.5. Komiteja neuzskata, ka starptautiskās aizsardzības saņēmēji ir ekonomisks un administratīvs slogs, bet saskata viņos vērtīgus partnerus valstīm un kopienām, kas viņus uzņem. Savā izcelsmes valstī viņi var kļūt par virzītājspēku pārmaiņām, kas stiprina demokrātiju, tiesiskumu un cilvēktiesību aizsardzību. Ar iegūto lietpratību viņi var būtiski veicināt kā uzņēmējas, tā arī izcelsmes valsts ekonomisko un sociālo attīstību.

1.6. Kopējas Eiropas patvēruma sistēmas neveiksme vai veiksmē būs atkarīga no vairākiem būtiskiem faktoriem: efektīva cilvēktiesību aizsardzība, solidaritāte dalībvalstu starpā, attiecīgo tiesību aktu un politikas jomu saskaņošana, piešķirtās aizsardzības saturiska papildināšana un atbilstīgs finansējums šajā jomā kompetentajām Eiropas iestādēm. Komiteja uzskata, ka vissvarīgāk ir iegūt plašas sabiedrības, pilsoniskās sabiedrības un dalībvalstu valdību atbalstu kopējai Eiropas patvēruma politikai. Tikai nekavējoties uzsākot minētās politikas īstenošanu un gūstot konkrētus rezultātus, jo īpaši jaunu pieredzi, varēs sasniegt šo mērķi.

1.7. Dažādu valstu patvēruma piešķiršanas sistēmu atšķirības rada lielas izmaksas. Ieviešot kopēju Eiropas patvēruma sistēmu, izmaksas tiks precizētas un ierobežotas, pirmkārt, vienkāršojot tiesību aktus (atkārtotu apelāciju un prasību skaita samazināšana, procedūru ļaunprātīgas izmantošanas iespēju ierobežošana) un, otrkārt, nodrošinot kompetentu Eiropas iestāžu darbību, kuras (piemēram, Eiropas Patvēruma lietu atbalsta birojs) var aizstāt valstu iestādes. Tas veicinās labas prakses

apmaiņu, attiecīgā personāla apmācību un, vēl svarīgāk, patvēruma prasītāju plūsmas pārorientēšanu.

2. Ievads

2.1. ES brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveide ir izšķirošā posmā. Kopš 1999. gada Padome ir pieņēmusi divus piecgadu plānus: Tamperes programmu (1999–2004) un Hāgas programmu (2004–2009). Desmit gadu laikā Tamperes programmā izvirzītie mērķi ir īstenoti tikai daļēji. Pašreiz ES vēl nav brīvības, drošības un tiesiskuma telpa. Kopējās politikas īstenošanā imigrācijas, patvēruma un robežu drošības jomā ir sasniegts ievērojams progress, tomēr tas nav vienmērīgs.

2.2. Pēc Lisabonas līguma spēkā stāšanās tiks uzsākta Stokholmas programmas īstenošana, proti, Padome, izmantojot parasto likumdošanas procedūru vai koplēmuma procedūru ar Eiropas Parlamentu, apstiprinās vairākas minētajā programmā iekļautās politikas jomas. Tādējādi ES varēs izvirzīt tālejošākus mērķus un atjaunināt procesu, ko šobrīd kavē dažu dalībvalstu vilcināšanās.

2.3. Pieņemot Lisabonas līgumu, kurā ir iekļauta Pamattiesību harta, būtiski paplašināta Eiropas Savienības atbildība un kompetence patvēruma jomā. Šī pilnvaru paplašināšana dod iespēju progresēt imigrācijas un patvēruma jomas mērķu konkretizēšanā, bet var arī radīt risku, ja neizdodas nodrošināt ieinteresēto dalībnieku atbalstu pieņemtajiem lēmumiem. Ja netiks novērsti šai jutīgajai jomai raksturīgie sarežģījumi un nenoteiktība, kas bija vērojami jau rīcības izstrādes posmā, tiks apdraudēts gan līdz šim panāktais progress, gan arī nākotnes perspektīvas.

2.4. Apspriešanas procesa rezultātā izstrādātajā Stokholmas programmā ņemti vērā un iekļauti Eiropas Imigrācijas un patvēruma paktā⁽²⁾ formulētie priekšlikumi, padomdevēju grupas Eiropas iekšlietu politikas nākotnei sagatavotie ziņojumi⁽³⁾, kā arī secinājumi, kas Eiropas Komisijai iesniegti 2008. gada septembrī un novembrī saistībā ar sabiedrisko apspriešanu par tematu "Brīvība, drošība un tiesiskums — Kāda būs nākotne? — Apspriešanās par turpmāko piecu gadu prioritātēm". Komisija 2009. gada jūnijā publicēja paziņojumu "Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs. Lielāka brīvība drošākā vidē"⁽⁴⁾, par ko Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ir izstrādājusi atzinumu⁽⁵⁾.

2.5. Kopējas Eiropas patvēruma sistēmas izveide, kas būtu brīvības, drošības un tiesiskuma telpas sastāvdaļa, balstīta uz

apņemasanos efektīvi piemērot Ženēvas konvenciju par bēgļa statusu (1951) un dalībvalstu kopīgajām vērtībām cilvēktiesību jomā. No 1999. gada līdz 2006. gadam panākts ievērojams progress, jo īpaši pieņemot četrus instrumentus, kas veido pašreizējo *acquis*. Padomes Direktīvā 2004/83/EK ("Kvalifikācijas" direktīva) ir definēti vienoti kritēriji, lai noteiktu, kuras personas pamatoti var pieprasīt starptautisku aizsardzību, un noteikts obligātais atbalsta līmenis, kas minētajām personām jāpiešķir visās ES dalībvalstīs. Ar Hāgas un Stokholmas programmām Eiropas Komisija uzņemas saistības izvērtēt pirmajā posmā sasniegtos rezultātus un līdz 2010. gada beigām ierosināt Padomei un Eiropas Parlamentam virkni pasākumu.

2.6. Kopš 2002. gada Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ir iesaistījies kopējas Eiropas patvēruma sistēmas izstrādē un īstenošanā, sagatavojot vairākus atzinumus par tādiem tematiem kā, piemēram, zaļā grāmata par topošo kopējo Eiropas patvēruma sistēmu⁽⁶⁾ un rīcības plāns patvēruma politikas jomā⁽⁷⁾.

2.7. Komisija 2008. gada 17. jūnijā pieņemtajā patvēruma politikas stratēģiskajā plānā⁽⁸⁾ aicināja Savienību pabeigt kopējas Eiropas patvēruma sistēmas otro posmu, pieņemot labākus aizsardzības standartus un nodrošinot to saskaņotu piemērošanu dalībvalstīs. Eiropas Imigrācijas un patvēruma paktā, ko Eiropadome pieņēma 2008. gada 17. oktobrī, atkārtoti pausts atbalsts šai politikai un izvirzītajiem mērķiem. Stratēģiskajā plānā paredzēts, ka direktīva par statusa noteikšanu jāpārskata saistībā ar vairākām plašākām iniciatīvām, tai skaitā Dublīnas un *Eurodac* regulu, Uzņemšanas nosacījumu direktīvas⁽⁹⁾ pārskatīšanu un priekšlikuma par Eiropas Patvēruma atbalsta biroja (EPAB) izveidi⁽¹⁰⁾ pieņemšanu 2009. gada 19. februārī. Ir ierosināts arī stiprināt patvēruma ārējo dimensiju, tostarp izstrādāt kopējo ES pārceļšanās shēmu, kā arī reģionālās programmas aizsardzības jomā.

2.8. Īstenojot ES Padomes prezidentūras pilnvaras, Beļģijas valdība lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par patvēruma problēmjautājumiem. Oficiālajā pieprasījumā minēts, ka starptautiskas aizsardzības piešķiršana riska situācijā esošām personām ir viens no būtiskajiem jautājumiem, kas jārisina Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm. Pēdējos gados tās ir neatlaidīgi tiekušās uz galveno izvirzīto mērķi — veidot kopēju Eiropas politiku patvēruma jomā. Ir izstrādāti standarti starptautiskās aizsardzības saņemšanai, noteikta atbildība un izveidotas jaunas iestādes. Tomēr daudzas dalībvalstis nevēlas saskaņot tiesību aktus un politiku. Bez dalībvalstu atbalsta Eiropas veidošana tās likumdošanas un

⁽²⁾ Eiropas Imigrācijas un patvēruma pakts, Eiropas Savienības Padome, 13440/08, 2008. gada 24. septembris.

⁽³⁾ Padomdevēju grupas ziņojums par iekšlietu politikas nākotni "Liberty, Security, Privacy: European Home Affairs in an Open World" ("Brīvība, drošība, privātās dzīves aizsardzība — Eiropas iekšlietas atvērta pasaulē"), 2008. gada jūnijs.

⁽⁴⁾ COM(2009) 262.

⁽⁵⁾ OV C 128, 18.5.2010., 80. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 204, 9.8.2008., 77. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 218, 11.9.2009., 78. lpp.

⁽⁸⁾ COM(2008) 360 galīgā redakcija.

⁽⁹⁾ COM(2008) 815 galīgā redakcija; COM(2008) 820 galīgā redakcija; COM(2008) 825 galīgā redakcija.

⁽¹⁰⁾ COM(2009) 66 galīgā redakcija.

institucionālajā aspektā nebūs efektīva un prasīs lielus izdevumus. Dalībvalstis vēl skaidri neapzinās kopējas Eiropas patvēruma politikas priekšrocības un neuzņemas pilnu atbildību.

2.9. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja šajā jomā izstrādājusi konstruktīvus priekšlikumus, paužot gandarījumu par Eiropas Savienībā un dalībvalstīs panākto progresu. Komiteja puda stingru atbalstu principiem un vērtībām, kas sekmē personu pamattiesību ievērošanu, un ierosināja pasākumus, kuru mērķis ir veicināt starptautiskās aizsardzības saņēmēju personisko un profesionālo izaugsmi. Komiteja arī vairākkārt vērsa uzmanību uz nepilnībām un nekonsekvenci Eiropas politiku izstrādes un īstenošanas posmā. Šajā jomā politikas un instrumenti jāaskaņo savstarpējas vienošanās ceļā, iesaistot konstruktīvā dialogā dalībvalstis, Kopienas iestādes, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, uzņēmējdarbības pārstāvjus un vietējās kopienas.

3. Vispārīgas piezīmes

Kopējas Eiropas patvēruma sistēmas pievienotā vērtība patvēruma prasītājiem un dalībvalstīm

3.1. Komiteja uzskata, ka pieeja, kuras mērķis ir uzsvērt kopējas Eiropas patvēruma sistēmas priekšrocības, ir daudzsoļīga un var sekmēt ieinteresēto dalībnieku, īpaši dalībvalstu, uzticēšanos minētās sistēmas izstrādes procesam.

3.2. Komiteja arī atbalsta Eiropas Savienības mērķus kopējas Eiropas patvēruma sistēmas pilnveidošanai. Tomēr tā norāda uz plaisu, kas šķir Eiropas līmenī izvirzītos mērķus un valstu praksi šajā jomā un ko varētu padziļināt ekonomikas krīze un tās sekas sociālajā un politikas jomā.

3.3. Kopēju Eiropas patvēruma sistēmu var veidot vienīgi balstoties uz vienotu vērtību un principu kopumu, kas nodrošina, ka Eiropas Savienības un tās dalībvalstu uzmanības centrā ir cilvēka cieņa un drošība.

3.4. Dalībvalstu atšķirības apstiprināto patvēruma pieprasījumu skaita, apstrīdēto lēmumu skaita un patvēruma prasītāju tālākas pārvietošanās ziņā liecina, ka dalībvalstu solidaritātes pienākuma princips netiek piemērots.

3.5. Dalībvalstu kavēšanās saskaņot tiesību aktus un valstu praksi apdraud kopējas Eiropas patvēruma sistēmas pamatus. Saskaņošana ir nevis patvēruma politikas problēma, bet galvenais instruments, kas ļauj kopējas Eiropas patvēruma sistēmas priekšrocības īstenot praksē. Tā samazinās administratīvo un

finansiālo slogu, kas pastāv dažās dalībvalstīs, un nodrošinās patvēruma prasītājiem augstāku aizsardzības līmeni, vismaz procesa sākumposmā. Lai šī sistēma dotu gaidītos rezultātus, tās veidošanā nedrīkst vadīties pēc zemākā kopsaucēja aizsardzības jomā.

3.6. Starptautiskās aizsardzības saturs ir delikāts patvēruma politikas aspekts. Saturiskās atšķirības dalībvalstu starpā ir lielākas nekā starptautiskās aizsardzības piešķiršanas procedūras jomā. Ja aizsardzībai piešķir plašāku saturu, atzīstot kvalifikāciju un nodrošinot piekļuvi izglītībai un nodarbinātībai, starptautiskās aizsardzības saņēmēji var sekmēt individuālās un kolektīvās labklājības līmeņa paaugstināšanos.

3.7. Lai pietiekami atbalstītu patvēruma politiku, skaidri jānosaka specializēto iestāžu, īpaši FRONTEX un Eiropas Patvēruma atbalsta biroja pilnvaras, jāpiešķir to atbildībai atbilstīgs finansējums un to darbībai jābūt pārredzamai, nodrošinot tādejādi procedūru un starptautiskās aizsardzības prasītāju un saņēmēju pamattiesību ievērošanu. Finansiāls atbalsts iestādēm, kuras darbojas efektīvi, būtu labs piemērs patiesas kopējas patvēruma politikas priekšrocībām.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Komiteja uzskata, ka patvēruma politikas dažādie aspekti ir savstarpēji saistīti. Šīs politikas veiksmīga vai neveiksmīga īstenošana būs atkarīga no vairākiem būtiskiem faktoriem: efektīva cilvēktiesību aizsardzība, dalībvalstu savstarpējā solidaritāte, attiecīgo tiesību aktu un politikas jomu saskaņošana, piešķirtās aizsardzības satura papildināšana un atbilstīgs finansējums par šo jomu atbildīgajām Eiropas iestādēm. Komiteja uzskata, ka vissvarīgāk ir iegūt plašas sabiedrības, dalībvalstu pilsoniskās sabiedrības un valdību atbalstu kopējai Eiropas patvēruma politikai. Tikai nekavējoties īstenojot minēto politiku un gūstot konkrētus rezultātus, īpaši jaunu pieredzi, varēs sasniegt šo mērķi.

Cilvēktiesību ievērošana visos posmos, kas saistīti ar piekļuvi starptautiskajai aizsardzībai

4.2. Komitejas atzinumos vairākkārt uzsvērts, ka starptautiskās aizsardzības jomā ir nepieciešami vienoti, nevis minimālie standarti⁽¹¹⁾. Tie nodrošinās starptautiskās aizsardzības prasītāju pamattiesību stingru ievērošanu, pateicoties šādiem pasākumiem:

— teritorijas pieejamības nodrošināšana;

⁽¹¹⁾ OV C, 204, 9.8.2008., 77. lpp., OV C 218, 11.9.2009., 78. lpp.

- brīvība izvēlēties, kur iesniegt patvēruma un aizsardzības pieteikumu;
- vispirms izskatīt atbilstību Konvencijā noteiktajam statusam, bet alternatīvās aizsardzības piešķiršanu tikai un vienīgi tad, ja prasītājs neatbilst kritērijiem, kas nepieciešami minētā statusa piešķiršanai;
- neizraidīšana, ja izcelsmes valstī vai iepriekšējā tranzīta valstī pieteikuma iesniedzēja dzīvība ir apdraudēta;
- pārsūdzība un izraidīšanas izpildes atlikšana, kamēr kompetentā tiesa nav pieņēmusi lēmumu, lai pilnībā nodrošinātu apelācijas tiesību izmantošanu saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru;
- īpaša aizsardzība nepilngadīgajiem vai par tādiem uzskatāmām personām;
- personu individuālo tiesību ievērošana, jo īpaši sieviešu tiesības iesniegt aizsardzības pieteikumu.

4.3. Ir būtiski, lai šajās procedūrās patvēruma prasītāji varētu izteikties dzimtajā valodā un lai viņi bez maksas varētu saņemt juridisko palīdzību visos procedūras posmos.

4.4. Starptautiskās aizsardzības prasības noraidīšana ir skaidri jāpamato un tai jāpievieno norādes, īpaši par iespējamās pārsūdzības iesniegšanas noteikumiem un termiņiem. Jebkurā gadījumā izraidīšanas izpilde ir jāaptur, gaidot iespējamās pārsūdzības rezultātu⁽¹²⁾.

4.5. "Aizturēšanu" vajadzētu piemērot tikai tad, kad citas iespējas ir izsmeltas, un tikai ar kompetentās tiesas lēmumu, ievērojot aizstāvības tiesības saskaņā ar Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju⁽¹³⁾. Apelācijas procedūras ietvaros jānodrošina iespēja apstrīdēt pieņemtos lēmumus.

4.6. Komiteja vērs uzmanību uz sieviešu īpašo situāciju, jo viņām salīdzinājumā ar vīriešiem ir daudz grūtāk pieprasīt patvērumu un iegūt bēgļa statusu. Komiteja norāda arī uz nepilngadīgo problemātiku patvēruma politikā un uzsver, ka ir būtiski nodrošināt viņu interešu efektīvu aizsardzību un drošību.

4.7. Komiteja ar bažām secina, ka nav pievērsta pienācīga uzmanība tādām ar imigrāciju un patvērumu saistītām parādībām kā cilvēku tirdzniecība vai ļaunprātīga izmantošana dalībvalstīs un trešās valstīs, jo īpaši tranzīvalstīs. Valstis, kas nav

ratificējušas 1951. gada Ženēvas konvenciju, nevar būt Eiropas Savienības partneri patvēruma politikas jomā. Patvēruma politikas sekmīga īstenošana nebūs iespējama, ja nebūs noslēgts stingrs iestāžu nolīgums ar tranzītvalstīm, kuras bieži vien pieļauj riskam pakļautu personu tiesību un drošības pārkāpumus.

Lielāka solidaritāte starp dalībvalstīm, balstoties uz kopīgām interesēm un dalītu atbildību

4.8. Tā kā dalībvalstīs bēgļu plūsmu intensitāte ir atšķirīga, dažās valstīs vērojama tendence reaģēt, pieņemot ierobežojošus starptautiskās aizsardzības piešķiršanas noteikumus. Patvēruma politikas mērķis ir efektīvi palīdzēt šīm valstīm īstenot patvēruma prasītāju plūsmas pārvaldību un, jo īpaši, uzlabot aizsardzības saturu. Komiteja piekrīt, ka šīs palīdzības konkrētai īstenošanai ir svarīgi izstrādāt jaunu kārtību, kas apturētu pārsūtīšanu saskaņā ar Dublīnas regulu, ja atbildīgajai dalībvalstij tas nozīmē papildu slogu⁽¹⁴⁾.

4.9. Pastiprinātai sadarbībai ar valstīm, kurās vērojams šāds slogs, ir vairākas priekšrocības. Pirmkārt, sadarbība ļaus ierobežot tālāku pārvietošanos no vienas dalībvalsts uz citu. Turklāt vienlīdzīgāka patvēruma pieprasījumu sadale nodrošinās labāku procesa pārvaldību un starptautiskās aizsardzības saņēmēju aktīvāku integrāciju Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Efektīva saskaņošana riskam pakļautu personu aizsardzības uzlabošanai

4.10. Patvēruma pieprasījumu izskatīšana ir dalībvalstu varas iestāžu kompetencē. Šajā jomā pastāv dažāda prakse, un šo atšķirību cēlonis ir nesaskaņoti valstu tiesību akti. Situācija izcelsmes valstī tiek novērtēta atšķirīgi; Eiropas līmenī vērojams vienotas prakses trūkums; administratīvā veiktspēja ir atšķirīga; visbeidzot, starptautiskās aizsardzības prasītāju plūsmas nav ģeogrāfiski vienmērīgi sadalītas. Tā kā dažādu dalībvalstu piešķirtās aizsardzības apjoms ir ļoti atšķirīgs, ES joprojām vērojama bēgļu tālāka pārvietošanās⁽¹⁵⁾.

4.11. Ir jāveic patvēruma pieprasījumu analīze, izmantojot kopējus standartus. Komiteja daudzkārt ir ieteikusi atteikties no sarakstiem, kuros uzskaitītas par drošām uzskatītās valstis, un aizstāt tos ar sistēmu, kas dod iespēju reālajā laikā novērtēt trešās valstīs pastāvošo risku gan individuālā, gan kolektīvā līmenī. Šādas sistēmas izstrāde ir viens no Eiropas Patvēruma atbalsta biroja uzdevumiem. Kopējā izvērtēšanas sistēmā jāizmanto kopējas definīcijas, tajā jāiesaista aizsardzības aģentūras, un tā jāattiecinā uz aizsardzību attiecīgās valsts teritorijā.

⁽¹²⁾ EESK 2010. gada 28. aprīļa atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par minimāliem standartiem attiecībā uz dalībvalstu procedūrām, ar kurām piešķir un atņem starptautiskās aizsardzības statusu (pārstrādāta redakcija)" (COM(2009) 554 galīgā redakcija — 2009/0165 (COD), ziņotājs: Pezzini kgs).

⁽¹³⁾ OV C 317, 23.12.2009., 110. lpp.

⁽¹⁴⁾ OV C 317, 23.12.2009., 115. lpp.

⁽¹⁵⁾ OV C 218, 11.9.2009.

4.12. Komiteja uzskata, ka nevalstiskās aizsardzības aģentūras var sniegt derīgus, dažreiz īstermiņā būtiskus pakalpojumus, īpaši humanitāro problēmu risināšanā. Taču Komiteja uzskata, ka tām nevajadzētu uzticēt (pat daļēji) atbildību par personu aizsardzības nodrošināšanu attiecīgajā teritorijā; tā var būt tikai valsts iestāžu kompetence. Aizsardzība valsts robežās ir iespējama tikai tad, ja lielāko daļu valsts teritorijas kontrolē centrālā varas iestāde, kas spēj un vēlas garantēt iekšējo kārtību, obligātu sabiedrisko pakalpojumu līmeni un personu tiesību aizsardzības un drošības atbilstīgu līmeni.

4.13. Komiteja pauž gandarījumu par virzību uz divu aizsardzības statusu (bēgļa statuss un alternatīvās aizsardzības statuss) satura vienādošanu. Tā vairākas reizes paudusi atbalstu šiem pasākumiem, kas nākotnē garantēs pilnīgāku aizsardzību riska situācijā esošām personām un nodrošinās viņu labāku integrāciju Eiropas Savienības dalībvalstīs. Vienlaikus jāatzīmē, ka šo abu aizsardzības statusu vienādošana nedrīkst tieši vai netieši samazināt aizsardzības līmeni un tā satura kvalitāti⁽¹⁶⁾, bet gan to uzlabot.

4.14. Valstu valdībām uzticētā atbildība par patvēruma politikas pārvaldību nedrīkst būt par iemeslu krasi atšķirīgas prakses ieviešanai. Dažas dalībvalstis, piemēram, Nīderlande un Zviedrija, šajā jomā ir izstrādājušas labas prakses kopumu, kas varētu rosināt līdzīgus pasākumus citās valstīs. Šādas prakses nozīme ir pārāk zemu novērtēta: tā var būt par piemēru, kā patvēruma politiku īstenot praksē un ierobežot izmēģinājuma pasākumu izmaksas valstu līmenī.

Nozīmīgāks starptautiskās aizsardzības saturs

4.15. Valstu politikas un programmas šajā jomā ir dažādas. Tomēr šis vērtējums ir intuitīvs, jo nav veikta sīka analīze par attiecīgajiem noteikumiem dalībvalstīs. Ja netiks īstenoti proaktīvi pasākumi, starptautiskajai aizsardzībai trūks satura, un tā rezultātā personas, kas ieguvušas šo statusu, būs pakļautas netiešai diskriminācijai. Komiteja iesaka iesaistīt arod biedrības un darba devēju apvienības patvēruma politikas izstrādē un īstenošanā valstu līmenī.

4.16. Komiteja uzskata, ka šajā sistēmā jāiekļauj noteikumi par diplomu un kvalifikācijas atzīšanu un atbilstību, kā arī pasā-

kumi, kas veicina starptautiskās aizsardzības saņēmēju piekļuvi profesionālās izglītības programmām⁽¹⁷⁾. Tie ir būtiski soļi ceļā uz šo personu integrāciju tautsaimniecībā un sabiedrībā, kā arī viņu dzīves kvalitātes uzlabošanu. Ir svarīgi veicināt piekļuvi darba tirgum, īstenojot aktīvus pasākumus diskriminācijas apkarošanai un ekonomikas jomas dalībnieku stimulēšanai.

Par patvēruma politiku atbildīgo iestāžu nostiprināšana un pienācīga finansēšana

4.17. Komiteja uzskata, ka Eiropas Patvēruma atbalsta biroja darbībai iespējami ātrāk jāklūst operatīvai. Tam ir vajadzīgs finansējums, kas loģistikas aspektā ļauj īstenot sarežģītu un intensīvu darbību. Piemēram, vispirms jāizveido kopēja Eiropas sistēma trešās valstīs pastāvošā riska novērtēšanai, jo tā ir būtiska patvēruma politikas sastāvdaļa. Tam piešķirtais pienācīgais finansējums varētu skaidri apliecināt, kādas ir kopēju Eiropas iestāžu un procedūru priekšrocības. Minētā biroja darbība jākoordinē ar citām ES iestādēm un dalībvalstu valdībām.

4.18. Jāpārskata dažādu patvēruma politikas jomu finansējums. Tas jāpalielina un jāorientē uz instrumentiem, kas sniedz vislabākos rezultātus un reālu palīdzību dalībvalstīm. Jāņem vērā, ka arī solidaritātei ir finanšu aspekts. Piemēram, Eiropas Bēgļu fonda budžets ir aptuveni 5 miljoni *euro*, kas nepārprotami ir par maz, lai sniegtu efektīvu atbalstu patvēruma politikas īstenošanai Eiropas un valstu līmenī.

4.19. Komiteja ar bažām norāda uz vairāku dalībvalstu valdību un FRONTEX praksi izraidīt personas, kam varētu būt nepieciešama starptautiska aizsardzība⁽¹⁸⁾. Šādiem pasākumiem, kas sastopami arvien biežāk un lielākā skaitā, jābūt pilnīgi pārredzamiem, un par tiem jāuzņemas pilna atbildība⁽¹⁹⁾. Komiteja iesaka FRONTEX un Eiropas Patvēruma atbalsta birojam sadarboties, lai novērstu cilvēktiesību pārkāpumus. Personu izraidīšana uz valstīm vai zonām, kur viņu drošība ir apdraudēta, ir atklāts neizraidīšanas princips pārkāpums.

⁽¹⁷⁾ Sk. 16. zemsvēitras piezīmi.

⁽¹⁸⁾ Skatīt "Human Rights Watch" (HRW) ziņojumu "Pushed Back, Pushed Around Italy's Forced Return of Boat Migrants and Asylum Seekers, Libya's Mistreatment of Migrants and Asylum Seekers" ("Atgrūsti, aizskarti — Itālija ar varu nosūta atpakaļ migrantus un patvēruma meklētājus, kas ieradušies ar laivu, Lībija pret viņiem izturas rupji"), "Human Rights Watch", 2009. gads.

⁽¹⁹⁾ Komiteja atzīnīgi vērtē Eiropas Komisijas vēlmi nodrošināt procedūru pārredzamību šajā jomā.

⁽¹⁶⁾ EESK 2010. gada 28. aprīļa atzinums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par obligātajiem standartiem, lai kvalificētu trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kā personas, kam nepieciešama starptautiska aizsardzība, un piešķirtās aizsardzības saturu (pārstrādāta redakcija) (COM(2009) 551 galīgā redakcija/2 — 2009/0164 (COD), ziņotājs: Pîrvulescu kgs).

4.20. EESK uzskata ⁽²⁰⁾, ka vajadzētu pievērst lielāku uzmanību FRONTEX personāla apmācībai, lai pilnveidotu šādus aspektus:

- labāk koordinēt dalībvalstu praktisko sadarbību;
- izstrādāt kopējus standartus apmācības jomā;
- ar kultūras vidutāju atbalstu sniegt dalībvalstīm palīdzību uzņemšanas un repatriācijas organizēšanā;

— izglītot ierēdņus ES izstrādāto patvēruma tiesību jomā.

4.21. Komiteja iesaka papildus atbildīgo iestāžu izveidei aktīvi iesaistīt pilsoniskās sabiedrības organizācijas patvēruma politikas lēmumu pieņemšanas procesā un tā īstenošanā. Tas sekmēs kopējās politikas ticamību un izmantoto instrumentu pastāvīgu pilnveidošanu.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽²⁰⁾ EESK 2010. gada 28. aprīļa atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par minimāliem standartiem attiecībā uz dalībvalstu procedūrām, ar kurām piešķir un atņem starptautiskās aizsardzības statusu (pārstrādāta redakcija)" (COM(2009) 554 galīgā redakcija — 2009/0165 (COD), ziņotājs: Pezzini kgs).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Atklātā koordinācijas metode un sociālā klauzula saistībā ar stratēģiju "Eiropa 2020"" (izpētes atzinums)

(2011/C 44/04)

Galvenais ziņotājs: **OLSSON kgs**

Beļģijas premjerministra vietniece un sociālo un sabiedrības veselības lietu ministre *Laurette Onkelinx* kdze 2010. gada 28. aprīļa vēstulē ES nākamās prezidējošās valsts Beļģijas vārdā un saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

"Atklātā koordinācijas metode un sociālā klauzula saistībā ar stratēģiju "Eiropa 2020"".

Komitejas Birojs 2010. gada 25. maijā uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē) iecēla *Jan Olsson* kgu par galveno ziņotāju un ar 61 balsi par un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē prezidējošās valsts Beļģijas iniciatīvu izmantot horizontālo sociālo klauzulu un pastiprinātu atklāto koordinācijas metodi (AKM), atspoguļojot faktu, ka **sociālajai kohēzijai jāiet kopsoli ar pastiprinātu ekonomiskās politikas koordināciju**, lai sasniegtu visus stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus.

1.2. **Organizētas pilsoniskās sabiedrības reālai līdzdalībai visos posmos un līmeņos** ir būtiska nozīme, nodrošinot horizontālās klauzulas un AKM efektīvu izmantošanu. EESK ierosina Komisijai izstrādāt ikgadēju **"pārvaldības ziņojumu"** par šādu līdzdalību. EESK var palīdzēt šī uzdevuma veikšanā un arī ierosina finansēt ar minēto līdzdalību saistītos izmēģinājuma projektus no *Progress* programmas līdzekļiem. Turklāt Komiteja ierosina izstrādāt **Labas prakses kodeksu AKM līdzdalības pārvaldībai**.

1.3. EESK uzsver, ka noteikti vajadzīga koordinācija, kurā iekļauta **visu mērķu un visu politiku mijiedarbība. Tai vajadzētu kļūt par vispārēju pamatnostādni** sociālās klauzulas un AKM īstenošanā. Šo koordināciju vajadzētu vadīt Komisijai, kurai palīdzētu Sociālās aizsardzības komiteja un Nodarbinātības komiteja. Būtu jānodrošina abu komiteju atvērtība ārējo ieinteresēto dalībnieku pārstāvībai.

1.4. **Horizontālās sociālās klauzulas īstenošanai jābūt efektīvai. Sociālās ietekmes novērtējumiem** būtu jāietver **visas 10 integrētās pamatnostādnes** ekonomikas un nodarbinātības politikai, un tie būtu jāpublicē un jāiekļauj AKM procesā. Īpaša uzmanība jāpievērš ietekmei uz nodarbinātību, nabadzības apstākļos dzīvojošo iedzīvotāju skaitu un sociālajiem riskiem.

1.5. EESK **atbalsta pastiprinātu AKM**, lai pašreizējās krīzes apstākļos netiktu atstāti novārtā nodarbinātības, sociālās aizsar-

dzības un sociālās iekļaušanas jautājumi. AKM **būtu vairāk jāpiesaista vietējam līmenim**, tādējādi sekmējot tās saskaņotību ar mērķpasākumiem Eiropas Sociālā fonda ietvaros. Salīdzinošie pārskati, kas balstīti uz savstarpēju mācīšanos, būtu izmantojami par pamatu **valstu sociālās kohēzijas ceļvežiem**. Rādītājiem vajadzētu būt arī vēršiem uz **kvalitatīviem labklājības kritērijiem**. EESK atbalsta **Eiropas platformu cīņai pret nabadzību**, taču uzskata, ka AKM un horizontālā klauzula var sekmēt arī citu pamatiniciatīvu izstrādāšanu.

2. Vispārīga informācija

2.1. ES prezidējošā valsts Beļģija lūdza EESK izstrādāt izpētes atzinumu par šādu tematu: kā ar stratēģijas "Eiropa 2020" un pastiprinātas atklātās koordinācijas metodes palīdzību var sekmēt Eiropas sociālo kohēziju, un kāda var būt horizontālās sociālās klauzulas praktiskā loma Eiropas politiku sociālās dimensijas veidošanā, un kā to īstenot.

2.2. Atzinums ieklausies Beļģijas prezidentūras konferencē 2010. gada 14. un 15. septembrī par tematu "ES koordinācija sociālajā jomā saistībā ar stratēģiju "Eiropa 2020"".

2.3. Eiropas Komisija paziņojumā "Eiropa 2020" uzsver, ka ir svarīgi iesaistīt sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus visos līmeņos. Tā ierosina, ka "... **ciešāk jāiesaista arī Ekonomikas un sociālo lietu komiteja, kā arī Reģionu komiteja**".

2.4. Lai īstenotu stratēģiju "Eiropa 2020", 17. jūnija Eiropadome vienojās par pieciem galvenajiem mērķiem (nodarbinātības līmenis, pētniecība un izstrāde, siltumnīcefekta gāzu emisijas, izglītība un sociālā iekļaušana) un secināja, ka tie ir savstarpēji saistīti un savstarpēji mijiedarbojas. Pamati "daudz spēcīgākai ekonomikas pārvaldībai" tika izveidoti, par prioritāti nosakot "ekonomikas politikas koordinācijas pastiprināšanu". Mērķu sekmīgai īstenošanai svarīgs nosacījums ir efektīvi uzraudzības mehānismi. Padome vienojās par mērķi novērst nabadzības risku 20 miljoniem cilvēku, dalībvalstīm atstājot izvēles brīvību izvīrīt savus mērķus attiecībā vismaz uz vienu no

šādiem trim rādītājiem: nabadzības risks, materiālā nenodrošinātība un bezdarbnieku māsaimniecības.

2.5. Stratēģijā "Eiropa 2020" ir minēti gan ES, gan valstu līmeņa pasākumi, lai panāktu "gudru, ilgtspējīgu un integrējošu izaugsmi". Lai atbalstītu piecus galvenos mērķus, ir izstrādātas desmit integrētas vadlīnijas ekonomikas un nodarbinātības politikas jomā, un ir paredzēts uzsākt septiņas pamatiniciatīvas. Dalībvalstīs izvirzīs valsts līmeņa mērķus un izstrādās īstenošanas noteikumus, ņemot vērā savas īpatnības, un izstrādās arī valstu reformu programmas (VRP).

2.6. Horizontālā "sociālā klauzula" (Līguma par Eiropas Savienības darbību 9. pants), ko iekļāva Lisabonas līgumā, paredz, ka "nosakot un īstenojot savu politiku un darbības, Savienība ņem vērā prasības, kas saistītas ar [augsta nodarbinātības līmeņa] un atbilstīga sociālās aizsardzības līmeņa nodrošināšanu, ar sociālās atstumtības apkarošanu, kā arī ar izglītības, mācību un cilvēku veselības aizsardzības līmeņa paaugstināšanu".

2.7. Tā ir saistīta ar citām līgumā iekļautajām horizontālajām klauzulām (LESD 8., 10., 11. un 12. pants): dzimumu līdztiesība, vides un patērētāju aizsardzība, ko ievieša ar Amsterdamas līgumu, un diskriminācijas novēršana, kas ir Lisabonas līguma sastāvdaļa.

2.8. Atklāto koordinācijas metodi (AKM) 2000. gadā noteica par Lisabonas stratēģijas instrumentu. Īsumā to var raksturot šādi: Padome izvirza mērķus, ko ņem vērā valstu rīcības plānos un reformu programmās, savukārt sasniegumus izvērtē, izmantojot salīdzinošo novērtēšanu, rādītājus, salīdzinošus pārskatus un paraugprakses apmaiņu. Lisabonas līgumā ir noteikts juridiskais pamats atklātās koordinācijas metodes izmantošanai arī dažās politikas jomās (LESD 149., 153., 156., 168., 173. un 181. pants).

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Lai atgūtos no pašreizējās dziļās ekonomikas un sociālās krīzes, Eiropa virzās uz pastiprinātu ekonomikas politikas koordināciju. EESK uzsver: ja vēlas sasniegt visus stratēģijas "Eiropa 2020" mērķus, sociālā attīstība jāsaista ar ekonomikas reformām. Tāpēc ir jāsaista minētās stratēģijas ekonomikas, sociālā un vides dimensija. Lai varētu īstenot integrētas savstarpēji pastiprinošas politikas, būs jāizmanto, jākoordinē un jāstiprina visi instrumenti.

3.2. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK atzinīgi vērtē to, ka prezidējošā valsts Beļģija īpašu uzmanību pievērš pārvaldībai un

sociālajai kohēzijai, uzsverot horizontālo sociālo klauzulu un spēcīgāku AKM. Šāda pieeja jāaglabā ilgtermiņā. Komiteja īpaši aicina nākamās prezidējošās valsts Ungārijas valdību šo jautājumu noteikt par prioritāti.

3.3. Tomēr Komiteja vienlaikus vēlas uzsvērt, ka, stiprinot sociālās attīstības sekmēšanas instrumentus, jāņem vērā Pamatiesību hartas noteikumi.

3.4. EESK ir nemitīgi uzsvērusi, ka iedzīvotāju un organizētās pilsoniskās sabiedrības reāla līdzdalība visos posmos un līmeņos ir neatņemama pārvaldības sastāvdaļa. Par ekonomikas un sociālajām reformām jāvienojas ar sociālajiem partneriem un citām nozīmīgām iesaistītajām pusēm, tādējādi palielinot iespējas sasniegt galvenos mērķus.

3.5. EESK uzsver, ka ir būtiski sociālos partnerus un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus iesaistīt valsts līmeņa mērķu izvirzīšanā un VRP izstrādē, kā arī atklātās koordinācijas metodes stiprināšanā un horizontālās sociālās klauzulas īstenošanā. Organizētas pilsoniskās sabiedrības viedoklis arī jāņem vērā, Komisijai un Padomei apstiprinot mērķus un izvērtējot sasniegumus.

3.6. Stratēģija "Eiropa 2020" jāīsteno visos teritoriālajos līmeņos. Veidojot un īstenojot ES sociālo politiku, jānodrošina mijiedarbība starp augšupējo pieeju un ES lejupējām iniciatīvām. Tāpēc organizētajai pilsoniskajai sabiedrībai jāveido patiesas un efektīvas partnerības ar reģionālajiem un vietējiem parlamentiem/pašvaldībām, lai izvirzītu reģionālus mērķus un noteiktu piemērotus politikas pasākumus. Šī pieeja ir saistīta ar partnerības principa efektīvu īstenošanu — pamatojoties uz to, būtu jāregulē ES struktūrfondu izmantošana un to līdzekļu piešķiršana nākotnē, tādējādi izmantojot sinerģijas starp stratēģiju "Eiropa 2020" un Eiropas Sociālo fondu (ESF) ⁽¹⁾.

3.7. EESK arī atbalsta valstu ekonomikas un sociālo lietu padomju un tām līdzīgu struktūru aktīvu līdzdalību.

3.8. EESK ierosina, ka vienlaikus ar ikgadējo progresa ziņojumu par VRP īstenošanu dalībvalstīs Eiropas Komisijai būtu jāizstrādā "pārvaldības ziņojums", pamatojoties uz AKM līdzdalības pārvaldību un horizontālo sociālo klauzulu, un par ko būtu jāapspriežas ar Eiropas Parlamentu, EESK un RK. EESK varētu izmantot savu tīklu, ko veido valstu ESP un tām līdzīgas struktūras, lai uzraudzītu organizētās pilsoniskās sabiedrības iesaisti. Komiteja pat varētu publicēt savus ziņojumus.

⁽¹⁾ ECO/258, "Efektīva partnerība kohēzijas politikā", ziņotājs Olsson kgs.

3.9. Ir ļoti nepieciešams izveidot koordinācijas mehānismu, kurā ir nodrošināta galveno mērķu, integrēto vadlīniju un vadošo iniciatīvu mijiedarbība. Komisijai ir stratēģiski nozīmīga loma šīs "koordinācijas koordinēšanas" vadīšanā. Integrētajām vadlīnijām jābūt "integrētām" šā vārda patiesajā nozīmē, t.i., visām politikām jābūt saskaņotām un koncentrētām uz visiem mērķiem. Būtu jānosaka, ka, ieviešot mehānismus horizontālās sociālās klauzulas īstenošanai un AKM stiprināšanai, šāda integrēšana ir vispārējs pamatprincips. Lai uzlabotu abu instrumentu savstarpējo saikni, horizontālās sociālās klauzulas īstenošanā gūtie rezultāti būtu jāņem vērā atklātās koordinācijas metodes procesā.

3.10. Tāpēc EESK stingri atbalsta priekšlikumus, ko par jauno Eiropas stratēģiju 2010. gada 21. maijā izvirzīja Sociālās aizsardzības komiteja⁽²⁾. Tā vēlas, lai horizontālo sociālo klauzulu iekļautu ekonomikas politikas pamatnostādņu preambulā. Minētā komiteja arī norāda: lai stratēģijai "Eiropa 2020" būtu integrēts redzējums, ir vajadzīgs tematisks novērtējums un ziņojumi par sasniegumiem tajā izvirzīto sociālo mērķu sasniegšanā.

3.11. EESK atzinīgi vērtē Sociālās aizsardzības komitejas un Nodarbinātības komitejas veikto darbu un uzskata, ka iniciatīvās, kuru mērķis ir stiprināt sociālās attīstības veicināšanas instrumentus, to loma jāpalielina. EESK ierosina, ka komitejās vajadzētu būt pārstāvētam ne tikai valdībām, bet arī sociālajiem partneriem un citām pilsoniskās sabiedrības attiecīgām organizācijām. EESK ierosina komitejām rīkot regulārākas sanāksmes, kurās piedalītos minēto ieinteresēto pušu pārstāvji, kas darbojas gan Eiropas, gan dalībvalstu līmenī. Valdību pārstāvjiem, kas darbojas abās komitejās, ir arī jāorganizē konsultācijas ar sociālajiem partneriem un citām nozīmīgām pilsoniskās sabiedrības grupām savās valstīs, kā arī jāpiedalās šajās konsultācijās.

3.12. EESK atbalsta Komisijas priekšlikumu attīstīt saziņas līdzekļus, lai iesaistītu iedzīvotājus, darba ņēmējus, uzņēmumus un to pārstāvības organizācijas. Kā vienu no modeļiem var izmantot Komisijas iniciatīvu par patieso sociālo apstākļu novērtēšanu, un to varētu organizēt regulārāk, sasniedzot arī vietējo līmeni. Tomēr sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām pašām jābūt proaktīvām, vērojot uzmanību uz horizontālās sociālās klauzulas un AKM iespējamajiem izmantošanas veidiem. Tāpēc EESK ierosina ar to saistītos izmēģinājuma projektus finansēt no *Progress* programmas līdzekļiem.

4. Īpašas piezīmes par horizontālo sociālo klauzulu

4.1. Vairāk nekā pirms 10 gadiem Līgumā iekļauto horizontālo vides, dzimumu līdztiesības un patērētāju tiesību aizsardzības klauzulu ietekme galvenokārt ir neformāla.

4.2. EESK uzsver, ka sociālās ietekmes novērtējumi ir būtiska sastāvdaļa stratēģijas "Eiropa 2020" īstenošanas uzraudzībā. Ar ietekmes novērtējumu palīdzību jānodrošina mehānismi sociālo risku novērtēšanai, un šie novērtējumi ir jāpublicē un jānodod apspriešanai sabiedrībā. EESK vēlas uzsvērt, ka jāvērtē ietekme uz nodarbinātību un, jo īpaši, nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaitu.

4.3. Komisijai ar Sociālās aizsardzības komitejas un Nodarbinātības komitejas atbalstu būtu jāuzņemas atbildība. Aktīvi jāiesaista Eiropas sociālie partneri un citas nozīmīgas ieinteresētās aprindas. To viedokļi būtu jāpublicē kopā ar novērtējumiem (to pielikumā). Šajā sakarā jāatzīmē, ka Komisija jau ir izveidojusi sociālās ietekmes novērtēšanas mehānismus, izstrādājot integrēto ietekmes novērtējumu, bet tie nav labi pamanāmi, un tos neizmanto bieži.

4.4. EESK uzskata, ka jānodrošina, lai ekonomikas politikas un budžeta konsolidācijas pasākumi veicinātu nodarbinātības līmeņa paaugstināšanos, nabadzības samazināšanos un sociālo tiesību aizsardzības uzlabošanu. Tāpēc sociālās ietekmes novērtējumos galvenokārt būtu jāiekļauj visas desmit integrētās pamatnostādnes ekonomikas un nodarbinātības politikas jomā. Tomēr vajadzības gadījumā jānovērtē arī citi īstenotie pasākumi, kuru mērķis ir sekmēt piecu galveno mērķu sasniegšanu.

4.5. Sociālās ietekmes novērtējumi būtu jāveic arī valstu un reģionālajā līmenī.

4.6. Sākotnējā ziņojuma izstrāde būtu jāpabeidz līdz 2010. gada decembrim, lai to varētu iekļaut pirmajā ikgadējā pārskatā par stratēģiju "Eiropa 2020".

5. Īpašas piezīmes par AKM

5.1. EESK bieži ir izteikusi kritiskas piezīmes, ka AKM nav devusi cerētos rezultātus. Valstu līmenī tā nav efektīva un nav redzama. Tās piemērošanā nav pietiekami iesaistīti sociālie partneri un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

5.2. No otras puses, ir vērojami arī uzlabojumi, īpaši sociālās iekļaušanas jomā, un EESK vairākos atzinumos ir stingri atbalstījusi minētās metodes ieviešanu jaunās politikas jomās (piemēram, veselība, jaunatnes politika, demogrāfiskās pārmaiņas un imigrācijas un patvēruma politika).

5.3. EESK ir noteikti pārliecināta, ka pašreizējās krīzes apstākļos atklātā koordinācijas metode ir jāstiprina, lai sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas jautājumus neatstātu novārtā.

⁽²⁾ Padome 9964/10.

5.4. EESK pilnībā atbalsta mērķi izveidot Eiropas platformu cīņai pret nabadzību, lai uzņēmumus, darba ņēmējus un visu sabiedrību pastiprināti rosinātu apņemties mazināt sociālo atstumtību, īstenojot praktiskus pasākumus. Platforma un AKM viena otru papildinās. EESK tomēr uzskata, ka AKM var palīdzēt attīstīt arī citas pamatiniciatīvas, īpaši, ja tā balstās uz horizontālās klauzulas sociālās ietekmes novērtējumiem.

5.5. EESK ir ierosinājusi, ka AKM vajadzētu stiprināt, dalībvalstu līmenī izvirzot saistošus mērķus stratēģijas “Eiropa 2020” īstenošanai. EESK to ir uzsvērusi vairākos atzinumos, piemēram, nesenoajā atzinumā par nodarbinātības pamatnostādņē⁽³⁾, aicinot izvirzīt vērienīgākus un izmērāmus mērķus nodarbinātības, izglītības un sociālās iekļaušanas jomā un vienlaikus nodrošinot labāku politikas koordināciju. Komiteja noteikti atbalsta arī aicinājumu, kas izskanēja tās pārgaude konferencē Florencē, proti, stratēģijā “Eiropa 2020” iekļaut īpašus rādītājus, lai novērtētu sākotnējās izglītības ietekmi uz sociālās atstumtības mazināšanu vēlākos dzīves posmos.

5.6. EESK tomēr uzsver, ka jomās, kur dalībvalstis var brīvi izvēlēties vispiemērotākos rādītājus (sk. 2.4. punktu), AKM jāpieņem, salīdzinot visus nozīmīgākos rādītājus. Jānodrošina, lai dalībvalstis nevarētu izvairīties no ES galveno mērķu sasniegšanas. EESK uzskata, ka nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits (ko var izmērīt, izmantojot relatīvo ienākumu rādītāju)⁽⁴⁾ ir svarīgs rādītājs katrai dalībvalstij. Turklāt ir svarīgi, lai valstis izvirzītu savus mērķus, iesaistoties patiesā līdzdalības dialogā ar ieinteresētajām pusēm.

5.7. EESK uzskata, ka vajadzētu izstrādāt labākus stimulus dalībvalstīm, lai tās pildītu savu apņemšanos, piemēram, ar tiešu piesaisti Eiropas Sociālā fonda (ESF) līdzekļiem. Šī pieeja tiktu nostiprināta, ja ESF darbības programmas vēl vairāk koncentrētos uz sociālo iekļaušanu, kuru sekmē efektīva partnerība ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

5.8. AKM būtu aktīvāk jāpieņem vietējā līmenī, sadarbībā ar vietējām pašvaldībām un organizācijām izstrādājot vietējos un reģionālos rīcības plānus un tādējādi atspoguļojot augšupējo līdzdalības pieeju un partneru un politiku koordinācijas principu. Šim nolūkam jāizmanto arī struktūrfondu līdzekļi. Šāda metodes decentralizācija sekmēs politikas integrācijas procesa atpazīstamību, kas tik ļoti ir nepieciešama.

⁽³⁾ Sk. EESK 2010. gada 27. maija atzinumu par nodarbinātības politikas pamatnostādņēm, galvenais ziņotājs — Greif kgs, CESE 763/2010.

⁽⁴⁾ Saskaņā ar šo rādītāju nabadzības robeža ir ienākumu apjoms, kas nesasniedz 60 % no vidējā ienākumu līmeņa.

5.9. EESK pauž stingru pārlicību, ka salīdzinoši jānovērtē AKM līdzdalības pārvaldība, īpaši organizētās pilsoniskās sabiedrības līdzdalība, izmantojot rādītājus, salīdzinošus pārskatus, abpusēju mācīšanos un labas prakses apmaiņu. Komiteja ierosina, ka Komisijai un Sociālās aizsardzības komitejai sadarbībā ar Eiropas nozīmīgākajām iesaistītajām pusēm jāizstrādā labas prakses kodekss, ko izmantotu salīdzinošā novērtēšanā. Tā pamatā varētu būt šādi kritēriji⁽⁵⁾:

— dialoga struktūra:

— visu nozīmīgo ieinteresēto pušu līdzdalība,

— dialoga veids — jārosina reāla līdzdalība, ne tikai informācijas ieguve un apspriešanās,

— reģionālā/vietējā līmeņa iesaiste ar līdzdalības rīcības plānu palīdzību utt.,

— valstu ESP līdzdalība;

— ieinteresēto pušu savlaicīga iesaiste visos politikas cikla posmos,

— dokumentu izstrāde dialoga rezultātu atspoguļošanai,

— valsts/reģionālā līmeņa mērķu izvirzīšana,

— rādītāju izstrāde un uzraudzība,

— ieinteresēto pušu līdzdalība salīdzinošo pārskatu izstrādē, savstarpējās mācībās un labas prakses apzināšanā,

— ieinteresēto pušu līdzdalība praktiskos pasākumos nodarbinātības un sociālās iekļaušanas veicināšanai.

5.10. Jāizveido skaidra saikne starp priekšlikumiem, kuru pamatā ir “kopēji principi”, un AKM. Kopēji principi ir ieteikumi dalībvalstīm, un tie izmantoti, piemēram, ES politikās, lai izstrādātu tematiskas stratēģijas tādās jomās kā elastdrošība, aktīva iekļaušana un aktīvs dzīvesveids vecumdienās.

5.11. AKM piemērošanas rezultātā varētu rasties priekšlikumi izmantot citus instrumentus, piemēram, dalībvalstu “pastiprinātu sadarbību”, Kopienas metodi u.c.

⁽⁵⁾ Sk. arī, piemēram, Jonathan Zeitlin rakstu “ES politikas koordinācija pēc 2010. gada: ceļā uz jaunu pārvaldības struktūru” (*EU Policy Coordination Beyond 2010: Towards a New Governance Structure*).

5.12. EESK uzver, ka rādītājiem jāatspoguļo ne tikai ekonomikas attīstība, bet arī sabiedrības labklājības līmenis, kā ierosināja Stiglitz komisija (6). Komiteja ir iepriekš norādījusi uz kvantitatīviem un kvalitatīviem sociālās politikas rādītājiem, piemēram, dzimumu līdztiesība, jauniešu nodarbinātība, nabadzīgi strādājošie, cilvēki ar invaliditāti, kvalitatīvas darba vietas, bērnu un jauniešu nabadzība, ienākumu sadale, minimālā atalgojuma/minimālo ienākumu sistēmas un piekļuve veselības aprūpes un sociālajiem pakalpojumiem. Tā ir ierosinājusi ieviest arī praktisku “dzīves kvalitātes” rādītāju, kas aptver sešas dažādas jomas (7). Komiteja ir ierosinājusi arī kvalitatīvus rādītājus, lai izmērītu pieejamību un kvalitāti saistībā ar iedzīvotāju cerībām, lietotāju iesaisti un lietotājdraudzīgumu.

5.13. Rādītāji jāizstrādā gan Eiropas, gan valstu un reģionālajā līmenī, un EESK uzsver, ka iesaistītās puses būtu jāaicina iesaistīties to izstrādē un izvērtēšanā.

5.14. EESK uzskata, ka dalībvalstīm ir svarīgi ziņot par saviem sasniegumiem ceļā uz katru mērķi, izmantojot salīdzināmus, bet atjaunināmus Eiropas rādītājus, lai izstrādātu salīdzināmu tabulu, kā ierosināts Kok ziņojumā (8), un lai valstu un vietējā līmeņa dalībnieki tos izmantotu kā diagnostikas instrumentu savas darbības pilnveidošanai un koriģēšanai.

5.15. Visās efektīvās sistēmās, kuru mērķis ir savstarpēja mācīšanās, paraugprakses nodošana un nelegislatīvu pasākumu izmantošana, jāiesaista lēmumu pieņēmēji visos līmeņos. Tā kā sociālajiem partneriem un citām pilsoniskās sabiedrības grupām ir īpašas zināšanas un plaša pieredze sociālās un nodarbinātības politikas jomās, tie ir jāiesaista, apzinot un izvērtējot iespējas paraugprakses, īpaši novatoriskas prakses, nodošanai.

5.16. Jāuzlabo dalībvalstu salīdzinošie pārskati, iesaistot sociālos partnerus un citas nozīmīgas ieinteresētās puses. Pārskatus, kuru pamatā ir savstarpēja mācīšanās un paraugprakse, vajadzētu izmantot, lai izstrādātu vispārējus ieteikumus dalībvalstīm un ierosinātu sociālās kohēzijas ceļvedi.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

(6) Saimnieciskās darbības un sociālā progressa noteikšanas komisija.

(7) Sk. EESK 2008. gada 22. oktobra atzinumu par tematu “Tālāk par IKP — ilgtspējīgas attīstības kritēriji”, ziņotājs — Siecker kgs, (OV C 100, 30.04.2009., 53.–59. lpp.).

(8) “Pieņemot izaicinājumu: Lisabonas stratēģija izaugsmei un nodarbinātībai” (*Facing the Challenge – The Lisbon Strategy for Growth and Employment*), Wim Kok vadītās Augsta līmeņa grupas ziņojums, 2004. gada novembris.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālo pabalstu pilnveidošana”

(2011/C 44/05)

Galvenais ziņotājs: **VERBOVEN kgs**

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu Beļģijas ministru prezidenta vietniece un sociālo lietu un veselības ministre *Laurette ONKELINX* Eiropas Savienības nākamās prezidentvalsts Beļģijas vārdā 2010. gada 29. aprīļa vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Sociālo pabalstu pilnveidošana”

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2010. gada 25. maijā uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par minēto jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūnijā (14. jūnija sēdē), iecēla *Xavier VERBOVEN* kgu par galveno ziņotāju un ar 66 balsīm par, 3 balsīm pret un 10 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pauž gandarījumu, ka Padomes Beļģijas prezidentūras ietvaros jautājumam par sociālo pabalstu pilnveidošanu paredzēta īpaša konference. Komiteja atzīst, ka sociālā aizsardzība ir svarīgs pārdales, sociālās kohēzijas un solidaritātes instruments, kuram Eiropas veidošanas procesā jāpiešķir īpaša nozīme. Sociālās pamattiesības nodrošina atbilstīgus sociālos ienākumus zināma sociālā riska gadījumā vai sociālo palīdzību un mājokļa pabalstus personām, kam nav pietiekamu līdzekļu. EESK atgādina, ka 2009. gada 30. novembrī tā pieņēma deklarāciju, kurā aicināja Komisiju īstenot sociālās politikas rīcības programmu ⁽¹⁾ un tādējādi nodrošināt, ka sociālo pamattiesību ievērošanai tiek piešķirta tikpat liela nozīme kā konkurences noteikumiem un uzņēmējdarbības brīvībai.

1.2. EESK īpaši vēlas uzsvērt sociālās politikas produktīvā faktora nozīmi. Komiteja atkārtoti norāda, ka piemērota sociālā politika un darba tirgus politika veicina gan sociālo taisnīgumu, gan saimniecisko efektivitāti un produktivitāti. Eiropas sociālais modelis pamatā ir balstīts uz saimnieciskās efektivitātes un sociālā progresā līdzsvarotību ⁽²⁾. Iedzīvotāju atbalsts Eiropas projektam būs atkarīgs no šajās jomās īstenoto politiku efektivitātes. Turklāt jāatceras, ka sociālā aizsardzība ir būtisks ekonomiku stabilizējošs faktors ne tikai ekonomikas lejupslīdes, bet arī labvēlīgos ekonomiskajos apstākļos ⁽³⁾.

1.3. Pašreizējā ekonomikas un sociālās krīzes situācijā vairāk kā jebkad ir vajadzīga tālejoša Eiropas stratēģija līdz 2020. gadam. Komisijas izstrādātā jaunā stratēģija ⁽⁴⁾, ko Padome ap-

stiprināja 2010. gada 17. jūnijā un ko paredzēts pieņemt Parlamentā šā gada septembrī, attiecas uz četrām jomām: zināšanas un inovācija, ilgtspējīgāka ekonomika, nodarbinātības līmeņa paaugstināšana un sociālā integrācija. EESK atbalsta šo daudzpusējo redzējumu, kura mērķis ir veicināt “gudru, ilgtspējīgu un integrējošu” izaugsmi, taču pauž nožēlu, ka dažos jautājumos vērojamas nepilnības un nav ņemti vērā Komitejas iepriekšējā atzinumā par tematu “Lisabonas stratēģija pēc 2010. gada” iekļautie ieteikumi. Būtu jā sagatavo “īpašas pamatnostādnes ar novērtējamiem mērķiem tādās jomās kā dzimumu līdztiesība, ierobežojumi darba attiecībām ar nepietiekamu sociālo nodrošinājumu, pāreja uz ekonomiku ar zemu CO₂ emisijas līmeni, nabadzības (arī nodarbināto nabadzības) un sociālās atstumtības novēršana (piemēram, atbilstošs atbalsts bezdarba vai darba nespējas gadījumā, kā arī publisko pakalpojumu pieejamība)” ⁽⁵⁾.

1.4. EESK atzīnīgi vērtē, ka stratēģijā “Eiropa 2020” iekļauta īpaša vadlīnija par sociālo integrāciju un nabadzības apkarošanu un saistības palīdzēt vismaz 20 miljoniem cilvēku izkļūt no nabadzības un atstumtības ⁽⁶⁾. Tā kā 2010. gads ir pasludināts par Eiropas gadu cīņai pret nabadzību, jāveic atbilstoši pasākumi, lai palīdzētu attiecīgajām personām izkļūt no nabadzības.

1.5. Padome uzskata, ka labākais veids, kā izskaust atstumtību, ir pastāvīga un kvalitatīva nodarbinātība un atbilstīgs atalgojums. Lai izveidotu iekļaujošu darba tirgu, ir vajadzīgi strukturāli pilnveidošanas pasākumi ⁽⁷⁾. EESK atgādina, ka 2009. gada 9. decembrī sociālā dialoga ietvaros noslēgts pamat nolīgums par iekļaujošu darba tirgu. Minētais pamat nolīgums apliecina sociālo partneru vēlmi sekmēt iekļaujošu darba tirgus izveidi, maksimāli izmantot Eiropas darbaspēka potenciālu, paaugstināt nodarbinātības līmeni, uzlabot nodarbinātības kvalitāti, tostarp arī uzlabot apmācību un pilnveidot prasmes.

⁽¹⁾ EESK atzinums, OV C 27, 3.2.2009.

⁽²⁾ EESK atzinums, OV C 309, 16.12.2006.

⁽³⁾ Eiropas Komisijas Sociālās aizsardzības komiteja, “Kopīgs ziņojums par sociālo aizsardzību un sociālo integrāciju 2010. gadā”, *Manuscript*, 2010. gada februārī.

⁽⁴⁾ Komisijas paziņojums, COM (2010) 2020.

⁽⁵⁾ EESK atzinums, OV C 128/10, 18.5.2010., 4.4. punkts.

⁽⁶⁾ Eiropadomes secinājumi, 17.6.2010., EUCO 13/10.

⁽⁷⁾ Skat. 5. zemsvītras piezīmi.

1.6. EESK piekrīt Eiropas Parlamenta nostājai 2009. gada 6. maija rezolūcijā par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus⁽⁸⁾, īpaši tās pirmajam apsvērumam: "aktīva integrācija nedrīkst aizstāt sociālo integrāciju, jo neaizsargātām grupām, kas nav spējīgas piedalīties darba tirgū, ir tiesības uz cilvēka cienīgu dzīvi un pilnīgu līdzdalību sabiedrības dzīvē, un tādēļ jānodrošina minimālo ienākumu un augstvērtīgu sociālo pakalpojumu pieejamība neatkarīgi no cilvēka spējas piedalīties darba tirgū";

1.7. EESK norāda, ka 1989. gada 12. jūlija atzinumā par nabadzību⁽⁹⁾, Komiteja ieteica ieviest sociālo minimumu, kas vienlaikus būtu sociālās drošības faktors nabadzīgajiem un viņu sociālo integrāciju veicinošs faktors. Komiteja pauž nožēlu, ka līdz šim ne minētajā atzinumā iekļautie ieteikumi, ne arī Padomes 1992. gada 24. jūnija ieteikums par kopīgiem kritērijiem attiecībā uz pietiekamiem resursiem un sociālo palīdzību sociālās aizsardzības sistēmās⁽¹⁰⁾ nav devuši konkrētus rezultātus. Tāpēc EESK uzskata, ka pakāpeniski jāievieš pietiekamu resursu un sociālās palīdzības garantija sociālās aizsardzības jomā, izmantojot jaunu instrumentu, kurā ņemtas vērā valstu īpatnības un kas būtu efektīvāks atbalsta instruments dalībvalstu politikām nabadzības izskaušanas jomā. Šajā aspektā būtiska nozīme ir stratēģijā "Eiropa 2020" iekļautajam mērķim – mazināt nabadzību.

1.8. EESK norāda, ka pašlaik, piemērojot atklātās koordinācijas metodi sociālās aizsardzības jomā, ne visiem aizstājošajiem sociālajiem pabalstiem tiek pievērsta pienācīga uzmanība. Nosakot mērķus, ieviešot kopīgus rādītājus un īstenojot labas prakses apmaiņu, ar šo metodi paredzēts veikt sociālās aizsardzības sistēmu reformu tādās jomās kā nabadzības un sociālās atstumtības izskaušana, pensijas, veselības aprūpe un ilglaicīga aprūpe. Jāsecina, ka šajā reformas procesā nav ņemti vērā bezdarbnieka, darba nespējas un bērna kopšanas pabalsti, ne arī pabalsti invalīdiem un personām, kas cietušas nelaiemes gadījumā darbā, pabalsti arodslimības gadījumā. EESK ierosina paplašināt sociālās aizsardzības jomā piemērojamās atklātās koordinācijas metodes darbības jomu, iekļaujot tajā visus pabalstus, kas aizstāj ienākumus. Komiteja iesaka veikt uzraudzības pasākumus, lai noskaidrotu piešķirto pabalstu pietiekošu apmēru.

1.9. EESK norāda, ka Eiropas sociālās aizsardzības sistēmu modernizēšanas nolūkā ir jāpanāk efektīva līdzsvarotība starp stimuliem, kas paredzēti darbaspēka piedāvājuma palielināšanai, un pasākumiem, kas nodrošina atbilstīgu sociālo aizsardzību; vienlaikus jāpanāk līdzekļu lietderīga izmantošana. Attiecībā uz pirmo aspektu Komiteja vēlas precizēt, ka ienākumi nav vienīgais faktors, kas jāņem vērā. Būtiska nozīme ir arī bērnu aprūpes pakalpojumu, piekļuves atvieglojumu invalīdiem efektivitātei un kvalitātei, kā arī darbā iekārtošanas, apmācības, izglītības un veselības aprūpes infrastruktūras pieejamībai, efektīvi-

tātei un kvalitātei⁽¹¹⁾. Tāpēc EESK vēlreiz uzsver, ka tā vēlas, lai tiktu nostiprināta atklātā koordinācijas metode, īstenojot kvantitatīvus mērķus sociālās aizsardzības jomā, tostarp attiecībā uz kompensācijas un sociālās apdrošināšanas likmēm, kā arī publisko pakalpojumu pieejamību⁽¹²⁾. Komiteja secina, ka atklātajā koordinācijas metodē, ko piemēro sociālās aizsardzības jomā, nav pievērsta pietiekama uzmanība aktivēšanas sistēmu vispārējai piemērošanai. Komiteja ierosina Sociālās aizsardzības komitejā izstrādāt ziņojumu, lai noskaidrotu, vai šie aktivēšanas pasākumi atbilst solidaritātes, atbildības un kohēzijas principu līdzsvarotībai.

1.10. EESK vēlas uzsvērt, ka pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem un sociālajiem partneriem var būt svarīga nozīme visu ar sociālās aizsardzības sistēmu modernizēšanu saistītu jautājumu risināšanā, kā arī atklātās koordinācijas metodes kā demokrātiska procesa stiprināšanā.

2. Ievads un vispārīga informācija

2.1. Sociālā aizsardzība ir svarīgs pārdales un solidaritātes instruments, kura izmantošanas kārtība un finansēšana ir dalībvalstu kompetencē. Katrā dalībvalstī tās izveide bija atšķirīga, un tādēļ tai raksturīga liela sistēmu daudzveidība. Sociālajai aizsardzībai ir svarīga nozīme Eiropas veidošanā, jo saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 9. pantu⁽¹³⁾ un Pamatiesību hartas 34. pantu⁽¹⁴⁾ ES atzīst un ievēro

— no vienas puses, tiesības uz sociālā nodrošinājuma pabalstiem un sociāliem pakalpojumiem, kuri nodrošina aizsardzību tādos gadījumos kā maternitāte, slimība, nelaiemes gadījums darba vietā, atrašanās apgādībā vai vecums, kā arī darba zaudējums;

— no otras puses, tiesības uz sociālo palīdzību un palīdzību mājokļu jomā, lai nodrošinātu pienācīgu dzīvi tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu.

2.2. Līdzās pienācīgu ienākumu garantēšanai ekonomiski neaktīvām personām vai sociālo risku novēršanai sociālās aizsardzības uzdevums ir arī aktīvi sekmēt un atbalstīt profesionālās pārejas procesu, it īpaši, palīdzot cilvēkiem veiksmīgi iesaistīties darba tirgū.

⁽⁸⁾ Eiropas Parlaments, 2009. gada 6. maija rezolūcija, 008/2335(INI).

⁽⁹⁾ EESK atzinumi, OV C 221, 28.8.1989 un OV C 128/15, 18.5.2010.

⁽¹⁰⁾ Padomes lēmums, 24.6.1992, 92/441/EEK, OV L 245, 26.8.1992.

⁽¹¹⁾ EESK atzinums, OV C 302, 7.12.2004.

⁽¹²⁾ EESK atzinumi, OV C 128/10, 18.5.2010 un OV C 302, 7.12.2004.

⁽¹³⁾ Līguma par ES darbību 9. pants, OV C 115, 9.5.2008.

⁽¹⁴⁾ Pamattiesību harta, OV C 364, 18.12.2000.

2.3. Ņemot vērā 2008. gada finanšu krīzes ietekmi, sociālās aizsardzības sistēmas ne tikai ir palīdzējušas pasargāt Eiropas iedzīvotājus no vissmagākajām krīzes sekām, bet darbojas arī kā ekonomiku stabilizējošs faktors, kas mazina krīžu cikliskas atkārtšanās draudus⁽¹⁵⁾. Ja nebūs izstrādātas tālejošas konverģences politikas, konkurences prakse dažās dalībvalstīs, kuras samazina sociālos izdevumus, lai veicinātu ārvalstu kapitāla investīciju piesaistīšanu, varētu apdraudēt šīs sistēmas. Šī parādība, kas jau pastāv nodokļu un darba samaksas jomā, arvien biežāk vērojama arī sociālajā jomā⁽¹⁶⁾.

2.4. Jaunās stratēģijas "Eiropa 2020" īstenošanas priekšvakarā ir svarīgi atcerēties, ka ekonomikas un nodarbinātības izaugsme pati par sevi vēl negarantē lielāku sociālo kohēziju. Pēdējos desmit gados nevienlīdzība daudzviet ir pieaugusi, un nabadzība un sociālā atstumtība vairumā ES dalībvalstu joprojām ir smaga problēma⁽¹⁷⁾. EESK uzsver, ka šīs parādības ir jāizskauž, īstenojot politikas, kas ir ne tikai reaģējošas un saistītas ar kompensācijām, bet arī preventīvas un proaktīvas, lai savlaicīgi reaģētu uz nabadzības situācijām. Īpaša uzmanība jāvelta bērnu nabadzībai, jo tā var ietekmēt personības attīstības iespējas un visu turpmāko dzīvi.

2.5. Patlaban sociālās aizsardzības jomā un īpaši sociālo pabalstu jomā vērojamas četras būtiskas problēmas:

- krīzes sekas, kas, pirmkārt, palielina ar bezdarbu saistītos izdevumus darbavietu likvidēšanas dēļ un, otrkārt, ietekmē publiskās finanses. Lai novērstu ilglaicīgu bezdarbu, jāturpina uzlabot un modernizēt sociālās aizsardzības sistēmas, lai nodrošinātu aktīvu un drošu sistēmu, kas garantē piekļuvi kvalitatīvām darbavietām un atgriešanos darba tirgū, vienlaikus nodrošinot sistēmu ilgtspēju;
- sabiedrības novecošana; tai būs būtiskas sekas pensiju un veselības aprūpes jomā. Lai nodrošinātu paaudžu solidaritāti, ir vajadzīgs pietiekams pensiju līmenis un investīcijas ar novecošanu saistītos pakalpojumos, piemēram, palīdzība atkarības gadījumā;
- nabadzības un nevienlīdzības nepieļaujama palielināšanās. Jaunajā stratēģijā "Eiropa 2020" noteikti vērienīgi nabadzības mazināšanas mērķi. Lai tos sasniegtu, dalībvalstīm jārikojas saskaņoti daudzās politikas jomās un jāsadarbojas ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem;
- nepieciešamība veicināt Eiropas iedzīvotāju labklājību un sociālo kohēziju. Pēdējos gados iedzīvotāji apliecinājuši, ka

⁽¹⁵⁾ Eiropas Komisijas Sociālās aizsardzības komiteja, "Izaugsme, nodarbinātība un sociālais progress Eiropas Savienībā – Galvenie vēstījumi", Manuscrit, 2009. gada septembrī.

⁽¹⁶⁾ Klaus Busch, "World Economic Crisis and the Welfare State – Possible solutions to reduce the economic and social imbalances in the world economy, Europe and Germany", International Policy analysis, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2010. gada februārī.

⁽¹⁷⁾ Skat. 15. zemspējas piezīmi.

viņi liek lielas cerības uz jaunajām sociālajām politikām, kas būtu efektīvas un progresīvas sociālajā aspektā un ilgtspējīgas ekonomiskajā aspektā.

3. Atbilstīgi ienākumus aizstājoši pabalsti

3.1. Svarīga nozīme sociālās aizsardzības sistēmās ir sociālajiem pabalstiem, kas paredzēti ienākumu nodrošināšanai bezdarba periodā, pēc aiziešanas pensijā, slimības vai invaliditātes gadījumā. Lai kāds arī nebūtu pabalstu finansēšanas veids, pamatprincipi un piešķiršanas kārtība, visi tie paredzēti stabili un atbilstīgu ienākumu nodrošināšanai minēto sociālo apdraudējumu gadījumā. Tādēļ pabalsti ir svarīga drošības garantija gan indivīdam, gan sabiedrībai kopumā. Pabalstus jāuzskata nevis par slogu, bet gan par produktīvu investīciju, kas dod labumu ikvienam.

3.2. Globalizācijas, jauno tehnoloģiju, sabiedrības novecošanas procesa un 2008. gadā sākušās ekonomikas krīzes rezultātā Eiropas ekonomikā un sabiedrībā notikušas būtiskas pārmaiņas, kas būtiski ietekmējušas arī sociālās aizsardzības sistēmas vispārīgā nozīmē un īpaši ienākumus aizstājošos pabalstus. Pēdējos divdesmit gados īstenotās tā dēvētās modernizācijas politikas galvenokārt paredzētas, lai konsolidētu dalībvalstu budžetu un, palielinot nodarbinātības līmeni, nodrošinātu ekonomikas izaugsmi. Tā rezultātā sociālajiem pabalstiem ir piešķirta lielāka nozīme kā stimuliem aktīvai dalībai darba tirgū.

3.3. Komiteja apzinās, ka ar šiem pabalstiem piešķirtais aizsardzības līmenis lielā mērā ir atkarīgs no publiskā finansējuma, kas šobrīd ekonomikas krīzes un sabiedrības novecošanas problēmu rezultātā tiek būtiski ierobežots. Komiteja tomēr atgādina, ka tā iebilst pret "jebkādiem pasākumiem, kas varētu apdraudēt solidaritāti, kas ir sociālās aizsardzības pamatā un ir ļoti izdevīga Eiropai"⁽¹⁸⁾. Lai nodrošinātu labāku ieguvumu un ienākumu sadali un sociālo kohēziju, ir svarīgi piešķirt tādus pabalstus, kas daļēji ļauj saglabāt dzīves standartus. Komiteja vēlas uzsvērt, ka svarīgi ir arī mehānismi, kas paredzēti pabalstu pielāgošanai labklājības līmenim. Tāpēc Komiteja uzskata, ka atklātās koordinācijas metodes ietvaros jāveic uzraudzība par piešķirto pabalstu pietiekamu apmēru.

3.4. EESK prasa īstenot Sociālās politikas rīcības programmu, kas balstīta uz dalībvalstu lietišķu sadarbību, lai nepieļautu "race to the bottom" fenomenu, kas paredz sociālo tiesību, sociālās aizsardzības un darba apstākļu pasliktināšanos savstarpējās konkurences dēļ"⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁸⁾ Skat. 5. zemspējas piezīmi.

⁽¹⁹⁾ Skat. 1. zemspējas piezīmi.

3.5. *Bezdarbs: stiprināt sociālo aizsardzību ka ieguldījumu ekonomikas konkurētspējas un sociālās integrācijas veicināšanai*

3.5.1. Bezdarba apdrošināšana ir svarīgs sociālais pakalpojums, jo tās uzdevums ir nodrošināt ikvienam nodarbinātajam aizsardzību pret atlaišanas vai pārstrukturēšanas sekām. Tā mērķis ir garantēt atbilstīgu un stabilu ienākumu līmeni, jo tas ir priekšnoteikums, lai nostiprinātu profesionālo mobilitāti un līdz ar to – bezdarbnieku atgriešanos darba tirgū⁽²⁰⁾.

3.5.2. Bezdarba apdrošināšanā svarīgi ir ne tikai pabalsti, bet arī atbilstīgi un dinamiski pasākumi, lai palīdzētu atrast kvalitatīvu darbavietu. Šajās aktīvajās politikās jāparedz individuāls atbalsts un piekļuve darba prasmju apmācībai⁽²¹⁾. Būtiska nozīme ir arī bērnu aprūpes pakalpojumu, piekļuves atvieglojumu invalīdiem, kā arī darbā iekārtošanas, apmācības, izglītības un veselības aprūpes infrastruktūras pieejamībai, efektivitātei un kvalitātei⁽²²⁾. Valsts iestādēm būtu jā rūpējas, lai tiktu īstenoti šie elementi, kas vajadzīgi elastīgai pārejai uz citu darbu.

3.5.3. EESK arī uzskata, ka jāveic strukturālas uzlabošanas pasākumi nolūkā izveidot patiesi iekļaujošu darba tirgu⁽²³⁾. Šajā sakarā EESK atgādina, ka 2009. gada 9. decembrī sociālā dialoga ietvaros ir noslēgts pamat nolīgums par iekļaujošu darba tirgu. Minētais pamat nolīgums apliecina sociālo partneru vēlmi sekmēt iekļaujoša darba tirgus izveidi, maksimāli izmantot Eiropas darbaspēka potenciālu, paaugstināt nodarbinātības līmeni, uzlabot nodarbinātības kvalitāti, tostarp arī uzlabot apmācību un pilnveidot prasmes.

3.5.4. Komiteja uzskata, ka jāveic saskaņoti pasākumi, lai darbs atmaksātos, t.i., lai darbs patiesi būtu finansiāli izdevīgāks par bezdarbu. Ir jāpanāk, lai sociālo, atalgojuma un nodokļu politiku saskaņotas īstenošanas rezultātā personas ar zemu atalgojumu un zemu kvalifikāciju varētu strādāt darbu, kas atmaksājas, un izkļūt no nabadzības un bezdarba situācijas⁽²⁴⁾.

3.5.5. Bezdarbnieka pabalsti apvienojumā ar dinamiskām darba tirgus politikām stabilizē ekonomiku un veicina aktīvu pielāgošanos pārmaiņām, pateicoties kvalifikācijas uzlabošanai un efektīvām iniciatīvām darba meklēšanas un pārkvalificēšanās

jomā⁽²⁵⁾. Tomēr jāraugās, lai dalībvalstīs pašlaik īstenotajās aktīvēšanas politikās būtu ievērota solidaritātes, atbildības un kohēzijas principu līdzsvarotība un lai tās neradītu nevienlīdzības risku, kategoriju atšķirības un neveicinātu netradicionālu, mazkvalificētu un/vai zemi atalgotu darbu. Turklāt jāievēro piesardzība attiecībā uz pasākumiem, kas paredzēti pabalsta piešķiršanas kritēriju nostiprināšanai, īpaši ekonomikas krīzes apstākļos, kad mazinās darbaspēka pieprasījums. Tas var vēl vairāk palielināt atstumto personu nabadzību un būtiski kavēt profesionālo integrāciju. Šādām selektīvām politikām var būt nevēlamas sekas – pāreja uz citiem sociālās aizsardzības sektoriem, piemēram, sociālo palīdzību vai darba nespējas pabalstu.

3.6. *Pensijas: atbilstīgs pensiju apmērs, ņemot vērā novecošanas problēmu*

3.6.1. Tā ka Eiropā pieaug pensionāru skaits un samazinās iedzīvotāju skaits darbaspējīgā vecumā, Eiropas Savienība rosināja dalībvalstis uzsākt pensiju sistēmas reformu, lai nodrošinātu atbilstīgas pensijas ilgtermiņā. Šo reformu galvenie aspekti ir šādi: stimulēt strādāt ilgāk, mudināt ieviest papildu pensijas shēmas, veidot ciešāku saikni starp sociālajām iemaksām un pabalstiem, pabalstu piešķiršanā ņemt vērā pieaugošo dzīves ilgumu, atbilstīgs finansējums minimālajām pensijām, pensiju tiesībās un automātiskos vai daļēji automātiskos pārskatīšanas mehānismos paredzēt iespēju ņemt kredītu uz aprūpes periodu.

3.6.2. Nabadzības riska līmenis ir īpaši augsts personām vecumā no 65 gadiem un vairāk (ES 27 dalībvalstīs vidēji 20 % salīdzinājumā ar 17 % attiecībā uz iedzīvotājiem kopumā), īpaši sieviešu vidū (šis līmenis sasniedz 22 %). Līdz ar to vecuma pensiju līmenis neatbilst pārējo iedzīvotāju ienākumu līmenim. Vecuma pensijas paredzētas, lai nodrošinātu pensionāriem drošus ienākumus, kas aizstāj darba algu, ņemot vērā iepriekšējo labklājības līmeni. Nākotnē vajadzētu veikt pasākumus, lai mazinātu dažādu ar pensiju saistītu ienākumu atšķirības pensionāru – vīriešu un sieviešu – vidū, kā arī garantēt pienācīgu vecuma nodrošinājumu darba ņēmējiem, kas nodarbināti netradicionālās darbavietās vai kuru karjera bijusi netradicionāla. Darba tirgū pastāvošajai sieviešu un vīriešu segregācijai ir būtiskas sekas attiecībā uz iegūtajām pensijas tiesībām un tārad sieviešu pensijas perspektīvām⁽²⁶⁾. Komiteja vēlas uzsvērt, ka minimālās pensiju shēmas vispārējai piemērošanai ir svarīga nozīme cīņā pret vecāka gadagājuma cilvēku nabadzību. EESK aicina Sociālās aizsardzības komiteju un atklātās koordinācijas metodes piemērošanā pievērst šim jautājumam īpašu uzmanību.

3.6.3. Vecuma pensijas galvenokārt tiek finansētas no valsts pensiju shēmām. Tāpēc ir jādara viss iespējamais, lai nodrošinātu šo shēmu nepārtrauktību un finansiālu stabilitāti. EESK

⁽²⁰⁾ Florence LEFRESNE "Regard comparatif sur l'indemnisation du chômage : la difficile sécurisation des parcours professionnelles" [Bezdarbnieka pabalstu salīdzinošs novērtējums: problēmas profesionālās karjeras nodrošināšanai], *Chronique internationale de l'IRE* – nr. 115, 2008. gada novembris, 23. lpp.

⁽²¹⁾ Skat. 18. zemsvītras piezīmi.

⁽²²⁾ Skat. 11. zemsvītras piezīmi.

⁽²³⁾ Sk. 5. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁴⁾ Skat. 11. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁵⁾ Skat. 2. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁶⁾ Skat. 11. zemsvītras piezīmi.

uzskata, ka labākā garantija minēto valsts pensiju shēmu piemērotam finansējumam ir augsts nodarbinātības līmenis un papildu finansēšanas pasākumi, ko īsteno dažas dalībvalstis. Minētās shēmas balstītas uz solidaritātes principu un veido saikni gan starp dažādām paaudzēm, gan vienas paaudzes vidū, tādējādi veicinot sociālo kohēziju. Minētās shēmas nodrošina arī pensiju tiesības bezdarba periodā vai gadījumā, ja profesionālā karjera pārtraukta slimības vai ģimenes apstākļu dēļ. Šo shēmu finanšu stabilitāte savu efektivitāti apliecināja 2008. gada finanšu krīzes laikā.

3.6.4. Papildus valsts pensiju shēmām ir attīstījušās pensiju papildu shēmas. Ar papildu shēmām pensionāri var gūt papildu ienākumus, un tāpēc tās jāattiecina uz visiem nodarbinātajiem. Taču minētās shēmas nevar būt alternatīvs risinājums valsts pensiju sistēmu stabilitātes problēmai, ne arī ietekmēt tās. Izmaksu veicēju un pensionāru interesēs papildu shēmu izstrādē un ieviešanā jāievēro vairākas prasības, piemēram, shēmām jāatbilst Eiropas regulējumam, kas izstrādāts sadarbībā ar sociālajiem partneriem. Šīs shēmas nedrīkst būt vienīgi investīciju fondi, kas garantē individuālu pensiju, tajās jāparedz arī dzīvības apdrošināšana mūža garumā un ienākumi slimības, ekonomiskā bezdarba periodā un gadījumos, kad darba kavējumi saistīti ar ģimenes apstākļiem. Šādu papildu shēmu pieejamība būtu jānodrošina visiem nozarē vai uzņēmumā strādājošajiem. Jāpiemēro vienlīdzīga attieksme pret vīriešiem un sievietēm. Sociālie partneri ir jāiesaista minēto papildu shēmu ieviešanā saskaņā ar panākto vienošanos. Visbeidzot, jāsekmē investīcijas, kas veicinātu nodarbinātību, un jānovērš spekulatīvu ieguldījumu mēģinājumi.

3.7. Darba nespēja: svarīgs drošības faktors nodarbinātajiem slimības vai invaliditātes gadījumā

3.7.1. Līdzās bezdarbnieka pabalstiem un pensijām trešā aizstājošo ienākumu kategorija attiecas uz pabalstiem, ko piešķir darba nespējas, invaliditātes, arodslimības gadījumā un ja darbvietā noticis nelaimes gadījums. Tas saistīts ne tikai ar jautājumu par aizvietojošiem ienākumiem, bet arī ar atgriešanos darba tirgū vai piekļuvi darba tirgum. EESK vēlreiz atgādina iepriekšējā atzinumā par sociālo integrāciju⁽²⁷⁾ pausto nostāju. Ienākumi ir neatkarīgai dzīvei nepieciešams nosacījums, bet tas ne vienmēr ir pietiekami. Bieži vien pārāk maza uzmanība tiek veltīta cilvēku integrēšanai darba dzīvē, lai arī normatīvajos aktos ir ietvertas attiecīgas prasības. Praktiskie noteikumi par palīdzību un konsultācijām darba meklējumos vai saistībā ar atgriešanos darba dzīvē bieži vien ir sarežģīti un nepiemēroti.

3.7.2. Personām ar darba nespēju jānodrošina tāds ienākumu līmenis, kas būtu pietiekams cilvēka cienīgai dzīvei. Tāpēc

⁽²⁷⁾ Skat. 5. zemsvītras piezīmi.

piešķirtajā pabalstā jāņem vērā ne tikai atbilstīga dzīves standarta saglabāšana, bet arī izdevumi, kas saistīti ar attiecīgās personas slimību vai invaliditāti. Svarīga nozīme ir arī politikām, kuru mērķis ir nodrošināt pieejamu un kvalitatīvu veselības aprūpi un veicināt infrastruktūras un sociālo pakalpojumu aprūpējamām personām attīstību (piemēram, aprūpes pakalpojumi, palīdzība māsaimniecībā, trešās personas palīdzība u.c.), lai tās varētu dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi.

4. Ienākumu minimums un sociālā integrācija

4.1. EESK norāda, ka 1989. gada 12. jūlija atzinumā par nabadzību⁽²⁸⁾, Komiteja ieteica ieviest "sociālo minimumu, kas vienlaikus būtu sociālās drošības faktors nabadzīgajiem un viņu sociālo integrāciju veicinošs faktors". Šis atzinums minēts Padomes 1992. gada 24. jūnija Ieteikumā par kopīgiem kritērijiem attiecībā uz pietiekamiem resursiem un sociālo palīdzību sociālās aizsardzības sistēmās⁽²⁹⁾, kurā ierosināts dalībvalstu sociālās aizsardzības sistēmās pakāpeniski, 5 gadu laikā, ieviest ienākumu garantiju. Jāsecina, ka pēc divdesmit gadiem un neraugoties uz to, ka Savienība pasludinājusi 2010. gadu par Eiropas gadu cīņai pret nabadzību, šie ierosinājumi un ieteikumi joprojām nav īstenoti. Komisija 2008. gada 3. oktobra Ieteikumā par sociālo integrāciju⁽³⁰⁾ norādīja, ka 1992. gada Ieteikums "joprojām ir atsaucis instruments Kopienas politikai saistībā ar nabadzību un sociālo atstumtību, un tas nav zaudējis nozīmi, lai gan tā pilnīgas īstenošanas labad jāveic vēl vairāk". Nesen 2009. gada 6. maija Rezolūcijā par tādu cilvēku aktīvu integrāciju, kuri ir atstumti no darba tirgus⁽³¹⁾, Parlaments "aicina dalībvalstis ieviest atbilstošu ienākumu atbalstu, lai apkarotu nabadzību un sociālo atstumtību; norāda uz atbilstoša minimālā ienākumu līmeņa noteikšanu, kura pamatā ir Ieteikums 92/441/EEK un 2008/867/EK un kuram jābūt atbilstīgam, pārredzamam, visiem pieejamam un ilgtspējīgam".

4.2. Saskaņā ar Padomes 1992. gada 24. jūnija Ieteikumu EESK uzskata, ka ienākumu garantija jānosaka, ņemot vērā katras konkrētās dalībvalsts labklājības līmeni. Šajā nolūkā ir vajadzīga atsaucē uz atbilstīgiem rādītājiem, piemēram, vidējiem ienākumiem vai vidējiem pieejamajiem ienākumiem katrā dalībvalstī, statistikas datiem par māsaimniecību patēriņu, likumā noteikto minimālās algas apmēru, bet ja tāda nav – cenu līmeni. Turklāt šo minimālo ienākumu īpašu vajadzību gadījumā var pielāgot un papildināt. Tas galvenokārt attiecas uz mājokļa pabalstiem, dažās dalībvalstīs jau īstenojamajām politikām, kas

⁽²⁸⁾ EESK atzinumi, OV C 221, 28.8.1989 un OV C 128/15, 18.5.2010.

⁽²⁹⁾ Sk. 10. zemsvītras piezīmi.

⁽³⁰⁾ Komisijas 2008. gada 3. oktobra Ieteikums, 2008/867/EK, OV L 307, 18.11.2008.

⁽³¹⁾ Sk. 8. zemsvītras piezīmi.

nodrošina kvalitatīvas veselības aprūpes pieejamību vai apgādājamu personu aprūpi. Komiteja atbalsta Parlamenta iniciatīvu⁽³²⁾, kuras uzdevums ir pilnveidot Padomes 1992. gada ieteikumu un kurā norādīts, “ka ar sociālo palīdzību jānodrošina atbilstoši minimālie ienākumi cilvēka cienīgai dzīvei vismaz tādā līmenī, kas ir augstāks par “nabadzības apdraudētu” līmeni un pietiekams, lai novērstu cilvēku nonākšanu nabadzībā”. Vienlaikus jāraugās, kāda varētu būt šādas ienākumu garantijas (ko papildina vai nepapildina citi pasākumi, piemēram, mājokļa pabalsti) un pārējo sociālās apdrošināšanas pakalpojumu mijiedarbība. Nedrīkst pieļaut, ka sociālās aizsardzības pabalstu saņēmēji nonāk mazāk labvēlīgā situācijā, jo tam būtu nevēlamas sekas.

4.3. EESK norāda, ka ienākumu minimuma ieviešana jāparedz, īstenojot tādas politikas kā aktīva sociālā integrācija un piekļuve kvalitatīviem sociālajiem pakalpojumiem. No šī

viedokļa Komiteja atbalsta Eiropas Parlamentu⁽³³⁾, kas “ierosina dalībvalstīm aktīvi izskatīt minimālās algas noteikšanas politiku, lai nepieļautu “strādājošu nabadzīgo” skaita palielināšanos un veicinātu uzskatu, ka darbs ir reāla iespēja no darba tirgus atstumtajiem”. Komiteja vēlas uzsvērt, ka jāņem vērā arī to personu situācija, kuras vecuma, veselības stāvokļa vai invaliditātes dēļ nevar iesaistīties darba tirgū. Komiteja piekrīt Eiropas Parlamenta viedoklim⁽³⁴⁾, kurā precizēts: “aktīva integrācija [darba tirgū] nedrīkst aizstāt sociālo integrāciju” un “tādēļ jānodrošina minimālo ienākumu un augstvērtīgu sociālo pakalpojumu pieejamība neatkarīgi no cilvēka spējas piedalīties darba tirgū”.

4.3.1. EESK uzskata, ka stratēģijā “Eiropa 2020” noteiktos nabadzības mazināšanas mērķus varēs sasniegt, ja pakāpeniski ieviesīs ienākumu garantiju, izmantojot jaunu instrumentu, lai efektīvāk atbalstītu dalībvalstu politikas cīņai pret nabadzību.

Briseļē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Mario SEPI

⁽³²⁾ Sk. 8. zemspējas piezīmi.

⁽³³⁾ Sk. 8. zemspējas piezīmi.

⁽³⁴⁾ Sk. 8. zemspējas piezīmi.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Bērnu nabadzība un bērnu labklājība” (izpētes atzinums)

(2011/C 44/06)

Galvenā ziņotāja: **KING kdze**

Beļģijas premjerministra vietniece un sociālo lietu un sabiedrības veselības ministre *Laurette Onkelinx* kdze 2010. gada 28. aprīļa vēstulē un saskaņā Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu ES nākamās prezidentvalsts Beļģijas vārdā lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“*Bērnu nabadzība un bērnu labklājība*”.

Komitejas Birojs 2010. gada 25. maijā uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē) iecēla *Brenda King* kdzi par galveno ziņotāju un ar 113 balsīm par, 6 balsīm pret un 14 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. ES nabadzības riskam šobrīd ir pakļauti 20 miljoni bērnu. Nabadzībā dzīvojošo bērnu īpatsvars ir pat lielāks par nabadzībā dzīvojošo pieaugušo īpatsvaru (20 % un attiecīgi 16 %), turklāt paredzams, ka zem nabadzības sliekšņa dzīvojošo skaits vēl pieaugs ekonomikas krīzes dēļ. Bērnu nabadzība jau pati par sevi pierāda, ka bērni nevar izmantot lielāko daļu savu pamattiesību.

1.2. Pasivitātes bērnu nabadzības apkarošanā sekām būs ļoti nelabvēlīga ietekme uz Eiropas Savienības labklājību nākotnē. Stratēģijas “ES 2020” sekmīga izpilde ir atkarīga no izglītotas, veselīgas un cerību pilnas jaunās paaudzes. Gan tas, ka tik daudz bērnu ir pakļauti nabadzības riskam, gan arī tas, cik liels ir no paaudzes uz paaudzi pārmantotās nabadzības posts, ir barga apsūdzība ES pašreizējo rīcībpolitiku nespējai parūpēties par visneaizsargātākajiem sabiedrības locekļiem.

1.3. Bērnu nabadzība un bērnu labklājība ir daudzdimensiju problēma; vairākos ziņojumos iekļautā informācija liecina, ka šo problēmu ietekmē virkne faktoru, ieskaitot materiālo nenodrošinātību, veselības aprūpes pamatpakalpojumu, pienācīga mājokļa un izglītības nepieejamību. Ir vispārzināms, ka minētie faktori ir savstarpēji saistīti un atkarīgi, un tam būtu jāatspoguļojas arī problēmas risinājumos.

1.4. Bērnu nabadzība un trūkums neļauj miljoniem bērnu pēc iespējas veiksmīgāk uzsākt viņu dzīves gaitas un arī traucē bērnu personības attīstībai. Iesaistīšanās bērnu dzīves norisēs jau ļoti agrā vecumā var labvēlīgi ietekmēt visu viņu turpmāko dzīvi. Ir ļoti svarīgi izstrādāt piemērotas rīcībpolitikas nolūkā nodrošināt, lai visiem bērniem, sevišķi no visvairāk atstumtajām sabiedrības grupām, būtu iespēja pilnībā attīstīt savu potenciālu un līdz ar to sniegt noderīgu ieguldījumu nākotnē.

1.5. Tā kā šis ir Eiropas gads cīņai ar nabadzību un sociālo atstumtību, EESK atzinīgi vērtē politisko apņemšanos, ko Padome paudusi savā lēmumā, kurā noteikts, ka nabadzības mazināšanai jāklūst par vienu no pieciem galvenajiem ES līdz 2020. gadam sasniedzamajiem mērķiem. Mērķis ir “par 25 % samazināt to eiropiešu skaitu, kuri dzīvo zem attiecīgās valsts nabadzības sliekšņa, šādi 20 miljonus cilvēkus paglābjot no nabadzības”⁽¹⁾.

1.6. Komiteja tomēr pauž sarūgtinājumu par to, ka nav izvirzīts īpašs mērķis mazināt bērnu nabadzību un veicināt bērnu labklājību, ņemot vērā ES un dalībvalstīs šim jautājumam kopš 2000. gada veltīto politisko uzmanību un daudzus politiskās iniciatīvas.

1.7. Komiteja atzinīgi vērtē, ka viena no septiņām vadīnīcām būs Eiropas platforma cīņai pret nabadzību, kuras mērķis ir “nodrošināt sociālo un teritoriālo kohēziju tā, lai izaugsmes un nodarbinātības sniegtās priekšrocības būtu plaši pieejamas un nabadzībā un sociālajā atstumtībā dzīvojošie cilvēki varētu dzīvot pienācīgos apstākļos un aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē”.

1.8. EESK noteikti iesaka šo platformu izmantot par pamata instrumentu bērnu nabadzības izskaušanā un bērnu labklājības veicināšanā, izstrādājot uz bērniem vērstas daudzdimensiju pieejas, kurās bērnu tiesības ir prioritāte un izvirzīti īpaši mērķi, galveno uzmanību veltot bērniem un ģimenēm ar bērniem.

⁽¹⁾ Saskaņā ar ES definīciju “nabadzības riskam ir pakļauti” cilvēki, kas dzīvo māsaimniecībās, kuru kopējie ienākumi nepārsniedz 60% no māsaimniecības vidējiem ienākumiem attiecīgajā valstī (ESAO modificētajā skalā izmantotais ekvivalents lielums).

1.9. ES neatkarīgo sociālās integrācijas ekspertu tīkls nosaucis sevišķi liela nabadzības riskam pakļautas īpašas bērnu grupas, tai skaitā:

- i. bērnu aprūpes iestādēs dzīvojoši vai iepriekš dzīvojuši bērni; ielas bērni; bērni, kas cieš no izmantošanas, sliktas attieksmes vai nevēlēšanās; bērni, kuru vecākiem ir garīgās veselības problēmas; aprūpējami bērni; bērni bez pajumtes un bērni, kuri cieš no vardarbības ģimenē vai ir cilvēku tirdzniecības upuri;
- ii. bērni ar invaliditāti, mazākumtautību bērni, romu tautības bērni, gados jauni patvēruma meklētāji un imigranti;
- iii. bērni, kasi dzīvo ļoti nabadzīgos un nošķirtos lauku apgabalos bez daudzām sadzīves pamata labierīcībām, un bērni, kuri dzīvo lielos dzīvojamajos rajonos, kas atrodas aglomerāciju nomalēs.

1.10. ES Pamattiesību hartā ietverti noteikumi par bērnu tiesībām, tādējādi piešķirot ES plašas pilnvaras nodrošināt bērnu izdzīvošanu, aizsardzību un attīstību. ES platformā cīņai pret nabadzību jābūt iekļautiem šos neaizsargātos bērnus raksturojošiem rādītājiem un viņiem velītiem mērķiem.

1.11. EESK atbalsta aicinājumu izstrādāt visaptverošus Komisijas ieteikumus attiecībā uz bērnu nabadzību un labklājību, lai izvirzītu galvenos politisko mērķus un radītu pastāvīgas uzraudzības, apmaiņas, pētniecības un salīdzinošu pārskatu pamatsistēmu, kas palīdzēs sasniegt ES 2020. gadam izvirzītos nabadzības apkarošanas mērķus.

2. Vispārīga informācija.

2.1. Kopš 2000. gada bērnu nabadzības un sociālās atstumtības jautājums ir kļuvis par aizvien svarīgāku atklātās koordinācijas metodes sastāvdaļu sociālajā jomā. Tas uzsvērts kā svarīgākais jautājums visos "kopīgajos ziņojumos par sociālo aizsardzību un sociālo integrāciju (2002–2004)". ES valstu un valdību vadītāji uzsvēra vajadzību "veikt vajadzīgos pasākumus, lai strauji un būtiski samazinātu bērnu nabadzību, sniedzot visiem bērniem vienādas iespējas neatkarīgi no sociālās izcelsmes".⁽²⁾

2.2. ES 2005. gada prezidentvalsts Luksemburgas iniciatīvā par "ES sociālās integrācijas procesa stiprināšanu" izteikts nepāprotams aicinājums "iesaisīt bērnus" un pieņemt vismaz vienu ES līmeņa bērnu labklājību raksturojošu rādītāju. Eiropas Komisijas 2006. gada paziņojumā par bērnu tiesībām īpaša uzmanība bija veltīta bērnu sociālās integrācijas jautājumam un ES sociālās integrācijas procesa nozīmei. ES darba grupas jautājumos par

bērnu nabadzību un labklājību analītiskais ziņojums un ieteikumi tika oficiāli pieņemti 2008. gada janvārī. Komisijas 2009. gada darba dokumentā par stratēģiju "Eiropa 2020" atzīts, ka bērnu nabadzība un sociālā atstumtība ir viena no ES ilgtermiņa sociālajām problēmām, kuru vēl vairāk saasinājusi finanšu un ekonomikas krīze. Sociālo lietu pētniecības institūta (TARKI) vadīts konsorcijs Eiropas Komisijas uzdevumā 2010. gada martā izstrādāja sīku ziņojumu par tematu "Bērnu nabadzība un bērnu labklājība Eiropas Savienībā".

2.3. Lisabonas līgumā, kas stājās spēkā 2009. gadā, noteikts, ka bērnu tiesību veicināšana ir skaidrs ES mērķis. Eiropas gada (2010) cīņai ar nabadzību un sociālo atstumtību atklāšanas konferencē Komisijas priekšsēdētājs Barroso aicināja "līdz 2020. gadam samazināt visu iedzīvotāju, īpaši bērnu un vecāku cilvēku, nabadzības risku, jo pašreizējais nabadzības līmenis nav pieņemams". ES prezidentvalsts 2010. gada otrajā pusgadā Beļģija cīņu pret bērnu nabadzību un bērnu labklājības veicināšanu ir izvirzījusi par galvenajām prioritātēm.

3. Bērnu nabadzība un labklājība ES

3.1 Bērnu nabadzība

3.1.1. Bērnu nabadzība un labklājība ir visā Eiropas Savienībā risināmi jautājumi. Taču nabadzības problēmas apjoms un smagums dažādās valstīs ievērojami atšķiras, un daudzās valstīs tas ir atšķirīgs pat dažādos reģionos. *EU-SILC* (ES statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem) 2007. gada dati liecina⁽³⁾, ka:

— 20 % no ES dzīvojošajiem bērniem ir pakļauti nabadzības riskam⁽⁴⁾, savukārt no kopējā iedzīvotāju skaita šādam riskam ir pakļauti 16 % cilvēku. Bērni ir pakļauti lielākam riskam visās valstīs, izņemot Kipru, Dāniju, Igauniju, Somiju, Vāciju un Slovēniju (Latvijā bērni ir pakļauti tādām pašām riskam kā pārējie iedzīvotāji). Divās valstīs (Bulgārijā un Rumānijā) bērnu nabadzības risks sasniedz 30–33 %, piecās valstīs (Griekijā, Itālijā, Polijā, Spānijā un Apvienotajā Karalistē) tas sasniedz 23–25 %, savukārt vēl piecās valstīs (Kiprā, Dānijā, Somijā, Slovēnijā un Zviedrijā) — 10–12 %.

— Šo informāciju svarīgi papildināt ar valsts nabadzības riska plaisas rādītāju⁽⁵⁾, kurš parāda, "cik nabadzīgi ir nabadzīgie bērni", proti, bērnu nabadzības riska apmēru. Nabadzības riska plaisa bērniem ir no 13 % Somijā un 15 % Francijā līdz pat 40 % Rumānijā un 44 % Bulgārijā. Nabadzības risks lielākajā daļā valstu parasti pieaug, bērniem kļūstot vecākiem.

⁽³⁾ Sk. Eiropas Kopienu Statistikas biroja (*Eurostat*) tīmekļa vietnē: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.

⁽⁴⁾ Par "nabadzības riskam pakļautu" bērnu uzskatāms bērns, kas dzīvo "nabadzības riskam pakļautā" mājāsaimniecībā, piemēram, mājāsaimniecībā, kuras kopējie ienākumi nepārsniedz 60% no mājāsaimniecības vidējiem ienākumiem attiecīgajā valstī.

⁽⁵⁾ Ar "nabadzības riska vidējo relatīvo plaisu" (šeit — nabadzības riska plaisa) apzīmē starpību starp cilvēku, kuri dzīvo zem nabadzības riska sliekšņa, vidējiem ienākumiem un šā nabadzības riska sliekšņa vērtību; nabadzības riska plaisa ir procentuāla vērtība.

⁽²⁾ Eiropadomes sanāksme 2006. gada 23.–24. martā, prezidentvalsts secinājumi, 7775/1/06 rev 1, 72. punkts.

— Vērtējot nepietiekamus ienākumus, vēl viens svarīgs aspekts, kas jāņem vērā, ir ilgums, t.i., cik ilgi bērni dzīvo zem nabadzības riska sliekšņa. Iepriekšminētajā TARKI ziņojumā uzsvērts: “lai arī dati par bērnu pakļautību nabadzības riskam konkrētā gada laikā sniedz zināmu informāciju par trūkuma un sociālās atstumtības draudiem šiem bērniem, patiesībā apdraudējums ir daudz lielāks, ja viņu ienākumi zem attiecīgā sliekšņa saglabājas vairākus gadus”. TARKI ziņojums liecina, ka tajās 20 ES dalībvalstīs, par kurām ir pieejami pieprasītie EU–SILC dati, mājsaimniecībās, kas pakļautas nabadzības riskam, dzīvojošu bērnu īpatsvars laikposmā no 2005. līdz 2007. gadam ir attiecīgi no 4–6 % (Austrijā, Kiprā, Somijā, Slovēnijā un Zviedrijā) līdz 13–16 % (Itālijā, Lietuvā, Luksemburgā, Polijā un Portugālē).

3.2. Materiālā nenodrošinātība

3.2.1. ES lietotās nabadzības riskam pakļauto bērnu definīcijas pamatā ir to bērnu skaits, kuri dzīvo ģimenēs ar zemiem ienākumiem. Lai arī šāds aspekts ir svarīgs, ar to nepietiek, jo tas neietver visu nepieciešamo, kas bērniem vajadzīgs veiksmīgai dzīves gaitu uzsākšanai. Bērni var dzīvot nepiemērotā mājoklī vai viņi var būt vispār bez pajumtes, viņi var dzīvot pamestās apdzīvotajās vietās, saskarties ar augstu noziedzības līmeni, viņiem var būt sliktāks veselības stāvoklis, uzturs, augstāks risks iekļūt negadījumos un gūt ievainojumus, viņi ir vairāk pakļauti fiziskai izmantošanai, iebiedēšanai, viņiem ir ierobežota piekļuve bērnu aprūpei, sociālajiem un ģimenes pakalpojumiem, viņi var piedzīvot diskrimināciju izglītības jomā un saņemt zemas kvalitātes izglītības iespējas, viņiem nav vai ir ierobežota piekļuve spēļu laukumiem, sporta un atpūtas objektiem vai kultūras pasākumiem. Daži bērni ir pakļauti vairāk nekā tikai vienam nelabvēlīgam faktoram, kas summējas un var viens otru ietekmēt un pastiprināt, tādējādi vairojot bērnu nabadzību un sociālo atstumtību, kā arī veicinot nabadzības un atstumtības pārmantošanu nākamajās paaudzēs.

3.2.2. Materiālās nenodrošinātības apdraudējumam visā ES ir pakļauts tikpat liels bērnu skaits, cik nabadzības riskam (20 %). Tomēr materiālās nenodrošinātības līmeņa atšķirības dalībvalstīs ir ievērojami lielākas — no 4–10 % (Luksemburgā, trīs ziemeļvalstīs, Nīderlandē un Spānijā) līdz pat 39–43 % (Ungārijā, Latvijā un Polijā), 57 % (Rumānijā) un 72 % (Bulgārijā). Salīdzinājumam — nabadzības risks svārstās no 10 % līdz 33 %. Tik liela nelīdzsvarotība materiālās nenodrošinātības jomā atspoguļo vidējā dzīves līmeņa un ienākumu sadalījuma atšķirības dalībvalstīs.

3.2.3. Materiālās nenodrošinātības līmenis nabadzības riskam pakļauto bērnu vidū ir 46 % — šis īpatsvars ir ļoti atšķirīgs, sasniedzot no 18–28 % (Dānijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Spānijā, Zviedrijā) līdz pat 72–96 % (Bulgārijā, Ungārijā, Latvijā, Rumānijā). To bērnu vidū, kuri dzīvo virs nabadzības riska sliekšņa, materiālās nenodrošinātības vidējais līmenis ES ir 13 %. Arī šajā ziņā atšķirības ir ļoti būtiskas — no 1–6 % (Dānijā, Luksemburgā, Nīderlandē, Spānijā, Zviedrijā) līdz 35–62 % (Bulgārijā, Ungārijā, Latvijā, Rumānijā).

3.2.4. EESK iesaka par rādītājiem izmantot valstu nabadzības riska līmeni, nabadzības riska sliekšni un valstu materiālās nenodrošinātības līmeni.

3.3. Visvairāk apdraudētie bērni

3.3.1. Vientuļie vecāki un lielas ģimenes

3.3.1.1. Ar vientuļajiem vecākiem un arī lielās ģimenēs dzīvojoši bērni būtībā visās valstīs ir pakļauti vislielākajam riskam. EU–SILC 2007. gada dati liecina, ka visā ES 34 % bērnu, kas dzīvo ar vientuļajiem vecākiem, ir pakļauti nabadzības riskam; šis rādītājs svārstās no 17–24 % (Dānijā, Somijā, Zviedrijā) līdz 40–45 % (Igaunijā, Īrijā, Lietuvā, Luksemburgā, Rumānijā un Apvienotajā Karalistē) un 54 % (Maltā). No tiem bērniem, kuri dzīvo lielās ģimenēs (t.i., mājsaimniecībās ar diviem pieaugušajiem un trim vai vairāk bērniem), nabadzības riskam ES ir pakļauti 25 %. Viņu īpatsvars ir no 12–15 % (Vācijā, Somijā, Zviedrijā, Dānijā, Slovēnijā) līdz 41–55 % (Itālijā, Latvijā, Portugālē, Rumānijā) un 71 % (Bulgārijā).

3.3.2. Bezdarbnieku mājsaimniecības

3.3.2.1. ES 2007. gada darbaspēka apsekojums (LFS) liecina, ka 9,4 % bērnu dzīvo bezdarbnieku mājsaimniecībās, to īpatsvaram svārstoties no 2,2–3,9 % (Kiprā, Grieķijā, Luksemburgā un Slovēnijā) līdz 12 % (Belģijā), 12,8 % (Bulgārijā), 13,9 % (Ungārijā) un 16,7 % (Apvienotajā Karalistē) ⁽⁶⁾. Šie bērni ir pakļauti ļoti augstam vidējam nabadzības riskam (70 %); zemākais risks reģistrēts Dānijā un Somijā (47–49 %), savukārt augstākais Bulgārijā, Čehijas Republikā, Igaunijā, Lietuvā, Portugālē, Rumānijā un Slovēnijā (81–90 %).

3.3.2.2. Kas attiecas uz materiālo nenodrošinātību, dzīve mājsaimniecībā, kurā neviens nestrādā apmaksātu darbu, parasti būtiski ietekmē kā bērnu pašreizējos, tā arī turpmākos dzīves apstākļus. Bezdarbs ir saistīts ne tikai ar jautājumu par iespējamajām finanšu problēmām; ja bērns dzīvo mājsaimniecībā kopā ar pieaugušajiem, kuriem nav darba, tas var arī ierobežot viņa pašreizējās vai nākotnes iespējas pilnībā iekļauties sabiedrībā.

3.3.3. “Īpaši lielam” nabadzības riskam pakļauti bērni

3.3.3.1. ES neatkarīgo sociālās integrācijas ekspertu tīkls nosaucis īpašas bērnu grupas, kas pakļautas lielākai nabadzības paaugstinātam riskam. To īpaši apliecina vairāku dalībvalstu nacionālie rīcības plāni integrācijas jomā un dažādi starptautiski apmaiņas projekti. Šīm grupām pieskaitāmi bērni ar invaliditāti, mazākumtautību (sevišķi romu tautības) bērni, gados jauni patvēruma meklētāji un imigranti, bērni, kas cieš no izmantošanas, sliktas attieksmes vai nevēribas, bērni, kuru vecākiem ir garīgās veselības problēmas, aprūpējami bērni, bērni bez pajumtes un bērni, kas cieš no vardarbības ģimenē vai ir cilvēku

⁽⁶⁾ Sk. Eurostat tīmekļa vietnē: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>

tirdzniecības upuri, bērni, kuri dzīvo ļoti nabadzīgos un nošķirtos lauku apgabalos bez daudzām sadzīves pamata labie-
rībām, un bērni, kuri dzīvo lielos dzīvojamajos rajonos, kas
atrodas aglomerāciju nomalēs (?). ES 2007. gadā veiktā analīze
liecina, ka vecajās dalībvalstīs aizvien svarīgāks problēmjautā-
jums ir bērnu no migrantu ģimenēm un dažu mazākumtautību
pārstāvju stāvoklis.

3.4. Ilgtermiņa ietekme un nabadzība vairākās paaudzēs

3.4.1. Ilgtermiņa ietekme

3.4.1.1. Svarīgs kopīgajos ziņojumos par sociālo aizsardzību
un sociālo integrāciju apskatīts jautājums ir tas, ka augšana
nabadzībā ierobežo personības veidošanos un tai ir ilgtermiņa
ietekme uz bērnu attīstību un labklājību, kā arī uz viņu turp-
māko veselību un labklājību, šiem bērniem kļūstot par pieaugu-
šajiem. Tā palielina viņu nabadzības risku un vairo bezdarba un
sociālās atstumtības apdraudējumu vēlākajā dzīvē. Šī ilgtermiņa
ietekme bija uzsvēta 2007. gada ziņojumā, kurā bija secināts,
ka “nabadzībā augošiem bērniem salīdzinājumā ar labākā
stāvoklī esošiem vienaudžiem parasti ir mazākas iespējas būt
sekmīgiem skolā, sliktākas izredzes uz labu veselību, netikt
iesaistītiem kriminālprocesā un — jau kā jauniem pieaugušajiem
— atrast savu vietu darba tirgū un sabiedrībā kopumā”.

3.4.2. Nabadzība vairākās paaudzēs

3.4.2.1. Ar minēto jautājumu saistīts un aizvien aktuāls
aspekts ir tas, kādā mērā nabadzību pārmanto no paaudzes
paaudzē. Vairākās valstīs pārmantošana no paaudzes paaudzē
īpaši izpaužas izglītības jomā, un šķiet, ka tas attiecināms gan
uz valstīm, kurās bērnu nabadzības un sociālās atstumtības
līmenis ir augsts, gan arī uz valstīm, kur tas ir zems. *EU-SILC*
2005. gada modulis par nelabvēlīgo faktoru nodošanu no paaud-
zes paaudzē parādīja, ka “izglītības iespējas bērniībā” ietekmē
nabadzības iespējamību vēlākajā dzīvē. Piemēram, personai,
kuras vecākiem ir pamatizglītība, ir 23 reizes augstāks risks
neiegūt oficiālu kvalifikāciju salīdzinājumā ar personu, kuras
vecākiem ir augstākā izglītība.

4. Salīdzinošais novērtējums, uzraudzība un izvērtēšana

4.1. Viens no galvenajiem uzdevumiem, kam jāvelta sevišķa
uzmanība, ir svarīgu un pamanāmu procedūru — stingra salī-
dzinošā novērtējuma, uzraudzības un izvērtēšanas — ieviešana
kā valstu, tā arī ES līmenī.

(?) Šāds modelis uzsvērts ES neatkarīgo sociālās integrācijas ekspertu
tīkla 2007. gada ziņojumā, kurā izteikts secinājums, ka “daudzās
valstīs divas bērnu grupas ir sevišķi apdraudētas un dzīvo lielā naba-
dzībā un sociālajā atstumtībā, proti, bērni, kuri dzīvo vai līdz šim
dzīvojuši bērnu aprūpes iestādēs, kā arī romu tautības bērni. Tomēr
visai bieži uzsvērtas arī vairākas citas situācijas: bērnu darbā iesaistīti
bērni; no vardarbības, seksuālās izmantošanas, cilvēku tirdzniecības,
atkarībām cietuši un noziegumos iesaistīti bērni; bērni ar invaliditāti;
nepilngadīgie bez uzraudzības; bērni no bezpajumtnieku ģimenēm
un ielas bērni”. (*Frazer un Marlier, 2007. gads*).

4.2. Tādēļ Komiteja vēlētos ieteikt šādus pasākumus:

- uzsākt attiecīgo procesu, Komisijai un dalībvalstīm meklējot
veidus, kā ES sociālos mērķus padarīt ES līmenī atpazīsta-
mākus, vieglāk novērtējamus un sasniedzamus;
- nodrošināt, ka tiek veikta rūpīga un regulāra uzraudzība un
iesniegti ziņojumi par sekmēm ES un valstu līmenī izvirzīto
mērķu sasniegšanā un rezultātu uzlabošanā attiecībā uz ES
noteikto rādītāju kopumu;
- nodrošināt profesionālu pārskatu izstrādi, lai apspriestu šāda
uzraudzības procesa rezultātus ar mērķi vairojot politisko
izglītību dalībvalstīs un Komisijā;
- ieviest daudz stingrāku pieeju uzraudzības un izvērtēšanas
jomā, lielāku uzmanību veltot rezultātiem, un nodrošināt, lai
regulāri tiktu veikta neatkarīga un kritiska izvirzīto mērķu
izpildes analīze. Galvenie elementi varētu būt šādi:
 - kopīgu rādītāju sistemātiskāka iekļaušana dalībvalstu
nacionālajās uzraudzības un analīzes sistēmās, lai tādē-
jādi uzlabotu savstarpēju mācīšanās procesu;
 - ES, valstu un vietējā līmeņa statistikas iestāžu darba
spēju uzlabošana, nodrošinot savlaicīgāku sociālās statis-
tikas datu apkopošanu (ieskaitot datus par bērnu naba-
dzību un labklājību, kas ļautu labāk uzraudzīt finanšu un
ekonomikas krīzes ietekmi visā ES);
 - prasība visām dalībvalstīm ieviest oficiālus noteikumus
par pilsoniskās sabiedrības organizāciju un neatkarīgu
ekspertu iesaistīšanu sociālās integrācijas rīcībpolitiku
regulārā uzraudzībā un vērtēšanā.

5. Eiropas platformas cīņai pret nabadzību izveide

5.1. ES sociālās dimensijas stiprināšana un jo īpaši ES 2020.
gadam izvirzīto mērķu sasniegšana lielā mērā būs atkarīga no
ierosinātās stratēģijas “ES 2020” pamatiniciatīvas — Eiropas
platformas cīņai pret nabadzību (EPCN).

5.2. EPCN jāklūst par šādas atjauninātas sociālās Eiropas
atpazīstamu simbolu. Tai jāuzņemas svarīga loma, lai nodroši-
nātu, ka ES sociālo mērķu, tai skaitā ES nabadzības apkarošanas
mērķu, izpildi sekmē arī lēmumi visās citās ES politikas jomās
(piemēram, ekonomikas, konkurences, izglītības, migrācijas,
veselības, jauninājumu un vides rīcībpolitikas).

5.3. Prioritārs jautājums būs pienācīgas sociālās aizsardzības jautājumu, tai skaitā cīņas pret bērnu nabadzību, bērnu labklājības un bērnu tiesību veicināšanas, iekļaušana visās attiecīgajās ES politikas jomās un programmās, ieskaitot struktūrfondus. EPCN jābūt svarīgai lomai, veicot uzraudzību un ziņojot par sociālās ietekmes novērtējuma procesa īstenošanu un par to, cik lielu ieguldījumu nabadzības apkarošanas mērķa sasniegšanā sniedz stratēģijas "Eiropa 2020" citas jomas.

5.4. ES sociālās integrācijas mērķu un ES struktūrfondu mērķu saiknes stiprināšana.

5.4.1. Būtu daudz ciešāk jāaskaņo ES un dalībvalstu sociālās integrācijas mērķi un ES struktūrfondu izmantojums. Tādēļ struktūrfondu līdzekļu izlietojumam jāklūst par nacionālo rīcības plānu integrācijas jomā svarīgu sastāvdaļu. Kā piemēru var minēt Komisijas 2009. gada priekšlikumu, kura mērķis bija atļaut Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) līdzekļus izmantot jaunāko dalībvalstu nelabvēlīgākā stāvoklī esošām kopienām paredzētu mājokļa politikas pasākumu atbalstam. Tam varētu būt svarīga nozīme, lai panāktu lielāku resursu piešķiršanu iniciatīvām minētajā jomā.

6. EESK ieteikumi

6.1. ES pienākums pievērsties bērnu nabadzībai un labklājībai

6.1.1. Ņemot vērā stratēģijas "Eiropa 2020" vispārējos mērķus, būtu jāizstrādā vienota sistēma bērnu nabadzības un labklājības jautājumu risināšanai, izmantojot uz bērnu tiesībām vērstu pieeju. ES būtu jāizvirza īpašs mērķis, lai izskaustu bērnu nabadzību un veicinātu labklājību.

6.2. Pietiekami līdzekļi

6.2.1. Ģimenēm ar bērniem būtu jāgarantē minimālais ģimenes ienākumu līmenis, izmantojot naudas pārskaitījumus, kas atkarīgi no vecāku nodarbinātības statusa. Tāpat arī visiem bērniem varētu garantēt finansiālu atbalstu, piemērojot nodokļu atlaides un/vai piešķirot universālus naudas pabalstus.

6.2.2. Jāturpina izskatīt universālu bērnu pabalstu piešķiršanas iespēja, kas ir viens no galvenajiem instrumentiem cīņā pret bērnu nabadzību, jo saskaņā ar sociālās aizsardzības komitejas veiktās analīzes (2008. gads) rezultātiem šādus pabalstus raksturo augsta pārvaldes efektivitāte, augsts izmantojuma līmenis un tie nav saistīti ar sociālajiem aizspriedumiem.

6.2.3. Tā kā bezdarbnieku māsājniecībā dzīvojošiem bērniem ir ļoti augsts nabadzības risks, jācenšas mazināt nabadzības plaisu bezdarbnieku māsājniecībā un nabadzīgās māsājniecībā, kuru locekļi ir nodarbināti, lai mazinātu nabadzības postu, kas apdraud bērnus. Ar aktīvu darba tirgus poli-

tiku būtu jāatbalsta vecāku nodarbinātība un jābūt nodrošinātiem tādiem kvalitatīviem pakalpojumiem kā, piemēram, bērnu aprūpe, kas ir pieejama vietējā līmenī un par pieņemamu cenu.

6.2.4. Vecākiem jābūt nodrošinātām kvalitatīvām darba vietām iekļaujošos darba tirgos. Lai vecāki pietiekami daudz laika varētu veltīt bērniem, ir vajadzīgas rīcībpolitikas, kas veicina darba un ģimenes dzīves saskaņošanu.

6.2.5. Lai palīdzētu īpaši nabadzīgos apstākļos dzīvojošiem bērniem un novērstu nabadzības un atstumtības pārmantošanu nākamajās paaudzēs, ar pārdomāti izstrādātu sociālo rīcībpolitiku un aktīvāku centienu palīdzību ir jānodrošina, lai visiem būtu vienlīdzīgas iespējas un katram bērnam — labi mācību rezultāti. Jāstiprina integrācijas un diskriminācijas apkarošanas rīcībpolitikas, īpašu uzmanību veltot imigrantiem, viņu pēcnācējiem un mazākumtautībām.

6.3. Agrīna bērība

6.3.1. EESK atbalsta Eurochild ieteikumus par to, ka jāpaplašina bērnu aprūpes pakalpojumu klāsts, pieņemot pakalpojumu sniegšanu iekļaujošu koncepciju, kas paredz visiem bērniem un ģimenēm pieejamus pakalpojumus no pirmsdzemdību posma līdz pirmsskolas vecumam. Eurochild uzskata, ka, izvirzot Barselonas mērķus, nav ņemta vērā agrīnas bērības politikas paraugprakse. EESK iesaka Barselonas mērķu kontekstā izstrādāt kopīgus ES "kvalitātes standartus" pakalpojumiem agrīnā bērībā, tai skaitā aprūpei un izglītībai agrīnā bērībā, kā to noteicis Eiropas Komisijas Bērnu aprūpes tīkls, kuriem būtu jāietekmē valstu politikas izstrāde un prakse, tai skaitā struktūrfondu izmantojums.

6.4. Veselība

6.4.1. EESK iesaka ES darba grupai veselības rādītāju jomā izstrādāt bērniem paredzētus rādītājus, lai uzraudzītu un izvērtētu sabiedrības veselības rīcībpolitikas un to ietekmi.

6.4.2. Būtu jāizstrādā arī garīgās veselības rādītāji, kas raksturo labu garīgo veselību un bērnu garīgās veselības traucējumus.

6.4.3. Komisijas paziņojumā par nevienlīdzību veselības jomā, ko paredzēts pieņemt 2012. gadā, uzmanība jāvelta arī bērnu veselībai.

6.5. Mājoklis

6.5.1. ES dalībvalstīm jāīsteno saistības un pasākumi, par ko 2010. gada martā notikušajā piektajā ministru konferencē par vides un veselības jautājumiem panākta vienošanās attiecībā uz Bērnu veselības un vides rīcības plānu Eiropai.

6.5.2. Eiropas Komisijai jāvienojas ar dalībvalstīm par kopīgiem pamatprincipiem un kopīgām pamatnostādņēm bezpajumtniecības un atstumtības mājokļa jomā izvērtēšanai, uzraudzībai un ziņošanai, sevišķu uzmanību veltot bērnu situācijai.

6.5.3. Eiropas Komisijai jāturpina atbalstīt un finansēt dalībvalstu un kandidātvalstu iniciatīvas, lai slēgtu nekvalitatīvas bērnu aprūpes iestādes un piedāvātu pienācīgus alternatīvus risinājumus.

6.6. *Aizsardzība pret vardarbību, izmatošanu un nežēlīgu izturēšanos*

6.6.1. Eiropas Komisijai kopā ar visiem iesaistītajiem jāizpēta, vai var izstrādāt izmantošanu, vardarbību un nežēlīgu izturēšanos pret bērniem raksturojošu rādītāju kopumu, ietverot tādus jautājumus kā, piemēram, apzināšana, aizsardzība, kriminālvajāšana un profilakse atbilstoši Pamattiesību aģentūras 2009. gada pētījumā par rādītājiem paustajiem ieteikumiem.

6.6.2. Lai aizsargātu bērnus un novērstu jebkādu vardarbību, dalībvalstīm būtu jāizstrādā nacionālas stratēģijas, tai skaitā

precīzi mērķi un budžeta piešķirumi, kā arī vietējā līmeņa mehānismi, ar kuru palīdzību bērni vai citas personas var ziņot par vardarbības gadījumiem.

6.7. *Uz bērniem orientēti pasākumi*

6.7.1. Komisijai lielāka uzmanība jāvelta Eiropas Padomes programmai "Ar bērnu līdzdalību veidota viņiem draudzīga Eiropa", kurā sevišķi uzsvērta bērnu līdzdalība.

6.7.2. Kopīgi izstrādātie ienākumus un materiālo nenodrošinātību raksturojošie rādītāji būtu jāpaplašina, tajos iekļaujot vairāk uz bērniem orientētus rādītājus. Ir svarīgi, lai rādītāji sniegtu informāciju par bērnu attīstības dažādiem posmiem, raksturojot svarīgākās dimensijas un visas bērnu vecuma grupas. *Tarki/Applica* pētījumā ieteikts izšķirt šādas vecuma grupas: 0–5, 6–11 un 12–17 gadi, kā arī iekļaut tādus jautājumus kā materiālā nenodrošinātība, izglītība, mājoklis, veselība, pakļautība riskam, sociālā līdzdalība.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ar vides, enerģijas un klimata faktoriem saistīto rūpniecības pārmaiņu ietekme uz nodarbinātību” (izpētes atzinums)

(2011/C 44/07)

Ziņotājs: **Valerio SALVATORE** kgsLīdzziņotājs: **Enrique CALVET CHAMBÓN** kgs

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu Beļģijas klimata un enerģētikas ministrs *Paul MAGNETTE* kgs prezidentvalsts Beļģijas vārdā 2010. gada 9. februāra vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Ar vides, enerģijas un klimata faktoriem saistīto rūpniecības pārmaiņu ietekme uz nodarbinātību”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūlijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 89 balsīm par, 2 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Laikā, kad saņemts prezidentvalsts Beļģijas pieprasījums izvērtēt ar globālās sasilšanas radīto seku apkarošanu saistīto rūpniecības pārmaiņu ietekmi uz nodarbinātību, situāciju pasaulē var raksturot kā trīskāršu neveiksmi vai, lietojot mazāk negatīvu jēdzienu, trīs negatīvus scenārijus vērīgas ekonomikas krīzes apstākļos.

A. Eiropas Savienībā Lisabonas stratēģijas labie mērķi tikpat kā nav sasniegti.

B. Finanšu nozari skārusi smaga krīze, ko izraisīja nepilnības regulējuma darbībā un nepietiekama uzraudzība.

C. ANO sammitam Kopenhāgenā, uz kuru bija liktas cerības panākt starptautisku nolīgumu par klimatu, kas aizstātu Kioto protokolu, bija pārāk maz rezultātu.

1.2. ES vienlaikus efektīvi jāveicina siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšana visā pasaulē un jāattīsta ES ekonomika un darba tirgus, lai nākamajā desmitgadē sasniegtu Lisabonā izvirzītos mērķus, proti, būt konkurētspējīgai pasaules mērogā un izskaust masveida bezdarbu Eiropā.

1.3. Komiteja, tostarp Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI), ir vairākkārt sniegusi atzinumus par problēmjautājumiem tādās jomās kā enerģētika un klimats, ilgtspēja, rūpniecības pārmaiņas un nodarbinātība. Komitejas nostāja izklāstīta šādos atzinumos: CCM/002, 024, 027, 029, 045, 052, 053, ECO/267, NAT/392, 440 un 453, TEN/401. Šajā atzinumā jautājuma analīzē ir izmantota horizontāla pieeja, taču viennozīmīgi ir vajadzīgi arī pētījumi reģionālajā un nozaru

līmenī, lai konkretizētu atzinumā minētās idejas, jo īpaši nodarbinātības jomā.

1.4. Ar Eiropas Savienības stratēģiju 2020. gadam būs jāpārvar neveiksme, kas saistīta ar Lisabonas stratēģijas īstenošanu. Stratēģija “Eiropa 2020” tādejādi paver jaunas iespējas ar nosacījumu, ka tajā nostiprināta MVU būtiskā nozīme. EESK iesaka stiprināt ekonomisko sadarbību Eiropas līmenī un atbalstīt jaunu kopēju konkurētspējas koncepciju.

1.5. ES iestādēs ir vajadzīga pastiprināta ekonomikas pārvaldība (t.i., jāizskata iespēja nodot pašreizējo Eiropas iestāžu kompetencē dažas ekonomikas politikas jomas), lai sekmētu rūpniecības pārmaiņas, kuru rezultātā Eiropas ekonomika kļūtu videi nekaitīgāka un tiktu izveidotas ilgtspējīgas darba vietas.

1.6. Demogrāfiskā attīstība, vides problēmas Āfrikā, Āzijā un Latīņamerikā, dzeramā ūdens trūkums daudzās valstīs un klimata pārmaiņu seku apkarošana ir tendences, kas pasaules mērogā pastiprina pieprasījumu pēc videi nekaitīgām precēm un tehnoloģijām un līdz ar to – “ilgtspējīgu darba vietu” izveides. Jāņem arī vērā, ka patlaban par enerģijas avotiem izmantoto izejvielu apzinātie krājumi nav neierobežoti.

1.7. Par pamatu nodarbinātības stratēģijai, kas būtu saskaņā ar ilgtspējīgu ekonomiku, var izmantot dalībvalstīs labi attīstītās zināšanas un zinātību. Eiropas Savienībai, kurai vajadzīgas kvalificētas darba vietas, ir jāatbalsta šīs priekšrocības. Tāpēc dalībvalstīm vairāk jāiegulda izglītības un turpināmizglītības sistēmās un citstarp jāatbalsta zinātne, tehnoloģija un inženierzinātne. EESK uzskata, ka pašreizējās publiskā sektora investīcijas izglītībā ir absolūti nepietiekamas, jo izglītībai jāiekļaujas saskaņotā mūžizglītības stratēģijā.

1.8. ES un dalībvalstīm jāveic nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu rūpniecības pārmaiņas, kas nav pretrunā ar mērķi saglabāt esošas un izveidot jaunas darba vietas.

1.9. Videi nekaitīgai ekonomikai, kas ietver augsta līmeņa pētniecību un jaunu zināšanu pielietošanu nolūkā palielināt konkurētspēju, jāsekmē darba tirgus, izveidojot vairāk kvalitatīvu un stabilu darba vietu un samazinot nestabilitātes risku. Šī iemesla dēļ dalībvalstīm vairāk jāiegulda izglītības un turpināmizglītības sistēmās.

1.10. Publiskajam sektoram ir būtiska nozīme pētniecības atbalsta jomā un attiecībā uz jaunu, videi nekaitīgu tehnoloģiju efektīvu izmantošanu, kā arī patlaban izmantoto efektīvo videi nekaitīgu tehnoloģiju pilnveidošanu, piemērojot galvenokārt nodokļu instrumentus. Lai panāktu progresu ekonomikas, sociālajā un vides jomā, publiskajam sektoram jābūt stabilam un pietiekami kvalificētam; tā darbības ierobežošana, privatizējot visas saimnieciskās darbības, ne vienmēr atbildīs sabiedrības interesēm. EESK uzskata, ka būs jāpārskata liberalizēto enerģijas tirgu tiesiskais regulējums, lai nodrošinātu, ka tiek ievērotas vispārējās intereses.

1.11. Jaunās darba vietas tiks veidotas privātajā sektorā un jo īpaši mazajos un vidējos uzņēmumos. Publiskā sektora uzdevums būs Eiropas līmenī izveidot stabilu un konstruktīvu regulējumu, kas ļautu uzņēmumiem optimizēt pāreju uz videi nekaitīgāku un rezultatīvāku ekonomiku, kurā ir daudz ilgtspējīgu darba vietu.

1.12. EESK ierosina izveidot īpašu Eiropas fondu rūpniecības pārmaiņu atbalstam, konkrēti, videi nekaitīgu tehnoloģiju pētniecības, izstrādes un ieviešanas jomā gan attiecībā uz atjaunojamu energoresursu tehnoloģijām, gan jaunajām tehnoloģijām, kas efektīvi palīdz samazināt emisiju līmeni nozarēs, kurām raksturīgs liels enerģijas patēriņš.

1.13. Komiteja atgādina, ka ES būs vajadzīga stabila rūpniecības bāze, jo bez tās nebūs iespējams sasniegt mērķus attiecībā uz ilgtspējīgām darba vietām. Daudzas darba vietas, arī pakalpojumu jomā, ir atkarīgas no tā, cik veiksmīgi darbojas Eiropas rūpniecība. Tāpēc rūpniecības pārmaiņas dažādās nozarēs un dažādos reģionos atšķiras, un tām jānoris pakāpeniski, lai izvairītos no negatīvām sekām darba tirgū un nekaitētu vajadzīgajai rūpniecības struktūrai. Runa nav par vides rīcībpolitiku apturēšanu, bet gan to īstenošanu sociāli ilgtspējīgā veidā.

1.14. EESK iesaka kopējās lauksaimniecības politikas reformā pēc 2013. gada ņemt vērā lauksaimniecības nozīmi un sekmēt

tās sinerģiju ar citām Kopienas politikām pētniecības, jauno tehnoloģiju un rūpniecības modernizācijas jomā.

1.15. Dalībvalstīm jāvienojas par nodokļa uzlikšanu finanšu darījumiem. Šos nodokļa ieņēmumus būtu jāizmanto, lai samazinātu dalībvalstu budžeta deficītu un tādējādi dotu tām iespēju brīvāk rīkoties ar saviem līdzekļiem, lai, piemēram, piešķirtu lielāku finansējumu izglītības sistēmām.

1.16. Lai orientētu rūpniecības pārmaiņas uz videi nekaitīgu ekonomiku, ir vajadzīga pilnīgi jauna izaugsmes un konkurētspējas koncepcija. EESK jau ir paudusi atbalstu jaunai pieejai attiecībā uz ekonomikas un sociālā progressa mērīšanu. Komiteja vēlreiz apstiprina savu pārliecību, ka rūpniecības pārmaiņas un nodarbinātība būs saskaņā ar ilgtspējas mērķiem tikai tad, ja ES un pasaule vienosies par jaunu izaugsmes koncepciju. Komisijas priekšlikums par stratēģiju "Eiropa 2020" nav pietiekams.

1.17. EESK uzskata, ka Eiropas iestāžu uzdevums ir veicināt līdzvērtīgus konkurences nosacījumus (*level playing field*) pasaules līmenī, lai novērstu uzņēmumu pārvietošanu vai pat veselu nozaru darbības pārtraukšanu, kas kaitē gan nodarbinātībai, gan videi.

1.18. Komiteja, būdama Eiropas pilsoniskās sabiedrības viedokļa paudēja un nozīmīgs strukturētā dialoga forums, noteikti atbalsta Eiropas iedzīvotāju demokrātisku dalību nozīmīgās debatēs par rūpniecības pārmaiņām, to ietekmi uz darba tirgu, tempu un vispārējo sociālo ietekmi.

2. Atzinuma tematika

2.1. Prezidentvalsts Beļģija lūdza, lai šis dokuments būtu politisks un lai tajā būtu iekļauti jauni temati pārdomām. Prezidentvalsts pārstāvji uzskata, ka dokumenta izstrādē nevajadzētu piemērot nozaru pieeju, bet gan horizontālu un visaptverošu pieeju. Tam jābūt nevis pētījumam, bet gan politiskai stratēģijai. Prezidentvalsts Beļģija ir paredzējusi šo atzinumu izskatīt neformālajā Padomes sanāksmē, kurā piedalīsies enerģētikas ministri.

2.2. Atzinumā izskatīti vides un klimata problēmjautājumi, kas bija par pamatu Eiropadomes paziņojumiem Kopenhāgenas sammitā. Enerģētikas jautājumam ir vairākas dimensijas. Ar ES un dalībvalstu starptautiskās politikas palīdzību jānodrošina Eiropas iedzīvotāju piekļuve energoresursiem. Minētais aspekts nav aplūkots šajā atzinumā, kurā izskatīti enerģētikas problēmjautājumi saistībā ar klimata pārmaiņu seku apkarošanas izraisītajām rūpniecības pārmaiņām un jo īpaši to ietekmi uz nodarbinātību Eiropā.

2.3. Šajā atzinumā izmantots jēdziens “videi nekaitīgs”, kas apzīmē preces un ražošanas metodes, kuras atbilst ilgtspējas principam un tādējādi palīdz sasniegt ES mērķus globālās sasīšanas seku apkarošanā. EESK uzskata, ka Eiropas ekonomika jāpārveido par videi nekaitīgāku un ka darba tirgū jāizveido iespējami vairāk videi nekaitīgu darba vietu, proti, šī mērķa sasīniegšanai nepieciešamās darba vietas (tai skaitā apmācības/kvalifikācijas jomā), kas vienlaikus būtu augsti kvalitatīvas kvalifikācijas ziņā un veicinātu sociālo integrāciju (sk. atzinumu TEN/401 par tematu “Ilgtspējīgu, vidi saudzējošu darba vietu veicināšana un ES tiesību aktu kopums enerģētikas un klimata jomā”, kurā iekļauta “vidi saudzējošu darba vietu” definīcija, kādu to ierosina Starptautiskā Darba biroja Ekonomikas un darba tirgus analīzes departamenta direktors, atsaucoties uz Eiropas Komisijas neseno iniciatīvu. Šajā saistībā EESK atgādina par 2009. gada oktobrī pieņemto atzinumu par elastdrošību⁽¹⁾).

3. Problēmjaūtājumi, sasīniegumi un jauna iespēja

3.1. Īsumā jāatgādina vispārējā situācija laikā, kad sasīņemts prezidentvalsts Beļģijas lūgums izstrādāt atzinumu. Tā saistīta ar problēmjaūtājumiem, kuru risināšanu īsumā var raksturot kā trīs savstarpēji cieši saistītas neveiksmes.

Problēmjaūtājums: Lisabonas stratēģijas neveiksmīga īstenošana

3.2. Lisabonas stratēģijā, kas oficiāli formulēta Lisabonas Eiropadomes 2000. gada 23. un 24. marta secinājumos, bija paredzēts “līdz 2010. gadam izveidot uz zināšanām balstītu Eiropas ekonomiku, kas kļūtu par konkurētspējīgāko un dinamiskāko ekonomiku pasaulē un spētu nodrošināt stabilu ekonomikas izaugsmi, vairāk un labākas darba vietas un lielāku sociālo kohēziju”.

3.3. Komiteja 2010. gada sākumā diemžēl secina, ka šie pareizi izvēlētie un vajadzīgie mērķi nav sasīniegti. Nodarbinātības jomā situācija ir īpaši smaga. Lisabonas stratēģijā, citstarp, bija paredzēts, ka konkurētspējīgākai ekonomikai būs pozitīva ietekme nodarbinātības jomā.

Problēmjaūtājums: neveiksmīgais finanšu tirgus regulējums

3.4. Ekonomiskā stāvokļa uzlabošanas, izaugsmes periodu no 2005. līdz 2008. gadam var skaidrot ar vairākiem faktoriem; Eiropas rūpniecības preču eksportētājvalstīm bija izdevīgs lielais pieprasījums Āzijas valstīs, galvenokārt Ķīnā. Bet dažās Eiropas valstīs bija vērojama izaugsme, kas saistīta ar spekulācijām finanšu un nekustamā īpašuma jomā; atskatoties uz šo izaugsmi, varam to vērtēt kā neveselīgu. Taču minētā izaugsme pamatojās uz ārējo pieprasījumu, no vienas puses, un plašu spekulāciju nekustamā īpašuma tirgū, no otras puses. Tātad tā bija nenoturīga izaugsme ES robežās. Ilgtspējīgai izaugsmei un efektīvai darba tirgus darbībai vajadzīgs gan eksports, gan iekšzemes pieprasījums.

3.5. Vispasaules finanšu krīze pielika punktu visām ar Lisabonas stratēģiju saistītajām cerībām. Stratēģija piedzīvoja pilnīgu neveiksmi. Bezdarbs Eiropā palielinās, un krīzes beigas vēl nav redzamas. Zināšanu sabiedrība joprojām nav realitāte, jo daudzas dalībvalstis saskaras ar grūtībām izglītības sistēmā un Eiropas Savienībā pētniecībai piešķirtā IKP daļa pārāk daudzās valstīs ir tālu no Lisabonā izvirzītajiem mērķiem. Valsts parāds, kā arī dažos gadījumos privātpersonu parādsaistības Eiropas Savienībā ir sasīniegušas tādas apmērus, ka rodas bažas, vai atsevišķas dalībvalstis nepaziņos par bankrotu. Šo problēmu risinājumi — gan ieņēmumu, gan izdevumu ziņā — nedrīkst aizkavēt nozīmīgus ieguldījumus.

Problēmjaūtājums: Kopenhāgenas sammita neapmierinošie rezultāti

3.6. Eiropadome Gēteborgā 2001. gada 15. un 16. jūnijā papildināja Lisabonas stratēģiju, pievienojot ilgtspējīgas attīstības stratēģiju. Pamatdoma bija izanalizēt, kādas ir ES politiku sekas ekonomikas, sociālajā un vides jomā, īpašu uzmanību pievēršot klimata pārmaiņu globālajai dimensijai.

3.7. No 2009. gada 7. līdz 18. decembrim Kopenhāgenā ANO mēģināja noslēgt nolīgumu pasaules mērogā, lai pastiprinātu cīņu ar globālo sasīlšanu, ko saskaņā ar lielākās zinātnieku daļas secinājumiem izraisījusi siltumnīcefekta gāzu emisija. ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām (1997) ratificējušo 192 valstu pūliņi vienoties par starptautisku nolīgumu klimata jomā, kas aizvietotu kopš 2005. gada spēkā esošo Kioto protokolu, nedeva gaidītos rezultātus.

3.8. Uzskatāmi redzams, ka klimata pārmaiņas un vides piesārņojums, jo īpaši lielpilsētās, ir ļoti nopietna problēma. Turklāt, ņemot vērā demogrāfiskās attīstības tendences pasaules mērogā, steidzami jāmeklē risinājumi. Deviņiem miljardiem cilvēku nebūs iespējams izdzīvot, ja resursus neizmanto ilgtspējīgāk un taisnīgāk. Jautājums par enerģijas nepietiekamību un tās pieejamību kļūs arvien akūtāks, ja sabiedrība neatradīs saprātīgus risinājumus, pirms nav par vēlu. Šajos apstākļos ir jāizmanto esošās tehnoloģijas un risinājumi, piemēram, tehnoloģijas, kas uzlabo esošo ēku energoefektivitāti. Turklāt ir vajadzīgas jaunas tehnoloģijas, īpaši energoietilpīgajās nozarēs, taču jāveido arī jauna attieksme pret “sabiedrisko īpašumu”, piemēram, ūdens resursiem, kas labāk jāapsaimnieko un vispirmām kārtām — labāk jāsaģlabā; ūdens resursu pieejamībai jākļūst par vienu no cilvēktiesībām.

3.9. Jautājuma globālā dimensija ir svarīgs aspekts, jo tas paver iespējas inovatīvas rūpniecības izveidei Eiropā, ko jau patlaban raksturo augsta konkurētspēja videi nekaitīgu preču un pakalpojumu tirgū. Starptautiskajās sarunās bez naivuma aizstāvēt šādu nostāju, ES var vienlaikus gan efektīvi veicināt siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu, gan attīstīt savu ekonomiku un darba tirgu, lai sasīniegtu Lisabonā izvirzītos mērķus.

⁽¹⁾ “Elastdrošības izmantošana pārstrukturēšanā, ņemot vērā attīstības tendences pasaulē” (OV C 318, 23.12.2009., 1. lpp.).

Panākumi: Komitejas atskaites punkti

3.10. Pēdējos gados Komiteja un CCMI ir vairākkārt paudusi savu viedokli par problēmjautājumiem tādās jomās kā enerģētika un klimats, ilgtspēja, rūpniecības pārmaiņas un nodarbinātība. Atzinumā ņemts vērā šis nozīmīgais darbs. Jaunie elementi, kas iekļauti šajā atzinumā, attiecas uz iepriekš izklāstītajām trīskāršajām neveiksmēm (Lisabonas stratēģija, finanšu tirgus regulējums un Kopenhāgenas konference).

3.11. EESK jau ir uzsvērusi nepieciešamību “apvienot konkurētspēju ar ilgtspējīgu attīstību un sociālo kohēziju” (2).

3.12. Komiteja norādīja, ka nodarbinātības stratēģiju “nedrīkst aplūkot atrauti no makroekonomiskās vides” (3).

3.13. EESK atgādināja, ka “Pieņemumu par siltumnīcefekta gāzu paaugstinātās koncentrācijas atmosfērā izraisīto pasaules klimata pārmaiņu antropogēnajiem cēloņiem apstiprinājuši attiecīgo valstu un Eiropas Savienības politiskie lēmumi” (4).

3.14. CCMI ir apsvērusi arī ilgtspējīgas attīstības un rūpniecības pārmaiņu tematu, lai “izvērtētu to, kā ilgtspējīga attīstība saskaņā ar *Brundtland* definīciju (. .) var veicināt (. .) rūpniecības pārmaiņu norisi” (5). Ilgtspējīgas attīstības definīcija, ko 1987. gadā *Brundtland* ziņojumā formulēja Pasaules vides un attīstības komisija, ir pamatā arī šim atzinumam.

3.15. Komiteja ir pieņēmusi atzinumu, kurā secināts, “ka sagaidāma jauna rūpniecības revolūcija, kas galvenokārt ietekmēs dzīves un vides kvalitāti” (6).

3.16. EESK uzsvēra, ka stabila rūpniecības bāze ir būtiski svarīga Eiropas sociālā modeļa sastāvdaļa. Komiteja brīdina, ka “Energoietilpīgo ražošanas procesu iespējamā pārvietošana uz valstīm, kas neietilpst ES sastāvā, ievērojami samazinātu Eiropas rūpniecisko rajonu pievilcību un izraisītu ekonomiskās izaugsmes un nodarbinātības samazināšanos” (7). Šajā saistībā EESK ar interesi vēros, kā tiks īstenotas stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvas “Resursu ziņā efektīva Eiropa” un “Rūpniecības politika globalizācijas laikmetā”.

3.17. EESK pamatojas uz pieņēmumu, ka iekšzemes kopprodukts (IKP) nav pietiekams rādītājs, lai “noteiktu politisko

virzību 21. gadsimta problēmjautājumu risināšanā” (8). Komiteja ir pieņēmusi atzinumu, kurā ierosina Komisijai 2020. gada stratēģijā iekļaut jaunus pasākumus, jo “līdz 2011. gadam ir jāizveido sistēma, kas dotu iespēju izstrādāt konkrētus priekšlikumus par pasaules mērogā salīdzināmiem pasākumiem, lai tos iesniegtu ANO 2012. gada pasaules sammitā par ilgtspējīgas attīstības jautājumiem” (9).

3.18. Attiecībā uz stratēģiju “Eiropa 2020” (10) Komiteja ir aicinājusi izvirzīt par prioritāti jaunu darba vietu radīšanu.

3.19. EESK ir kritizējusi Komisiju, ka tā nav pietiekami analizējusi nākotnē prioritārās jomās, proti, “ekonomika ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, bioloģiskās daudzveidības, ūdens un citu dabas resursu aizsardzība, sociālās iekļaušanas veicināšana un ilgtspējīgas attīstības starptautiskās dimensijas stiprināšana” (11). Lai sasniegtu šos mērķus, ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijai būtu vajadzīga “pilnīgi jauna pārvaldības struktūra” (12). EESK uzskata, ka iedzīvotāju labklājības nodrošināšanā gūtīte panākumi jāmeķa citādi nekā līdz šim.

3.20. Visbeidzot, EESK norādīja, ka rūpnieciski visattīstītākajām valstīm pasaulē līdz 2050. gadam būtu jāsamazina siltumnīcefekta gāzu emisija vismaz par 80 %.

Jauna iespēja saistībā ar stratēģiju “Eiropa 2020”

3.21. Ar stratēģiju “Eiropa 2020” ir jāpārvar Lisabonas stratēģijas īstenošanas neveiksme. Eiropas Komisija 2010. gada 3. martā publicēja paziņojumu (COM(2010) 2020), kurā iezīmētas ES sociāli ekonomiskās attīstības jaunās pamatnostādnes. Komisija paziņo, ka vēlas izstrādāt stratēģiju, kas padarītu ES par “gudru, ilgtspējīgu un integrējošu ekonomiku ar augstu nodarbinātības, ražīguma un sociālās kohēzijas līmeni”. EESK secina, ka ir atmests 2000. gada stratēģijā izmantotais formulējums vispārākajā pakāpē. Komisija norāda, ka ES jāatbalsta videi nekaitīgāka ekonomika un jāizvirza šādi mērķi: ieguldīt pētniecībā un attīstībā 3 % no IKP, panākt 75 % nodarbinātību iedzīvotājiem vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem un (kas ir svarīgi šā atzinuma aspektā) samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas vismaz par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gada apjomu. Komisija vēlas uzlabot izglītības kvalitāti, lai panāktu gudru izaugsmi, kas balstīta uz uzlabotu konkurētspēju “attiecībā pret galvenajiem tirdzniecības partneriem”, “nodrošinot augstāku ražīgumu”. ES jāsaģlabā vadošā loma videi nekaitīgu tehnoloģiju tīrgū, bet tās priekšrocības “apdraud lielākie konkurenti, īpaši Ķīna un Ziemeļamerika”.

(2) OV C 10, 14.01.2004., 105. lpp., un OV C 318, 23.12.2006., 1. lpp.

(3) OV C 65, 17.03.2006., 58. lpp.

(4) OV C 185, 08.08.2006., 62. lpp.

(5) OV C 318, 23.12.2006., 1. lpp.

(6) OV C 120, 16.05.2008., 57. lpp.

(7) OV C 77, 31.03.2009., 88. lpp.

(8) OV C 100, 30.04.2009., 53. lpp.

(9) CESE 647/2010 – NAT/453 (vēl nav publicēts OV).

(10) OV C 128, 18.05.2010., 3. lpp., (ECO/267) un OV C 100, 30.04.2009., 65. lpp., (CCMI/053).

(11) OV C 128, 18.05.2010. 18. lpp.

(12) Sk. iepriekšējo zemsvītras piezīmi.

3.22. Pirmo atbildes reakciju raksturo zināma vilšanās, jo nav attaisnojis tas, ko eiropieši gaida no savām valdībām un — attiecībā uz ES iestāžu kompetenci un atbildību — no Eiropas pārvaldes iestādēm. Eiropas Parlamenta grupu pārstāvji uzskatīja, ka Komisijas stratēģija nav pietiekami vērienīga un pietiekama, lai atrisinātu pašreizējos un nākotnē gaidāmos problēmjautājumus.

3.23. EESK visvairāk vēlas uzsvērt, ka stratēģijā "Eiropa 2020" jo īpaši būtu jāatbalsta MVU svarīgā nozīme, jo tieši MVU rada visvairāk darba vietu Eiropā un neapšaubāmi ir rūpniecības pārmaiņu virzītājspēks. Tāpēc Komiteja aicina Eiropas Komisiju pastiprināt pūliņus, lai ieviestu tādu intelektuālā īpašuma aizsardzības sistēmu, no kuras vislielākie ieguvēji būtu MVU, jo tiem bieži vien trūkst līdzekļu, lai aizsargātu savus izgudrojumus.

3.24. EESK iesaka stiprināt ekonomisko sadarbību Eiropas līmenī un atbalstīt jaunu kopēju konkurētspējas koncepciju. Tādējādi pašreizējās rūpniecības pārmaiņas, kas ir vajadzīgas, lai

— samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisijas,

— labāk izmantotu dabas resursus un

— optimizētu energoefektivitāti,

var veicināt vairāk kvalitatīvu darba vietu ES dalībvalstīs, ja vien tiks uzlabotas izglītības sistēmas un palielināti ieguldījumi pētniecībā.

4. Kā Eiropas Savienības līmenī veicināt rūpniecības pārmaiņas, kas atbilst mērķiem klimata un nodarbinātības jomā?

4.1. Eiropas Savienībai gan Eiropadomes, gan Eiropas grupas līmenī ir vajadzīga pastiprināta ekonomikas pārvaldība (t.i., jāizskata iespēja nodot pašreizējo Eiropas iestāžu kompetencē dažas ekonomikas politikas jomas). Finanšu krīzes sekas liecina, ka vajadzīga lielāka saskaņotība, lai izvairītos no traucējumiem iekšējā tirgus darbībā un veicinātu rūpniecības pārmaiņas, kuru rezultātā Eiropas ekonomika kļūtu videi nekaitīgāka un tiktu izveidotas ilgtspējīgas darba vietas.

4.2. Ilgtspējīgām darba vietām ir nākotne, jo to izveide būs saistīta ar globālajām pārmaiņām, kas kļūs par risināmiem problēmjautājumiem ne tikai dalībvalstu, bet arī ES līmenī. Šīs pārmaiņas ir

— demogrāfiskās attīstības tendences un uzdevums 2050. gadā nodrošināt pārtiku 9 miljardiem cilvēku,

— lielpilsētu aglomerāciju izplešanās, kā rezultātā rodas nopietnas vides problēmas, īpaši Āzijā un Latīņamerikā,

— dzeramā ūdens trūkums daudzās attīstības valstīs,

— cīņa ar klimata pārmaiņām, t.i., emisiju līmeņa samazināšana un jo īpaši enerģijas saprātīga un ilgtspējīga izmantošana gan attiecībā uz izsīkstošajiem fosilajiem enerģijas avotiem, gan alternatīvajiem enerģijas ražošanas avotiem.

4.3. Minētās nenoliedzamās pārmaiņas palielina pieprasījumu pēc videi nekaitīgām precēm un tehnoloģijām, tādējādi rosinot veidot modernu rūpniecību, kas rada ilgtspējīgas darba vietas. Šādas darba vietas būs taisnīgas, ar augstu ražīgumu un nodrošinās piemērotu pāreju un augstu konkurētspēju. Turklāt tā nebūs tīri kvantitatīva ekonomikas izaugsme, kas balstīta uz energeoietilpīgām rūpniecības nozarēm, bet gan uz ilgtspēju balstīta izaugsme. Vēlreiz jānorāda, ka ir vajadzīga stratēģiska nozaru pieeja; tas galvenokārt attiecas uz rūpniecības pamatnozarēm un pamattehnoloģijām, piemēram, būvniecību, biotehnoloģiju un nanotehnoloģiju, kā arī jaunām videi nekaitīgām tehnoloģijām, kas var sekmēt rūpniecības pārmaiņu virzību uz videi nekaitīgāku ekonomiku, kurā būtiska nozīme ir cilvēka faktoram.

4.4. Minētās rūpniecības pārmaiņas veicina arī stabilitāti sabiedrībā un starptautisko drošību, jo piesārņojuma, klimata pārmaiņu, trūkuma un pasaules iedzīvotāju skaita palielināšanās negatīvās sekas būtiski apdraud mieru 21. gadsimtā. Problēmas šajā jomā ir tik nozīmīgas, ka tās nevar atrisināt valstu līmenī, bet vienīgi ciešā sadarbībā starptautiskajā un Eiropas Savienības līmenī. ES integrētajā telpā jānodrošina vajadzīgie politiskie un tiesiskie līdzekļi, lai varētu izpildīt šo uzdevumu.

4.5. Šāda nodarbinātības stratēģija vidējā un ilgtermiņā sekmētu ražīgumu un rentabilitāti. Šobrīd to var balstīt uz ES dalībvalstīs labi attīstītām zināšanām un zinātību, un panākumiem videi nekaitīgu tehnoloģiju jomā pasaules tirgū. Eiropas Savienībai ir jāveicina šīs priekšrocības, izstrādājot vadlīnijas un izmantojot Eiropas finansējumu, kā arī ar sociālo partneru nolīgumiem (jo īpaši nolīgumiem saskaņā ar LESD 155. pantu) izstrādājot Eiropas tiesību aktus, kas sagatavotu pāreju uz ilgtspējīgu ekonomiku, kurā darba tirgum raksturīgs zems bezdarba līmenis un kvalitatīvas darba vietas. Videi nekaitīgai ekonomikai, kas ietver augsta līmeņa pētījumus un jaunu zināšanu pielietojšanu, varētu būt pozitīva ietekme uz darba tirgu, jo tādējādi tiktu izveidotas vairāk kvalitatīvas un stabilas darba vietas un mazināts nestabilas nodarbinātības risks.

4.6. Līdz ar to tiktu izveidotas papildu kvalitatīvas darba vietas, nevis nestandarta vai pat nestabilas nodarbinātības formas, kā tas pašlaik vērojams dažos pakalpojumu nozares sektoros. Šādas nestabilas darba vietas nesekmē zināšanu sabiedrības nostiprināšanu, kas nešaūbīgi ir viens no svarīgiem konkurētspējīgas un ilgtspējīgas ekonomikas priekšnoteikumiem. Tieši pretēji — Eiropas Savienībai ir vajadzīgas kvalificētas darba vietas. Tāpēc dalībvalstīm būtu vairāk jāiegulda izglītības un turpināmizglītības sistēmās. EESK uzskata, ka pašreizējās publiskā sektora investīcijas izglītībā ir absolūti nepietiekamas, jo izglītībai jāiekļaujas saskaņotā mūžizglītības stratēģijā.

4.7. Eiropas līmenī jāpārskata konkurētspējas jēdziens. Komisija 2010. gada 3. marta paziņojumā nav bijusi pietiekami tālrunojoša. Lai veicinātu ieguldījumus jaunās vides tehnoloģijās, kas apvienotas ar pašreizējo tehnoloģiju racionālāku izmantošanu, ir vajadzīga tūlītēja rīcība, kas ne vienmēr palielina konkurētspēju uzreiz, bet, iespējams, ilgtermiņa perspektīvā.

4.8. ES būtu jāpārskata koncepcija par publiskā sektora lomu dalībvalstīs, lai veicinātu jaunas tehnoloģijas, rūpniecības pārmaiņas un ilgtspējīgu darba vietu izveidi. Publiskajam sektoram ir iespējas ieguldīt ilgtermiņā, lai atbalstītu jaunās tehnoloģijas, kas pagaidām vēl nav rentablas, bet kurām ir potenciāls nākotnē, un vienlaikus veicināt arī jau izstrādātās efektīvās tehnoloģijas. Publiskajam sektoram, jo īpaši izmantojot nodokļu instrumentus, ir būtiska nozīme pētniecības atbalstīšanā un saistībā ar jaunu, videi nekaitīgu tehnoloģiju efektīvu izmantošanu un jau esošo videi nekaitīgu tehnoloģiju pilnveidošanu. Valsts pārvaldes iestādēm vispirms būtu jāveic ieguldījumi, kas visefektīvāk samazinātu enerģijas patēriņu un siltumnīcefekta gāzu emisijas. To varētu sekmēt ar turpmāk ierosinātā Eiropas fonda palīdzību.

4.9. Tāpēc, lai panāktu progresu ekonomikas, sociālajā un vides jomā, jānodrošina publiskā sektora stabilitāte un atbilstīga kvalifikācija; tā darbības ierobežošana, privatizējot visu saimniecisko darbību, ne vienmēr atbildīs sabiedrības interesēm. Publiskajam sektoram ir jānoskaidro, kad tas iespējams, partnerībā ar privāto sektoru, jāspēj veikt nepieciešamos ieguldījumus sabiedriskajā infrastruktūrā, kas kalpo iedzīvotājiem un Eiropas rūpniecībai. Lai neapdraudētu tirgus darbību, jāvairās no subsīdijām, kas ir izdevīgas tikai atsevišķiem uzņēmumiem. Dalībvalstīm drīzāk būtu jāizmanto nodokļu instrumenti, lai veicinātu pāreju uz videi nekaitīgu rūpniecību.

4.10. Turklāt EESK uzskata, ka enerģijas tirgu liberalizēšana līdz šim nav sekmējusi ne pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu, ne arī cenu pazemināšanu. Jāsecina, ka pastāv būtisks risks, ka ieguldījumi energotīklos nebūs pietiekami. Lai panāktu efektīvu konkurenci Eiropas iedzīvotāju interesēs, saglabātu energoapgādes drošību un īstenotu mērķus klimata jomā, jāpārskata liberalizēto tirgu tiesiskais regulējums.

4.11. EESK ierosina izveidot īpašu Eiropas fondu rūpniecības pārmaiņu atbalstam, tostarp videi nekaitīgu tehnoloģiju pētniecības, izstrādes un ieviešanas jomā gan attiecībā uz atjaunojamu energoresursu tehnoloģijām, gan jaunajām tehnoloģijām, kas efektīvi palīdz samazināt emisiju apjomu.

4.12. Komiteja atgādina, ka ES būs vajadzīga stabila rūpniecības bāze. EESK uzsver, ka dažādos Eiropas reģionos energoie-

tilpīgo rūpniecības nozaru sociāli ekonomiskā nozīme atšķiras. Tāpēc rūpniecības pārmaiņām jānoris pakāpeniski, lai novērstu negatīvās sekas attiecīgo reģionu darba tirgū. Energoapgāde ir nākotnei stratēģiski svarīgs jautājums. Vairāk jāiegulda jaunajās tehnoloģijās, kas paver iespēju efektīvi palielināt ražīgumu attiecībā pret patērēto enerģiju un vienlaikus samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju apjomu. Lai saglabātu darba vietas energoietilpīgās rūpniecības nozarēs, jāuzlabo šo nozaru enerģijas patēriņa bilance.

4.13. EESK iesaka kopējās lauksaimniecības politikas reformā pēc 2013. gada (par kuru jau izstrādāts pašiniciatīvas atzinums, kas saņēma plašu atbalstu), pievērst uzmanību, lai pārmaiņas atbilstu lauksaimniecības nozīmei ES lauku apvidos, kas aizņem vairāk nekā 80 % no tās teritorijas, un starptautiskajām saistībām attīstības valstu atbalstam. Pārskatīšanas procesam jāpaver iespēja optimizēt vajadzīgo sinerģiju, vienlaikus dodot impulsu citām ES politikām pētniecības, jauno tehnoloģiju un rūpniecības modernizācijas jomā. Tas galvenokārt attiecas uz pašreizējo pārmaiņu visvairāk skartajām nozarēm un reģioniem, proti, kuros ir energoietilpīgi rūpniecības uzņēmumi, kam jāiegulda jaunajās ekoloģiskajās tehnoloģijās, lai samazinātu emisijas un tādējādi saglabātu darba vietas.

4.14. Dalībvalstīm jāvienojas par finanšu darījumu aplikšanu ar nodokli, lai mazinātu spekulāciju kaitīgo ietekmi un tādējādi stabilizētu banku nozari un stiprinātu vienoto valūtu eirozonā. Ienākumus no tāda nodokļa būtu jāizmanto, lai samazinātu dalībvalstu budžeta deficītu un tādā veidā dotu tām iespēju brīvāk rīkoties ar saviem līdzekļiem, lai, piemēram, piešķirtu lielāku finansējumu izglītības sistēmām. Stabila valsts finanšu sistēma un darba tirgi, kuros ir pieejams kvalificēts darbaspēks, ir priekšnoteikums, lai nodrošinātu pāreju uz videi nekaitīgu Eiropas rūpniecību.

4.15. Tādai rūpniecības revolūcijai ir ilgtspējīga ietekme uz sabiedrību. Uz videi nekaitīgu ekonomiku orientētām rūpniecības pārmaiņām būs vajadzīga pilnīgi jauna izaugsmes koncepcija. Patlaban sabiedrības locekļus vērtē saskaņā ar to patēriņa spējām. Vai mēs spēsim definēt tādu labklājību, ko raksturo fiziskā un garīgā veselība, demokrātijas un līdzdalības tiesības, sociālā iekļaušana (kas vispirms izpaužas kā iekļaušana darba tirgū ar nosacījumu, ka pieejamās darba vietas ir kvalitatīvas), energoapgāde, sabiedriskā īpašuma un vispārējās nozīmes pakalpojumu pieejamība? Jāapzinās, ka tas būtu saistīts ar citādu izpratni par izaugsmi, ar citādi funkcionējošu ekonomiku. Ar IKP izteikti rādītāji nav pietiekami, lai to sasniegtu. EESK jau ir paudusi atbalstu jaunai pieejai ekonomikas un sociālā progresa mērīšanai. Komiteja vēlreiz apstiprina savu pārliecību, ka rūpniecības pārmaiņas un nodarbinātība būs saskaņā ar ilgtspējas mērķiem tikai tad, ja ES un pasaule vienosies par citu izaugsmes koncepciju. Komisijas priekšlikums par stratēģiju 2020. gadam nav pietiekams.

4.16. EESK uzskata, ka Eiropas iestāžu uzdevums ir veicināt līdzvērtīgus konkurences nosacījumus (*level playing field*) pasaules līmenī, lai novērstu uzņēmumu pārvietošanu vai pat veselu nozaru darbības pārtraukšanu, kas kaitē gan nodarbinātībai, gan videi. Eiropai ne tikai jāveicina paraugprakse, bet arī jāraugās, lai tā pēc iespējas ātri tiktu izmantota pasaules mērogā, tādējādi būtiski ierobežojot negatīvas sekas, kas rastas, ja paraugpraksi izmantotu tikai Eiropā.

4.17. Komiteja, būdama Eiropas pilsoniskās sabiedrības viedokļa paudēja un svarīgs strukturētā dialoga forums, noteikti

atbalsta Eiropas iedzīvotāju demokrātisku līdzdalību nozīmīgās debatēs. Eiropas Savienībai ir vajadzīga stratēģija, kas būtu saskaņotāka un saistošāka nekā pašreizējā stratēģija "Eiropa 2020" un nodrošinātu atbilstīgu, taisnīgu un ilgtspējīgu pāreju uz videi nekaitīgu ekonomiku, kas balstīta uz jaunu izaugsmes koncepciju. Jaunajai izaugsmei, kas vajadzīga ne tikai Eiropā, bet visā pasaulē, jāiekļaujas ilgtermiņa perspektīvā un jānodrošina augsts labklājības līmenis, aktīva līdzdalība un veselīgs dzīvesveids.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Virzība uz elektrotransportlīdzekļu plašāku ieviešanu"

(izpētes atzinums pēc prezidentvalsts Beļģijas pieprasījuma)

(2011/C 44/08)

Ziņotājs: **OSBORN kgs**

ES prezidentvalsts Beļģija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2010. gada 9. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Virzība uz elektrotransportlīdzekļu plašāku ieviešanu" (izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 155 balsīm par, 2 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un ieteikumi

1.1. EESK stingri atbalsta Eiropā vērojamās tendences ceļā uz elektrotransportlīdzekļu (ET), īpaši vieglo elektrisko automobiļu, plašāku ieviešanu. Tas ir jādara steidzami, jo šādi iespējams samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas transporta nozarē un samazināt Eiropas atkarību no aizvien nedrošākā naftas importa.

1.2. EESK atbalsta visus pasākumus, ko Komisija ierosinājusi savā neseno paziņojumā par "tīriem" un energoefektīviem transportlīdzekļiem. Komiteja iesaka Eiropas Savienībai un dalībvalstīm īstenot arī dažus papildu pasākumus.

1.3. Pievēršoties tehnoloģiju aspektam, EESK iesaka noteikt vairākas prioritātes pētniecības un attīstības jomā, lai paātrinātu nozīmīgākās standartizācijas programmas, izplatītu attiecīgās prasmes un sekmētu attiecīgās apmācības programmas, pārvaldītu izmaiņas nodarbinātības veidos vieglo automobiļu nozarē un ar to saistītās nozarēs, kā arī mazinātu šo pārmaiņu sekas.

1.4. EESK uzsver, ka pārejas uz ET rezultātā siltumnīcefekta gāzu emisijas var samazināt tikai tad, ja šajos transportlīdzekļos izmantojamo elektrību iegūs no avotiem, kas rada zemas vai nulles līmeņa oglekļa emisijas. Tāpēc vienlaikus ar pāreju uz ET jānodrošina arī pāreja uz elektrības ražošanu ar zemām oglekļa emisijām.

1.5. ET plašai izmantošanai un iespējai to akumulatoros uzglabāt ievērojamu elektrības daudzumu varētu būt liela nozīme, lai elektrības piegādes sistēmā nodrošinātu piedāvājuma un pieprasījuma optimālu līdzsvaru, ja energosistēmas pārvaldībā un ET uzlādēšanas infrastruktūrā ieviesīs jaunas tehnoloģijas. EESK atzīst, ka tas būs sarežģīti, tomēr iesaka steidzami veikt pētījumus un īstenot projektus, lai mēģinātu realizēt šo iespēju praksē un ieguvēji būtu gan transporta, gan elektrības piegādes nozares.

1.6. Lai vieglo automobiļu nozarē ātri pārietu uz ET, ievērojamas un kopīgas pūles būs jāpieliek gan automobiļu nozarei, uzlādēšanas infrastruktūras jauniem nodrošinātājiem un publiskajam sektoram kā regulējuma izstrādātājiem, standartu noteicējiem, stimulu radītājiem un izglītotājiem, gan sabiedrībai kā izglītotam, iesaistītam un vienlaikus prasīgam jauno tehnoloģiju izmantotājam. EESK aicina Eiropas Savienību un dalībvalstis steidzami īstenot kopējus pasākumus, lai ar visiem iespējamiem līdzekļiem veicinātu un atbalstītu šo izšķirošo pāreju un nodrošinātu, ka Eiropa neatpaliek no ātri augošās citu valstu konkurences šajā ļoti svarīgajā nozarē.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Neraugoties uz aizvien augstākajiem visu transporta veidu efektivitātes standartiem, transporta nozarē kopumā ar katru gadu nemitīgi palielinās CO₂ emisijas. Lai transports atbilstoši sekmētu oglekļa apjoma samazināšanu, ko Eiropa apņēmusies īstenot līdz 2050. gadam, nevarēs paļauties vienīgi uz efektivitātes papildu ietaupījumiem katrā transporta veidā.

2.2. Autotransportam ir fundamentālas fiziskas robežas, līdz kurām iespējams uzlabot iekšdedzes dzinēja darbības rādītājus oglekļa emisiju jomā. Kādā brīdī tālāku uzlabojumu veikšanai būs vajadzīga būtiska pāreja uz jauniem enerģijas avotiem ar zema vai nulles līmeņa oglekļa emisijām.

2.3. No dažādām iespējām, lai to panāktu, visdaudzsološākā šķiet savlaicīga pāreja vieglo automobiļu nozarē, pēc iespējas drīzāk pēc hibrīdiem ieviešot pilnībā elektriskus transportlīdzekļus (ET).

2.4. Tas jādara pēc iespējas ātrāk šādu iemeslu dēļ:

- Oglekļa emisiju agrāka, nevis vēlāka samazināšana dos labākus rezultātus klimata pārmaiņu mazināšanā un ļaus izvairīties no dārgiem pielāgošanās pasākumiem nākotnē;
- Pārejas agrīnajos posmos gan privātajam sektoram (motoru ražotāji, akumulatoru izgatavotāji, infrastruktūras nodrošinātāju), gan publiskajam sektoram (pētniecība un izstrāde, infrastruktūra, finansiāli stimuli u.c.) būs jāsedz ievērojamas sākotnējās izmaksas, un jo ātrāk notiks pārmaiņas, jo ātrāk ieguldījumi dos peļņu;
- Patērētāji aizvien vairāk interesējas par zemu vai nulles emisiju transportlīdzekļiem, kas varētu sniegt lielisku iespēju Eiropai un tās dalībvalstīm izvirzīties priekšgalā šajā, iespējams, populārāajā pārejā, ja tiks īstenoti pareizi pasākumi un ar nosacījumu, ka tiks nodrošināta jauno transportlīdzekļu atbilstība tradicionālo sāncensu drošības, ērtības, efektivitātes, uzticamības un dizaina standartiem, kā arī cenai;
- Lielākie konkurenti (ASV, Japāna, Ķīna u.c.) jau veic apjomīgus ieguldījumus ET jomā un varētu iegūt ievērojamas priekšrocības, ja Eiropa nerīkosies tikpat strauji;
- Ja Eiropa rīkosies pietiekami ātri, lai sekmētu ET attīstību Eiropā vienlaikus ar saistītajām pārmaiņām energoapgādes un elektrotīklu sistēmā, minēto nozaru izvēršanās varētu būt Eiropas ekonomikas izaugsmes, darba vietu radīšanas un eksporta palielināšanas nozīmīgs virzītājspēks. Savukārt atpalicība šajā pārejā varētu nopietni vājināt Eiropas ekonomiku.

2.5. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas, Padomes un dalībvalstu pašlaik gatavotos intensīvos pasākumus, lai atbalstītu un paātrinātu pāreju uz ET. Tā iesaka Eiropai īstenot turpmākus pasākumus šādos trīs pamatvirzienos:

- turpmāks atbalsts tehnoloģiskai pārejai, izmantojot pētniecību un izstrādi, plašas ieviešanas programmas, izglītību un apmācību;
- atbalsts nepieciešamajai paralēlajai elektroenerģijas nozares attīstībai, tostarp atjaunojamu enerģijas avotu plašākai izmantošanai, energotīklu un infrastruktūras attīstībai, kā arī ET un elektroapgādes nozaru mijiedarbības standartizācijai;
- atbalsts tirgus pārveidei, izmantojot attiecīgus stimulus, lai nodrošinātu to, ka pieprasījums neatpaliek no transportlīdzekļu piedāvājuma pārveides.

3. Atbalsts tehnoloģiskajai pārejai

3.1. Pētniecība un izstrāde

3.1.1. Jāveic liels darbs, lai pētniecību un izstrādi palielinātu līdz 3 % mērķim un vairāk programmu līdzekļu novirzītu

pārejas uz zemas oglekļa emisijas ekonomiku atbalstam. EESK atzinīgi vērtē to, ka jaunajā "ES 2020" stratēģijā liela nozīme piešķirta pētniecības un izstrādes vispārējai paplašināšanai un īpaši liela nozīme ir piešķirta tam, lai atbalstītu pāreju uz "zaļāku" ekonomiku, tostarp pāreju uz transportlīdzekļiem ar zemām oglekļa emisijām un elektrotransportlīdzekļiem. Īpaša uzmanība jāpievērš šādiem aspektiem:

- akumulatoru tehnoloģijas tālāka pilnveidošana, lai paplašinātu ET klāstu un uzlabotu visiem klimatiskajiem un braukšanas apstākļiem paredzēto sistēmu ekspluatācijas drošību un izturību;
- alternatīvas metodes uzlādēšanas pārvaldībai, lai pilnveidotu metodes, ko, iespējams, izmantos standartizācijā;
- veidi, kā elektrotransportlīdzekļu lietojuma paplašināšanu saistīt ar atjaunojamu enerģijas avotu vai zemu oglekļa emisiju energoapgādes avotu izmantošanu;
- veidi, kā izmantot "viedus" skaitītājus un pārprojektētu elektrotīklu sistēmu, lai akumulatorus varētu uzlādēt optimālā laikā no elektriskās slodzes līdzsvarošanas aspekta;
- vispārējā apgāde ar materiāliem, īpaši litiju un retzemju metāliem, kas būs vajadzīgi akumulatoru izmantošanas apjomīgai paplašināšanai, un visi pasākumi, kurus varētu veikt, lai pavairotu vai padarītu drošākus piegādes avotus, vai aizstātu minētos metālus ar plašāk pieejamiem materiāliem;
- pasākumi, kas būtu jāveic pašā sākumā, lai sekmētu nolietotu transportlīdzekļu un akumulatoru materiālu maksimālu atkārtotu izmantošanu.

3.1.2. Īpaša uzmanība jāpievērš demonstrējumu projektiem un citām izvēršanas programmām. Pieredze, kas gūta saistībā ar energotehnoloģiju platformām, ir jāpapildina un jāiestrādā proaktīvās izvēršanas programmās, kas paredzētas elektrotīklam pieslēdzamu hibrīdauto un elektromobiļu ieviešanai un tiem nepieciešamās infrastruktūras izveidei. Ar piemērotiem stimuliem aktīvi jāveicina demonstrējumu projekti konkrētās pilsētās un reģionos, kas vēlas kļūt par izmēģinātājiem (šādi projekti jau ir uzsākti vairākās Eiropas pilsētās un reģionos). Jāizvērs *CIVITAS* programma.

3.1.3. EESK izsaka bažas par to, ka pašreizējā akumulatoru ražošana lielā mērā ir atkarīga no materiāliem (litija un retzemju metāliem), ko pašlaik ražo galvenokārt vai vienīgi Ķīnā. Komiteja aicina steidzami uzsākt izpēti un ģeodēziskus apsekojumus, lai noteiktu šādu materiālu alternatīvus piegādes avotus un, cik vien iespējams, veicinātu minēto materiālu pārstrādi.

3.2. Standartu noteikšana

3.2.1. Būtiska nozīme ir reglamentējošiem standartiem, ar kuriem nosaka energoefektivitātes obligātās prasības produktiem un pakalpojumiem. ES jau ir noteikusi CO₂ emisijas standartus vieglajiem automobiļiem un termiņus, līdz kuriem jāveic uzlabojumi, kas būs saistoši nākotnē. Tomēr šīs programmas jāpārda aptverošākas un jānosaka vērienīgāki īstermiņa un ilgāka termiņa mērķi.

3.2.2. Pašreizējie emisiju ierobežojumi, kas noteikti 2015. gadam, ir ļoti veicinošs faktors zemu oglekļa emisiju transportlīdzekļu vai elektrotransportlīdzekļu attīstībai. Tas ir nozīmīgs stimuls Eiropas ražotājiem paātrināt to izstrādi un piedāvāt pirmās paaudzes pilnībā elektrisku automobili. Tomēr tas vienlaikus mazinās ražotāju ieinteresētību turpināt uzlabot ar fosilo degvielu darbināmos automobiļus. Nākamajā pārskatīšanas reizē varētu izvirzīt īpašu mērķi palielināt ar elektrību darbināmu transportlīdzekļu īpatsvaru, vienlaikus ražotājiem uzliekot par pienākumu turpināt samazināt CO₂ emisijas ar benzīnu un dīzeļdegvielu darbināmiem transportlīdzekļiem, kas nākamos 20 gadus vai pat ilgāk neizbēgami veidos autotransporta lielāko daļu.

3.2.3. Ir svarīgi arī turpmāk izdarīt spiedienu uz Eiropas rūpniecības nozari, lai tā būtu viena no vadošajām pasaulē ET jomā un spētu saglabāt konkurētspēju laikā, kad šajā virzienā pārorientēsies visas pasaules tirgus. Rūpniecības procesā iesaistītās puses autotransporta, akumulatoru ražošanas un energoapgādes nozarēs sīvi konkurē par labāku tehnoloģiju izstrādi par visizdevīgākajām cenām. Šāda konkurence pati par sevi ir spēcīgs inovācijas virzītājspēks un tā nebūtu kavējama.

3.2.4. No otras puses, ES neapšaubāmi būs jāveicina daži sākotnējie standartizācijas elementi, lai nodrošinātu drošību, uzticamību un savietojamību, jo īpaši atbalsta infrastruktūrā ET uzlādēšanai un pieslēgšanai pie strāvas, kā arī akumulatoru komplektiem izvirzāmo strāvas prasību un konfigurācijas jomā. Tā kā notiek automobiļu (jaunu un lietotu) intensīva tirdzniecība starp Eiropu un pārējām pasaules daļām, ES būtu aktīvi jāpiedalās arī vispārēju standartu noteikšanā minētajā jomā, lai nodrošinātu ET tehnoloģiju savietojamību globālā mērogā.

3.3. Izglītība, profesionālā un tehniskā apmācība

3.3.1. Pāreja uz vieglo automobiļu rūpniecību, kurā dominē ET, radīs nodarbinātības struktūras izmaiņas nozarē. Lai saglabātu ražošanu un darba vietas Eiropas vieglo automobiļu nozarē un uzturētu tās eksporta spēju, ir būtiski pēc iespējas agrāk veikt ieguldījumus Eiropas ET ražošanas jaudās un nodrošināt atbilstošu apmācību un pārkvalifikāciju uz jaunajām prasmēm, kas būs vajadzīgas visās nozares jomās (dizains, ražošana, izplatīšana, pārdošana, uzturēšana, pārstrāde u.c.).

3.3.2. EESK stingri atbalsta Komisijas priekšlikumu atsākt augsta līmeņa grupas CARS 21 darbu, tajā iesaistot vairāk ieinteresēto pušu, lai novērstu šķēršļus jauno tehnoloģiju laišanaī tirgū. Komiteja iesaka tostarp izveidot arī īpašu darba grupu sociālajos jautājumos un nekavējoties īstenot pasākumus, lai attīstītu un pārorientētu nozares apmācības un izglītības struktūras un tādējādi nodrošinātu jaunu, ar ET tehnoloģijām saistītu prasmju apguvi.

4. Elektroapgādes paralēla pārveide un saistība ar elektroapgādes dekarbonizāciju

4.1. Pāreja uz ET būs saistīta ar nozīmīgu papildu pieprasījumu pēc elektrības, sākumā ne pārāk lielu, bet vēlāk — ievērojamu. Ja minēto papildu pieprasījumu pēc elektroenerģijas apmierinātu, papildus būvējot vecmodīgas, ar oglēm kurināmas spēkstacijas, ieguvums CO₂ emisiju samazināšanas jomā nebūtu liels. CO₂ emisijas vienkārši pārvietotos no automobiļiem uz spēkstacijām. Tāpēc ir svarīgi, lai elektrisko automobiļu izmantošanas izvērsšana notiktu vienlaikus ar zemas vai nulles līmeņa oglekļa emisijas energoapgādes turpmāku paplašināšanu.

4.2. Programmas, kuru mērķis ir sekmēt atjaunojamu enerģijas avotu plašāku izmantošanu, jāattīsta vienlaikus ar aizvien lielāku elektrības pieprasījumu elektrotransportlīdzekļiem. Šī prasība jāiekļauj nākamajā pārskatā par mērķiem atjaunojamu enerģijas avotu plašākas izmantošanas veicināšanai.

4.3. Starp elektrotransportlīdzekļiem nepieciešamās kopējās akumulatoru jaudas palielināšanu un no atjaunojamiem enerģijas avotiem iegūtās enerģijas daļas pieaugumu sāk rasties sarežģītāka mijiedarbība.

4.4. Nozīmīga problēma, kas kavē atjaunojamo energoresursu plašāku izmantošanu, ir vēja, saules enerģijas, plūdmaiņu utt. neregularitāte. Lai to savietotu ar dažādi svārstīgo elektrības pieprasījumu, iespējams, būs jāpaplašina enerģijas uzglabāšanas līdzekļu izmantošana. Akumulatori automobiļos būs vajadzīgi tikai tajā ierobežotajā laika posmā, kurā cilvēki faktiski brauc. Starplaikos tie būs jāuzlādē, bet tie, iespējams, varētu būt pieejami arī kā enerģijas rezerves avoti, lai ievadītu tīklā papildu rezerves, kad trūkst piegādes no atjaunojamiem enerģijas avotiem. Minētās idejas īstenošanu kavē milzīgas tehniskās un loģistikas problēmas. Taču, tā kā turpina attīstīties "vieds", savstarpēji saistīts tīkls, šī iespēja kļūst ticamāka. EESK aicina Komisiju nekavējoties veikt vajadzīgos pētījumus, un nodrošināt, lai ET vajadzībām izveidotā uzlādēšanas infrastruktūra jau uzreiz būtu orientēta uz nākotni, lai varētu īstenot ideju par ET un atjaunojamo enerģijas avotu savstarpējo papildināmību.

4.5. Akumulatoru uzlādēšanai un/vai nomaiņai nepieciešamās infrastruktūras attīstībā būs vajadzīgi lieli ieguldījumi. Uzlādēšanas iekārtas būs jāierīko cilvēku mājās, darbavietās, mazumtirdzniecības vietās, komerciālās remontdarbnīcās, citās iedzīvotāju pulcēšanās vietās un uz ielas. Publiskajam sektoram būs jāizstrādā tiesiskais regulējums, lai tie, kas veic ieguldījumus infrastruktūrā, varētu gūt pienācīgu peļņu, vienlaikus izvairoties no pārmērīgām cenām. EESK iesaka Komisijai steidzami uzsākt piemērota tiesiskā regulējuma izpēti nolūkā veicināt nepieciešamās investīcijas infrastruktūrā. Tādēļ Komiteja ņem vērā un atbalsta Konkurētspējas padomes 26. maija secinājumus, kuros tā aicina nekavējoties izstrādāt Eiropas standartu elektrotransportlīdzekļiem, lai paātrinātu to ieviešanu.

5. Patērētāji un tirgus.

5.1. Eiropas sabiedrība aizvien vairāk apzinās, ka laiks, kad varēja paļauties uz lētas naftas vispārēju pieejamību, tuvojas beigām. Tā apzinās, ka daudzviet pasaulē atrast un iegūt naftu kļūst aizvien grūtāk un ka saasinās konkurence par resursiem jaunās tirgus ekonomikas valstīs. Neraugoties uz zināmu skeptisku attieksmi, pieaug arī apziņa, ka CO₂ emisijas ir jāsamazina, lai izvairītos no bīstamām klimata pārmaiņām, un ka tādēļ arī transporta nozarei būs jānod savs ieguldījums. Dažādu dalībvalstu valdības atšķirīgā apmērā ir netieši apliecinājušas šo nepieciešamību, uzliekot nodokli naftas produktiem un diferencējot transportlīdzekļu nodokļus, lai sekmētu mazāku transportlīdzekļu ar zemām oglekļa emisijām nevis pārmērīgu degvielas patērētāju izmantošanu, kā arī atsevišķos gadījumos iegādājoties hibrīdaautomobiļus un elektrotransportlīdzekļu prototipus savu autoparku vajadzībām.

5.2. Pateicoties šādai vispārējai apziņai, pēdējo gadu laikā tirgū ir notikušas zināmas izmaiņas. Patērētāju izvēle no lieliem modeļiem ar augstām emisijām ir ievērojami mainījusies par labu mazākiem transportlīdzekļiem, kas rada mazāk oglekļa emisiju. Ir bijis zināms pieprasījums pēc jau ieviestajiem hibrīdaautomobiļiem, īpaši tajās dalībvalstīs, kas to ir sekmējušas ar fiskālām iniciatīvām. Tomēr kopumā patērētājiem ir piesardzīga attieksme pret inovācijām šajā jomā, un, iespējams, ka viņi būs vēlreiz jāpārlicina un jāmotivē, lai noteiktāk virzītos uz elektrības tīklam pieslēdzamu hibrīdauto nākamo paaudzi un pilnībā elektriskiem transportlīdzekļiem, kad tie būs pieejami.

5.3. Arī ražotāji un naftas rūpniecības nozare ir izrādījuši piesardzīgu attieksmi par iespējām virzīties uz ET. Viņi ir jāpārlicina par šīs tendences neizbēgamību un Eiropas Savienības politisko apņemšanos sekmēt un paātrināt šādu pāreju, lai tie pilnībā izmantotu savus resursus un īpašās zināšanas pārmaiņu īstenošanā un jaunus produktus pārdotu patērētājiem. ES un dalībvalstīm nepieciešamība steidzami īstenot pāreju sīki jāizskaidro rūpniecības nozarei, un nedrīkst pieļaut, ka daži lēnākie uzņēmumi, īpaši aizbildinoties, palēninātu kopējo progresu; pretējā gadījumā nozarē vadību pārņems ātrākie uzņēmumi

citās pasaules daļās un pastāvīgi samazināsies ES tirgus daļa un ietekme uz standartu noteikšanu pasaulē.

5.4. Lai sekmīgi pārietu uz nākamo posmu, iegūtu patērētāju uzticēšanos un nodrošinātu pieprasījumu, ir jāizpilda vairākas patērētāju prasības, kuras var apkopot šādās galvenajās kategorijās: drošums, drošība, uzticamība, tehniskie rādītāji un dizains, brauciena tūlums un elastīgums, uzlādēšanas ērtums, iegādes un lietošanas izmaksas. (Pastāv arī bažas, ka elektriskie transportlīdzekļi uz ceļiem var būt bīstami klusi; tādā gadījumā būtu jāparedz trokšņa līmeņa paaugstināšana, lai gājēji un citi satiksmes dalībnieki varētu sadzirdēt tuvojošos transportlīdzekļi.)

5.5. Izšķirošs faktors būs tas, lai ET būtu vismaz tikpat droši, cik parastie transportlīdzekļi (gan braucot, gan negadījumos), par ko liecinātu gan objektīvi statistiski mērījumi, gan subjektīvā uztvere. Uzlādēšanas ierīces, jo īpaši visas publiski pieejamās uzlādēšanas iekārtas būs jānodrošina pret manipulācijām un krāpšanu. Šis kritērijs būtu jāiekļauj visās regulatīvajās drošības prasībās, kas būs jānosaka attiecībā uz elektrotransportlīdzekļiem.

5.6. ET jābūt uzticamiem viennēr un visos laika apstākļos. Ja akumulatori ātri izlādēšies vai noteiktos laika apstākļos ievērojami samazināsies efektivitāte vai brauciena tūlums, sabiedrība no šiem automobiļiem strauji novērsīsies. Normatīvajā sistēmā varētu būt vēlams iekļaut izturīguma un uzticamības standartus.

5.7. ET tehniskajiem rādītājiem būtu jāatbilst vismaz vidējas klases automašīnu rādītājiem, jo tieši šādi automobiļi ir pazīstami lielākajai sabiedrības daļai. Tāpat būs svarīgi, lai ET dizains un konfigurācija sabiedrībai nebūtu mazāk pievilcīga kā tehniskie rādītāji labākajām automašīnām ar iekšdedzes dzinēju. Tas būs jānodrošina rūpniecībai, un tiesiskais regulējums nebūs nepieciešams, ja rūpniecības nozare pati būs attiecīgi motivēta (un nepieciešamības gadījumā to stimulēs) paātrināt pārmaiņas.

5.8. Brauciena tūlums ir cieši saistīts ar uzlādēšanas nosacījumiem. Ja uzlādēšanai nepieciešamas vairākas stundas garāžā vai uzlādēšanas punktā uz ielas, patērētāji varētu vēlēties, lai pēc katras uzlādēšanas reizes varētu veikt ievērojami tālu braucieni. Var būt, ka lielākā daļa cilvēku parastas darba dienas laikā nobrauc tikai nelielu attālumu, bet viņi gribēs, lai automobilis darbojas ilgāk gadījumā, kad jābrauc tālu, un viņi nevēlēšies šādu pārbraucieni laikā pavadīt vairākas stundas, uzlādējot akumulatoru. Akumulatori dažkārt izlādējas tad, kad automobilis nav sasniedzis uzlādēšanas vietu. Jāattīsta infrastruktūra akumulatoru ārkārtas uzlādēšanai ceļa malā vai nomaiņai.

5.9. Šķiet, ka ātrāka uzlādēšana pamazām kļūst tehniski iespējama. Tomēr, ja uzlādēšanas laiku neizdosies samazināt līdz aptuveni tik ilgam brīdim, kāds vajadzīgs automobiļa degvielas tvertnes uzpildei, aizņemti cilvēki kļūs nepacietīgi. Komiteja uzskata, ka ražotājiem pēc iespējas drīzāk vajadzētu censties palielināt brauciena tālumu līdz 300 km, ja viņi vēlas nodrošināt sev pietiekami lielu tirgus daļu. Pētniecībai un izstrādei īpaši jākoncentrējas uz šo mērķi.

5.10. Ja šādu attālumu neizdosies nodrošināt dažos nākamajos gados, EESK iesaka aktīvi pievērsties tam, lai papildus uzlādēšanai nodrošinātu iespēju komerciālā remontdarbnīcā (vai neatliekamās tehniskās palīdzības punktos ceļa malā) divās vai trijās minūtēs ātri nomainīt visu akumulatoru. EESK atbalsta to, ka uz šī pamata tiek izstrādāti daži agrīni izmēģinājuma projekti. Lai veicinātu infrastruktūru akumulatoru nomainīšanai šādā veidā, EESK iesaka Komisijai agrīnā posmā apsvērt iespēju jau sākumā nodrošināt akumulatoru konfigurācijas un īpašību standartizāciju un izpētīt metodes to ērtai izņemšanai un nomainīšanai. Akumulatoru nomainīšanu veicinātu arī tas, ja akumulators nebūtu jāpērk, bet to varētu iznomāt no tehniskās apkopes uzņēmuma, kas nodarbojas ar akumulatoru nomainīšanu. Tas pazeminātu ET sākotnējo cenu, bet, iespējams, vajadzētu izstrādāt reglamentējošus noteikumus, lai nodrošinātu, ka tehniskās apkopes uzņēmumi saglabā taisnīgas cenas un atbilstošus darbības standartus.

5.11. Vietās, kur jāizmanto uzlādēšana no elektrības tīkla, būs svarīgi to ātri padarīt iespējamu plašā uzlādēšanas punktu tīklā. Papildus ierīcēm iedzīvotāju mājās uzlādēšanas punkti būs jāierīko autostāvvietās, (publiskās un privātās, darba vietās, pie mazumtirdzniecības veikaliem utt.) un stāvlaukumos uz ielas. Lai šī programma būtu pārvaldāma, iespējams, pirmie ieviešanas mēģinājumi jāsāk konkrētās ģeogrāfiskajās zonās. Varētu būt lietderīgi īstenot izmēģinājuma projektus dažādās vidēs, tostarp salās, lielpilsētās un to reģionālajās zonās, mazākās pilsētās, lauku teritorijās u.c., lai noteiktu, kādi svarīgi darbības un infrastruktūras atbalsta pasākumi būtu jāveic. Visur, kur izmēģinās ET, ir būtiski jau sākumā izveidot attiecīgu tīklu ar uzlādēšanas infrastruktūru. Patērētāji ātri pievērsīsies jaunajai tehnoloģijai, ja jau pirmajā dienā redzēs, ka pastāv plašas iespējas akumulatorus uzlādēt un nomainīt.

5.12. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām būs īpaši svarīga loma ET izmantošanas veicināšanā savos reģionos. Tās var palīdzēt apzināt attiecīgas vietas, kur ierīkot akumulatoru uzlādēšanas un nomainīšanas infrastruktūru. Tās varētu ET piešķirt preferenciālu statusu stāvvietās vai rezervētās joslās. Pašvaldības varētu sniegt nozīmīgu ieguldījumu pārejas uz ET veicināšanā.

Tās varētu arī motivēt izmantot ET, pārvaldādot cilvēkus, kam ir apgrūtināta pārvietošanās, ielu tīrīšanā u.c., jo daudzi šādi braucieni parasti notiek īsā attālumā attiecīgās pašvaldības teritorijā.

5.13. Izšķiroša nozīme, protams, būs cenai un lietošanas izmaksām. Daudzās valstīs iespējams ir pāreja no svinu saturošas degvielas uz svinu nesaturošu degvielu. Kādu laiku patērētāji pretojās šim pārmaiņam. Tomēr, tiklīdz valdības noteica atšķirīgus nodokļus par labu svinu nesaturošai degvielai, pretestība noplaka, un pārmaiņas notika strauji un netraucēti.

5.14. Lai veicinātu elektrotansporthidzekļu izmantošanu, līdzīgi būs vismaz jālikvidē visas izmaksu priekšrocības ar degvielu darbināmiem transportlīdzekļiem, izmantojot piemērotus diferencētus nodokļu režīmus un, iespējams, nodrošinot ET priekšrocības pirmajos gados, lai aktivizētu tirgu. Principā ET ekspluatācijas izmaksām vajadzētu būt zemākām, jo elektriskais dzinējs ir daudz efektīvāks. Tomēr daudz kas, protams, būs atkarīgs no elektroenerģijas tarifu struktūras un no tā, vai akumulatoru uzlādēšanu var integrēt labi izstrādātā slodzes līdzsvarošanas sistēmā par preferenciālu tarifu. EESK mudina veikt savlaicīgus ekonometriskus pētījumus par dažādām iespējām. Tā kā lēmumu par pāreju uz ET patērētājiem pieņemt nav vienkārši, viņi ir spēcīgi jāstimulē, īpaši pārejas pirmajos gados (piemēram, nosakot lielas atšķirības pirkuma nodokli, ET paredzot priekšrocības salīdzinājumā ar IDT (transportlīdzekļi ar iekšdedzes dzinēju).

5.15. Papildus cenām stimuliem valdībām un pašvaldībām jāizskata citi stimulu veidi, kas varētu sekmēt pāreju, tostarp konkrēti ET paredzēti maršruti vai zonas un privilēģētas stāvvietas. ET noteikti būs mazāk piesārņojoši nekā iekšdedzes dzinēji, un dažas to versijas varētu palīdzēt mazināt sastrēgumus (piemēram, mazāki ET īpašiem mērķiem).

5.16. Papildus pasākumiem, lai nodrošinātu ET laišanu tirgū par konkurētspējīgu cenu, būs svarīgi veikt turpmākus pasākumus, lai uzlabotu patērētāju izpratni par oglekļa dioksīda ietekmi, kad viņi izvēlas transportlīdzekli, un apmēru, kādā viņi samazinās oglekļa dioksīda ietekmi, pārejot uz ET.

5.17. Šāda informācija būtu jāpamato, veicot viņu automobiļu un citu transporta veidu pilna ekspluatācijas cikla ietekmes analīzi. Bet pat tad, ja tiks ņemts vērā pilns ekspluatācijas cikls, iespējams, ka pāreja uz elektrisku automobili būs viens no svarīgākajiem lēmumiem, ko indivīds varēs pieņemt, lai samazinātu paša izraisīto oglekļa dioksīda emisiju. Lai patērētāji to varētu precīzi izvērtēt, viņiem ir vajadzīga attiecīga informācija.

5.18. Dažos tirgus sektoros sākumā būs vieglāk iekļūt nekā citos. Ņemot vērā pašreizējos brauciena tāluma ierobežojumus un uzlādēšanas laiku, ET vismaz sākumā būs vairāk piemēroti īsiem maršrutiem pa pilsētu vai vietējiem pārbraucieniem un mazāk piemēroti tāliem ceļojumiem. Tāpat arī iekārtas, lai pieslēgtos elektrības tīklam, būs vieglāk nodrošināt mājās ar garāžām vai vismaz privātos automobiļu stāvlaukumos. Tāpēc sākotnējā tirgus izpēte un reklāma varētu būt orientējama uz mājsaimniecībām, kurās ir šādas iekārtas un kas var apsvērt elektrotransportlīdzekļa iegādi kā otru (mazāku) pārvietošanās līdzekli vietējai izmantošanai, vienlaikus paturot IDT vai hibridauto tālākiem braucieniem ar lielāku slodzi. Veiktie pētījumi pierāda, ka pat saistībā ar šādu izmantošanu ierobežotais brauciena tālums un uzlādēšanas laika ilgums var ierobežot sākotnējo ieviešanu, tādēļ, lai izvairītos no tā, ka ET ir piesaistīti dažiem mazas nišas tirgiem, būs svarīgi jau sākumā izveidot ilgtermiņa redzējumu par pilnīgāku pāreju, kas elektrotransportlīdzekļus padarīs par pievilcīgu izvēles iespēju visiem lietotājiem un visiem braucieniem.

5.19. Publiskā iepirkuma programmas var būt ļoti ietekmīgs instruments, lai sekmētu standartu paaugstināšanu galvenajās rūpniecības nozarēs. Publiskais sektors ir svarīgs automobiļu un citu transportlīdzekļu pircējs; un publiskā sektora rādītais piemērs var papildus ietekmēt citu pircēju lēmumus. Tāpēc ir svarīgi, lai valdības un pārējās publiskā sektora struktūrvienības, tostarp reģionālās un vietējās pašvaldības visā Eiropā, savlaicīgi apņemtos pirkt elektriskos automobiļus un citus transportlīdzekļus, tādējādi nodrošinot minēto transportlīdzekļu tirgus savlaicīgu paplašināšanos un strauji tuvinot ražošanas apjomus kritiskajai masai, kas nepieciešama ekonomiskai ražošanai. Eiropas Savienības iestādes varētu rādīt priekšzīmi, pieņemot savus lēmumus par iepirkumiem, un varētu arī uzsākt Eiropas mēroga diskusijas un iniciatīvas, lai sekmētu elektrotransportli-

dzeļu izmantošanas uzsākšanu. Politiskie līderi un citi sabiedrībā ievērojami cilvēki varētu izplatīt šīs idejas, pašiem sākot drīzumā izmantot elektrotransportlīdzekļus.

5.20. Tiek lēsts, ka gandrīz 50 % Eiropā pirktu automobiļu tiek iegādāti uzņēmumu darbiniekiem saskaņā ar uzņēmumu pārvaldītām vai atbalstītām sistēmām. Būtu vēlams stimulēt uzņēmumus dot priekšroku automobiļiem ar zemām oglekļa emisijām vai pilnībā elektriskiem automobiļiem, atbilstoši diferencējot nodokļus.

6. Citi transportlīdzekļi un transporta veidi

6.1. Šajā atzinumā Komiteja galvenokārt ir pievērsusies privātajiem pasažieru automobiļiem un pasākumiem, kas Eiropai tagad jāveic, lai paātrinātu pāreju uz elektrisko automobiļu izmantošanu nākotnē. Transporta jomā tā ir vislielākā iespēja samazināt emisijas.

6.2. Bet elektrifikācijas centieni, protams, ar to vēl nebeidzas. Politikas veidotājiem un ražotājiem jāapzinās tālākas elektrifikācijas potenciāls visās sauszemes un jūras transporta jomās — tas jāattiecinā gan uz ļoti maziem, vienvietīgiem transportlīdzekļiem, lielākiem sabiedriskā transporta transportlīdzekļiem, dzelzceļu, tramvajiem un trolejbusiem, gan arī visu kravas transporta jomu. Turklāt līdz ar transporta sistēmas elektrifikācijas paplašināšanos var veidoties jauni mobilitātes modeļi, kurus sekmē elektroenerģijas, akumulatoru tehnoloģiju, elektroapgādes tīklu un satiksmes pārvaldes viedu sistēmu dažādās iezīmes. Arī šajā jomā EESK rosina Komisiju un politikas veidotājus būt uzmanīgiem un nezaudēt modrību un apzināt labākās idejas, kurām vajadzīgs atbalsts.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Liberalizācijas un ekonomikas krīzes ietekme uz enerģētisko nabadzību" (izpētes atzinums)

(2011/C 44/09)

Galvenais ziņotājs: **Sergio SANTILLÁN CABEZA** kgs

Saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 304. pantu Beļģijas valdība saistībā ar savu gaidāmo prezidentūru Eiropas Savienības Padomē 2010. gada 9. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Liberalizācijas un ekonomikas krīzes ietekme uz enerģētisko nabadzību"

(izpētes atzinums).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2010. gada 16. februārī uzdeva Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē) iecēla **SANTILLÁN CABEZA** kgu par galveno ziņotāju un ar 124 balsīm par un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Elektriķas, gāzes un citu kurināmo veidu, piemēram, ogļu, cenas turpina augt. Šķiet, ka tuvākajos gados šī tendence saglabāsies, un gadījumā, ja netiks veikti ātri un efektīvi pasākumi, būtiski pieaugs arī visneaizsargātāko enerģijas patērētāju skaits. Šā atzinuma mērķis nav aplūkot enerģijas cenu pieauguma cēloņus, bet gan uzsvērt nepieciešamību aizsargāt visneaizsargātākos patērētājus, lai nepieļautu enerģētisko nabadzību.

1.2. Enerģētiskās nabadzības novēršana ir jauna sociāla prioritāte, pie kuras jāstrādā visos līmeņos, un ES būtu jāizstrādā kopīgas pamatnostādnes, lai visās dalībvalstīs šī nabadzības veida izskaušanai īstenotu saskaņotus pasākumus. Būtu jāuzsver, ka ES pēdējo gadu laikā ir paveikusi ievērojamu darbu, lai aizsargātu vismazāk aizsargātos patērētājus. Tomēr daudzas dalībvalstis joprojām nepilda savas saistības, netiek īstenoti paredzētie pasākumi, un ES būtu jāriņķojas saskaņā ar EK Līguma 5. pantā noteikto subsidiaritātes principu.

1.3. Enerģētiskā nabadzība ietekmē ne tikai enerģētikas nozari, bet arī citas jomas, piemēram, veselības aizsardzību, patēriņu un mājokļus.

1.4. EESK ierosina ES pieņemt kopīgu un vispārīgu termina "enerģētiskā nabadzība" definīciju, kuru katra dalībvalsts vēlāk varētu attiecīgi pielāgot. Viena iespēja būtu definēt enerģētisko nabadzību kā grūtības vai nespēju mājoklī uzturēt atbilstīgu temperatūru vai izmantot citus būtiskus energopakalpojumus par saprātīgu cenu. Tā ir vispārēja definīcija, kuru varētu papildināt arī ar citiem kritērijiem, lai aktualizētu minēto koncepciju atbilstoši sabiedrības attīstībai. Tādējādi būtu iespējams noteikt enerģētiskās nabadzības apmēru un efektīvi risināt minēto problēmu.

1.5. EESK uzskata, ka būtu jāsapņo esošie statistikas dati, lai pēc iespējas precīzāk noteiktu stāvokli saistībā ar enerģētisko nabadzību Eiropā. Tādēļ ir ierosināts *Eurostat* un dalībvalstu statistikas iestādēs izmantot vienotu statistisko metodoloģiju enerģētiskās nabadzības problēmas apmēra noteikšanai.

1.6. EESK, atzīst Iedzīvotāju enerģētikas jautājumu foruma (*Citizen's Energy Forum*) (Londona) darbību, taču vienlaikus uzskata, ka būtu jāveido Eiropas enerģētiskās nabadzības novēršanas centrs, kas iekļautos jau esošā struktūrā, piemēram, Energoregulatoru sadarbības aģentūrā, un iesaistītu visus ekonomikas un sociālās jomas dalībniekus, kuri tiešā vai netiešā veidā risina enerģētiskās nabadzības problēmu, piemēram, piegādātājus, patērētājus, veselības un vides aizsardzības uzņēmumu apvienības, arodbiedrības, enerģētikas un būvniecības uzņēmumu apvienības. Minētā struktūra būtu ļoti lietderīga, lai apzinātu pašreizējo paraugpraksi dalībvalstīs, izpētītu jaunus mehānismus enerģētiskās nabadzības novēršanai un sekmētu objektīvu, rūpīgu novērtējumu enerģētikas tirgus liberalizācijas ietekmei uz visneaizsargātākajiem patērētājiem.

1.7. EESK ierosina ikviena enerģētikas politikas priekšlikuma izstrādē ņemt vērā enerģētiskās nabadzības aspektu.

1.8. EESK uzsver nepieciešamību attīstīt tehnoloģisku inovāciju, lai visneaizsargātākajiem patērētājiem, kuriem tas visvairāk nepieciešams, optimizētu enerģijas izmantošanas iespējas.

1.9. Ir jāisteno pasākumi, kas jau pieņemti attiecībā uz ēku energoefektivitāti, un šajā gadījumā — mājokļiem. Ņemot vērā grūtības, kādas varētu rasties iedzīvotājiem ar zemiem ienākumiem, dalībvalstīm būtu jāapsver atbalsta pasākumu izveide atbilstoši valstu iespējām.

1.10. Decentralizētā enerģijas ražošana dažos gadījumos var palīdzēt sasniegt šajā atzinumā izklāstītos mērķus (skatīt 6.8. punktu).

2. Enerģētiskā nabadzība ES

2.1. Enerģijas izmantošana un tās pieejamība ir saistīta ar iedzīvotāju un sabiedrības labklājību. Enerģijai ir neskaitāmi pielietojuma veidi, bez tās nav iespējama mobilitāte, apkure vai apgaismošana tādās jomās kā rūpniecība, veselības aprūpe un lauksaimniecība, kā arī sadzīve un izklaide.

2.2. Tādēļ enerģētiskās nabadzības koncepciju var skatīt gan makroekonomikas, gan mikroekonomikas aspektā. Pietiekamas un kvalitatīvas enerģijas pieejamība rūpniecības, lauksaimniecības un citās nozarēs ir ļoti svarīga valsts labklājībai un konkurētspējai, un enerģijas nepietiekamība var izraisīt ekonomikas krīzi, bezdarbu un nabadzību. Šajā atzinumā galvenā uzmanība tomēr pievērsta enerģētiskajai nabadzībai, kas ietekmē mājsaimniecības.

2.3. Enerģētiskā nabadzība nozīmē to, ka mājsaimniecībai ir grūtības vai nav iespējas par pieejamu cenu nodrošināt atbilstošu apkures temperatūru mājoklī (kā piemēru varētu ņemt vērā Pasaules veselības organizācijas izmantoto definīciju, kurā norādīts, ka atbilstoša temperatūra ir 21 °C dzīvojamajā istabā un 18 °C pārējās telpās, vai jebkuru citu definīciju, kas uzskatāma par tehniski atbilstošu), kā arī izmantot citus būtiskus energopakalpojumus, piemēram, apgaismojumu, transportu, elektrību interneta lietošanai vai citus pakalpojumus par pieejamu cenu. Tā ir vispārēja definīcija, kuru varētu papildināt ar citiem kritērijiem, lai minēto koncepciju aktualizētu atbilstoši nepieciešamībai.

2.4. Enerģētiskās nabadzības apjomu ir grūti noteikt, lai gan to iespējams novērtēt, pamatojoties uz tādiem rādītājiem kā nespēja uzturēt mājā atbilstīgu temperatūru (21 % ES-27, *Eurostat*), to iedzīvotāju procentuālā daļa, kuriem ir parādi, jo nav samaksāti rēķini (2007. gadā ES-27 bija 7 %), vai to mājokļu skaits, kuros tek jumti, ir plaisas vai arī citi defekti, kas ietekmē ēkas stāvokli (2007. gadā ES-25 bija 18 %, ES *SILC (Survey on Income and Living Conditions — Ienākumu un dzīves apstākļu pārskats (SILC), 2007. gads)*. Lai gan attiecīgu statistikas datu un pētījumu trūkums nedod iespēju sniegt ticamus datus par to personu skaitu, kuras saskaras ar šo problēmu, pēc zināmo rādītāju salīdzināšanas un, ņemot vērā dažus publicētos pētījumus, tiek lēsts, ka Eiropā vismaz 50 miljoni cilvēku cieš no enerģētiskās nabadzības. (*Tackling Fuel Poverty in Europe. Recommendations Guide for Policy Makers; www.fuel-poverty.org*). Atsevišķi novērtējumi tomēr liecina, ka minētie skaitļi ir lielāki.

2.5. Enerģētiskās nabadzības apjomu ir ne tikai grūti noteikt, bet pastāv arī pretrunas starp Eiropas līmeņa un valstu statistikas datiem. Piemēram, saskaņā ar ES *SILC* datiem Lielbritānijas iedzīvotājiem nav parādu nenomaksātu rēķinu dēļ, turpretī Valsts energoregulatora (*Ofgem*) dati liecina, ka tādu ir aptuveni 5 % (www.fuel-poverty.org).

2.6. Tādu ģimeņu skaits Eiropā, kuras skar enerģētiskās nabadzība, varētu palielināties, tādēļ ka:

— aptuveni 16 % eiropiešu ir pakļauti nabadzības riskam (Kopīgais ziņojums par sociālo aizsardzību un sociālo integrāciju, Eiropas Komisija, 2009. gads),

— no 2005. gada līdz 2007. gadam gāzes cena mājsaimniecībām ir pieaugusi vidēji par 18 % (*Eurostat, 2007. gads*),

— no 2005. gada līdz 2007. gadam elektrības cena mājsaimniecībām ir pieaugusi vidēji par 14 % (ES *SILC* pārskats, 2007. gads),

— vairāk nekā 60 % no visiem mājokļiem ES ir būvēti, neņemot vērā termoregulācijas kritērijus.

2.7. Enerģētisko nabadzību ir radījis triju faktoru apvienojums, proti, zems ienākumu līmenis, nepietiekama būvniecības kvalitāte un paaugstinātas enerģijas cenas.

2.8. Enerģētiskā nabadzība var izraisīt sekas, piemēram, veselības problēmas, piegādāto energopakalpojumu atslēgšanu, samazinātu, labklājības standartiem neatbilstošu enerģijas patēriņu vai parādu uzkrāšanos.

2.9. Visneaizsargātākajām sociālajām grupām ir arī viszemākais ienākumu līmenis, piemēram, cilvēkiem, kas vecāki par 65 gadiem, ģimenēm, kurās ir tikai viens no vecākiem, bezdarbniekiem vai sociālo pabalstu saņēmējiem. Turklāt bieži vien cilvēki ar zemiem ienākumiem dzīvo ēkās ar nepietiekamu siltumizolāciju ("Housing Quality Deficiencies and the Link to Income in the EU" *Orsolya Lelkes*, Eiropas sociālās labklājības politikas un izpētes centrs, 2010. gada marts), kas vēl vairāk palielina enerģētisko nabadzību.

2.10. Atsevišķas dalībvalstis jau ir noteikušas dažus pasākumus (*EPEE* darba grupa publicētais pētījums "Good practices experienced in Belgium, Spain, France, Italy and United Kingdom to tackle fuel poverty"), kas palīdz nepieļaut enerģētiskās nabadzības rašanos. Lielākā daļa labas prakses pasākumu koncentrējas uz cēloņiem, piemēram,

— enerģijas cenām (piemēram, "sociālie tarifi"),

— ēku celtniecības kvalitāti (piemēram, energoefektivitātes uzlabošana valsts un privātajos mājokļos),

— zemiem ienākumiem (piemēram, finansiāla palīdzība).

Līdzīgā veidā dažās dalībvalstīs ir īstenoti korektīvi pasākumi enerģētiskās nabadzības seku mazināšanai, piemēram, aizliedzot energopiegādes atvienošanu mazāk aizsargātām ģimenēm kritiskos brīžos.

2.11. Energoefektivitātes uzlabošana ēku celtniecībā ir būtisks aspekts cīņā pret enerģētisko nabadzību. Priekšlikums pārstrādāt Direktīvu par ēku energoefektivitāti (COM(2008) 780 galīgā redakcija) varētu dot iespēju minētajā jomā.

3. Ekonomikas krīzes dēļ 23 miljoni cilvēku zaudējuši darbu

3.1. Eiropas ekonomika piedzīvo dziļāko lejupslīdi kopš 1930. gada. ES-27 IKP 2009. gadā samazinājās par 4,2 %, salīdzinot ar 2008. gadu, kad tika reģistrēts neliels pieaugums (+0,8 %). Ir reģistrēts būtisks bezdarba pieaugums, 2010. gada janvārī skarot 9,5 % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem (par 1,5 procentpunktiem vairāk nekā iepriekšējā gada janvārī). Tādējādi 2010. gada pirmajā mēnesī bez darba bija 22 979 000 cilvēku. Procentuāli viszemākais bezdarba līmenis bija reģistrēts Nīderlandē (4,2 %) un Austrijā (5,3 %), turpretī visaugstākais — Lietuvā (22,9 %) un Spānijā (18,8 %) (Eurostat).

3.2. Eiropas Ekonomikas atveseļošanas plāns, ko pieņēma 2008. gada nogalē, nav devis gaidītos rezultātus. Dati par pašreizējo stāvokli rada bažas, tāpat arī fakts, ka līdzšinējās prognozes (tostarp Komisijas prognozes) attiecībā uz tuvāko nākotni paredz lēnu atlabšanu. Lai gan ir uzsākta fiskālo stimulu īstenošana 5 % apmērā no IKP (ES-27), tie ir nepietiekami, un trūkst atbilstoši saskaņotas stratēģijas, kā izkļūt no krīzes.

3.3. Ekonomikas un finanšu krīze, kas sākās 2007. gadā, notika laikā, kad tika iesaldēts vai samazināts Eiropas darba ņēmēju atalgojums. Turklāt dažās dalībvalstīs ierosinātie saimnieciskie pasākumi valsts lielo parādsaistību un budžeta deficīta samazināšanai ietekmē sociālās nodrošināšanas maksājumus (pensijas, bezdarbnieku pabalstus) un sabiedriskos pakalpojumus.

3.4. Visi iepriekš minētie aspekti rada satraucošu perspektīvu mazāk aizsargātām ģimenēm, ņemot vērā augošās energoresursu cenas.

4. ES enerģētikas politika

4.1. Vēlme liberalizēt enerģijas tirgu divās pēdējās desmitgadēs ir bijusi viena no galvenajām ES politikām. Pēc Enerģētikas padomes 1987. gada jūnija sanāksmes, kad aizsākās šis process, pirmās direktīvas, ar kurām liberalizēja gāzes un elektrības tirgu, publicēja pagājušā gadsimta 90. gadu beigās, un kopš tā laika šajā virzienā ir veikti daudzi pasākumi.

4.2. Kopumā jāteic, ka liberalizācijas procesā izvirzītie mērķi bija efektīvākas enerģētikas nozares izveide un konkurētspējīgāka Eiropas ekonomika. Tomēr ne visas dalībvalstis spēja pilnībā vienoties par pasākumiem, un faktiski dažas no tām stingri pretojas attiecīgās politikas īstenošanai.

4.3. Šobrīd ir augsta piedāvājumu koncentrācija gan gāzes vairumtirdzniecības tirgū (10 dalībvalstīs trīs lielākie piegādātāji kontrolē 90 % tirgus vai pat vairāk), gan elektrības vairumtirdzniecības tirgū (šajā tirgū 14 dalībvalstīs trīs lielākie piegādātāji kontrolē vairāk nekā 80 % tirgus) (COM(2009) 115 galīgā redakcija).

4.4. Liberalizācija sniedz ieguvumus patērētājiem, ja tā patiešām sekmē konkurenci, bet vairākās dalībvalstīs valsts

monopolus ir aizstājuši privātie oligopoli, tādēļ ir jāpastiprina pasākumi, kuru mērķis ir veicināt pārredzamību un konkurenci enerģētikas nozarē.

4.5. Tādēļ būtu jāuzsver, ka ir jāīsteno Trešajā enerģētikas paketē iekļautie pasākumi. Minēto pasākumu mērķis ir īsta enerģijas tirgus izveide, balstoties uz dalībvalstu sadarbību un ietverot tīklu savienojumu uzlabošanu, operatoru darbības labāku koordināciju un plašākas pilnvaras valstu regulatoriem.

5. Liberalizācijas sniegtie ieguvumi patērētājiem

5.1. Liberalizācija sekmē enerģijas decentralizāciju un dažādošanu, un liberalizācijai vajadzētu būt līdzeklim, lai sasniegtu dažus būtiskākos mērķus, piemēram, cenu samazināšanu un garantētas piegādes, pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu, piedāvājuma paplašināšanu un pielāgošanu patērētāja vajadzībām, jo īpaši attiecībā uz mazāk aizsargātām patērētāju grupām. Dalībvalstu sākotnējā pieredze tomēr liecina par problēmām, ko izraisa nepietiekama tarifu pārredzamība un paaugstinātas cenas.

5.2. Vairumā dalībvalstu 2009. gada pirmajā pusē cenas bija augstākas nekā 2008. gadā, neraugoties uz to, ka naftas cenu pazemināšanās tendencei vajadzēja būtiskāk ietekmēt cenas galapatērētājiem. Šo situāciju zināmā mērā varētu izskaidrot ar laika nobīdi no brīža, kad mainās naftas cenas, līdz brīdim, kad galapatērētājiem tiek sagatavoti rēķini. Tomēr šķiet, ka cenās, kuras jāmaksā galapatērētājiem, nav pilnībā atspoguļots enerģijas vairumtirdzniecības cenu pazeminājums (skatīt COM(2009) 115 galīgā redakcija).

5.3. Tādēļ elektrības un gāzes piegādes pakalpojumu ietekme uz mājāsaimniecību budžetu nav apmierinoša. Aptuveni 60 % patērētāju norāda, ka to enerģijas piegādātājs ir paaugstinājis cenas, un tikai 3–4 % patērētāju apgalvo, ka cenas ir pazeminātas. Rezultāti elektrības un gāzes piegādes jomā ir īpaši negatīvi arī attiecībā uz piedāvājumu salīdzināmību un iespējām nomainīt piegādātāju. Enerģētikas nozare ir tā, kurā patērētāji visretāk maina piegādātājus: tikai 7 % patērētāju mainījuši gāzes piegādātāju, un 8 % — elektrības piegādātāju (Eiropas Komisija. Otrais gada pārskats par patēriņa tirgus rādītājiem ES, 2009. gada 2. februāris).

6. Eiropas rīcība saistībā ar enerģētisko nabadzību

6.1. Enerģētiskās nabadzības novēršana ir jauna sociāla prioritāte, kas jāatbalsta visos līmeņos. Lai gan ES sagatavotie juridiskie dokumenti ir kvalitatīvi⁽¹⁾, dalībvalstu reakcija līdz šim nav bijusi atbilstīga. Daži piemēri: neraugoties uz obligātajām prasībām, kas noteiktas direktīvās par vienoto gāzes un elektrības tirgu (pirmā Direktīva 2003/54/EK un vēlāk Direktīva 2009/72/EK), tikai 10 no 27 dalībvalstīm mazāk aizsargātajiem patērētājiem piedāvā "sociālos tarifus", un tikai 8 dalībvalstīs ikdienā izmanto formulējumu "mazāk aizsargātie patērētāji" (*Status Review of the definitions of vulnerable customer, default supplier and supplier of last resort*, ERGEG, 2009. gads).

⁽¹⁾ OV L 211, 14.8.2009, 55. lpp., 7. punkts.

6.2. Ne visas dalībvalstis risina šo problēmu, un tās, kuras to dara, rīkojas neatkarīgi, necenšoties panākt savstarpēju sinerģiju un tādējādi apgrūtinot enerģētiskās nabadzības apzināšanu, novērtēšanu un novēršanu Eiropas līmenī. Piemēram, Lielbritānijā enerģētiskās nabadzības definīcija atšķiras no definīcijas, kuru izmanto pārējās dalībvalstīs, nosakot, ka enerģētiskā nabadzība iestājas gadījumā, kad atbilstošas temperatūras uzturēšanai mājoklī tiek izmantoti vairāk nekā 10 % ienākumu. Arī ES dokumentos ir atšķirības minētajā definīcijā.

6.3. Enerģētiskās nabadzības novēršana ir katras dalībvalsts, kura rīkosies atbilstoši noteiktajām pilnvarām (valsts, reģionālajā vai vietējā mērogā), pienākums, bet gadījumā, ja valsts līmenī trūkst efektīvu tiesību aktu par gāzes un elektrības piegādes nodrošināšanu, ES ir jārīkojas saskaņā ar EK Līguma 5. pantā noteikto subsidiaritātes principu. Saistībā ar citiem kurināmā veidiem, piemēram, oglēm, atbildība ir vienīgi dalībvalstu pārziņā.

6.4. Eiropas Savienība izdod tiesību aktus enerģētikas politikas jomā, un tai ir attiecīgas pilnvaras, tādējādi tā tiešā vai netiešā veidā ietekmē enerģētiskās nabadzības stāvokli dalībvalstīs. Tādēļ ir svarīgi, lai ES rīkotos un attīstītu politiku savā kompetences jomā.

6.5. Eiropas Komisija ierosināja Eiropas Enerģijas patērētāju tiesību hartu (COM(2007) 386 galīgā redakcija) un Eiropas Parlamenta 2008. gada 19. jūnija rezolūciju (P6 – TA(2008) 0306), attiecībā uz kuru Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja norādīja (²), ka iedzīvotāju tiesības būtu jāgarantē juridiski saistošā veidā, līdzīgi kā tas ir darīts citos gadījumos (³). Komisija minēto hartu noraidīja un dažus punktus iekļāva trešajā paketē, uzskatot, ka tās ietekme būs plašāka (piemēram, Direktīvas 2009/72/EK 7. un 8. pants).

6.6. Saistībā ar šo atzinumu ir būtu jāatceras Eiropas Savienības Pamattiesību hartā minētais: "Apkarojot sociālo atstumtību un nabadzību, Savienība atzīst un ievēro tiesības uz sociālo palīdzību un palīdzību mājokļu jomā, lai saskaņā ar Savienības tiesību aktiem, kā arī valstu tiesību aktiem un praksi nodrošinātu pienācīgu dzīvi tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu" (34. pants), kā arī pienākumu nodrošināt patērētāju tiesību augstu aizsardzības līmeni (38. pants).

6.7. EESK atkārtoti norāda, ka ir jāatzīst nepieciešamība garantēt vispārējo pakalpojumu, nodrošināt sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu, kā arī ekonomiski atstumto un enerģētiskās nabadzības apdraudēto grupu aizsardzību, piemēram, aizliedzot pakalpojumu atslēgšanu kritiskos brīžos, nepieciešamība panākt ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, kā arī nodrošināt saprātīgas, pārredzamas un vienkārši salīdzināmas cenas (⁴).

6.8. EESK uzsver ieguvumus patērētājiem, tostarp vismazāk aizsargājamiem, kurus atsevišķos gadījumos varētu dot decentralizēta enerģijas ražošana, un tie būtu šādi:

- uzstādot mazākas iekārtas, varētu pietuvināt ražošanu patēriņa centriem ciemos un pilsētās, samazinot zudumus (elektroenerģijas gadījumā šie zudumi tiek lēsti 7–10 % apmērā), kas rodas piegādes laikā,
- tiek veicināta atjaunojamas enerģijas ražošana,
- tiek sekmēta tehnoloģijas attīstība,
- ir iespējas izveidot darba vietas un papildināt centralizēto enerģijas ražošanu.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

(²) OV C 151, 17.6.2008., 27. lpp.

(³) OV L 46, 17.2.2004., 1. lpp.

(⁴) OV C 151, 17.6.2008., 27. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Veidot ilgtspējīgu ekonomiku, veicot izmaiņas Eiropas patēriņa modeli" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/10)

Ziņotāja: **DARMANIN kdze**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Veidot ilgtspējīgu ekonomiku, veicot izmaiņas Eiropas patēriņa modeli".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 15. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 98 balsīm par, 7 balsīm pret un 8 atturoties pieņēma šo atzinumu.

0. Preambula.

Eiropā vēl aizvien valdošajos krīzes apstākļos, kad liela daļa eiropiešu cīnās par darbavietas saglabāšanu vai ienākumu nodrošināšanu un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir jāvelta lielākas pūles, lai izdzīvotu, ilgtspējīga patēriņa modeļi var šķīst greznība. Tāpēc, īstenojot pasākumus, kas veicina ilgtspēju, jāizmanto atbilstoši rādītāji, kuri atspoguļo pašreizējo stāvokli Eiropā. Šis atzinums veltīts šauram ilgtspējas aspektam, proti, ilgtspējīgam patēriņam. EESK pašos pamatos uzskata, ka viens no veidiem, kā ilgtermiņā panākt ilgtspējīgu patēriņu, ir Eiropas iedzīvotāju pilsoniskās aktivitātes veicināšana, proti, ne tikai mudinot patērētājus izmantot viņiem Lisabonas līgumā paredzētās tiesības, bet arī paplašinot pilsoniskuma jēgu — lai iedzīvotājiem būtu ne tikai tiesības, bet arī morāls pienākums savā dzīvesveidā ievērot ilgtspējas principus.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Ilgtspējīgā ekonomikā ražošanas metodēm un patēriņa modeļiem būtu jāveicina cilvēku, sabiedrības grupu un dabiskās vides noturīga labklājība. Lielākajai daļai sabiedrības pārstāvju būtu vajadzīgas kopīgas vērtības, kas nosaka viņu rīcību. EESK uzsver jau pieņemtos atzinumos minēto atziņu, ka valdību īstenošanās politikas sekmju novērtēšanā līdztekus iekšzemes kopproduktam (IKP) jāizmanto arī ekoloģiskie un sociālie rādītāji.

1.2. Pašreizējā Eiropas ražošanas un patēriņa sistēma no ekoloģiskā viedokļa nav ilgtspējīga, jo īpaši tāpēc, nav noliedzama tās atkarība no energoresursiem, materiāliem, zemes un ūdens, kā arī ietekme uz pasaules klimatu un bioloģisko daudzveidību. Ja visur pasaulē cilvēkiem būtu tāds dzīves veids kā Eiropas iedzīvotājiem, būtu vajadzīgas vairāk nekā divarpus planētas.

1.3. ES Padome ir vienojusies, ka rūpnieciski attīstītajām valstīm līdz 2050. gadam jāsamazina siltumnīcefekta gāzu

emisijas par 80–95 %. Tāpēc EESK iesaka ES stratēģijā *Eiropa 2020* paredzēt pasākumus, kas sekmē gan ilgtspējīgu ražošanu, gan ilgtspējīgu patēriņu. Ja vēlamies mazināt ietekmi uz mūsu planētu, jāatzīst, ka abas jomas ir cieši saistītas un ar tām saistītie problēmjautājumi ir jārisina.

1.4. Lai 40 gadu laikā samazinātu emisijas par 80–95 %, vienlaikus saglabājot ikgadējo ekonomikas izaugsmi par 2–3 %, katru gadu oglekļa intensitāte (emisijas uz vienu IKP vienību) jāsamazina par 6–10 %. Tik straujas tehnoloģiskās pārmaiņas, kas ilgā laika periodā skars visu tautsaimniecību, vēl nekad nav pieredzētas. Tāpēc būtu lietderīgi uzsākt nopietnu dialogu par iespējām mainīt patēriņa modeļus un vispārējo ekonomikas un sociālo modeli, kas balstās uz ražošanas un patēriņa paplašināšanu, kā arī censties pēc iespējas ātrāk panākt uzlabojumus ražošanas un piegādes ķēdē.

1.5. Maz ticams, ka pārmaiņas izdosies panākt ar lejupejiem pūliņiem. Sociālas pārmaiņas bieži vien sākas mazās sabiedrības grupās un izplatās pa dažādiem saziņas kanāliem. ES, valstu un reģionu pārvaldes iestādēm būtu jāapzina, jāmotivē un jāatbalsta grupas, kuru mērķis ir sekmēt ilgtspējīgu dzīvesveidu.

1.6. Jāveido dialogs, kurā būtu iesaistītas ES iestādes, valstu, reģionālās un vietējās pārvaldes iestādes, kā arī visi sociālie partneri. Piemēram, Komisija varētu sadarboties ar EESK, lai izveidotu forumu, kas analizētu šādus ar ilgtspējīgu patēriņu saistītus jautājumus:

— vērtības, kas varētu sekmēt ekonomikas ilgtspējīgu attīstību, un pretrunas, kuras ir jānovērš, piemēram, starp izaugsmi un ekoloģisko ilgtspējību, sociālo integrāciju un personisko brīvību, tagadējo iedzīvotāju un nākotnes paaudžu dzīves kvalitāti utt.;

— noteiktas jomas, kurās, iespējams, būtu jāsamazina patēriņš;

- iemesli, kāpēc iedzīvotāji neizvēlas ilgtspējīgākus patēriņa modeļus, un kā šo procesu varētu sekmēt vietējā, reģionālā, valstu un ES līmeņa pārvaldes iestādes;
- pieredze, ko ir guvušas personas un grupas, kuras izvēlējušās vidi saudzējošāku dzīvesveidu, un iespējas izplatīt šo pieredzi;
- pasākumi, kas jāisteno, lai popularizētu ilgtspējīgākus patēriņa modeļus noteiktās sabiedrības grupās, piemēram, vecāki cilvēki, jaunieši, bezdarbnieki, nesen imigrējušas personas, ģimenes ar maziem bērniem.

1.7. Dialogam jābūt saistītam ar rīcību, atbalstot arī izmēģinājumus, kurus veic grupas, kas izvēlējušās ilgtspējīgu dzīvesveidu, popularizējot to uzkrāto pieredzi, pielāgojot un pilnveidojot pasākumus, ja tas jādara, un ES iestādēm īstenojot praktiskus pasākumus, lai uzņemtos vadību un informētu par iespējām, kuras paver ilgtspējīgi patēriņa modeļi. Būtu arī jāpublicē paraugprakses piemēri, lai informētu par iespējām, kā var mainīt patēriņa modeļus.

1.8. Ilgtspējīga patēriņa veicināšana nav vienīgi vides politikas uzdevums. Būs jāisteno iniciatīvas daudzās politikas jomās, tostarp veselības aprūpes, izglītības, nodarbinātības, tirdzniecības, patērētāju aizsardzības, transporta, lauksaimniecības un enerģētikas jomā.

2. Jāmaina ekonomikas un sociālais modelis.

2.1. Debates par to, kas ir ilgtspējīga ekonomika, notiek jau pusgadsimtu⁽¹⁾. Šādā ekonomikā ražošanas metodēm un patēriņa modeļiem būtu jāveicina cilvēku, sabiedrības grupu un dabiskās vides noturīga labklājība.

2.2. Lai ekonomikas modelis būtu noturīgs, lielākajai daļai sabiedrības pārstāvju ir vajadzīgas kopīgas vērtības, kas nosaka viņu rīcību, kā tas pašlaik ir ES dalībvalstīs. Valdības pašlaik propagandē ekonomiskas vērtības, politikas izstrādē īpašu uzmanību veltot IKP un citiem rādītājiem. Vispārzināmi ir trūkumi, kuru dēļ IKP nav piemērots iedzīvotāju, sociālās un vides labklājības rādītājs. Lai novērtētu, cik veiksmīga ir virzība uz ilgtspējīgu ekonomiku, EESK ierosinājusi⁽²⁾ izmantot ne tikai IKP, bet arī rādītāju, kas raksturo ietekmi uz vidi ("ekoloģiskās pēdas nospiedums"), kā arī rādītāju, kurš raksturo dzīves kvalitāti. "Ekoloģiskās pēdas nospiedums" ir hektāros izteikta auglīgas zemes platība, kas vajadzīga, lai nodrošinātu vienas personas, cilvēku grupas, iestādes vai reģiona dzīvesveidu. Dzīves kvalitātes rādītājam būtu jāļauj novērtēt stāvokli tādās jomās kā veselības aprūpe, materiālā labklājība, piekļuve sabiedriskajiem pakalpojumiem, sociālā līdzdalība un svešautiešu integrācija, brīvā laika pavadīšana un vides kvalitāte.

2.3. Izmantojot plašāku rādītāju kopumu valdības īstenotās politikas novērtēšanai, politikas izstrādē mazāku uzmanību pievērstu IKP izaugsmes veicināšanai un lielāku — pārējam iedzīvotāju, sociālās un vides labklājības dimensijām.

3. Ekoloģiskie izaicinājumi.

3.1. Eiropas Vides aģentūra 2010. gada ziņojumā par vides stāvokli un perspektīvām, kas tiks publicēts drīzumā, uzsvēr divus galvenos jautājumu lokus, proti, klimats un enerģētika un bioloģiskā daudzveidība un ekosistēmas⁽³⁾. Lielākais drauds Eiropas sabiedrības ilgtspējai ir ekosistēmu, kas ir ilgtspējas pamats, un resursu, tostarp, energoresursu, zemes un ūdens, degradācija. Vidējais ekoloģiskās pēdas nospiedums Eiropas Savienībā 2003. gadā bija gandrīz 5 hektāri uz vienu iedzīvotāju, un tas palielinās, savukārt pasaulē vienam iedzīvotājam pieejami tikai 1,8 hektāri zemes, un šis rādītājs samazinās⁽⁴⁾. Ja visur pasaulē cilvēkiem būtu tāds dzīves līmenis kā Eiropas iedzīvotājiem, būtu vajadzīgas vairāk nekā divarpus planētas.

3.2. Klimata pārmaiņas ir sevišķi svarīgas, jo papildus to tiešajai ietekmei uz cilvēku dzīvi tās, iespējams, pastiprinās arī sabiedrības kopējo ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, saldūdens resursiem un citām sistēmām. Eiropas ekoloģiskās pēdas nospiedumu visvairāk palielina izrakteņu kurināmā izmantošana un siltumnīcefekta gāzu radiācija. Nospiedumu ievērojami palielina arī zemes izmantošana lauksaimniecībai, transports un ēkas. Taču ekoloģiskās pēdas nospiedums neļauj gūt pilnīgu priekšstatu par to, kā vēl izpaužas Eiropas ekonomikas ietekme, piemēram, par ūdens izmantošanu (pārsvarā lauksaimniecībā) un izsīkstošo derīgo izrakteņu izmantošanu.

3.3. ES Padome ir vienojusies, ka rūpnieciski attīstītajām valstīm līdz 2050. gadam jāsamazina siltumnīcefekta gāzu emisijas par 80–95 %, tātad jāpanāk ikgadējs samazinājums par 4 līdz 7 %. ES Padome ir apņēmusies samazināt ES emisijas par 20 % līdz 2020. gadam salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni vai pat par 30 %, ja citas valstis uzņemsies tādas pašas saistības. EESK pat ieteikusi⁽⁵⁾ noteikt, ka 30 % mērķis jāsasniedz obligāti.

3.4. ES cenšas samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas galvenokārt ar tehnoloģiskiem paņēmieniem, vienlaikus saglabājot ekonomikas izaugsmi. Izstrādātas tehnoloģijas, kas ļautu sasniegt līdz 2020. gadam izvīrītos mērķus, bet to ieviešana norit ļoti lēni. Eiropas Savienības 15 dalībvalstis 1997. gadā apņēmās līdz 2008.–2012. gadam samazināt emisijas par 8 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni, taču 2006. gadā to apjoms bija samazinājies tikai par 2,2 %. ES 27 dalībvalstīs šajā laikā posmā emisijas samazinājās par 7,7 %, taču kopš 2000. gada tās

(1) Boulding, K. "The economics of the coming spaceship earth", in *Environmental Quality in a Growing Society*, (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1966), 253. un turpmākās lappuses.

(2) Atzinums atrodams OV C 100, 30.4.2009., 53. lpp.

(3) Eiropas Vides aģentūra, "Signals 2010".

(4) "Global Footprint Network" un Pasaules Dabas fonda ziņojums "Europe 2007: Gross Domestic Product and Ecological Footprint".

(5) OV C 77, 31.3.2009., 73. lpp.

ir pieaugušas par 1,5 % ⁽⁶⁾. Kopš 20. gadsimta 90. gadiem ES energoefektivitāte ir paaugstināta tikai par 0,5 % gadā ⁽⁷⁾.

3.5. Lai 40 gadu laikā emisijas samazinātu par 80–95 %, vienlaikus saglabājot ikgadējo ekonomikas izaugsmi par 2–3 %, katru gadu oglekļa intensitāte (emisijas uz vienu IKP vienību) jāsamazina par 6–10 %. Tik straujas tehnoloģiskās pārmaiņas, kas ilgā laika periodā skars visu tautsaimniecību, vēl nekad nav pieredzētas. Tāpēc būtu lietderīgi sākt nopietnu dialogu par iespējām mainīt patēriņa modeļus un vispārējo ekonomikas un sociālo modeli, kas balstās uz ražošanas un patēriņa paplašināšanu, kā arī censties pēc iespējas ātrāk panākt uzlabojumus ražošanas un piegādes ķēdē.

4. Nodrošināt iespēju izvēlēties ilgtspējīga patēriņa modeli.

4.1. Eiropas valdības 1992. gadā Riodežaneiro notikušajā pasaules sammitā apņēmas izskaust tādu patēriņa un ražošanas modeļus, kas nav ilgtspējīgi. Savukārt, parakstot Marrakešas līgumu, tās ir apņēmušas līdz 2010. gadam izstrādāt rīcības plānus, kuriem jāveicina ilgtspējīgāks patēriņš un ražošana un kurus 2011. gadā pārbaudīs ANO Ilgtspējīgas attīstības komisija.

4.2. Tiek veikti arvien jauni pētījumi par ilgtspējīgu patēriņu un risinājumiem, kā to panākt ⁽⁸⁾. Vairums patērētāju nespēj atteikties no pašreizējā dzīvesveida, piemēram, pat ja viņi vēlas mazāk lietot automašīnu, viņi nespēj iedomāties, kā to izdarīt. Patēriņu ietekmē virkne faktoru, tostarp, fizioloģiskās vajadzības, personība, sociālā vide, kultūras faktori un alternatīvu preču un pakalpojumu pieejamība un cenas. Patērētāju sabiedrībā patērētāju izvēlei ir ļoti svarīga nozīme sociālo un psiholoģisko vajadzību apmierināšanā, piemēram, saistībā ar piederību noteiktai grupai, pašapziņu un identitātes veidošanos. Minēto faktoru dēļ cilvēkiem ir grūti kaut ko mainīt, un valdībām — īstenot pasākumus, kas sekmētu pārmaiņas patēriņa modelī. Līdzšinējiem pasākumiem, diemžēl, bijusi ļoti neliela un lēna ietekme, un ietekmīgu interešu grupu pretestības dēļ tos ir bijis grūti īstenot.

4.3. Ievērojami atšķiras arī patēriņa motīvi un ieradumi, un katrs cilvēks savādāk reaģē uz konkrētiem pasākumiem. Cilvēka

reakcija dažādās situācijās var būt atšķirīga. Tāpēc nav vienkārša risinājuma, kā panākt ilgtspējīgu patēriņu. Patēriņu var ietekmēt ar visaptverošiem pasākumiem virknē politikas jomu, sākot ar lauksaimniecību un nodarbinātību un beidzot ar izglītību un veselības aprūpi. Īpašas stratēģijas būtu vajadzīgas, lai rosinātu konkrētas grupas, piemēram, vecākus cilvēkus un jauniešus izvēlēties ilgtspējīga patēriņa modeli.

4.4. Ja valstī izveidojusies ārkārtas situācija, un kara laikā cilvēki ir spējuši plašā mērā labprātīgi ierobežot savas vajadzības, taču vairums cilvēku neuzskata, ka ekoloģiskā krīze būtu tāda mēroga ārkārtas situācija. Neskatoties uz to, arvien vairāk cilvēku pēdējā laikā izvēlas vienkāršāku dzīvesveidu, lai samazinātu ietekmi uz vidi. Vislielākos panākumus, cenšoties mainīt patēriņa ieradumus, guvušas vietējā līmeņa grupas, piemēram, nelielas grupas, kuras vairākās valstīs saskaņā ar *Ecoteam* pieeju izveidojusi nevalstiskā organizācija *Global Action Plan* un kurās apvienojušies kaimiņi, kolēģi vai skolnieki, lai kopīgi pārraudzītu radīto atkritumu daudzumu, enerģijas un ūdens patēriņu un apzinātu veicamos pasākumus, kas mazinātu viņu dzīvesveida ietekmi uz vidi.

4.5. Maz ticams, ka lejupēji pasākumi sekmēs pārmaiņas, jo īpaši gadījumos, kad sabiedrību mēģina ietekmēt politiķi, kuru dzīvesveidu raksturo augsts patēriņš. Ilgtspējīgs patēriņš lielākajai daļai cilvēku nav būtiska prioritāte. Sociālas pārmaiņas bieži vien sākas mazās sabiedrības grupās un izplatās pa dažādiem saziņas kanāliem, tostarp caur plašsaziņas līdzekļiem, mākslas pasauli, neformāliem sociāliem tīkliem un reliģiskām organizācijām. Politikas veidotājiem būtu jāapzina un jāatbalsta grupas, kuru mērķis ir sekmēt ilgtspējīgu dzīvesveidu, neuzspiežot sabiedrībai savu viedokli par to, kas būtu jādara.

4.6. Izvēli par labu ilgtspējīgam dzīvesveidam nevajadzētu uzskatīt un veidot par greznību, kas pieejama cilvēkiem, kuriem pietiek finanšu līdzekļu, lai atļautos šādu dzīvesveidu. EESK ir uzsvērusi, ka ilgtspējīgā veidā ražoti produkti nedrīkst būt dārgāki ⁽⁹⁾ un tiem jābūt pieejamiem visiem. Būtiski ir nepieļaut, ka vidi saudzējošāks patēriņš iedzīvotājiem izmaksātu vairāk, jo tādējādi izvēles iespējas būtu tikai daļai sabiedrības un nabadzīgākās sabiedrības grupas un iedzīvotāji ar zemiem ienākumiem tiktu atstumti.

4.7. EESK uzsver — lai pavērtu iespējas izvēlēties vidi saudzējošāku patēriņu, uzmanība jāvelta arī citām nozīmīgām labklājības jomām, no kurām svarīgākās ir nodarbinātības iespējas, padarītajam darbam atbilstošs atalgojums, pienācīgas darbavietas, kā arī kredītu pieejamība mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

⁽⁶⁾ Eiropas ekonomikas zona, Eiropas Kopienas gada pārskats par siltumnīcefekta gāzu emisijām laika posmā no 1990. līdz 2006. gadam un 2008. gada pārskata ziņojums: iesniegšanai ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām sekretariātā (Kopenhāgena; EEZ, 2008. gads).

⁽⁷⁾ Tipping, P. et al., "Impact Assessment on the Future Action Plan for Energy Efficiency", ko Enerģētikas un transporta ģenerāldirektorāta uzdevumā izstrādājuši ECN (NL) un WS Atkins (UK). Izpildītājs: ECORYS, NL (2006. gads).

⁽⁸⁾ Jackson, T. "Motivating Sustainable Consumption: A Review of Evidence on Consumer Behaviour and Behavioural Change", ziņojums Ilgtspējīgas attīstības pētniecības tīklam (Sustainable Development Research Network), 2005. gads, pieejams tīmekļa vietnē: <http://www.sd-research.org.uk/>.

⁽⁹⁾ OV C 224, 30.8.2008., 1. lpp.

5. Politiski risināmie jautājumi.

5.1. Eiropas integrācijas gaitā ES iestādes ir bijušas tās, kas formulējušas nākotnes redzējumu un uzņēmušas būtisku pārmaiņu vadību. To darbības modeļa pamatā parasti bijis plurālisms, un tās palīdzējušas valdībām panākt vienošanos, bet mazāk rosinājušas pārmaiņas noteiktā virzienā. Dažkārt Eiropas Savienība ir uzņēmusies vadību, piemēram, veselības un vides standartu noteikšanā. Šī pieredze var būt noderīga, lai veicinātu ilgtspējīgu patēriņu. Spēja vadīt un iedvesmot it tikpat nozīmīga kā tehniskās zināšanas un administratīvās prasmes.

5.2. Komiteja atzinīgi novērtējusi Komisijas izstrādāto Rīcības plānu ilgtspējīga patēriņa un ražošanas jomā⁽¹⁰⁾. Arī daudzi citi pašlaik īstenotie ES pasākumi ir saistīti ar ilgtspējīgu patēriņu, piemēram, emisijas kvotu tirdzniecības sistēma (ETS), direktīva attiecībā uz automobiļu degvielas ekonomijas marķējumu, regula, ar ko nosaka emisijas normas jauniem vieglajiem automobiļiem, direktīva attiecībā uz biodegvielu, direktīva attiecībā uz ēku energoefektivitāti, direktīva par enerģijas galapatēriņa efektivitāti un energoefektivitātes pakalpojumiem, kā arī kopējā lauksaimniecības politikā noteiktie vides standarti. Taču ES politikā galvenā uzmanība pievērsta tirgus instrumentiem un tehnoloģiju/produktu standartiem. Vienīgi emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā noteikti pieļaujamie siltumnīcefekta gāzu emisiju līmeņi. Pastāv pretrunas ar citās politikas jomās izvirzītajiem mērķiem, piemēram, mobilitātes veicināšanu. Tikai daži pasākumi tieši attiecas uz patēriņu un dzīvesveidu, un ar tiem noteikti ir par maz, lai sasniegtu mērķi samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju un nodrošinātu neatkarību no derīgajiem izrakteņiem, kuru krājumi izsīkst.

5.3. Jāveido dialogs, kurā būtu iesaistītas ES iestādes, valstu, reģionālās un vietējās pārvaldes iestādes, kā arī visi sociālie partneri. Komisija, piemēram, varētu sadarboties ar EESK un citām struktūrām, lai izveidotu forumu, kurā analizētu šādus ar ilgtspējīgu patēriņu saistītus jautājumus:

- vērtības, kas varētu sekmēt ekonomikas ilgtspējīgu attīstību, un pretrunas, kuras jānovērš, piemēram, starp izaugsmi un ekoloģisko ilgtspējību, sociālo integrāciju un personisko brīvību, tagadējo iedzīvotāju un nākotnes paaudžu dzīves kvalitāti utt.;
- jomas, kurās, iespējams, būtu jāsamazina patēriņš. Lielāko daļu siltumnīcefekta gāzu emisiju rada pārtikas un enerģijas patēriņš un transporta lietošana. Neraugoties uz pretrunām starp ilgtspēju un citiem mērķiem, iespējama arī sinerģija (piemēram, riteņbraukšana ir labvēlīga gan veselībai, gan videi);

- iemesli, kāpēc iedzīvotāji neizvēlas ilgtspējīgākus patēriņa modeļus, un kā šo izvēli varētu ietekmēt vietējā, reģionālā, valstu un ES līmeņa pārvaldes iestādes. Tās varētu, piemēram, nodrošināt, ka sāktie pasākumi (piemēram, direktīva par ēku energoefektivitāti) tiek pilnībā īstenoti, un veicināt pasākumus, kas paredzēti rīcības plānā ilgtspējīga patēriņa un ražošanas jomā, lai patērētāji varētu izvēlēties pārtiku, kas ražota ilgtspējīgākā veidā;

- pieredze, ko guvušas personas un grupas, kuras izvēlējušās vidi saudzējošāku dzīvesveidu, un iespējas izplatīt šo pieredzi. Šai sakarā varētu iesaistīt: organizācijas, piemēram, *Global Action Plan*, kuras izveidotās *EcoTeams* parasti spēj samazināt otrreizēji nepārstrādāto atkritumu daudzumu par 40–50 %; tīklus, piemēram, *Transition Towns*, kas cenšas veidot tādas kopienas, kuras spēj pastāvēt par spīti klimata pārmaiņām un resursu izsīkumam; un reliģiskās grupas, piemēram, kvēkeri, kuri atbalsta tradicionālas vērtības, kas veicina vidi saudzējošāku dzīvesveidu. Dažu šo grupu un tīklu locekļi dzīvo pilnvērtīgi, izmantojot par 60–80 % mazāk materiālu un enerģijas nekā vidēji Eiropas Savienībā;

- pasākumi, kas jāīsteno pārejas posmā uz ilgtspējīgāku patēriņa modeli, lai veicinātu pielāgošanos noteiktās sabiedrības grupās, piemēram, vecāki cilvēki, jaunieši, bezdarbnieki, nesen imigrējušas personas, ģimenes ar maziem bērniem;

- iespējas, kā varētu apvienot pāreju uz vidi saudzējošāku patēriņu un ilgtspējīgu ražošanu, no vienas puses, un iekšējā tirgus konkurētspēju, no otras puses.

5.4. Izstrādājot politiku, lai panāktu izmaiņas patēriņā, jāparedz gan tūlītēji, gan ilgtermiņa pasākumi. Svarīgas atziņas var gūt no jau uzkrātās pieredzes, piemēram, saistībā ar smēķēšanu, proti, cenu veidošana, noteikumi, marķēšana un izglītošana ļāva panākt ievērojamas pārmaiņas attieksmē un uzvedībā.

5.4.1. Stimulēšana, īstenojot attiecīgu cenu politiku, ir viens no nozīmīgākajiem pasākumiem, taču pastāv pretruna starp Komisijas mērķi samazināt enerģijas cenas⁽¹¹⁾ un nepieciešamību samazināt patēriņu. Līdztekus oglekļa dioksīda nodokļiem vai tā emisiju kvotu tirdzniecībai vajadzīgi arī citi pasākumi. Piemēram, ja pastiprināti netiks veicināta mājokļu siltumizolācija un alternatīvu energoresursu izmantošana, augstas degvielas vai oglekļa dioksīda cenas var palielināt enerģijas izmaksu izraisīto nabadzību.

⁽¹¹⁾ Monti, M., *A New Strategy for the Single Market* ("Jauna vienotā tirgus stratēģija"), ziņojums Eiropas Komisijas priekšsēdētājam, 2010. gada maijs.

⁽¹⁰⁾ OV C 218, 11.9.2009., 46. lpp.

5.4.2. EESK ir vairākkārt uzsvērusi izglītības programmu nozīmi, jo tās māca rīkoties efektīvi un ilgtspējīgi. EESK vēlreiz norāda, ka šādas mācību programmas nedrīkst būt vērstas tikai uz skolām un jauniešiem (tas arī ir svarīgi), bet tām jābūt vērstām uz iedzīvotājiem visos dzīves posmos. Jāpiedāvā profesionālās izglītības un mūžizglītības iespējas, kā arī vecāka gadagājuma cilvēkiem paredzētas programmas. Ilgtspējīgas uzvedības modeļa pieņemšana nekādā gadījumā nedrīkst palielināt tādu sabiedrības grupu sociālo atstumtību kā, piemēram, bezdarbnieki.

5.5. Dialogam jāiet roku rokā ar rīcību, tostarp, sniedzot atbalstu izmēģinājumiem, ko veic grupas, kuras atbalsta ilgtspējīgu dzīvesveidu, un informējot par to pieredzi. Lai šie izmēģinājumi būtu lietderīgi, ES iestāžu attieksmei pret tiem jābūt

nopietnai, proti, pēc šādiem izmēģinājumiem, ja vajadzīgs, jāpieļāgo un jāpilnveido politika un iestādēm jāīsteno praktiski pasākumi, uzņemoties vadību un popularizējot ilgtspējīgākas rīcības iespējas.

5.6. Ilgtspējīga patēriņa panākšanu nedrīkst uzskatīt vienīgi par vides politikas uzdevumu. Būs jāīsteno iniciatīvas daudzās politikas jomās, piemēram, veselības aprūpes, izglītības, nodarbinātības, tirdzniecības, konkurētspējas, patērētāju aizsardzības, transporta, lauksaimniecības un enerģētikas jomā.

5.7. EESK uzsver, ka Komisijai rūpīgi jāapsver, kādi pasākumi ilgtspējīga patēriņa veicināšanai būtu jāparedz 2010. gada darba programmā "Laiks rīkoties" ⁽¹²⁾ un turpmāk arī stratēģijā *Eiropa 2020*.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽¹²⁾ COM(2010) 135 galīgā redakcija, 1. sējums.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Informācija patērētājiem" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/11)

Ziņotājs: **PEGADO LIZ kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Informācija patērētājiem"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 15. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 81 balsi par, 1 balsi pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Cilvēku tiesības, kas saistītas ar informāciju — informācijas brīvība, tiesības izplatīt informāciju, tiesības saņemt informāciju un īpaši patērētāju tiesības saņemt informāciju — pašlaik ar vispārēju saistošu spēku Kopienas primārajos tiesību aktos atzītas par pamattiesībām (Eiropas Savienības Pamattiesību hartas preambulas 5. rindkopa un 11., 27., 38., 42. un 53. pants, Līguma par Eiropas Savienību 2. pants un Līguma par Eiropas Savienības darbību 169. pants).

1.2. Tomēr minētās pamattiesības atbilstoši to jaunajam saistošajam spēkam ir jātransponē vai jāņem vērā arī sekundārajos tiesību aktos. Patērētāju tiesības saņemt informāciju Kopienas tiesību aktos nav saskaņoti regulētas: noteikumi par tiesību saturu, pieejamību, nozīmi, uzbūvi un veidu dažviet pārklājas, bet dažviet to trūkst; minētās nepilnības ietekmē arī dalībvalstu tiesību aktus, tiek tajos pārņemtas un vēl vairāk pastiprinās, kaitējot gan patērētājiem, gan tirgus dalībniekiem un tādējādi traucējot pabeigt vienotā tirgus izveidi.

1.3. EESK uzskata, ka, ievērojot subsidiaritātes principu, jāizstrādā īpaši ES tiesību akti, kas nosaka patērētāju tiesības saņemt informāciju — pirms līguma noslēgšanas sniedzamo, līgumā iekļaujamo un pēc līguma noslēgšanas sniedzamo informāciju — un jāregulē arī palīdzības un konsultāciju sniegšana patērētājiem.

1.4. Šis atzinums, kurā aplūkoti vienīgi svarīgākie aspekti saistībā ar patērētāju tiesībām saņemt informāciju, ir izstrādāts, lai norādītu uz dažiem principiem, kas izriet no minētās jaunās pieejas, un to praktisko ietekmi, it īpaši saistībā ar pasākumiem, kas saskaņā ar stratēģiju "Eiropa 2020" īstenojami, veidojot vienoto tirgu 21. gadsimtā.

1.5. Būtiski uzsvērt, ka Komisijas jaunākās vadlīnijas par patērētāju vispārējām tiesībām un tiesībām saņemt informāciju acīmredzami ir pretrunā ar minēto pieeju: tajās nekritiski lietota

pilnīgas saskaņošanas metode, pārkāpjot subsidiaritātes principu un ierobežojot, pat samazinot, dalībvalstu iespējas paaugstināt patērētāju tiesību aizsardzības līmeni, jo ar vadlīnijām piešķirts atpakaļejošs spēks tiesībām, kas noteiktas Kopienas direktīvās un dalībvalstu konstitūcijās un tiesību aktos.

1.6. EESK uzskata, ka, izstrādājot ES pārziņā esošos tiesību aktus patērētāju tiesību jomā, joprojām jāpieņem, ka patērētājs ir vājākā un neaizsargātākā puse, nevis jāuzskata, ka patērētājs ir izglītots, vērigs un piesardzīgs un viņa lēmumi izriet vienīgi no ekonomiskiem apsvērumiem. Tādēļ EESK vēlreiz uzsver, ka, ņemot vērā līgumu prasības un faktiskās attiecības ar patērētājiem, daudz piemērotāk ir pieturēties pie minimālas saskaņošanas un nodrošināt augstu aizsardzības līmeni.

1.7. Ievērojot minēto, nozīmīgi ir rīkoties saskaņā ar "atbilstošas informācijas" principu, lielāku uzmanību veltot informācijas kvalitātei, nevis apjomam, un pielāgojot informācijas mērķi, saturu, pasniegšanas veidu un kontekstu patērētāju reālajām vajadzībām un prasībām.

1.8. Kopienas līmenī ir būtiski noteikt vispārējas subjektīvās tiesības saņemt informāciju kopumā, kā arī precīzi norādīt valsts iestāžu un profesionālo organizāciju pienākumus attiecībā uz piekļuves nodrošināšanu minētajai informācijai.

1.9. EESK uzskata, ka informējot patērētājus ar komercsaziņas, tostarp reklāmas, starpniecību, jāpiemēro direktīvā par kompleksiem ceļojumiem iekļautie noteikumi: precīza un konkrēta informācija patērētājiem par jebkādam precēm, pakalpojumiem un tiesībām jāuzskata par neatņemamu līguma sastāvdaļu.

1.10. Pilnībā jāpārskata un no jauna jāformulē arī direktīva par negodīgu komercpraksi, lai novērstu (daudzos Tiesas nolēmumos atzītās) postošās sekas, ko izraisījusi pilnīga saskaņošanas.

1.11. Tomēr no turpmākas negatīvas ietekmes var izvairīties, rīkojoties atbilstoši šādai atzinumā paustajiem ierosinājumiem: proti, ierosinājumi attiecībā uz Komisijas ierosināto patērētāju tiesību direktīvu (tās ietvaros izstrādājot īstu hartu par patērētāju tiesībām saņemt informāciju); ierosinājumi attiecībā uz informāciju, kas sniedzama pirms līguma noslēgšanas, iekļaujama līgumā un sniedzama pēc līguma noslēgšanas; ierosinājumi attiecībā uz tiesībām saņemt konsultācijas un palīdzību; ierosinājumi attiecībā uz informācijas noklusēšanu un nepatiesu informāciju (definējot to būtību un ietekmi).

1.12. EESK iesaka visaptveroši pārskatīt tirgotājiem noteiktās prasības attiecībā uz informāciju, kas jāsniedz pirms līguma noslēgšanas un jāiekļauj līgumā, jo atšķirīgu nozaru direktīvās noteiktās prasības nereti ir pretrunīgas, nesaskaņotas vai pārklājas.

1.13. EESK iesaka noteikt vispārējās prasības attiecībā uz minētajiem pienākumiem atbilstoši šādām vadlīnijām:

- a) jānosaka vispārējs pienākums pirms līguma noslēgšanas sniegt informāciju par atbilstošajām precēm un pakalpojumiem, iesaistīto tirgotāju, maksu par līguma izpildi un ar to saistītajiem nosacījumiem, atteikuma tiesībām un strīdu risināšanas veidu;
- b) pirms līguma noslēgšanas sniedzamās informācijas saturs un apjoms ir lielā mērā jāpielāgo attiecīgajām precēm un/vai pakalpojumiem, īpaši tad, ja līguma priekšmets ir sarežģīts vai ietekmē patērētāju veselību un drošību;
- c) jārīkojas atbilstoši vispārējam godprātības principam: nedz sniedzot informāciju par līguma priekšmetu, nedz veicot par to komercsaziņu, nedrīkst maldināt vai noklusēt būtiskus aspektus un informācijai jābūt skaidrai un saprotamai;
- d) ar patērētāju noslēgtajā līgumā jāiekļauj informācija, kas viņam jāsaņem pirms līguma noslēgšanas;
- e) jāievieš noteikums, ka pamatinformāciju par līgumu sniedz bez maksas, savukārt attiecībā uz citu informāciju jānosaka cenas, kas samērīgas ar izmaksām;
- f) patērētājam, lemjot par līguma noslēgšanu, jāspēj viegli piekļūt informācijai, kas pieejama pirms līguma noslēgšanas, kā arī jādod tiesības saņemt minētās informācijas skaidrojumu, kā arī skaidrojumu par līguma saturu un sekām;
- g) atbilstoši 8. punktā minētajam jāparedz noteikumi, kas tirgotājam uzliek pienākumu sniegt palīdzību un konsultācijas; īpaši attiecībā uz produktiem un/vai pakalpojumiem, kas ir sarežģīti vai var apdraudēt patērētāju veselību vai drošību;
- h) tirgotājam ir jāuzliek pienākums pierādīt, ka viņš ir sniedzis informāciju, kas jāsniedz pirms līguma noslēgšanas un izpildījis prasību sniegt palīdzību;

i) tā kā pirms līguma noslēgšanas sniedzamā informācija un palīdzība ir svarīga, gadījumā, ja tā nav sniegta, ir jāiestājas atteikuma tiesībām un tiesībām uz atbildību par visiem zaudējumiem.

1.14. Komiteja rosina Komisiju rūpīgi pārskatīt iepriekš minēto priekšlikumu direktīvai, īpaši daļu par patērētāju tiesībām saņemt informāciju, ievērojot šajā atzinumā iekļautos ieteikumus attiecībā uz principiem un īpašiem gadījumiem, kad piemērojamas minētās tiesības.

1.15. Komiteja arī aicina Eiropas Parlamentu un dalībvalstis, pirms apstiprināt minēto priekšlikumu direktīvai, pievērst uzmanību galvenajiem direktīvas punktiem, kas saistīti ar patērētāju tiesībām saņemt informāciju, un ņemt vērā šajā atzinumā minētos ieteikumus.

1.16. Kopienas līmenī ir jāizveido arī saskaņots tiesiskais regulējums, lai regulētu komerciālos paziņojumus tiešsaistē, un nodrošinātu, ka visos gadījumos tiek ievērotas cilvēka pamattiesības, proti, tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

2. Ievads un atzinumā aplūkoto jautājumu loks: tiesības saņemt informāciju kā pilsoņu pamattiesības un patērētāju tiesības saņemt informāciju

2.1. Līdz šim vēl neviena no ES iestādēm nav patstāvīgi un sistemātiski pievērsusies patērētāju tiesībām saņemt informāciju, tās aplūkojot saistībā ar Eiropas pilsoņu pamattiesībām — vispārējām tiesībām saņemt informāciju. EESK pievēršas šim jautājumam, lai sniegtu ieguldījumu pilsoniskās sabiedrības vispārīgajās debatēs par minēto jautājumu, kā arī tādēļ, ka attiecīgie jautājumi ir ārkārtīgi svarīgi saistībā ar jebkādu jaunu pieeju vienotā tirgus izveides pabeigšanai.

2.2. Minētais temats ir ļoti plašs un sarežģīts, tādēļ tas pārdomāti jāsašaurina — EESK aplūkojamo jautājumu loku nosaka, ievērojot šādiem atzinumiem raksturīgos ierobežojumus un ņemot vērā dažādu struktūru paustos apsvērumus un bažas, kas izskanēja plaši apmeklētajā uzklaušanās sanāksmē, kas notika EESK telpās 2010. gada 1. martā (sīkāka informācija atrodama Vienotā tirgus novērošanas centra tīmekļa vietnē: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.consumer-information>).

2.3. Svarīgi norādīt, ka ar informāciju saistītās cilvēka tiesības — lai arī tās ir iekļautas lielākajā daļā vispārējo deklarāciju un pamattiesību hartu — tikai pavisam nesen kļuva par neatņemamu Kopienas tiesību sistēmas sastāvdaļu, proti, iekļaujot Eiropas Savienības Pamattiesību hartu Lisabonas līgumā, kas nesen stājās spēkā. Tas attiecas uz informācijas brīvību, tiesībām izplatīt/iegūt informāciju un pienākumu informēt / tiesībām saņemt informāciju (sīkāk skatīt Eiropas Savienības Pamattiesību hartas preambulas 5. rindkopā un 11., 27., 38., 42. un 53. pantā, Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā un Līguma par Eiropas Savienības darbību 169. pantā). Spēkā ir arī pamattiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kas aizsargā patērētājus no agresīvas un nevēlamas komercprakses un komerciāliem paziņojumiem, kurus patērētājs nevēlas saņemt, vai surrogāt-pasta.

2.4. Cilvēku tiesības, kas saistītas ar informāciju, mūsdienās ir īpaši svarīgas saistībā ar patērētāju tiesībām — galvenokārt attiecībā uz to saturu, īstenošanas veidu un ar tām saistītajiem īpašajiem pienākumiem, kas jāpilda dažādām iesaistītajām pusēm; pašlaik patērētāju tiesības uzskata par pamattiesībām un tās ir jāņem vērā, izstrādājot un īstenojot dažādas Kopienas politikas un pasākumus.

2.5. Lai sekmīgi darbotos ES tirgus ekonomikas pamatā esošais brīvās konkurences modelis, jānodrošina, ka iesaistīto pušu rīcībā ir visi fakti, kas tām vajadzīgi, lai racionāli pieņemtu lēmumus tirgū, tomēr minētais nedrīkst būt pretrunā ar subsidiaritātes principu un ES tiesību sistēmā noteikto pilnvaru sadalījumu.

2.6. Lai to panāktu, jānodrošina Kopienas iestāžu darba pārredzamība, “noslēpumainību” pieļaujot vien izņēmuma kārtā un pamatojot ar rūpīgiem apsvērumiem, kas saistīti ar tiesu sistēmas sekmīgas darbības nodrošināšanu, sabiedrības interesēm, likumību un kārtību un privātās dzīves aizsardzību. Lai arī Kopienas iestādes ir rīkojušās minētajā jomā, Komisijai un Eiropas Parlamentam rosinot nozīmīgas iniciatīvas⁽¹⁾, to ierosme diemžēl neguva atsaucību Padomē; jācer, ka tagad, kad stājies spēkā Lisabonas līgums, minētajā jomā izdosies gūt būtiskus panākumus. Neraugoties uz to, ka jautājums par pārredzamību ir nozīmīgs, lai vispārēji uzlabotu patērētājiem sniegto informāciju, tas šajā dokumentā nav sīkāk analizēts; aicinām iepazīties ar EESK atzinumu par šo tematu.

2.7. Arī jautājumi, kas saistīti ar patērētāju vispārējo izglītošanu, ir svarīgi, tomēr arī tie šeit sīkāk nav aplūkoti; aicinām iepazīties ar EESK atzinumiem par minēto tematu⁽²⁾, īpaši EESK pašiniciatīvas atzinumu par tematu “Patērētāju izglītošana”⁽³⁾.

2.8. Lai arī ir atzīts, ka Kopienas līmenī jautājumam par tiesībām uz informāciju jāpieņem sektoriāla pieeja, lai ņemtu vērā noteiktu jomu īpatnības (piemēram, pārtikas produktu, medikamentu, finanšu pakalpojumu un e-tirdzniecības joma), un atzīts, ka šajās jomās jāsteno pasākumi, lai attiecībā uz patērētāju aizsardzību Kopienā nodrošinātu saskaņošanu augstākajā līmenī, šāda veida atzinumos pastāv ierobežojumi, kuru dēļ tik sīku analīzi nav iespējams veikt.

2.9. Šajā atzinumā īpaša uzmanība veltīta vadlīnijām, kas jāpieņem Kopienas līmenī, lai noteiktu un raksturotu patērētāju tiesības saņemt informāciju — gan vispārīgi, gan īpaši pievērsties dažādiem līgumattiecību posmiem.

⁽¹⁾ Skat. Komisijas Zaļo grāmatu par Eiropas pārredzamības iniciatīvu (COM(2006) 194 galīgā redakcija) un EESK atzinumu par minēto tematu, OV C 324, 30.12.2006., 74. lpp.

⁽²⁾ Skat. EESK atzinumu OV C 133, 6.6.2003., 46. lpp.

⁽³⁾ Skat. EESK atzinumu OV C 133, 6.6.2003., 1. lpp.

3. “Vidusmēra” patērētājs un “neaizsargātais” patērētājs; “atbilstošas informācijas” princips

3.1. Patērētāja un tirgotāja tiesiskās attiecības būtībā nav līdzvērtīgas un patērētājs ir “vājākā puse” — šāda nostāja jau kopš pirmajām Komisijas patērētāju aizsardzības programmām (kas pārtapušanas svarīgākajos tiesību aktos, kas pieņemti pēdējos 30 gados) atspoguļota Kopienas *acquis* un par to liecina Tiesas judikatūra un atzītu ekspertu vienotais viedoklis; arī visi tiesību akti attiecīgajā jomā ir vērsti uz to, lai ar īpašiem aizsardzības pasākumiem palielinātu līdzsvaru minētajās attiecībās.

3.2. Tomēr pēdējā laikā Komisija dažādos stratēģiskos dokumentos, pēc kuru publicēšanas tā nākusi klajā ar daudzām likumdošanas iniciatīvām⁽⁴⁾, ieviesusi “vidusmēra patērētāja” jēdzienu, ar to saprotot patērētāju, kurš ir “samērā labi informēts, kā arī samērā vēris un piesardzīgs”⁽⁵⁾. Tādējādi Komisija cenšas Eiropas patērētāju aizsardzības politikā ieviest jaunu pieeju, kuras pamatā būtu pilnīga saskaņošana, uzraudzība, ko veic izcelsmes valsts, un savstarpēja atzīšana.

3.3. Daudzu dalībvalstu patērētāju organizācijas apstrīd minēto pieeju, un EESK to kritizējusi vairākos atzinumos, jo minētā pieeja vistiešākajā veidā izraisa patērētāju aizsardzības līmeņa pazemināšanos un nozīmē nepieļaujamu soli atpakaļ Kopienas politikā šajā jomā.

3.4. Tieši tādēļ nozīmīgāks kļūst jautājums par patērētāju tiesībām, jo, saskaņā ar minēto jauno pieeju, patērētājiem jābūt ļoti labi informētiem, lai tie spētu pieņemt racionālus lēmumus globālajā tirgū. Minētās pieejas pamatā ir neoliberālais modelis, kurš balstās uz zināmiem pieņēmumiem:

- a) patērētājs racionāli apzinās savas vajadzības un izvērtē prioritātes;
- b) pastāv iespēja salīdzināt dažādus tirgū piedāvātos produktus un pakalpojumus;
- c) patērētājs tehniski un ekonomiski izprot ikvienas preces un pakalpojuma kvalitāti un cenu⁽⁶⁾.

⁽⁴⁾ Sīkāk skat. 2005. gada 11. maija Direktīvu 2005/29/EK par nedzīgu komercpraksi, OV L 149, 11.06.2005., 22. lpp.; Direktīvu 98/7/EK par patēriņa kredītu, OV L 101, 01.04.1998., 17. lpp; arī neseno iesniegto priekšlikumu Direktīvai par patērētāju tiesībām COM(2008) 614 galīgā redakcija (EESK atzinums — OV C 317, 23.12.2009., 54. lpp.).

⁽⁵⁾ Skat. EKT nolēmumu lietā C-220/98 — *Estée Lauder Cosmetics* pret *Lancaster Group* (13.01.2000.) un EKT nolēmumu lietā C-210/96, *Gut Springenheide* un *Tusky* (16.06.1998). Skat. arī neseno EKT nolēmumu lietā C-278/08 (25.03.2010.), *BergSpechte Outdoor Reisen* un *Alpenschule Edi Kobimuller GmbH* pret *Günter Guni, trekking.at Reisen GmbH*, kur interneta lietotājs raksturots kā “pienācīgi informēts un pietiekami uzmanīgs” (35. un 39. punkts).

⁽⁶⁾ Skat. K. SIMITIS, “*Verbraucherschultz – Schlagwort oder Rechtsprinzip?*”, 109. lpp.

3.4.1. Saistībā ar iepriekš minēto arvien nozīmīgāks kļūst jautājums par patērētājiem pieejamās informācijas būtību un kvalitāti, kā arī jautājums par "atbilstošas" informācijas jēdzienu.

3.5. Lai arī jaunākajos Komisijas dokumentos apgalvots pretējais, būtisks ir nevis informācijas apjoms, bet tās atbilstība patērētāja reālajām vajadzībām un vēlmēm, un atbilstība ir jāievēro attiecībā uz:

- a) mērķi,
- b) saturu,
- c) pasniegšanas veidu,
- d) kontekstu.

3.6. Lai informācija atbilstu tās sniegšanas mērķim un būtu piemērota patērētājiem, kam tā adresēta, tās "atbilstība" nepārtraukti jāizvērtē pēc šādiem kritērijiem: ticamība, aktualitāte, neitralitāte, precizitāte, atbilstība, lakonisms, saprotamība, skaidrība, uztveramība un pieejamība.

3.7. EESK rosina Komisiju, kas cenšas uzlabot tiesību aktu izstrādi, ieviest sniegtās informācijas satura un formas pārbaudes, ko veiktu patērētāji, lai pierādītu tās efektivitāti un dotu iespēju patērētājiem noteikt, kas viņiem ir noderīgs.

3.8. Finanšu pakalpojumu jomā patērētājiem sniegtā informācija, izglītošana finanšu jautājumos un sabiedrības izpratne par finanšu jautājumiem ir cieši saistīti aspekti. Informācija būtu jāvienkāršo, un ir jāierobežo juridiskā un tehniskā žargona lietošana. Tomēr atsevišķi finanšu produkti ir sarežģīti, un informācijai ir jābūt precīzai, tādējādi atspoguļojot produkta sarežģītību.

3.9. Informācijas sniegšanai (saturam un formai), kā arī ar to saistītajam tiesiskajam regulējumam ir jābūt stabilam ilgākā laika posmā. Bieža raksturojošo rādītāju maiņa attiecībā uz informācijas sniegšanu patērētājiem varētu apgrūtināt informācijas izpratni.

4. Informācija, reklāma un tirgdarbība; Direktīva 2005/29/EK

4.1. Patērētāju tiesības saņemt informāciju kopumā var īstenot, ja valsts un citas publiskas struktūras uzņemas vispārēju informācijas sniedzēja lomu, radot vispārējas priekšrocības, bet šādā gadījumā nevar runāt par īstām "subjektīvajām tiesībām". Minētās tiesības var īstenot, uzliekot informācijas sniegšanas pienākumus piegādātājiem un citām pusēm, kas iesaistītas preču un pakalpojumu ražošanā un tirdzniecībā.

4.2. Komerccsaziņa, kas tieši nerada līgumiskās attiecības vai attiecības pirms līguma noslēgšanas, var tomēr ietvert situāciju,

kad var īstenot vai nu kolektīvas tiesības (ko visticamāk īsteno patērētāju apvienības vai kopēju pasākumu veidā), vai pat patiesas un konkrētas subjektīvas tiesības.

4.3. Pašlaik minēto jomu regulē ar Direktīvu 2005/29/EK, par kuru EESK jau pieņēmusi atzinumu (7).

4.3.1. Acīmredzami ir noticis tas, par ko EESK brīdināja jau minētajā atzinumā: lietojot pilnīgas saskaņošanas metodi, kopumā ir pazeminātas prasības attiecībā uz informācijas sniegšanu patērētājiem.

4.3.2. Minētās direktīvas dēļ reklāmas un tirgdarbības funkcijas, kas saistītas ar (patiesībai atbilstošas) informācijas sniegšanu patērētājiem, tiek pildītas daudz vājāk — tas skaidrojams ar to, ka direktīvā ir nepilnīgi definēta — vai drīzāk nav definēta — maldinoša komercprakse un direktīvas pielikumā atrodams ļoti maz praktisku piemēru.

4.3.3. Direktīvas negatīvo ietekmi pastiprina netiešais apstiprinājums, ka ir pieļaujami lietot "parasto un likumīgo reklāmas praksi lietot pārspīlētus izteicienus vai izteicienus, ko nav paredzēts uztvert burtiski", arī vērsties pie patērētājiem, "kuri garīgu vai fizisku traucējumu, vecuma vai lētticības dēļ ir īpaši neaizsargāti".

4.3.4. Stāvokli var vēl vairāk saasināt tas, ka minētās direktīvas dēļ vairs nevar piemērot noteikumus, ar kuriem īsteno Kopienas vai valstu tiesību aktus, piemēram, tos, kas nosaka, ka reklāmā iekļaujamā konkrētā un objektīvā informācija par precēm, pakalpojumiem vai tiesībām ir jāiekļauj līgumos, kas noslēgti pēc tam, kad direktīva stājusies spēkā, un pretēji noteikumi jāuzskata par spēkā neesošiem.

5. Informācija par līgumu; ierosinātā direktīva par patērētāju tiesībām

5.1. Vēl ļoti daudz jāpaveic, lai izstrādātu hartu par patērētāju tiesībām saņemt informāciju. Minēto Kopienas *acquis* nepilnību varētu novērst jaunais priekšlikums direktīvai par patērētāju tiesībām.

5.2. Priekšlikuma nodaļa "Patērētāju informēšana" tomēr neatbilst cerētajam: tā vietā, lai patiešām noteiktu saistošas tiesības, līdzīgi, kā to nosaka ikvienas valsts tiesību akti, minētajā nodaļā norādīts, kāda fakultatīva informācija jāsniedz, "ja tas jau skaidri neizriet no konteksta informācijas" (8) — minētais noteikums ir pašsaprotams un elementārs, un tam līdzīgus var atrast ikvienas profesijas pārstāvju ievērotajā labas prakses kodeksā. Šajā sakarā aicinām iepazīties ar EESK atzinumu par minēto priekšlikumu (9).

(7) OV C 108, 30.04.2004., 81. lpp.

(8) COM(2008) 614 galīgā redakcija, II nodaļa, 5. panta 1. punkts.

(9) EESK atzinums OV C 317, 23.12.2009., 54. lpp.

6. Informācija, kas jāsniedz pirms līguma noslēgšanas

6.1. Lai arī atbilstoši subsidiaritātes principam lielāko daļu attiecību ar patērētājiem joprojām regulē dalībvalstu tiesību akti, arvien lielāka ietekme ir Kopienas tiesību aktos noteiktajām informācijas sniegšanas prasībām, piemēram, par informāciju, kas jāsniedz pirms līguma noslēgšanas, informāciju par vispārējiem pakalpojumiem, kompleksiem ceļojumiem un — jo īpaši — par finanšu pakalpojumiem, noteiktām patēriņa precēm, kas var ietekmēt patērētāju veselību un drošību, kā arī attiecībā uz preču, pakalpojumu un tiesību tālpārdošanu, ja par to tiek veikta komercsaziņa un komercprakse vai slēgti tipveida līgumi.

6.2. Analizējot Kopienas tiesību aktus, noteikumos par informāciju, kas jāsniedz pirms līguma noslēgšanas, var novērot gan kopīgās iezīmes, gan būtiskas atšķirības, proti:

i) pastāv noteiktas preces, pakalpojumi vai tiesības, kuru reklāmā pilnība vai daļēji jāsniedz obligāta informācija vai kuru reklāmā pilnīgi vai daļēji aizliegti noteikti izteikumi; tas attiecas uz **patēriņa kredītu** reklāmu, kam jāietver standartinformācija, vai **komplekso ceļojumu** reklāmu, kurā obligāti jāsniedz noteikta informācija par būtiskiem aspektiem. Minētais attiecas arī uz **medikamentiem**, ar kuriem saistītajai komercsaziņai, tostarp reklāmai, jāatbilst noteiktām patērētāju informēšanas prasībām, īpaši prasībai rakstiski sniegt noteiktu informāciju uz etiķetēm un pavaddokumentos, tas attiecas arī uz **pārtikas preču** tirgu, kur šobrīd strauji palielinās dažādu marķējumu un vienkāršotu marķējumu skaits, radot nevajadzīgu jucekli, ko vēl vairāk palielina noteikumi par noteiktām pārtikas preču **uzturvērtības** un **veselīguma norādēm** — šādā tirgū, kur pašlaik notiek krasas pārmaiņas, minētais var radīt draudus patērētāju veselībai;

ii) vairākās jomās pirms līguma noslēgšanas sniedzamā informācija ir standartizēta, izveidojot vienotas veidlapas informācijas sniegšanai par visiem iekšējā tirgus produktiem, lai pirms līguma noslēgšanas sniedzamo informāciju Eiropā ievāktu un izprastu pēc vienotas metodes; minēto risinājumu izmantoja, piemēram, attiecībā uz patēriņa kredītu, ieviešot Eiropas patēriņa kredīta standartinformācijas veidlapu.

6.3. Lai arī pastāv dažas priekšrocības, kas rodas, standartizējot pirms līguma noslēgšanas sniedzamo informāciju — piemēram, dažkārt tas atvieglo piedāvājumu salīdzināšanu — ir būtiski pieļaut zināmu rīcības brīvību, lai ikviena dalībvalsts varētu pielāgot noteikumus īpašām iezīmēm, kas raksturīgas konkrētās valsts patērētājiem. Daudz tirgu joprojām darbojas galvenokārt vienas valsts robežās, bet prasību par informāciju, kas jāsniedz, lai nodrošinātu iespēju salīdzināt piedāvājumus, ir tik daudz, ka tās varētu ievērojami palielināt darījumu izmaksas — tās nevarētu kompensēt arī tad, ja palielinātos ienākumi no pārrobežu tirdzniecības, un tas var kaitēt mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

7. Informācija, kas jāsniedz pirms un pēc līguma noslēgšanas

7.1. Informācijas sniegšanas prasības attiecas arī uz informāciju, kas jāiekļauj līgumos, īpaši patērētāju līgumos, kas rada pastāvīgas saistības, ilgtermiņa vai sarežģītos līgumos (piemēram, par finanšu pakalpojumiem, finanšu produktiem, daļlaika tiesībām) vai līgumos, kas var radīt ilgstošas sekas (līgumi par medikamentiem).

7.2. Kopienas tiesību akti jau regulē tiesības uz līgumā iekļaujamo informāciju, piemēram, Direktīva par kompleksiem ceļojumiem un Maksājumu pakalpojumu direktīva.

7.3. Pienākums sniegt informāciju pirms līguma noslēgšanas ir noteikts, lai īstenotu patērētāju tiesības pieņemt neatkarīgus un racionālus lēmumus, kas attiecas uz visu līguma darbības laiku un dažkārt turpinās arī pēc līguma izpildes. Patērētāja lēmums turpināt vai pārtraukt līgumattiecības un atbildība par līguma noteikumu īstenošanu ir atkarīgi no tā, vai viņam ir sniegta attiecīgā informācija.

7.4. Patērētāja tiesības saņemt informāciju attiecīgajos līgumattiecību posmos ierobežo ne vien tieša patērētāja tiesību pārkāpšana, bet arī papildu izmaksas, ko rada to ievērošana. Jāatzīmē, ka lielākajā daļā Kopienas tiesību aktu nav noteikuma par **bezmaksas informāciju patērētājiem**, pat ne attiecībā uz informāciju, kas jāsniedz pirms līguma noslēgšanas. Ar Direktīvu 2007/64/EK (Maksājumu pakalpojumu direktīva) ievieša divas prasības, kuru mērķis ir īstenot tiesības saņemt informāciju un nodrošināt informācijas sniegšanas pienākuma izpildi:

i) bezmaksas informācija: maksājumu pakalpojumu sniedzējs sniedz noteikta apjoma un veida informāciju pakalpojumu lietotājam, par to neprasot samaksu;

ii) izmaksām atbilstošas cenas: ja informācija, ko sniedz, nav bezmaksas, tās cena jāsamēro ar reālajām izmaksām, kas rodas maksājumu pakalpojuma sniedzējam.

7.5. EESK uzskata, ka tiesības saņemt/pienākums sniegt informāciju ir jāievēro visā līguma izpildes periodā un arī pēc līguma izpildes, īpaši tad, ja līgums rada pastāvīgas saistības, ja tas ir vidēja vai ilga termiņa līgums vai ja tas var radīt ilgstošas sekas. Jāievieš arī noteikums par to, ka informācija par būtiskajiem līguma aspektiem jāsniedz bez maksas, savukārt cita veida informācija jāsniedz par maksu, kas samērota ar izmaksām.

8. Pienākums sniegt palīdzību un konsultācijas

8.1. Informācija, ko tirgotāji sniedz, pildot juridiskos pienākumus, bieži ir standartizēta un jau iepriekš strukturēta, un ar to ne vienmēr pietiek, lai patērētājs spētu neatkarīgi un racionāli pieņemt lēmumu par līgumattiecību pārtraukšanu vai turpināšanu. Tādēļ tiesības saņemt/ pienākums sniegt informāciju ietver arī tiesības saņemt/pienākumu sniegt paskaidrojumus par informācijas saturu.

8.2. Patērētāju tiesības uz palīdzību, kas noteiktas, piemēram, Direktīvā 2008/48/EK par patēriņa kredītu⁽¹⁰⁾, jāattiecinā uz visiem patērētāju līgumiem, īpaši līgumiem par ilgtermiņa precēm un pakalpojumiem, kas rada pastāvīgas saistības, līgumiem, kas ir vidēja vai ilga termiņa, sarežģītiem līgumiem vai līgumiem, kas rada draudus veselībai vai drošībai. Pildot pienākumu sniegt palīdzību patērētājiem, informācija ir jāsniedz rakstiski, ja patērētājs to prasa.

8.3. EESK uzsver, ka jānošķir pašsaprotamās tiesības uz palīdzību, kas izriet no tirgotāja pienākuma sniegt informāciju, un tiesības uz konsultācijām, kas tirgotājam jānodrošina vienīgi attiecībā uz īpašiem produktiem vai pakalpojumiem, kas ir sarežģīti, dārgi vai var ietekmēt patērētāju veselību vai drošību.

9. Informācijas trūkums — problēmas un citas sekas

9.1. Viens no acīmredzamajiem trūkumiem direktīvās, kas attiecas uz tirgotāju pienākumiem sniegt informāciju, ir tas, ka nav noteiktas sankcijas, lai sodītu par minēto pienākumu nepildīšanu.

Eiropas Savienība minēto uzdevumu uzticējusi dalībvalstīm, kas patstāvīgi noteikušas daudz dažādu civiltiesisko un krimināltiesisko pasākumu, tādējādi radot vienotā tirgus traucējumus, kas kaitē patērētājiem un tirgus dalībniekiem.

9.2. Tikai atsevišķos gadījumos dažās direktīvās ir noteikts, ka patērētājam, sākot no brīža kad viņam ir sniegta vai kļuvusi zināma informācija, ko būtu bijis jāsniedz iepriekš, ir tiesības atteikties no noslēgta līguma⁽¹¹⁾ vai ka tirgotājam ir pienākums pierādīt, ka viņš ir sniedzis informāciju — tas noteikts Direktīvā 2006/123/EK⁽¹²⁾ par pakalpojumiem iekšējā tirgū, tās noteikumos par informāciju, kas jāsniedz pirms līguma noslēgšanas.

9.3. Vairāku dalībvalstu tiesību sistēmās jau ieviesti noteikumi, kas nepieciešami, lai īstenotu patērētāju tiesības saņemt informāciju — noteikumi, pēc kuriem atteikuma termiņu sāk skaitīt no brīža, kad patērētājam ir sniegta vai kļuvusi zināma

informācija, noteikumi, kas nosaka tirgotāja pienākumu pierādīt, ka viņš ir sniedzis vajadzīgo informāciju, kā arī noteikumi, kas liek uzņemties atbildību par zaudējumiem, kas radušies nepietiekamas informācijas dēļ; minētie noteikumi pašsaprotami izriet no tā, ka ir atzītas patērētāju tiesības saņemt informāciju un pienācīgi novērtēta to nozīme, un tie nepārprotami un visaptveroši ir jāievieš arī Kopienas līmenī.

10. Informācija patērētājiem un iekšējā tirgus izveides pabeigšana

10.1. Saistībā ar Komisijas jaunajām vadlīnijām, kas izriet no stratēģijas "Eiropa 2020", neseno tika veiktas izmaiņas politikas plānos, kas attiecas uz iekšējā tirgus izveides pabeigšanu.

10.2. Visos attiecīgajos dokumentos dominē viedoklis, ka patērētāji ir iekšējā tirgus uzmanības centrā un tiešie ieguvēji, savukārt iekšējais tirgus ir līdzeklis attīstībai un ekonomikas izaugsmei, kas ir būtiski faktori, lai pārvarētu pašreizējo krīzi, un daudz vairāk uzmanības pievērsts sociālajiem aspektiem un pilsoņu pamattiesību nodrošināšanai. Šajā sakarā jānorāda, ka patērētāju informēšana būs jāuzlabo, lai atjaunotu patērētāju uzticību vienotajam tirgum.

10.3. Tāpēc jaunajā iekšējā tirgū, kas orientēts uz 21. gadsimta prasībām, ir ļoti svarīgi iegūt patērētāju uzticēšanos un panākt, lai tie konstruktīvi sadarbojas, tādēļ patērētāji ir pienācīgi jāinformē. Tas varētu kļūst par bailes un pamatotās šaubas, mazināt neizlēmību un nevēlēšanos — šķēršļus, kas traucē aktīvāk iesaistīties pārrobežu tirdzniecībā.

10.3.1. Pašlaik Kopienas līmenī noteikumi par komerciāliem paziņojumiem tiešsaistē ir iekļauti vairākos dokumentos (Direktīva par elektronisko tirdzniecību, tālpārdošana, privātās dzīves aizsardzība komerciālos paziņojumos, negodīga komercprakse u.c.), tādēļ ir vajadzīga reforma, lai apvienotu spēkā esošos tiesību aktus vienā dokumentā un novērstu visas pretrunas.

10.4. Tas ir viens no šā atzinuma galvenajiem jautājumiem.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽¹⁰⁾ OV L 133, 22.05.2008., 66. lpp.

⁽¹¹⁾ Direktīvā 85/577/EEK papildus tam, ka ir noteikts pamata pienākums sniegt informāciju, ir noteiktas arī atteikuma tiesības, bet nav noteikts sods par minēto pienākumu nepildīšanu. Saskaņā ar Tiesas judikatūru termiņš, kurā patērētājs var atteikties no līguma, ir jāpagarina uz nenoteiktu laiku, skaitot no brīža, kad patērētājs ir saņēmis atbilstošu informāciju, skat. lietu C-227/08, 17.12.2009., *Eva Martín Martín*, 25.–29. punkts.

⁽¹²⁾ OV L 376, 27.12.2006., 36. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Lisabonas līgums un vienotā tirgus darbība" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/12)

Ziņotājs: **Jorge PEGADO LIZ**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2010. gada 18. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Lisabonas līgums un vienotā tirgus darbība"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 15. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 129 balsīm par, 2 balsīm pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Sākotnēji bija paredzēts, ka Lisabonas līgums stāsies spēkā 2009. gada 1. janvārī, taču faktiski tas stājās spēkā tikai 2009. gada 1. decembrī, kad to bija ratificējušas 27 dalībvalstis. Jānorāda, ka līgums joprojām ir sarežģīts un grūti saprotams.

1.2. No Informatīvajā ziņojumā (CESE 241/2008) iekļautā salīdzinošā pētījuma izriet, ka iekšējais tirgus, kurā ar Lisabonas līgumu nav paredzētas strukturālas pārmaiņas, veidojas kā tirgus ar sociālām iezīmēm. Atšķirībā no Konstitucionālā līguma, kurā formulējums "iekšējais tirgus, kur pastāv brīva un netraucēta konkurence" izraisīja zināmas bažas, Lisabonas līgumā, šķiet, iekšējam tirgum izvirzītajos mērķos ņemts vērā arī sociālais aspekts, lai veidotu "sociālu tirgus ekonomiku nolūkā panākt vispārēju nodarbinātību un sociālo progresu".

1.3. Līdz šim izstrādātajos dokumentos par Komisijas turpmākajām politiskajām nostādnēm, stratēģiju "Eiropa 2020", kā arī vairākās komisāru un dalībvalstu politiķu deklarācijās, šķiet apliecināta vēlme pakāpeniski veidot vienotā tirgus pilsonisko dimensiju.

1.4. Šo dimensiju nostiprināja arī nepārprotama atsauce uz Pamattiesību hartas saistošo juridisko spēku: hartai "ir tāds pats juridiskais spēks kā līgumiem", lai arī dažās dalībvalstīs pastāv zināmi ierobežojumi.

1.5. Savukārt ar iekšējo tirgu saistītajā likumdošanas procesā iesaistīsies valstu parlamenti, kuru uzdevums ir nodrošināt subsidiaritātes principa ievērošanu, kas regulē kompetenču sadali starp dalībvalstīm un Eiropas Savienību. Divos protokolos — Protokolā par valstu parlamentu lomu Eiropas Savienībā un Protokolā par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu — valstu parlamentiem pat dota iespēja prasīt, lai tiesību akta priekšlikums tiktu pārskatīts pirmajā lasījumā, tādējādi sekmējot demokrātisku līdzdalību Savienības likumdošanas procesā.

1.6. Ja valstu parlamentu preventīvā iejaukšanās būs efektīva un ja subsidiaritātes principa piemērošanas uzraudzība būs rezultatīva un kvalitatīva, "agrīnās brīdināšanas sistēmu", kas Lisabonas līgumā pārņemta no Konstitūcijas, padarot patiesi ietekmīgu, dalībvalstis, iespējams, mazāk kritizēs Savienības tiesību aktus par to, ka tie ļauj iejaukties dalībvalstu kompetencē, un Eiropas iedzīvotāji tos ne tik krasi uztvers kā "Briseles centrālisma" izpausmi. Tādēļ valstu parlamentiem ir jāstiprina to sadarbības tīkli, jo "agrīnās brīdināšanas sistēmas" ietekme un efektivitāte, neraugoties uz to, ka katra parlamenta palāta ir tiesīga izmantot šo sistēmu, ir atkarīga no valstu parlamentu kopīgas rīcības.

1.7. Lisabonas līgumā "parastā likumdošanas procedūra" (koplēmums saskaņā ar EK 251. pantu) attiecināta arī uz iekšējo tirgu, kā liecina Līguma par Eiropas Savienības darbību 48. pants attiecībā uz pasākumiem, kas jāveic sociālā nodrošinājuma jomā saistībā ar darba ņēmēju brīvu pārvietošanos.

1.8. Ar Lisabonas līgumu iecerēts sekmēt iekšējā tirgus attīstību, plašāk piemērojot koplēmuma procedūru, kas tajā pārdēvēta par "parasto likumdošanas procedūru", un līdzās Eiropas iestādēm lēmumu pieņemšanas procesā iesaistīts jauns partneris — valstu parlamenti, kuru viedoklis būs jāņem vērā visos likumdošanas pasākumos, kas skar iekšējo tirgu.

2. Ievads

2.1. Specializētās nodaļas 2008. gada 13. jūnijā pieņemtajā Informatīvajā ziņojumā par Lisabonas līguma ietekmi uz iekšējo tirgu ⁽¹⁾ iekļauts salīdzinošs pētījums tabulas veidā par iekšējā tirgus noteikumiem Lisabonas līgumā, toreiz vēl spēkā esošajā

⁽¹⁾ CESE 241/2008 - INT/393 (nav publicēts OV).

EK līgumā, Konstitucionālajā līgumā ("Konstitūcija", kas netika ratificēta), kā arī Vienotā tirgus novērošanas centra piezīmes par 2007. gada 13. decembrī Lisabonā pieņemtā dokumenta juridiskajām sekām.

2.2. Sākotnēji Lisabonas līguma spēkā stāšanās bija paredzēta 2009. gada 1. janvārī, bet ratifikācijas process aizkavējās, jo 2008. gada 12. jūnijā Īrija referendumā nobalsoja pret Lisabonas līgumu.

2.3. Vēlāk, kad Īrija saņēma garantijas par valsts suverenitāti un apliecinājumu, ka arī turpmāk katrai dalībvalstij būs viens komisārs, Lisabonas līgumu pieņēma 2009. gada 3. oktobra referendumā.

2.4. Čehijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2009. gada 3. novembra lēmums, ar kuru apstiprināts, ka Lisabonas līgums atbilst Čehijas Republikas pamatlikumam, novērsa kavēšanas ratifikācijas procesā. Prezidentam *Vaclav Klaus* parakstot līgumu, ratifikācijas process noslēdzās, un 2009. gada 1. decembrī Lisabonas līgums beidzot stājās spēkā.

2.5. Ņemot vērā laikposmu no informatīvā ziņojuma pieņemšanas līdz Lisabonas līguma spēkā stāšanās brīdim, kā arī Komisijas 2009. gada 26. jūnija ieteikumu par pasākumiem, kas jāveic vienotā tirgus darbības uzlabošanai, un Komisijas 2010. gada 3. martā pieņemto Paziņojumu "Eiropa 2020: Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei", Komiteja uzskatīja, ka ir lietderīgi pārveidot minēto ziņojumu pašiniciatīvas atzinumā, lai aktualizētu ziņojumu, publiskotu savu nostāju šajā jautājumā un pievērstos jauniem jautājumiem, kas nebija apskatīti ziņojumā, jo tas tika izstrādāts neilgi pēc Lisabonas līguma, kurā bija daudz neskaidrību; Līguma konsolidētā versija publicēta Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī 2010. gada 30. martā ⁽²⁾.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Politiskās norises no brīža, kad Lisabonas līgumu 2007. gada 13. decembrī parakstīja 27 dalībvalstis, līdz tā spēkā stāšanās brīdim 2009. gada 1. decembrī nav būtiski ietekmējušas līguma noteikumus par iekšējo tirgu; to ietekme vērojama galvenokārt iestāžu līmenī.

3.1.1. Ņemot vērā Īrijas iedzīvotāju bažas, ko pauda Īrijas premjerministrs, 2008. gada 11. un 12. decembra Eiropadomē panākta vienošanās, ka gadījumā, ja Lisabonas līgums stāsies

spēkā, saskaņā ar atbilstīgām juridiskajām procedūrām tiks pieņemts lēmums, lai arī turpmāk Komisijā būtu viens komisārs no katras dalībvalsts.

3.1.2. Īrija no 2009. gada 18. un 19. jūnija Eiropadomes saņēma juridiski saistošas garantijas, kuras neietekmēja ne ES attiecības ar citām dalībvalstīm, ne arī Lisabonas līguma saturu un piemērošanu, proti, ka Lisabonas līguma spēkā stāšanās neskar atsevišķas jomas (piemēram, nodokļu politiku, tiesības uz dzīvību, izglītību un ģimeni, militārās neitralitātes politiku).

3.1.3. Eiropadome arī pieņēma svinīgu Deklarāciju par darba ņēmēju tiesību un publisko pakalpojumu nozīmīgumu.

3.2. Čehijas Republikas kavēšanās ratificēt Lisabonas līgumu neradīja tūlītējas sekas uz šo līgumu. Saskaņā ar dalībvalstu vienošanos Eiropadomes sanāksmē 2009. gada 29. un 30. oktobrī nākamajam pievienošanās līgumam tiks pievienots protokols, ar kuru Čehijas Republikai, tāpat kā Apvienotajai Karalistei un Polijai, piešķirs atbrīvojumu no Pamattiesību hartas piemērošanas.

3.3. Informatīvais ziņojums par Lisabonas līguma ietekmi uz iekšējā tirgus darbību un tā pielikums joprojām ir aktuāli un tos var izmantot par pamatu šā atzinuma juridiskai analīzei, tāpēc tie uzskatāmi par šā atzinuma neatņemamu sastāvdaļu.

3.4. Šajā sakarā jāatzīmē, ka Lisabonas līgums, arī tā konsolidētā versija, ir sarežģīts dokuments. Pat kompetentiem juristiem līgums nav viegli lasāms un saprotams, jo tajā iekļauta virkne grozījumu Līgumam par Eiropas Savienību, ar ko nosaka Eiropas Savienības sistēmu un pamatprincipus, un EK dibināšanas līgumam, kas kļūst par Līgumu par Eiropas Savienības darbību, kurā paredzēta Līgumā par Eiropas Savienību noteikto principu īstenošanas nosacījumi.

3.5. Tā kā dokumenta oficiāla konsolidētā versija ratifikācijas brīdī nebija pieejama, dalībvalstis ratificēja neskaidru, grūti saprotamu dokumentu, kurā lielākā daļa jauno lēmumu pieņemšanas "mehānismu" nebija skaidri definēti (ja nu vienīgi protokolos) un to darbība vēl nebija pārbaudīta.

3.6. Atšķirībā no Konstitucionālā līguma Lisabonā parakstītais dokuments netika iesniegts apspriešanai ne Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai, ne arī valstu vai reģionālajiem parlamentiem

⁽²⁾ OV C 83, 30.03.2010 – Visas atsaucēs uz Lisabonas līgumu saistītas ar šo konsolidēto versiju.

vai pilsoniskās sabiedrības pārstāvības organizācijām Kopienas, valstu vai reģionālajā līmenī. Pretēji tam, kas tika darīts “Konstitūcijas” gadījumā, Komisija un Padome tikai pēc līguma ratifikācijas pieņēma lēmumu publicēt publiski pieejamus un skaidrojošus dokumentus par jaunā līguma saturu un tā priekšrocībām.

3.7. Lisabonas līguma izstrādei piemērotā metode paredzēja grozīt spēkā esošos līgumus Starptautību konferences ietvaros, kurā piedalījās tikai valstu vadītāji; savukārt “Konstitūcija” tika sagatavota Konventa ietvaros, kura sastāvā bija galvenokārt valstu parlamentu deputāti, tostarp arī no kandidātvalstīm, kas Eiropas Savienībai pievienojās 2004. un 2007.gadā, Eiropas Parlamenta deputāti, ES 15 dalībvalstu un toreizējo 12 kandidātvalstu pārstāvji, kā arī Turcijas, Eiropas Komisijas un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, tai skaitā Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja novērotāja statusā.

3.8. Salīdzinājumā ar Konstitūciju, kas bija vairāk orientēta uz federālismu, Lisabonas līgums atkal skaidri iezīmē dalībvalstu noteicošo ietekmi. Par to liecina Konstitūcijā ierosināto simbolu, kas asociējās ar federālas valsts izveidi (karogs, himna, devīze, Eiropas diena 9. maijā), atcelšana.

3.9. Trīs pilāru apvienošanas rezultātā Lisabonas līgumā atzīts, ka Līgumam par ES un Līgumam par ES darbību ir vienāds juridisks spēks⁽³⁾. Līdz ar to Savienība iegūst juridiskas personas statusu, aizstāj Eiropas Kopienas un ir tās pēctece. Pirms Lisabonas līguma spēkā stāšanās juridiskas personas statuss bija tikai Eiropas Kopienai.

3.10. Savienības tiesību aktu prioritāte salīdzinājumā ar dalībvalstu tiesību aktiem bija iekļauta Konstitucionālā līguma I-6 pantā kā viens no Savienības pamatprincipiem. Lai pārtrauktu diskusijas par prioritātes principa iekļaušanu Konstitūcijā, lai arī tas atbilda pastāvošajai Tiesas praksei, minētais princips iekļauts 17. deklarācijā. Starptautību konference nolēma pievienot Lisabonas līgumam Padomes juridiskā dienesta atzinumu par ES tiesību aktu prioritāti, norādot uz tiesu praksi saistībā ar prioritātes principu un tā kā pamatprincipa nozīmi.

⁽³⁾ Līguma par Eiropas Savienību 1. panta 3. punkts: Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par ES darbību ir vienāds juridisks spēks, bet agrāk, 2005. gada 13. septembrī, Tiesas spriedumā par vides krimināltiesisko aizsardzību atzīts, ka EK līgumam ir lielāks spēks nekā Līgumam par ES.

3.11. Ar Lisabonas līgumu mainīts 2000. gada 7. decembrī Nicā izsludinātās Pamattiesību hartas juridiskais statuss. Nicas sammitā netika pieņemts lēmums, ka Hartai jābūt juridiski saistošai, tādēļ tā bija principu deklarācija bez apstiprināta juridiskā statusa.

3.11.1. Taču, Hartu iekļaujot Konstitūcijā, tā būtu juridiski saistoša. Tā kā Konstitūcija netika ratificēta, Hartas saistošais raksturs faktiski netika apstiprināts⁽⁴⁾. Ar Lisabonas līgumu stāvoklis ir labots, tomēr Hartai nav tās nozīmes, kāda būtu bijusi Konstitūcijā⁽⁵⁾.

3.11.2. Līguma par Eiropas Savienību, ko groza ar Lisabonas līgumu, 6. pantā noteikts, ka Hartai ir “tāds pats juridiskais spēks kā Līgumiem”; tas nozīmē, ka Savienības iestādēm, struktūrvienībām un aģentūrām ir jāievēro Hartā noteiktās tiesības. Arī dalībvalstīm (valdībām, pārvaldes un tiesu iestādēm), piemērojot Eiropas Savienības tiesības, ir jāievēro Hartas noteikumi.

3.11.3. Taču 30. protokolā par ES Pamattiesību hartas piemērošanu Polijai un Apvienotajai Karalistei norādīts, ka ar Hartu nepalielina ES Tiesas vai jebkuras tiesas Polijā un Apvienotajā Karalistē spējas atzīt, ka Polijā un Apvienotajā Karalistē spēkā esošie tiesību akti neatbilst Pamattiesību hartai.

3.11.4. Minētajā protokolā arī norādīts, ka nekas Hartas IV sadaļā par sociālajām tiesībām un solidaritāti nerada piekritisgais tiesības, kas piemērojamas Polijai vai Apvienotajai Karalistei, izņemot tiktāl, ciktāl Polija vai Apvienotā Karaliste paredzējusi šādas tiesības savas valsts tiesību aktos.

3.11.5. Visbeidzot protokolā noteikts, ka Hartu piemēro Polijai un Apvienotajai Karalistei vienīgi tiktāl, ciktāl tajā ietvertās tiesības vai principi ir atzīti Polijas vai Apvienotās Karalistes tiesību aktos vai praksē.

⁽⁴⁾ Lai gan Harta nav juridiski saistoša, EK Tiesa bieži vien atsaucas uz to. Skatīt jaunākos piemērus: Tiesas spriedumu 2008. gada 14. februārī lietā C 244/06 *Dynamic Medien Vertriebs GmbH pret Avides Media AG* par preču brīvu apriti. Tiesa atsaucas uz Hartas 24. panta 1. punktu, kurā noteikts, ka bērniem ir tiesības uz viņu labklājībai nepieciešamo aizsardzību un gādību (sprieduma 41. punkts). Skatīt arī Tiesas spriedumu 2008. gada 14. februārī lietā C 450/06 *Varec SA* pret Beļģijas valsti par brīvību veikt uzņēmējdarbību. Tiesa atsaucas uz ES Pamattiesību hartas 7. pantu par tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību (sprieduma 48. punkts).

⁽⁵⁾ Lisabonas līguma 2007. gada 23. jūlija projekta (Starptautību konference 2007. gada 3. jūlijā) 11. deklarācijā paredzēts, ka Lisabonas līguma parakstīšanas dienā trīs iestādes svinīgi izsludinās Pamattiesību hartu, nenorādot, vai tā būs juridiski saistoša. Trīs ES iestādes 2007. gada 12. decembrī Strasbūrā otrreiz izsludināja ES Pamattiesību hartu. Otrreizēja pasludināšana bija nepieciešama, jo kopš pirmās pasludināšanas Nicā 2000. gadā Harta papildināta ar skaidrojumiem un zemsvītras piezīmēm.

3.11.6. Praksē šiem protokoliem būs ļoti ierobežota ietekme: saskaņā ar principu par Savienības tiesību vienādu piemērošanu, visām dalībvalstīm ir jāievēro ES Tiesas judikatūra kā Savienības tiesiskā regulējuma sastāvdaļa. Līdz ar to gadījumā, ja Tiesas spriedumā ir minēta vai skaidrota Hartas IV sadaļa, Apvienotās Karalistes un Polijas tiesu iestādēm spriedums ir jāizpilda neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav bijušas iesaistītas attiecīgajā lietā.

3.12. Līgumā, tāpat kā Konstitūcijā, paredzēta iespēja ikvienai dalībvalstij brīvi izstāties no Savienības (LES 50. pants). Ievērojot Eiropadomes nostādnes, Savienība ar attiecīgo valsti risina sarunas un noslēdz vienošanos, kurā noteikti izstāšanās nosacījumi, ņemot vērā tās turpmākās attiecības ar Savienību.

3.13. Brīvu izstāšanos nedrīkst jaukt ar Savienības dalībvalsts tiesību pārtraukšanu saskaņā ar Līguma par ES 7. pantu, ja dalībvalsts nopietni un vairākkārt pārkāpj ES vērtības (cilvēka cieņas, brīvības, demokrātijas, vienlīdzības, tiesiskuma, cilvēktiesību ievērošanu utt.)⁽⁶⁾.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Īpaša uzmanība jāpievērš daži ar jauno Līgumu vienotā tirgus politikā ieviestajiem politiska un ekonomiska rakstura aspektiem, piemēram, Eiropas Parlamenta un "Barroso II" Komisijas jaunajam sastāvam.

4.2. Jāatgādina, ka pēc Eiropas Parlamenta 2007. gada 4. septembra Rezolūcijas par "vienotā tirgus noteikumu pārskatīšanu — šķēršļu un neefektivitātes novēršana, uzlabojot īstenošanu un izpildi" Komisija 2007. gada novembrī publicēja Paziņojumu "Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropai". Tajā apskatīts "jauns redzējums" vienotajam tirgum, kas pieejams visiem, aktīvāk stimulē Eiropas rīcību globalizācijas apstākļos, nodrošina izaugsmi un darba vietas, taisnīgas cenas un sekmē sociālo un vides aizsardzību. Divos atzinumus⁽⁷⁾ EESK ir atkārtoti paudusi viedokli, ka vienotais tirgus vienmēr ir bijis instruments, kas darbojas visu iedzīvotāju, tai skaitā brīvo profesiju, darba ņēmēju un patērētāju interesēs.

⁽⁶⁾ Līguma par ES 7. pantā paredzēti divi nosacījumi, kas Eiropas Savienībai ļauj iejaukties: ja ir "droša varbūtība, ka kāda dalībvalsts varētu nopietni pārkāpt 2. pantā minētās vērtības" un ja "konstatē, ka kāda dalībvalsts vairākkārt nopietni pārkāpusi 2. pantā minētās vērtības".

⁽⁷⁾ OV C 77, 31.03.2009, 15. lpp; OV C 182, 04.08.2009, 1. lpp.

4.3. Komisijas 2008. gada 6. novembra paziņojumā⁽⁸⁾ norādīts, ka vienotā tirgus priekšrocības saistītas ar administratīvās sadarbības stiprināšanu. Ziņojumā par iekšējā tirgus informācijas sistēmas (IMI) attīstību Komisija aicināja dalībvalstu iestādes cieši sadarboties, lai veidotu savstarpēju uzticēšanos to sistēmām⁽⁹⁾.

4.4. Ieteikumā par pasākumiem vienotā tirgus darbības uzlabošanai⁽¹⁰⁾ 2009. gada 29. jūnijā Komisija norādīja uz vairākiem trūkumiem, kas kavē vienotā tirgus efektīvu darbību, piemēram noteikumu nepareizu piemērošanu un noteikumu ievērošanas kontroles trūkumu. Komisija arī ierosināja veikt konkrētus pasākumus, kas papildina dalībvalstu pasākumus, piemērojot uz partnerību balstītu pieeju.

4.4.1. Tiek ieteikts īstenot šādus pasākumus: stingrāk kontrolēt noteikumu ievērošanu, sekmēt alternatīvus risinājumu strīdu izšķiršanai, regulāri izvērtēt valstu tiesību aktus, informēt privātpersonas un uzņēmumus par viņu tiesībām iekšējā tirgū.

4.5. Finanšu krīzes straujajai izplatībai, tostarp arī Eiropā, bija tikpat negaidītas cik neprognozējamas ekonomiskās un sociālās sekas, kā to norādīja Komiteja, un krīze izraisījusi kopš 30. gadiem smagāko recesiju ar vairāk nekā 23 miljoniem bezdarbnieku⁽¹¹⁾; šāds bezdarba līmenis nebija vērojams kopš II pasaules kara. Neilgi pirms Komisijas sastāva maiņas un pēc *Larosière* grupai uzticētā uzdevuma sīki izstrādāt pētījumu⁽¹²⁾ par krīzes cēloņiem un tās pārvarēšanai nepieciešamajiem pasākumiem Komisija uzskatīja, ka jāizstrādā jaunas politiskas vadlīnijas nākotnei, ņemot vērā jauno ekonomisko, sociālo un finanšu stāvokli.

4.6. Šajā sakarā Komisijas priekšsēdētājs *Barroso* dokumentā "Politiskās pamatnostādnes jaunajam Komisijas sastāvam" definēja vadlīnijas "21. gadsimtam pielāgotam vienotajam tirgum", nosodīja mēģinājumus kavēt tā attīstību, aizbildinoties ar krīzi, un vēlreiz apstiprināja, ka vienotais tirgus ir viens no līgumu pamatprincipiem un labākais veids, kā ilgtermiņā nodrošināt labklājību, ja vien šis tirgus pielāgots nākotnes ekonomikas uzdevumiem. Ir svarīgi atzīmēt, ka iekšējā tirgus kā Eiropas ekonomikas galvenā virzītājspēka aktivizēšana varēs notikt tikai tad, ja ar efektīvu patērētāju tiesību aizsardzības politiku tiks panākta iedzīvotāju uzticēšanās un aktīva iesaiste vienotajā tirgū.

⁽⁸⁾ COM(2008) 703 galīgā redakcija.

⁽⁹⁾ Skatīt EESK atzinumu OV C 128, 18.05.2010, 103. lpp.

⁽¹⁰⁾ Ieteikums 2009/524/EK; skatīt arī EP 2010. gada 9. marta Rezolūciju (dokuments Nr. A7-0064/2009).

⁽¹¹⁾ Saskaņā ar *Eurostat* jaunākajiem datiem.

⁽¹²⁾ EESK savu nostāju puda atzinumā par *Larosière* grupas ziņojumu – OV C 318, 23.12.2009, 57. lpp.

4.6.1. Vienlaikus Komisijas priekšsēdētājs uzticēja bijušajam iekšējā tirgus komisāram *Mario Monti* sagatavot ziņojumu par vienotā tirgus atveseļošanu, ko Eiropas dienā, 9. maijā, iesniedza Eiropas Parlamentam. Ziņojumā norādītas galvenās problēmas, kas skar vienoto tirgu, un ierosinātas iniciatīvas tā stiprināšanai, ievērojot sociālos un vides aizsardzības kritērijus. Tajā pašā dienā Pārdomu grupa par Eiropas nākotni, kuru vada bijušais Spānijas premjerministrs *Felipe González*, iesniedza ES Padomei ziņojums "Eiropas nākotne – uzdevumi un iespējas". Tajā galvenokārt apskatītas Eiropas ekonomikas pārvaldības perspektīvas vidējā termiņā, kā arī vienotā tirgus stiprināšanas un izveides būtiskā nozīme, lai vienotais tirgus darbotos visu interesēs. Secinājumi par ekonomikas pārvaldību neapšaubāmi būtiski ietekmēs vienotā tirgus nākotni.

4.7. Šīs jaunās politiskās pamatnostādnes jāņem vērā jaunajā stratēģijā, kas aizstāj Lisabonas stratēģiju, kuras īstenošana bija daļēji neveiksmīga. Tomēr šķiet, ka stratēģijā "Eiropa 2020" vienotajam tirgum nav pievērsta pietiekama uzmanība; tikai nodaļas "Trūkstošie ķēdes posmi un vājās vietas" dažās rindās norādīts, ka ir mazinājies entuziasms attiecībā uz vienoto tirgu.

4.7.1. Lai pārvarētu vienotā tirgus problēmas, Komisija paziņo, ka tā ierosinās tiesību aktus (priekšroku dodot regulām, nevis direktīvām), pielāgojot tos digitālajam laikmetam un orientējoties uz Eiropas līgumtiesībām, kas būs fakultatīvas, tostarp attiecībā uz līgumiem, kas noslēgti ar patērētājiem. Uzklaušanās sanāksmē Eiropas Parlamentā un jo īpaši savos pēdējos paziņojumos Parīzē vienotā tirgus komisārs *Michel Barnier* uzsvēra nepieciešamību saskaņot indivīda un vienotā tirgus prasības, jo vienotajam tirgum jādarbojas sabiedrības interesēs. Kā uzsvēra komisāre *Viviane Reding*, vienotais tirgus ir Eiropas Savienības "kroņa dārgakmens" (13).

4.8. Vienlaikus pilsoniskā iniciatīva, kas noteikta ar LES 11. panta 4. punktu un ko Komiteja sīki analizējusi (14), varētu būtiski sekmēt iekšējā tirgus turpmāko attīstību.

4.8.1. Šis pilsoņu līdzdalības instruments paver jaunas iespējas, lai risinātu pilsoniskajai sabiedrībai svarīgus jautājumus (par Eiropas nodibinājumu statūtiem (15), kolektīvajām prasībām

(13) Uzruna Patērētāju tiesību aizsardzības dienā Madridē 2010. gada 15. martā "An ambitious Consumer Rights Directive: boosting consumers' protection and helping businesses" [Tālejoša patērētāju tiesību aizsardzības direktīva: veicināt patērētāju tiesību aizsardzību un palīdzēt uzņēmumiem].

(14) Pašiniciatīvas atzinums "Lisabonas līguma īstenošana – līdzdalības demokrātija un Eiropas pilsoņu iniciatīva" (CESE 465/2010, SC/032), kurā analizēta Komisijas Zaļā grāmata (COM (2009) 622 galīgā redakcija, 11.11.2009) un sniegts atzinums par to; pašiniciatīvas atzinums "Pilsoniskās sabiedrības organizācijas un ES Padomes prezidentūra" (CESE 464/2010, SC/031); skatīt arī svarīgo EP 2009. gada 7. maija rezolūciju par iedzīvotāju iniciatīvas īstenošanu (dokuments A6-0043/2009).

(15) Pašiniciatīvas atzinums CESE 634/2010, INT/498.

Eiropas līmenī (16), tiesībām streikot u.c.), kuriem līdz šim nav rasts risinājums vai nu Kopienas iestāžu intereses vai politiskās gribas trūkuma dēļ.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Informatīvajā ziņojumā iekļautās piezīmes par iekšējā tirgus noteikumiem Līgumā par Eiropas Savienības darbību (LESD) joprojām ir aktuāli (skatīt, piemēram, 6. a) punktu).

5.2. Četri no trīsdesmit septiņiem protokoliem, kas pievienoti Lisabonas līgumam, vairāk vai mazāk tieši attiecas uz iekšējo tirgu:

— vispirms Protokols par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu (2. protokols), jo abu principu piemērošana paredzēta Savienības un dalībvalstu kopīgās kompetences ietvaros, un iekšējais tirgus ir viena no kopīgās kompetences jomām;

— Protokols par iekšējo tirgu un konkurenci (27. protokols) arī attiecas uz iekšējo tirgu. Tajā pēc būtības paredzēts, ka iekšējais tirgus ietver sistēmu, kas nodrošina, ka konkurence nav izkropļota;

— Protokols par kopīgas kompetences īstenošanu (25. protokols) attiecas uz iekšējo tirgu tādu pašu apsvērumu dēļ kā Protokols par subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa piemērošanu (2. protokols).

— Protokols par sabiedriskiem pakalpojumiem (26. protokols). Tajā norādīts, ka šie pakalpojumi ir daļa no Savienības kopīgajām vērtībām, un uzsvērta valsts, reģionālo un vietējo iestāžu būtiskā nozīme un lielā rīcības brīvība, nodrošinot, pasūtot un organizējot sabiedriskus pakalpojumus. Tajā pamatota pakalpojumu daudzveidība un atšķirīgās patērētāju vajadzības un izvēle atkarībā no valstu ģeogrāfiskā stāvokļa, sociālajiem un kultūras apstākļiem. Visbeidzot, tajā uzsvērts, ka jāveicina augsts kvalitātes, drošības un pieejamības līmenis un patērētāju tiesību aizsardzība. 26. protokola 2. pantā pirmo reizi primāro tiesību vēsturē minēts "ar ekonomiku nesaistītu sabiedrisko pakalpojumu" jēdziens un noteikts, ka līgumu noteikumi nekādā veidā neskar dalībvalstu kompetenci nodrošināt, pasūtīt un organizēt minētos pakalpojumus.

(16) OV C 162, 25.06.2008, 1. lpp. OV C 128, 18.05.2010, 97. lpp.

5.3. Iekšējo tirgu varētu ietekmēt arī divas deklarācijas. Pirmkārt, 18. deklarācijā attiecībā uz kompetenču robežām norādīts, ka saskaņā ar Savienības un dalībvalstu kompetenču sadalījuma sistēmu, kas paredzēta Līgumā par Eiropas Savienību un Līgumā par Eiropas Savienības darbību, kompetences, kas Līgumos nav piešķirtas Savienībai, paliek dalībvalstīm. Ja kādā konkrētā jomā Līgumi piešķir Savienībai kompetenci, kas ir kopīga ar dalībvalstīm, dalībvalstis īsteno savu kompetenci tad, ja Savienība nav īstenojusi savu kompetenci vai ir nolēmusi tās īstenošanu pārtraukt.

5.3.1. Kopienai piešķirto kompetenci kā dalībvalstu pilnvaru nodošanu kopienas iestādēm Tiesa izmanto jau sen; par to liecina 1964. gada spriedums lietā *Costa* pret *ENEL*, kurā Eiropas Ekonomikas kopiena definēta šādi: "Uz neierobežotu laiku dibinot Kopieni, kurai ir savas iestādes, ... kā arī reālas pilnvaras, kas izriet no kompetenču robežām vai dalībvalstu pilnvaru nodošanas Kopienai ..." (Lieta 6/64 nr. 1141).

5.3.2. Savukārt 42. deklarācijā norādīts, ka saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas iedibināto judikatūru pilnvaru piešķiršanas principu nevar izmantot par pamatu, lai paplašinātu Savienības pilnvaru piemērošanas jomu, pārsniedzot vispārējo sistēmu, kas izveidota ar Līgumu noteikumiem.

6. Lisabonas līguma būtiskākā ietekme iekšējā tirgus politikā

6.1. Līgumu noteikumos par iekšējā tirgus politiku veiktas šādas izmaiņas:

- a) vārdkopu "kopējais tirgus" aizstāj ar vārdkopu "iekšējais tirgus"; tas norāda uz kvalitatīvu pāreju no kopējā tirgus uz iekšējo tirgu un precizē doktrīnas strīdīgos jēdzienus, tādējādi apstiprinot ideju, ka ES nav tikai brīvas tirdzniecības zona šī vārda ekonomiskajā izpratnē, bet gan iedzīvotājiem paredzēts iekšējais tirgus (LESD 26. pants) ⁽¹⁷⁾;
- b) attiecībā uz subsidiaritātes principa nostiprināšanu un tā precīzāku definēšanu jāsecina, ka ar Lisabonas līguma 2. protokolu ir zaudējis spēku EK dibināšanas līguma 30. protokolā noteiktais princips, ar kuru saskaņā priekšroka tika dota direktīvam, nevis regulām;
- c) lai nodrošinātu subsidiaritātes principa un proporcionalitātes principa ievērošanu, valstu parlamentiem piešķirtas jaunas

⁽¹⁷⁾ Tiesa 1982. gada 5. maijā spriedumā *Schul* lietā nr. 15/81 jau apstiprināja, ka kopējais tirgus kā brīvas preču aprites zona ir solis virzībā uz iekšējo tirgu. Līdz ar to iekšējais tirgus tiek uzskatīts par augstāku ekonomikas integrācijas līmeni.

pilnvaras izmantot "veto" tiesības, kas noteiktas ar 1/3 valstu parlamentiem piešķirto balsu. Turklāt valsts parlamentam ir tiesības balsot pret likumdošanas iniciatīvu ģimenes tiesību jomā (LESD 81. pants);

- d) līdz ar koplēmuma procedūras paplašināšanu un tās pārdēvēšanu par "parasto likumdošanas procedūru", Eiropas Parlamentam piešķirtas jaunas pilnvaras. Eiropas Parlamentam un Padomei ir vienādas tiesības budžeta jautājumos, un EP varēs ievēlēt Komisijas priekšsēdētāju. Jāatzīmē, ka EK līgumā Eiropas Parlamentu definēja kā "dalībvalstu tautu pārstāvju" kopumu, bet Lisabonas līgumā tas definēts kā "ES iedzīvotāju" pārstāvju kopums;
- e) koplēmuma procedūra (parastā likumdošanas procedūra) ar Padomes jauno kvalificēta balsu vairākuma sistēmu ⁽¹⁸⁾ tiks piemērota vairākās jaunās jomās;
- f) dalībvalstis svītrotušas no ES mērķiem atsauci uz "iekšējo tirgu, kur pastāv brīva un netraucēta konkurence". Iekļaujot Eiropas Savienības mērķos "iekšējo tirgu, kur pastāv brīva un netraucēta konkurence", Konstitucionālais līgums daļā sabiedrības radīja bažas, tādēļ konkurences politika ir definēta kā "instrumenti iekšējā tirgus darbības nodrošināšanai";
- g) jauna pieeja attiecībā uz patērētāju un MVU interesēm, no kuras izriet jaunā redzējuma "pakete" un Paziņojums "Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropai" ⁽¹⁹⁾;
- h) jauna izpratne par vispārējās nozīmes pakalpojumiem (LESD 14. pants un 26. protokols), precizējot Savienības kompetenci un valstu, reģionālo un vietējo iestāžu plašo rīcības brīvību, kas izskatītas Paziņojumā "Vispārējās nozīmes pakalpojumi, tostarp vispārējās nozīmes sociālie pakalpojumi – jauns Eiropas uzdevums" ⁽²⁰⁾. Paziņojumā ierosināts konsolidēt ES sistēmu attiecībā uz vispārējās nozīmes pakalpojumiem;
- i) lielāka uzmanība pievērsta sociālajiem aspektiem iekšējā tirgus izveidē (atstumtības un diskriminācijas izskaušana, tiesiskuma un sociālās aizsardzības veicināšana, sieviešu un vīriešu līdztiesība, paaudžu solidaritāte un bērnu tiesību aizsardzība) saistībā ar Paziņojumu "Iespējas, pieejamība un solidaritāte — īstenojot jaunu sociālo redzējumu 21. gadsimta Eiropai" ⁽²¹⁾;

⁽¹⁸⁾ Protokols par pārejas noteikumiem [nr. 36].

⁽¹⁹⁾ COM(2007) 724 galīgā redakcija, SEC(2007) 1517, 1518, 1519, 1520 un 1521.

⁽²⁰⁾ COM(2007) 725 galīgā redakcija, SEC(2007) 1514, 1515 un 1516.

⁽²¹⁾ COM(2007) 726 galīgā redakcija.

j) ar Lisabonas līgumā ieviestajiem jauninājumiem pastiprinātās sadarbības iespējas attiecinātas uz visām Savienības darbības jomām, izņemot ES ekskluzīvas kompetences jomas (LES 20. pants), ar nosacījumu, ka sadarbībā iesaistās vismaz deviņas dalībvalstis (neatkarīgi no ES dalībvalstu skaita). Tādu sadarbību apstiprina ar Padomes lēmumu, kas pieņemts

ar kvalificētu balsu vairākumu, pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu un pēc apstiprinājuma Eiropas Parlamentā (LESD 329. panta 1. punkts), un tādējādi tā varētu īpaši ietekmēt iekšējo tirgu, enerģētikas tirgu, imigrācijas politiku un civilo aizsardzību.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Inovācija tūrisma nozarē: izstrādāt stratēģiju salu ilgtspējīgai attīstībai" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/13)

Ziņotāja: **GAUCI kdze**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Inovācija tūrisma nozarē: izstrādāt stratēģiju salu ilgtspējīgai attīstībai".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 23. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 153 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi.

1.1. EESK ierosina izstrādāt pastāvīgas programmas mūžizglītības jomā, kas paredzētas salu tūrisma jomā nodarbinātajiem, un šim nolūkam būtu jāparedz īpašs finansējums no ESF un kohēzijas fonda līdzekļiem. Tūrisma attīstību salās sekmētu atbilstošs darba tiesību kopums, lai veicinātu kvalitatīvus darba apstākļus, kā arī pasākumi uzņēmēju atbalstam (tīkli, tirdzniecība, reklāma...).

1.2. Ņemot vērā interneta izmantošanas aizvien lielāko nozīmi ceļojumu un tūrisma pakalpojumu rezervēšanā, maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas darbojas (salu) tūrisma jomā, vajadzētu būt apmācības iespējai ar ES atbalstu vai iespējai atviegloti piekļūt attiecīgu pakalpojumu sniedzējiem, lai sekmētu veiksmīgu klātesamību internetā, bez kuras tie riskē zaudēt "mūsdienīgus" klientus.

1.3. EESK ierosina stratēģiski nozīmīgā salā izveidot starpreģionālu skolu, par paraugu ņemot *Erasmus* programmu tūrisma nozarē nodarbinātajiem un tiem, kas iegūst apmācību šajos jautājumos.

1.4. Lai gan uzņēmumi, jo īpaši mazi uzņēmumi, ir ieguvēji, ja tiesību aktu skaits ir mazāks un tie ir kvalitatīvāki, būtu jāapsver iespēja Eiropas Komisijas dienestos izveidot īpašu administratīvu struktūru, piemēram, Tūrisma ģenerāldirektorātu, jo tūrisms veido 11-12 % no ES IKP, bet salās, piemēram, Maltā, tā īpatsvars sasniedz 25 % no IKP. EESK uzskata, ka šāda Komisijas pārziņā esoša tūrisma iestāde varētu pārstāvēt (salu) tūrisma nozares intereses ES iestāžu darbā un Kopienas politikās. EESK iepriekšējos atzinumos ir izteikusi priekšlikumu izveidot Eiropas tūrisma aģentūru, un Komiteja atkārtoti minēto priekšlikumu.

1.5. Salām salīdzinājumā ar kontinentālo daļu ir dabiski trūkumi, proti, attālums, apgrūtināta piekļuve un izolētība.

EESK uzskata, ka būtu jānosaka labvēlīgs fiskālais režīms, ņemot vērā īpašos centienus sekmēt ieguldījumus, saglabāt un radīt darba vietas, pielāgot uzņēmumu darba laiku nolūkā mazināt sezonālātes ietekmi.

1.6. Eiropas Savienībā piemērotā salu definīcija daudzos gadījumos ir neatbilstoša, un tāpēc risinājumi bieži vien kavējas. EESK iepriekšējos atzinumos⁽¹⁾ ir ierosinājusi grozīt minēto definīciju. Komiteja atkārtoti vērs uzmanību uz šo ierosinājumu.

1.7. Eiropas Savienība izstrādā jaunu pieeju reģionālās politikas jomā, proti, tā ir orientēta uz makroreģionālo sadarbību (piemēram, Baltijas jūras stratēģija – Donavas stratēģija). EESK pauž pārliecību, ka minētā pieeja ir interesanta un to neapšaubāmi var attiecināt arī uz salu grupām. Tādējādi, izstrādājot makroreģionālu stratēģiju Vidusjūras rietumu reģiona salām, varētu labāk risināt dažas problēmas, kas saistītas ar piekļuvi tām.

1.8. EESK atzinīgi vērtē un pilnībā atbalsta CALYPSO programmu sociālā tūrisma jomā. EESK uzskata, ka pēc sagatavošanās pasākumiem, kuri tika uzsākti 2009. gadā, programma būtu jāīsteno pilnībā. EESK ierosina iekļaut CALYPSO programmu turpmākajā makroreģionālajā stratēģijā, kas aptvertu Vidusjūras rietumu reģionu.

2. Ievads

2.1. Tūrisms dod nozīmīgu un aizvien lielāku ieguldījumu ekonomikas izaugsmē, un atsevišķos gadījumos tā īpatsvars var sasniegt līdz 70 % no salas IKP. Tas nodrošina vienu no labākajām ienākumu un nodarbinātības radīšanas iespējām. Lai gan Eiropas tirgus daļa pasaules tūrismā pakāpeniski samazinās, paredzams, ka tūristu skaits ES palielināsies. Tomēr izaugsmi tūrisma jomā nevar uzskatīt par pašsaprotamu; par to skaidri liecina 2008. un 2009. gada finanšu krīze.

⁽¹⁾ "Labāka integrācija iekšējā tirgū kā galvenais faktors kohēzijas un izaugsmes nodrošināšanai salās", OV C 27, 3.02.2009., 123. lpp.

2.2. Tradicionālā jūras un saules masu tūrisma vietā rodas jauni tūrisma veidi. Tie ietver inovatīvākus un "zaļāka", individuāla un uz pieredzi orientēta tūrisma specializētus veidus. Turklāt augošais pieprasījums pēc tūrisma pakalpojumiem, kā arī demogrāfiskās pārmaiņas, piemēram, aizvien lielāks skaits vecāka gadagājuma ceļotāju, paātrina tūrisma produktu segmentāciju un jaunu tūrisma produktu izveidi, kuros iekļauti daudzi jauni pakalpojumi.

2.3. Inovācijas jautājums ir ļoti aktuāls gan ES ekonomikas politikā (saistībā ar Lisabonas stratēģiju un stratēģiju "ES 2020"), gan reģionālajā politikā, palielinoties valsts ieguldījumiem pētniecībā, izglītībā, apmācībā un visinovatīvāko nozaru atbalstā (piemēram, transportā, enerģētikā un videi nekaitīgā ražošanā). Iepriekš minētais attiecas arī uz pakalpojumiem, īpaši tādiem, kuru sniegšanai ir vajadzīgs attiecīgs zināšanu līmenis vai kvalifikācija; parasti tas attiecas arī uz vairumu tūrisma pakalpojumu (piemēram, viesu izmitināšana, ēdināšana, nekustamie īpašumi).

2.4. Mūsdienu tūrists vēlas saņemt vislabāko kvalitāti par viszemāko cenu. Tādēļ veiksmīgai salu tūrisma attīstībai ir vajadzīgs ne tikai izglītots personāls, bet arī darba devēju un viņu darbinieku vēlme iesaistīties mūžizglītības projektos, lai saglabātu augstus pakalpojumu standartus strauji mainīgajā pasaulē, kad ceļotājs ir kritiski vērtējošs un prasīgs. Viens no kvalitatīvu tūrisma pakalpojumu priekšnoteikumiem ir labi apmācītu un kvalificētu darbinieku nodrošināšana.

2.5. Pārmaiņas un inovācija tūrismā galvenokārt saistīta ar informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT) izmantošanu. IKT un interneta izplatība tūrisma nozarē dod iespēju klientiem tieši sazināties ar pakalpojumu sniedzējiem. Tāpēc nozarē kopumā varētu samazināties (darījumu) izmaksas, pakāpeniski izslēdzot starpniekus, piemēram, ceļojumu aģentus vai pat ceļojumu rīkotājus. Nozīmīgi jauninājumi masu tūrisma jomā, piemēram, zemo cenu avioliņiju rašanās, ir būtiski ietekmējuši tūrisma nozares izaugsmi un turpmāko attīstību.

2.6. Vēl aizvien saglabājas vairākas ar salām saistītas problēmas. Kopumā salas ir mazāk attīstītas nekā kontinentālā daļa. Turklāt uzņēmumi, kas tieši saistīti ar daudzām šīm jaunajām tehnoloģijām un procesiem, tos nekontrolē, neizstrādā un pat neuztur.

2.7. Salu iestādes pārskata šīs jaunās prakses ietekmi uz savu tūrisma politiku un pasākumiem. Galvenā uzmanība tiek pievērsta tam, lai nodrošinātu politikas un pasākumu atbalstu inovācijai un sekmētu jauninājumus, kas savukārt sniedz ieguldījumu salu tūrisma nozares turpmākajā attīstībā.

3. Inovācijas nepieciešamība.

3.1. Ņemot vērā mainīgo dinamiku sabiedrībā un atteikšanos no masu tūrisma ceļojumiem, ko organizēja 20. gadsimta ceļojumu rīkotāji, salu tūrisma jomā ir jāievieš jauninājumi un jāpielāgojas jaunajam modelim, lai tas veiksmīgi attīstītos. Inovācija ir saistīta ar cilvēkiem, kuri pašreiz darbojas tūrisma nozarē. Vienlaikus jāatzīmē, ka inovācija arī iznīcina paradumus, un cilvēki pretosies pārmaiņām, ja nesaskatīs tūlītējas priekšrocības.

3.2. Divdesmitā gadsimta otrajā pusē piedāvājums masu tūrisma tirgū noteica pieprasījumu. Tā kā pieejamo ceļa mērķu skaits palielinājās, tirgus tomēr tika piesātināts. Mūsdienās nestabīlais pieprasījums kļuvis noteicošais tipiskā tirgū, kurā dominē patērētāji. Rezultātā cieš pakalpojumu sniedzēji. Tas rada jaunu problēmu, kuru var atrisināt ar inovatīvu un radošu domāšanu, attīstot daudzveidīgus tūrisma veidus, piemēram, medicīnisko tūrismu, zaļo un ekotūrismu, lauku tūrismu, dabas tūrismu u. c.

3.3. Turklāt pēdējos gados būtiski mainījies dzīvesveids. Tūrisma nozare saskaras ar sabiedrības novecošanu, un veselīgāki un turīgāki iedzīvotāji izvēlas biežāku un īsāku atvaļinājumu. Lielai daļai tūristu mainījies attieksme, proti, viņi vairs nemeklē "zemākās pieejamās cenas", bet vēlas saņemt "vislabāko kvalitāti par vislabāko cenu". Klientu lojalitāte samazinās, un tūristi aizvien vairāk meklē ilgtspēju un autentiskumu, novēršoties no masu tūrisma. Salu tūrisma jomā neapšaubāmi ir jārisina jautājums par inovāciju, lai izdzīvotu šajos apstākļos.

4. Salu tūrisms un produktu inovācija.

4.1. Lielos tūrisma uzņēmumos inovācija ir regulāra, un lēmumu pieņemšanas procesā tā ir standarta sastāvdaļa. Lai nodrošinātos pret gadījumiem, kad negaidīti jauninājumi pārsteidz bez iepriekšējas sagatavošanās, mūsdienās uzņēmumi iekļauj inovāciju ikdienas plānošanā. Inovāciju tie vienkārši uzskata par papildu ražošanas faktoru.

4.2. Tomēr uz galamērķiem orientētiem maziem tūrisma uzņēmumiem ir ierobežotas iespējas pilnībā izmantot inovācijas priekšrocības. Galvenais ierobežojums ir saistīts ar darbinieku un līdzekļu trūkumu. MVU tūrisma nozarē galvenokārt nodarbojas ar pastāvīgo klientu ikdienas vajadzību apmierināšanu, un uzņēmumiem nav iespēju novirzīt līdzekļus pētniecībai un izstrādei.

4.3. Tūrisma nozarē pārsvarā darbojas MVU, jo īpaši salas. Lai izdzīvotu globālajā vidē, kurā aizvien pieaug konkurence, tūrisma uzņēmumiem, sevišķi mazajiem, būs jāpanāk apjomrādīti ietaupījumi un jānodrošina kritiskā masa, lai samazinātu darījumu izmaksas, paaugstinātu ražīgumu un iegūtu ietekmi tirgū. Pārstrukturēšanas un sadarbības mehānismi palīdzēs uzņēmumiem pielāgoties pārmaiņām un paaugstināt konkurētspēju.

4.4. Tūrisma nozarē jāpiedāvā jauni produkti un pakalpojumi. Uz pieredzi balstīts tūrisms, ilgtspējīgs tūrisms un dabas/kultūras/vēsturiskā mantojuma tūrisms ir dažas no stratēģijām, kas mūsdienās ir tādu daudzu inovatīvu tūrisma produktu pamatā, kurus piedāvā daudzos galamērķos Eiropā. Salām būtu plašāk jāreklamē minētie produkti, jo tie ir saistīti ar salu identitāti.

4.5. Tūristu un apmeklēto vietu mijiedarbība ir uz pieredzi balstīta tūrisma pamatā. Tūristu vispārējā pieredze veidojas, īsi saskaroties ar daudziem dažādiem cilvēkiem, kas darbojas tūrisma nozarē.

4.6. Patērētāju plašāka apziņa vides jautājumos veicina tūrisma uzņēmumu jauninājumus un uzlabo to darbību vides jomā — tas attiecas gan uz tūristu un vides mijiedarbību, gan pašu uzņēmumu ietekmi uz vidi. Neapšaubāmi galvenie produkti, kas ir inovatīvi, saistīti ar īpašiem tūrisma veidiem, piemēram, ekotūrisma un piedzīvojumu tūrisma.

4.7. Kultūras tūrisms ir arī nozīmīga un augoša nozare, kas piesaista samērā pārtikušus un izglītotus apmeklētājus. Vairākās salās notiek izmaiņas kultūras pakalpojumu jomā un tiek attīsta inovācija, lai, izmantojot kultūru, palielinātu vērtību. Tās dažādo tūrisma sniegtās iespējas un pagarina uzturēšanās ilgumu, piemēram, uzlabojot ceļojuma kompleksos piedāvājumus un reklamējot pieejamos kultūras objektus un pasākumus.

4.8. Ja tūrisma harmoniski neiekļaus salu sabiedrībā un ieguvēji būs tikai atsevišķi iedzīvotāji, bet daudziem citiem tūrisms traucēs, šī nozare nebūs ilgtspējīga un harmoniska sociālās attīstības daļa. Lai nodrošinātu iedzīvotāju atbalstu salu tūrisma sabiedrībai, ir vajadzīga augšupēja plānošana un līdzdalība. Tūrisms var dot iespēju tuvināt salu iedzīvotājus, iesaistot viņus un palīdzot ikvienam saprast, ka tūrisms būtiski ietekmē dabiskās vides un pilsētvides uzlabošanu, teritorijas apsaimniekošanu un zemes izmantošanas plānošanu, sociālos pakalpojumus un kultūras mantojuma saglabāšanu (arhitektūra, amatniecība, tradicionālie ēdieni u. c.).

4.9. Var izrādīties, ka dažādi tūrisma veidi nav savstarpēji savietojami, jo īpaši nelielā salu vidē. Piemēram, attīstot tādu tirgus nišu kā vasaras valodu kursi studentiem, var izrādīties, ka to nav iespējams savienot ar vasaras piedāvājumu vecāka gadagājuma ceļotājiem, kad jauniešu trokšņainā uzvedība pēc nodarbībām rada neapmierinātību vecāka gadagājuma cilvēkos, kas vēlas klusumu. Arī šajā gadījumā iedzīvotājiem jāatbalsta salā izraudzītais konkrētais tūrisma veids (veidi), lai izvēle izrādītos veiksmīga.

4.10. Visbeidzot, tūrisms neattiecas vienīgi uz tiem, kuri strādā viesnīcās, restorānos vai avioliņijās. Tūrisma ir iesaistītas vairākas citas jomas, kas līdzdarbojas ar tūrisma nozari, sākot no vietējā santehniķa līdz vietējam lauksaimniekam.

5. Salu tūrisma uzlabošana, izmantojot inovāciju.

5.1. Tūrisma nozare vienmēr ir bijusi ļoti proaktīva attiecībā uz jaunu tehnoloģiju, piemēram, globālās izplatīšanas sistēmu, izmantošanu. Nesenie sasniegumi telekomunikāciju jomā, tīklu izveide, datu bāzes, datu apstrāde un elektroniskā tirdzniecība sniedz tūrisma uzņēmumiem daudz jaunu iespēju. Minētie aspekti būtiski ietekmē tradicionālos tūrisma uzņēmējdarbības modeļus. Platjoslas interneta piekļuves izmantošana un informācijas un komunikācijas tehnoloģija (IKT) ir faktori, kas tūrisma pakalpojumiem un produktiem pievieno vērtību, kā arī sekmē nozares tīklu un klasteru veidošanos. Problēmas rada platjoslas tehnoloģijas neesamība un īpašu zināšanu un prasmju trūkums, lai pilnībā varētu izmantot IKT priekšrocības. Lai novērstu šādus trūkumus, būtu jāparedz īpaša apmācība salu iedzīvotājiem.

5.2. Patērētāji aizvien iepazīstas ar IKT iespējām, lai rezervētu tūrisma braucienus. Eiropas Savienībā 2/3 tūristu, kas plāno ceļojumus, tos rezervē internetā, un vairāk nekā 50 % pērk ceļojumus tiešsaistē. Viņi meklē elastīgus un viegli pieejamus produktus un vēlas sazināties tieši ar tūrisma produktu veidotājiem. Lai izmantotu šo IKT attīstību, nozares uzņēmējiem ir jāpārstrukturē viss tirdzniecības process. Interneta tehnoloģija gan uzņēmumiem, gan individuāliem patērētājiem piedāvā lielas iespējas tiešsaistes pakalpojumu jomā.

5.3. Izaugsmes un ražošanas nepilnības negatīvi ietekmē daudzas Eiropas salas ar senām tūrisma tradīcijām. Tūrisma nozarei šeit ir jāsaskaras ar ļoti lielu konkurences spiedienu. Liberalizētajā globālajā tūrisma tirgū salas sacenšas ar jauniem tūrisma galamērķiem, kuri var gūt labumu, izmantojot neskartus vai ļoti maz izmantotus resursus, un kuriem ir ļoti labvēlīgi saimnieciskie apstākļi, tostarp zems atalgojums, dažādi valsts atbalsta veidi un valūtas ar zemu vērtību.

5.4. Tāpat kā visās pakalpojumu nozarēs pakalpojumu piedāvājuma kvalitāte salu tūrisma ir ļoti atkarīga no nozarē strādājošo darba kvalitātes un cilvēkiem. Labi darba apstākļi ir saistīti ar labu pakalpojumu līmeni.

5.5. Eiropas salu tūrisma, kurā galvenokārt darbojas MVU un ko raksturo augsts darbietilpīgums, ir ražīguma problēma tā sadrumstalotības dēļ. Samazinātais ražīgums apgrūtina salu tūrisma konkurētspēju. Tas atspoguļojas cenā.

5.6. Sezonalitāte reāli ietekmē nodarbinātības stabilitāti un padara darbu tūrisma nozarē mazāk pievilcīgu. Tādēļ būtu jāsekmē speciāli līgumi, kas garantē stabili nodarbinātību sezonas darba ņēmējiem, lai viņiem būtu nodrošinātas tādas pašas darba un sociālās tiesības kā pastāvīgiem strādājošajiem. EESK jau agrāk ir izvirzījusi šo jautājumu ⁽²⁾.

5.6.1. Salu tūrisma sekmēšanai un inovācijai vajadzēs izmaiņnītas un aktualizētas darba attiecības, jo īpaši tādās jomās kā apmācība, profesionālās izaugsmes veicināšana, profesionālā nodarbinātība, darbdienu, darba laiks un darba apstākļi, sociālo partneru sociālā dialoga un sarunu par darba koplīguma slēgšanu ietvaros.

5.7. Lai piekļūtu salām, jo īpaši mūsdienu dinamiskajā pasaulē, galvenokārt tiek izmantots gaisa transports. Ceļošana pa jūru ne vienmēr ir konkurētspējīga alternatīva. Lai izmantotu šo transporta veidu, ir vajadzīga labi attīstīta infrastruktūra uz sauszemes, kas saistīta ar uzticamu jūras transporta tīklu. Jūras transports pēc būtības ir ļoti atkarīgs no laika apstākļiem.

6. Politikas instrumenti salu tūrisma mārketinga inovācijai.

6.1. Par salu tūrismu atbildīgajām iestādēm jārisina šāds sarežģīts uzdevums: proti, tām ir jānosaka, kā visefektīvāk izstrādāt un īstenot atbilstošus politikas instrumentus, lai atbalstītu tūrisma inovāciju, neiejaucoties tirgus dinamikā. Laba prakse nozīmētu to, ka valdības pieļauj iespējami plašāku tirgus darbību un iejaucas vienīgi gadījumā, kad parādās tirgus nepilnības.

6.2. Salās pārdomāti jālīdzsvaro potenciāli pretrunīgās pušu intereses — tas attiecas uz uzņēmumiem, kas cenšas attīstīties, tūristiem-patērētājiem, kuri meklē atpūtas iespējas, un vides aktīvistiem, kas cenšas aizsargāt dabu. Saistībā ar pilsētvides plānošanu galvenais jautājums ir šāds: kas pieņem lēmumu par celtniecības projektu atļaušanu? Pastāv iespējamās pretrunas starp vietējām padomēm, kuru darbību varētu virzīt vietējo uzņēmēju intereses, un reģionālajām vai centrālajām iestādēm, kas vēlas plašāku redzējumu un vēlas ierobežot neapstādināmu izaugsmi ekoloģiski jutīgos reģionos.

6.3. Valdībām būtu jāļauj inovatīviem uzņēmumiem panākt apjomradītus ietaupījumus un meklēt inovatīvus risinājumus, izmantojot sadarbības apvienības un citus tīklu veidus. Lai tūrismā sekmētu inovāciju, visveiksmīgākais un daudzsološākais instruments ir sadarbība, apvienības un/vai tīkli tādās jomās kā tehnoloģija, tirdzniecība, izplatīšana un cilvēkresursu kopīga izmantošana. Līdz šim sadarbība tūrismā nav bijusi pietiekama, jo īpaši MVU vidū. Šajā sakarā valdībām būtu jāatbalsta inovatīva tūrisma politika, kas sekmē saskaņotību un sinerģiju.

6.4. Tūrisma jautājumu risināšana nav iedomājama bez telpas dimensijas iekļaušanas. Pirmām kārtām tā ir tūrisma objektu

pārvēršana par plaša patēriņa precēm un to reklamēšana. Tūrisma objekti ir tūrisma pakalpojumu pamatā. Tie rada tūrisma tirgū piedāvātos galamērķus. Apmeklētāji izraugās galamērķus, kas šķiet visnozīmīgākie, un preces, par kurām viņi vēlas maksāt. Viņu vēlme maksāt palielinās līdz ar galamērķa vienreizīgumu. Lielākoties tas ir sabiedrības īpašums vai kopīgi resursi, piemēram, aizsargātas ainavas, vai lauksaimnieciskai izmantošanai paredzēta zeme, kas salu iedzīvotājiem ir jāaizsargā un jāpārvalda, lai to nenolietotu vai neiznīcinātu.

6.5. Vietējie tūrisma objekti un inovatīvi pakalpojumi ir faktori, kas ir galamērķu atšķirīgo iezīmju pamatā. Tomēr šīs atšķirīgās iezīmes vienlaikus ierobežo inovācijas iespējas, jo jauninājumus nevar radīt neatkarīgi no galamērķa īpatnībām. Piemēram, piejūras kūrortu nevar pārveidot par kalnu atpūtas centru. Valsts, kurā ir daudz tūrisma objektu, tomēr var izmainīt savu stāvokli tirgū.

6.6. Masu tūrisms, kas ir balstīts uz sauli, jūru un *McDonalds*, ilgtermiņā nebūt nav labākais salu tūrisma veids. Piemēri Skotijā liecina, ka neliela apjoma, specializēti salu tūrisma veidi var būt ļoti veiksmīgi. Kas der vienam, nav piemērots citam, un ir ļoti svarīgi to atcerēties, izstrādājot salu tūrisma stratēģiju. Kas ir visnotaļ piemērots nelielai Vidusjūras salai, var izrādīties nepiemērots ļoti mazai salai, kura atrodas pie Apvienotās Karalistes, Īrijas vai Zviedrijas krastiem.

6.7. Galamērķu apmeklētība ir atkarīga no daudziem neatkarīgiem faktoriem. Tie iekļauj atrašanās vietu un sākotnējā tirgus potenciālu, kā arī pieejamību transporta izmaksu un laika ziņā. Minētos rādītājus var ietekmēt vienīgi publiskais sektors, izmantojot tādas mehānismus kā, piemēram, sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas saistības vai teritoriālās vienotības sistēmas. Turklāt tie lielā mērā ietekmē produkta inovācijas veidu. Tādēļ vietējā uzņēmēja uzdevums ir līdz ar jauniem produktiem radīt papildu vērtību klientam.

6.8. Šobrīd Eiropas Savienībā aktuāls temats ir vides ilgtspēja; tas aptver centienus izstrādāt lietderīgus mehānismus ar tūrisma saistīto emisiju samazināšanai un daudz vispārīgāko jautājumu par vides ilgtspēju kā svarīgu tūrisma nozares konkurētspējas veicinātāju.

6.9. Piemēram, kas kavē salu iedzīvotājus labiekārtot pludmales vai popularizēt savu kultūras mantojumu? Kādēļ ir norādīti tikai daži tūrisma kūrorti, ja visa sala var kļūt par tūristu piesaistes objektu? Kādēļ ir tik daudz tūristu noteiktā laikā un tik īsas tūrisma sezonas, ja citviet tūristi ierodas visu gadu? Tiek reklamētas tikai pāris vietas, bet varētu reklamēt visus ciematus un pilsētas. Katras pilsētas un ciema iedzīvotājiem būtu jāiezmācās būt lepnēm par savu dzimto pilsētu un ciemu, un tikai tādā gadījumā viņi var aizsargāt savu kultūras mantojumu un savus produktus un no tiem gūt ienākumus.

⁽²⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu "Sociāli ilgtspējīgs tūrisms ikvienam", OV C 32, 5.2.2004., 1. lpp.

6.10. Palielinoties tūristu pieplūdumam salās, iestādēm būs jāiegulda vēl vairāk līdzekļus, lai apmeklētajās salās aizsargātu sanitāro kvalitāti, nodrošinot kvalitatīvu dzeramo ūdeni (un ūdeni peldvietās), atkritumu rūpīgu apstrādi, ilgtspējīgu enerģiju un drošu pārtikas piegādi.

6.11. Ir ļoti svarīgi veidot apziņu par konkurētspēju, jo salu iedzīvotājiem ir jābūt apzinīgiem par to, lai konkurētspēja kļūtu par ļoti nozīmīgu viņu darbības aspektu. Valdība viena pati to nevar izdarīt. Ir jāiesaistās darba ņēmējiem, uzņēmējiem, kā arī pārvaldes un administratīvajām iestādēm.

6.12. Praksē pastāv šādi trīs ietekmīgi un izšķiroši faktori:

- pirmkārt, valdības struktūru iesaistīšanās tādu jautājumu risināšanā kā, piemēram, veselības aizsardzība un vides ilgtspēja;
- otrkārt, privāto uzņēmumu iesaistīšanās, piemēram, sauszemes transporta, gaisa transporta un IKT infrastruktūras jomā; un
- treškārt, kultūras elementi, ņemot vērā katras valsts kultūras bagātības.

6.12.1. Valdība būtiski ietekmē pirmo minēto faktoru. Ja salā netiek ievērots vides ilgtspējas aspekts, tā vienkārši nav pietiekami laba. Tas norāda, cik pareiza ir vides un kultūras aktīvistu grupu rīcība, uzsverot, ka jāturpina izpratnes veidošana par salu kultūras mantojumu, un steidzami vairāk jāiegulda tā aizsardzībā.

6.12.2. Jāsteno daudzi pasākumi arī saistībā ar tūrisma infrastruktūru. Ja tā nav pietiekami attīstīta, var rasties stimulējošs rīcībai, kā arī stimulējošs iespēju ieguldīt vairāk. Recesijas periods ir piemērots laiks, lai pārskatītu infrastruktūru un novirzītu vairāk līdzekļus tās modernizēšanai. Salās šobrīd ir jāveic uzlabojumi un jāmeklē jaunas tirgus nišas, izmantojot jaunus privātos un publiskos ieguldījumus. Valdībai ir jānodrošina, lai privātajam sektoram būtu plašākas iespējas piekļūt finansējumam, un bankas sniegtu lielāku atbalstu maziem un vidējiem uzņēmumiem. Tiem pilnībā ir jāizmanto visi līdzekļi, kas pieejami ES stimulējošo pasākumu ietvaros. Vēl svarīgāk ir tas, lai valsts iestādes neuzspiestu nepiemērotus noteikumus privātajam sektoram, un uzņēmējiem nebūtu jāšķiras no līdzekļiem, kas ir pieejami ieguldījumiem.

6.12.3. Salu tūrismam ir arī negatīvā puse, proti, ēnu ekonomika, kas dod papildu ienākumus salu iedzīvotājiem, bet negatīvi ietekmē nodarbinātību un darba apstākļus. Ņemot vērā tādu faktoru kā otrā dzīvesvieta, palielinās cenas salu iedzīvotājiem, vienlaikus radot arī ienākumus. Turklāt jāņem vērā arī infrastruktūras pārslodze attiecībā uz ūdeni, atkritumiem un enerģiju, jo sezonas galvenajos mēnešos tūristu skaits 20 reizes pārsniedz vietējo iedzīvotāju skaitu.

6.13. Ēnu ekonomika rodas un saglabājas tāpēc, ka pieprasījumā pēc darbaspēka ir sezonālas svārstības. Nepareiza, pat ļaunprātīga studentu darba izmantošana vai nelegālā nodarbinātība negatīvi ietekmē gan tos, kuri strādā legāli, gan nelegālos darba ņēmējus, jo samazinās atalgojuma apjoms.

Tūrisma nozarē nelegāli strādājošo īpatsvars var būt samērā liels. Dažās valstīs vairāk nekā puse no visiem nodarbinātajiem strādā nelegāli.

6.13.1. Rietumu valstīs, ieskaitot salas, tūrisma nozarē aizvien plašāk tiek izmantots lēts un mobils darbaspēks no jaunajām dalībvalstīm, piemēram, no Polijas, Bulgārijas un Rumānijas. Saskaņā ar ES tiesību aktiem par darbaspēka brīvu kustību tā ir pastāvīga tendence, un uzņēmējiem un darba ņēmējiem jārisina jautājums par to, kā viņi var uz to reaģēt. Ir jānodrošina uzņēmumu konkurētspēja, vienlaikus nodrošinot līdztiesību un pārliecinoties, ka tiek ievēroti atbilstīgi darba apstākļi un darba ņēmēji netiek ekspluatēti.

6.14. Tādēļ salu tūrisma nozarē ir vajadzīga pārdomāta pieeja. Tūrisms ir ļoti nozīmīgs salu iedzīvotājiem un MVU. Ir pienācis laiks rīkoties. Salu iedzīvotājiem ir jāizvērtē sava konkurētspēja. Vispirms ir jārisina steidzamas īstermiņa problēmas. Lai saglabātos tūrisma ilgtspēja un tas būtu ekonomikas izaugsmes nozīmīgs virzītājspēks, ir jāsteno efektīvi vidēja termiņa un ilgtermiņa pasākumi.

7. Veicināt tūrisma uzņēmumu un galamērķu organizatoriskās inovācijas tīklus.

7.1. Vairākas tūrisma nozares jomas, piemēram, avioliņijas, viesnīcu ķēdes, ceļojumu rīkotāji vai automobiļu nomas aģentūras, ir ļoti koncentrētas un bieži vien darbojas pasaules mērogā. Savukārt salās tūrisma nozarē vēl aizvien lielākoties darbojas MVU. Lai izdzīvotu saskarsmē ar šādiem pasaules līmeņa konkurentiem, salu tūrisma uzņēmumiem būtu jācenšas iesaistīties konstruktīvā, nevis destruktīvā konkurencē. Konstruktīva konkurence palielina pieejamo tirgu, paplašina produktu klāstu un sekmē veiksmīgu produktu diferenciaciju un pasaules līmeņa produktu inovāciju, savukārt destruktīvas konkurences apstākļos uzņēmumi konkurē par vienu un to pašu tirgu, tādējādi izraisot produktu konverģenci un cenu karus. Tāpēc uzņēmējiem, kuri darbojas tūrisma jomā, ir jāzina, kā sekmīgāk sadarboties, lai konkurence būtu konstruktīva.

7.2. Salu tūrismā iesaistītie uzņēmēji, jo īpaši mazie uzņēmēji, asāk izjūt partneru konkurenci nekā apzinās ieguvumus, kas rodas, kopīgi darbojoties. Tūrisma pasaulē var diferencēt ģeogrāfiskus tīklus/klasterus un uz noteiktu darbību vērstus tīklus/klasterus, piemēram, ekotūrisms, vīna un lauku tūrisms u. c. Tikli/klasteri var ievērojami sekmēt ceļojumu organizatoru inovācijas spējas, piemēram, samazinot eksperimentālās izmaksas, palielinot atpazīstamību un uzlabojot spēju reaģēt uz mainīgo pieprasījumu. Tāpat kā citās pakalpojumu nozarēs, inovācija tūrisma nozarē galvenokārt balstās uz tīkliem un sadarbību.

7.3. Sadarbība starp politiķiem un darba devēju un arodbiedrību organizācijām, kā arī to struktūru, fondu un apvienību iesaiste, kas darbojas tūrisma nozarē, ir vēl viens svarīgs faktors, kurš sekmē salu tūrisma nozares pastāvīgu izaugsmi. Kaut gan

galvenā loma tīklu veidošanā ir uzņēmējdarbības sektoram, vietējās pašvaldības ir atbildīgas par tādas infrastruktūras attīstību, kas rada labākas sadarbības iespējas un veicina tirgu tīklu attīstību.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Finanšu darījumu aplikšana ar nodokli" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/14)

Ziņotājs: **NYBERG kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2010. gada 18. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Finanšu darījumu aplikšana ar nodokli".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 23. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (2010. gada 15. jūlija sēdē), ar 121 balsi par, 55 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un secinājumi

1.1. Finanšu darījumu kopējā vērtība 1990. gadā bija aptuveni 15 reižu lielāka par visas pasaules iekšzemes kopproduktu (IKP), savukārt 2007. gadā tā pasaules IKP vērtību pārsniedza jau aptuveni 70 reižu⁽¹⁾. Tā kā tūlītēju darījumu (*spot transactions*) apjoma attiecība pret IKP praktiski nav mainījusies, finanšu darījumu vērtības četrkārtējo pieaugumu gandrīz pilnībā veido darījumi ar atvasinātiem instrumentiem, tostarp galvenokārt procentu likmju atvasinātajiem instrumentiem. Tirdzniecības apjoms ar atvasinātiem instrumentiem 2008. gada otrajā pusē samazinājās, taču 2009. gada pirmajā pusē tas atkal pieauga. Jāsecina, ka finanšu nozarē ierastā prakse nav būtiski mainījusies.

1.2. Finanšu nozare, kuras galvenais uzdevums ir atbalstīt reālo ekonomiku, ASV 2007. gadā guva 40 % no visu ASV uzņēmumu kopējās peļņas, taču to devums IKP bija tikai 7 %. Notikusi arī koncentrācija, un tāpēc pašlaik darbojas tikai daži tirgi — galvenokārt tā ir Londona un Ņujorka — un nedaudzas ļoti lielas finanšu iestādes. Lai šīs iestādes paglābtu no sabrukuma, minētajā nozarē ir ieguldīti milzīgi naudas līdzekļi, un tādēļ budžetu deficīts ir sasniedzis vēl nepieredzētu apjomu.

1.3. Finanšu darījumu nodoklis (FDN) varētu būtiski ietekmēt finanšu iestāžu rīcību, samazinot bieži vien riskanto ļoti īsa termiņa darījumu skaitu.

1.4. EESK atzinumā par *Larosière* grupas ziņojumu⁽²⁾ būtībā atbalstīja ieceri ieviest FDN: "EESK uzskata, ka īstermiņa pieeja jāaizstāj ar ilgtermiņa pieeju un premiālo samaksu nedrīkst aprēķināt, ņemot vērā spekulatīvos darījumus. Komiteja arī atbalsta ideju par finanšu darījumu aplikšanu ar nodokļiem [...]". Ar šo atzinumu EESK vēlas piedalīties pašreizējās debatēs par minēto nodokli un rūpīgāk analizēt šāda nodokļa mērķus un ietekmi.

1.5. Pirmais, kas 1936. gadā ierosināja ieviest vērtspapīru darījumu nodokli, bija *J.M. Keynes*. Viņa mērķis bija samazināt

destabilizējošas spekulācijas ar vērtspapīriem un panākt, lai akciju cenu vairāk noteiktu ekonomisko darbību raksturojoši ilgtermiņa pamatrādītāji (*fundamentals*). Šo ierosmi 20. gadsimta septiņdesmitajos gados pilnveidoja *James Tobin*. Viņš vēlējās mazināt finanšu tirgus dinamiku un panākt tā ciešāku saikni ar reālo ekonomiku, ieviešot nodokli tūlītējiem starptautiskajiem darījumiem ar valūtu. Tolaik izvirzītais mērķis bija tāds pats kā viens no pašlaik apspriestajiem — samazināt īstermiņa darījumu skaitu.

1.6. *Tobin* ierosināja ieņēmumus no nodokļa nodot SVF vai Pasaules bankai, taču ieņēmumu gūšana nebija viņa galvenais mērķis: "Jo vairāk ar nodokļa palīdzību izdosies pietuvoties manis izvirzītajiem svarīgākajiem ekonomiskajiem mērķiem ... jo mazāki būs ieņēmumi no šā nodokļa ...".

1.7. Tā kā 2008. gadā sākās finanšu krīze, atkal tiek apspriesta iecere par nodokļa ieviešanu, tagad jau uz visiem finanšu iestāžu veiktajiem finanšu darījumiem.

1.8. EESK uzskata, ka FDN galvenajam mērķim jābūt mainīt finanšu nozarē ierasto praksi un samazināt īstermiņa spekulatīvu finanšu darījumu skaitu. Šādi izdotos panākt, ka finanšu nozares darbība būtu pakļauta tirgus cenu mehānismam. *Lord Turner* (Lielbritānijas Finanšu pakalpojumu uzraudzības iestāde) dažus no šiem darījumiem pat nodēvējis par sociāli nelietderīgiem. Tā kā FDN visvairāk ietekmē tieši visbiežāk veiktos darījumus, izvirzīto mērķi varētu sasniegt.

1.9. Ja FDN ievērojami samazinās īstermiņa darījumus ar vērtspapīriem un atvasinātiem instrumentiem, tad samazināsies arī finanšu nozares peļņa, kas savukārt varētu izraisīt prēmiju apjoma kritumu, kā arī nodokļu ieņēmumu samazināšanos. Tas neietekmēs tradicionālās bankas, kuru darbības pamatā ir uzņēmumu un mājsaimniecību kredīšana, ko tās finansē ar noguldījumiem, un kuru peļņu veido kredītu un noguldījumu procentu likmju starpība. Šādu veida banku darbība varētu

(¹) Starptautisko norēķinu bankas (SNB) dati.

(²) *Larosière* grupas ziņojums, OV C 318/11, 23.12.2009., 57. lpp.

atkal kļūt par finanšu nozares galveno mērķi, uzkrājumus izmantojot kā efektīvu investīciju avotu. Nedrīkstētu pieļaut, ka jaunās finanšu grūtības 2010. gadā un SVF un ES vēlme rast metodes nākamo krīžu finansēšanai kļūtu par iemeslu, kura dēļ mēs neizmantojam šo iespēju panākt uzlabojumus finanšu nozarē, atsakoties no īstermiņa pieejas.

1.10. Otrs FDN mērķis ir iegūt vairāk līdzekļu, kas nonāktu publiskajos budžetos. Šo jauno ieņēmumu avotu varētu izlietot, lai atbalstītu attīstības valstu ekonomisko attīstību, finansētu klimata politikas pasākumus šajās valstīs vai mazinātu publisko budžetu deficītu. Pēdējā izlietojuma veida priekšnoteikums ir finanšu nozarei piešķirto publisko subsīdiu atmaksa. Ilgtermiņā šādi ieņēmumi varētu kļūt par jaunu vispārējo publisko ienākumu avotu.

1.11. FDN būtu progresīvi piemērojams nodoklis, jo finanšu iestāžu klienti un arī pašas šīs iestādes, kas ar tirdzniecību nodarbojas savās interesēs, ir sabiedrības turīgākā daļa. Izplatīts ir arī viedoklis, ka finanšu nozare nerīkojas godīgi un neveic atbilstoša apjoma nodokļu maksājumus.

1.12. FDN jāpiemēro pēc iespējas plašāk, un to būtu vēlams iekasēt gan valstu, gan arī starptautiskajos tirgos. Pasaules mērogā EESK iesaka noteikt FDN likmi 0,05 % apmērā. Eiropā ieteicama būtu zemāka likme, lai izvairītos no traucējumiem finanšu tirgus darbībā.

1.13. Nodokļu ieviešana vienmēr samazina aktīvu vērtību, bet vai tie ietekmē arī tirdzniecības vietas, ja šāds nodoklis nav globāls? Kādā pētījumā secināts, ka Lielbritānijā pašlaik piemērotās zīmogodevas dēļ apgrozījums samazinājies par 20 %, bet tā nav izraisījusi darījumu pārtraukšanu Londonā.

1.14. Nav šaubu, ka nodokļa ieviešana neradītu nekādas administratīvas, tehniskas vai ekonomiskas izmaksas, jo visi darījumi jau ir datorizēti. Tomēr datorizēts joprojām nav ārpusbiržas darījumu (*over the counter* — OTC) tirgus, taču pašlaik tiek izstrādāti tam vajadzīgie ES tiesību akti. Nepieciešamība visus darījumus, tai skaitā ārpusbiržas darījumus, iekļaut organizētā biržas tirgū liecina, ka tiesiskais regulējums un nodokļi, piemēram, FDN ir savstarpēji papildinoši un nevis alternatīvi risinājumi.

1.15. Panākot izmaiņas finanšu nozarē ierastajā praksē, proti, veicinot to, ka nozares dalībnieki savā darbībā vairāk izmanto ekonomiku raksturojošus ilgtermiņa pamatrādītājus, kā arī palielinot publiskos ieņēmumus, FDN sniegtu divkāršu labumu. Tomēr nav šaubu — jo augstāka būs nodokļa likme, jo vairāk

samazināsies īstermiņa darījumu skaits, līdz ar ko mazāki būs arī ieņēmumi. Tādēļ ir jāizvēlas tāda nodokļa likme, kas nodrošinātu līdzsvaru starp abiem FDN ieviešanas mērķiem — panākt izmaiņas ierastajā praksē un nodrošināt nodokļu ieņēmumus.

1.16. Ja nodokli piemērotu visā Eiropā, ieņēmumu apjoms sasniegtu aptuveni 1,5 % no IKP, lielāko daļu saņemot no Lielbritānijas finanšu tirgus. Piemērojot nodokli visā pasaulē, ieņēmumu apjoms būtu apmēram 1,2 % no pasaules IKP. Šis apjoms būtu visai līdzīgs kā Eiropā, tā arī ASV.

1.17. G20 sanāksmē, kas 2010. gada 26. un 27. jūlijā notika Toronto, nav ierosināts ieviest globālu nodokli finanšu darījumiem. EESK uzskata, ka finanšu sistēmas reformu darba kārtībā joprojām jāsiglabā jautājums par šāda nodokļa ieviešanu Eiropā.

2. Vispārīga informācija

2.1. Mīnēti daudzi iemesli, kas izraisīja plašo finanšu krīzi, kura sākās pēc *Lehman Brothers* (3) bankrota 2008. gadā. Šie iemesli ir: zemas procentu likmes un līdz ar to lēti naudas resursi; augsta riska vērtspapīru izplatīšana, tos nodrošinot ar citiem vērtspapīriem; tiesiskā regulējuma un uzraudzības nepilnības; ekonomisko resursu novirzīšana spekulatīvām darbībām, darbā gūtos ienākumus ilgstoši ieguldot kapitālā; finanšu tirgus globalizācija u.c.

2.2. Salīdzinājumā ar IKP pieaugumu izaugsme finanšu nozarē ir gandrīz prātam neaptverama. Finanšu darījumu kopējā vērtība 1990. gadā bija aptuveni 15 reizu lielāka par visas pasaules IKP. Līdz 2008. gada krīzei tā bija jau 70 reizu lielāka par pasaules IKP vērtību (4). Tā kā tūlītēju darījumu attiecība pret pasaules IKP kopš 1990. gada gandrīz nav mainījusies, finanšu darījumu vērtības četrkārtējo pieaugumu gandrīz pilnībā veido darījumi ar atvasinātiem instrumentiem. Tie lielākoties ir ārpusbiržas darījumi (OTC), finanšu iestāžu un to klientu tieši līgumi, un lielākā daļa no tiem ir procentu likmju atvasinātie instrumenti (5). Īstermiņa tirgū tika veikti pat tradicionāli ilgtermiņa darījumi, piemēram, ar hipotekārajām ķīlu zīmēm, un to īpašnieki bieži mainījās. Jaunu darījumu veidu rašanos veicina gan vēlme ierobežot risku, gan arī vēlme spekulēt.

2.2.1. Atvasināto instrumentu tirgus attīstība ir jauns ekonomikas sistēmas aspekts, kas ne vienmēr ar reālo ekonomiku ir saistīts tāpat kā tradicionālais kapitāls. Atvasinātie instrumenti ir ļoti daudzveidīgi, piemēram, iespēju līgumi, standartizēti nākotnes līgumi, nestandardizēti nākotnes līgumi un mijmaiņas darījumi, kuru pamatā ir, piemēram, dažādas preces, valūtas maiņa, procentu likmes vai vienkārši spekulācija.

(3) Globāls finanšu pakalpojumu uzņēmums.

(4) *Stephan Schulmeister, A General Financial Transaction Tax, WIFO darba dokumenti 344/2009.*

(5) Starptautisko Norēķinu banka (SNB); *Davas/ von Weizsäcker, "Financial Transaction Tax: Small is Beautiful", 2010. gads.*

2.2.2. Statistika liecina, ka 2008. gada otrajā pusē tirdzniecības apjoms ar atvasinātiem instrumentiem samazinājās. Taču kritums nebija īpaši būtisks — tas sasniedza līmeni, kāds bija pirms trīs gadiem. Savukārt 2009. gada pirmajā pusē tirdzniecības apjoms atsāka pieaugt⁽⁶⁾. Arī šīs izmaiņas saistītas galvenokārt ar procentu likmju atvasinātajiem instrumentiem. Tāpēc jāsecina, ka finanšu nozarē ierastā prakse nav būtiski mainījusies. Toties tirgū praktiski vairs nenotiek pārvēršana vērtspāpiros, kas bija galvenais finanšu krīzes iemesls⁽⁷⁾.

2.2.3. ASV finanšu nozares uzņēmumi 2007. gadā — īsi pirms krīzes — guva 40 % no visu ASV uzņēmumu kopējās peļņas, taču to devums IKP bija tikai 7 %⁽⁸⁾. Ja finanšu nozare gūst 40 % no kopējās peļņas, tad tā vairs neaprobežojas ar sava uzdevuma — finanšu starpniecības — pildīšanu. Šajā ziņā finanšu sektora oligopola struktūra dažās valstīs nav efektīva, lai finansētu reālo ekonomiku.

2.2.4. Notikusi arī koncentrācija, un tāpēc pašlaik darbojas tikai daži tirgi — galvenokārt tā ir Londona un Ņujorka. Par koncentrāciju liecina arī tas, ka izveidojušās nedaudzas ļoti lielas finanšu iestādes. Šīs iestādes kļuva “pārk lielas, lai varētu bankrotēt”, un tāpēc daudzas valdības bija spiestas glābt dažas bankas, lai novērstu visas finanšu nozares sabrukumu. Nozarē ieguldīja milzīgus naudas līdzekļus, un tādēļ budžetu deficīts ir sasniedzis vēl nepieredzētu apjomu.

2.3. *Larosière* grupas ziņojumā izteikta virkne priekšlikumu par izmaiņām finanšu sistēmā, lai krīzes turpmāk nepieļautu⁽⁹⁾. Neilgi pēc tam Eiropas Komisija iesniedza četrus priekšlikumus⁽¹⁰⁾ par finanšu nozares makrouzraudzības un mikrouzraudzības tiesisko regulējumu un vēl vairākus priekšlikumus⁽¹¹⁾ par izmaiņām noteikumos, kas jāievēro finanšu sektorā. Vienlaidīgi plašas debātes notiek arī ASV.

2.3.1. Priekšlikumi jauniem tiesību aktiem galvenokārt attiecas uz uzraudzību un noteiktu finanšu iestāžu regulējumu, paredzot daļēji aizvietot finanšu nozarē izmantoto pašregulējuma sistēmu. Ļoti maz ir priekšlikumu mainīt finanšu nozarē

izmantoto praksi. Nav izteikts neviens priekšlikums regulēt finanšu nozarē lietotos instrumentus, lai arī daži no tiem bija finanšu krīzes patiesais iemesls.

2.4. Nav arī izskanējuši oficiāli ES priekšlikumi par finanšu darījumu nodokli (FDN), kaut gan pēdējos gados par šo jautājumu daudz debatēts. EESK uzskata, ka šādam nodoklim varētu būt būtiska ietekme uz finanšu nozarē ierasto praksi un instrumentiem. To varētu panākt, ierobežojot atsevišķus šobrīd plaši izplatītus īstermiņa finanšu darījumus.

2.4.1. G20 vadītāji 2009. gada septembrī Pitsburgā notikusajā sanāksmē lūdza SVF “līdz nākamajai sanāksmei (2010. gada jūnijā) sagatavot ziņojumu par to, kādus pasākumus valstis nolēmušas vai vēlētos veikt, lai panāktu, ka finanšu nozare rīkojas godīgi un sedz būtisku daļu no izdevumiem, kas radās, valdībām glābjot banku sistēmu”. SVF 2010. gada aprīlī iesniegtajā provizorisksajā ziņojumā runa bija galvenokārt par pasākumiem, lai novērstu finanšu krīzes nākotnē, un jo īpaši par finanšu stabilitātes nodevu un maksātspējas atjaunošanas sistēmu. Šajā atzinumā EESK neizteiks īpašas piezīmes par minētajiem priekšlikumiem, bet tikai īsi pievērsīsies SVF apsvērumiem par FDN pašreizējās krīzes apstākļos.

2.4.2. EESK atzinumā par *Larosière* grupas ziņojumu būtībā atbalstīja ieceri piemērot FDN: “EESK uzskata, ka īstermiņa pieeja jāaizstāj ar ilgtermiņa pieeju un premiālo samaksu nedrīkst aprēķināt, ņemot vērā spekulatīvos darījumus. Komiteja arī atbalsta ideju par finanšu darījumu aplikšanu ar nodokļiem.” Ar šo atzinumu EESK vēlas piedalīties pašreizējās debatēs par minēto nodokli un rūpīgāk analizēt šāda nodokļa mērķus un ietekmi.

3. Ievads

3.1. Pirmais, kas 1936. gadā ierosināja ieviest vērtspāpīru darījumu nodokli (STT), bija J.M. Keynes, kura mērķis bija samazināt destabilizējošas spekulācijas ar akciju kapitālu un panākt, lai akciju cenu vairāk noteiktu ilgtermiņa pamatrādītāji.

3.2. James Tobin 20. gadsimta septiņdesmitajos gados ierosināja valūtu darījumu nodokli (CTT), dēvētu par “Tobin nodokli”, lai samazinātu destabilizējošas valūtas spekulācijas. Kapitāla brīva aprīte atviegloja spekulatīvos uzbrukumus valstu valūtām. Viņš vēlējās mazināt finanšu tirgus dinamiku un panākt tā ciešāku saikni ar reālo ekonomiku, kā arī palielināt monetārās politikas ietekmi. Nodokli bija iecerēts piemērot tūlītējiem darījumiem ar valūtu, nosakot 0,5 % likmi. Lai arī nodokli nebija paredzēts piemērot visiem finanšu darījumiem (pašlaik tūlītēju darījumu īpatsvars ir mazāks par 10 % no visas pasaules darījumu kopējā apjoma), tolaik izvirzītais mērķis bija tāds pats kā viens no pašlaik apspriestajiem — samazināt īstermiņa darījumu skaitu.

⁽⁶⁾ Sk. 5. zemsvītras piezīmi.

⁽⁷⁾ H.W. Sinn, iepazīstinot ar Eiropas Ekonomikas padomdevēju grupas ziņojumu par ekonomikas stāvokli 2010. gadā, 23.02.2010., Brisele.

⁽⁸⁾ Helene Schubert, Austrijas Valsts banka.

⁽⁹⁾ *Larosière* grupas ziņojums, OV C 318/11, 23.12.2009., 57. lpp.

⁽¹⁰⁾ “Eiropas Parlamenta un Padomes regula par Kopienas finanšu sistēmas makrouzraudzību un Eiropas Sistēmisko risku komitejas izveidošanu”, OV C 277/25, 17.11.2009., 117. lpp.

⁽¹¹⁾ “Kreditnovērtējuma aģentūras”, OV C 277/25, 17.11.2009., 117. lpp.;

Atzinums par tematu “Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva, ar ko groza Direktīvu 2003/71/EK par prospektu, kurš jāpublicē, publiski piedāvājot vērtspāpīrus vai atļaujot to tirdzniecību, un Direktīvu 2004/109/EK par atklātības prasību saskaņošanu attiecībā uz informāciju par emitentiem, kuru vērtspāpīrus atļauts tirgot regulētajā tirgū”.

3.2.1. *Tobin* ierosināja ieņēmumus no nodokļa nodot SVF vai Pasaules bankai, taču ieņēmumu gūšana nebija viņa galvenais mērķis: "Jo vairāk ar nodokļa palīdzību izdosies pietuvoties manis izvirzītajiem svarīgākajiem ekonomiskajiem mērķiem ... jo mazāki būs ieņēmumi no šā nodokļa ..." ⁽¹²⁾.

3.3. Ieceri par nodokli vēlreiz apsprieda 2008. gada finanšu krīzes laikā, apsverot iespējas to piemērot ne tikai darījumiem ar valūtu, bet jau visiem finanšu darījumiem. Lai arī nodokļa piemērošanas joma ir ļoti plaša, jāatzīmē, ka tas neattiecas uz finanšu darījumiem, kurus veic mājsaimniecības un uzņēmumi. Nodoklis būtu jāpiemēro tikai finanšu iestāžu savstarpējiem darījumiem. Nodokļa atbalstītāju vidū ir visdažādākās pilsoniskās sabiedrības organizācijas, ekonomisti, finanšu nozares pārstāvji, piemēram, Lielbritānijas Finanšu pakalpojumu iestādes priekšsēdētājs *Lord Turner*, un arī Eiropadome (par to liecina tās 2010. gada 17. jūnija sanāksmē pieņemtie priekšlikumi, kas attiecas uz G20 sanāksmi) ⁽¹³⁾. Pret šāda nodokļa ieviešanu iebilst Starptautiskais valūtas fonds, ESAO un Pasaules banka.

3.4. Kādi ir šāda nodokļa galvenie mērķi? Kādiem darījumiem tas būtu jāpiemēro? Kādai jābūt tā likmei? Vai to var piemērot atsevišķās valstīs, vai arī tas būtu jāpiemēro visas ES vai pasaules līmenī? Kādi ir sagaidāmie rezultāti? Mēs apspriežam šos jautājumus un ilustrējam tos ar skaitļiem, kas iegūti no Austrijas Ekonomikas pētniecības institūta (*WIFO*) ⁽¹⁴⁾ un Masačūsetsas universitātes (*Amherst*) *Centre for Economic and Policy Research* (*CEPR*) un *Political Economy Research Institute* (*PERI*) veiktiem pētījumiem ⁽¹⁵⁾.

3.5. *Keynes* un *Tobin* rosinātajās diskusijās secināts, ka finanšu nozarē ierasto praksi var ietekmēt, FDN piemērojot īstermiņa darījumiem. Taču īstermiņa darījumu biežuma dēļ FDN paaugstina īstermiņa darījumu izmaksas salīdzinājumā ar ilgtermiņa darījumiem. Izmantojot izmaksu relatīvās izmaiņas, valdības var regulēt finanšu nozari, proti, izmantot cenu veidošanās mehānismus, lai tirgū vairāk tiktu ņemti vērā reālās ekonomikas ilgtermiņa pamatrādītāji.

4. Mērķi

4.1. Rūpīga finanšu tirgus analīze liecina, ka tirdzniecības apjoma pieaugumu veido galvenokārt īstermiņa darījumi, kuru

mērķis bieži vien ir spekulācijas vai riska ierobežošana. Salīdzinājumā ar reālo ekonomiku daudzu šādu darījumu apjoms ir pārāk liels. Tā kā īstermiņa svārstības veicina arī aktīvu cenu ilgtermiņa izmaiņas, šādi var arī zust saikne ar reālās ekonomikas norisēm ⁽¹⁶⁾. *Lord Turner* dažus no šiem darījumiem nodēvējis par sociāli nelietderīgiem.

4.1.1. Tāpēc EESK uzskata, ka FDN svarīgākajam mērķim jābūt mainīt finanšu nozarē ierasto praksi, samazinot īstermiņa spekulatīvu finanšu darījumu skaitu. Finanšu nozares aktivitātes pieaugumu 21. gadsimta pirmajā desmitgadē veicināja galvenokārt tieši īstermiņa darījumi. Finanšu nozarei atkal jāuzņemas tai uzticētie pastāvīgie pienākumi reālās ekonomikas jomā.

4.1.2. SVF ziņojumā minēta FDN šķietami negatīvā ietekme uz nozarē ierasto praksi. Kā viens no negatīvajiem aspektiem norādīts, ka šis nav pareizais veids, kā turpmāk finansēt maksātspējas atjaunošanas sistēmu. Tas nekad nav bijis FDN mērķis. Izteikta arī iebilde, ka labāk nodokli piemērot tieši tiem darījumiem, kuru apjomu iecerēts samazināt. Tieši to ar FDN arī varēs panākt, ja visvairāk tas ietekmēs īstermiņa darījumus.

4.1.3. Īstermiņa tirdzniecības apjoma samazināšanās arī samazina šādu darījumu īpatsvaru finanšu iestāžu kopējā darbībā. Tas savukārt nozīmē, ka palielinātos citu darījumu skaits, bankai darbojoties kā uzkrājumu veidotāju un aizņēmēju starpniekam. Finanšu nozares darbība nav pašmērķis, bet gan instruments citu ekonomikas mērķu sasniegšanai. Uzkrājumus visoptimālāk spēs pārvaldīt efektīva finanšu nozare, investējot tos reālajā ekonomikā.

4.1.4. Komerčbankas pamatā nodarbojas ar uzņēmumu un mājsaimniecību kredītēšanu, peļņu gūstot no procentu likmju starpības. Lai atbalstītu savus klientus, bankas tiem palīdz iegūt finanšu līdzekļus kapitāla tirgos, savukārt starptautiskajā tirdzniecībā iesaistītajiem tās palīdz nodrošināties pret valūtas un izejvielu cenu svārstībām un nodrošina nākotnes darījumus ar lauksaimniecības precēm. Sniedzot minētos pakalpojumus, bankas pārsvarā reālā laikā pašas novērš savus riskus, veicot darījumus ar citām bankām. Klientu apkalpošana var būt saistīta ar vairākiem ļoti īsa termiņa darījumiem. Bankas arī gūst peļņu, patstāvīgi tirgojoties ar vērtspapīriem un atvasinātiem instrumentiem. To visu nevajadzētu izskaust no finanšu tirgus, jo tā ir daļa no starpbanku darbības, kas nodrošina likviditāti. Taču, ja FDN ievērojami samazinās īstermiņa darījumus ar vērtspapīriem un atvasinātiem instrumentiem, tad samazināsies arī finanšu nozares peļņa, kas savukārt varētu izraisīt prēmiju apjoma kritumu, kā arī nodokļu ieņēmumu samazināšanos. Tradicionālo banku darbību tas praktiski neietekmēs; samazināsies finanšu iestāžu turpmākā peļņa, un tā būs atkarīga galvenokārt no tradicionālajiem banku pakalpojumiem.

⁽¹²⁾ *Tobin, James: "A Proposal for International Monetary Reform", 1978. gads.*

⁽¹³⁾ Eiropadomes secinājumi (2010. gada 17. jūnijs): "ES būtu jāvada centieni noteikt globālu pieeju, lai ieviestu nodokļu un nodevu sistēmu attiecībā uz finanšu iestādēm, ar mērķi nodrošināt visā pasaulē vienlīdzīgus konkurences nosacījumus, un stingri aizstāvēt šo nostāju sarunās ar G20 partneriem. Šajā kontekstā ir jāizpēta un jāturpina attīstīt globālā finanšu darījumu nodokļa ieviešana."

⁽¹⁴⁾ *Stephan Schulmeister, A General Financial Transaction Tax, WIFO Working papers 344/2009.*

⁽¹⁵⁾ *Baker, Pollin, McArthur, Sherman: The Potential Revenue from Financial Transactions Taxes. CEPR/PERI, 2009. gada decembris.*

⁽¹⁶⁾ Skatīt 14. zemsvītras piezīmi.

4.1.5. Par šo jautājumu publicētie viedokļi ir atšķirīgi, tomēr viens no ietekmes veidiem varētu būt dažādu aktīvu cenu svārstīguma samazināšanās. Samazinoties spekulatīvo darījumu skaitam, aktīvu cenas varētu vairāk nostabilizēties. Citi savukārt uzskata, ka neregulāri darījumi var būt ļoti svārstīgi un tiem var būt gadījuma raksturs, turklāt bez apjoma radītā slāpējošā efekta.

4.1.6. Apkopojot FDN iespējamo ietekmi uz dažādās finanšu iestādēs ierasto praksi, vēlamies uzsvērt, ka šādas izmaiņas varētu samazināt ļoti biežus tirdzniecības darījumus. Nedrīkstētu pieļaut, ka jaunās finanšu grūtības 2010. gadā un SVF un ES vēlme rast metodes nākamo krīžu finansēšanai kļūtu par iemeslu, kura dēļ mēs atsakāmies no šīs iespējas panākt uzlabojumus finanšu nozarē.

4.2. Otrs svarīgākais FDN mērķis ir iegūt vairāk līdzekļu, kas nonāktu publiskajos budžetos. FDN palīdzētu gūt ievērojamus ieņēmumus. Apspriežot to, kādiem mērķiem šie ieņēmumi būtu jāizlieto, ir nosaukti šādi: atbalstīt attīstības valstu ekonomisko attīstību, finansēt klimata politikas pasākumus šajās valstīs vai mazinātu publisko budžetu deficītu, kas krīzes dēļ ir palielinājies. Pēdējā laikā Eiropas Savienībā notikušās politiskās debates liecina, ka nodoklis, visticamāk, kalpos par publisko ieņēmumu avotu.

4.2.1. Komisija informējusi, ka apstiprinātās finansiālās palīdzības apjoms sasniedzis 30 % no ES iekšzemes kopprodukta. Neskaitot garantijas, šis palīdzības apjoms ir 13 %. Apvienotās Karalistes gadījumā šī procentuālā daļa jādubulto. Vērtējot šīs publiskās izmaksas, kas saistītas ar finanšu nozares glābšanas pasākumiem krīzes laikā, jāatzīmē, ka aptuveni puse no šīs naudas nav izmantota un liela daļa, iespējams, tiks atmaksāta. Minētos 13 % veido tādi pasākumi kā kapitāla ieguldīšana (banku pamatkapitālā), aktīvu iegāde un tiešais atbalsts. Šķiet, ka liela garantiju daļa vispār netiks neizmantota.

4.2.2. FDN ieņēmumus sākotnēji varētu izmantot vēl neatmaksātās palīdzības atmaksāšanai. Valstīs, kurās banku glābšanai bija jāizlieto visvairāk publisko līdzekļu, arī ieņēmumiem no FDN būtu jābūt vislielākajiem, jo šo valstu finanšu tirgos ir vislielākā finanšu iestāžu koncentrācija. Taču kopējās publiskās izmaksas ir bijušas daudz lielākas, jo jāpieskaita arī sociālās drošības shēmās neveiktās iemaksas, automātisko stabilizatoru izmaksas, paaugstinātie procentu maksājumi par publiskajiem aizņēmumiem u.c. Pat SVF atzīmē: "Ekonomikas krīzes augsto fiskālo, ekonomisko un sociālo izmaksu dēļ finanšu nozares ieguldījumam vispārējos ieņēmumos jāpārsniedz ar tiešo atbalstu saistītās fiskālās izmaksas" (17).

(17) SVF, "A fair and substantial contribution by the financial sector", starposma ziņojums G20.

4.2.3. Turpmāk FDN būtu jāuzskata par jaunu vispārējo publisko ienākumu avotu. Tā kā finanšu pakalpojumi ir atbrīvoti no PVN un tādā banku pakalpojumu lietotāji maksā mazākus nodokļus par banku pakalpojumiem salīdzinājumā ar lielāko daļu citu pakalpojumu, kā arī ņemot vērā lielo peļņu finanšu nozarē, šīs nozares aplikšana ar nodokļiem šķiet īpaši pamatota.

4.2.4. Saskaņā ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) veikto pētījumu gandrīz pusi no visu ESAO valstu kopējā budžeta deficīta 2011. gadā veidos ASV budžeta deficīts. Paredzams, ka šajā pašā gadā budžeta deficīts euro zonas valstīs sasnies aptuveni 6 % no IKP. Stāvoklis ir patiešām sarežģīts ne tikai euro zonas valstīs, piemēram, Grieķijā, bet arī Apvienotajā Karalistē, kur budžeta deficīts ir apmēram 12 %.

4.2.5. SVF provizorisks ziņojumā apskatīta alternatīva finanšu darījumu nodoklim, proti, finanšu darbības nodoklis, ko piemēro peļņai un atlīdzībai. Tas ir vienkāršs veids, kā aplikēt ar nodokli finanšu darbību, taču finanšu darbības nodokļa lielākā atšķirība no FDN ir tā, ka finanšu darbības nodokli piemēro visām darbībām, nešķirojot istermiņa un ilgtermiņa darījumus. Tas ir tikai veids, kā banku gūtos ienākumus aplikēt ar nodokli.

4.2.6. Pat nosakot vienotu nodokļa likmi, FDN būtu progresīvi piemērojams nodoklis, jo finanšu iestāžu klienti un arī pašas šīs iestādes, kas ar tirdzniecību nodarbojas savās interesēs, ir sabiedrības turīgākā daļa. Kaut arī ir svarīgi pievērst uzmanību tam, kā panākt, lai FDN būtu pēc iespējas efektīvāks finanšu nozares instruments, uzmanība jāpievērš arī nodokļa ietekmes analīzei. Komisijas dienestu darba dokumentā (18) teikts, ka "par inovatīvu avotu priekšrocību bieži vien tiek uzskatīts tas, ka tiem ir lielāks politiskais atbalsts, sevišķi, ja fiskālais apgrūtinājums piemērojams tādām grupām vai nozarēm, kurām dotajā brīdī uzliktais nodokļu slogs nešķiet taisnīgs".

4.2.7. Eiropas Parlaments lūdza Komisijai "savlaicīgi pirms nākamā G20 samita izstrādāt globāla finanšu darījumu nodokļa ietekmes novērtējumu, izpētīt gan tā priekšrocības, gan arī trūkumus" (19). Arī EESK uzskata, ka daudzi ar FDN saistītie tehniskie aspekti ir jāizpēta. Komisijas dienestu darba dokumentā (20) nav pievērsta uzmanība visiem Eiropas Parlamenta priekšlikumiem. Tāpēc EESK vēlas uzsvērt, ka līdztekus oficiālam priekšlikumam par FDN ir vajadzīgs pilnīgs ietekmes novērtējums.

(18) SEC(2010) 409, Komisijas dienestu darba dokuments, galīgā redakcija, "Pasaules līmeņa inovatīvs finansējums" (*Innovative financing at a global level*).

(19) PE432.992v01-00, rezolūcijas priekšlikums.

(20) SEC(2010) 409 galīgā redakcija.

5. Konceptija

5.1. Vispārējā darbības joma

5.1.1. Nodoklis būtu jāpiemēro ne tikai starptautiskajiem darījumiem, bet visiem finanšu darījumiem. Pat lietojot vārdu "visiem", lielākajā daļā veikto aprēķinu tomēr ievēroti ierobežojumi, kas attiecas uz darījumiem, kurus apliek ar nodokli, vai uz darījuma vērtību. CEPR/PERI veiktajā pētījumā apskatītas dažādas nodokļa bāzes. WIFO pētījumā savukārt izvēlēts variants, kad nodokli piemēro visiem darījumiem.

5.1.2. Vērtējot, kādi darījumi jāapliek ar nodokli, galvenā uzmanība būtu jāpievērš īstermiņa darījumiem. Otrkārt, piemērošanas jomai jābūt pēc iespējas plašākai. Treškārt, jāizlemj, vai nodoklis piemērojams tikai darījumiem valstu tirgos vai arī starptautiskiem darījumiem.

5.1.3. Ja ar nodokli apliktu kā valstu, tā arī starptautiskus darījumus, tas aptvertu visus darījumus. Vēlme neradīt traucējumus reālās ekonomikas darbībai varētu būt iemesls nodokli nepiemērot tūlītējiem darījumiem.

5.1.4. Ja nodokli nepiemēro visiem darījumiem, konkurences nosacījumi dažādu darījumu veikšanai būs atšķirīgi. Šāda ietekme ir vēlama, ja īstermiņa spekulatīviem darījumiem tiek noteikts augstāks nodokļu slogs salīdzinājumā ar ilgtermiņa nespekulatīviem darījumiem. To patiešām izdosies panākt, jo biežāk veiktiem darījumiem būs arī attiecīgi lielāks nodokļu slogs.

5.1.5. Kritiski tiek vērtēta finanšu darījumu nosacītās vērtības izmantošana par FDN piemērošanas kritēriju, norādot, kā šāda vērtība būtībā ir fiktīva. Ja netiek piemērots finanšu darījumu nodoklis, ar nodokli varētu aplikt līdzekļus, kurus finanšu iestādes saņem, tirgojoties ar atvasinātajiem instrumentiem, proti, komisijas maksas, prēmijas vai jebkuras citas izmaksas, kas jāsedz klientiem. EESK tomēr uzskata, ka finanšu darījumu nosacītās vērtības dinamikas un IKP attiecība ir pamatots kritērijs, lai noteiktu, kādas ir finanšu tirgus darījumu apjoma izmaiņas laika gaitā.

5.2. Ģeogrāfiskā darbības joma

5.2.1. Vai FDN jābūt valstiskam, reģionālam (ES mēroga) vai globālam? Nav šaubu, ka vispiemērotākais risinājums būtu globāls nodoklis. Ja tas nav iespējams, tad nodoklim noteikti jābūt piemērojamam ES mērogā. Tomēr ir arī piemēri, kas liecina, ka ir iespējams pat valstu mēroga nodoklis, īpaši valstīs, kur finanšu nozare ir ļoti attīstīta. Varētu šķist, ka nodoklim būs liela ietekme uz norisēm tirdzniecības vietās. Tomēr pieredze liecina, ka tas neradīs būtiskas problēmas⁽²¹⁾.

5.2.2. Aktīviem piemērojams nodoklis vienmēr samazina šo aktīvu vērtību, bet vai tas ietekmē arī tirdzniecības vietas? Kādā pētījumā secināts, ka Lielbritānijā akcijām un dažām obligācijām piemērotās zīmognodevas dēļ apgrozījums samazinājies par 20 %, bet tādēļ nevar apgalvot, ka tas veicinājis tirdzniecības pārtraukšanu Londonā⁽²²⁾.

5.3. Nodokļa likme

5.3.1. Ierosinātas dažādas nodokļa likmes — no 0,1 % līdz 0,01 %. Visbiežāk pieminētā likme ir 0,05 %. Ja nodokli ieviestu visā pasaulē, arī Komiteja iesaka noteikt šādu FDN likmi. Tā ir pietiekami zema, lai to varētu ieviest, neriskējot ietekmēt īstermiņa darījumus tik lielā mērā, ka tas varētu traucēt finanšu tirgus darbību. Ieviešot FDN Eiropā, tomēr būtu jāapsver zemāka likme.

5.3.2. Panākot izmaiņas finanšu nozarē ierastajā praksē, proti, veicinot to, ka nozares dalībnieki savā darbībā vairāk izmanto ekonomiku raksturojošus ilgtermiņa pamatrādītājus, kā arī palielinot publiskos ieņēmumus, FDN sniegtu divkāršu labumu. Tomēr nav arī šaubu — jo augstāka būs nodokļa likme, jo vairāk samazināsies īstermiņa darījumu skaits, līdz ar ko mazāki būs arī ieņēmumi. Tādēļ ir jāizvēlas tāda nodokļa likme, kas nodrošinātu līdzsvaru starp abiem FDN ieviešanas mērķiem — izmaiņas ierastajā praksē un nodokļu ieņēmumi.

5.3.3. Visā pasaulē ar nodokļiem un nodevām vienmēr ir aplikti nevis visi, bet gan tikai atsevišķi finanšu darījumi. Piemērojot nodokļus visiem darījumiem, nav iespējams iepriekš precīzi paredzēt to ietekmi. Tādēļ nodokļa likme būtu jāpārskata, piemēram, pēc trīs gadiem, lai noskaidrotu, vai tā būtu jāpaaugstina vai jāpazemina.

5.4. Īstenošanas iespējas

5.4.1. Jārod atbilde arī uz jautājumu, cik viegli šādu nodokli būs iekasēt. Lielākā daļa darījumu, kurus ierosināts aplikt ar nodokli, jau ir datorizēti. Tas nozīmē, ka šā nodokļa ieviešana faktiski nerada nekādas administratīvas, tehniskas vai ekonomiskas izmaksas. Protams, jāizstrādā īpaša datorprogramma. Daži izmēģinājumi jau ir veikti.

5.4.2. Jāpārbauda, vai tiek izstrādāti vai arī jau ir ieviesti tādi inovatīvi finanšu produkti, kuri nav aplikti ar nodokļiem vai pat radīti tieši nolūkā izvairīties no nodokļu nomaksas. Nodoklis jāattiecinā arī uz tiem.

5.4.3. Ārpusbiržas darījumu datorizēts tirgus vēl nav izveidots. Pašlaik tiek izstrādāti attiecīgi Eiropas tiesību akti. Nepieciešamība ārpusbiržas darījumu tirgu iekļaut organizētā biržas tirgū liecina, ka tiesiskais regulējums un tādi nodokļi kā FDN ir papildinoši un nevis alternatīvi risinājumi.

⁽²¹⁾ Šādas nodevas ir ieviestas Dienvidkorejā, Honkongā, Austrālijā, Taivānā un Indijā, kā arī līdzīgas — Beļģijā, Argentīnā un Brazīlijā.

⁽²²⁾ Fiskālo pētījumu institūts, 2002. gads, "Stamp duty on share transactions: is there a case for change?", 89. piezīme.

6. Ietekme

6.1. Mazāks īstermiņa darījumu skaits

6.1.1. Nav precīzu aprēķinu par to, kā FDN varētu ietekmēt īstermiņa tirdzniecību. Varam izteikt tikai pieņēmumus. Apspriežot FDN, tā ir būtiska problēma. Tādēļ nav arī pieejami nekādi statistikas dati par to, kā tas ietekmēs galvenā mērķa sasniegšanu — īstermiņa darījumu skaita samazināšanu. Pieejami tikai statistikas aprēķini par nodokļu ieņēmumu iespējamo apjomu.

6.1.2. Pieredze liecina, ka FDN samazina likviditāti. Taču kāda ir vēlamā likviditāte? Vai 2007. gadā, kad likviditātes līmenis bija īpaši augsts, ekonomika darbojās efektīvāk nekā 1990. vai 2000. gadā? Vai likviditāte ir līdzvērtīga finanšu darījumu kopējam skaitam? Atbildei jābūt noliedzošai, ja vairāku darījumu priekšmets ir vieni un tie paši vērtspapīri, kas nozīmē, ka darījumu kopējais skaits nevar būt īpaši labs "patiesās" likviditātes rādītājs. Atgādinot, ka finanšu nozares galvenā funkcija ir finanšu starpniecības nodrošināšana, šķiet, ka ir svarīgi panākt likviditātes līmeņa atbilstību IKP apjomam. Nepaužot konkrētu viedokli par to, cik tieši lielam samazinājumam jābūt, nav šaubu, ka ar izmaiņām jācensas panākt samazinājums, par atskaites punktu nosakot 2007. gada līmeni.

6.1.3. Tā kā FDN visvairāk ietekmētu visbiežāk veiktos darījumus, līdzās darījumu skaita samazinājumam būtu vērojamas izmaiņas arī ilgtermiņa un īstermiņa darījumu skaita attiecībā. FDN pretinieki apgalvo, ka nodoklis varētu samazināt finanšu tirgu pārredzamību, jo samazinātos īstermiņa darījumu skaits. Ņemot vērā šādu īstermiņa darījumu pašreizējo skaitu, pat būtisks samazinājums nenozīmētu ikdienas darījumu pilnīgu pārtraukšanu. Nevar apgalvot, ka finanšu nozare šādā izpratnē bija nepārredzama, piemēram, 2000. gadā.

6.1.3.1. WIFO pētījumā teikts, ka aizvien plašāka atvasināto instrumentu izmantošana veicināja gan īstermiņa, gan arī ilgtermiņa cenu pārmērīgu pieaugumu. Tāpēc atvasināto instrumentu ierobežota izmantošana drīzāk varētu mazināt cenu svārstīgumu finanšu tirgū, nevis — kā dažkārt dzirdēts — to palielināt.

6.1.3.2. Ar finanšu tirdzniecību gandrīz vienādā apjomā nodarbojas bankas un citas finanšu iestādes. Par īstermiņa un ilgtermiņa darījumu skaita attiecību šādi dati nav pieejami.

6.2. Publisko ieņēmumu apjoms

6.2.1. WIFO pētījumā izteikts pieņēmums, ka ar nodokli apliekamo darījumu apjoms samazināsies par 65 %, ja nodokļa likme būs 0,05 %. Aprēķināts, ka zemāka nodokļa likme darījumu skaitu samazinās mazāk, savukārt augstāka likme — attiecīgi vairāk.

6.2.1.1. Saskaņā ar iepriekšminēto pētījumu, piemērojot FDN tikai Apvienotajā Karalistē, nodokļu ieņēmumi sasniegtu gandrīz 7 % no Apvienotās Karalistes IKP. Vācijā — ES dalībvalstī, kurā šādu darījumu skaits ir otrs lielākais pēc Apvienotās Karalistes, ieņēmumi nedaudz pārsniegtu 1 % no IKP. Ja nodokli piemērotu visā ES, ieņēmumu apjoms sasniegtu aptuveni 1,5 % no IKP, lielāko ieņēmumu daļu saņemot no Lielbritānijas finanšu tirgus. Piemērojot nodokli visā pasaulē, ieņēmumu apjoms būtu apmēram 1,2 % no pasaules IKP.

6.2.2. CEPR/PERI pētījumā turpretī prognozēts, ka tirdzniecības apjoma kritums būtu no 25 līdz 50 %. Lai nodrošinātu salīdzināmību ar WIFO pētījumā nosauktajiem skaitļiem, šajā atzinumā pieņemam, ka nodokļa bāze samazināsies par 50 %. Pētījumā ietverti dati par atsevišķām aktīvu grupām, ar kurām notiek darījumi. Pētījumā ASV dolāros norādītie dati pārrēķināti procentuālā daļā no ASV iekšzemes kopprodukta.

- Akcijas un citi vērtspapīri 0.75 %
- Obligācijas 0.18 %
- Iespēju līgumi 0.03 %
- Tūlītēji valūtas maiņas darījumi 0.05 %
- Standartizēti nākotnes līgumi 0.05 %
- Mijmaiņas darījumi 0.16 %
- KOPĀ 1.23 %

6.2.3. Abu pētījumu rezultāti par datiem Eiropā un ASV ir ļoti līdzīgi. CEPR/PERI pētījums arī liecina, ka tūlītējo darījumu īpatsvars kopējo darījumu skaitā ir ļoti neliels.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumam

Grozījumi, kas ieguva vismaz ceturto daļu nodoto balsu, bet plenārsesijā tika noraidīti:

1.10. punkts – 1. grozījums, iesniedzis Sartorius kgs

Grozīt šādi:

“Otrs FDN mērķis ir iegūt vairāk līdzekļu, kas nonāktu publiskajos budžetos. Šo jauno ieņēmumu avotu varētu izlietot galvenokārt, lai finansētu noregulējuma vai garantiju fondu, kuru izmantotu turpmāko banku krīžu izraisīto izdevumu segšanai atbilstoši attīstības valstu ekonomisko attīstību, finansētu klimata politikas pasākumus šajās valstīs vai mazinātu publisko budžetu deficītu. Pēdējā izlietojuma veida priekšnoteikums ir finanšu nozarei piešķirto publisko subsīdiju atmaksa. Ilgtermiņā šādi ieņēmumi varētu kļūt par jaunu vispārējo publisko ienākumu avotu.”

Pamatojums

Dažās dalībvalstīs banku glābšanai publiskie fondi netika izmantoti, tādēļ bankas neradīja slogu publiskajām finansēm. Tomēr turpmākas krīzes ir vēlams novērst, un, bez šaubām, finanšu iestādēm jāsniedz ieguldījums šajā fondā, kuru izmantotu tikai tam, lai maksātspējīgas iestādes bankrotu pārvaldītu organizēti un tas nesagrautu visas finanšu sistēmas stabilitāti.

4.2. punkts - 4. grozījums, iesniedzis Sartorius kgs

Svītrot 1., 2. un 3. teikumu un aizstāt ar jaunu redakciju, kas ieteikta 1.10. punktā:

“Otrs svarīgākais FDN mērķis ir iegūt vairāk līdzekļu, kas nonāktu publiskajos budžetos. FDN palīdzētu gūt ievērojamus ieņēmumus. Apspriežot to, kādiem mērķiem šie ieņēmumi būtu jāizlieto, ir nosaukti šādi: atbilstoši attīstības valstu ekonomisko attīstību, finansēt klimata politikas pasākumus šajās valstīs vai mazinātu publisko budžetu deficītu, kas krīzes dēļ ir palielinājies. Otrs FDN mērķis ir iegūt vairāk līdzekļu, kas nonāktu publiskajos budžetos. Šo jauno ieņēmumu avotu varētu izlietot galvenokārt, lai finansētu noregulējuma vai garantiju fondu, kuru izmantotu turpmāko banku krīžu izraisīto izdevumu segšanai. Pēdējā izlietojuma veida priekšnoteikums ir finanšu nozarei piešķirto publisko subsīdiju atmaksa. Pēdējā laikā Eiropas Savienībā notikušās politiskās debātes liecina, ka nodoklis, visticamāk, kalpos par publisko ieņēmumu avotu.”

Pamatojums

Skatīt pamatojumu 1.10. punkta grozījumam.

4.2.3. punkts - 5. grozījums, iesniedzis Sartorius kgs

Punkta beigās papildināt šādi:

“Turpmāk FDN būtu jāuzskata par jaunu vispārējo publisko ienākumu avotu. Tā kā finanšu pakalpojumi ir atbrīvoti no PVN un tāpat banku pakalpojumu lietotāji maksā mazākus nodokļus par banku pakalpojumiem salīdzinājumā ar lielāko daļu citu pakalpojumu, kā arī ņemot vērā lielo peļņu finanšu nozarē, šīs nozares aplikšana ar nodokļiem šķiet īpaši pamatota. Tomēr šo jauno ieņēmumu avotu varētu izlietot galvenokārt, lai finansētu noregulējuma vai garantiju fondu, kuru izmantotu turpmāko banku krīžu izraisīto izdevumu segšanai.”

Pamatojums

Publisko finanšu pārvaldīšanā ir vispārpieņemts, ka, ja vienīgais mērķis ir iegūt naudas līdzekļus, nav ieteicams uzlikt nodokli uzņēmumu savstarpējiem darījumiem, jo tam var būt negatīva ietekme. Labāk ir uzlikt nodokli darījumu ienākumiem, jo pašu darījumu aplikšana ar nodokli var izraisīt kaskādes efektu, palielinot cenas. Pastāv efektīvāki naudas līdzekļu iegūšanas instrumenti.

Par trim minētajiem grozījumiem balsoja vienlaicīgi.

Balsošanas rezultāts:

52: balsis par
91: balsis pret
9: atturējās

1.11. punkts - 2. grozījums, iesniedzis Sartorius kgs

Svītrot pēdējo teikumu šādi:

“FDN būtu progresīvi piemērojams nodoklis, jo finanšu iestāžu klienti un arī pašas šīs iestādes, kas ar tirdzniecību nodarbojas savās interesēs, ir sabiedrības turīgākā daļa. Turklāt valda viedoklis, ka finanšu nozare nerīkojas godīgi un neveic atbilstoša apjoma nodokļu maksājumus.”

Pamatojums

Tas ir apgalvojums bez pamatojuma. Finanšu nozare tāpat kā jebkura cita nozare rada nodokļu ienākumus. Ar kādu nozari ziņotājs to salīdzina? Kādus datus ziņotājs var sniegt, lai šādu apgalvojumu pamatotu?

Balsošanas rezultāts:

65: balsis par
102: balsis pret
10: atturējās

1.16. punkts - 3. grozījums, iesniedzis Sartorius kgs

Aiz 1.16. punkta pievienot šādu jaunu punktu:

“1.17 EESK uzskata, ka šāds nodoklis varētu negatīvi ietekmēt gala patērētāju, gan uzņēmumus, gan fiziskas personas, jo tas palielinātu aizņēmumu izmaksas un samazinātu ienākumus no ietaupījumiem.”

Pamatojums

Tas ir paties apgalvojums, tāpēc tam jābūt minētam atzinumā. Minētais nodoklis negatīvi ietekmēs reālās ekonomikas finansēšanu laikposmā, kad finansējums tai ir ļoti nepieciešams.

Balsošanas rezultāts:

62: balsis par
116: balsis pret
4: atturējās

Plenārsesija, pieņemot grozījumu, noraidīja šo teksta daļu specializētās nodaļas atzinumā, bet priekšlikums par šīs teksta daļas saglabāšanu ieguva vismaz ceturto daļu nodoto balsu.

5.3.1. punkts - 8. grozījums, iesniedzis Nyberg kgs

Grozīt šādi:

“Ierosinātas dažādas nodokļa likmes — no 0,1 % līdz 0,01 %. Visbiežāk pieminētā likme ir 0,05 %. Attiecībā uz globālo sistēmu ~~Arī~~ Komiteja iesaka noteikt šādu FDN likmi. Tā ir pietiekami zema, lai to varētu ieviest, neriskējot ietekmēt īstermiņa darījumus tik lielā mērā, ka tas varētu traucēt finanšu tirgus darbību. Ieviešot FDN kā Eiropas sistēmu, tomēr būtu jāapsver zemāka likme”

Balsošanas rezultāts:

102: balsis par
52: balsis pret
15: atturējās

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Iekšējā tirgus sociālā dimensija" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/15)

Ziņotājs: **JANSON kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 16. jūlijā saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Iekšējā tirgus sociālā dimensija".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 5. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (2010. gada 14. jūlija sēdē), ar 143 balsīm par, 15 balsīm pret un 19 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums

1.1. Sociālā dimensija ir viens no iekšējā tirgus pamatelementiem. Tai ir vairāki aspekti. Šajā atzinumā cita starpā aplūkoti ekonomiskie un tiesiskie aspekti. Nesenie notikumi raisa jautājumus par sociālās dimensijas spēju aizsargāt darba ņēmējus. Iekšējais tirgus nevar pienācīgi darboties bez spēcīgas sociālās dimensijas un iedzīvotāju atbalsta.

1.2. EESK ir noteikti pārliecināta, ka Eiropas Savienībai ir svarīga loma sociālajā jomā, jo dalībvalstis vienas pašas nespēj atrisināt sociālās problēmas. Lai radītu politisko atbalstu, solidaritāti un saskaņotību, Eiropas Savienībai jāpievērš lielāka uzmanība savas politikas sociālajiem aspektiem.

1.3. Daudzas nelabvēlīgas norises cita starpā ir radījušas apdraudējumu sociālajai dimensijai. Eiropas ekonomika piedzīvo smagākās problēmas pēdējo gadu desmitu laikā. Tikusi pieļauta finanšu burbuļu veidošanās, un novārtā pamesti kontroles mehānismi un tradicionālā risku novērtēšana. Tā rezultātā ir pieaudzis bezdarbs, un darba tirgus un sociālā situācija turpina pasliktināties. Tāpēc nodarbinātības jautājumiem arī turpmāk jābūt vienai no ES darba kārtības galvenajām prioritātēm. Lai finansētu labklājības sistēmas, Eiropai ir vajadzīga ilgtspējīga attīstība un augsts nodarbinātības līmenis apvienojumā ar kvalitatīvu darba tirgu.

1.4. Pēdējā desmitgadē sociālās aizsardzības sistēmās veiktas reformas, lai tajās veicinātu efektīvākus nodarbinātības stimulus ar mērķi nostiprināt darba vērtību un no jauna integrēt cilvēkus darba tirgū. Tomēr viens no panāktajiem rezultātiem ir nevienlīdzības palielināšanās, tādējādi saasinot sociālās problēmas. Nodarbinātībai un labklājības sistēmām ir izšķiroša nozīme nabadzības mazināšanā; bez sociālajiem pabalstiem palielinātos

nevienlīdzība un krīzes sociālā ietekme būtu straujāka un smagāka. Daudzās dalībvalstīs finanšu sistēmas stāvokļa strauja pasliktināšanās izraisa faktisku vai potenciālu valsts parāda krīzi, tādējādi radot ievērojamu spiedienu uz sociālās aizsardzības sistēmām. Daži iespējamie minētās problēmas risinājumi ir pastiprināta un ilgtspējīga saimnieciskā darbība, finanšu tirgu regulēšana un ieguldījumi pētniecībā un izglītībā.

1.5. Iekšējais tirgus ir "arēna", kurā izpausmi rod gan sociālā dimensija, gan citas dimensijas. Lai panāktu uzplaukumu, jāpanāk ilgtspējīga ekonomikas izaugsme un jārada darbavietas, kas savukārt rada nodokļu ieņēmumus, kuri veido pamatu sociālajiem maksājumiem. Bezdarba līmenis un fiskālā nelīdzsvarotība liecina par to, ka vēl daudz jādarā, lai uzlabotu pašreizējo situāciju.

1.6. Zināmas šaubas rodas par sociālās dimensijas tiesiskajiem aspektiem, jo Eiropas Kopienų Tiesas nolēmumi četrās lietās (*Viking*, *Laval*, *Rüffert* un *Luxemburg*) ir izraisījuši spraigas diskusijas politiskajās un akadēmiskajās aprindās saistībā ar iespējamām bažām par pieaugošo sociālā dempinga risku. Eiropas Parlaments, akadēmiskās aprindās, kā arī darba ņēmēju pārstāvības organizācijas⁽¹⁾ ir paudušas bažas par minētajiem nolēmumiem. Citi ir pārliecināti, ka EKT nolēmumi minētajās lietās sekmēs iekšējā tirgus darbības pilnveidošanu.

1.7. Tāpēc EESK pieprasa:

Istermiņā Komiteja aicina efektīvāk īstenot Direktīvu par darba ņēmēju norīkošanu darbā. EESK iesaka izskatīt iespēju izveidot "Eiropas interpolu sociālajā jomā", kas atbalstītu dalībvalstu darba inspekciju darbību.

⁽¹⁾ Eiropas Arodbiedrību konfederācija pārstāv 80 miljonus darba ņēmēju.

EESK aicina Komisiju novērtēt situāciju Eiropas Savienībā, ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) nesenos spriedumus.

EESK arī atbalsta Komisijas pasākumus sociālā dialoga stiprināšanai, tostarp:

- kvalitatīvāka sociālā dialoga veicināšanu un Eiropas mehānisma izveidi strīdu izšķiršanai un pušu samierināšanai,
- makroekonomiskā dialoga izvēšanu, lai novērstu jaunu finanšu krīzi.
- Eiropas sociāla modeļa popularizēšanu starptautiskajās attiecībās.

Vidējā termiņā EESK atbalsta Komisijas iniciatīvu, kurā precīzētas valstu iestāžu, uzņēmēju un darba ņēmēju juridiskās saistības, īstenojot Direktīvu par darba ņēmēju norīkošanu darbā, un ar kuru nodrošina šo noteikumu vispārēju piemērošanu. EESK uzskata, ka *Monti* ziņojumā izteiktais priekšlikums, tas ir, tiesības streikot, nav attiecināmas uz iekšējo tirgu, ir interesants, un uzskata, ka ar to varētu atrisināt dažas problēmas. Tomēr tam nevajadzētu izslēgt Direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā daļēju pārskatīšanu, lai konsekventi piemērotu darbavietas principu un ļautu ar likumu noteikt, ka par vienādu darbu, kas tiek veikts vienādos apstākļos, vienmēr jāpiemēro vienādi darba un atalgojuma nosacījumi.

Ilgtermiņā Eiropas Savienībai jātiecas panākt sociālās dimensijas stiprināšanu un iekšējā tirgus pilna potenciāla īstenošanu. Lisabonas līgums un tam pievienotā Pamattiesību harta vēl nav pilnībā ietekmējuši pamattiesību un ekonomisko tiesību savstarpējo līdzsvaru. Lai stiprinātu sociālo dimensiju, ir jānostiprina sociālās pamattiesības, un pamattiesību, tostarp sociālo tiesību, ierobežojumi jāveic ļoti mēreni. Lai sasniegtu šo mērķi, būtu jāizdara izmaiņas Līgumā.

2. Iekšējais tirgus un sociālā dimensija

2.1. EESK 1987. gadā pieņēma atzinumu ⁽²⁾ par iekšējā tirgus sociālajiem aspektiem. EESK ierosināja, lai Eiropas Kopiena nodrošina vairākas sociālās pamattiesības saistībā ar darba tirgu. Komiteja vēlējās nodrošināt, lai nesen izveidotā iekšējā tirgus darbība neradītu tirgus traucējumus, un uzsvērt, ka Kopiena izvirzījusi arī sociālus mērķus. Sociālā dimensija aptver Eiropas līmeņa tiesību aktus un vienošanās ar mērķi nodrošināt, ka darbavietās tiek ievērotas darba ņēmēju pamattiesības. Taču minētā mērķa sasniegšanai nepieciešama arī sadarbība, lai veicinātu nodarbinātību Eiropas Savienībā.

⁽²⁾ Sk. ESK 1987. gada 19. novembra atzinumu par tematu "Iekšējā tirgus sociālie aspekti", ziņotājs — *Beretta* kgs (OV C 356, 31.12.1987., 31.–33. lpp.).

2.2. Pēc minētā atzinuma Eiropas Komisija publicēja vairākus dokumentus, ar kuriem tika aizsākta iekšējā tirgus sociālās dimensijas plašāka un dziļāka interpretācija ⁽³⁾. Komisija norādīja, ka "iekšējā tirgus sociālā dimensija ir viens no šā projekta pamatelementiem, jo runa ir ne tikai par ekonomikas izaugsmes stiprināšanu un Eiropas uzņēmumu ārējās konkurētspējas palielināšanu, bet arī par visu pieejamo resursu efektīvāku izmantošanu un vienotā tirgus priekšrocību tainīgu sadalījumu" ⁽⁴⁾.

2.3. EESK 1989. gadā sniedza ievērojamu ieguldījumu Sociālās hartas izstrādē, ar kuru darba ņēmējiem noteiktas sociālās pamattiesības, kuru ievērošanu nedrīkst apdraudēt konkurences spiediena dēļ vai konkurētspējas paaugstināšanas labā. EESK uzskata, ka šādu pamattiesību ievērošana paredz, ka tās nedrīkst ierobežot bez attaisnojoša iemesla.

2.4. Šajā atzinumā mēģināts aplūkot dažus no svarīgākajiem nesenajiem notikumiem, kas ietekmējuši sociālās dimensijas funkcionēšanas iespējas. Pēdējos gados EESK ir pieņēmusi arī citus atzinumus par sociālo dimensiju, kuri daļēji izmantoti šā atzinuma izstrādē ⁽⁵⁾. Viens no izejas punktiem ir atziņa, ka sociālajā tirgus ekonomikā iekšējais tirgus nevar pienācīgi darboties bez spēcīgas sociālās dimensijas vai Eiropas iedzīvotāju atbalsta. Pienācīgi funkcionējošam vienotam tirgum ir daudz priekšrocību, un tās ir svarīgas uzņēmumiem, strādājošajiem, iedzīvotājiem un ekonomikai kopumā. Tomēr no līgumu preambulas izriet, ka iekšējais tirgus tika veidots kā instruments iedzīvotāju labklājības veicināšanai un nevis kā pašmērķis.

2.5. Tādējādi sociālajai dimensijai ir četri galvenie iemesli:

- personu brīva pārvietošanās;
- pastāv nedalāmas sociālās tiesības, ko katrai sabiedrībai jāpieņem un jāievēro jebkādos apstākļos; tās ir tiesības uz kolektīvu rīcību, arodbiedrību brīvība un brīvība risināt sarunas par darba koplīgumiem, kā arī citas tiesības, kas iekļautas Starptautiskās Darba organizācijas pamatkonvencijās un starptautiskajās un Eiropas konvencijās par sociālajām un individuālajām tiesībām;

⁽³⁾ Piemēram, Komisijas darba dokuments "Iekšējā tirgus sociālā dimensija", SEC (88) 1148 galīgā redakcija, 14.09.1988. un Komisijas paziņojums par tās rīcības programmu saistībā ar Kopienas Hartas par darba ņēmēju sociālajām pamattiesībām īstenošanu, COM(89) 568 galīgā redakcija, 29.11.1989.

⁽⁴⁾ Komisijas darba dokuments "Iekšējā tirgus sociālā dimensija", SEC (88) 1148 galīgā redakcija, 14.09.1988.

⁽⁵⁾ Sk. EESK atzinumus:

- 2006. gada 6. jūlija atzinums par tematu "Sociālā kohēzija — pamatojot Eiropas sociālo modeli", ziņotājs — *Ehnmark* kgs (OV C 309, 16.12.2006., 119.–125. lpp.),
- 2008. gada 9. jūlija atzinums par tematu "Jauna ES sociālās politikas rīcības programma", ziņotājs — *Olsson* kgs (OV C 27, 03.2.2009., 99.–107. lpp.) un
- 2009. gada 4. novembra atzinums par tematu "Lisabonas stratēģija pēc 2010. gada", galvenais ziņotājs — *Greif* kgs (OV C 128, 18.05.2010., 3.–9. lpp.).

— stiprināt iekšējā tirgus darbību un mazināt tā negatīvo ietekmi, lai panāktu atbalstu politiskiem un ekonomiskiem projektiem un palielinātu sociālo kohēziju;

— sociālā politika ir arī nozīmīgs elements konkurētspējas uzlabošanā.

2.6. “Sociālā politika” ir dalībvalstu un Eiropas līmeņa kopīga kompetence. Lielākā daļa noteikumu šajā jomā tika pieņemti, lai nodrošinātu pārvietošanās brīvību darba ņēmējiem un brīvību veikt uzņēmējdarbību iekšējā tirgū. Neraugoties uz to, sociālās dimensijas loma kļuva arvien nozīmīgāka. Turpmākie līgumi paplašināja balsu vairākuma sistēmas piemērošanu tādās jomās kā vienlīdzīgas iespējas regulējošie tiesību akti, darba ņēmēju informēšana un uzklauššana un nodarbinātības veicināšanas pasākumi. Tomēr tiesību aktiem nebija (un nav) juridiska pamata, lai tos attiecinātu uz tādiem jautājumiem kā darba samaksa, biedrošanās tiesības, tiesības streikot vai tiesības uz lokautu, lai gan šie jautājumi ir pieminēti EKT spriedumos un ES tiesību aktos. Ar Nicas līgumu Eiropas Savienības Pamattiesību hartai tika piešķirts oficiāls statuss. Ar Lisabonas līgumu šīs tiesības tikušas oficiāli apstiprinātas, nosakot Pamattiesību hartu par saistošu.

2.7. Sociālā politika galvenokārt ietilpst dalībvalstu kompetencē. Tomēr sociālās problēmas, ko izraisa norises pasaulē un Eiropā, ietekmē dalībvalstu iedzīvotājus, un tādēļ ir nepieciešama saskaņota Eiropas līmeņa pieeja. Eiropas Savienība ir risinājusi dubultās kompetences dilemmu, izmantojot dažādas metodes. Tā ir centusies saglabāt sociālās normas, nosakot virkni minimālo standartu. Vēl viena pieeja ir atklātā koordinācijas metode. Atklāto koordinācijas metodi var piemērot labāk un efektīvāk, izmantojot nesen ieviesto “kopīgo principu” pieeju un ļaujot organizētajai pilsoniskajai sabiedrībai Eiropas līmenī piedalīties Lisabonas stratēģijas mērķu formulēšanā un pat to apspriešanā⁽⁶⁾.

2.8. Eiropas tiesību aktu kopums sociālajā jomā ir ievērojams: kopš Eiropas Savienības izveides pieņemtas aptuveni 70 direktīvas un regulas. Lielākā daļa no tām pieņemtas pēc 1985. gada. EESK ir noteikti pārliecināti, ka Eiropas Savienībai ir svarīga sociālā loma. Dalībvalstis vienas pašas nespēj atrisināt sociālās problēmas. Lai radītu politisko atbalstu, solidaritāti un saskaņotību, Eiropas Savienībai jāpievērš lielāka uzmanība savas politikas sociālajiem aspektiem, vienlaikus ievērojot subsidiaritātes principu.

⁽⁶⁾ EESK 2008. gada 4. decembra atzinums par tematu “Atjauninātas Lisabonas stratēģijas efektīva pārvaldība”, galvenā ziņotāja — Florio kdze (OV C 175, 28.07.2009., 13.–19. lpp.).

3. Pašreizējās norises

3.1. Ekonomikas attīstība

3.1.1. Eiropas ekonomika saskaras ar smagākajām problēmām pēdējo gadu desmitu laikā. Kopš 2008. gada otrā pusgada⁽⁷⁾ pasaules ekonomika piedzīvojusi strauju ekonomisko lejupslīdi, kas izrādījusies daudz nopietnāka, nekā tika gaidīts vairumā valstu. Tiklīdz valstu ekonomikās bija vērojamas pazīmes, kas liecināja par atlabšanu pēc banku krīzes, tās no jauna apdraud valsts parāda krīze un veicamo bargo korektīvo pasākumu slogs.

3.1.2. Pieaug bezdarbs, kas padara situāciju vēl smagāku. Finanšu krīzes netiešās ietekmes un aizdevēju prasību dēļ ir veikti labklājības sistēmu, pensiju un sociālo pabalstu samazinājumi. Tas saasinās nabadzības problēmu un nostādīs vismazāk aizsargātās sabiedrības grupas nelabvēlīgā situācijā, tādējādi radot apburto loku. Daudzi Eiropas uzņēmumi, neraugoties uz krīzes ietekmi, sadarbibā ar valsts nodarbinātības dienestiem ir veikuši pasākumus, lai saglabātu savu darbaspēku, tādējādi nodrošinot cilvēkiem darbu.

3.1.3. Pēkšņā notikumu attīstība un to straujā izplatīšanās norāda uz jauniem globalizētās ekonomikas fenomeniem. Tam ir daudzi iemesli. Monetārā un valūtas maiņas politika, kuras sekas bija nesamērīga likviditāte; atsevišķu jomu vai tirgus dalībnieku nepietiekams regulējums vai tā pilnīgs trūkums; tiekšanās pēc nereāli augstas peļņas, tirgus dalībniekiem, kā arī uzraudzības un regulējošajām iestādēm nepietiekami novērtējot vai neapzinoties ar to saistītos riskus; pārmērīgas parādsaistības; makroekonomikas politiku nepietiekama koordinēšana un neatbilstošas strukturālās reformas⁽⁸⁾.

3.1.4. Neizbēgami rodas jautājums, vai ES pašreizējā ekonomikas sistēma ar tās nepietiekamo makroekonomisko dialogu patiesībā nav saasinājusi šo krīzi? Rezultātā tikuši vājināti automātiskie stabilizatori, notikusi strauja kredītu un nevis faktiskā atalgojuma attīstība, palēninājusies izaugsme un samazinājusies iespējamība atklāt finanšu burbuļus. EESK uzskata, ka privāto parādu (bankas) pārvēršana valsts parādā (valstis un iedzīvotāji) pārmērīgi noslogo iedzīvotājus, it īpaši tāpēc, ka valsts finanšu situācijas pasliktināšanās un Stabilitātes un izaugsmes pakta uzliktie ierobežojumi rosina jautājumu par to, kā nākotnē tiks finansēti nozīmīgi ieguldījumi labklājības sistēmās.

3.1.5. Krīzes pēdējais posms atklāja, ka daudzām dalībvalstīm ir ilgtermiņā nepieņemams budžeta deficīts. Korektīva rīcība publisko finanšu atjaunošanai radīs milzīgu slogu nodokļu sistēmām, sociālajai politikai un sociālajām programmām.

⁽⁷⁾ Eiropas Komisijas ekonomikas prognoze, 2009. gada pavasarī.

⁽⁸⁾ Sk. EESK 2009. gada 15. janvāra atzinumu par tematu “Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns”, ziņotājs — Delapina kgs (OV C 182, 04.08.2009., 71.–74. lpp.).

3.1.6. Jāatzīmē, ka, neraugoties uz dalībvalstu valsts subsīdiju trūkumiem, kā arī ņemot vērā darba aizsardzību, Komisija apsver šo subsīdiju izmantošanu Eiropas līmenī. Atzīstami, ka konkurences politikā, it sevišķi attiecībā uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem un valsts subsīdijām bankām, tiek ņemts vērā sociālekonomiskais mērķis, proti, visā Eiropā saglabāt vienlīdzīgus konkurences nosacījumus.

3.1.7. EESK iepriekš⁽⁹⁾ ir norādījusi, ka Eiropas ekonomikas politikas veidotāji ir sapratuši, ka viņu līdz šim pārmērīgā pievēršanās piedāvājuma aspektiem ir jāpapildina ar makroekonomikas politiku ciklisku krīžu novēršanai. EESK tāpat atzinīgi novērtējusi apņemšanos nodrošināt labāku aizsardzību mazāk aizsargātajiem sabiedrības locekļiem un efektīvāk koordinēt ekonomikas politiku. Tomēr Komiteja ir uzsvērusi, ka ES ekonomikas atveseļošanas plāna mērogs ir relatīvi neliels salīdzinājumā ar citos pasaules reģionos pieņemtajām pasākumu paketēm.

3.2. Iekšējā tirgus attīstība

3.2.1. EESK vairākos atzinumos⁽¹⁰⁾ ir ļoti atzinīgi novērtējusi iekšējā tirgus izveidi un attīstību. Iekšējais tirgus, kas aptver visas dalībvalstis un EEZ valstis, sniedz priekšrocības patērētājiem, uzņēmumiem un darba ņēmējiem, nodrošinot vienotu normatīvo vidi personu brīvai mobilitātei un preču, kapitāla un pakalpojumu brīvai aprītei.

3.2.2. Komisija ir izklāstījusi savu redzējumu par vienotā tirgus nākotni⁽¹¹⁾. Tajā norādīts, ka vienotais tirgus rada priekšrocības patērētājiem un uzņēmumiem un ka tas ir sekmējis jaunu darbavietu radīšanu, kā arī veicinājis izaugsmi, konkurētspēju un jauninājumus. Saskaņā ar Komisijas paziņojumu galvenās jomas, kurām nākotnē jāpievēršas, ir šādas:

— patērētāji un uzņēmumi, attiecībā uz kuriem vienotajam tirgum jāsniedz labāki rezultāti un lielāks labums, lai attaisnotu patērētāju un uzņēmumu cerības un kļiedētu viņu bažas;

— globalizācijas radīto problēmu risināšana;

— zināšanu un inovācijas brīvas aprītes noteikšana par “piekto brīvību”;

⁽⁹⁾ Turpat.

⁽¹⁰⁾ Sk. EESK 2009. gada 14. maija atzinumu par tematu “Dalībvalstu radīto tiesisko šķēršļu ietekme uz ES konkurētspēju”, ziņotājs — van Iersel kgs (OV C 277, 17.11.2009., 6.–14. lpp.).

⁽¹¹⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Vienots tirgus 21. gadsimta Eiropai” (COM(2007) 724 galīgā redakcija).

— sociālā un vides dimensija, kurā Komisija sola uzlabot ietekmes novērtējumus, lai efektīvāk paredzētu pārmaiņas tirgū.

Iekšējā tirgus visbūtiskākā nepilnība bija nespēja stimulēt nodarbinātību un saimniecisko darbību, veicinot investīciju iepilšanu. Jo īpaši, nav izdevies veidot un attīstīt tehnoloģiju un pētniecību, lai ieliktu pamatus ekonomikas pārejai. Ja šīs nepilnības neizdosies labot, Eiropas ekonomiskā attīstība salīdzinājumā ar pārējo pasauli būs lēna.

3.2.3. EESK aicina veidot labāku līdzsvaru starp sociālo attīstību, labvēlīgu ekonomisko vidi un vides aizsardzību, kas ir būtiski faktori, lai nodrošinātu iekšējā tirgus netraucētu darbību un veicinātu ilgtermiņa ilgtspējīgu attīstību. Jo dziļāka ir iekšējā tirgus integrācija, jo svarīgāk ir īstenot līgumu mērķi nodrošināt iedzīvotāju labklājību, un līdz ar to jānodrošina labāka sociālā aizsardzība. Eiropas Savienībai, kurā darbojas 27 darba tirgi ar atšķirīgām likumdošanas tradīcijām, jānodrošina, lai noteikumi par iekšējo mobilitāti nevājinātu jau pastāvošās sistēmas. Jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka dalībvalstu konkurence kopējā tirgū ir vērsta uz inovāciju un nav neproduktīva vai pat iznīcinoša⁽¹²⁾.

3.2.4. Krīze Eiropā izraisīs arī uzņēmumu pārstrukturēšanas vilni. EESK norāda, ka ES šobrīd nav kopēja stratēģiska redzējuma ne par to, kā cīnīties ar šādas pārstrukturēšanas negatīvajām sekām, ne arī par to, kā izmantot iespēju, lai paaugstinātu ES ekonomikas konkurētspēju globālajā ekonomikā. EESK aicina Komisiju sadarībā ar sociālajiem partneriem izstrādāt Eiropas nostāju, lai aizsargātu visus darba ņēmējus, kurus skar pārstrukturēšanas procesi. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē Eiropas sociālo partneru iniciatīvu veikt pētījumu par pārstrukturēšanu ES un izveidot “ceļvedi” uzņēmumiem par to, kā efektīvāk iesaistīties pārstrukturēšanas procesā.

3.2.5. EESK⁽¹³⁾ ir norādījusi: ja Eiropa ilgtermiņā vēlas saglabāt konkurētspēju, iekšējam tirgum ir jānodrošina ilgtspējīga izaugsme ilgā laika posmā, un tas nozīmē, ka jāņem vērā arī vides dimensija. Mērķis ir ievērojami uzlabot iekšējā tirgus darbību sociālajā tirgus ekonomikā un nodrošināt sociālo pamattiesību ievērošanu. EESK arī uzsvērusi, ka gadījumā, ja tas būs nepieciešami un vēlami, pēc iespējas ātrāk būtu jāīsteno piemēroti, īpaši pasākumi, lai aizsargātu darba ņēmējus, un norādījusi, ka ekonomiskās brīvības un konkurences noteikumi nedrīkst būt pārāki par sociālajām pamattiesībām⁽¹⁴⁾. EESK vienlaikus apzinās, ka jāveicina darbavietu radīšana un jāsekmē uzņēmējdarbība, kā arī jārada veselīga un ilgtspējīga dalībvalstu ekonomika.

⁽¹²⁾ Integrētais ziņojums par Lisabonas stratēģijas īstenošanu un nākotni pēc 2010. gada.

⁽¹³⁾ Sk. EESK 2009. gada 14. janvāra atzinumu par tematu “Iekšējā tirgus sociālā un vides dimensija”, ziņotājs — Adamczyk kgs (OV C 182, 04.08.2009., 1.–7. lpp.).

⁽¹⁴⁾ Sk. EESK 2009. gada 14. maija atzinumu par tematu “Dalībvalstu radīto tiesisko šķēršļu ietekme uz ES konkurētspēju”, ziņotājs — van Iersel kgs (OV C 277, 17.11.2009., 6.–14. lpp.).

3.2.6. Lai iekšējais tirgus pilnībā spētu pildīt savus uzdevumus, jānovērš divas nepilnības, proti, jāpievērš lielāka uzmanība un jānodrošina lielāka juridiskā noteiktība vispārējās nozīmes pakalpojumiem, kuriem pašreizējās ekonomiskās krīzes laikā ir bijusi ievērojama nozīme ekonomikas stabilizēšanā, un jāattīsta starptautiskā dimensija. Eiropas Savienībai starptautiskajā līmenī kā attīstības faktoru jāpopularizē Eiropas sociālo modeli un jāapliecina sava identitāte kā kopienai, kuras locekļi savstarpēji viens otru atbalsta un kura aktīvi darbojas starptautiskos forumos ar mērķi veidot stingrāku pamatu globalizācijai. Lai globalizācija būtu taisnīga, savos ar tirdzniecību saistītajos un citos starptautiskajos nolīgumos Eiropai jācenšas panākt vienlīdzīgāku tirdzniecības un globalizācijas apstākļu nodrošināšanu.

3.2.7. EESK ir noteikti pārliecināta, ka mobilitātei Eiropā arī turpmāk jābūt vienai no ES politiskajām prioritātēm. Saistībā ar to EESK ir aicinājusi tās dalībvalstis, kuras turpina piemērot pārejas noteikumus attiecībā uz personu brīvu pārvietošanos, ievērot līgumos noteiktās procedūras un atcelt minētos noteikumus ⁽¹⁵⁾.

3.3. Sociālo/labklājības sistēmu attīstība

3.3.1. Neraugoties uz daļēju ekonomikas augšupeju, nodarbinātības rādītāji un sociālā situācija turpinās pasliktināties, jo īpaši, ņemot vērā pašreizējos pasākumus valsts parāda krīzes risināšanai. Komisija ziņo, ka prognozētie bezdarba rādītāji nākamajos divos gados sasniegs tādu līmeni, kāds nav pieredzēts daudzus gadus desmitus ⁽¹⁶⁾.

3.3.2. Dalībvalstīs veiktie pasākumi pozitīvi ietekmējuši nodarbinātības rādītāju un zema bezdarba līmeņa saglabāšanu. Šajā sakarā minama ieguldījumu veicināšana, darba koplīgumu slēgšanas sarunu rīkošana un valsts bezdarbnieku atbalsta shēmu finansēti īpaši darba tirgus pasākumi. Dažos pasākumos tika izmantots "iekšējais elastīgums", piemēram, dažādas shēmas darba stundu skaita samazināšanai apvienojumā ar apmācību. Daļēji šādu noteikumu trūkuma dēļ dažās valstīs ir notikusi masveida atlaišana ⁽¹⁷⁾.

3.3.3. Nodarbinātības jautājumi jāizvirza par ES darba kārtības galveno prioritāti. Eiropai vajadzīgs augsts nodarbinātības līmenis apvienojumā ar kvalitatīvu darba tirgu. Kvalitatīvai nodarbinātībai ir vajadzīga kvalitatīva uzņēmējdarbība, kā arī ieguldījumi publiskajā un privātajā sektorā, lai nodrošinātu

starptautisko konkurētspēju. Labklājības sistēmu finansēšana ir atkarīga no Eiropas darba tirgus spējas piesaistīt pēc iespējas vairāk darba ņēmēju. Eiropā vēl aizvien pastāv šķēršļi pilnīgas nodarbinātības sasniegšanai. Lai Eiropā nākotnē nodrošinātu augstu nodarbinātības līmeni, galvenā uzmanība pārorientēta uz elastdrošību, nodarbinātības iespējām, augstāku nodarbinātību, kā arī izglītību un apmācību, jo tās var palīdzēt izveidot efektīvākus darba tirgus. Turklāt par visaugstāko prioritāti būtu jānosaka pasākumi, kas sekmē darbavietu radīšanu un uzņēmumu dibināšanu, kā arī pasākumi, kas sekmēs ilgtspējīgu investīciju ieplūšanu.

3.3.4. Pēdējos desmit gados labklājības sistēmās ir īstenotas reformas ar mērķi veicināt efektīvākus nodarbinātības stimulus sociālās aizsardzības sistēmās saskaņā ar filozofiju, kas orientēta uz piedāvājumu, sociālo pabalstu samazināšanu un stingrākiem atbilstības kritērijiem. Tiek uzskatīts, ka šādi pasākumi mazina bezdarbu. Labklājības sistēmām jānodrošina līdzsvars starp palīdzību cilvēkiem darba meklēšanā un ienākumu atbalstu bezdarba gadījumā.

3.3.5. Šādu pasākumu efektivitāte ir atklāts jautājums. Pēdējo divdesmit gadu laikā vērojams nevienlīdzības pieaugums. Labklājības sistēmām ir izšķiroša nozīme nabadzības mazināšanā; bez sociālajiem pabalstiem palielinātos nevienlīdzība, un krīzes sociālā ietekme būtu straujāka un smagāka. Pastāv risks, ka pašreizējā krīze varētu apstādināt nodarbinātības pieauguma tendenci un uzlabojumus pārrobežu sociālajā kohēzijā, vienlaikus pastiprinot Eiropā ilgtermiņa tendenci ienākumu nevienlīdzības pieaugumam valstu iekšienē ⁽¹⁸⁾.

3.3.6. Pretkrīzes pasākumi daudzās dalībvalstīs ir devuši pozitīvus rezultātus. No otras puses, Komisija ⁽¹⁹⁾ norāda, ka daudzās valstīs bezdarbnieki nesaņem ienākumu atbalstu. Dažos gadījumos vērojamas nepilnības šo pabalstu mērķtiecīgā izsniegšanā, kas liecina, ka pabalstu sistēmas ne tikai nespēj nodrošināt visaptverošu drošības tīklu, bet arī nav pienācīgi vērstas uz tiem, kam šis atbalsts ir vajadzīgs visvairāk. Ir apdraudēta šo sistēmu stabilitāte un ilgtspēja ⁽²⁰⁾. Ņemot vērā ekonomikas krīzes sekas un demogrāfisko attīstību, pastāv risks, ka labklājības sistēmas turpmāk nevis nodrošinās dzīves kvalitātes standartus, bet gan vienkārši noteiks minimālos standartus. Jo īpaši tas attiecas uz gadījumiem, kad sociālo maksājumi jau ievērojami pārsniedz dažu dalībvalstu fiskālos ieņēmumus. Lai gan ES valstīs ražīguma līmenis turpina pieaugt, tomēr pieaug arī nabadzības līmenis. Būtu jāapsver, kāpēc šķiet neiespējami apmierināt iedzīvotāju pamatvajadzības un nodrošināt pienācīgu darbu. Ilgtermiņā viens no risinājumiem ir publiskā un privātā sektora ekonomikas izaugsme, kuru virza konkurētspējīgu uzņēmumu attīstība.

⁽¹⁵⁾ Sk. EESK 2009. gada 25. marta atzinumu par tematu "Faktori, kas kavē mobilitāti iekšējā darba tirgū", ziņotāja — *Drbalová* kdze (OV C 228, 22.09.2009., 14.–23. lpp.).

⁽¹⁶⁾ Eiropas Komisijas ekonomikas prognoze, 2009. gada pavasaris.

⁽¹⁷⁾ *Vera Glassner* un *Béla Galgóczi*, "Plant-level responses to the economic crisis in Europe" (Eiropas uzņēmumu reakcija uz krīzi), WP 2009.01. ETUI (Eiropas Arodbiedrību institūts).

⁽¹⁸⁾ Šī pieaugošās nevienlīdzības tendence ir vērojama arī ESAO valstīs.

⁽¹⁹⁾ Sociālā situācija Eiropas Savienībā 2008. gadā.

⁽²⁰⁾ IRES 115.

3.3.7. Tomēr, lai saglabātu ES spēju nodrošināt piemērotu aizsardzību pret riskiem un apvienot ekonomikas izaugsmi ar sociālo progresu, ir jāpastiprina reformu process. Lai nodrošinātu piemērotu aizsardzību, jāpanāk kopīgs progress, paaugstinot nodarbinātības līmeni, ražīgumu, veidojot piemērotas fiskālās sistēmas un Eiropas sociālo sistēmu ilgtspēju un iespējas.

3.4. Tiesu prakses attīstība

3.4.1. EKT nolēmumi četrās lietās (*Viking*, *Laval*, *Rüffert* un *Luxemburg* ⁽²¹⁾) ir izraisījuši spraigas debates politiskajās un akadēmiskajās aprindās un palielinājuši gan pamatotas, gan nepamatotas bažas par pieaugošo sociālā dempinga risku. Šie nolēmumi ir izraisījuši arī Eiropas iestāžu un sociālo partneru reakciju.

3.4.2. Eiropas Parlaments, reaģējot uz EKT nolēmumiem, 2008. gada oktobrī pieņēma rezolūciju ⁽²²⁾. Parlaments secināja, ka pakalpojumu sniegšanas brīvība nav pārāka par Eiropas Savienības Pamattiesību hartā ietvertajām pamattiesībām, jo īpaši arodbiedrību tiesībām apspriest, noslēgt un īstenot koplīgumus un kolektīvi rīkoties. Parlaments arī norādīja, ka pašreiz spēkā esošajos Kopienas tiesību aktos ir trūkumi un tie ir pret-runīgi. Taču tas nav bijis Kopienas likumdevēja nolūks; tiesību aktu mērķis bijis rast taisnīgu līdzsvaru starp pakalpojumu sniegšanas brīvību un darbinieku tiesību aizsardzību.

3.4.3. Akadēmisko aprindu debatēs ⁽²³⁾ tika pausta kritiska attieksme. Vairāk nekā simts Eiropas juristu un akademiķu, kas specializējušies darba tiesību jomā, 2009. gada jūnijā nosūtīja valstu un valdību vadītājiem atklātu vēstuli, paužot nopietnas bažas par sociālo pamattiesību pasliktināšanos un neseno EKT spriedumu ietekmi uz darba ņēmēju tiesībām un viņu organizācijām. Viņi arī izteica bažas par spriedumu radītajām nopietnajām problēmām saistībā ar darba ņēmēju tiesību efektīvu aizsardzību. Vēstules autori stingri norādīja, ka sociālās pamattiesības nedrīkst pakārtot iekšējā tirgus brīvībām un konkurences tiesībām, bet drīzāk tās būtu pilnībā jāatzīst par Eiropas Savienības ilgtspējīgas ekonomiskās un sociālās attīstības neatņemamu priekšnosacījumu.

3.4.4. Eiropas sociālie partneri 2009. gada marta beigās pēc Eiropas Komisijas un ES prezidentvalsts Francijas lūguma uzsāka kopīgu EKT nolēmumu analīzi. Šajā nolūkā tika izveidota *ad hoc* grupa, kura savā darbā ir pievērsusies ierobežotam galveno

jautājumu lokam, piemēram, attiecības starp saimniecisko brīvību un sociālajām tiesībām; šķēršļi, kas jālikvidē, un nosacījumi, kuri jārada, lai uzlabotu pakalpojumu brīvu apriti un sniegšanu; pārrედzamības un tiesiskās palāvības jautājums un problēma, ko rada dalībvalstīs spēkā esošo darba attiecību sistēmu daudzveidības ievērošana ⁽²⁴⁾.

3.4.5. Respektējot EKT prerogātīvu interpretēt esošo regulējumu, EESK uzskata, ka spriedumi rada pamatu bažām vairāku iemeslu dēļ, kā arī ir nepieciešams veikt analīzi par šiem spriedumiem un izskaidrot to sekas.

3.4.5.1. Ekonomisko brīvību un sociālo pamattiesību hierarhija

Laval un *Viking* lietās EKT atzina, ka tiesības uz kolektīvu rīcību ir pamattiesību un tādējādi arī ES tiesību sastāvdaļa, vienlaikus uzsverot, ka tā nav augstāka par citiem ES tiesību principiem, tādiem kā, piemēram, pakalpojumu sniegšanas brīvība vai brīvība veikt uzņēmējdarbību. Turklāt EKT piešķīra pakalpojumu sniegšanas brīvībai un brīvībai veikt uzņēmējdarbību tiešu horizontālo ietekmi. EKT norādīja, ka protesta akcijas var tikt pieļautas tikai tad, ja tām ir "legitīms un ar Līgumu saderīgs mērķis un ja tās attaisno primārie vispārējo interešu iemesli, taču šādā gadījumā tām vēl ir jābūt piemērotām, lai nodrošinātu attiecīgā mērķa sasniegšanu, un tās nevar pārsniegt to, kas nepieciešams šī mērķa sasniegšanai." ⁽²⁵⁾ Līdz ar to atzīt, ka kolektīva rīcība ir pamattiesību daļa, nozīmē atzīt šīs tiesības kā principu, taču ne reālu praksi. Pamatojoties uz šo, EKT secināja, ka kolektīva rīcība ir minēto brīvību ierobežojums, un uzdeva jautājumu, vai šis ierobežojums ir attaisnojams. Tas nozīmē, ka kolektīva rīcība vienmēr tiks vērtēta saistībā ar ierobežojumiem, ko tā rada ekonomiskajām brīvībām. Akadēmiskās aprindas ir norādījušas, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesa ⁽²⁶⁾ nesenas lietās ir izskatījusi šo jautājumu no pretējās perspektīvas, proti, jautājumu par to, kādi ierobežojumi cilvēktiesību jomā ir pieņemami. EKT nolēmumi liek bažīties par iespējamu neatbilstību Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksei.

3.4.5.2. Pamattiesību ierobežojumi

Tiesa pirmo reizi ir taisījusi spriedumu par valsts līmeņa kolektīvas rīcības ierobežojumiem starptautiskā kontekstā. Pēc EESK domām, īpašu satraukumu rada tas, ka EKT šajā jautājumā ir ieviesusi samērīguma pārbaudi. Šī pārbaude ne tikai apšauba vienu no pamattiesību iezīmēm, proti, tiesības uz kolektīvu rīcību, bet arī ierobežo tiesības streikot. Ņemot vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumus un reakciju, EESK uzsver, ka ekonomisko brīvību un sociālo pamattiesību ierobežojumu noteikšanas process ir atkarīgs arī no turpmākiem spriedumiem un jautājumiem, ko tie raisīs.

⁽²¹⁾ Lieta C-438/05 *Viking*, lieta C-341/05 *Laval*, lieta C-346/06 *Rüffert*, lieta C-319/06 Komisija/Luksemburga.

⁽²²⁾ Eiropas Parlamenta 2008. gada 22. oktobra rezolūcija par uzdevumiem, kas jārisina saistībā ar koplīgumiem ES (2008/2085(INI)).

⁽²³⁾ <http://www.etui.org/en/Headline-issues/Viking-Laval-Rueffert-Luxembourg/2-Articles-in-academic-literature-on-the-judgements>.

⁽²⁴⁾ Ziņojums par Eiropas sociālo partneru kopīgo darbu ar EKT nolēmumiem *Viking*, *Laval*, *Rüffert* un *Luxembourg* lietās.

⁽²⁵⁾ Lieta C-438/05 *Viking* (75).

⁽²⁶⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesas lieta *Demir and Baykara v. Turkey* (sūdzības numurs 34503/97).

3.4.5.3. Direktīva par darba ņēmēju norīkošanu darbā

Direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā mērķis ir nodrošināt nepieciešamo saskaņošanu, vienlaikus ievērojot dalībvalstu dažādo politiku, koordinējot darba ņēmēju pagaidu norīkošanu darbā ārvalstīs. EKT secināja, ka radušos problēmu cēlonis ir dažu Direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā normu nepietiekamā ieviešana valstu normatīvajos aktos (*Laval*), neatbilstoši valsts tiesību akti (*Rüffert*)⁽²⁷⁾ vai Direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā pārāk plaša interpretācija un neskaidri, kā arī nepamatoti kontroles pasākumi (*Luxembourg*).

EKT uzskata, ka minētā direktīva nenosaka vienādu attieksmi, bet gan nodrošina, lai attiecībā uz darbā norīkotiem darba ņēmējiem tiktu ievērotas minimālās prasības. Tādējādi tā pēc būtības ir maksimālās un nevis minimālās normas nosakoša direktīva. Tomēr EKT nolēmumi darba devējiem nav šķērslis piemērot labvēlīgākus nodarbinātības noteikumus un nosacījumus. Direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā 3. panta 7. punkta mērķis ir nodrošināt, lai minimālo standartu piemērošana mītnes dalībvalstī neradītu darba apstākļu pasliktināšanu salīdzinājumā ar darba ņēmēja tiesībām viņu izcelsmes valstī. Ir izskanējis viedoklis, ka šo nolēmumu ietekmē tiek zaudētas dažas no iespējām — ar tiesību aktu vai darba ņēmēju labā noslēgtu koplīgumu palīdzību — valsts līmenī noteikt augstākus standartus, kas pārsniedz direktīvā noteiktos obligātos minimālās aizsardzības noteikumus.

Tas savukārt kropļo konkurenci dalībvalstu iekšienē un iekšējā tirgū kopumā, kurā vietējiem uzņēmumiem ir jāievēro valsts vai koplīgumu noteikumi, kamēr konkurenti no citām dalībvalstīm var piemērot minimālos noteikumus.

3.4.5.4. Pretrunas starp dažādām tiesību sistēmām

Vēl viens minēto spriedumu rezultāts ir pretruna starp Kopienas tiesību aktiem un starptautiskajiem standartiem⁽²⁸⁾. Turklāt var pierādīt, ka starp SDO 87. un 98. konvenciju, kā arī Eiropas Sociālās hartas 6. panta 4. punktu un attiecīgo iestāžu tiesu praksi pastāv tiesību normu pretruna, kā to secinājušas Starptautiskās Darba organizācijas uzraudzības iestādes (Apvienotajā Karalistē — BAPA).

4. Secinājumi

4.1. Pēdējos gados, kā arī pašreizējās krīzes laikā ir palielinājies risks, ka pieaugs sociālā nevienlīdzība. Turklāt arī pašas ES

⁽²⁷⁾ Tiesa *Rüffert* lietā lēma, ka konkurences priekšrocība maksāt zemāku atalgojumu ir daļa no brīvības sniegt pakalpojumus, un tāpēc tā ir aizsargājama.

⁽²⁸⁾ EKT spriedumā *Rüffert* lietā netika ņemta vērā Starptautiskās Darba organizācijas 94. konvencija, un tāpēc interpretācija rada pretrunas starp dažādām tiesību sistēmām.

pieņemtie lēmumi ir palielinājuši sociālo un konkurences izkropļojumu risku. Norises ekonomikā, sociālajā un tiesu praksē jomā rada risku nonākt situācijā, kurā būtu apdraudēta iekšējā tirgus sociālā dimensija un EESK 1987. gada atzinumā minēto pamattiesību un pamata sociālo tiesību ievērošana. Tāpēc iekšējā tirgus sociālā dimensija turpmākajos gados jāizvirza par vienu no prioritātēm, bet, lai uzlabotu ekonomiskos aspektus — nodarbinātību, sociālos maksājumus, nodokļu ieņēmumus —, Eiropas Savienībai būs jānovērš iekšējā tirgus nespēja sekmēt izaugsmi ar augstas kvalitātes darbavietām, kvalitatīviem uzņēmumiem un citiem darba devējiem.

4.2. Viens no svarīgākajiem sociālās dimensijas aspektiem ir nodarbinātība. Ņemot vērā ievērojamo spiedienu uz publiskajām finansēm, valsts sektors nevar radīt bezgalīgu darbavietu skaitu, tāpēc galvenajam jaunu darbavietu radīšanas slogam jāgulstas uz privāto sektoru. Dalībvalstīm jānodrošina priekšnoteikumi, lai varētu izveidoties sekmīgas attīstības cikls, kas būtu vērsts uz reālo ekonomiku un kurā klienti radītu darbavietas, uzņēmumi radītu klientus un ieguldītāji un uzņēmēji radītu uzņēmumus. Svarīgi novērtēt arī sociālā ieguldījuma pozitīvo nozīmi uzņēmumu un labas uzņēmējdarbības vides veicināšanā. Šajā kontekstā sociālās ekonomikas devums ir nenovērtējams.

4.3. EESK ir palīdzējusi veidot diskusiju par problēmām, ar kurām saskaras Eiropas sociālie modeļi, un par Eiropas sociālā modeļa būtību⁽²⁹⁾. EESK ir norādījusi, ka Eiropas sociālā modeļa noturības pamatā ir bijusi konkurētspējas, solidaritātes un savstarpējas uzticības principu mijiedarbība.

4.4. Viens no veidiem, kā atrisināt iekšējā tirgus un sociālo tiesību pretrunas, būtu atgriezties pie "vairāk dalībvalstu, mazāk Eiropas līmeņa" politikas. EESK uzskata, ka ir vajadzīgs tieši pretējais — vairāk Eiropas līmeņa, taču citādas Eiropas politikas. Tomēr tad Eiropas ekonomikas un sociālajai politikai vajadzīga jauna regulatīva sistēma. Tikai pilnībā demokrātiska un sociāla Eiropa spēs pārvarēt risku, ka Eiropas iedzīvotāji varētu izjust aizvien pieaugošu atsvešinātību no Eiropas projekta. Taču Eiropas Savienībai jāņem vērā arī dalībvalstu atšķirīgās sociālās sistēmas. Ja tiesu praksē un ES tiesību aktos netiks ņemta vērā Eiropas Savienībā pastāvošā daudzveidība, minimālie standarti var tikt pazemināti tiktāl, ka daudzās valstīs nebūs iespējams novērst sociālo dempingu.

⁽²⁹⁾ Sk. EESK 2006. gada 6. jūlija atzinumu par tematu "Sociālā kohēzija — pamatojot Eiropas sociālo modeli", ziņotājs — *Ehnmark* kgs (OV C 309, 16.12.2006., 119.–125. lpp.).

4.5. Ļoti būtisks Eiropas sociālās dimensijas elements ir saskaņota un taisnīgāka nodokļu politika ES līmenī. Lai izvairītos no pašreizējās nelabvēlīgās nodokļu konkurences, EESK atbalsta centienus nodrošināt kopējas konsolidētas uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes izveidošanu. Minētais ir nepieciešams, lai ilgtermiņā būtu iespējama iekšējā tirgus pienācīga darbība⁽³⁰⁾. EESK arī aicinājusi ES mērogā ciešāk koordinēt dalībvalstu nodokļu politiku, galvenokārt jomās, kurās nodokļu bāze ir mobila un pastāv vislielākais risks saistībā ar izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un nodokļu konkurenci starp dalībvalstīm⁽³¹⁾. Jācinās pret izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un krāpšanās ar nodokļiem, kā arī nodokļu oāzēm.

4.6. Jāatceras arī, ka, daļēji atceļot iespēju ar koplīgumiem regulēt darba tirgus apstākļus, darba tirgus kļūst neelastīgāks. Koplīgumi un sociālais dialogs ir būtiski elastdrošības koncepcijas instrumenti⁽³²⁾.

5. Kā nodrošināt efektīvāku sociālās dimensijas darbību?

5.1. **Īstermiņā** EESK aicina uzlabot Direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā īstenošanu. Efektīvu pārbaudi veikšana attiecībā uz nosacījumu par darba ņēmēju norīkošanu darbā pienācīgu piemērošanu ir priekšnosacījums, lai īstenotu direktīvas mērķi, proti, novērstu sociālo dempingu. Lai efektīvi kontrolētu darbā norīkoto darba ņēmēju samaksu un darba apstākļus, jānodrošina efektīva iestāžu sadarbība starpvalstu līmenī. EESK atbalsta "Eiropas interpola sociālajā jomā" izveidošanu, kas būtu atbildīgs par dalībvalstu sociālos apstākļus inspirojot iestāžu darbības koordinēšanu.

5.2. Ievērojot Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru attiecībā uz pamattiesībām, ECT ir norādījusi, ka "konvencija ir dzīvš instruments ... lai varētu atspoguļot arvien augstākos standartus, kas tiek prasīti cilvēktiesību aizsardzības jomā, un tāpēc ar lielāku stingrību ir jāvērtē demokrātisko sabiedrību pamatvērtību pārkāpumi un tiesību ierobežojumu skaidrojumam jābūt restriktīvam"⁽³³⁾. EESK aicina Komisiju ņemt vērā nesenos ECT spriedumus, vērtējot situāciju Eiropas Savienībā.

⁽³⁰⁾ Sk. EESK 2007. gada 26. septembra atzinumu par tematu "Tiešo nodokļu sistēmu koordinēšana", ziņotājs — Nyberg kgs (OV C 10, 15.01.2008., 113.–117. lpp.).

⁽³¹⁾ Sk. EESK 2009. gada 4. novembra atzinumu par tematu "Lisabonas stratēģija pēc 2010. gada", galvenais ziņotājs — Greif kgs (OV C 128, 18.05.2010., 3.–9. lpp.).

⁽³²⁾ Sk. EESK 2007. gada 11. jūlija atzinumu par tematu "Elastīgums un sociālā drošība (sarunas par darba koplīgumu slēgšanu un sociālā dialoga nozīmi)", ziņotājs — Janson kgs (OV C 256, 27.10.2007., 108.–113. lpp.).

⁽³³⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesas lieta *Demir and Baykara v. Turkey* (sūdzības numurs 34503/97).

5.3. Darba ņēmēju un viņu pārstāvju un arodbiedrību iekļaušana un iesaistīšana ir būtiska, lai pārmaiņas uzņēmumu līmenī varētu veikt sociāli pieņemamā veidā⁽³⁴⁾. EESK ir vairākkārt uzsvērusi sociālā dialoga nozīmīgumu un to, cik svarīgi ir pilnveidot darba attiecību sistēmas Eiropas un valstu līmenī, vienlaikus respektējot šādu sistēmu dažādību visā Eiropas Savienībā⁽³⁵⁾. EESK atbalsta visus Komisijas pasākumus sociālā dialoga stiprināšanai, tostarp:

— kvalitatīvāka sociālā dialoga veicināšanu un Eiropas mehānisma izveidi strīdu izšķiršanai un pušu samierināšanai,

— makroekonomiskā dialoga izvēšanu, lai novērstu jaunu finanšu krīzi.

5.4. **Videjā termiņā** EESK atbalsta Komisijas iniciatīvu, kas paredz precizēt valstu iestāžu, uzņēmēju un strādājošo juridiskos pienākumus saskaņā ar Direktīvu par darba ņēmēju norīkošanu darbā un nodrošināt šo noteikumu vispārēju piemērošanu. Šajā saistībā EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšsēdētāja Barroso Eiropas Parlamentam pausto apņemšanos. EESK uzskata, ka Monti ziņojumā izteiktais priekšlikums, tas ir, tiesības streikot nav attiecināmas uz iekšējo tirgu, ir interesants, un uzskata, ka ar to varētu atrisināt dažas problēmas. Tomēr tam nevajadzētu izslēgt Direktīvas par darba ņēmēju norīkošanu darbā daļēju pārskatīšanu, lai konsekventi piemērotu darbavietas principu un ļautu ar likumu noteikt, ka par vienādu darbu, kas tiek veikts vienādos apstākļos, vienmēr jāpiemēro vienādi darba un atalgojuma nosacījumi.

5.5. Ilgtermiņā Eiropas Savienībai jātiecas panākt sociālo pamattiesību nostiprināšanu.

EESK vairākkārt ir aicinājusi īstenot stingrāku Eiropas sociālo politiku, jo īpaši ņemot vērā pašreizējo krīzi. Eiropas Savienībai ir jāatbalsta pilnīgas nodarbinātības politika, ienākumu nevienlīdzības mazināšana, sociālo apstākļu uzlabošana, labklājības valsts stiprināšana, sociāli neaizsargātas nodarbinātības apstākļu likvidēšana, darba ņēmēju tiesību un darba attiecību demokrātijas paplašināšana. Lisabonas līgums un tam pievienotā Pamatiesību harta vēl nav pilnībā ietekmējuši pamattiesību un ekonomisko tiesību līdzsvaru. Jāraugās, vai to izdosies panākt.

⁽³⁴⁾ Sk. EESK 2005. gada 29. septembra atzinumu par tematu "Sociālais dialogs un rūpniecības pārmaiņas", ziņotājs — Zöhrer kgs (OV C 24, 30.1.2006., 90.–94. lpp.).

⁽³⁵⁾ Sk. EESK 2007. gada 11. jūlija atzinumu par tematu "Elastīgums un sociālā drošība (sarunas par darba koplīgumu slēgšanu un sociālā dialoga nozīmi)", ziņotājs — Janson kgs (OV C 256, 27.10.2007., 108.–113. lpp.).

Tomēr, lai nostiprinātu pamattiesības, tostarp sociālās tiesības, pieļaujami tikai nelieli ierobežojumi. Izejas punktam saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi vispirms jābūt pamattie-

sībām, nevis ekonomikas brīvībām. Lai stiprinātu sociālo dimensiju, būtu jāveic tieši piemērojamu ES tiesību aktu (primāro tiesību aktu) pielāgošana.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz Eiropas politiku digitālās ofsetsbies un heliogravīras nozares pārkārtošanai Eiropā" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/16)

Ziņotājs: **GENDRE kgs**Līdzziņotājs: **KONSTANTINOU kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Ceļā uz Eiropas politiku digitālās ofsetsbies un heliogravīras nozares pārkārtošanai Eiropā"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūlijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 145 balsīm par, 2 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas poligrāfijas nozarē vērojamas nopietnas problēmas, kas saistītas ar interneta kā informācijas ieguves un reklāmas avota attīstību, avīžu un žurnālu lasītāju skaita samazināšanos, kā arī atsevišķu nozares produkcijas veidu sīvo konkurenci pasaules mērogā.

1.2. Heliogravīras un digitālās ofsetsbies sektorā situācija ir vēl smagāka, jo tajā ir liels ražošanas jaudas pārpalikums, ko daži analītiķi vērtē 25-30 % apmērā. IFO *Konjunkturtest* ziņojumā par poligrāfijas nozari Vācijā norādīts, ka ieguldījumu apjomu šajā nozarē ietekmē tirgus tendences, un tas salīdzinājumā ar 2008. gadu ir samazinājies. Poligrāfijas nozarē 2006. un 2007. gads bija diezgan veiksmīgs⁽¹⁾. Bet kopš 2008. gada ieguldījumu apjoms ievērojami samazinājās, galvenokārt, lai racionalizētu un uzlabotu ražošanas procesu.

1.3. Lielo jaudas pārpalikumu poligrāfijas nozarē vēl papildina citi būtiski konkurences faktori, piemēram, interese par jauniem saziņas līdzekļiem, imports no valstīm ar zemām ražošanas izmaksām, pieprasījuma samazināšanās. Šādas nelabvēlīgas ekonomiskās situācijas rezultātā ir kritušās cenas un pazeminājies nodarbināto dzīves līmenis.

1.4. Turklāt pašreizējā ekonomikas krīze apgrūtina kredītu pieejamību. Tāpat kā citās nozarēs šīs negatīvās tendences liek samazināt ražošanas izmaksas. Šī situācija ietekmēja arī nesenās sarunas par darba algu. Šādā smagā situācijā, iespējams, poligrāfijas uzņēmumiem, īpaši tiem, kas darbojas mazāk aizsargātos tirgus segmentos, ir jāparedz pārstrukturēšanas pasākumi un masveida atlaišana no darba.

1.5. Eiropas Komisija 2007. gadā publicēja pētījumu, kurā analizēti šīs nozares konkurētspējas faktori. Ņemot vērā pētījuma rezultātus, ierosināts izstrādāt poligrāfijas nozares rīcības plānu. EESK atbalsta šos priekšlikumus, kurus uzņēmumi sāk īstenot un kuri joprojām ir aktuāli. Komiteja atzinīgi vērtē jau paveikto, tomēr uzskata, ka pašreizējā situācijā, ko vēl smagāku padarījusi krīze un ekonomikas lejupslīde visās ES dalībvalstīs, ir vajadzīga jaunas iniciatīvas nozares problēmu risināšanai īstermiņā un vidējā termiņā.

1.6. EESK tika informēta par jaunu nozares arodbiedrību un darba devēju kopīgu projektu, kas ilgs vienu gadu un kura mērķis ir sadarbībā ar sociālajiem partneriem noteikt vadlīnijas sociāli atbildīgai uzņēmumu pārstrukturēšanai. Šis 2009. gadā uzsāktais projekts dod iespēju darba devējiem un arodbiedrībām kopīgi izvērtēt nozares problēmas un uzsākt diskusijas par to, kā šīs problēmas atrisināt saskaņotā veidā. Diskusijas būtu jāorientē uz rīcības plāna izstrādi ar mērķi samazināt ražošanas jaudas pārpalikumu nozarē.

1.7. Rīcības plānu varētu iekļaut ilgtermiņa rūpniecības politikā, kurā ņemtas vērā pārdomas par jauniem darbības modeļiem poligrāfijas nozarē. Šā darba uzraudzībai Eiropas Komisijas pārraudzībā būtu jāizveido augsta līmeņa grupu, kuras sastāvā būtu uzņēmumu un darba ņēmēju arodbiedrību pārstāvji, kā arī eksperti. Grupas uzdevums, izmantojot pārredzamu informācijas vākšanas sistēmu, būtu noskaidrot, kādas pārmaiņas paredzamas un ar kādiem līdzekļiem pielāgoties šim pārmaiņam.

1.8. Šobrīd oficiāls sociālais dialogs starp darba devējiem un arodbiedrībām pastāv tikai uzņēmumu un nacionālā plāna līmenī. EESK aicina Komisiju izveidot šīs nozares Eiropas Sociālā dialoga komiteju.

⁽¹⁾ Ifo, *Investitionstest, München, Frühjahrsgutachten 2008* (Pētījums par ieguldījumiem, Mīnhene, 2008. gada pavasaris).

1.9. Oficiālā un strukturētā Eiropas sociālā dialoga darba programmā varētu iekļaut šādus jautājumus:

- 1) pārdomas par dažādām iespējām saglabāt darba vietas, izmantojot apmācības un pārkvalificēšanās pasākumus, un saistot šīs iespējas ar darba laika samazināšanu un organizēšanu, tehnisko bezdarbu, mobilitāti viena uzņēmuma vai profesijas ietvaros, kā arī ārējo mobilitāti;
- 2) izskatīt iespējas, kā nodrošināt ražošanas jaudas pielāgošanu tirgus pieprasījumam, nekaitējot darba apstākļiem;
- 3) darba dēvēju un darba ņēmēju pārstāvju kopīgs ieteikums par pamatnostādņēm ilgtermiņa ieguldījumiem, apzinoties, ka jaunu ieguldījumu nepieciešamību un to apjomu var vispusīgi izvērtēt vienīgi katra konkrētā uzņēmuma līmenī. Noskaidrojot piemērotas ieguldījumu stratēģijas elementus, tiktu nodrošināta esošo iekārtu aizstāšana ar jaunām vai jaunu iekārtu iegāde atbilstoši tirgus pieprasījumam; līdz ar to uzņēmumu aprīkojums būtu pielāgots efektīvam darbam attiecīgā uzņēmuma pašreizējā vai turpmākajā darbības jomā;
- 4) sagatavot pārskatu par nozares finansiālo situāciju, apkopojot un konsolidējot publicētos datus, neapdraudot uzņēmumu stratēģisko lēmumu konfidencialitāti. Šī ir absolūta prioritāte, lai precīzi izvērtētu iespējamus risinājumus.
- 5) apzināt paraugprakses piemērus darba apstākļu, apmācības un pārkvalificēšanās jomā, vienlaikus pārlicinoties, vai tiek ievēroti Eiropas sociālajā modelī noteiktie standarti, konvencijas un koplīgumi, ja tādi ir.

1.10. EESK aicina Komisiju izveidot nozares profesiju un prasmju novērošanas centru vai padomi Eiropas līmenī, lai izvērtētu nozares pašreizējās un turpmākās vajadzības un palīdzētu saskaņot piedāvājumu ar pieprasījumu apmācības jomā. Novērošanas centrs varētu veicināt pastāvīgu arodapmācību, kā arī darba ņēmēju mobilitāti un pārkvalificēšanos.

1.11. EESK ierosina, lai Eiropas kompetentās apvienības ar Komisijas finansiālu un loģistikas atbalstu tuvākajā laikā organizētu visu ieinteresēto pušu konferenci, kurā piedalītos arī Komisija, lai kopīgi novērtētu pašreizējo stāvokli un noteiktu īstermiņā veicamos pasākumus un finansētu neatkarīgu pētījumu par nozares attīstību vidējā un ilgtermiņā. Sociālajiem partneriem varētu uzticēt pienākumu ierosināt steidzami īstenojamus pasākumus, lai orientētu tirgu uz ilgtspējīgu darbību, un noskaidrot profesijas attīstības iespējamās perspektīvas.

1.12. Būtu jāizvērtē starpnieku darbība, lai noskaidrotu tās ietekmi uz cenu noteikšanu, un uzņēmumiem būtu jāizvērtē

specializācijas līgumu izmantošana nolūkā sekmēt ražošanas jaudas efektīvāku izmantošanu, veicot apjomradītus ietaupījumus un pilnveidojot ražošanas metodes.

1.13. EESK aicina valstu un Eiropas pārvaldes iestādes vienkāršot nozares uzņēmumu piekļuvi publiskajam finansējumam, izmantojot, piemēram, Eiropas Sociālā fonda, ERAF un Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonda līdzekļus, lai veicinātu pasākumus poligrāfijas nozares darbinieku apmācības, pārkvalificēšanās un mobilitātes atbalsta jomā. Komiteja aicina uzņēmumus izskatīt EIB intervences iespējas, lai finansētu jaunu tehnoloģiju iegādi saistībā ar paredzamajām jaunajām darbībām.

2. Vispārīga informācija

2.1. Eiropas poligrāfijas nozares attīstība ir cieši saistīta ar poligrāfijas papīra, krāsu un iekārtu piegādātāju darbības attīstību un ir atkarīga no pasūtītājiem, kuriem arī ir problēmas un kuri cenšas tās pārvarēt, piemēram, ar koncentrācijas procesa palīdzību.

2.2. Šo grūtību cēlonis ir saziņas līdzekļu krīzes radītās strukturālās pārmaiņas, kas līdz ar interneta attīstību pakāpeniski maina tirgus struktūru. Arvien lielāka interneta ietekme vērojama visā vērtību ķēdē: krasi samazinās reklāmas budžets un līdz ar to – daļēji neatgriezeniskā veidā – grafisko plašsaziņas līdzekļu ienākumi no reklāmas, ierobežojot tādējādi informācijas plurālismu.

2.3. Uzņēmumi, kas darbojas produkcijas segmentos, kuros nav laika ierobežojumu produkcijas laišanai tirgū (piemēram, dažādu grāmatu kategoriju izdevniecībā), saskaras ar Indijas un Ķīnas izdevēju konkurenci, ko sekmē jaunās transporta un saziņas iespējas. Šķiet, ka arī starpnieki, meklējot viszemākās cenas, arvien biežāk pasūtījumus uztic Āzijas valstu izdevējiem, pastiprinot tādējādi negatīvo tendenci, kas kavē ieguldījumus. Eiropas heliogravīras un digitālās ofsets piedes nozari negatīvi ietekmē arī arvien plašāk izplatītā katalogu publicēšana tiešsaistē, nevis uz papīra.

2.4. Eurostat jaunākie dati liecina, ka Eiropas poligrāfijas nozarē strādā 132 571 uzņēmums, un tajā nodarbināti vairāk nekā 853 672 darba ņēmēji ⁽²⁾; ES 25 dalībvalstīs 80 % no šajā nozarē strādājošo kopskaita nodarbināti septiņās valstīs (Apvienotajā Karalistē, Vācijā, Francijā, Itālijā, Beļģijā, Nīderlandē un Spānijā). Vairāk nekā 95 % uzņēmumu strādā mazāk nekā 50 darbinieku, proti, 60 % no visiem nodarbinātajiem, savukārt nepilnā 1 % uzņēmumu darbinieku skaits pārsniedz 250, proti, 13 % no visiem nodarbinātajiem. Lai gūtu pilnīgāku un precīzāku priekšstatu par šo nozari, ir vajadzīgi sīkāk izstrādāti dati, bet tie šobrīd nav pieejami.

⁽²⁾ Eiropas poligrāfijas nozares konkurētspēja, Eiropas Komisija (2007).

2.5. Šajā atzinumā galvenokārt apskatītas heliogrāfijas un digitālās ofsetspiedes nozares, kurām raksturīga liela tirāža un publikāciju skaits; tajā nav apskatītas visas problēmas avīžu un iepakojuma apdrukāšanas sektoros, kurus to produkcijas dēļ uzskata par atsevišķiem sektoriem. Tā kā daudzām avīzēm ir savas tipogrāfijas, tās tikai daļēji iekļaujas šajā īpašajā tirgū. Digitālās ofsetspiedes un heliogrāfijas nozare ietver poligrāfijas uzņēmumus, kas ražo produkciju lielā apjomā. Digitālā ofsetspiede un heliogrāfija ir divas dažādas tehnoloģijas, kurām nepieciešamas atšķirīgas iekārtas. Ofsetspiedi izmanto lielie digitālās ofsetspiedes uzņēmumi un mazie lapu padeves ofsetspiedes uzņēmumi. Ofsetspiedes un heliogrāfijas uzņēmumi kopā veido 56 % no tradicionālās tipogrāfijas produkcijas tirgus Eiropā⁽³⁾. Minētie uzņēmumi drukā grāmatas, uzziņu un preču katalogus, kā arī žurnālus lielā tirāžā – parasti no 10 000 līdz 300 000 eksemplāriem.

2.6. Pusi produkcijas veido žurnāli, otru pusi – katalogi, reklāmas bukleti un grāmatas. Šīs produkcijas ražošanai izmanto 5 miljonus tonnu papīra. Lielāko daļu žurnālu, tāpat kā dažāda veida iepakojumu, Eiropā drukā uz heliogrāfijas iekārtām. Eiropas heliogrāfijas sektora ikgadējā jauda pārsniedz 5 miljonus tonnu; 80 % no šīs jaudas nodrošina 5 valstis. Eiropā kopumā ir 222 rotācijas dobspiedes uzņēmumu.

2.7. Eiropas digitālās ofsetspiedes un heliogrāfijas nozarei raksturīgi lieli uzņēmumi gan digitālās ofsetspiedes (aptuveni 30 uzņēmumi), gan arī heliogrāfijas sektorā (aptuveni 25 uzņēmumi). Visā pasaulē samazinoties pieprasījumam, šie uzņēmumi savstarpēji konkurē, lai palielinātu to tirgus daļu. Pēdējos gados heliogrāfijas uzņēmumi arvien biežāk saskaras ar digitālās ofsetspiedes uzņēmumu konkurenci. Uzņēmumi pakļauti arvien lielākam spiedienam, un sociālajiem partneriem jāuzsāk sarunas par pārstrukturēšanu, lai saglabātu pēc iespējas vairāk darbvietu, darba apstākļus un atalgojuma līmeni.

3. Pamatojums

3.1. Problēmas, kas vērojamas Eiropas poligrāfijas nozarē kopumā, vēl krasāk izpaužas digitālās ofsetspiedes un heliogrāfijas sektorā, kuru vienlaikus smagi skārušas strukturālas un konjunktūras problēmas: plašsaziņas līdzekļu vispārēja attīstība, arvien plašāka interneta izmantošana informācijas iegūšanai, kas ierobežo drukātās produkcijas tirgū, pārmērīgi liela jauda un pārāk lielas investīcijas, kā arī koncentrācija.

3.2. Plašsaziņas līdzekļu sektora vispārēja attīstība

3.2.1. Ņemot vērā publikāciju pieejamību tiešsaistē, reklāmu internetā un šīs tendences radītās pārmaiņas lasītāju ieradumos,

⁽³⁾ Eiropas poligrāfijas nozares konkurētspēja, Eiropas Komisija (2007).

paredzams, ka nākamajos gados produkcijas apjoms turpinās samazināties.

Pēdējos piecos gados apstiprinājusies drukāto uzziņas materiālu un katalogu apjoma samazināšanās tendence. Šī ir Eiropas digitālās ofsetspiedes un heliogrāfijas sektora galvenā produkcija. Ja minētā tendence saglabāsies, notiks jauna pārstrukturēšana, apvienošana, uzņēmumu slēgšana un papildu darba vietu likvidēšana.

3.2.2. Eiropas žurnālu izdevniecības sektorā pēdējos desmit gados vērojama "lejupejoša tendence, ko raksturo noieta un cenu kritums"⁽⁴⁾. Saskaņā ar *Intergraf* datiem no 2001. līdz 2004. gadam lejupejoša bija vērojama četrās no sešām galvenajām žurnālu izdevējām valstīm, un tikai Spānijā un Itālijā izdoto žurnālu skaits nedaudz pieauga. Jaunākie dati liecina, ka Itālijas un Spānijas tirgus sašaurinās. Itālijā (pēc *Nielsen* datiem) ieguldījumu apjoms reklāmā periodiskajos izdevumos 2009. gadā samazinājās par 28,7 %, bet drukāto žurnālu apjoms (masa) samazinājās par 10,5 % (*Istat*). Pašreizējā tendence turpināsies tikmēr, kamēr nozarē būs jaudas pārpalikums. Tā kā uzņēmumi tirdzniecības apjoma palielināšanas nolūkā orientē savu produkciju uz specializētu lasītāju auditoriju, pasūtījumu tirāža ir mazāka; tas negatīvi ietekmē digitālās ofsetspiedes un heliogrāfijas sektoru, kurā ražošanas izmaksas var samazināt tikai ar ļoti lielu tirāžu.

3.2.3. Lasītāju skaita samazināšanās dēļ preses apvienības, kas izdod dienas laikrakstus, ir ierobežojušas izdoto laikrakstu klāstu. Apvienotajā Karalistē, piemēram, 2008. gadā apturēta vismaz 53 laikrakstu, galvenokārt bezmaksas nedēļas laikrakstu, izdošana. Dažas preses apvienības piedāvā jaunas abonēšanas iespējas, kurā apvienota drukāto un tiešsaistes izdevumu abonēšana, cenšoties tādējādi līdzsvarot abus šos informācijas un reklāmas izplatīšanas veidus. Šobrīd vēl ir pārāgri to apstiprināt, taču šāds abonēšanas veids varētu ierobežot nozares lejupejošo un, iespējams, veicinātu atsevišķu nodarbināto pārkvalificēšanos.

3.2.4. Eiropā papīra izmaksas veido vairāk nekā pusi no tipogrāfijas izmaksām; tā kā uzņēmumi iepērk papīru individuāli, tie nespēj konkurēt ar D-A Āzijas valstu uzņēmumiem, kas papīru iegādājas, izmantojot pirkuma līgumus. Nesen izstrādātajā ziņojumā *Stationers' and Newspaper Makers' Company* prognozēja, ka līdz 2020. gadam uz pusi (par 56 %) samazināsies avīžu papīra pieprasījums. Minētajā ziņojumā arī norādīts, ka žurnālu pieprasījums, iespējams, kritīsies par vienu trešdaļu, kas izskaidrojams ar plašāku piekļuvi publikācijām tiešsaistē un ietekmi uz reklāmu, kā arī digitālo saziņas līdzekļu ietekmi uz lietišķo žurnālu sektoru⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ Eiropas poligrāfijas nozares konkurētspēja, Eiropas Komisija (2007).

⁽⁵⁾ *The Future of Paper and Print in Europe, Stationers' and Newspaper Makers' Company* (2009).

3.2.5. Agrāk lielajām izdevniecībām bija savas tipogrāfijas, kurās tās drukāja izdevumus. Pēdējos desmit gados daudzas izdevniecības pārdeva savus aktīvus, lai orientētu uzņēmumu uz nozares pamatdarbību. Mūsdienās arvien mazāk ir tādu izdevniecību, kurām ir sava tipogrāfija. Turklāt, izmantojot starpnieku pakalpojumus, tās uztic iespieddarbus tipogrāfijai, kas piedāvā viszemākās cenas; tas rada papildu spiedienu uz poligrāfijas uzņēmumiem un saasina problēmas jau tā novājinātajā sektorā. Jaudas pārpalikums dod iespēju šīm lielajām un ietekmīgajām izdevniecībām noteikt zemākas cenas, kā rezultātā samazinās poligrāfijas uzņēmumu peļņas līmenis un līdz ar to – darbinieku atalgojums.

3.2.6. Arī katalogu un periodisko izdevumu izdevēji izdara līdzīgu spiedienu uz savas produkcijas ražošanas izmaksām. Ņemot vērā sīvo konkurenci par katru līgumu, vairums poligrāfijas uzņēmumu cenšas samazināt izmaksas, galvenokārt uz darbaspēka izmaksu rēķina, kā rezultātā pasliktinās darba apstākļi.

3.2.7. Finanšu krīzes sekas kavē arī kredīta pieejamību poligrāfijas uzņēmumiem, par kuriem bankām izveidojies ne visai labvēlīgs priekšstats. Krīzes apstākļos samazinās reklāmas budžets, kas savukārt negatīvi ietekmē uzņēmumu darbības apjomu.

3.2.8. Lai arī tas būtu vēlams, poligrāfijas uzņēmumiem, šķiet, būs grūti dažādot savu darbību, jo finanšu līdzekļu un telpu trūkuma dēļ lielākā daļa uzņēmumu šobrīd nav gatava investēt, piemēram, salikšanas un iespiedformu izgatavošanas darbībās.

3.2.9. Savukārt mazie un vidējie ražošanas uzņēmumi, šķiet, ātrāk pielāgojas strukturālajām pārmaiņām un konjunktūras problēmām, jo tie piemēro elastīgākas darbības metodes, ņemot vērā dažādu klientu vajadzības. Turpmāk šie uzņēmumi varētu sekmēt no lielajiem uzņēmumiem atlaisto darbinieku daļas (to skaitu ir grūti noteikt) profesionālo integrāciju.

3.3. Pārlietu liela jauda un pārāk lielas investīcijas

3.3.1. Arvien lielāks jaudas pārpalikums⁽⁶⁾ Eiropas digitālās ofsetsbies un heliogrāfijas nozares produkcijas tirgū, ko vienlaikus radījis pieprasījuma kritums Eiropas tirgū un pārāk lielās investīcijas, samazina jau tā ierobežoto uzņēmumu peļņas apjomu. Uzņēmumos, kuros jau agrāk bija jaudas pārpalikums, šobrīd pastāv reāls risks, ka tiks piemēroti stingrāki līdzekļu izmaksu samazināšanai, lai mēģinātu saglabāt peļņas līmeni vai uzņēmuma darbību. Daudzi uzņēmumi ir spiesti piekrist tirdzniecības cenai, kas ir zemāka par kopējo pašizmaksu, mēģinot tādējādi samazināt zaudējumus.

⁽⁶⁾ Gennard, J. *The Impact of the financial crisis on the European graphical industry* [Finanšu krīzes sekas Eiropas poligrāfijas nozarē] (2009).

3.3.2. *UNI Europa Graphical* pētījums liecina, ka 2008. gadā poligrāfijas nozares produkcijas apjoms bija 2004. gada līmenī⁽⁷⁾. Neraugoties uz nelabvēlīgo konjunktūru, Eiropas heliogrāfijas uzņēmumi no 2005. līdz 2008. gadam iegādājās 28 jaunas iekārtas. Daļa no šīm investīcijām veikta, īstenojot stratēģijas ar mērķi atjaunot iekārtas, pielāgoties jaunajām tirgus prasībām un nodrošināt papildu jaudu, lai efektīvāk reaģētu uz iespējamo pieprasījuma palielināšanos. Šīs iekārtas nodrošina drukāto materiālu efektīvāku ražošanu, bet vienlaikus palielina nozares jaudas pārpalikumu, kas pirms krīzes saskaņā ar aplēsēm bija 15 – 20 %⁽⁸⁾. Pašreizējā krīzes situācijā jaudas pārpalikums ir no 25 līdz 30 %.

3.3.3. Vācijas arodbiedrība Ver.di secina, ka poligrāfijas jaudas palielināšana Eiropā saasināja konkurenci, radot tādējādi uzņēmumiem zaudējumus. Arodbiedrības novērtējumā arī norādīts, ka šīs investīcijas tikai palielināja konkurenci nolūkā samazināt izmaksas un izstumt no tirgus konkurējošos uzņēmumus, kā rezultātā jau tagad vērojama masveida atlaišana no darba.

3.3.4. Jaudas pārpalikuma un pārāk lielo investīciju dēļ vairāki uzņēmumi jau ir bankrotējuši. Viens no minētajiem uzņēmumiem – *Quebecor World* bija viens no lielākajiem Eiropas poligrāfijas nozares uzņēmumiem ar vairāk nekā 20 000 darbiniekiem visā pasaulē. Spēcīgās konkurences dēļ un ņemot vērā digitālās drukas arvien plašāku izmantošanu, *Quebecor Worlds* 2008. gadā pieteica maksātnespēju. Uzņēmums 2009. gadā atmaksāja parādus, un tagad tas pazīstams ar nosaukumu *World Color*, kura darbību Eiropā pārņēma ieguldījumu fonds *HHBV*. Reaģējot uz grūtībām, daudzi uzņēmumi apvienojas, un līdz ar to notiek nozares masveida pārstrukturēšana, kuras rezultātā savukārt tiek likvidētas darba vietas.

3.3.5. Tāpat kā daudzās citās nozarēs ekonomikas krīze smagi skāra 2009. gadā notikušās sarunas par darba algu. Pat ja darba vietas tiek saglabātas, uz darbiniekiem izdarītais spiediens, lai samazinātu darbaspēka izmaksas, negatīvi ietekmē nodarbinātības apstākļus un atalgojumu. Pēc sarunām par darba koplīgumiem 2009. gadā Eiropas poligrāfijas nozares darbinieku pirktspēja vidēji samazinājās par 0,9 %⁽⁹⁾. Tirgus paplašināšanās vēl vairāk pastiprināja negatīvās norises, ietekmējot cenas un darbaspēka izmaksas un saasinot konkurences apstākļus.

3.4. Koncentrācija

3.4.1. Pēdējos gados ir samazinājies tipogrāfijas papīra, krāsu un iekārtu ražotāju skaits; līdz ar to ir pieaugusi koncentrācija, un piegādātāji ir noteicošā situācijā, lai izvīrētu savus nosacījumus.

⁽⁷⁾ Eiropas dobspieses un ofsetsbies konference, no 2009. gada 16. līdz 20. martam Veronā (Itālijā).

⁽⁸⁾ Tas pats.

⁽⁹⁾ J. Gennard, *UNI Europe* ziņojums par darba koplīgumiem (2009).

3.4.2. Nesen izstrādātajā pētījumā par Eiropas poligrāfijas nozari norādīts, ka jaudas pārpalikuma, pārāk lielo ieguldījumu, pieprasījuma samazināšanās, produkcijas cenu pazemināšanās, apgrozījuma samazināšanās un pieaugošās tirgus konkurences rezultātā uzņēmumi apvienojas, tiek pārņemti vai bankrotē⁽¹⁰⁾.

3.4.3. Apvienojot un pārņemot uzņēmumus, ir izveidoti lielāki uzņēmumi, kas vēl jo stingrāk apņēmušies izstumt konkurentus no tirgus. Apvienojot mēdiju grupu *Bertelsmann, Gruner + Jahr* un *Springer* poligrāfijas darbības, 2005. gadā tika izveidots Eiropas poligrāfijas nozarē lielākais rotācijas dobspiedes uzņēmums *Prinovis*. Grupa *Schlott AG*, 2006. un 2007. gadā iegādājoties uzņēmumus (*REUS* Pilzenē, Čehijas Republika), kā arī locīšanas un drukas iekārtas (*Biegelaar*, Nīderlande), kļuva par otru lielāko rotācijas dobspiedes uzņēmumu Eiropā. Nīderlandes investīciju grupa 2008. gada sākumā pārņēma *Quebecor* poligrāfijas darbības Eiropā. Britu grupa *Polestar* meklē partnerus, lai paplašinātu savu ietekmi tirgū.

4. Nākotnes perspektīvas

4.1. Visu minēto problēmu dēļ Eiropas digitālās ofsets piedes un heliogravīras nozare ir novājināta un, ja lēmumu pieņēmēji kopā ar pārējām iesaistītajām pusēm neveiks steidzamus un saskaņotus pasākumus, ilgtermiņā tam varētu būt smagas sekas. Sociālie partneri vienprātīgi nonākuši pie secinājuma, ka nozare jāpārkarro un jāpārstrukturē, lai nodrošinātu tās turpmāko attīstību. Nākamajos desmit gados, iespējams, gaidāmi papildu racionalizācijas pasākumi un atlaišana no darba. Tādēļ sociālie partneri uzskata, ka pasākumi jāveic nekavējoties, lai pārvarētu nozares krīzi un nodrošinātu krīzes pārvaldību atbilstīgi darba devēju un darba ņēmēju interesēm. Šajā nozarē krīze ir īpaši smaga, un arodbiedrības pašlaik izvērtē tās sekas un cenšas izstrādāt konstruktīvas stratēģijas, lai saglabātu darba vietas, paredzētu pārkvalificēšanās iespējas, nepieļautu darba apstākļu pasliktināšanos un saglabātu algu apmēru.

4.2. Pēc vienošanās ar profesionālajām apvienībām, Eiropas Komisija 2007. gadā izstrādāja poligrāfijas nozares rīcības plānu, kurā noteikti seši galvenie uzdevumi:

1) atbalsts Eiropas poligrāfijas nozares attīstībai globalizētā tirgū

a) partnerība un alianses

b) ražošanas izmaksu pārvaldība

2) attīstīt pakalpojumus ar lielu pievienoto vērtību klientiem

3) labāka apmācība

4) spēcīga atsauce Eiropas līmenī – standartizācija un saskaņošana

5) saskaņoti pasākumi pētniecības un inovācijas jomā

6) uzlabot priekšstatu par poligrāfijas nozari.

EESK kopumā atbalsta šo joprojām aktuālo priekšlikumu un atzinīgi vērtē līdz šim paveikto. Tā kā krīze un tai sekojošā ekonomikas lejupslīde visās ES dalībvalstīs ir būtiski pasliktinājusi situāciju nozarē, Komiteja uzskata, ka būtu jāveic daži steidzami pasākumi, lai palīdzētu nozarei pārvarēt īstermiņā gaidāmās problēmas.

4.3. Finanšu krīze apliecināja, ka sociālajiem partneriem ir steidzami jāpieņem plānoti saskaņoti lēmumi. Šobrīd vairāk kā jebkad ir svarīgi izstrādāt efektīvu Eiropas nozares politiku, kuras pamatā būtu Komisijas priekšlikums. Pat ja paredzama kontrolēta konsolidācija, nodrošinot pārmaiņu pārvaldību, tostarp samazinot darba laiku, lai saglabātu pēc iespējas vairāk darba vietas un paredzētu efektīvus pasākumus pārkvalificēšanās un mobilitātes jomā gan vienā uzņēmumā, gan starp uzņēmumiem, nebūtu vēlams, lai koncentrācijas process izvērstos plašāks nekā tas nepieciešams. Saskaņā ar pašlaik pārskatāmo Regulu 2658 EK 2000 vajadzētu noslēgt specializācijas līgumus starp uzņēmumiem, kuru kopējā tirgus daļa nepārsniedz 20 %, nolūkā pilnveidot ražošanas metodes un īstenot apjomradītus ietaupījumus, kas sekmētu uzņēmumu ilgtspējīgu darbību.

4.4. Būtu jāizvērtē starpnieku darbība, lai noskaidrotu, kāda ir viņu ietekme uz cenu veidošanu. Brīvas un godīgas konkurences princips būtu jāīsteno, ievērojot pienācīgus darba un atalgojuma standartus, kā arī darba koplīgumus visur Eiropas Savienībā, kur tādi jau izstrādāti.

4.5. Jaudas samazināšanai jānotiek saskaņoti. Visās valstīs visos līmeņos jāuzsāk sociālais dialogs un sarunas par darba koplīgumiem, lai veiktu pārstrukturēšanu atbilstīgi sociāli pieņemamām nostādnēm. Eiropas līmenī ir nekavējoties jāuzsāk oficiāls un strukturēts sociālais dialogs, lai rastu risinājumus šīs nozares problēmām. EESK norāda, ka nozares sociālo dialogu var īstenot, pieņemot atzinumus, kopīgas deklarācijas, vadlīnijas, rīcības kodeksus, hartas un vienošanās.

4.6. Eiropas Komisijas sniegtajam finansiālajam un materiālajam tehniskajam atbalstam ir izšķiroša nozīme, lai nākotnē nodrošinātu stabilu un efektīvu digitālās ofsets piedes un heliogravīras nozares darbību Eiropā. EESK aicina uzņēmumus izmantot Eiropas finansējumu, kas pieejams ar Eiropas Sociālā fonda, ERAF, Eiropas Globalizācijas pielāgošanas fonda un Eiropas Pētniecības un inovācijas fonda starpniecību. Būtu vēlams izvērtēt arī Eiropas Investīciju bankas intervences iespējas,

⁽¹⁰⁾ J. Gennard, *Annual Collective Bargaining Survey, UNI Europa* (2008).

lai finansētu uzņēmumu pielāgošanos darbībām, kurās jāizmanto jaunās tehnoloģijas. Dažādas atbalsta sistēmas jāizmanto vienam vienīgam mērķim – veicināt pārmaiņas, nevis netiešai uzņēmumu pārvietošanas finansēšanai.

4.7. EESK ierosina tuvākajā laikā veikt šādus pasākumus:

4.7.1. Izveidot augsta līmeņa darba grupu, kuras sastāvā būtu nozares pārstāvji, darbinieki un pētnieki, lai precīzāk noteiktu poligrāfijas nozares attīstību vidējā termiņā un sagatavotu priekšlikumus jaunizveidojamam uzņēmumu modelim.

4.7.2. Rīkot konferenci ar visu ieinteresēto pušu dalību, lai kopīgi novērtētu situāciju un noteiktu īstermiņā veicamos pasākumus. Sociālajiem partneriem varētu uzticēt pienākumu noskaidrot profesijas attīstības iespējamās perspektīvas un izstrādāt priekšlikumus par steidzami īstenojamiem pasākumiem, lai nodrošinātu ilgtspējīgu tirgus darbību.

4.7.3. Eiropas līmeņa nozares sociālā dialoga ietvaros izstrādāt Komisijas finansētu neatkarīgu pētījumu ar mērķi noskaidrot nozares attīstības iespējas vidējā un ilgtermiņā, ņemot vērā jaunās tehnoloģijas, patērētāju ieradumu attīstības tendences, kā arī piegādātāju un pasūtītāju stratēģijas.

4.7.4. Izveidot nozares prasmju un zināšanu novērošanas centru vai padomi, lai apzinātu pašreizējās un turpmāk pieprasītās profesijas. Lai izstrādātu piemērotas apmācības un pārkvalificēšanās politikas, ir svarīgi apzināt pašreiz un turpmāk vajadzīgās prasmes.

4.8. Lai efektīvi sekotu līdzi nozares attīstībai, Komisijai vajadzētu izstrādāt ticamas informācijas un datu vākšanas sistēmu, kas būtu pieejama ieinteresētajiem dalībniekiem.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Pārmaiņas Eiropas tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu apakšnozarē un tās nākotnes izredzes” (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/17)

Ziņotājs: **Antonello PEZZINI** kgs

Līdzziņotājs: **Peter BOOTH** kgs

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2010. gada 18. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Pārmaiņas Eiropas tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu apakšnozarē un tās nākotnes izredzes”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūlijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 138 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi ⁽¹⁾

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzsver, ka Eiropas tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu apakšnozare ir ļoti nozīmīga, jo tās attīstība ir daudzpusīga gan no ekonomikas un tehnoloģiju aspekta, gan tāpēc, ka tā ir cieši saistīta ar reālajiem darbības un nodarbinātības apstākļiem vietējā līmenī un var sniegt nepārtrauktu ievērojamu ieguldījumu Eiropas ekonomikas attīstībā, nodrošinot nodarbinātību, kā arī ekonomisko un sociālo kohēziju.

1.2. EESK lūdz Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fondam sākt izmēģinājuma projektu ar mērķi kartēt nozares uzņēmumu ģeogrāfisko izvietojumu un lielumu, darba ņēmēju dzīves un darba apstākļus, kā arī ēnu ekonomikas apjomu šajā nozarē. Vienlaikus EESK lūdz nopietni pārdomāt nozares NACE klasifikāciju, lai nodrošinātu atbilstošas definīcijas saistībā ar nozares ekonomikas, sociālo un nodarbinātības attīstību.

1.3. Ņemot vērā “Eiropas 2020” iniciatīvas saistībā ar cīņu pret globālo sasilšanu, EESK iesaka Eiropas Parlamentam, Padomei un Komisijai, izstrādājot jaunus vides noteikumus, pienācīgi ņemt vērā tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozares resursu ilgtspēju un efektivitāti, kā arī tās iespējas darba vietu radīšanas un ieguldījumu sekmēšanas jomā.

1.4. Komiteja uzskata, ka gan Eiropas līmenī, gan valsts/reģionālajā līmenī jāizvērs strukturēts sociālais dialogs, un ierosina

⁽¹⁾ Papildu informācija saistībā ar atzinumu, piemēram, uzstāšanās uzklaušanās sanāksmēs, tehniskie pielikumi vai statistikas aptauju rezultāti, ir pieejami Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas tīmekļa vietnē:
http://www.eesc.europa.eu/sections/ccmi/Hearingsandconferences/Textile_2010/index_en.asp

piešķirt Kopienas finansējumu paraugprakses apmaiņas tīkliem, lai:

— attīstītu kvalifikāciju un profesionālo kompetenci, kā arī attiecīgās apmācības prasības, kas jānosaka, izmantojot īpašu CEDEFOP (Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs) pasākumu;

— sadarbībā ar Bilbao Eiropas Darba drošības aģentūru noteiktu tainīgus darba, drošības un veselības apstākļus;

— nodrošinātu nozares sociālo partneru atbilstošu pārstāvību Eiropas Apkopes pakalpojumu komitejā.

1.5. Komiteja uzsver, ka ir svarīgi pareizi piemērot Kopienas noteikumus par darba ņēmēju informēšanu un uzklauššanu, kā arī Eiropas Uzņēmumu padomju atbilstošu izveidi un pārvaldību, sadarbībā ar Sevilas Perspektīvo tehnoloģiju pētījumu institūtu (IPTS) izvērsot uz līdzdalību vērstu nozares prognozēšanu Eiropas līmenī.

1.6. Komiteja uzskata, ka Eiropas sociālo un vides standartu piemērošana videi draudzīgos un sociālos valsts iepirkumos, pilnībā un pārredzami īstenojot noteikumus šajā jomā, ir nepieciešamais priekšnoteikums nozares un tīkla veselīgai attīstībai, kurā tiek ievēroti tehniskās un sociālās kvalitātes standarti, sevišķi attiecībā uz apakšlīgumu un atbildības sistēmām, kurās ir iesaistīta visa piegādes ķēde.

1.7. Komiteja lūdz, lai

- Septītās pamatprogrammas pētniecības, tehnoloģiju attīstības un demonstrējumu pasākumos,
- Konkurētspējas un inovāciju daudzgadu programmā,
- struktūrfondos

būtu paredzēta atbilstoša vieta nozares tehnoloģiskās un organizatoriskās inovācijas projektiem, sevišķi saistībā ar resursu efektivitāti un taupību, integrētu loģistiku un piegādāto produktu izsekojamību, citastarp izmantojot *Galileo* lietojumus. Eiropas Investīciju bankai (EIB) vajadzētu atvieglot ieguldījumus, sevišķi MVU.

1.8. Komiteja lūdz Eiropas standartizācijas iestādēm, pamatojoties arī uz Eiropas Komisijas piešķirtajām pilnvarām, turpināt darbu, lai izstrādātu no vides, sociālā un tehnoloģiskā aspekta aizvien augstākus visa nozares tīkla tehniskos un tiesiskos standartus, ar kuriem nodrošinātu kvalitatīvus produktus, procesus un pakalpojumus un kuriem būtu pozitīva ietekme uz darba ņēmēju darba apstākļiem.

1.9. Komiteja uzskata, ka reģionālā līmenī būtu lietderīgi izmantot struktūrfondus, lai, pamatojoties uz vairākās dalībvalstīs gūto pozitīvo pieredzi, novatoriski paplašinātu nozares tīklus Eiropas rajonos un attīstītu divpusējas struktūras, kuru mērķis ir apmācība un izglītība, tostarp valodu apguve.

1.10. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi izplatīt paraugpraksi un apmainīties ar to, piemēram, par to, kā veidot dažādās valstīs esošas divpusējas struktūras, kas ir devušas labus rezultātus nozares cilvēkresursu veicināšanā.

1.11. EESK uzsver, cik nozīmīga ir Eiropas kampaņa par darba drošību, ekonomikas, sociālo un vides pārredzamību, kā arī darba apstākļiem un iespējām tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozarē, pilnībā piemērojot Pamattiesību hartu, sevišķi attiecībā uz arodbiedrību tiesībām un sarunām par darba koplīguma slēgšanu.

1.12. Komiteja ierosina Eiropas Parlamentam, Padomei un Komisijai izstrādāt pamatstratēģiju tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozarei, ņemot vērā tās ekonomiskās attīstības, ražošanas un nodarbinātības pilnīgo atbilstību ilgtspējīgas attīstības mērķiem, kas noteikti 20-20-20 mērķos 2020. gadam.

2. Ievads

2.1. Eiropas tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozare ietver plašu un daudzveidīgu uzņēmumu klāstu, kas rūpnieciskā mērogā sniedz šādus pakalpojumus:

- rūpnieciskās mazgātavas un tīrītavas, kā arī tekstilizstrādājumu noma ražošanas un pakalpojumu uzņēmumiem un iedzīvotājiem;
- darba apģērbu un kombinezonu, uniformu, aizsargapģērbu un drošības tērpu noma, atjaunošana un apkope;
- viesnīcu, restorānu un kafejnīcu veļas mazgāšana, noma, labošana un apdare;
- medicīnas darbinieku, vidējā medicīniskā personāla un pacientu apģērbu un veļas mazgāšana, noma, sterilizācija, labošana un apdare slimnīcās, atpūtas namos un pansionātos;
- ķirurģisko instrumentu un apģērbu noma, sterilizācija un sterilu medicīnas instrumentu komplektu sagatavošana un piegāde;
- viedu tekstilizstrādājumu ar integrētām ļoti ērtām un lietotājdraudzīgām funkcijām, piegāde, noma un labošana;
- rūpnieciska apdare, filtri, preputekļu absorbējošas vielas un līdzīgi pakalpojumi tekstilizstrādājumu jomā ražošanas iekārtām un sterilām apstrādes telpām;
- tekstilizstrādājumu nozares higiēnas un veselības pakalpojumi, kas papildina tekstilizstrādājumu vai ir alternatīva tiem;
- apdare un īpaši pakalpojumi saistībā ar “modes sistēmu”.

2.2. Rūpniecisko mazgātavu pakalpojumi ir vajadzīgi daudzu darbību izpildei saistībā ar ēdināšanas pakalpojumiem un tūrisma, piemēram, restorāniem, viesnīcām, ēdnīcām, krūzīšu kuģiem u.c., kā arī ar modernu aizsargapģērbu piegādi plašam ražošanas un tirdzniecības nozaru klāstam, tādējādi stabili darbojoties noteiktā reģionā, un risks, ka uzņēmumi pārvietosies ārpus ES, nav liels.

2.3. Mazgātavu pakalpojumi ir nozīmīgi arī tekstilrūpniecībā, jo apģērbu ražotājiem produkcija ir jāpārbauda un jānodod mazgāšanā pirms laišanas tirgū. Ņemot vērā darba slodzi un faktu, ka mazgāšanas kvalitātei obligāti jābūt nevainojamai, mazgātavās, kas sniedz pakalpojumus tekstilrūpniecībai, ir vajadzīgas modernas iekārtas un profesionāli apmācīti darbinieki, kuriem ir nodrošināti atbilstoši darba apstākļi.

2.4. Rūpniecisko mazgātavu pakalpojumi viesnīcām ietver tādu dažādu veidu veļas apkopi un mazgāšanu, kuriem ir vajadzīgs pastāvīgs uzturēšanas un tīrīšanas cikls. Uzņēmumiem, kas sniedz mazgāšanas pakalpojumus, jābalstās uz efektīvu darba organizāciju un kvalificētiem darbiniekiem, lai tiktu līdzīgs ātrajam veļas maiņas ritmam un izvairītos no termiņa pagarinājuma vai kavējumiem.

2.5. Mazgātavu pakalpojumus papildina tādu arvien sarežģītāku produktu noma, kuriem jāatbilst aizvien progresīvākām tehniskajām un funkcionālajām prasībām un arvien stingrākiem vides noteikumiem un tehniskajiem normatīviem, sevišķi attiecībā uz aizsargekipējumiem un moderniem militārajiem piedesumiem.

2.6. Kopumā iepriekšējos gados tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozare ir izstrādājusi nozīmīgas tehnoloģisku jauninājumu sistēmas gan uzņēmumiem (*B to B*), gan patērētājiem (*B to C*)⁽²⁾; gan attiecībā uz viesnīcām un slimnīcām sniegtu tradicionālu pakalpojumu (tostarp arī higiēnas un veselības aprūpes) kvalitāti un tehniskajiem un vides standartiem, gan uz moderniem "viedajiem" aizsargmateriāliem⁽³⁾.

2.7. Tradicionālā nozare darbojas plašā mērogā, un tās apgrozījums sasniedz aptuveni 9 miljardus euro (2007); tā ir ģeogrāfiski koncentrēta, un to pārvalda neliels skaits starptautisku uzņēmumu⁽⁴⁾. Savukārt atlikušajai tirgus daļu raksturīga liela sadrumstalotība un neskaitāmi mazi uzņēmumi, kuri darbojas galvenokārt vietējā līmenī. Tas ir strauji augošs tirgus gan apgrozījuma (aptuveni 10 miljardi euro gadā), gan strādājošo skaita (vairāk nekā 200 000) ziņā.

2.8. Augstas efektivitātes aizsargapģērbu nozare strauji attīstās un ir saistīta ar viedo audumu jauno paaudzi, kuru pamatā ir viedie materiāli, moderni ražošanas procesi, ļoti ērta integrēta funkcionalitāte, individuālo risku profilakse un pārvaldība. Individuālo aizsarglīdzekļu (IAL) tirgus, kas ir viens no visdaudzsološākajiem ES pirmtirgiem⁽⁵⁾, pašreizējais apjoms tiek lēsts 9,5–10 miljardu euro apmērā, nodarbinot aptuveni 200 000 darbinieku, kas tieši vai netieši ir saistīti ar IAL precēm un pakalpojumiem.

2.9. Tirgus pieprasījums pēc šādām precēm un pakalpojumiem ir atkarīgs no stingrāka regulējuma attiecībā uz personīgās drošības standartiem darba vietā, augstākiem drošības rādītājiem un prasībām visiem darbiniekiem, kā arī labākas personas risku pārvaldības, uzticamības kultūras izplatīšanas un vēlmes novērst iespējamās sūdzības.

2.10. Sevišķi svarīga ir uzmanība, ko nozare velta tekstilizstrādājumu apstrādes un sniegto pakalpojumu ietekmei uz vidi. Tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozarē ir veiktas dažādas pārbaudes par ietekmi uz vidi, piemēram, dzīves cikla novērtējums⁽⁶⁾.

3. Pašiniciatīvas atzinuma mērķis

3.1. Šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir izskatīt priekšnoteikumus tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozares attīstībai,

⁽²⁾ Par kompleksajiem pakalpojumiem sk. atzinumā par tematu "Attīstības tendences uzņēmējdarbības pakalpojumu nozarē Eiropā", OV C 27, 03.02.2009., 26.–33. lpp.

⁽³⁾ Sk. EUROPA INNOVA – INNOVATION WATCH. *Sectorial Innovation Foresight: Textile and Clothing – INTERIM REPORT*. 2009. gada jūnijs, 3.–4. lpp. un 9.–10. lpp.

⁽⁴⁾ Elis, Rentokil, Johnson Service, Davis, AlSCO, HTS u.c.

⁽⁵⁾ Sk. *Lead Market Initiative for Europe/Mid-term progress report*, SEC (2009) 1198 galīgā redakcija, 09.09.2009.

⁽⁶⁾ Sk. 1. pielikumu: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.textile-services-sub-sector-in-europe>

— kurā tiek ievēroti cilvēkresursu dzīves un darba apstākļi, sevišķi saistībā ar veselību un drošību;

— kura ir balstīta uz sociālo partneru strukturētu nozares dialogu dažādos līmeņos;

— kuru papildina darbinieku kvalifikācijas un profesionalitātes celšana un nodarbinātības perspektīvas, kas balstās uz paātrinātu apmācību un izglītību;

— kurā ir lielāka vides un enerģētisko un ūdens resursu aizsardzība visā produkta dzīves cikla un otrreizējās pārstrādes laikā;

— kura pārredzami iegulda tehnoloģiskajos, loģistikas un organizatoriskajos jauninājumos, novēršot dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu un nodrošinot labvēlīgu vidi mazo un vidējo uzņēmumu izveidei un attīstībai;

— kura veicina konkurenci, kas balstās uz kvalitāti un progresīvu tehnisko un normatīvo standartu izstrādi un piemērošanu;

— kurā tiek veicināta publisko iepirkumu pārredzamība, pilnībā ievērojot vides prasības un sociālās klauzulas, jo īpaši apakšuzņēmēju ķēdē;

— kas uzlabo nozares atpazīstamību un pārredzamību, tādējādi uzlabojot tās tēlu.

3.2. EESK 2010. gada 11. maijā Briselē rīkoja atklātu uzklaušanās sanākumi par šo jautājumu; tajā piedalījās valsts un Eiropas līmeņa nozares arodbiedrību un uzņēmumu pārstāvji, kā arī pārstāvji no Bilbao Eiropas veselības un drošības darba vietā aģentūras, Eiropas Komisijas (Uzņēmējdarbības un rūpniecības ĢD), divpusējām struktūrām, kas aktīvi darbojas dažādās valstu iniciatīvās, dažādiem lieliem ražošanas un pakalpojumu uzņēmumiem.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. EESK uzskata, ka nozares stratēģijas un rīcības plāna izstrādes priekšnosacījums ir izmēģinājuma projekta sākšana Eiropas līmenī, kura uzdevums būtu kartēt un izvērtēt Eiropas tekstilizstrādājumu kopšanas nozares dažādās un daudzveidīgās

jomas, kā arī to ģeogrāfisko izvietojumu un lielumu ES 27 valstīs, ņemot vērā ar dzimumu saistītā faktora un neoficiālās nodarbinātības lielo ietekmi.

4.2. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi atrast labāku nozares definīciju, kas ļautu to skaidrāk identificēt *Eurostat NACE* kodu sistēmā, lai varētu labāk sekot līdzi nozares ekonomiskajai attīstībai, ieguldījumiem, jauninājumiem, nodarbinātībai un profesiju kvalifikācijai.

4.3. Tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozare ir sevišķi dinamiska, tā strauji attīstās, un tās attīstības iespējas ir cieši saistītas ar sociālās un kultūrvides uzlabošanu, kā arī uzņēmumu tehniskajām un ekonomiskajām spējām.

4.4. EESK uzskata: ir svarīgi, lai Eiropas standartizācijas iestādes, pamatojoties arī uz Eiropas Komisijas piešķirtajām pilnvarām, izstrādātu no vides, sociālā un tehnoloģiskā aspekta arvien progresīvākus visas nozares tīkla tehniskos un normatīvos standartus ar mērķi nodrošināt produktu, procesu un pakalpojumu kvalitāti, kā arī darbiniekiem piemērojamos noteikumus, un saglabāt konkurētspēju pasaules tirgū.

4.5. Nozares attīstība jāatbalsta ar strukturētu dialogu Eiropas valsts un reģionālajā līmenī, kurā būtu uzsvērti taisnīgi darba apstākļi, kas saskaņā ar Kopienas direktīvām par dzimumu līdztiesību, darba laika organizēšanu, darbinieku informēšanu un uzklaušīšanu ir nozares kopējais pamats Eiropā. EESK uzskata, ka nozarē jāpanāk labāks līdzsvars starp patērētāju apmierinātības un darbinieku motivēšanas principiem, kā tas notiek dažās progresīvās ražošanas jomās.

4.6. EESK uzskata, ka nozares attīstībai būtiska ir Pamattiesību hartas pilnīga piemērošana, sevišķi attiecībā uz arod biedrību tiesībām un sarunām par darba koplīguma slēgšanu visās nozares ražošanas un pakalpojumu jomās Eiropas Savienībā.

4.7. EESK uzskata, ka paraugprakses apmaiņa starp dalībvalstu uzņēmumiem ir Eiropas līmeņa risinājums, kas jāizmanto, finansējot Eiropas pārrobežu projektus šajā jomā.

4.8. Vides aizsardzībai jābūt šīs nozares prioritātei, mudinot izplatīt Kopienas vides pārvaldības un audita sistēmu (*EMAS*) un ekomarķējumus, kā arī piemērot ISO 14000 standartus.

4.8.1. Nozares 2006. gada dati ir lielisks pamats pārdomām un analīzei, lai pētītu dažādu nozares jomu attīstību⁽⁷⁾, tomēr

⁽⁷⁾ Sk. 5. zemsvītras piezīmi.

tos vajadzētu aktualizēt vismaz reizi divos gados, kā arī veikt vides ietekmes analīzi, kas jāiesniedz Eiropas Parlamentam un Komitejai.

4.8.2. Ir pilnībā jānovērtē nozares centieni EN 14065 sertifikācijas izplatīšanā ar sociālo partneru palīdzību, lai apkarotu negodīgu konkurenci, reglamentējot tirgu un ar stimulu, tostarp nodokļu, starpniecību izplatot paraugpraksi ar kvalitātes marķējumiem.

4.8.3. Izraugoties apgērbus, kurus pakļaut "pilna spektra pakalpojumiem", jāņem vērā to raksturlielumu funkcionalitāte un noturīgums visā tekstilizstrādājuma dzīves ciklā.

4.8.4. EESK uzskata: ir svarīgi, lai nozarei būtu aktīva loma, sekmējot šķīdinātāju un ķīmisko vielu izmantošanu saskaņā ar Kopienas noteikto REACH regulējumu, kā arī īstenojot ES tiesību aktus par ūdeni.

4.9. EESK aicina Septītās pamatprogrammas pētniecības, tehnoloģiju attīstības un demonstrējumu pasākumiem ikgadējās darba programmās, Konkurētspējas un inovāciju daudzgadu programmā, kā arī struktūrfondu pasākumos paredzēt atbilstošu vietu nozares tehnoloģiskās un organizatoriskās inovācijas projektiem, sevišķi saistībā ar integrētu tehnoloģiju un piegādāto produktu izsekojamību, citastarp izmantojot *Galileo* lietojumus. EIB vajadzētu atvieglot ieguldījumus, sevišķi MVU.

4.10. Publiskajā iepirkumā jānodrošina attiecīgo noteikumu pilnīga un pārredzama piemērošana, kas ir nepieciešamais priekšnoteikums videi nekaitīgai un sociālai nozares attīstībai, sevišķi saistībā ar apakšlīgumu un atbildības sistēmām, kurās ir jāiesaista visa piegādes ķēde.

4.11. Tehnoloģiskajos, loģistikas un organizatoriskajos jauninājumos jānodrošina atklāta vide, kurā ir novērsta dominējošā stāvokļa ļaunprātīga izmantošana un nodrošināti labvēlīgi apstākļi mazo un vidējo uzņēmumu izveidei un attīstībai.

4.12. Jānodrošina personāla kvalifikācijas un profesionalitātes celšana un nodarbinātības perspektīvas, kas pamatojas uz paātrinātu apmācību un izglītību, ar Seviļas Perspektīvo tehnoloģiju pētījumu institūta atbalstu izvērsot uz līdzdalību vērstu nozares prognozēšanu un paredzot struktūrfondu pasākumus divpusēju personāla apmācības, kvalifikācijas un izglītības (arī valodu apguves) koordinācijas struktūru attīstībai.

4.13. Veselībai un drošībai darba vietā jābūt vienai no nozares kvalitātes attīstības prioritātēm. Nozares sociālajiem partneriem Eiropas līmenī jāveido strukturēts dialogs un jābūt atbilstoši pārstāvētiem Eiropas Apkopes drošības komitejā.

4.14. Komiteja aicina Eiropas Komisiju nekavējoties izstrādāt paziņojumu par iespējamo Eiropas ekonomikas un nodarbinā-

tības stratēģiju tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumu nozares attīstībai, lai izstrādātu ES rīcības plānu šajā jautājumā, saistot to ar Eiropas pirmtirgu iniciatīvu, kurā tekstilizstrādājumu kopšanas pakalpojumi minēti sakarā ar turpmākajām panākumu stratēģijām.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgspējīgu, vidi saudzējošu darba vietu veicināšana un ES tiesību aktu kopums enerģētikas un klimata jomā" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/18)

Ziņotājs: **IOZIA kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Ilgspējīgu, vidi saudzējošu darba vietu veicināšana un ES tiesību aktu kopums enerģētikas un klimata jomā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 146 balsīm par, 4 balsīm pret un 10 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Atzinuma kopsavilkums

1.1. "Vēlos parādīt, ka ieguldījumi videi draudzīgās un enerģoefektīvās tehnoloģijās sniedz saimniecisku labumu. Iespējas ir ļoti plašas."

ES komisāre klimata pārmaiņu jautājumos *Connie Hedegaard*

1.2. Trešā gadu tūkstoša sākumā jāmeklē atbildes uz jauniem jautājumiem, kas skar mūsu planētas nākotni. Draudi, ko rada pašreizējās klimata pārmaiņas, enerģijas pieprasījuma pieaugums visā pasaulē, salīdzinoši drīz sagaidāmais līdzšinējo enerģijas avotu izsīkums un pieaugošā apziņa sabiedrībā, kura aicina veikt pasākumus, lai ierobežotu un mazinātu siltumnīcefekta gāzu emisiju kaitīgo ietekmi, liecina, ka jāpārskata attīstības modelis, jāsamazina patēriņš un jāpalielina alternatīvo un atjaunojamo energoresursu izmantošana, kas sekmē emisiju samazināšanu. ES politikas pasākumi jāvērs uz vidi saudzējošas, sociālas un konkurētspējīgas Eiropas izveidošanu.

1.3. Nepieciešamība uzlabot piegādes drošību un samazināt atkarību no politiski nestabiliem reģioniem vai konkurējošām valstīm, kā arī pakāpeniskās pārmaiņas dažādu enerģijas avotu izmantošanā, vairāk izmantojot tīrus un atjaunojamus enerģijas avotus, ļauj secināt, ka "jaunā un vidi saudzējošā ekonomika" veicinās ilgtspējīgu attīstību un nodarbinātības pieaugumu un sekmēs jauna saimnieciskā, sociālā un ekoloģiskā līdzsvara radīšanu.

1.4. EESK vēlas šajā atzinumā analizēt ilgtspējīgu, vidi saudzējošu darba vietu nākotnes perspektīvas un apzināt instrumentus, kas vislabāk piemēroti to atbalstīšanai un veicināšanai.

1.5. Novērtējot šo jauno politikas pasākumu rezultātus, jāņem vērā starpība starp jaunizveidoto un likvidēto darba vietu skaitu. Pēdējās minētās ir darba vietas, kas saistītas ar

roku darbu (ogļu raktuvēs, tradicionālo elektrostaciju būvniecībā un apkopē utt.). Vienlaikus ar šiem pārmaiņu procesiem jāveic gan ienākumu nodrošināšanas, gan profesionālās izglītības un pārkvalificēšanās pasākumi. Darba ņēmējiem un sabiedrībai kopumā jaunā, vidi saudzējošā ekonomika jāuztver kā lieliska iespēja; šādai ekonomikai jāatbilst pienācīga darba principiem un jāsekmē sociāli, ekoloģiski un saimnieciski ilgtspējīga attīstība.

1.6. Eiropas stratēģijai, kas nodrošinātu pāreju uz ekonomikas un rūpniecības politiku, kura pazeminātu oglekļa emisiju līmeni, jābalstās uz valdības, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības dialogu par pārmaiņām ekonomikā un rūpniecībā un investīcijām attiecīgās tehnoloģijās, lai radītu jaunas, pienācīgas un vidi saudzējošas darba vietas, un jaunu, vidi saudzējošu prasmju apgūšanā.

1.7. Lai minēto stratēģiju sekmīgi īstenotu, valstu un vietējā līmeņa pārvaldes iestādes, uzņēmumi un arodbiedrības jāiesaista pastāvīgā dialogā ar mērķi pārraudzīt, kā tā ietekmē nodarbinātību un darba tirgu. Progress nav panākams bez sociālo partneru un organizētās pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanas. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka izveidots Klimata politikas ģenerāldirektors (*CLIM*), kas koordinēs ES iekšējo un ārējo politiku attiecībā uz klimata pārmaiņu ierobežošanu un pielāgošanos tām.

1.8. Komiteja uzskata, ka noteikti ir jāizveido pastāvīgu konsultāciju mehānisms, lai prognozētu sociālekonomisko pārmaiņu sekas, koordinētu nozaru padomju darbību un izvērstu sociālo partneru un valsts iestāžu dialogu. Eiropas Vides aģentūra būtu arī jāpilnvaro panākt emisiju efektīvu izsekojamību visos ražošanas un transporta līmeņos. Tas jā dara, izmantojot aprites cikla analīzes metodi, kā noteikts ISO 14040 standartā, Komisijas publicētajā zaļajā grāmatā (COM(2001) 68) un paziņojumā (COM(2003) 302) par tematu "Integrēta produktu politika". Tas netieši ieteikts arī ES Regulā

(EK) Nr. 761/2001 par Kopienas vides vadības un audita sistēmu (EMAS) un Regulā (EK) Nr. 1980/2000 par ekomarķējumu.

1.9. Eiropas Savienībai ir īpaša nozīme vidi saudzējošu darba vietu veicināšanā. Runājot par ieguldījumiem, jānorāda, ka Eiropas Savienībai jāveicina pasākumi darbības veidu un nozaru atbalstam un kopā ar dalībvalstīm jāveido stabils tiesiskais pamats, kas ļautu būtiski samazināt administratīvo slogu un vienmēr atbilstu MVU vajadzībām. Saistībā ar darba tirgu jāatzīmē, ka Eiropas Savienībai jāsekmē īpašu programmu ieviešana, lai atbalstītu profesionālo izglītību un, jo sevišķi, to darba ņēmēju pārkvalificēšanos, kuri rūpniecisko pārmaiņu dēļ varētu zaudēt darbu vai kuru ienākumu līmenis varētu pazemināties. Dalībvalstīm jāveicina energoefektivitātes paaugstināšana un ieguldījumi atjaunojamajos enerģijas avotos, kā arī pētniecība un izstrāde, piešķirot nodokļu atvieglojumus uzņēmumiem un lietotājiem un izmantojot ienākumus no emisijas kvotu izsolēm. Pašreizējos krīzes apstākļos šāda politika ir steidzami jāsteno.

1.10. Būtiska nozīme ir publiskajiem iepirkumiem — tie rada vairāk nekā 15 % no Eiropas Savienības IKP. Atviegloti noteikumi attiecībā uz ekoloģiski ilgtspējīgām precēm un pakalpojumiem varētu tirgū veicināt straujākas investīcijas tehnoloģiskajos jauninājumos.

1.11. ES kopumā — gan Kopienas, gan dalībvalstu līmenī — vēl joprojām pārāk maz līdzekļu iegulda pētniecībā, proti, mazāk nekā 2 % no IKP (salīdzinājumā ar 2,6 % ASV un 4 % Japānā). Eiropai vairāk jāiegulda pētniecībā un izstrādē, un šiem pētījumiem ir jāveicina tādas sabiedrības veidošana, kurā ir zems oglekļa dioksīda emisiju līmenis.

1.12. Lielākais attīstības potenciāls ir visām tradicionālajām nodarbošanās un darba formām, kuras iespējams padarīt ekoloģiskākas. Šai ziņā būtiska nozīme ir pilsoniskajai sabiedrībai. Jauniešu izglītošana vides jautājumos, profesionālā izglītība, saziņa un uzņēmēju, darba ņēmēju un visas sabiedrības informēšana ir būtiski pasākumi ceļā uz jaunu, vidi saudzējošu ekonomiku. Īstenojot *Pinocchio* projektu, Komiteja aktīvi iesaistās minēto pasākumu atbalstīšanā.

1.13. Arī lauksaimniecības nozare varētu sniegt ļoti nozīmīgu ieguldījumu, proti, mainot ražošanas tehnoloģiju, attīstot agromežsaimniecību un audzējot biomasu. Pašreizējie centieni kopt dabas ainavu un aizsargāt vidi liecina, ka lauksaimniecības nozare un tās organizācijas varētu aktīvi piedalīties plašā izpratnes veidošanas un informēšanas kampaņā par jaunās, vidi saudzējošās ekonomikas priekšrocībām.

1.14. Biomasas ir visnozīmīgākais atjaunojamais enerģijas avots. Saskaņā ar 2008. gada datiem biogēnie enerģijas avoti Eiropas Savienībā tiek izmantoti daudz vairāk nekā visi citi

atjaunojamie enerģijas avoti. ES 27 dalībvalstīs kopumā divas trešdaļas no primārās atjaunojamās enerģijas — 66,1 % no 6 200 petadžouliem (PJ) — ir iegūtas no biomasas.

1.15. Šajos sarežģītajos saimnieciskajos apstākļos, kad piekļuve kapitālam ir ierobežota, galvenā uzmanība jāpievērš konkrētām prioritātēm, kuras Eiropai turpmākajos gados būs būtiskas tādās jomās kā, piemēram, globālā konkurence, vides aizsardzība un darba vietu nodrošināšana. Komiteja uzskata, ka nozīmīgas jomas ir arī atjaunojamie enerģijas avoti, ilgtspējīgi transportlīdzekļi un ēkas ar zemu enerģijas patēriņu.

1.16. Pārejas periodā publiskajam sektoram šīm nozarēm jāsniedz vislielākais atbalsts. Vilcināšanās politika, nestabils un pretrunīgs tiesiskais regulējums un birokrātija ir galvenie šķēršļi, kas kavē pasākumu izstrādi un kvalitatīvu un pienācīgu vidi saudzējošu darba vietu izveidi.

2. Ievads

2.1. Enerģijas tirgus

2.1.1. Finanšu un ekonomikas krīze neapšaubāmi ir palēninājusi visu jauno enerģijas ieguves veidu attīstību.

2.1.2. Investīcijas naftas un gāzes nozarē 2009. gadā būtiski samazinājās, to apjomam sarūkot par aptuveni 19 % jeb vairāk nekā 90 miljardiem ASV dolāru (Starptautiskā Enerģētikas aģentūra (IEA), Pasaules enerģētikas pārskats, 2009. gads). Kaut arī pašlaik patēriņš nepalielinās, tiek prognozēts, ka enerģijas pieprasījums līdz 2030. gadam pieaugs par 40 %, kas atbilst 16,8 miljardiem tonnu naftas ekvivalenta.

2.1.3. Degizraķeņi nodrošinās vairāk nekā 77 % no pieprasījuma pieauguma laika posmā no 2007. gada līdz 2030. gadam, un paredzams, ka naftas pieprasījums palielināsies no pašreizējiem 85 miljoniem barelu dienā (Mb/d) līdz 88 Mb/d 2015. gadā un 105 Mb/d 2030. gadā.

2.1.4. Kā norādīts 2009. gadā publicētajā Pasaules enerģētikas pārskatā, klimata pārmaiņas var mazināt un ierobežot, ja enerģētikas nozarē tiks veiktas būtiskas pārmaiņas. Ziņojumā ierosināts "Scenārijs 450", kas paredz stingri noteiktā laika posmā īstenot pasākumus, lai ilgtermiņā neļautu siltumnīcefekta gāzu koncentrācijai atmosfērā pārsniegt 450 daļas uz miljonu oglekļa dioksīda ekvivalenta, un ierobežotu pasaules vidējās temperatūras paaugstināšanos, lai tā nepārsniegtu 2 °C robežu salīdzinājumā ar līmeni pirms rūpniecības laikmeta. Starptautiskā Enerģētikas aģentūra uzskata — lai to panāktu, augstākais pieprasījums pēc izraķeņu kurināmā jāsamazina līdz 2020. gadam un enerģijas avotu radīto oglekļa dioksīda emisiju apjomam no 28,8 gigatonnām 2007. gadā jāsamazinās līdz 2,4 gigatonnām 2030. gadā.

2.2. Energoefektivitāte

2.2.1. Eiropas Savienības energoefektivitātes programmās izvirzīts mērķis laika posmā no 2005. gada līdz 2020. gadam samazināt energointensitāti par 3,3 % gadā, lai ik gadu varētu ietaupīt 860 miljonus tonnu naftas ekvivalenta. Tas ir tālejošs mērķis, kura sasniegšana, ja vien iespējams, jāpanāk ar obligāti īstenojamiem pasākumiem. Šiem pasākumiem būs vajadzīgi apjomīgi ieguldījumi, taču tie radītu ievērojamus ietaupījumus, kas pēc Komisijas aprēķiniem sasniegtu aptuveni 100 miljardus *euro* gadā (Komisijas paziņojums "Energoefektivitātes rīcības plāns. Potenciāla izmantošana", COM(2006) 545 galīgā redakcija).

2.2.2. Vairākos iepriekšējos atzinumos Komiteja ļoti atzinīgi novērtējusi ES iniciatīvas, kuru mērķis ir izvērst energoefektivitātes paaugstināšanas programmas⁽¹⁾. Komiteja tomēr arī norādījusi, ka dalībvalstīs šāds entuziasms nav vērojams⁽²⁾. EESK vēlreiz norāda: "Pietiekama uzmanība bieži netiek pievērsta tādām aspektam kā vidi saudzējošas politikas ekonomiskās priekšrocības. "Zaļā ekonomika" patiesi ir viens no iespējamajiem veidiem, kā izkļūt no pasaules krīzes. Šī jaunā vidi saudzējošā tautsaimniecība rada jaunas nodarbinātības iespējas. Komisārs Dimas kgs norādīja, ka vidi saudzējoši ieguldījumi nākamajā desmitgadē Eiropas Savienībā radīs 2 miljonus darba vietu. Tādēļ vidi saudzējoša ekonomika nav luksuss."⁽³⁾

2.2.3. Komisijai būtu jāpārskata energoefektivitātes stratēģija. Līdz šim panāktais progress nav nesis gaidītos ieguvumus. Naftas cenas, kas no 2008. gada 11. jūlija līmeņa, proti, 147,27 ASV dolāriem par barelu samazinājās līdz vidēji 53,56 ASV dolāriem par barelu 2009. gadā (2008. gadā — 91,48 ASV dolāri par barelu) (*WTRG Economics*) pašlaik ir diezgan stabilas, bet šāda attīstība noteikti nav veicinājusi ieguldījumus.

2.2.4. Direktīvas par energoefektivitāti mājokļos un biroju ēkās pārskatīšana, kas ievērojami paplašinās to personu loku, uz kurām attiecas prasība veikt strukturālos darbus jaunuzcēlās un atjaunojamās ēkās, noteikumi par automobiļu izplūdes gāzēm un vēl nepieņemtie tiesību akti par vieglo kravas transportlīdzekļu izplūdes gāzēm prasīs no uzņēmumiem ievērojamus pūliņus, lai tie varētu sasniegt izvirzītos emisiju samazināšanas mērķus. Tas ļaus būtiski paaugstināt energoefektivitāti un tādējādi samazināt enerģijas patēriņu.

2.2.5. *EurObserv'ER* 2009. gadā publicētajā ziņojumā ("The State of Renewable Energies in Europe", *EurObserv'ER* 9. ziņojums, 2009. gads) analizēta dažādu atjaunojamas enerģijas ieguves tehnoloģiju tiešā ietekme uz nodarbinātību, aplūkojot 14 ES dalībvalstis — Vāciju, Franciju, Spāniju, Dāniju, Zviedriju, Itāliju, Austriju, Poliju, Somiju, Apvienoto Karalisti, Nīderlandi, Slovākiju, Slovēniju un Luksemburgu. Pateicoties atjaunojamas enerģijas ieguves tehnoloģijām, 2008. gadā izveidoto vai saglabāto darba vietu skaits ir 660 000, tostarp vairāk nekā 42 % darba vietu (aptuveni 278 000) radītas biogēnās enerģijas jomā (konkrēti, biomasā). Investīcijas biomasas izmantošanā nodro-

šina ilgtermiņa nodarbinātību, samazina Eiropas atkarību enerģētikas jomā un ievērojami samazina oglekļa dioksīda emisijas līmeni.

3. Ekonomikas krīze un vidi saudzējošas darba vietas

3.1. Pašreizējā ekonomikas krīze smagi skārusi publiskās finanses. *Euro* zonas valstu kopējais deficīts 2009. gadā bija 6,4 %, un Komisija prognozē, ka 2010. gadā tas sasniegs 6,9 %. Tāpēc būs jāīsteno stingri parādu samazināšanas plāni, lai īsā laika posmā panāktu deficīta atbilstību Stabilitātes paktā noteiktajiem kritērijiem. Runājot par vidi saudzējošas izaugsmes veicināšanu, Komiteja iesaka izvairīties no retorikas un politiskas bezdarbības.

3.2. Plāniem veicināt atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu un energoefektivitātes programmām piešķir arvien mazāku finansējumu. Dalībvalstīs energoefektivitātes programmām, investīcijām, kas sekmē atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu un ilgtspējīgu mobilitāti, un ieguldījumiem transporta nozarē būtu jāpiešķir lielāks finansējums nekā paredzētie 50 % ienākumu no emisijas kvotu izsolēm.

3.3. Varētu rasties nepareizs priekšstats, ka klimata pārmaiņas var ierobežot, vienīgi samazinot patēriņu. Jāņem vērā enerģētikas jomā veikto ieguldījumu ienesīgums, kā arī savstarpēji jāsaista ilgtspējas un attīstības jēdziens, tādējādi veidojot jaunu izpratni par ekonomiku, kurā nepieļauj "ilgtspējīgu recesiju" un "atbilstošu" bezdarba līmeni, kas neizbēgami pazemina iedzīvotāju dzīves līmeni un nesekmē būtiskas pārmaiņas mūsu planētas aizsardzībā.

3.4. Uzņēmumi — it sevišķi MVU — pašlaik tikai ar milzīgām grūtībām spēj piekļūt kredītiem. Tā kā pamatdarbībai jāatvēr mazāk līdzekļu, praktiski neiespējami ir veikt investīcijas bieži vien dārgajos remontdarbos, kuri atmaksājas tikai pēc vairākiem gadiem. Tāpēc vajadzīgas mērķtiecīgas atbalsta programmas.

3.5. Paužot viedokli par kādu no nesenajām Komisijas iniciatīvām, Starptautiskā Darba organizācija (Starptautiskās Darba organizācijas Ekonomikas un darba tirgus analīzes departamenta direktors *Duncan Campbell*) ierosināja šādu definīciju:

"Vidi saudzējošas darba vietas ir tādas darba vietas, kurām ir mazāka ietekme uz vidi",

— samazinot enerģijas, izejvielu un ūdens patēriņu,

— pazeminot oglekļa dioksīda līmeni un samazinot materiālu patēriņu ekonomikā,

— samazinot siltumnīcefekta gāzu emisiju apjomu,

⁽¹⁾ OV C 10, 15.1.2008., 22.-35. lpp.

⁽²⁾ OV C 77, 31.03.2009., 54.-59. lpp.; OV C 318, 23.12.2009., 39.-42. lpp.

⁽³⁾ OV C 277, 17.11.2009., 20. lpp.

— īstenojot politikas pasākumus, lai piemērotos klimata pārmaiņām, kā arī

— aizsargājot un atjaunojot ekosistēmu.

3.6. Sadarbībā ar starptautiskajām darba devēju un arodbiedrību organizācijām SDO vairākus gadus ir veikusi padziļinātus nozares pētījumus par vidi saudzējošām darba vietām un uzskata, ka minētās darba vietas būs saistītas galvenokārt ar šādām nozarēm:

Energētika	Integrēta gazifikācija / oglekļa dioksīda piesaiste
	Koģenerācija (gan siltumenerģijas, elektroenerģijas ražošana)
	Atjaunojamie enerģijas avoti (vēja un saules enerģija, biodegviela, ģeotermālā enerģija, mazas hidroelektrostacijas), kurināmā elementi
Transports	Transportlīdzekļi ar mazāku degvielas patēriņu
	Hibrīda–elektriskie, elektriskie un kurināmā elementa transportlīdzekļi
	Automobiļu koplietojums
	Sabiedriskais transports
	Nemotorizēta pārvietošanās (ar riteni, ar kājām) un pārmaiņas zemes izmantošanas politikā un apmešanās paradumos (attāluma samazināšana un atkarības mazināšana no motorizētiem transportlīdzekļiem)
Rūpniecība	Piesārņojuma kontrole (skruberi un citas izpūtēju tehnoloģijas)
	Enerģijas un materiālu efektivitāte
	Tīrās ražošanas tehnoloģijas (izvairīšanās no toksiskām vielām)
	Ražošanas cikli pēc “Cradle-to-cradle” metodes (noslēgtas sistēmas saskaņā ar <i>William McDonough</i> un <i>Michael Braungart</i> definīciju)
Ēkas	Apgaismojums, energoefektīvas ierīces un biroja aprīkojums
	Apkures un dzesēšanas sistēmas, kurās izmantota saules enerģija, saules bateriju paneļi
	Novecojošo ēku atjaunošana, izmantojot jaunus tehnoloģijas
	Ekoloģiska būvniecība (energoefektīvi logi, izolācija, būvmateriāli, apkure, ventilācija un gaisa kondicionēšana)
	Ēkas, kuru apkurei izmanto pasīvo saules enerģiju, un ēkas, kas nerada siltumnīcefekta gāzu emisijas

Materiālu apsaimniekošana	Otreizējā pārstrāde
	Ražotāju atbildības palielināšana, izstrādājumu atpakaļpieņemšana un atjaunošana
	Dematerializēšana
	Produktu izturīgums un to labošanas iespējas
Mazumtirdzniecība	Efektīvu produktu veicināšana un ekomarķējuma izmantošana
	Veikalu atrašanās tuvāk dzīvojamajiem rajoniem
	Sūtīšanas attāluma samazināšana (no preču izcelsmes vietas un pārdošanas vietas)
Lauksaimniecība	Jaunā pakalpojumu ekonomika (pakalpojumu un nevis produktu pārdošana)
	Augsnes aizsardzība
	Ūdens efektivitāte
	Bioloģiskas audzēšanas metodes
Mežsaimniecība	Attāluma samazināšana starp ražotāju un tirgu
	Mežu atjaunošanas un apmežošanas projekti
	Agromežsaimniecība
	Mežu ilgtspējīga apsaimniekošana un sertifikācijas shēmas
	Mežu izciršanas apturēšana

3.7. Vidi saudzējošās darba vietās lielākajā daļā darbības jomu kopumā nepieciešams augsts prasmju un profesionālās apmācības līmenis.

4. Nozīmīgākie dalībnieki un veiksmīgi piemēri

4.1. Dažādu apvienību pārstāvji sniedza vērtīgu ieguldījumu debatēs, kas 2010. gada 23. martā notika EESK rīkotajā uzklaušanās sēdē.

4.2. Itālijas Amatnieku federācijas (*Confartigianato*) Bergamo nodaļas priekšsēdētājs runāja par “zaļo” enerģijas nedēļu; tās laikā notika 16 izpratnes veicināšanas pasākumi un debates, kurās 80 referenti un simtiem dalībnieku analizēja reglamentējošos un tehniskos jautājumus saistībā ar energotaupību un ekoloģisko ilgtspēju. Minētais pasākums bija spilgts piemērs, kas norāda uz to, kādu lomu var uzņemt profesionālās apvienības un kāda tām būtu jāuzņemas jaunas kultūras veidošanā. Pasākuma dalībniekus informēja par jauniem pakalpojumiem enerģētikas jomā, piemēram, kontaktpunktu, kas uzņēmumiem sniedz ekspertu konsultācijas enerģētikas jautājumos, atbalsta dienestu kredītu saņemšanai un ieguldījumu veicināšanai, tostarp apvienības krājaizdevu sabiedrību, un tehnisko apmācību sadarbībā ar Bergamo universitātes Inženierzinātņu fakultāti.

4.3. Par Eiropas klimata un enerģētikas politiku atbildīgais Pasaules Dabas fonda (WWF) pārstāvis uzsvēra, ka šīs organizācijas pētījumi liecina par vidi saudzējošas ekonomikas pozitīvo ietekmi uz nodarbinātību. Vides organizācijas pilnībā atbalsta politiku, kura veicinātu tādu enerģijas avotu izmantošanu, kas rada zemas oglekļa emisijas vai, vēl labāk, darbojas bez siltumnīcefekta gāzu emisijām.

4.4. Polijas arodbiedrības NSZZ *Solidarnosc* pārstāvis (Ieguves rūpniecības un enerģētikas nozaru sekretariāta priekšsēdētājs) uzsvēra riskus, kas saistīti ar politiku, kas nav bijusi labvēlīga fiziskā darba darītājiem. Ļoti svarīgi ir saglabāt nodarbinātību, īstenojot iniciatīvas jaunu darba vietu radīšanai, lai aizstātu likvidētās darba vietas. Mums jādomā par līdzsvaru starp jaunradītajām un zaudētajām darba vietām. Liela uzmanība jāpievērš arī atalgojumam, proti, dažas no jaunajām, vidi saudzējošajām darbavietām ir zemāk atalgotas, un no oglekļa ražots kilovats maksā uz pusi mazāk nekā no atjaunojamajiem energoresursiem saražotā enerģija. Neīstenojot pienācīgu nodarbinātības veicināšanas politiku, pastāv reāls risks, ka īsā laika posmā bezdarbs varētu pieaugt divas reizes. Jāparedz arī piemēroti pasākumi, kas veicina darba ņēmēju mobilitāti.

4.5. Eiropas Būvniecības nozares federācijas priekšsēdētājs uzsvēra Eiropas uzņēmumu apņēmību un ieinteresētību iesaistīties dzīvojamo ēku, kā arī sabiedrisko un privāto darba telpu modernizācijā un energoefektivitātes uzlabošanā. Nozare nelūdz īpašu finansiālu palīdzību, bet gan vēlētos stabilu tiesisko regulējumu, kas būtu spēkā noteiktu laika posmu un ļautu plānot ieguldījumus un ražošanu. Būvniecības nozarei nav nepieciešamas īstermiņa subsīdijas, bet pastāvīga un pietiekami liela finanšu līdzekļu plūsma, ar ko tā varētu rēķināties. Piemērota nodokļu politika varētu rosināt privātās mājsaimniecības veikt šādus ieguldījumus. Uzņēmumi ir gatavi sniegt savu ieguldījumu, lai nodrošinātu darbiniekiem nepieciešamo apmācību.

4.6. Eiropas Arhitektu padomes (ACE) priekšsēdētājs uzsvēra, ka jāturpina pilnveidot apmācību par ilgtspējīgu arhitektūru Eiropā un popularizēt vienotu skatījumu uz teritoriālo pasākumu plānošanu; lai to īstenotu, pamatīgi jāpārlūko visas šai profesijai izvirzītās prasības. ACE uzskata, ka sadarbībā ar būvniecības apvienībām ir jāizvirza tālejoši mērķi, lai uzlabotu ēku kvalitāti un energoefektivitāti. ACE, pamatojoties uz nesen gūtu negatīvu pieredzi, pauž šaubas par publiskā un privātā sektora partnerības lietderību publiskā iepirkuma jomā.

4.7. Komisijas pārstāvis uzsvēra plašās iespējas, kas paveras nodarbinātības jomā, proti, tiek lēsts, ka iespējams izveidot vairāk nekā 1 miljonu jaunu darba vietu. Otrā ģeotermijas jautājumiem veltītā kongresa panākumi liecina, kādas varētu būt attīstības tendences. Piemēram, Zviedrijā uz 1 000 iedzīvotājiem ir uzstādīti 33 siltumsūkņi; salīdzinājumam — Spānijā tikai 0,1. Birokrātija ir galvenais iemesls, kas apgrūtina atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu. Energoefektivitāte — jo īpaši ēku energoefektivitāte — ir visas sistēmas pamatelements. Saskaņā ar

valstu rīcības plāniem radītās vidi saudzējošas darbavietas būtu stabilas un konkurētspējīgas.

4.8. Berlīnes Ekonomikas un tehnoloģiju universitātes pārstāvis sniedza daudz informācijas un vērtīgas ierosmes. Viņš norādīja uz spēcīgo starptautisko konkurenci atjaunojamo enerģijas avotu tirgū, kurā galvenie dalībnieki ir ASV un Ķīna. Ķīna un Taivāna pašlaik eksportē gandrīz 50 % pasaules saules bateriju paneļus.

4.9. Pārstāvis no Spānijas uzņēmuma, kas ir viens no lielākajiem vēja turbīnu ražotājiem valstī, uzsvēra šīs nozares stratēģisko nozīmību; tā attīstījies, pateicoties gudrai un drosmīgai politikai, kas veicinājusi investīcijas un pievienotās vērtības radīšanu. Turpinot politiku, kas veicina atjaunojamo energoresursu izmantošanu, turpmākās attīstības perspektīvas ir labas par spīti pašreizējai krīzei. Viņš citēja ASV prezidentu *Barack Obama*, kurš teicis: "Valsts, kas būs vadošā ekoloģiski tīras enerģijas ekonomikā, būs vadošā visas pasaules ekonomikā" (Prezidenta *Barack Obama* uzruna par stāvokli valstī, 2010. gada 27. janvāris).

4.10. Visbeidzot, Eiropas Arodbiedrību konfederācijas (EAK) vecākais padomnieks uzsvēra konfederācijas apņēmību atbalstīt pasākumus, kas veicinātu tādu darba vietu veidošanu, kuras nekaitē videi un kurās nodrošināta cieppilna attieksme, tiesību ievērošana un atbilstošs atalgojums. Vidi saudzējošām darbavietām jau saskaņā ar to definīciju būtu jābūt pienācīgām darba vietām. EAK uzskata, ka ir jāīsteno pārejas pasākumi, lai veicinātu apmācību un prognozētu pārmaiņas rūpniecībā.

5. Nākotnes perspektīvas

5.1. Prognozējot vidi saudzējošu darba vietu, energoefektivitātes pasākumu un klimata pārmaiņu ierobežošanas iniciatīvu iespējamo pozitīvo ietekmi uz nodarbinātību, pēdējos gados ir minēti vairāki savstarpēji ļoti atšķirīgi skaitļi. Aprēķināts, ka tiks radīti vairāki simti tūkstošu jaunu darba vietu, taču tas notiek ļoti lēni. Ļoti grūti ir novērtēt tīro pieaugumu, proti, cik lielā mērā kompensētas tajā pašā nozarē zaudētās darba vietas.

5.2. Ja aplūkojam vienīgi ekoloģiskās nozares, jānorāda, ka tajās pašlaik izveidoti 4,6 miljoni vidi saudzējošu darbavietu, taču aplūkojot visas darbības formas, kas saistītas ar vides resursiem, piemēram, mežsaimniecību vai ekotūrismu, šis skaitlis sasniedz 8,67 miljonus jeb 6 % no 27 Eiropas Savienības dalībvalstīs nodarbināto kopskaita. Izmantojot plašu definīciju, kas vidi saudzējošām darba vietām pieskaita arī netiešo nodarbinātību un palīgdarbus (GHK et.al., 2007. gads), kopējais nodarbināto skaits sasniedz 36,4 miljonus jeb 17 % no kopējā ES darbaspēka. Nesen izstrādātajā dokumentā par nodarbinātību Eiropā ("Nodarbinātība Eiropā 2009. gadā") Komisija plaši analizējusi šīs atšķirības. Ievērojama izaugsme vērojama atjaunojamo energoresursu jomā, bioloģiskajā lauksaimniecībā un, lai gan vēl joprojām mazākā mērā, arī nozarēs, kas saistītas ar ēku modernizāciju.

5.3. Svarīgākās nozares: būvniecības nozare

5.3.1. Būvniecības nozare ir lielākais rūpnieciskais darba devējs Eiropā, nodarbinot 16,3 miljonus darba ņēmēju jeb aptuveni 7,6 % no kopējā strādājošo skaita. Apgrozījums 2008. gadā sasniedza 1 305 miljardus *euro* jeb 10,4 % no IKP. Būvniecības nozarē netieši nodarbināti apmēram 32 miljoni darba ņēmēju (Eiropas Būvniecības nozares federācijas (FIEC) 2009. gada ikgadējais ziņojums).

5.3.2. Eiropas būvniecības nozare ir aktīvi iesaistījusi projektos un iniciatīvās ar mērķi panākt augstākus energoefektivitātes standartus un lielākus enerģijas ietaupījumus. Kā piemēri mināmi ar Septīto pamatprogrammu saistītie projekti: *Sunrise* — saules ģeneratoru bateriju izmantošana ēkās; *Cygnus* — siltinātu koksnes paneļu ražošana, izmantojot otrreizējās izejvielas, kurām ir zemas izmaksas un kuras padara pieejamākas ēkās ar zemām oglekļa dioksīda emisijām; *Mobi3con* — sistēma trīsdimensionālu datu apstrādei būvlaukumos, lai nepieļautu neatbilstības starp projektu un tā īstenošanu. Eiropas Būvniecības nozares federācija (FIEC) lēš, ka minētie projekti ļaus ietaupīt 6,2 miljardus *euro*.

5.3.3. Par spīti finanšu krīzes smagajām sekām, kuru dēļ dažu valstu, piemēram, Spānijas un Īrijas, tirgū vērojams panīkums, nozare uzskata, ka programmas, kas paredzētas ēku energoefektivitātes paaugstināšanai, nākamajos gados ļaus izveidot vismaz 800 000 jaunu darba vietu īpaši apmācītiem tehniķiem un inženieriem. Aprēķināts, ka laika posmā no 2007. līdz 2012. gadam Francijā vien darba vietu skaits šajā nozarē pieaugs no 169 000 līdz aptuveni 320 000 (Francijas Vides un enerģijas pārvaldības aģentūras (Ademe) pētījums, 2008. gads).

5.3.4. Arī energoapgādes pakalpojumu uzņēmumos (*energy service companies*) paredzama jaunu darba vietu izveidošana. Tie ir uzņēmumi, kas īsteno energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumus, uzņemoties risku par pasākumu izpildi un atbrīvojot gala patērētāju no organizatoriskā un investīciju sloga. Dažu valstu lielie ražotāji, baidoties no strauja patēriņa sarūkuma, kavē šo uzņēmumu darbības paplašināšanos (*).

5.3.5. Lai varētu efektīvi pārvaldīt rūpniecībā notiekošās pārmaiņas, būtiska nozīme ir profesionālajai izglītībai un mūžizglītībai, un tāpēc FIEC un Eiropas Būvnieku un kokapstrādes darbinieku federācija aktīvi sadarbojas, lai izstrādātu kopīgas iniciatīvas profesionālās apmācības jomā un pārrobežu apmācības projektus.

5.4. Atjaunojamu enerģijas avotu izmantošana

5.4.1. Fotogalvanisko elementu nozarē 2008. gadā bija nodarbināti 190 000 cilvēku (130 000 tiešā veidā un 60 000 netieši). Tā kā 27 ES dalībvalstu tirgus ir ļoti liels, nozarē līdz 2030. gadam radīsies 2,2 miljoni jaunu darba vietu. Tomēr tīrais pozitīvais ieguvums nodarbinātības jomā būs mazāks, jo, pieņemot, ka 15 % saražotā tiks eksportēti, kopīgais ieguvums

ES 27 dalībvalstīs 2030. gadā būs aptuveni 162 000 darba vietu (2010. gadā — 20 000 un 2020. gadā — 49 000) (Eiropas Fotogalvanisko elementu nozares apvienība (EPIA), 2009. gads).

5.4.2. Fotogalvanisko elementu nozarē vajadzīgi augsti kvalificēti darbinieki, kas nodarbotos ar pētniecību, izstrādi un apkopi. Arhitektiem un inženieriem būs jāapsver, kā saules paneļus varētu izmantot pilsētu vēsturiskajos centros, kuriem ir nozīmīga ainaviskā un kultūras vērtība. Eiropā uzstādīto ierīču kumulatīvā jauda ir pieaugusi no 1 981 megavatiem (MW) 2005. gadā līdz 9 405 MW 2008. gadā, un tas nozīmē, ka laika posmā no 2007. līdz 2008. gadam jauda pieaugusi gandrīz divkārt (Eiropas Fotogalvanisko elementu nozares apvienība (EPIA) — A.T. Kearney pētījums "Global market outlook for photovoltaics until 2013 – 2009"). Vajadzīgas īpašas programmas, lai apmācītu darba ņēmējus 50 000 jaunajām darba vietām, kuras laika posmā līdz 2030. gadam paredzēts izveidot ik gadu. Pašreizējās maģistrantūras un doktorantūras līmeņa programmas, kas veltītas apmācībai fotogalvanisko elementu izmantošanā, nav pietiekami efektīvas.

5.4.3. Vēja enerģija ir visplašāk izmantotais atjaunojamas enerģijas avots — uzstādīto ierīču jauda 2008. gada beigās sasniedza 64 935 MW. ES vēja enerģijas nozarē 2007. gadā tiešā veidā bija nodarbināti 108 600 strādājošie; ja pieskaitām arī netieši nodarbinātos, šis skaits sasniedz 154 000. Vēja turbīnu un komplektējošo daļu ražošanas nozarē strādā 59 % no tiešā veidā nodarbinātajiem. Vēja enerģijas nozarē visvairāk cilvēku strādā Vācijā, Spānijā un Dānijā (Eiropas Vēja enerģijas apvienība (EWEA), 2009. gads). Eiropas Vēja enerģijas apvienība lēš, ka līdz 2020. gadam nozarē nodarbināto skaits varētu pieaugt vairāk nekā divas reizes, sasniedzot 330 000 strādājošo.

5.4.4. Spānijā — valstī, kas veikusi apjomīgus ieguldījumus alternatīvo enerģijas avotu izmantošanā — veikts pētījums, kurā analizēti divi dažādi attīstības scenāriji un prognozēts, ka darba vietu skaitam jāpieaug no 89 001 (2007. gadā) līdz 228 000–270 000 (Spānijas Arodbiedrību institūts nodarbinātības, vides un veselības jautājumos (ISTAS), 2009. gads).

5.5. Transports

5.5.1. Autorūpniecībā un autotransportā nodarbināti aptuveni 2,2 miljoni darba ņēmēju, savukārt netieši šajās nozarēs strādā 9,8 miljoni cilvēku (Eiropas Autobiļu ražotāju asociācija (ACEA)). Šim skaitlim jāpieskaita arī sabiedriskajā transportā un ar privāto transportu saistītajās nozarēs strādājošie. Pieskaitot arī dzelzceļa, kuģu un gaisa satiksmē un ar tām saistītajās nozarēs strādājošos, kā arī kravu autopārvadātājus, kopējais nodarbināto skaits pārsniedz 16 miljonus.

5.5.2. Krīze transporta nozari skārusi ļoti spēcīgi. Ražošanas kritums autobusu ražošanā bija 7,6 %, autobiju ražošanā — 21,6 %, mikroautobusu ražošanā — 48,9 % un smago autobiju ražošanā — 62,6 %, kas liecina par ražošanas sabrukumu. Citās transporta nozarēs stāvoklis nav daudz labāks — kopumā vērojama pasūtījumu skaita un saimnieciskās darbības vispārēja samazināšanās.

(*) OV C 77, 31.3.2009., 54.-59. lpp.; OV C 318, 23.12.2009., 39.-42. lpp.

5.5.3. Daudz vairāk nekā citas nozares transporta jomu īpaši ietekmēs tehnoloģiskās problēmas, kas būs jārisina, lai ievērotu tiesību aktus enerģētikas un klimata jomā un ar tiem saistītos noteikumus attiecībā uz oglekļa dioksīda emisiju. Gaisa transporta radīto emisiju iekļaušana Eiropas emisijas kvotu tirdzniecības sistēmā (ETS) radīs sarežģījumus vecākām flotēm, kurām par emisiju radīšanu būs jāmaksā liela soda nauda. EESK jau reiz norādījusi⁽⁵⁾, ka jūras transporta jomā, "it īpaši attiecībā uz transporta kuģiem, ETS sistēmu piemērot ir ievērojami sarežģītāk nekā aviācijas jomā tāpēc ka, pasaules jūras tirdzniecības specifika dēļ ļoti grūti ir aprēķināt ETS".

5.5.4. Dzelzceļa transporta nozarē paredzams ievērojams (un atzinīgi vērtējams) pasažieru un kravas pārvadājumu pieaugums. Sagaidāms, ka līdz 2030. gadam dzelzceļa pasažieru transporta nozarē tiks radīti 1,2 miljoni jaunu darba vietu un dzelzceļa kravas pārvadājumu nozarē — 270 000 jaunu darba vietu, savukārt autotransporta nozarē tiks zaudēti gandrīz 700 000 darba vietu (*Syndex Etuc Istas* veikts pētījums, 2007. gads).

5.5.5. Ilgtspējīga mobilitāte pilsētās, ko sekmēs tāda politika, kas skaidri atbalsta nemotorizētus pārvietošanās veidus, piemēram, riteņbraukšanu un iešanu kājām, uzlabos dzīves kvalitāti un būtiski veicinās oglekļa dioksīda emisiju samazināšanu.

6. Vidi saudzējošu darba vietu veicināšanas pasākumi

6.1. Publiskajam un privātajam sektoram un publiskā un privātā sektora partnerībām būs jāvelta lielas pūles, lai atrisinātu problēmas, ar kurām mēs pašlaik saskaramies, proti, apvienotu ekonomikas izaugsmi ar kaitīgo emisiju būtisku samazināšanu un iespējām radīt jaunas un labākas darba vietas.

6.2. Pašreizējais stāvoklis publisko finanšu jomā ierobežo mūsu rīcības brīvību, jo bija jāiesteno pasākumi, lai pārvarētu krīzi finanšu sistēmā, un pēc tam sākās ekonomikas krīze, kuras dēļ visās dalībvalstīs samazinājās nodokļu ieņēmumi.

6.3. Komiteja ierosina izveidot "Eiropas valstu fondu", kuram līdzekļus piešķirtu Eiropas Investīciju banka, kā arī Eiropas Centrālo banku sistēma un Eiropas Centrālā banka. No šī fonda būtu jāfinansē pasākumi, lai sasniegtu energoefektivitātes un energotaupības jomā izvirzītos mērķus. Lai nodrošinātu pietiekamu finansējumu klimata pārmaiņu ierobežošanas pasākumiem, Eiropai būtu vajadzīgs "Māršala plāns".

6.4. Eiropas Investīciju banka, kas jau pašlaik nodrošina līdzfinansējumu atjaunojamu enerģijas avotu izstrādei, varētu

pārvaldīt minēto fondu un piešķirt līdzekļus ar Eiropas banku sistēmas starpniecību.

6.5. Galvenā problēma ir līdzekļu efektīva izmantošana. Būtiski ir atbilstoši pārvaldīt un koordinēt struktūrfondu, Eiropas Sociālā fonda un Septītās pamatprogrammas finanšu līdzekļu izlietojumu; šo uzdevumu varētu uzticēt Eiropas Komisijas jaunajam Enerģētikas ģenerāldirektorātam.

6.6. Jāpiesaista arī privātais finansējums. Nosakot drošus un nemainīgus pamatprincipus un paredzot darbības un nodokļu atvieglojumus, jāveicina publiskā un privātā sektora partnerības ierosmes.

6.7. Uzņēmēju un darba ņēmēju apvienības, kā arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas darbojas šajā jomā, varētu būtiski sekmēt prasmju izplatīšanu, iespēju apzināšanu, izpratnes veidošanu un izglītības un apmācības pilnveidošanu. Šāda veida projektos vienmēr būtu jāiesaista pilsoniskā sabiedrība.

6.8. Lai līdzekļu izlietošana būtu efektīva, svarīga nozīme ir informācijas un komunikācijas tehnoloģijām (IKT). Nesen veiktā Komisijas pētījumā ("*The implications of ICT for Energy Consumption*" (*e-Business Watch*, izpētes ziņojums Nr. 09/2008, http://www.ebusiness-watch.org/studies/special_topics/2007/documents/Study_09-2008_Energy.pdf) uzsvēta nepieciešamība pilnībā izmantot iespējas, kuras paver minētās tehnoloģijas⁽⁶⁾. Tas varētu ļoti pozitīvi ietekmēt jaunu, vidi saudzējošu darba vietu izveidi.

6.9. Komiteja 2008. gada atzinumā par ēku energoefektivitāti⁽⁷⁾ ierosināja konkrētus politikas pasākumus, lai atvieglotu ēku energostandartu kontroli un stimulētu galapatērētājus iegādāties un uzstādīt attiecīgu aprīkojumu, kā arī atjaunot ēku siltumizolāciju.

6.10. Lai sekmētu atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu, pēc Komitejas domām, ir jāveicina pētniecība un izstrāde, jāiesteno programmas stabila un neatkarīga tirgus izveidei, kā arī jāatbalsta uzņēmumi un tiešie patērētāji, nosakot nodokļu atvieglojumus un paredzot stimulus atjaunojamās enerģijas ražošanai un patēriņam. Šīs programmas jāplāno ilgtermiņā, kā to dara Vācijā, kas paredz pakāpeniski samazināt valsts atbalstu, lai uzņēmēji un sabiedrība pēc kāda laika spētu veikt ieguldījumus patstāvīgi.

⁽⁵⁾ OV C 277, 17.11.2009., 20. lpp.

⁽⁶⁾ OV C 175, 28.7.2009., 87–91. lpp.

⁽⁷⁾ OV C 162, 25.6.2008., 62.–71. lpp.

6.11. Atsevišķa nodaļa jāvelta izglītībai un apmācībai⁽⁸⁾. Izglītībai ir izšķiroša nozīme zināšanu izplatīšanā un nākamo paaudžu izpratnes veidošanā, savukārt profesionālā apmācība ir

priekšnosacījums, lai izstrādātu jaunas tehnoloģijas, kas ļauj paaugstināt energoefektivitāti un ierobežot klimata pārmaiņas.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

⁽⁸⁾ OV C 277, 17.11.2009., 15.–19. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas Savienības enerģētikas politikas efektivitātes palielināšana attiecībā uz MVU un jo īpaši mikrouzņēmumiem” (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/19)

Ziņotājs: **DAVOUST kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 16. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Eiropas Savienības enerģētikas politikas efektivitātes palielināšana attiecībā uz MVU un jo īpaši mikrouzņēmumiem”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlijā sēdē), ar 157 balsīm par un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Savienības līmenī:

- enerģētikas politikā piemērot pieeju “Vispirms domāt par mazākajiem”, nodrošinot mazo uzņēmumu un mikrouzņēmumu pārstāvības organizāciju līdzdalību likumdošanas procesā un izstrādājot ietekmes novērtējumus, kuros apskatīti arī vismazākie uzņēmumi, priekšroku dodot nozaru pieejai;
- izveidot pastāvīga dialoga forumu ar MVU organizācijām par ES enerģētikas politikas ietekmi uz uzņēmumiem, īpaši vismazākajiem;
- sadarbībā ar attiecīgajām uzņēmumu organizācijām noteikt pasākumus, kas jāiekļauj Eiropas programmās, lai minētie uzņēmumi pēc iespējas labāk pielāgotos Eiropas Savienības pamatnostādņēm;
- izvērtēt ekoloģiskās efektivitātes veicināšanas programmu ietekmi uz dažādām MVU kategorijām un izplatīt paraugprakses rokasgrāmatu;
- vienkāršot nosacījumus MVU piekļuvei Eiropas Savienības programmām energoefektivitātes jomā un to izmantošanai;
- pieņemt jauninājumu atbalsta plānu ekoenerģētikas jomā un izstrādāt finanšu instrumentu jauninājumu atbalstam, kas pielāgots mazo un mikrouzņēmumu vajadzībām;
- izveidot sistēmu, lai valsts līmenī pastiprinātu energopakalpojumu uzņēmumu (ESCO — *Energy Service Company*) klātbūtni un darbību mazo uzņēmumu interesēs;
- vienkāršot mazo uzņēmumu piekļuvei struktūrfondiem, piemēram, ar to pārstāvības organizāciju starpniecību;

— radīt labvēlīgus apstākļus mikroģenerācijas ieviešanai dalībvalstīs.

1.2. dalībvalstu līmenī:

- izveidot valsts līmeņa forumu dialogam ar MVU organizācijām;
- izstrādāt apmācības un informēšanas programmas, izmantojot nozaru kampaņas un vienas pieturas aģentūras, kas prioritāri atrodas attiecīgo uzņēmumu starpniekorganizācijās;
- atbalstīt ieguldījumu finansēšanu, samazināt apdrošināšanas izmaksas un ieviest nodokļu atvieglojumus;
- veidot ES, dalībvalstu un uzņēmumu organizāciju finanšu sinerģiju, sekmējot dažādu atbalsta veidu ieviešanu mazajiem uzņēmumiem;
- starpniekorganizācijās izveidot vides un enerģētikas jautājumu padomnieku funkciju, kā arī ieviest neatkarīgus diagnosticēšanas un konsultācijas pakalpojumus enerģētikas jomā.

1.3. reģionu līmenī:

- atbalsta, konsultāciju un apmācības enerģētikas jautājumos integrēšana;
- atbalsts jauninājumiem un ieguldījumu finansēšanai reģionālo programmu prioritātēs;
- mikroģenerācijas veicināšana, izmantojot struktūrfondu līdzekļus.

2. Ievads

2.1. Vispārīgas piezīmes

2.1.1. Eiropas Savienība izstrādāja energoefektivitātes veicināšanas politiku, kas ir viena no stratēģijas "Eiropa 2020" sastāvdaļām. Galvenā ietekme uz MVU saistās ar būtiskām izmaiņām to piekļuvē enerģijai un enerģijas racionālu izmantošanu uzņēmumā. Līdz šim Eiropas Savienības darbs energoefektivitātes jomā netika īpaši attiecināts uz mazajiem un mikrouzņēmumiem, un tā ietekme uz minētajiem uzņēmumiem nav pētīta.

2.1.2. Šajā sakarā jāatgādina, ka 2009. gada 1. oktobra atzinumā "Energoefektivitātes pasākumu un programmu uzlabošana ar tiešo lietotāju palīdzību" ⁽¹⁾ EESK ieteica aktīvāk strādāt, lai regulāri iesaistītu tiešos lietotājus, tostarp mazos uzņēmumus, jo īpaši: 1) stiprināt Eiropas Savienības politikas nozaru dimensiju, 2) vienkāršot ES enerģētikas programmas, 3) analizēt energoefektivitātes politikas ietekmi uz tiešajiem lietotājiem, tostarp MVU, un novērtēt to rezultātus, 4) izveidot Eiropas līmeņa ekspertu grupu un neatkarīgu struktūru tīklu, kas veicina energoefektivitāti un ir orientēts uz tiešajiem lietotājiem, tostarp MVU un amatniecības uzņēmumiem.

2.2. Atzinuma mērķis

2.2.1. EESK uzskata, ka ir svarīgi izskatīt jautājumu saskaņā ar Mazās uzņēmējdarbības aktā noteikto pieeju un principu "Vispirms domāt par mazākajiem", kas ir Eiropas Savienības politikas un programmu pārdomu un izstrādes pamatā. Atzinumā galvenokārt aplūkota Eiropas Savienības enerģētikas politikas ietekme uz mazajiem un mikrouzņēmumiem, kas veido 92 % no ES uzņēmumiem ⁽²⁾.

2.3. Atzinumā apskatītie jautājumi

2.3.1. EESK atzinuma mērķis ir izstrādāt pamatelementus, lai rosinātu ES iestādes turpmākajā Eiropas Savienības politikā ņemt vērā MVU, jo īpaši mazos uzņēmumus un mikrouzņēmumus. Atzinumā netiks apskatīts jautājums par vidi saudzējošām darba vietām, bet tajā ir ņemti vērā atbalsta pasākumi darba ņēmējiem saistībā ar uzņēmumu pielāgošanos enerģētikas politikas prioritātēm.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Enerģētikas politikas vispārējā ietekme uz mazajiem uzņēmumiem

EESK uzsver, ka ES enerģētikas politikas mērķi var sniegt būtiskas attīstības iespējas atsevišķām MVU kategorijām un tātd —

jaunu darba vietu radīšanai. Enerģētikas politikas aspektā mazos un mikrouzņēmumus raksturo četras atšķirīgas situācijas:

3.1.1. **Enerģijas izmantotāji.** Lielākā daļa mazo uzņēmumu un mikrouzņēmumu saskaras ar četrām problēmām: 1) tie vēl nezina par enerģijas racionālākas izmantošanas priekšrocībām, 2) minētie uzņēmumi neapzinās energotaupības pasākumu ietekmi uz to darbību un darbiniekiem, 3) tie nezina, kādus pasākumus veikt un kur meklēt atbalstu, 4) šiem uzņēmumiem trūkst finanšu resursu ekoenerģētiskiem ieguldījumiem, kuri turklāt atmaksājas pārāk ilgā termiņā.

3.1.1.1. Šis informācijas trūkums jo īpaši saistīts ar to, ka mazā darbinieku skaita dēļ šajos uzņēmumos nav speciālistu enerģētikas un vides jautājumos.

3.1.1.2. Atdeve no ieguldījuma. Ieguldījumi nolūkā samazināt enerģijas patēriņu var būt ļoti apjomīgi, taču to atdeve īstermiņā var būt ļoti zema. Lielākajā daļā gadījumu šīs izmaksas nevarēs pārnest uz ražošanas vai pakalpojumu izmaksām, un iegūtais energoetaupījums varēs kompensēt ieguldījumus tikai ilgtermiņā.

Bieži vien ieguldījumi atmaksājas pēc vairāk nekā pieciem gadiem; tas kavē mazo uzņēmumu darbību.

3.1.2. **Uzņēmumi, kas uzstāda** iekārtas un sistēmas vai sniedz apkopes pakalpojumus ar mērķi efektīvāk izmantot enerģiju, populārizē ekoenerģētiskas tehnoloģijas patērētāju vidū. Īpaši tas attiecas uz šādām jomām:

3.1.2.1. **Būvniecību,** ieviešot ekobūvniecības sistēmas un ekoenerģētisku produktu izmantošanu, vai atjaunojamu enerģijas avotu sistēmu iekārtas. Mazie uzņēmumi, kas uzstāda inovatīvus ražojumus, norāda uz apdrošināšanas sabiedrību atturīgu attieksmi vajadzīgo garantiju, piemēram, desmit gadu garantijas, piešķiršanā, aizbildinoties, ka attiecīgā ražojuma stabilitāte un efektivitāte ilgtermiņā nav pierādīta. Šī vilcināšanās traucē patērētājiem ieviest ekotehnoloģijas.

EESK ierosina: 1) izstrādāt būvniecības nozares speciālistu apmācības programmas par ekobūvniecības jaunajām metodēm, ekoloģiskiem materiāliem, kā arī jaunām pieejām, lai novērtētu ēku energoefektivitāti, 2) samazināt apdrošināšanas izmaksas, Eiropas Savienības līmenī ieviešot finanšu vai citu instrumentu, kas ļauj samazināt apdrošināšanas sabiedrību riska izmaksas.

⁽¹⁾ OV C 318, 23.12.2009., 39. lpp.

⁽²⁾ ES 27 dalībvalstīs 2007. gadā bija vairāk nekā 20104 miljoni uzņēmumu. No tiem 18,16 miljoni — mikrouzņēmumi (mazāk nekā 10 nodarbināto), 1,49 miljoni — mazie uzņēmumi (10-25 nodarbinātie), 303 400 — vidējie uzņēmumi (26-250 nodarbinātie), 159 000 — lielie uzņēmumi, kuros ir vairāk nekā 250 darbinieku. Mikrouzņēmumi nodrošina 30 % no visām darba vietām, mazie uzņēmumi — 21 %, vidējie uzņēmumi — 17 % un lielie uzņēmumi — 33 %. Avots: EIM Business & Policy Research, EUROSTAT.

3.1.2.2. *Tādu iekārtu uzstādīšanu un apkopi, kas samazina privātpersonu un uzņēmumu enerģijas patēriņu.*

MVU, kas darbojas šajā jomā, tieši konkurē ar lielajiem enerģijas ražotājiem, kuri darbojas visā valsts teritorijā, izmantojot pašu veidotas vai to pakļautībā esošas struktūras. Tā kā MVU ir pilnībā atkarīgi no lielajām grupām, kas tos kontrolē, MVU ir vairāk ieinteresēti pārdot tradicionālu enerģijas produkciju, nevis uzlabot klientu energoefektivitāti.

EESK 1) uzskata, ka ES un valstu iestādēm jāuzrauga šis tirgus, lai nodrošinātu pilnīgu pārredzamību un nepieļautu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, 2) aicina izstrādāt MVU paredzētas apmācības programmas, lai nostiprinātu to informējošo un konsultatīvo lomu privātpersonu un uzņēmumu vidū.

3.1.3. Uzņēmumi, kas projektē un ražo energotaupību veicinošu produkciju, ir īpaši novatoriski ilgtspējīgu materiālu un iekārtu jomā.

3.1.3.1. Praksē novatoriskiem mazajiem uzņēmumiem jātiek galā ar daudzām grūtībām, lai izstrādātu šādu produktu, to patentētu (Eiropas patents?) un laistu tirgū. Bieži vien tie saskaras ar lielo ražotāju grupu vai lielo rūpniecisko laboratoriju gandrīz pilnīgu monopolstāvokli, kā arī ar arvien sarežģītākām sertifikācijas sistēmām, kā rezultātā tiek kavēta inovācija un liegta mazo uzņēmumu piekļuve inovāciju tirgum.

3.1.3.2. EESK uzskata, ka jāsāk īstenot vairākus pasākumus:

- ieviest Eiropas Savienības plānu (līdzīgu ASV SBIRE programmai), lai palīdzētu mazo uzņēmumu starpniekorganizācijām ⁽³⁾ identificēt ekoenerģētiskus jauninājumus, atbalstīt to izstrādi, sertifikāciju un patentēšanu, kā arī atvieglot piekļuvi tirgum;
- izstrādāt elastīgu un viegli pieejamu finanšu instrumentu, lai ar nulles vai ļoti zemu likmi atbalstītu jauninājumus ilgtspējīgu materiālu un iekārtu jomā;
- ieviest vienkāršotas, neitrālas un pieejamas tehniskas procedūras mazo uzņēmumu ekoenerģētisku jauninājumu standartizācijai un sertifikācijai un uzraudzīt, lai standartizācija un sertifikācija netiktu izmantotas kā šķērslis piekļuvei energoefektivitātes tirgiem. To varētu novērst, nosakot obligātu ietekmes novērtējumu katram saskaņotam Eiropas standartam pirms tā galīgās pieņemšanas.

⁽³⁾ Dalībvalstīs mazo uzņēmumu starpniekorganizācijas var būt šādas: Amatsniecības kameras, Tirdzniecības kameras, nozaru organizācijas, uzņēmumu apvienības. Valsts pārvaldes iestādes atzīt šo struktūru pārstāvības lomu, jo tās darbojas visu reģiona uzņēmumu interesēs un īsteno koordinētus un kopīgus pasākumus to interesēs.

3.1.4. *Mazie enerģijas ražošanas uzņēmumi: mikroģenerācija*

3.1.4.1. Mikroģenerācijas iespējas enerģijas ražošanas uzņēmumos vēl nav pilnībā novērtētas, taču daudzās dalībvalstīs tā attīstās un ir alternatīva enerģijas ražošanas metode. Spēkstaciju var darbināt ar atjaunojamiem energoresursiem vietējā līmenī. Šī metode ir īpaši piemērota mazajiem uzņēmumiem, jo enerģiju izmanto racionālāk un tādējādi 1) samazinās vispārējās izmaksas, 2) tiek nodrošināta enerģijas padeve pat pārtraukuma gadījumā, 3) tiek paaugstināts ES enerģijas ražošanas līmenis, 4) tiek sekmēta cīņa ar globālo sasilšanu, 5) tiek veicināta darba vietu radīšana vietējā līmenī.

3.1.4.2. EESK lūdz Komisijai izstrādāt tiesisko un darbības pamatu, kas sekmētu šīs sistēmas izplatību, rosinot dalībvalstis novērst dažādus šķēršļus, kuri kavē tās attīstību. Komisijai vajadzētu: 1) analizēt esošo praksi un izplatīt paraugpraksi, 2) iekļaut mikroģenerāciju un tās attīstību pasākumos, kurus var finansēt no struktūrfondiem, kā arī no dažādiem lauku attīstības fondiem.

4. Īpašas piezīmes

4.1. *Eiropas iestāžu un dažādu MVU kategoriju pārstāvošo organizāciju pastāvīga dialoga foruma trūkums*

4.1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas uzsākto dialogu ar MVU pārstāvjiem. Tomēr pagaidām nav strukturētas stratēģiskas rīcības attiecībā uz mazajiem un mikrouzņēmumiem ⁽⁴⁾. Šim trūkumam ir trīs negatīvas sekas:

- nav zināms, vai esošās un turpmākās iniciatīvas ir piemērotas mazajiem uzņēmumiem;
- nav zināms, cik lielā mērā šīs iniciatīvas ir īstenotas, un arī turpmāk to būs grūti noteikt, ja saglabāsies pašreizējā vispārējā politiskā pieeja, kurā netiek apzināts reālais stāvoklis;
- lai gan daudzas dalībvalstis ir sākušas īstenot pasākumus sadarbībā ar uzņēmumu organizācijām, trūkst informācijas par šiem pasākumiem; līdz ar to tajos netiek ņemti vērā labas prakses piemēri, veiksmīgi vai neveiksmīgi risinājumi.

⁽⁴⁾ Eiropadome 2006. gada 23. un 24. marta sanāsmē aicināja ņemt vērā dažādas MVU kategorijas un piešķirt prioritāti mazajiem uzņēmumiem, visu Eiropas Savienības vai valstu tiesību aktu izstrādē piemērojot pamatprincipu "Vispirms domāt par mazākajiem".

4.1.2. EESK neapstrīd uzņēmējdarbības konsultatīvo grupu lietderību, bet tās nekādā gadījumā nevar aizstāt pieredzi, ko guvušas vispārējās starpniekorganizācijas, piemēram, Amatniecības kameras, Tirdzniecības kameras un nozaru organizācijas, kuras sadarbojas ar uzņēmumiem un sniedz tiem individuālus, attiecīgajam uzņēmumam pielāgotus padomus. Komisijai jānosaka prioritātes galvenokārt kopā ar šādām starpniekorganizācijām.

4.1.3. Piemērojot Eiropas Savienības līmenī pārāk plašo lejupejo pieeju, tiks pieņemti lēmumi, kurus nevar īstenot. EESK iesaka jaunu sadarbības kultūru, izmantojot augšupējo pieeju saskaņā ar Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktu. Viens no prioritāri īstenojamiem pasākumiem ir izveidot iestāžu un uzņēmumu, tostarp mazo un mikrouzņēmumu, organizāciju dialoga forumu Eiropas Savienības līmenī un dalībvalstīs.

4.2. Informācijas trūkums par Eiropas programmu ietekmi uz vismazākajiem uzņēmumiem

4.2.1. Vairākās Eiropas Savienības programmās paredzēts atbalsts energoefektivitātei MVU kopumā. EESK secina, ka nav zināma šo programmu ietekme uz mazajiem un mikrouzņēmumiem un ka nevienā Eiropas līmeņa pētījumā nav precīzi noteiktas, kādu labumu minētie uzņēmumi guvuši no minētajām programmām. Atliek izteikt nožēlu par šādu informācijas trūkumu, jo, pirmkārt, nav zināma paraugprakse un nevar izstrādāt labas prakses rokasgrāmatas; otrkārt, Komisija nevar ierosināt programmas un pasākumus, kas ir pielāgoti mazajiem uzņēmumiem.

4.2.2. EESK aicina Komisiju: 1) iespējami drīz veikt neatkarīgu novērtējumu par programmu ietekmi uz MVU, īpašu uzmanību pievēršot mazajiem un mikrouzņēmumiem, kā arī analizēt konstatētās problēmas, 2) izstrādāt paraugprakses rokasgrāmatu.

4.3. Vietējo un reģionālo pašvaldību izšķirošā loma

4.3.1. Cīņai ar klimata pārmaiņām un enerģijas izmantošanas pārvaldībai jāklūst par vienu no galvenajām prioritātēm turpmākajā teritoriālās kohēzijas politikā. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir būtiska loma vietējo plānu par klimata jautājumiem izstrādē un aktīvā atbalstā jauninājumiem, tostarp energotaupības jomā, veidojot reģionālos klasterus, inovāciju un resursu centrus, kuru darbība orientēta arī uz mazākajiem uzņēmumiem.

4.3.2. Tomēr pārvaldes iestādes un vietējās un reģionālās pašvaldības bieži vien nepārzina dažādu MVU kategoriju problēmas un vajadzības.

EESK aicina vietējās un reģionālās politikas veidotājus veidot vai pastiprināt sadarbību energoefektivitātes jomā ar vietējiem un reģionālajiem saimnieciskajiem un sociālajiem partneriem un

orientēt struktūrfondu prioritātes uz enerģijas pārvaldības pasākumiem, tostarp mazākajos uzņēmumos. Par vienu no ERAF prioritātēm jāizvirza mazo uzņēmēju un viņu darbinieku informēšana un apmācība, atbalsta pakalpojumu un uzņēmumu starpniekorganizāciju vai nozaru organizāciju konsultatīvo funkciju ieviešana vai pastiprināšana, viegli pieejamu finansēšanas līdzekļu nodrošināšana, kā arī individuāls vai grupveida atbalsts visa veida inovācijai.

4.3.3. EESK pauž bažas par struktūrfondu ļoti vāju ietekmi uz mazajiem uzņēmumiem, kas dažos reģionos ir nepilni 1-2 %; galvenais iemesls tam ir nepiemērotas administratīvās un finanšu prasības. Šķiet, ka pašreizējā struktūrfondu pārvaldība neļaus uzņēmumiem tos pienācīgi izmantot. EESK aicina Eiropas Savienības iestādes un dalībvalstis sadarbībā ar MVU organizācijām, jo īpaši tām, kas pārstāv mazos uzņēmumus un mikrouzņēmumus, noteikt vajadzīgos vienkāršošanas pasākumus.

4.4. Grūtības ar finansējuma piesaistīšanu ieguldījumiem

4.4.1. Lielākā daļa MVU saskaras ar nopietnām grūtībām, lai finansētu ieguldījumus enerģijas racionālākā izmantošanā un ekoloģiski atbildīgā ražošanā. Pašlaik bankas ne vienmēr ir labvēlīgas šādu projektu finansēšanai, jo to summas ir nelielas (no EUR 20 līdz 25 000) un trūkst speciālistu, kas varētu novērtēt šos ar risku saistītos projektus.

4.4.2. Ierobežotā piekļuve Eiropas Savienības programmu finansējumam: lai gan vairākas Eiropas Savienības programmas var attiecināt uz MVU, praksē mazajiem uzņēmumiem un mikrouzņēmumiem nav tiešas piekļuves tām. Šiem uzņēmumiem jāpiedalās grupētos projektos, kurus strukturē starpniekorganizācijas. Bet arī šajā gadījumā nereti priekšlikumi tiek noraidīti sakarā ar administratīvajām un finanšu prasībām un mazo uzņēmumu un mikrouzņēmumu reālo apstākļu nepārzināšanu, kas bieži sastopama Komisijas priekšlikumu izstrādes dienestos.

4.4.2.1. Šajā sakarā EESK uzsver, ka Eiropas valstu budžetu stabilitātes nodrošināšanas pasākumi negatīvi ietekmē iedzīvotāju un mazo uzņēmumu saimniecisko un sociālo darbību, kā arī nodarbinātības līmeni reģionos. Komiteja vēlas, lai finanšu regulas pārskatīšanā Komisija uzsāktu vispārēju diskusiju par šo jautājumu.

4.4.3. EESK aicina vienkāršot ieguldījumu finansēšanu un visos līmeņos racionalizēt ieguldījumu atbalsta sistēmas. Vajadzētu uzsākt vairākas iniciatīvas:

— sekmēt kooperatīvo kredītbanku, vietējo banku un dažādu finanšu iestāžu piekļuvi EIB un EIF līdzekļiem, lai finansētu ieguldījumus saistībā ar enerģijas racionālas izmantošanas projektiem;

- palielināt bankas garantiju sistēmas MVU, lai veicinātu minētos ieguldījumus un ieviestu riska garantiju sistēmu, kas ļautu apdrošināšanas sabiedrībām apdrošināt ekoenerģētiskus ieguldījumus;
- veicināt mikrokredīta izmantošanu neliela apjoma ieguldījumiem, kā arī apmācīt vietējo banku darbiniekus objektīvi novērtēt MVU iesniegtos projektus;
- pārskatīt Eiropas Savienības finanšu regulu, lai vienkāršotu vai pielāgotu prasības un atjaunotu izpētes un priekšizpētes piemaksas;
- veicināt energopakalpojumu uzņēmumu (ESCO) energoefektivitātes līgumu ieviešanu, īpaši attiecībā uz mikrouzņēmumiem.

5. Atbalsta un konsultāciju veicināšanas politika

5.1. Informēšana un apmācība

5.1.1. Visu uzņēmumu informēšanai jābūt vienai no Eiropas Savienības rīcības plāna prioritātēm, bet tai jābūt mērķtiecīgai, pielāgotai attiecīgajai nozarei un jāizmanto visi kanāli, tostarp uzņēmumu organizācijas. Vairākās dalībvalstīs jau notiek kampaņas, ko organizē valsts iestādes, nozaru starpniecorganizācijas un profesionālās organizācijas. Šo mērķi var sasniegt šādi:

- organizējot Eiropas līmeņa informēšanas kampaņu, kuru pārņem valstu un reģionālās organizācijas, un izstrādājot paraugprakses rokasgrāmatu;
- sniedzot atbalstu profesionālo organizāciju nozaru informācijas kampaņām;

- izveidojot vai nostiprinot vienas pieturas aģentūru par vides un enerģētikas jautājumiem uzņēmumam vistuvākajā teritoriālajā līmenī;
- atbalstot vides un enerģētikas jautājumu padomnieku pieņemšanu darbā vietējās un reģionālajās starpniecorganizācijās.

5.1.2. Uzņēmēju apmācība un vidi saudzējošu darba vietu izveide ir viena no prioritātēm, lai pielāgotos ilgtspējīgai attīstībai. EESK lūdz veikt īpašu Eiropas Sociālā fonda daļu mazo un mikrouzņēmumu vadītāju un to darbinieku apmācībai energoefektivitātes jomā.

5.2. Atbalsts un padomi uzņēmumiem

5.2.1. Mazajos uzņēmumos un mikrouzņēmumos energoefektivitātes politiku reāli varēs īstenot vienīgi sniedzot individuālu atbalstu. Vairākos reģionos pašvaldības tieši vai ar struktūrfondu starpniecību atbalsta neatkarīgus revīzijas pakalpojumus un konsultācijas enerģētikas jautājumos uzņēmumiem.

EESK uzskata, ka šajā jomā prioritātei jābūt neatkarīgu diagnostiskās, revīzijas un konsultācijas enerģētikas jautājumos pakalpojumu ieviešanai vai atbalstam to izveidošanai, tostarp uzņēmumu starpniecorganizācijās un nozaru profesionālajās organizācijās.

5.3. Stimulējošas nodokļu politikas īstenošana

5.3.1. Lai rosinātu mazos uzņēmumus veikt ieguldījumus to darbības energoefektivitātes paaugstināšanā, EESK aicina dalībvalstis 1) veicināt materiālos ieguldījumus un ieguldījumus konsultācijās, revīzijas veikšanā un apmācībā, 2) attiecināt uz mazajiem uzņēmumiem, kas iegulda energotaupības pasākumos, valstu noteikumus par finanšu stimuliem, kurus pašreiz piešķir privātpersonām.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas Savienības finanšu instruments sadarbībai attīstības jomā: organizētas pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru loma”

(2011/C 44/20)

Ziņotājs: **Giuseppe IULIANO** kgs

Saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 16. jūlija plenārsesijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Eiropas Savienības finanšu instruments sadarbībai attīstības jomā: organizētas pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru loma”

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 17. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 123 balsīm par pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un secinājumi.

Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība ES sadarbības politikā un spēcīgāks atbalsts sociālajiem partneriem

1.1. Kopumā EESK atzinīgi vērtē jauno instrumentu DCI, kuram ir neapstrīdama nozīme ES attīstības sadarbības politikas atbalstīšanā visā pasaulē. Tāpēc EESK aicina stiprināt sadarbības politikas institucionālo pamatu saskaņā ar jauno Lisabonas līgumu, atbalstot Komisijas centrālo lomu un tās galveno atbildību attīstības sadarbības politikā / stratēģiju programmu veidošanā un atkārtoti paužot atbalstu Eiropas Parlamenta lomai attiecībā uz demokrātiskas kontroles procedūras un budžeta kontroles procedūras pastiprināšanu.

1.2. EESK uzsver nepieciešamību arvien vairāk atbalstīt pienācīgas kvalitātes darba koncepcijas mērķu īstenošanu praksē. Tādēļ EESK mudina ES iestādes, īpaši Komisiju un Padomi, sniegt konkrētu atbalstu pienācīgas kvalitātes darba koncepcijas iekļaušanai attīstības sadarbības politikās un jo īpaši iekļaut minēto principu rīcības programmā tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanai.

1.3. Sociālie partneri (darba ņēmēju un darba devēju organizācijas) kā sociālā dialoga, kas ir pienācīgas kvalitātes darba nodrošināšanas pamatelements, galvenie dalībnieki ir jāuzskata par svarīgiem ES partneriem un sarunu dalībniekiem šajā jomā. Sociālie partneri pilnīgi jāiesaista politiskajā dialogā, un viņiem jābūt iespējai saņemt tiešu atbalstu.

1.4. EESK uzsver privātā sektora nozīmīgumu attīstībā. Šajā saistībā EESK uzsver to uzņēmumu sociālās atbildības koncepciju, kas, pamatojoties uz darba pamatstandartu un vides aizsar-

dzības standartu ievērošanu, veicina uzņēmumu sociālo un ekoloģisko saistību pārredzamību, lai nodrošinātu to valstu vienlīdzīgāku attīstību, kurās minētie uzņēmumi veic darbību.

1.5. EESK aicina veidot programmas, piesaistot sociālos partnerus, jo īpaši pakalpojumu iepirkuma procedūrās jomās, kas saistītas ar ekonomisko un sociālo tiesību veicināšanu.

Pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru loma un pārstāvība attīstības sadarbības instrumentā (DCI)

1.6. EESK kopumā uzsver pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīmīgo lomu, lai pilnīgi autonomi un neatkarīgi no valdību politiskās orientācijas veicinātu atbalsta saņēmēju iedzīvotāju un valstu demokrātisko attīstību. Tāpēc EESK aicina piešķirt vairāk līdzekļu pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru atbalstam, izmantojot DCI tematiskās programmas, un uzskata, ka būtu jāpastiprina DCI programmu un tā paša instrumenta ģeogrāfisko programmu komplementaritāte, jo īpaši saistībā ar budžeta atbalstu.

1.7. Minētie DCI pilsoniskās sabiedrības atbalsta mehānismi jānostiprina, lai pilsoniskā sabiedrība varētu sekmīgi piedalīties visos līmeņos — politisko prioritāšu noteikšanā un uzraudzībā un attīstības iniciatīvu īstenošanā. Tāpēc EESK ierosina izskatīt un izstrādāt Komisijas programmām paredzētus apspriešanas un īstenošanas noteikumus. Šādiem noteikumiem jāatbilst attiecīgo dalībnieku specifikai un vajadzībām.

1.8. Šajā saistībā EESK uzskata, ka jāatzīst pilsoniskās sabiedrības starptautiskā dimensija gan politiskā, gan darbības līmenī. Minētā dimensija vislabāk izpaužas ar tādu organizāciju starpniecību, kas spēj piesaistīt locekļus gan ziemeļu, gan dienvidu puslodē (piemēram, sociālie partneri, kooperatīvu kustība utt.). Tā kā šādas organizācijas ir globālu organizāciju pārstāves, jānodrošina iespēja ar tām pastāvīgi oficiāli konsultēties, plānojot ES sadarbības politikas prioritātes. Tāpēc EESK varētu būt tā iestāde, kas veicina pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšanu ES lēmumu pieņemšanā attīstības sadarbības jomā.

1.9. EESK uzsver nepieciešamību atbalstīt trešo valstu pilsoniskās sabiedrības dalībniekus, jo īpaši tieši atbalstot pilsoniskās sabiedrības reģionālos tīklus dienvidos. Šajā nolūkā EESK ierosina DCI programmas "Nevalstiskās struktūras" 3. mērķī līdz ar jau esošajiem līdzekļiem, kas paredzēti ziemeļu tīklu darbības atbalstam, iekļaut līdzekļus arī dienvidu tīklu koordinēšanas un darbības uzlabošanas pasākumu atbalstam, lai nodrošinātu politikas un pasākumu atbilstību globālā mērogā.

DCI efektivitātes paaugstināšana

1.10. EESK atzinīgi vērtē ES Revīzijas palātas piezīmes un aicina atbalstīt ilgtermiņa programmas, tā sauktos "pamatnolīgumus", kas galvenokārt ir virzīti uz stratēģiskiem mērķiem un kuru mērķauditorija ir pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

1.11. Tāpat EESK iesaka iespēju paplašināt kritērijus pakāpeniskās subsīdiju piešķiršanas izmantošanai, kas ir funkcionāla un papildina programmas, kuru pamatā ir pamatnolīgumi un kuru mērķis ir paaugstināt pieejamo resursu pārvaldības efektivitāti.

1.12. EESK uzsver nepieciešamību veicināt attīstības projektu ilgtermiņu un iesaka

— visos attīstības projektos kā starpnozaru elementu iekļaut iestāžu veiktspējas / darbības uzlabošanu dienvidu valstu organizācijām;

— iespēju sagatavot attiecīgo projektu iepriekšēju tehniski ekonomisko pamatojumu.

1.13. EESK uzskata, ka jāpievērš lielāka uzmanība sadarbības pasākumu atlases, uzraudzības un novērtēšanas posmiem, lai paaugstinātu to efektivitāti. Komiteja īpaši uzsver, ka

— jāveido tiešākas attiecības un stratēģiskais dialogs starp Eiropas Komisiju un pieprasītājām organizācijām gan centrālajā, gan perifērajā līmenī,

— jāveicina (stratēģiski un finansiāli) par programmām atbildīgo Komisijas darbinieku tieša piedalīšanās īstenošanas pasākumos gan centrālajā, gan perifērajā līmenī,

— ES delegācijās jāieceļ par attiecībām ar pilsonisko sabiedrību atbildīgi pārstāvji.

2. Eiropas Savienības ārējās palīdzības instrumenti un programmas.

2.1. Ņemot vērā finanšu perspektīvu 2007.–2013. gadam, ir uzsākts ilgtermiņa process ES ārējās palīdzības finanšu programmu pārskatīšanai. Jaunajā shēmā ietverti ģeogrāfiski instrumenti — **IPA** (pirmspievienotās instrumenti, kas paredzēti kandidātvalstīm un iespējamām kandidātvalstīm), **ENPI** (Kaukāza valstu, Centrāleiropas un Vidusjūras reģiona Kaimiņattiecību un partnerības instrumenti), **DCI** (attīstības sadarbības instrumenti), **ICI** (sadarbībai ar industrializētām valstīm) — un tematiskie instrumenti — **EIDHR** (demokrātija un cilvēktiesības)⁽¹⁾, **IJS** (stabilitātes instrumenti) un **INSC** (kodoldrošības sadarbības instrumenti, lai uzlabotu kodolreaktoru drošību pasaules mērogā). Lai izmantotu tematiskos instrumentus, nav vajadzīga trešo valstu iestāžu piekrišana.

2.2. Šajā sadalījumā DCI ir instrumenti, kas konkrēti paredzēti sadarbībai attīstības jomā⁽²⁾. Tas savukārt ir sadalīts ģeogrāfiskajās un tematiskajās programmās⁽³⁾, kuru līdzekļus iegūst dažādos veidos, piemēram, no budžeta atbalsta, subsīdijām un līgumiem starptautisko organizāciju atbalstam.

2.3. Svarīgi norādīt, ka to dalībnieku kategorijas, kas ir potenciālie DCI līdzekļu saņēmēji, ir būtiski paplašinātas, galvenokārt attiecībā uz subsīdijām. Tradicionālo izpratni, ka nevalstiskās organizācijas (NVO) ir galvenie pilsoniskās sabiedrības

(1) Sk. EESK atzinumu "Eiropas demokrātijas un cilvēktiesību instrumenti", REX/263, 2009. gads.

(2) DCI budžets 2007.–2013. gadam ir EUR 16 897 miljardi: www.developmentportal.eu/wcm/subsite/snv1v2/content/view/58/31/. Starp sadarbības instrumentiem jāatzīmē arī Eiropas Attīstības fonds (EAF) Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna valstīm, kas nav iekļauts ES budžetā. Desmitajā EAF budžetā ir EUR 22 682 miljoni periodam no 2008. līdz 2013. gadam: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm.

(3) Ģeogrāfiskās programmas: Latīņamerika, Āzija, Centrālā Āzija, Tuvie Austrumi un Dienvidāfrika. Tematiskās programmas: nodrošinātība ar pārtiku, ieguldījums cilvēkresursos, migrācija un patvērumi, nevalstiskie dalībnieki un vietējās iestādes, vide un dabas resursi. Sk.: http://ec.europa.eu/europeaid/infopoint/publications/europeaid/153a_en.htm. No 2007. līdz 2013. gadam ģeogrāfisko un tematisko programmu līdzekļi ir sadalīti šādi: EUR 10,057 miljardi ģeogrāfiskajām programmām (60 %) un EUR 5,596 miljardi tematiskajām programmām (33 %).

dalībnieki attīstības sadarbībā, ir nomainījuši skaidrāka koncepcija, kas paredz, ka arī sociālie partneri, jo īpaši arodbiedrības, var izmantot minēto instrumentu ⁽⁴⁾.

2.4. Tā kā pašlaik norit *DCI* starpposma pārskatīšana un strukturēts dialogs ⁽⁵⁾, EESK nolēma izstrādāt šo atzinumu, lai sniegtu ieteikumus, kā palielināt pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīmi sadarbības jomā ⁽⁶⁾, un jo īpaši uzsvērtu sociālo partneru lomu attīstībā.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. Jāatzīmē pēdējā laikā notikušās izmaiņas Eiropas Savienības vispārējā struktūrā un attīstības sadarbībā, kas minētas Lisabonas līgumā, kurš stājās spēkā 2009. gada 1. decembrī. Jauni elementi līgumā attiecībā uz iestādēm ir Eiropas Savienības Augstā pārstāvja ārlietas un drošības politikas jautājumos iecelšana un Eiropas Ārējās darbības dienesta (EĀDD) ⁽⁷⁾, kas darbojas Augstā pārstāvja vadībā, izveidošana. ES delegācijas, patiesas diplomātiskās pārstāvības, arī ir Augstā pārstāvja pakļautībā un darbojas EĀDD ietvaros. Lai arī līgumā atbildība par attīstības sadarbības politiku ir piešķirta par attīstību atbildīgajam komisāram, tomēr Augstā pārstāvja mandāts nodrošina Savienības ārējās darbības pasākumu saskaņotību un koordināciju. Saskaņā ar Augstā pārstāvja nesen izvirzīto priekšlikumu ⁽⁸⁾ galveno sadarbības instrumentu (gan tematisko, gan ģeogrāfisko) plānošanas dokumentu izstrādāšana ir EĀDD kompetencē (par attīstību atbildīgā komisāra pārvaldībā). Jāatzīmē, ka minētā pieeja varētu apdraudēt attīstības politikas neatkarību, jo tā šādi varētu tikt ietekmēta un pakārtota ES un dalībvalstu ārējās politikas mērķiem. EESK tāpēc atbalsta Komisijas centrālo lomu un galveno atbildību par attīstības sadarbības politikas / stratē-

ģiju plānošanu, kā arī vēlreiz uzsver Eiropas Parlamenta lomu demokrātiskas kontroles procedūras un budžeta kontroles procedūras nostiprināšanā.

3.2. Kopumā EESK atzinīgi vērtē jauno instrumentu *DCI*, kam ir neapstrīdama nozīme ES attīstības sadarbības politikas atbalstīšanā visā pasaulē. Tā atzinīgi vērtē arī dažādu iepriekšējo programmu apvienošanu vienā *DCI* regulā, kas nodrošina lielāku pārredzamību plānošanā un līdzekļu pārvaldībā. Turklāt EESK uzsver, ka aizvien pieaug šai nozarei iezīmēto finanšu līdzekļu apmērs, kas Eiropas Komisiju padara par vienu no lielākajiem finansētājiem pasaulē attīstības sadarbības jomā. EESK atzinīgi vērtē arī sociālo partneru kā jaunu uz *DCI* tiesīgu dalībnieku iekļaušanu. Visbeidzot, EESK uzskata, ka instrumenta darbības jomā iekļautie temati pilnībā atbilst tās Ārējo attiecību specializētās nodaļas noteiktajām stratēģiskajām prioritātēm ⁽⁹⁾.

3.3. EESK tomēr uzsver dažas vairākas vispārējas prasības attiecībā uz *DCI* mērķu faktisku īstenošanu un organizētas pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru lomu attīstības sadarbībā.

3.4. EESK uzsver nepieciešamību arvien vairāk atbalstīt pienācīgas kvalitātes nodarbinātības koncepcijas mērķu īstenošanu praksē. Starptautiskā mērogā pienācīgas kvalitātes nodarbinātība ir skaidri iekļauta tūkstošgades attīstības mērķos, ko noteikusi Apvienoto Nāciju Organizācija, lai cīnītos pret nabadzību, un līdz ar to tā uzskatāma par attīstības sadarbības instrumentu. Eiropas mērogā pienācīgas kvalitātes nodarbinātība ir oficiāli ietverta 2006. gada attīstības politikās ⁽¹⁰⁾ un iekļauta *DCI* mērķos. Tomēr joprojām ir grūtības iekļaut pienācīgas kvalitātes nodarbinātību ES un trešo valstu sadarbības plānošanā / sarunās. Tāpēc ir pārsteidzoši, ka Eiropas Komisija savā nesenajā paziņojumā par pavasara tiesību aktu kopumu attīstības jomā ⁽¹¹⁾ nepiemin pienācīgas kvalitātes nodarbinātību. EESK

⁽⁴⁾ Sk. Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. decembra Regulu (EK) Nr. 1905/2006, ar ko izveido finanšu instrumentu sadarbībai attīstības jomā. OV L 379, 27.12.2006.

⁽⁵⁾ "Strukturētais dialogs par pilsoniskās sabiedrības un vietējo iestāžu iekļaušanu attīstības sadarbībā" ir Eiropas Komisijas 2009. gadā uzsākta iniciatīva, lai apspriestu pilsoniskās sabiedrības un vietējo iestāžu lomu sadarbībā. Lai gan dialogs nav sarunu process, tas tomēr ir orientēts, lai apkopotu dažādus viedokļus par minēto tēmu, ietverot ne tikai pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus, bet arī ES dalībvalstis un Eiropas Parlamentu. Sk.: http://ec.europa.eu/europeaid/who/partners/civil-society/structured-dialogue_en.htm

⁽⁶⁾ EESK atgādina, ka tieši pēc 2008. gada Akras foruma pilsoniskās sabiedrības organizācijas pilnīgi atzist par neatkarīgiem attīstības dalībniekiem vienā līmenī ar valdībām un starptautiskām organizācijām. Akras rīcības programmas 20. pants: <http://siteresources.worldbank.org/ACCRAEXT/Resources/4700790-1217425866038/AAA-4-SEPTEMBER-FINAL-16h00.pdf>

⁽⁷⁾ EĀDD sastāvā ir Padomes un Eiropas Komisijas ģenerālsēkretariātu attiecīgo struktūrvienību un arī dalībvalstu diplomātisko dienestu darbinieki. EĀDD ir atsevišķs, no Komisijas un Padomes neatkarīgs, autonomš dienests: http://eeas.europa.eu/background/index_en.htm.

⁽⁸⁾ 8. pants: http://eeas.europa.eu/docs/eeas_draft_decision_250310_en.pdf.

⁽⁹⁾ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejā ir ĀKK uzraudzības komiteja, kas ir atbildīga par attiecībām ar šīm valstīm. Pieredze saskaņota ar EAF... Citēt EESK atzinumu bibliogrāfiju.

⁽¹⁰⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Veicināt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību visiem (COM(2006) 249 galīgā redakcija).

⁽¹¹⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Divpadsmit punktus saturošs ES rīcības plāns Tūkstošgades attīstības mērķu atbalstam" (COM(2010) 159 galīgā redakcija).

konsekventi mudina Komisiju, Padomi un Eiropas Parlamentu no jauna iekļaut pienācīgas kvalitātes nodarbinātības attīstības rīcībpolitikās un veicināt tās īstenošanu praksē.

3.5. EESK atgādina, ka apvienošanās / darba koplīgumu slēgšanas brīvība un sociālais dialogs ir ļoti svarīgi aspekti pienācīgas kvalitātes nodarbinātības atbalsta politiku īstenošanai, piesaistot sociālos partnerus. Kā atgādina pati Eiropas Komisija, "ES uzskata, ka sociālo tiesību un darba standartu ievērošana ir nepieciešama taisnīgai un ilgstošai sociālajai un ekonomiskajai attīstībai" un attiecīgi "galvenie dalībnieki ir sociālie partneri (uzņēmumi un arodbiedrības)... arodbiedrības bieži ir visspēcīgākās masu organizācijas partnervalstīs, un tās veic starptautisko darba standartu ievērošanas uzraudzību" (12). Turklāt ES Padome 2005. gadā ir atspoguļojusi šo koncepciju kopīgajā paziņojumā "Eiropas konsenss par attīstību": "saimnieciskajiem un sociālajiem partneriem, piemēram, arodbiedrībām, ir īpaši svarīga loma demokrātijas, sociālā taisnīguma un cilvēktiesību veicināšanā" (13). Tāpēc EESK uzsver, ka sociālie partneri jāuzskata par ES nozīmīgiem dalībniekiem un partneriem šajā jomā. Sociālie partneri pilnībā jāiesaista politiskajā dialogā, un viņiem jābūt iespējai saņemt tiešu atbalstu.

3.6. EESK vēlētos uzsvērt, cik svarīgs ir privātais sektors, kas balstās uz tādiem principiem kā, piemēram, brīvība veikt uzņēmējdarbību, un virza attīstību, veicinot trešo valstu faktisku integrāciju globālajā ekonomikā. EESK uzsver, ka uzņēmumu sociālā atbildība (*corporate social responsibility*) var sekmēt privātā sektora atbildību par taisnīgāku attīstību valstīs, kurās attiecīgie uzņēmumi veic darbību. Uzņēmumu sociālā atbildība, ievērojot darba pamatstandartus un vides aizsardzības globālās prioritātes, nostiprina DCI pasākumu sociālo un vides aspektus.

3.7. EESK aicina veidot programmas, kuru mērķis ir iekļaut sociālos partnerus arī iepirkuma procedūrās tajās jomās, kas saistītas ar ekonomisko un sociālo tiesību atbalstīšanu. EESK norāda, ka pakalpojumu līgumi bieži ietver tādas jomas kā, piemēram, sociālais dialogs, darba tiesības un sociālās tiesības. Pašreizējie atlases kritēriji (organizatoriskās un finansiālās prasības, kas jāievēro pieprasītāju organizācijām) tomēr bieži rada šķēršļus sociālo partneru taisnīgai un līdzsvarotai dalībai,

(12) Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam par Eiropas Savienības lomu cilvēktiesību un demokrātijas veicināšanā trešās valstīs (COM(2001) 252 galīgā redakcija).

(13) OV C 46, 24.02.2006., 1. lpp. 18. punkts.

kaut arī tie būtu jāuzskata par galvenajiem dalībniekiem šajās jomās.

3.8. Arvien biežāk ES ievērojamu daļu attīstības sadarbībai paredzēto līdzekļu novirza tā dēvētajam budžeta atbalstam (*budget support*) (14). Kaut arī šāda prakse var atspoguļot konstruktīvu pieeju, kuras mērķis ir veicināt saņēmēju valstu proaktīvāku darbību un vienlaikus arī palielināt to atbildību par attīstības procesiem, tomēr pastāv risks, ka pilsoniskās sabiedrības sniegtais milzīgais ieguldījums aprobežosies tikai ar to tautu un valdību patiesas demokrātijas attīstību, kas saņem atbalstu (15). Pilsoniskās sabiedrības neatkarības nostiprināšana ir ilgtspējīgas attīstības garantija, tāpēc tā būtu jānosaka par attīstības sadarbības politikas prioritāru mērķi. Tāpēc EESK norāda, ka jāpalielina līdzekļi, kas iezīmēti pilsoniskās sabiedrības atbalstam vietējā līmenī (tematiskās programmas) (16), lai paveiktu divus uzdevumus — budžeta atbalsta efektīvu uzraudzību (17) un papildu pasākumu īstenošanu, kura nebūtu iespējama, izmantojot sadarbību vienīgi valdību līmenī (18). Tas attiecas arī uz ģeogrāfiskajām programmām (19), kurās atbalsts pilsoniskajai sabiedrībai būtu jāiekļauj saskaņā ar pārredzamības, atbilstošas programmu veidošanas un konkrētu mērķu definēšanas kritērijiem, ievērojot un aizsargājot pašiniciatīvas tiesības.

3.9. Tāpēc sociālajiem partneriem ir īpaša nozīme tematiskajās programmās (izņemot "Nevalstiskās struktūras"), piemēram, "Ieguldījums cilvēkresursos" (kas apver sociālās kohēzijas, cilvēka un sabiedrības attīstības, dzimumu līdztiesības un veselības jomu) vai "Migrācija un patvērumi" (kura paredzēta, lai nostiprinātu legālo darba migrāciju), vai arī "Vides un dabas resursi" (kas atbalsta vides ilgtspējas monitoringu, kuru veic

(14) Budžeta atbalsts paredz ES finanšu līdzekļu tiešu piešķiršanu saņēmējai valstij ar attiecīgo finanšu iestāžu starpniecību. Budžeta atbalsts var būt vispārīgs ar mērķi atbalstīt valsts attīstības stratēģiju vai arī paredzēts īpašai nozarei un novirzīts uz konkrētām tematiskām jomām, piemēram, veselības aizsardzību, izglītību utt. http://ec.europa.eu/europeaid/how/delivering-aid/budget-support/index_en.htm.

(15) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības loma jaunajā Eiropas stratēģijā Rietumbalkāniem", OV C 80, 30.3.2004.

(16) Tematisko programmu īstenošanai atšķirībā no ģeogrāfiskajām programmām nav vajadzīga vienošanās ar saņēmēju valsti.

(17) Tas attiecas uz pilsoniskās sabiedrības organizāciju iespējami lielo nozīmi, uzraugot un kontrolējot līdzekļus, kas iezīmēti attīstības sadarbībai, lai novērstu jebkādu korupciju.

(18) *EuropeAid* pašlaik apkopo pētījumus šajā jomā, sk. "Nevalstisku dalībnieku iekļaušana jaunajos atbalsta instrumentos": https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/aidco/index.php/Structured_dialogue#WG2:_T1:_New_aid_modalities_and_CSOs_and_LAs_challenges_and_opportunities. 3F un "ES finanšu instrumentu papildināmība cilvēktiesību un demokrātijas jomā". Informatīva piezīme, aidco.e.4 (2009)338553, 29.10.2009.

(19) Šķiet, ka ģeogrāfisko programmu finansiālā atbalsta lielāko daļu līdz šim ir veidojis "budžeta atbalsts", tādējādi neņemot vērā atbalstu pilsoniskajai sabiedrībai vietējā līmenī. Jāatgādina, ka, lai īstenotu ģeogrāfiskās programmas, vajadzīga vienošanās ar saņēmēju valsti.

pilsoniskā sabiedrība attīstības valstīs) un “Nodrošinātība ar pārtiku”. Īpaši jomā “nodarbinātība, sociālā kohēzija un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība”⁽²⁰⁾ (kas ietilpst programmā “Ieguldījums cilvēkresursos”) vairāk jāatspoguļo sociālo partneru un sociālā dialoga nozīme. Pamatlauksaimniecības attīstība arī būtu noteikti jāiekļauj programmas “Nodrošinātība ar pārtiku” prioritātēs⁽²¹⁾.

3.10. Iepazīstoties ar DCI mērķiem, ir pilnīgi skaidrs, ka attīstības sadarbības īstenošanai jāpieņem globālas stratēģijas. Tas attiecas arī uz pilsoniskās sabiedrības organizācijām un galvenokārt uz tām, kas darbojas starptautiskā mērogā. Pilsoniskās sabiedrības starptautiskā dimensija vislabāk izpaužas ar tādu organizāciju starpniecību, kas spēj piesaistīt locekļus gan ziemeļu, gan dienvidu puslodē (piemēram, sociālie partneri, kooperatīvu kustība utt.)⁽²²⁾. Šīs organizācijas pārstāv globālas iestādes, un tāpēc jābūt iespējai ar tām oficiāli konsultēties, plānojot ES politikas prioritātes sadarbībai ar saņēmējām valdībām. Šajā sakarā EESK atgādina par izveidotajiem konsultāciju un lēmumu pieņemšanas mehānismiem ESAO valstīs un Eiropas Padomē⁽²³⁾.

3.11. EESK uzsver, ka, sniedzot tiešu atbalstu pilsoniskās sabiedrības reģionālajiem tīkliem dienvidos, jāstiprina trešo valstu pilsoniskās sabiedrības dalībnieku darbība. Tāpēc EESK ierosina DCI programmas “Nevalstiskās struktūras” 3. mērķi, kurā jau piešķirti līdzekļi tīkliem ziemeļu valstīs, paredzēt līdzekļus tīklu saskaņošanas un veikspējas pilnveidošanas pasākumu atbalstīšanai dienvidu valstīs (lai nostiprinātu to reprezentativitāti). Atbalsts starptautiskiem un reģionāliem tīkliem veicinātu attīstības sadarbības politiku un iniciatīvu saskaņotību globālā mērogā.

3.12. Tādēļ būtu jāpastiprina DCI pilsoniskās sabiedrības atbalsta instrumenti, lai tā varētu veikt savus pienākumus

⁽²⁰⁾ Jānorāda, ka minētajam tematam iezīmētie finanšu līdzekļi ir tikai 21 % no visa finansiālā atbalsta 2007.–2013. gadā programmai “Ieguldījums cilvēkresursos”. Sk. Tematiskās programmas stratēģijas dokumenta starpposma pārskatu (2007.–2013. gads).

⁽²¹⁾ EESK atzinums par tematu “Tirdzniecība un nodrošinātība ar pārtiku”, ziņotājs — Campli kgs, REX/273, 2009.

⁽²²⁾ Sociālie partneri (darba ņēmēju un darba devēju organizācijas) darbojas gan Eiropas, gan starptautiskā līmenī. Eiropas līmenī: “Business Europe” darba devējiem un Eiropas Arodbiedrību konfederācija (EAK) darba ņēmējiem, starptautiskā līmenī: Starptautiskā darba devēju organizācija (SDDO) un Starptautiskā arodbiedrību konfederācija (ICTU). Kooperatīvu kustība arī darbojas Eiropas un starptautiskajā līmenī, un to vieno tādas organizācijas kā “Cooperatives Europe” un “International Cooperative Alliance”. Jāmin arī organizācijas, kooperatīvi un savstarpējās sabiedrības, kas veido “sociālo ekonomiku”, kā noteikts SDO Johannesburgas konferencē 2009. gada 19.–21. oktobrī (“Sociālā ekonomika: Āfrikas atbilde uz globālo krīzi”).

⁽²³⁾ Sk. attiecīgi Arodbiedrību padomdevējas komitejas (TUAC) un Eiropas Jaunatnes foruma lomu.

visos līmeņos — politikas prioritāšu noteikšanā un uzraudzībā un attīstības iniciatīvu īstenošanā. Tāpēc EESK ierosina novērtēt un pilnveidot Komisijas programmu apspriešanas un īstenošanas kārtību, lai tā atspoguļotu iesaistīto dalībnieku specifiku un vajadzības (*actor based approach*). Starptautiskā līmenī pašlaik sadarbojas ļoti daudzi dalībnieki, kuriem ir dažādas darbības jomas, mērķi, stratēģijas, organizatoriskā struktūra un darbības veidi.

4. Konkrētas piezīmes.

4.1. ES Revīzijas palāta nesenoja ziņojumā par nevalstisko struktūru iesaistīšanu⁽²⁴⁾ apstiprina vajadzību ieviest pilsoniskās sabiedrības organizāciju programmu ilgstošāku finansēšanu saskaņā ar tādiem pamatnolīgumiem, kas vērsti galvenokārt uz stratēģiskiem mērķiem. EESK piekrīt šādi pieejai un atbalsta to.

4.2. EESK iesaka arī apsvērt iespēju paplašināt kritērijus attiecībā uz subsīdiju piešķiršanu trešajām personām (*sub-granting*); tas papildinātu programmas, kuru pamatā ir pamatnolīgumi, lai tās būtu pieejamākas pamatorganizācijām. Turklāt tā būtu efektīvāka sistēma arī Eiropas Komisijai pieejamo līdzekļu pārvaldīšanā, izvairoties no iniciatīvu sadrumstalošanās.

4.3. EESK uzsver nepieciešamību pastiprināt attīstības projektu ilgspēju un ierosina

— iekļaut rīcības spējas palielināšanu dienvidu organizāciju organizatoriskajā plānā (t.i., neierobežojot rīcības spēju tikai ar projektu pārvaldību) kā transversālu komponentu visos attīstības projektos,

— sniegt iespēju sagatavot projektu tehniski ekonomisko pamatojumu, jo, kā uzsvērts minētajā Revīzijas palātas ziņojumā, projektu uzsākšana parasti aizkavējas tāpēc, ka nav pietiekami izanalizētas konkrētas vajadzības⁽²⁵⁾. Šādu pētījumu iepriekšēja apmaksāšana veicinātu projekta īstenošanas iespējas jau no paša sākuma⁽²⁶⁾.

⁽²⁴⁾ Komisijas pārvaldītā nevalstisko struktūru iekļaušana Kopienas attīstības sadarbībā, Īpašais paziņojums Nr. 7, 2009.

⁽²⁵⁾ Turpat, 21. lpp., 41. punkts.

⁽²⁶⁾ Lai finansētu šādus pētījumus, varētu izveidot rotējošo fondu, no kura Komisija veic avansa maksājumus, ko pēc tam atņem no projekta kopējām izmaksām, ja attiecīgais projekts tiek izraudzīts.

4.4. EESK uzskata, ka, lai paaugstinātu efektivitāti, jāpastiprina sadarbības pasākumu atlases, uzraudzības un novērtēšanas posmi. Komiteja īpaši uzsver

- nepieciešamību pārskatīt pašreizējo projektu atlases kārtību, kas birokrātijas dēļ ļoti bieži neļauj izvēlēties atbilstošāko piedāvājumu. Tāpēc jāizveido tiešākas attiecības un stratēģiskais dialogs starp Eiropas Komisiju un pieprasītājām organizācijām gan centrālajā, gan perifērajā līmenī, nosakot modeli līdzdalībai uzsākamajās iniciatīvās;
- nepieciešamību stimulēt (stratēģiski un finansiāli) par programmām atbildīgo Komisijas darbinieku tiešu piedali-

šanos pasākumu īstenošanā. Tas ļautu efektīvi kontrolēt rezultātus, atvieglojot attiecības starp finansētāju un saņēmēju un pēdējā posmā palīdzot reāli novērtēt projektu ietekmi gan centrālajā, gan perifērajā līmenī;

- nepieciešamību katrā ES delegācijā iecelt pārstāvi, kas atbild par attiecībām ar pilsonisko sabiedrību. Ar Lisabonas līguma stāšanās spēkā delegācijas ir kļuvušas par patiesām ES diplomātiskajām pārstāvniecībām. Turklāt, kā minēts iepriekš, delegācijas darbojas EĀDD ietvaros un tām jāstrādā arvien saskaņotāk ar atsevišķu dalībvalstu pārstāvībām. Tāpēc ļoti svarīgi ir oficiāli nostiprināt ES delegācijās kontaktpunktus ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Āfrikas valstu sociālās ekonomikas nozīme un perspektīvas sadarbībai attīstības jomā" (pašiniciatīvas atzinums)

(2011/C 44/21)

Ziņotājs: **JAHIER kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 17. decembrī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Āfrikas valstu sociālās ekonomikas nozīme un perspektīvas sadarbībai attīstības jomā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 17. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 116 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pasaules mērogā sociālā ekonomika (SE) ir nozīmīga parādība, kuras iezīmes ir šādas: novatoriskas spējas, dinamisms, elastība un noturīgums pat lielākās krīzēs, kā arī spēja visās sabiedrībās iekļaut dažādus slāņus, jo sevišķi visnabadzīgākos un sociāli atstumtākos. Saskaņā ar visticamākajām aplēsēm tajā ir nodarbināti 10 % no pasaules aktīvajiem iedzīvotājiem⁽¹⁾, un šī tendence turpina pieaugt visos pasaules reģionos. Minēto iezīmju un īpašā dinamisma dēļ tā atšķiras no citiem ekonomikas veidiem, vienlaikus kļūstot par labu papildinājumu citiem uzņēmumu veidiem un dažkārt panākot ar tiem arī sinerģiju.

1.2. Āfrikā sociālā ekonomika ir nozare, kuru starptautiskā kopiena, tostarp arī Eiropas Savienība, līdz šim lielākoties ir atstājusi novārtā. Tās īpatnības nav atzītas, un tāpēc tā netiek aktīvi iesaistīta ne politikā, ne apspriešanas un lēmumu pieņemšanas procesā. Tomēr Āfrikas kontinentā sociālā ekonomika ir neatņemama sastāvdaļa tradicionālajās solidaritātes sistēmās, kā arī kolektīvajos un kopienas uzņēmumos, kuri bieži vien tiek pārveidoti par kooperatīviem vai dažāda veida kopuzņēmumiem. Turklāt daudzas tās struktūras veido būtisku daļu apjomīgajā sektorā, ko dēvē par ēnu ekonomiku.

1.3. Kontinentā, kur no 80 līdz 95 % iedzīvotāju nodarbināti neoficiāli, sociālajai ekonomikai var būt izšķiroša nozīme, lai pakāpeniski uzlabotu un pārveidotu dzīves un darba apstākļus, pielāgojot tos augstiem cilvēka cieņas un sociālās aizsardzības standartiem, kas ļautu tās dalībniekiem noturēties tirgū un sniegt svarīgu ieguldījumu kontinenta sociālajā un ekonomiskajā attīstībā.

1.4. Ņemot vērā pašreizējās ekonomikas krīzes sekas, Starptautiskā Darba organizācija (ILO) oficiāli atzinusi sociālās ekonomikas novatorismu un spēju sniegt nozīmīgu ieguldījumu vietējā attīstībā; 2009. gada 19.–21. oktobrī tā Johannesburgā organizēja

pirmo konferenci par sociālo ekonomiku, kurā tika pieņemts svarīgs rīcības plāns. Arī Pasaules banka un SVF ir izrādījuši atjaunotu interesi par sociālo ekonomiku, ņemot vērā tās un jo sevišķi kooperatīvu noturību krīzes laikā.

1.5. Tādēļ ES, kas ir lielākā līdzekļu devēja pasaulē, interesēs ir iesaistīties šajā starptautiskajā iniciatīvā. Laba iespēja varētu būt Starptautiskais kooperatīvu gads, par kuru ANO pasludinājusi 2012. gadu.

Lai sadarbībā attīstības jomā veicinātu Āfrikas sociālo ekonomiku, EESK ierosina šādus pasākumus:

— nodrošināt, ka ES oficiāli atzīst sociālās ekonomikas lomu un ieguldījumu Āfrikas attīstībā;

— iekļaut sociālo ekonomiku to Kotonū nolīguma nevalstisku dalībnieku sarakstā, kuri jāiesaista minētā nolīguma īstenošanā;

— dubultot finansējumu nevalstiskiem dalībniekiem reģionālos un valsts stratēģiskajos dokumentos;

— nodrošināt, lai nevalstiskie dalībnieki, tostarp Āfrikas sociālā ekonomika, būtu iekļauti turpmākajos ES kontaktos ar ĀKK valstīm pēc 2020. gada;

— iekļaut sociālo ekonomiku ES un Āfrikas partnerībā un jo sevišķi Septītajā partnerībā migrācijas, mobilitātes un nodarbinātības jomā;

— iekļaut Āfrikas kooperatīvus ES politikā par sadarbību lauksaimniecības un lauku attīstības jomā Āfrikā;

⁽¹⁾ Sagatavošanas documents ILO Johannesburgas konferencei, 2009. gada 19.–21. oktobris, sk. 3. pielikumu.

- atbalstīt Āfrikas sociālo ekonomiku, izmantojot ES tematiskās programmas “Ieguldījumi cilvēkos” un “Nevalstiskie dalībnieki un vietējās pašvaldības attīstības procesā”;
- sekmēt sociālās ekonomikas dalībnieku tīklu veidošanu (Ziemeļi-Dienvidi (attīstītās un jaunattīstības valstis) un Dienvidi-Dienvidi (jaunattīstības valstu starpā)) un nostiprināšanu;
- ES programmās un politikā veicināt izglītību, apmācību, kultūras sadarbību un dzimumu līdztiesību;
- atzīt sociālās ekonomikas ieguldījumu cilvēka cienīgu darbvietu radīšanā Āfrikā un atspoguļot to ES sadarbības politikā;
- iekļaut sociālo ekonomiku Eiropas 2010. gada ziņojumā par attīstību, kurā tiks izskatīts jautājums par sociālo aizsardzību;
- veicināt sociālās ekonomikas darbībai labvēlīgu vidi, tostarp atbilstošu tiesisko regulējumu, veikspējas uzlabošanu, piekļuvi finansējumam un tīkla veidošanu;
- pastiprināt ES iestāžu sadarbību sociālās ekonomikas veicināšanas jomā;
- iekļaut sociālo ekonomiku esošajās Komisijas un ILO stratēģiskajās partnerībās.

Saskaņā ar minētajiem ieteikumiem EESK apņemas aktīvi iesaistīt Āfrikas sociālās ekonomikas dalībniekus savos pasākumos un jo sevišķi ĀKK-ES koordinācijas komitejas darbā.

2. Sociālās ekonomikas stāvoklis un apjoms Āfrikā

2.1. Sociālo ekonomiku veido to “uzņēmumu un organizāciju, sevišķi kooperatīvu, savstarpējās palīdzības biedrību, asociāciju, fondu un sociālo uzņēmumu [kopums], kuru īpatnība ir ražot preces, sniegt pakalpojumus un nodot zināšanas, vienlaikus tiecoties sasniegt gan ekonomiskos, gan sociālos mērķus un veicinot solidaritāti”⁽²⁾. Šādi definēta, sociālā ekonomika ir nozīmīga ekonomikas joma ne vien Eiropā, bet arī citos kontinentos, sākot ar Āfriku.

2.2. Tā kā runa ir par ļoti aptverošu jēdzienu, kurā uzsvērtas dažādu organizāciju un uzņēmumu kopējās īpašības, pašlaik ir

neiespējami precīzi noteikt sociālās ekonomikas izplatību un skaitlisko īpatsvaru ne atsevišķās Āfrikas valstīs, ne kontinentā kopumā. Tomēr ir iespējams noteikt raksturīgas iezīmes, kas piemīt dažādajiem organizāciju un uzņēmumu veidiem, kuri ir Āfrikas sociālās ekonomikas pamatā.

2.3. Parasti viens no galvenajiem sociālās ekonomikas komponentiem ir kooperatīvi, kurus ILO (193. rekomendācija, 2002. gads) definējusi kā “autonomas asociācijas, kurās to biedri ir labprātīgi apvienojušies, lai apmierinātu kopējās ekonomiskās, sociālās un kultūras vēlmes un vajadzības ar uzņēmuma palīdzību, kurš ir kopējs īpašums, un kurā pilnvaras tiek īstenotas demokrātiskā ceļā”. Āfrikā kooperatīvus ieviesa koloniālās pārvaldes iestādes; līdz ar neatkarības atgūšanu tie kļuva par vienu no galvenajiem ekonomiskās un sociālās organizācijas veidiem kontinentā (*Develtere, Pollet & Wanyama, 2009*). Tomēr ļoti bieži jaunās neatkarīgās valdības veidoja ļoti ciešu saikni ar kooperatīviem, kurus izmantoja par mobilizācijas un kontroles instrumentu dažādās sociālajās un ekonomikas jomās. Tikai deviņdesmito gadu liberalizācijas rezultātā Āfrikas kooperatīvi varēja mazināt pārāk lielo atkarību no valsts, kas tiem piemita iepriekš, tādējādi atgūstot kooperatīva modelim raksturīgo autonomiju, brīvprātīgumu un iekšējo demokrātiju, un sākt jaunu atdzimšanas un paplašināšanās posmu.

2.4. Iepriekšējo 15 gadu laikā kooperatīvā modeļa izplatība un popularitāte ir ievērojami pieaugusi. *Develtere, Pollet & Wanyama (2009)*⁽³⁾ iegūtā informācija liecina, ka, analizējot 11 Āfrikas valstu datus, dažos gadījumos (piemēram, Kenijā, Ganā un Senegālā) aktīvu kooperatīvu skaits, salīdzinot ar 1989.–1992. gadu, ir palielinājies vairāk nekā divas reizes, tādējādi veidojot ļoti nozīmīgu valsts ekonomikas sastāvdaļu.

2.5. Lielākā daļa Āfrikas kooperatīvu pieder klientiem (*client-owned*) un darbojas lauksaimniecības nozarē; izplatīti ir arī kooperatīvi kreditēšanas jomā. Saskaņā ar WOCCU (Pasaules Kredīta kooperatīvu organizācijas) datiem 2007. gadā darbojās aptuveni 12 000 kredītu kooperatīvu ar vairāk nekā 15 miljoniem biedru 23 valstīs un noguldījumiem aptuveni 3,5 miljardu ASV dolāru apmērā (*Fonteneau & Develtere, 2009*), tādējādi veidojot mikrofinansējuma iestāžu galveno pīlāru daudzos Āfrikas reģionos. Kooperatīvi aktīvi darbojas arī būvniecības, apdrošināšanas un izplatīšanas nozarēs. Tiek lēsts, ka pašlaik aptuveni 7 % no Āfrikas iedzīvotājiem ir kāda kooperatīva biedri.

2.6. Savstarpējās palīdzības biedrību galvenais uzdevums ir sniegt sociālus pakalpojumus biedriem un to ģimenēm, sadalot riskus un resursus un darbojoties sociālās aizsardzības jomā, īpašu uzmanību pievēršot visiem jautājumiem, kas saistīti ar veselību un veselības aprūpes pakalpojumiem. Savstarpējās palīdzības biedrību skaits un ietekme ir ievērojama: tiek lēsts, ka Rietumāfrikā darbojas vismaz 500 šādu biedrību, tādējādi

⁽²⁾ Sk. “Plan of Action for the Promotion of Social Economy Enterprises and Organizations in Africa” preambulas 1. pantu. šis dokuments tika uzrakstīts saistībā ar ILO reģionālo konferenci par tematu “The Social Economy - Africa's Response to the Global Crisis”, kas notika 2009. gada 19.–21. oktobrī Johanesburgā; sk. arī 2. pielikuma diagrammu.

⁽³⁾ Turpat, sk. 3. pielikumu.

aptverot vairākus simtus tūkstošus cilvēku. Ruandā Veselības ministrija, pamatojoties uz ministrijas rīcībā esošajiem datiem, ka 75 % iedzīvotāju ir biedri vismaz vienā no šāda veida biedrībām, no 2003. gada ir iekļāvusi tās savā stratēģijā, ar kuru paplašina piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem. Taču runa ir ne tikai par veselības nozari. Arī šajā gadījumā savstarpējās palīdzības biedrībām pielīdzināmas organizācijas un/vai uzņēmumi darbojas citās nozarēs. Tas attiecas uz "tontines" frankofonajā Āfrikā un "credit unions" kreditēšanas pakalpojumu nozarē anglofonajā Āfrikā vai apbedīšanas uzņēmumiem, kas sniedz apbedīšanas pakalpojumus daudzās valstīs, tostarp Etiopijā un Dienvidāfrikā.

2.7. Rietumāfrikas Ekonomikas un monetārās savienības (UEMOA) ministru padome 2009. gada 26. jūnijā pirmo reizi Āfrikā pieņēma regulu (Nr. 07/2009) par savstarpējās palīdzības biedrībām (sociālajām savstarpējās palīdzības biedrībām). Tādā veidā ir noteiktas un atzītas pamatvērtības, kas raksturo savstarpējās palīdzības principus: pārredzamība, sociālā atbildība, demokrātija, vienlīdzība, taisnīgums un solidaritāte. No minētajiem principiem izriet arī citas iezīmes, kas raksturo sociālās savstarpējās palīdzības biedrības, jo īpaši biedru brīvprātīga un nediskriminējoša dalība, bezpeļņas mērķi, demokrātiska, uz līdzdalību vērsta darbība, solidāra apņemšanās, autonomija un neatkarība, valdes brīvprātīgs darbs, atbildīga līdzdalība.

2.8. Citu skaitliski lielu grupu, kas ir izplatīta visās iespējamās nozarēs gan laukos, gan pilsētā, Āfrikā veido apvienības, kuru sastāvā ir brīvprātīgās organizācijas, kopienu organizācijas (*community-based organisations*), bezpeļņas organizācijas, nevalstiskas organizācijas (NVO) u.c. Ar sociālo ekonomiku saistīto apvienību skaits strauji pieaug līdz ar 90. gadu demokrātizācijas procesiem, izmantojot efektīvāku tiesisko regulējumu un elastīgas darbības struktūras, kas ļauj pielāgot apvienību modeli visdažādākajām sociālajām vajadzībām. Šajā grupā sevišķi liela nozīme ir NVO; bieži vien sadarbojoties ar līdzīgām organizācijām un iestādēm Ziemeļos, tām izdodas mobilizēt ievērojamus resursus un tādējādi darboties vērienīgāk. Līdzīgi arī sociālie partneri dažādās valstīs bieži vien aktīvi darbojas, lai veicinātu sociālās ekonomikas struktūras un iniciatīvas.

2.9. Gan strukturālo, gan darbības iezīmju dēļ Āfrikā kooperatīviem, savstarpējās palīdzības biedrībām, apvienībām un citām organizācijām un uzņēmumiem, kas saistīti ar sociālo ekonomiku, ir ievērojama ekonomiska un sociāla ietekme. Pirmām kārtām tie piedāvā darba vietas un tiešu un demokrātisku līdzdalību resursu organizēšanā un sadalē. Turklāt plaši darbojoties sabiedrībā, tostarp bieži vien arī visnabadzīgākajos lauku apgabalos, kur valsts pasākumi ir niecīgi vai to vispār nav, sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumi arī visneaizsargātākajām grupām (nabadzīgiem cilvēkiem, sievietēm, cilvēkiem

ar invaliditāti, nekvalificētiem darba ņēmējiem, migrantiem u.c.) nodrošina piekļuvi sociālajiem un/vai ekonomikas pakalpojumiem. Neatkarīgi no tā, vai runa ir par mikrofinansējumu, medicīnisko un sociālo palīdzību HIV pozitīviem un/vai ar AIDS slimiem cilvēkiem, līdzdalību lauksaimniecības kooperatīvā vai apbedīšanas pakalpojumu uzņēmumā, SE organizācijas un uzņēmumi, izmantojot solidaritāti un kopienas pieeju, ļauj īstenot sociālās aizsardzības pasākumus, vienlaikus ražo preces un sniedz pakalpojumus, kuriem ir nenoliedzama ekonomiska nozīme un tieša ietekme uz nabadzības samazināšanu.

2.10. Ņemot vērā pasaules ekonomikas un finanšu krīzes sekas, kas Āfrikā pastiprināja 2007.–2008. gada pārtikas un enerģētikas krīzes⁽⁴⁾ ietekmi, sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu loma kļūst vēl nozīmīgāka. Pasliktinoties lielas iedzīvotāju daļas ekonomiskajai un sociālajai situācijai, attīstības valstu valdībām būtu vajadzējis pastiprināt un attīstīt sociālās aizsardzības sistēmas, kas bieži vien ir nepilnīgas. Tā ir joma, kurā sociālās ekonomikas dalībnieki jau aktīvi darbojas un bieži vien kompensē valsts pasākumu trūkumus un sadrumstalotību, neatbrīvojot valdības un iestādes no to lomas un atbildības.

3. ILO programma

3.1. Tai raksturīgo īpašību dēļ sociālā ekonomika var sekmēt jaunu darba vietu radīšanu, paplašināt pamattiesību ievērošanu darba vietā, kā arī veicināt sociālo aizsardzību un sociālo dialogu. Tādējādi tā pilnībā atbilst Starptautiskā Darba organizācijas (ILO) noteiktajiem stratēģiskajiem mērķiem, lai panāktu un nodrošinātu pienācīgas kvalitātes nodarbinātību (*decent work*), kura par tādu tiek uzskatīta, ja tā īstenojas "brīvības, taisnīguma, drošības un cilvēka cieņai atbilstošos apstākļos". Jau ilgu laiku ILO pasākumu prioritāro mērķi — pienācīgas kvalitātes nodarbinātību — uzskata par galveno elementu nabadzības samazināšanas programmās un par instrumentu ilgtspējīgas, iekļaujošas un taisnīgas attīstības veicināšanai.

3.2. ILO "Programmā pienācīgas kvalitātes nodarbinātībai Āfrikā 2007–2015" (ILO, 2007) izklāstītas iespējas un uzdevumi, kas jārisina Āfrikā, lai pienācīgas kvalitātes nodarbinātība kļūtu par īstenību visā kontinentā un lai nodrošinātu kontinentā atbilstošu ekonomisko un sociālo attīstību. Galvenie tajā izvirzītie uzdevumi ir saistīti ar bezdarbu, nepietiekamu nodarbinātību un nabadzību, sociālās aizsardzības nozīmi attīstībā, problēmas saistībā ar sociālo atstumtību un HIV/AIDS izplatīšanos. Minētajā dokumentā nav atsevišķi minēta sociālā ekonomika. Tomēr jēdzieni, pasākumi, kooperatīviem un apvienībām veltītā uzmanība, kā arī centrālā vieta, kas atvēlēta taisnīgumam, sociālajai līdzdalībai un aizsardzībai, atbilst sociālās ekonomikas pamatprincipiem.

⁽⁴⁾ Sk. atzinumu REX/285 - CESE 1954/2009 "Atbalsts jaunattīstības valstīm krīzes pārvarēšanas jomā"; ziņotājs — Jahier kgs.

3.3. Gadu gaitā ILO ir ieguvusi svarīgas zināšanas sociālās ekonomikas jomā, gan izmantojot tradicionālos instrumentus, gan izveidojot departamentu, kas nodarbojas ar kooperatīvu jautājumiem (EMP/COOP), un sākot īstenot virkni tehniskās palīdzības programmu kontinenta līmenī (piemēram, *CoopAfrica*) vai atsevišķās valstīs (piemēram, *SAY JUMP!* Dienvidāfrikā).

3.4. Tāpēc nav nejaušība, ka tieši ILO uzsāka starptautiskās debātes par sociālo ekonomiku Āfrikā. Vispirms tā pasūtīja virkni analīžu un pētījumu, sevišķi par Āfrikas kooperatīviem, un pēc tam 2009. gada oktobrī Johannesburgā organizēja konferenci par tematu "Sociālā ekonomika — Āfrikas atbilde uz pasaules krīzi". Konferencē piedalījās pārstāvji no visa kontinenta, un tās mērķis bija pieņemt rīcības plānu⁽⁵⁾ sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu atbalstam Āfrikā.

3.5. Rīcības plānā ir paredzēti četri stratēģiski mērķi:

— pasaules līmenī: ILO un sociālās ekonomikas dalībnieki apņemas atbalstīt SE uzņēmumus un organizācijas un veicināt to atzīšanu, kā arī palielināt partnerību skaitu starp Ziemeļiem un Dienvidiem un starp Āfriku un citiem reģioniem;

— reģionālā līmenī: īstenotie pasākumi saistās ar lielāku atbalstu SE uzņēmumiem un organizācijām, citastarp piesaistot resursus, lai izstrādātu sociālās ekonomikas programmu Āfrikā;

— valsts līmenī: mērķis, kas jāsasnieg, ir izveidot, nostiprināt un/vai sekmēt tiesisko, institucionālo un politisko vidi, kas nepieciešama SE uzņēmumu un organizāciju attīstībai un konsolidācijai;

— visbeidzot, vidējā un mikrolīmenī ir jānodrošina SE uzņēmumu un organizāciju efektivitāte, lai tās varētu labāk apmierināt iedzīvotāju vajadzības, kas saistītas ar sociālo aizsardzību, ienākumu radīšanu, nodarbinātības veicināšanu, tiesību uz darba vietu ievērošanu, nodrošinātību ar pārtiku, vides aizsardzību, HIV/AIDS apkarošanu, sociālo atstumtību u.t.t.

3.6. Sakarā ar pasaules ekonomiskās un finanšu krīzes ietekmi, kas pastiprināja iepriekšējās, pārtikas un enerģētikas krīzes, sekas, Johannesburgas rīcības plānā minēto mērķu sasnieg-

šana ir sevišķi steidzama. ILO ir aplēsusi, ka aptuveni 73 % Subsahāras Āfrikas darba ņēmēju strādā nepastāvīgu darbu; šis skaitlis varētu būt palielinājies līdz 77 % 2009. gadā, kas var pastiprināt migrācijas plūsmu gan kontinenta iekšienē, gan uz Eiropu, jo daudzi darba ņēmēji meklē labāku nākotni. Krīzes sekas jau likušas sevi manīt — ir samazinājušies tiešie ārvalstu ieguldījumi gan infrastruktūrās, gan preču ražošanā, kā arī sarucis emigrantu naudas pārskaitījumu apjoms. Atbalsts SE uzņēmumiem un organizācijām un to un nostiprināšana ir ieguldījums jaunu darba vietu radīšanā, un tādējādi tā ir konkrēta alternatīva migrācijas plūsmām.

3.7. Visbeidzot, kooperatīvu būtiskais ieguldījums sociālajā un ekonomikas attīstībā nesēn pamudināja ANO pasludināt 2012. gadu par Starptautisko kooperatīvu gadu. Šī iniciatīva dos iespēju atbalstīt un paplašināt SE organizāciju un iestāžu lomu.

4. Perspektīvas un ieteikumi ES līdzdalībai un jaunām prioritārām rīcībpolitikām

4.1. Sociālajai ekonomikai ir ievērojama nozīme Eiropas Savienībā, un tās loma gan ekonomikā, gan sociālajā jomā tiek atzīta arvien vairāk. EESK 2006. gadā izstrādāja pirmo plašo ziņojumu par šo tematu⁽⁶⁾.

Eiropas Parlaments 2009. gadā atzina, ka sociālā ekonomika ir viens no Eiropas uzbūves pilāriem, "jo sociālo ekonomiku pārstāv 10 % no kopējā Eiropas uzņēmumu skaita, tas ir, 2 miljoni uzņēmumu jeb 6 % no kopējās nodarbinātības, un tai ir augsts potenciāls radīt un saglabāt stabilu nodarbinātības līmeni"⁽⁷⁾.

Visbeidzot EESK ieteica atzīt un saglabāt dažādus, tostarp arī sociālās ekonomikas, uzņēmumu modeļus⁽⁸⁾.

4.2. Lai gan ES ārējās sadarbības programmās sociālā ekonomika nav nodalīta kā atsevišķa darbības joma, visas galvenās jomas, kurās sociālās ekonomikas uzņēmumi un organizācijas darbojas Āfrikā, ir starp ES rīcības prioritātēm: sociālā aizsardzība, veselība, sociālā iekļaušana, nodarbinātība, lauksaimniecības un lauku attīstība, mikrofinanses, kultūra. Tādējādi šajā sakarā jau ir pieejami iespējamie instrumenti un ES pasākumu jomas, lai arī tie nav īpaši paredzēti sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu atbalstam.

⁽⁵⁾ Sk. 1. pielikumu, kā arī http://www.ilo.org/public/english/region/afpro/addisababa/pdf/se_planofaction_en.pdf.

⁽⁶⁾ CIRIEC, *The social economy in European Union* ("Sociālā ekonomika Eiropas Savienībā"), CESE/COMM/05/2005.

⁽⁷⁾ Eiropas Parlamenta 2009. gada 19. februāra rezolūcija par sociālo ekonomiku; ziņotāja — *Toia* kdze.

⁽⁸⁾ OV C 318, 23.12.2009., 22. lpp.

4.3. Tomēr, lai šo Āfrikas kontinenta jauno sociālo un ekonomisko parādību varētu iekļaut ES sadarbībā attīstības jomā, Komiteja iesaka, lai ES oficiāli atzīst Āfrikas sociālās ekonomikas esamību. Šīs jaunās prioritātes iekļaušana ES programmā varētu izraisīt īpašu interesi un dot pievienoto vērtību, jo tās, pirmkārt, veicinātu ciešu sadarbību ar starptautiskajām organizācijām, piemēram, ILO un PB, lai izveidotu sistēmiskas sinerģijas, kuras kļūst arvien noderīgākās sadarbībā attīstības jomā. Otrkārt, tiktu iesaistīti Eiropas sociālās ekonomikas galvenie dalībnieki, tādējādi veicinot Eiropas sabiedriskās domas atbalstu ES ārējās palīdzības palielināšanai.

4.4. Visefektīvākais veids, kā nodrošināt sociālās ekonomikas ieguldījuma un lomas Āfrikas attīstībā konceptuālu atzīšanu, ir atbalstīt šo nozari, izmantojot esošās Eiropas Savienības un Āfrikas partnerības, proti, Kotonū nolīgumu un ES un Āfrikas partnerību.

4.4.1. Attiecībā uz Kotonū nolīgumu EESK ar nožēlu konstatē, ka tā 2010. gada pārskatīšana jau ir pabeigta un tajā nav iekļauti noteikumi par sociālo ekonomiku. ES delegācijām Āfrikas valstīs tomēr būtu jāīsteno pasākumi, lai sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumus steidzami iekļautu uzskaitāmo un uz konsultācijām aicināmo dalībnieku sarakstos.

4.4.2. Turklāt 2015. gada pārskatīšanas laikā vajadzētu paredzēt iespēju nepārprotami atzīt sociālo ekonomiku, iekļaujot to "nevalstisku dalībnieku" kategorijā, kas ne vien izmanto finanšu resursus un pasākumus veikspējas uzlabošanai, lai nodrošinātu veiksmīgu līdzdalību, bet kuri, īstenojot nolīgumu, arī jāinformē, ar kuriem jāapspriežas un kuri jāiesaista tā īstenošanā.

4.4.3. EESK uzskata, ka, pārdomājot ES attiecības ar ĀKK valstīm pēc 2020. gada, kad beidzas Kotonū nolīguma termiņš, tajās jānodrošina ne tikai institucionāli noteikumi nevalstiskiem dalībniekiem, kuri ir līdzīgi Kotonū nolīgumā norādītajiem, bet arī jānodrošina nepārprotama sociālās ekonomikas iekļaušana šajā kategorijā.

4.5. Attiecībā uz ES un Āfrikas partnerību var izveidot tiešu saikni starp sociālās ekonomikas un Septītās partnerības migrācijas, mobilitātes un nodarbinātības jomā mērķiem un pasākumiem, sevišķi saistībā ar ieguldījumu darba vietu radīšanu, ēnu ekonomikas pakāpenisku formalizēšanu un pienācīga darba veicināšanu. Šajā sakarā trešā ES un Āfrikas augstākā līmeņa sanāksme, kas notiks 2010. gada novembrī, un jaunie rīcības plāni, kurus tajā paredzēts pieņemt, ir konkrēta iespēja atbalstīt

sociālo ekonomiku. Piemēram, šīs partnerības jaunais rīcības plāns varētu būt šāds:

— mērķis: atzīt un veicināt sociālo ekonomiku kā līdzekli, lai mazinātu atšķirības starp oficiālo ekonomiku un ēnu ekonomiku, un rosināt pienācīgas kvalitātes darba vietu radīšanu;

— rīcība: pilnveidot Āfrikas sociālās ekonomikas dalībnieku spējas un prasmes, profesionālās apmācības iestādēs un universitātēs piedāvājot atbilstošus kursus, sevišķi pārvaldības jomā;

— rīcība: atvieglot aizdevumu un mikrokredītu piešķiršanu sociālās ekonomikas dalībniekiem;

— rīcība: palīdzēt Āfrikas valstu valdībām izveidot atbilstošu juridisku, politisku un institucionālu pamatu, kas būtu piemērots sociālās ekonomikas uzņēmumu un organizāciju veicināšanai un darbībai.

4.6. Nozaru līmenī Āfrikas sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumi ļoti aktīvi darbojas lauksaimniecības un lauku attīstības nozarē. ES un Āfrikas valstu stratēģijā lauksaimniecībai un paziņojumā "Āfrikas lauksaimniecības veicināšana"⁽⁹⁾ tika apstiprinātas konkrētas saistības šajā jomā. Tomēr nevienā no abiem minētajiem dokumentiem nav minēta kooperatīvu nozare, kas ir viens no Āfrikas sociālās ekonomikas pilāriem. Neraugoties uz to, ir daudzas iespējas rīkoties un sadarboties ar Āfrikas lauksaimniecības un lauku attīstības kooperatīviem, kas atbilst mērķim "uzsvērt efektīvāku lauksaimniecības pārvaldību un atbalstīt lauksaimniecībā iesaistīto Āfrikas publisko un privāto organizāciju veikspējas uzlabošanu"⁽¹⁰⁾.

4.6.1. Turklāt ir jānorāda, ka attīstības sadarbības finansēšanas instrumentā ietverta tematiska programma par nodrošinātību ar pārtiku; tā ir vēl viena joma, kurā varētu izmantot ES jau esošos instrumentus un programmas, lai atzītu, ka Āfrikas sociālās ekonomikas organizācijām un uzņēmumiem Eiropas sadarbībā attīstības jomā var būt nozīmīga loma.

4.7. Cita sadarbības attīstības jomā finansēšanas instrumenta tematiska programma, kas būtu jāapsver, ir "Ieguldījumi cilvēkos"; tās uzdevums ir attīstīt cilvēkresursus, un to varētu izmantot, lai atbalstītu Āfrikas sociālās ekonomikas dalībnieku apmācību un uzņēmējdarbības prasmju attīstību.

⁽⁹⁾ Komisijas paziņojums Padomei un Eiropas Parlamentam "Āfrikas lauksaimniecības veicināšana. Priekšlikums par kontinentāla un reģionāla līmeņa sadarbību lauksaimniecības attīstības jomā Āfrikā" (COM(2007) 440 galīgā redakcija).

⁽¹⁰⁾ Āfrikas un ES stratēģiskā partnerība — Āfrikas un ES kopējā stratēģija, 73. punkts.

4.7.1. Šis mērķis atbilstu pasākumiem, kas minēti ILO deklarācijā par prasmju attīstību, sevišķi pārvaldības jomā. Izglītībai un apmācībai ir izšķiroša nozīme, lai sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumi nostiprinātu savu veikspēju un būtu konkurētspējīgi tirgos. Turklāt īpašs darbs jāveic sieviešu izglītošanā un profesionālajā apmācībā; bieži vien viņu loma Āfrikas ekonomikā, sevišķi lauksaimniecības nozarē un lauku apgabalos, tiek novērtēta pārāk zemu.

4.8. Runājot par izglītību un apmācību saistībā gan ar prasmju attīstību, gan ar pārvaldības uzlabošanu, ES vajadzētu atvieglot un sekmēt Eiropas sociālās ekonomikas organizāciju un uzņēmumu sakarus ar Āfrikas sociālās ekonomikas organizācijām un uzņēmumiem. Pieredzes apmaiņa, paraugprakse un tehniskā palīdzība virzienā Ziemeļi-Dienvidi un Dienvidi-Dienvidi veicinātu Āfrikas struktūru nostiprināšanos⁽¹¹⁾. Tādēļ EESK mudina veidot un attīstīt Ziemeļi-Dienvidu un Dienvidi-Dienvidu sociālās ekonomikas tīklus, kas ir nepieciešamais instruments, lai sociālās ekonomikas organizācijas un uzņēmumi sadarbotos un nodotu tehnoloģiskās prasmes.

4.9. Turklāt izglītība un apmācība ir svarīga arī amatniecības nozarē un vispārīgāk — kultūras sadarbības jomā. EESK jau vairākkārt ir norādījis, ka abām minētajām jomām ir galvenā nozīme darba vietu radīšanā. Tādēļ, iekļaujot Āfrikas sociālo ekonomiku savās programmās un politikā, ES vajadzētu ņemt vērā šīs jomās.

4.10. Savukārt attiecībā uz darba vietu radīšanu, jo sevišķi nodarbinātību laukos, kas līdztekus sociālajai aizsardzībai un dzimumu līdztiesībai ir viena sociālās ekonomikas galvenajām iezīmēm, dažus ES un Āfrikas stratēģijas aspektus varētu saistīt ar Johaneshurgas rīcības plāna mērķiem. Tas galvenokārt attiecas uz ES un Āfrikas partnerības migrācijas, mobilitātes un nodarbinātības jomā 3. rīcības prioritāti saistībā ar nodarbinātību un nabadzības apkarošanu, kurā ir uzsvērti pienācīgas kvalitātes nodarbinātības principi.

4.11. Vēl viens instruments, lai palīdzētu konceptuāli atzīt sociālās ekonomikas lomu Āfrikas attīstībā, varētu būt Eiropas 2010. gada ziņojums par attīstību. Tajā tiks izskatīts sociālās aizsardzības jautājums; tā ir joma, kurā, kā jau tika minēts⁽¹²⁾, sociālās ekonomikas organizācijām un uzņēmumiem, sevišķi Āfrikā, ir ļoti nozīmīga loma. Turklāt nepārprotama Āfrikas sociālās ekonomikas iekļaušana Eiropas 2010. gada ziņojumā

⁽¹¹⁾ Labs piemērs Ziemeļi-Dienvidu sociālās ekonomikas tīklam ir Eiropas un Vidusjūras reģiona sociālās ekonomikas tīkls (ESMED), kurā ietilpst Spānijas, Francijas, Itālijas, Marokas, Portugāles un Tunisijas organizācijas. Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerības ietvaros tas atbalsta un veicina apmaiņu un sadarbības projektus.

⁽¹²⁾ Sk. iepriekš 2.8. un 2.9. punktu.

par attīstību ļautu izstrādāt līdz šim trūkstošo īpašu sociālās aizsardzības politiku ES attīstības sadarbības jomā.

4.12. EESK iesaka Komisijai sākt kartēt to, kā dalībvalstis sadarbojas ar Āfrikas sociālās ekonomikas dalībniekiem, lai tādējādi nodrošinātu ES un dalībvalstu efektīvāku koordināciju un darbu sadali šajā jomā.

4.13. Lai Āfrikas sociālā ekonomika efektīvi sekmētu nabadzības novēršanu, ir jānodrošina labvēlīga vide, t.i., atbilstošs tiesiskais regulējums, spēju attīstība, piekļuve finansējumam un Āfrikas un Eiropas sociālās ekonomikas organizāciju saiknes vienotā tīklā. Tiesiskā regulējuma jomā ES un ILO jāmudina Āfrikas iestādes izveidot sociālās ekonomikas organizāciju reģistru un pieņemt tiesību aktus, kas ļauj šiem dalībniekiem efektīvi darboties un kuros ir ietverts arī izšķirīgais ražošanas līdzekļu īpašumtiesību jautājums. ES un dalībvalstis varētu piedāvāt pārbaudītu praksi, kas izstrādāta tajās Eiropas valstīs, kurās sociālā ekonomika ir visaktīvākā.

4.13.1. ES atbalsta pasākumi spēju attīstībai un sociālās ekonomikas dalībnieku tīkla izveidē būtu jāvada valsts, reģionālā un kontinentālā līmenī, jo sevišķi, izmantojot Kotonū nolīgumu, ES un Āfrikas stratēģiju un tematisko programmu "Nevalstiskās struktūras un pašvaldības attīstības jomā" (attīstības sadarbības finansēšanas instruments)⁽¹³⁾. Rīcībā varētu iekļaut atbalsta pasākumus saistībā ar koordināciju, interešu pārstāvību un dialogu, sociālās ekonomikas organizāciju vertikālo un horizontālo integrāciju, apmācību u.c.

4.13.2. Tādēļ sociālās ekonomikas organizācijas būtu jāiekļauj to nevalstisko dalībnieku kategorijā, kuri var izmantot iepriekš minētās tematiskās programmas. Turklāt, pārskatot nākamo ES finanšu plānu (2014–2020), šīm tematiskajām programmām un papildu tematiskajām programmām, kurās varētu efektīvi iesaistīt sociālo ekonomiku⁽¹⁴⁾, vajadzētu līdz divkārtšam apmēram palielināt finansējumu, kā to jau ir norādījis EESK⁽¹⁵⁾. Neatkarīgi no ES finansējuma būtu jāsekmē un jāturpina koordinēšana, dialogs, sinerģijas un konkrēti sadarbības projekti starp dažādām Eiropas un Āfrikas sociālās ekonomikas nozarēm, bet jo īpaši starp Āfrikas organizācijām. Līdzīgi vajadzētu palielināt finanšu līdzekļus, kas paredzēti 11. Eiropas Attīstības fonda (EAF, 2014–2019) attiecīgajām programmām, lai tādējādi no piešķirtā atbalsta labumu varētu gūt arī sociālā ekonomika.

⁽¹³⁾ Šīs programmas 5.1.2. pantā norādīts: ES atbalstīs iniciatīvas, ar kurām sekmē starptautisko apmaiņu, rada uzticības atmosfēru, veicina tīklu izveidi un nodrošina nevalstisku struktūru un pašvaldību koordinācijas pasākumus (gan uz ass Ziemeļi-Dienvidi, gan Dienvidi-Dienvidi).

⁽¹⁴⁾ Piemēram, tematiskās programmas "Ieguldījumi cilvēkos" un "Nodrošinātība ar pārtiku" attīstības sadarbības finansēšanas instrumenta ietvaros.

⁽¹⁵⁾ Sk. 2009. gada atzinuma REX/285 "Atbalsts jaunattīstības valstīm krīzes pārvarēšanas jomā" 6.3. punktu; ziņotājs — *Jahier* kgs.

4.14. Cits labvēlīgai videi raksturīgs aspekts, pirmām kārtām ir nevalstisko dalībnieku reāli piekļuves nosacījumi finansējumam, izmantojot vienkāršotas procedūras.

Īpašs un novatorisks aspekts ir ilgtermiņa aizdevumi strukturētākiem sociālās ekonomikas dalībniekiem. ES puses uzdevums ir atvieglot piekļuvi šādiem aizdevumiem, izmantojot jau esošos instrumentus vai veidojot jaunus.

4.15. Nobeigumā EESK aicina izvērst ES iestāžu iekšējo un savstarpējo sadarbību, lai veicinātu atbalstu Āfrikas sociālajai ekonomikai:

— aicina Eiropas Parlamentu, kas jau ir pieņēmis rezolūciju par sociālās ekonomikas ietekmi uz Eiropas integrāciju⁽¹⁶⁾, pieņemt vēl vienu rezolūciju par Āfrikas sociālās ekono-

mikas ieguldījumu nabadzības samazināšanā, uzticot tās izstrādi Attīstības komisijai un/vai ES un ĀKK valstu apvienotajai parlamentārajai asamblejai;

— lūdz Beļģijas prezidentūrai ES, kuras laikā (2010. gada otrajā pusgadā) notiks trešā ES un Āfrikas augstākā līmeņa sanāksme, aktīvi rīkoties, lai sekmētu Āfrikas sociālās ekonomikas atzīšanu un tai uzlabotu atbalstu;

— iesaka Eiropas Komisijai izpētīt iespējas iekļaut sociālās ekonomikas jautājumu Komisijas un ILO stratēģiskajā partnerībā attīstības jomā, kuras uzdevums ir mazināt nabadzību, veicināt Tūkstošgades attīstības mērķu sasniegšanu un īstenot programmu "Pienācīgas kvalitātes nodarbinātība visiem"⁽¹⁷⁾.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁶⁾ Sk. 4. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁷⁾ Sk. http://ec.europa.eu/europeaid/what/social-protection/documents/memorandum_of_understanding_ec_ilo_en.pdf.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas rūpniecības, zinātnes un tehnoloģijas parki krīzes pārvaldības periodā, periodā, sagatavojoties pēckrīzes posmam, un periodā pēc Lisabonas stratēģijas darbības izbeigšanās” (atzinuma papildinājums)

(2011/C 44/22)

Ziņotājs: **TÓTH kgs**

Līdzziņotājs: **SZÚCS kgs**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 14. jūlijā saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinuma papildinājumu par tematu

“Eiropas rūpniecības, zinātnes un tehnoloģija parki krīzes pārvaldības periodā, periodā, sagatavojoties pēckrīzes posmam, un periodā pēc Lisabonas stratēģijas darbības izbeigšanās”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūlijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 147 balsīm par un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. EESK atzīst rūpniecības, zinātnes un tehnoloģijas parku (RZTP) nozīmi tautsaimniecības attīstībā un modernizācijā. Nodrošinot lietpratīgu specializāciju, resursu un zināšanu bāzes koncentrāciju, šādi izveidotās struktūras veicina rūpniecības pārmaiņas.

1.2. Eiropas Savienībai jāpiemēro mērķtiecīgāka un integrētāka pieeja, lai uzturētu un attīstītu 21. gadsimta RZTP. Īpaši krīzes apstākļos un, gatavojoties laikposmam pēc krīzes, jāisteno aptverošāka stratēģija, lai apzinātu šādu parku iespējamo ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmes un konkurētspējas veicināšanā. Attiecīgie pasākumi jāisteno ES vadībā, tai izvīzot tālākos mērķus.

1.3. Ieteicams apzināt un attīstīt sinerģiju ar ES pamatiniciatīvām šajā jomā, īpaši ar Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūtu un ar to saistītajām zinātnes un inovācijas kopienām.

1.4. Jāņem vērā un jāveicina jauna veida, jaunas paaudzes parku attīstība. Jāsekmē parku nozīmi inovatīvu struktūru veidošanā.

1.5. Attiecībā uz reģionālo dimensiju: atbilstoši subsidiaritātes principam jāpalielina vietējo pašvaldību, aglomerāciju iesaiste RZTP attīstībā. Jāuzlabo publiskā sektora, uzņēmējdarbības jomas dalībnieku un augstākās izglītības iestāžu tīklu veidošana.

1.6. Parku attīstībā aizvien pieaugoša nozīme ir sadarbībai ar zinātniskajām iestādēm, jo īpaši ar augstskolām un zinātniskās pētniecības institūtiem. Tāpat palielinās pētniecības un izstrādes

aspektu nozīme, tomēr pašreizējā sadarbība ar parkiem nav tik izvērsta kā būtu vēlams. Parki varētu nodrošināt saikni starp augstskolām un rūpniecības nozari. Partnerība ar parkiem varētu būt viens no kritērijiem, kas jāņem vērā, lai lemtu, kurām augstskolām piešķirt izcilības apzīmējumu.

1.7. Skatāmajā jomā vienlaikus ar labas prakses izplatīšanu jāuzsāk un jāatbalsta novērošanas, novērtēšanas un akreditēšanas iniciatīvas. Jāveic novērtējumi un salīdzinoši empīriski pētījumi, lai izstrādātu ES un dalībvalstu līmenī saskaņotas politikas un instrumentus parku izveides un izaugsmes veicināšanai. Vēlams atbalstīt Eiropas RZTP apzināšanu, izveidojot visaptverošu datu bāzi. Tādējādi sadarbību starp parkiem varētu atvieglot, tās sekmēšanai izveidojot savstarpēji saistītu tīklu, lai pārvarētu izaugsmes reģionālos ierobežojumus.

1.8. Parku izveide un darbība kļūst arvien profesionālāka — par to liecina gan organizatoriskā pārvaldība, labāka iekļaušanās kompleksos, reģionālos attīstības projektos un klasteros, izteikta zinātniska un pētnieciska darbība un kvalitāte. Prasība uzlabot parku darbības normas tomēr joprojām pastāv.

1.9. Pamatīgāk jāapzina attīstības potenciāls, kas pastāv, pateicoties ES sniegtajām kohēzijas un straujākas attīstības iespējām, un tam jāpievērš uzmanība ilgtermiņā.

2. Ievads

2.1. EESK 2005. gada novembrī pieņēma aptverošu pašiniciatīvas atzinumu par tehnoloģijas, rūpniecības, inovācijas un zinātnes parkiem. Lai arī Komiteja īpašu uzmanību veltīja parkiem jaunajās dalībvalstīs, secinājumi un ieteikumi attiecas uz visu ES.

2.2. Var atzīmēt, ka minētajā atzinumā iekļautas vairākas nozīmīgas atziņas un atbilstīgi ieteikumi, kam pagājušajos gados ir bijusi ievērojama politiska ietekme. Panāktais progress veido sinerģiju ar reģionālās, rūpniecības un inovācijas politikā apliecinātajiem ES centieniem.

2.3. Var atgādināt šādus secinājumus un ieteikumus, kam ir bijusi nenoliedzama ietekme:

- a) parki atbilst tādu instrumentu kritērijiem, kas veicina inovāciju, tāpēc tos var uzskatīt par "inovāciju centriem";
- b) ir ļoti svarīgi stiprināt zinātnes, tehnoloģijas un tautsaimniecības attīstības mijiedarbību un, sadarbojoties uzņēmumiem un pētniecības institūtiem, radīt sinerģiju, kas veicina piekļuvi tirgum;
- c) parki nodrošina vispārēju sistēmu inovācijas un reģionālās attīstības sekmēšanai un stimulēšanai, un tiem ir svarīga nozīme šādos centienos, jo tie paaugstina konkurētspēju un palīdz mazināt bezdarbu un pārvarēt plaisu starp dažādiem līmeņiem;
- d) jāizstrādā tādas ekonomikas politikas stratēģijas, kas ļauj ņemt vērā parku kompleksās iespējas un kuras nodrošina attiecīgas vadlīnijas;
- e) parkiem ir būtiska nozīme inovācijas veicināšanā. Tāpēc aizvien svarīgāk ir izmantot augstskolu un citu pētniecības iestāžu intelektuālos resursus;
- f) parku starpreģionālā tīkla un Eiropas tīklu izveide, atbalstot integrētas sadarbības programmas starp parkiem un rūpniecības rajoniem, ir bijis vēlams mērķis, ko pilnībā sasniegt nav izdevies.

2.4. Ir pienācis laiks novērtēt iepriekšējā atzinuma politisko un praktisko ietekmi. Papildu atzinumā ir analizēta arī parku nozīme un to iespējamais ieguldījums ekonomikas krīzes pārvarēšanā. Šajā dokumentā EESK galveno uzmanību pievērš parku specializācijai, nozares, darba ņēmēju un pārējo pilsoniskās sabiedrības dalībnieku jaunajām vēlmēm, jauniem problēmjautājumiem, ar ko parki saskaras reģionālajā, valstu un Eiropas līmenī, kā arī parku pārvaldības struktūru sarežģītajiem uzdevumiem.

2.5. Aizvien vairāk uzskata, ka rūpniecības, zinātnes, inovācijas un tehnoloģijas parki dod iespēju izveidot dinamiskus klasterus, kas paātrina ekonomikas izaugsmi un paaugstina starptautisko konkurētspēju. Sekmējot inovāciju, klasteru darbību un B2B veida (uzņēmumu savstarpējās) iniciatīvas, atbalstot MVU un radot darbavietas, tie Eiropā veicina rūpniecības pārmaiņas. Klasteru definīcija ir sīki izskatīta EESK pašiniciatīvas atzinuma par tematu "Eiropas rūpniecības rajoni un jaunie zināšanu tīkli" ⁽¹⁾ 2.3. punktā.

2.6. Eiropas Savienībai jā sagatavojas arī laika posmam pēc krīzes, parkos visā ES koncentrējot inovatīvos, zinātnes un rūpniecības resursus. Ir svarīgi uzsvērt parku iespējamo nozīmi, lai sagatavotu plānošanu Lisabonas stratēģijai pēc 2010. gada. Šā papildu atzinuma mērķis ir izstrādāt ieteikumus atbilstīgi minētajiem secinājumiem.

3. Rūpniecības, zinātnes un tehnoloģijas parku mainīgā loma un nozīme

3.1. Ņemot vērā pēdējo gadu ievērojamās pārmaiņas ekonomikā un sociālajā jomā, it īpaši ekonomikas krīzi un tās sekas, kā arī aizvien aktuālākos ilgtspējas, enerģētikas drošības un klimata pārmaiņu jautājumus, Eiropā un visā pasaulē izpratne par modernizācijas, izaugsmes un tautsaimniecības attīstības jēdzieniem un uzdevumiem ir mainījusies. Lai šādos apstākļos darbotos efektīvi, parkiem jāveido jaunas funkcijas un pakalpojumi un jāizstrādā tādi jauni uzņēmējdarbības modeļi, kas jaunajai darbībai un jaunajām nozarēm dod iespēju sekmīgi attīstīties.

3.2. Zinātnes un tehnoloģijas parku un tiem līdzīgu struktūru nozīme ir palielinājusies, jo tās ir koncentrētas un integrētas struktūras, kas var sekmēt attīstību. Eiropas Savienībā un pasaulē inovācijai un radošumam tiek pievērsta īpaša uzmanība. Minētās struktūras ir atzītas par inovatīvas un konkurētspējīgas tautsaimniecības veicinātājām, kas atbalsta gan jaunradi, gan konsolidāciju.

3.3. Pasaulē izveidoto parku uzdevumi un lielums ievērojami atšķiras. Lai gūtu pilnīgāku izpratni par dažādiem parku veidiem, jāanalizē vajadzības, jānosaka prioritātes un jāizstrādā stratēģiskie plāni. Profesionālas organizācijas ir ierosinājušas daudz parka definīciju. Šo definīciju kopēja iezīme ir tā, ka parku atzīst par publiskās un privātās partnerības veidu, kas sekmē zināšanu plūsmu — parasti starp parkā iesaistītajiem, kā arī tikai starp uzņēmumiem un augstskolām — un sekmē reģionālās tautsaimniecības izaugsmi un attīstību.

⁽¹⁾ OV C 255, 2005.10.14., 1. lpp.

3.4. Apzīmējums “zinātnes un tehnoloģijas parks” mūsdān aptver visu veidu augsto tehnoloģiju klasterus, piemēram, tehnopole, zinātnes parks, zinātnes pilsēta, kiberparks, augsto tehnoloģiju (rūpniecības) parks, inovācijas centrs, pētniecības un izstrādes parks, augstskolu pētniecības parks, pētniecības un tehnoloģijas parks, zinātnes un tehnoloģijas parks, zinātnes pilsēta, tehnoloģijas parks, tehnoloģijas inkubators, tehnoparks, tehnocentrs un tehnoloģijas uzņēmējdarbības inkubators. Lai arī daudzos aspektos tie ir līdzīgi, pieredze rāda, ka starp tehnoloģijas uzņēmumu inkubatoru, zinātnes parku vai pētniecības parku, zinātnes pilsētu, tehnopoli un reģionālo inovācijas sistēmu pastāv atšķirības.

3.5. Būtu vēlams atšķirt zinātnes parkus un pētniecības parkus. Eiropā visvairāk lieto apzīmējumu “zinātnes parks”, savukārt ASV un Kanādā izplatīts ir nosaukums “pētniecības parks”. Eiropā zinātnes parki pastāv līdzās tehnoloģijas parkiem, un tie galvenokārt atšķiras pēc lieluma un pēc tā, vai tajos var apmesties ražošanas uzņēmumi. Zinātnes parki ir mazāki, tos vieno cieša saikne ar augstskolām, un ražošanas iniciatīvām tiek pievērsta mazāka uzmanība, savukārt tehnoloģijas parks ir vidēja lieluma vai liela struktūra, un tās uzņēmumi var īstenot ražošanu. Pēc ģeogrāfiskā sadalījuma zinātnes parkus var uzskatīt par “britu modeli”, savukārt tehnoloģijas parkus — par “Vidusjūras reģiona modeli”, kas ir tipisks, piemēram, Francijā, Spānijā, Itālijā un Portugālē.

3.6. RZTP galveno iniciatīvu sekmīgu īstenošanu bez šaubām ir sekmējuši šādi organizatoriski faktori:

- a) publiskā un privātā sektora ilgtermiņa un ilgtspējīga partnerība;
- b) profesionāla parku vadība, iesaistot speciālistus ar pieredzi inovācijas jomā;
- c) kopīgi stratēģiski lēmumi par darbību, kuri pieņemti, piesaistot galvenās ieinteresētās puses, t. i., reģionālās pašvaldības, uzņēmumus, pētniecības institūtus un vietējo sabiedrību;
- d) izteiktas priekšrocības, parkiem specializējoties kādā jomā;
- e) savlaicīga kritiskās masas sasniegšana, lai pētījumu rezultātus varētu ieviest praksē, pat ja izstrādes posms ir ļoti laikietilpīgs.

4. Tīklu veidošana, klasteri un augstskolu un rūpniecības nozares sadarbība

4.1. Tā kā Eiropas postindustriālo ekonomiku raksturo vispārēja savstarpēja saistība, sociālās un ekonomikas sistēmas atjau-

nināšana notiek radošās, uz inovāciju orientētās “ekosistēmās”. Parkiem vēlams sadarboties ar citām līdzīgām struktūrām gan valstu, gan starptautiskā mērogā.

4.2. Konkurenci veicinošu “ekosistēmu” izcils piemērs ir klasteri. Pieredze liecina, ka zinātnes un tehnoloģijas parki lieliski sekmē klasteru veidošanu.

4.3. Ņemot vērā nesenās tendences ekonomikā, aizvien lielāks uzsvars tiek likts uz zināšanu radīšanu, apzināšanu, nodošanu un izmantošanu. Jāveido un jāstiprina publiskā sektora, uzņēmējdarbības jomas un augstākās izglītības iestāžu sadarbības tīkli.

4.4. Vajadzīga pārdomāta daudzlīmeņu pārvaldība, kas nodrošina sinerģiju starp dažādiem pārvaldības līmeņiem — ES, valstu, reģionālo un vietējo līmeni —, un veicina uzņēmumu, augstskolu un NVO partnerību, lai izveidotu stabilu saikni starp zināšanu radīšanu un inovatīvām struktūrām.

4.5. Jāsaskaņo augstskolu, pārējo zinātnes un pētniecības iestāžu un RZTP stimuli un uzdevumi, vienlaikus rosinot jaunus sadarbības veidus. Parki var ievērojami uzlabot savu pievilcību, piedāvājot daudzveidīgus pakalpojumus, piemēram, tehnoloģiju nodošana, atbalsts patentiem, atbalsts jauniem uzņēmumiem un uzņēmumiem, kas atdalījušies no pētniecības iestādēm, projektu vadība un finansiālais atbalsts. Visiem RZTP sniegtajiem pakalpojumiem jābūt vienmēr pieejamiem un ļoti kvalitatīviem, lai tie patiešām veicinātu vajadzīgos sadarbības veidus.

4.6. Parku attīstībā aizvien palielinās nozīme sadarbībai ar augstskolām un citām zinātnes un pētniecības iestādēm, kā arī pētniecības un izstrādes aspektu nozīme, tomēr jāatzīst, ka zinātnes aprindu un uzņēmumu sadarbības apjoms neapmierina, un pašlaik sadarbība ar parkiem nav tik izvērsta, kā būtu vēlams.

4.7. Parki varētu nodrošināt saikni starp augstskolām un rūpniecības nozari. Novērtējot augstskolu sniegumu un ietekmi, būtu vēlams lielāku uzmanību pievērst to ietekmei rūpniecībā un ekonomikā. Lai zinātnes aprindās sekmētu uzņēmējdarbības garu, nozīmīgu ieguldījumu var sniegt tirdzniecības kameras un reģionālās pašvaldības, īstenojot pieaugušo apmācības pasākumus. Partnerība ar parkiem varētu būt viens no kritērijiem, kas jāņem vērā, lemjot, kurām augstskolām piešķirt izcilības apzīmējumu.

4.8. Tam, ka ar parku palīdzību var tuvināt augstskolas un rūpniecības nozari, var būt īpaša nozīme jaunajās dalībvalstīs.

5. Eiropas pārvaldība, darbības un kontroles iniciatīvas un pasākumi

5.1. Eiropas Savienībai jāpiemēro mērķtiecīgāka un integrētāka pieeja, lai uzturētu un attīstītu 21. gadsimta RZTP. Īpaši krīzes apstākļos un, gatavojoties laikposmam pēc krīzes, jāīsteno aptverošāka stratēģija, lai varētu apzināt šādu parku iespējamo ieguldījumu tautsaimniecības izaugsmes un konkurētspējas veicināšanā.

5.2. Ņemot vērā, ka Lisabonas stratēģijas mērķus izdevās sasniegt tikai daļēji, un mācoties no šīs pieredzes, laikposmā pēc Lisabonas stratēģijas īstenojamās iniciatīvas ir racionāli jāpildinveido, koncentrējoties uz skaita ziņā ierobežotiem, konkrētiem, izmērāmiem, atbilstoši valstu īpatnībām diferencētiem mērķiem, ņemot vērā tehnoloģijas, rūpniecības, inovācijas un zinātnes parku dažādās iespējas sniegt ieguldījumu attīstībā. Attiecīgie pasākumi jāīsteno ES vadībā, tai izvirzot tālejošus mērķus.

5.3. RZT parkos izvietoti uzņēmumi, darba vietas, zināšanas, tautsaimniecības attīstības un inovācijas spēja ir vērtīgi ES resursi. Lai arī zināms, ka to ir daudz, nav ne kopēja pārskata, ne kopējas stratēģijas to vērtības apzināšanai un izmantošanai. ES, valstu un reģionālā līmenī pastāv tikai fragmentāras zināšanas un tiek īstenoti ierobežoti pasākumi. Īpaši būtu jāuzsver tā darba nozīme, ko veic reģionālā un valsts līmeņa profesionālās un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kuras darbojas attiecīgā parka teritorijā. Būtu jāveicina šādu organizāciju savstarpējā sadarbība un tas, lai šādas sadarbības rezultātā varētu izveidot ES līmeņa tehnoloģijas platformu.

5.4. Lai gūtu panākumus, parkus ir svarīgi ņemt vērā stratēģiskā un mērķtiecīgā plānošanā, kas Eiropai ļauj virzīties uz savu mērķi nodrošināt izaugsmi un būt starptautiski konkurētspējīgi, reģionos veicot ievērojamus ieguldījumus uz attīstot uz zināšanām balstītu tautsaimniecību. Minētās iniciatīvas būtu oficiāli jāiekļauj ES izpētes un inovācijas plānā, tādējādi atspoguļojot RZTP nozīmi ES inovācijas politikā.

5.5. Komisijas ģenerāldirektorātiem vajadzētu īstenot kopīgus horizontālus pasākumus, lai sekmētu dažādu instrumentu savstarpējo sinerģiju, kā arī uzlabotu pārvaldību un dažādo programmu savstarpējo koordināciju. Ar šādu pasākumu starpniecību būtu jāizveido forumi, struktūras vai augsta līmeņa grupas, kas novērš šķēršļus pasākumu līdzfinansēšanai un izstrādā un uzsāk kopīgi finansētas iniciatīvas.

5.6. Būtu jāizstrādā parku **izvērtēšanas, novērtēšanas un reģistrēšanas** kritēriji. Lai Eiropā un valstīs izstrādātu saskaņotas politikas un instrumentus parku izveides un izaugsmes sekmēšanai un tādējādi veicinātu RZTP attīstību jaunā līmenī, nepieciešama izvērtēšana, novērtējumi un salīdzinoši empīriski pētījumi.

5.7. Turklāt ir jānodrošina atbildība sabiedrības priekšā, proti, jāattīsta un jāievieš novērtēšanas metodes un instrumenti, ar kuru palīdzību var kvantificēt publiskā sektora atbalsta tiešo pozitīvo ietekmi. Vēl nav skaidras vienprātības par panākumu parametriem: piemēram, finansiālie kritēriji (investīcijas, apgrozība utt.), ar inovāciju saistītie rādītāji (jauni uzņēmumi, patenti, jauni produkti). Salīdzinošo novērtēšanu apgrūtina arī parku dažādība un valstīs un reģionos pastāvošie atšķirīgie apstākļi.

5.8. Vēlams atbalstīt visas Eiropas RZTP apzināšanu, izveidojot visaptverošu datu bāzi. Tas ļautu atvieglot parku savstarpējo sadarbību, jo tiktu izveidota tāds tīkls, kas sekmē sakaru veidošanu, lai pārvarētu reģionālās izaugsmes ierobežojumus.

5.9. Vēreiz jāuzsver, ka lielāki ieguldījumi izglītībā un apmācībā sekmē zināšanas un jauninājumus, informācijas un saziņas tehnoloģijas, ilgtspēju un videi nekaitīgāku tautsaimniecību.

6. Reģionālā dimensija

6.1. Reģioni sniedz svarīgu ieguldījumu uz zināšanām balstītā tautsaimniecībā, jo, veidojot savas attīstības stratēģijas, īpašu uzmanību pievērš pētniecībai, izstrādei un inovācijai. Lai atbalstītu ekonomikas pārstrukturizāciju, reģionālajām pašvaldībām vēl vairāk būtu jāuzsver inovācija.

6.2. Jārosina reģionu stratēģijas inovācijas jomā un uz tām balstītu konkrētu darbības programmu izstrāde. Valstu iestādēm būtu jāuzlabo vietējie apstākļi, nodrošinot stabilu un prognozējamu saimniecisko un politisko vidi.

6.3. Nepietiekamā piekļuve finanšu resursiem (riskā kapitālam, sākuma kapitālam), kas vajadzīgi tehnoloģiju un zinātnes parkiem, ir patiesi kavējusi un ierobežojusi to sistemātisku attīstību. Jāizstrādā sistēma, lai papildus Eiropas resursiem nodrošinātu attiecīgus vietējos un reģionālos līdzekļus. Jāpaplašina zināšanas par to, kā labāk piekļūt Eiropas fondu līdzfinansējumam. Eiropas Investīciju bankas un Eiropas Investīciju fonda finansējuma izmantošanai būtu jāklūst par strukturētu un regulāru praksi.

6.4. Lai RZTP darbotos veiksmīgi, svarīgs faktors ir nodrošinājums ar finansējumu ilgā laika posmā. Krīzes situācijā ir būtiski nodrošināt, lai dalībvalstu valdības un Eiropas Savienība parkus atbalstītu gan finansiāli, gan politiski.

6.5. Reģiona ilgspējīgas, stabilas un sistemātiskas attīstības interesēs jāpiesaista talantīgi cilvēki un jānodrošina attiecīga šā vērtīgā resursa pārvaldība.

6.6. Parku teicama pārvaldība ir svarīgs faktors to augsta līmeņa darbības nodrošināšanā. Lai uzturētu pakalpojumu kvalitāti, ir svarīgi pastāvīgi apmācīt vadošos darbiniekus un sekmēt viņu profesionālo attīstību. Jāievieš strukturētas programmas, lai veidotu nepieciešamās RZTP parku pārvaldības struktūru spējas.

7. ES stratēģiska iniciatīva — Eiropas Inovāciju un Tehnoloģiju institūts

7.1. Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (*EIT*) mērķis ir kļūt par nozīmīgāko struktūru, kas sekmē inovāciju Eiropā. Tā mērķis ir radīt inovācijas, iedibinot ciešu sadarbību starp visiem “zināšanu trīsstūra” dalībniekiem, nodrošināt izglītības un pētniecības rezultātu izmantošanu praksē, t. i., praktiskas komerciālas inovācijas iespējas, sekmēt ilgspējīgu tautsaimniecības izaugsmi un darba vietu radīšanu Eiropas Savienībā. EESK saista lielas cerības ar šo jauno ES struktūru un paredz, ka tehnoloģijas, rūpniecības, inovācijas un zinātnes parki un ar tiem saistītās (*associated*) atbilstoši kvalificētās iestādes būs vērtīgi partneri un dalībnieki *EIT* organizētajos projektos.

7.2. Zināšanu un inovācijas kopienas (*KIC*) ir praktisks instruments, ko izveidoja, pamatojoties uz stratēģiskiem apsvērumiem, lai Eiropas Savienībā risinātu aktuālās problēmas, pievēršoties klimata pārmaiņām un to seku mazināšanai, atjaunojamajai enerģijai un jaunajai informācijas un saziņas sabiedrībai. *KIC* ir cieši integrētas publiskā un privātā sektora partnerības, kurās ir iesaistītas augstskolas, pētniecības organizācijas un uzņēmumi un kuru mērķis ir uzņēmējdarbības dimensiju ņemt vērā visās zināšanu jomas iniciatīvās, kā arī radīt inovācijas nozīmīgākajās tautsaimniecības un sabiedrību interesējošās jomās.

7.3. *EIT* dod iespēju sekmēt attīstību arī reģionālā un vietējā līmenī. Tam var būt liela loma un ietekme, atbalstot reģionus, kur nav attiecīgas pieredzes zināšanu. *EIT* un *KIC* var sekmēt

reģionu un pilsētu attīstību, pateicoties arī papildu spējai piesaistīt jaunus finanšu resursus un cilvēkresursus.

7.4. *EIT* ir jauns zināšanu klasteru veids, kura pamatā ir virtuāli tīkli, nevis ģeogrāfiski saistītas kopienas. Ņemot vērā pašreizējo ekonomikas krīzi, var secināt, ka *EIT* iniciatīva ir ļoti savlaicīga. Tāpēc ir īpaši vēlams apzināt iespējamās atbalsta iespējas, kas pastāv Eiropas Savienības RZTP.

8. Tehnoloģijas, rūpniecības, inovācijas un zinātnes parki un ekonomikas krīze — nepieciešamās pārmaiņas un atveseļošanas pasākumi

8.1. Ekonomikas krīze dažādā apmērā un dažādos veidos ir ietekmējusi RZTP un tajos iesaistīto uzņēmumu darbību. Uzņēmumi var reaģēt uz krīzi, samazinot darbību, personālu un izdevumus, pārtraucot projektus un investīcijas.

8.2. Tehnoloģijas, rūpniecības, inovācijas un zinātnes parku pārvaldības struktūras, lai labvēlīgi ietekmētu uzņēmumus un mazinātu krīzes ietekmi, pēc iespējas īsteno, piemēram, šādus aktīvas politikas pasākumus:

- a) vada kopienas darbību;
- b) atvieglo parka uzņēmumu darbības saskaņošanu;
- c) palīdz novērtēt uzņēmumu stāvokli un iespējas un apzināt jaunus tirgus un produktus;
- d) pārrauga parkā izvietoto uzņēmumu darbību, pārskata uzņēmējdarbības un pārvaldības modeļus;
- e) informē par valsts programmām un atbalstu, attiecīgi lobē, sadarbojas ar aģentūrām un uzņēmumiem;
- f) uztur kontaktus ar ieinteresētajām pusēm (uzņēmumu apvienības, vietējās organizācijas, arodbiedrības), lai izveidotu iespējamās darba grupas problēmu risināšanai;
- g) uzlabo parku sniegtos pakalpojumus un parku iekšējo pārvaldību.

8.3. Turklāt var rasties arī pieprasījums pēc attīstītākiem uzņēmumu produktiem un pakalpojumiem. Jaunās nozares — biotehnoloģija, progresīvas informācijas un komunikācijas tehnoloģijas — paver jaunas iespējas un liek risināt jaunus uzdevumus. Jaunajos saimnieciskajos un sociālajos apstākļos ir jāatzīst jaunie konkurētspējas faktori, proti, ilgtspēja, vērtības radīšana un uzņēmumu sociālā atbildība.

8.4. Pašreizējos apstākļos uzņēmējdarbība, īpaši saistībā ar parkiem, iegūst jaunu nozīmi. Uzņēmumi un to apvienības,

pateicoties stratēģiskā stāvokļa dziļākai izpratnei, var norādīt virzību. Ir svarīgi apzināt un pienācīgi uzsvērt elementus, kas nodrošina parku konkurētspēju.

8.5. Parku attīstībā liela nozīme ir gan iekšējām, gan tiešajām ārvalstu investīcijām (TĀI). Šajā sakarā jānorāda uz tendenci TĀI novirzīt no ražošanas uz pētniecību un izstrādi. EESK to atbalsta un rosina, lai konkrētām, ES rūpniecības politikā noteiktām vadošām nozarēm, apmetoties parkos, tiktu piešķirtas priekšrocības.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

464. PLENĀRSESIJA 2010. GADA 14. UN 15. JŪLIJĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, kas nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu sfērā”

(kodicēta redakcija)

COM(2010) 179 galīgā redakcija – 2010/0095 (COD)

(2011/C 44/23)

Padome, 2010. gada 20. maijā un Eiropas Parlaments 2010. gada 6. maijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 114. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, kas nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu, un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu sfērā”

COM(2010) 179 galīgā redakcija – 2010/0095 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 464. plenārsesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 149 balsīm par, 2 balsīm pret un 3 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojums "2008. gada ziņojums par konkurences politiku""

COM(2009) 374 galīgā redakcija

(2011/C 44/24)

Ziņotājs: **Arno METZLER**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 23. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas ziņojums "2008. gada ziņojums par konkurences politiku""

COM(2009) 374 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 15. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (2010. gada 14. jūlija sēdē), ar 111 balsīm par, 1 balsi pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija pirmo reizi ir veltījusi nodaļu jautājumam par patērētāju aizsardzību pretmonopola tiesību jomā, un atkārtoti norāda, ka jāizveido kolektīvo prasību mehānisms. Jāuzsver tomēr, ka konkurences un pretmonopola tiesības būtiski ietekmē arī citas Eiropas pilsoniskās sabiedrības un tautsaimniecības jomas. Par to turpmāk būtu jā sagatavo ziņojumi.

1.2. EESK atzinīgi vērtē un atbalsta Komisijas centienus panākt piešķirtā valsts atbalsta un garantiju atgūšanu, lai atjaunotu vienlīdzīgus konkurences nosacījumus visā Eiropas tirgū. EESK uzskata, ka tas ir ļoti svarīgs uzdevums, lai nodrošinātu sabiedrības uzticēšanos Eiropas tiesību aktiem konkurences jomā.

1.3. EESK rosina Komisiju veltīt daudz vairāk pūļu, lai informētu Eiropas iedzīvotājus par šo darbības virzienu.

1.4. EESK lūdz paskaidrot, vai un cik lielā mērā Komisija grozīs pašlaik spēkā esošos noteikumus un pamatnostādnes, pamatojoties uz pieredzi, ko tā guva, krīzes laikā atļaujot sniegt ārkārtas valsts atbalstu finanšu nozarei un reālajai ekonomikai. Komiteja vēlētos zināt, kā Komisija rīkosies attiecībā uz turpmāko valsts atbalstu nozarēm, kam ir sistēmiska nozīme (automobiļu ražošana un citas nozares).

Risinot ar konkurenci saistītus jautājumus, jāņem vērā globālā zācija un ar to saistītās vajadzības.

1.5. EESK vēlreiz atkārtoti jau atzinumā par 2007. gada ziņojumu pausto aicinājumu, proti, Komisijai vajadzētu pievērst uzmanību sociālajam dempingam un tiesību aktu neievērošanai darba aizsardzības un citās jomās un ziņot par gūtajām atziņām. Īpaša uzmanība būtu jāvelta transporta nozarei.

2. Ziņojuma par konkurences politiku (2008. gads) saturs

2.1. Eiropas Komisija 2008. gada ziņojumā īpašu uzmanību pievērš kartelēm un patērētāju aizsardzībai. Aprakstot banānu karteļa un automobiļu stiklu ražotāju karteļa lietas (izskatītas 2008. gadā), Komisija norāda, ka ražotāju karteļi var negatīvi ietekmēt patērētājus un patēriņa cenas, kā arī nozaru spēju izstrādāt un ieviest jauninājumus.

Komisijas rīcība liecina, ka izveidotais instruments — soda naudas atlaišanas programma — ir efektīvs. Komisijas darba rezultātus pozitīvi ietekmējis arī cits instruments — pavērtā iespēja samazināt soda naudas lielumu, ja attiecīgā puse sadarbojusies karteļu atklāšanā. Komisijas dokumentā norādīts, ka, piemērojot augstus soda sodus, palielinās konkurences noteikumu un komerciesību normu vispārējā preventīvā ietekme.

2.2. Komisija 2008. gadā turpināja aktīvi cīnīties pret kartelēm. Komisija izskatīja septiņas karteļu lietas, un 34 uzņēmumiem piemēroto naudas sodu apmērs sasniedza 2 271 miljardus euro.

Komisija 2008. gadā aprēķināja nodarīto kaitējumu. Veicot aprēķinus, tā izvērtēja 18 karteļus, par kuriem bija pieņemusi lēmumus no 2005. gada līdz 2007. gadam. Pieņemot, ka par karteļa dalībnieku produktiem patērētāji pārmaksā no 5 % līdz 15 %, Komisija aprēķinājusi, ka karteļi radījuši no 4 miljardiem līdz 11 miljardiem euro lielu kaitējumu.

Saskaņā ar Lielbritānijas Godīgas tirdzniecības biroja (*Office of Fair Trading — OFT*) veiktajiem aprēķiniem, pēc katras atklātās karteļa lietas savu darbību neuzsāk vai vēl pirms atklāšanas pārtrauc pieci citi karteļi. No minētā izriet, ka 2005.–2007. gadā par 18 karteļiem pieņemtie lēmumi, ierēķinot arī preventīvo ietekmi, varētu būt novērsuši aptuveni 60 miljardu euro lielu kaitējumu patērētājiem.

3. Instrumenti

3.1. Karteļu aizliegums — EK līguma 81. un 82. pants

3.1.1. Komisija 2008. gada 2. aprīlī pieņēma Balto grāmatu par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu. Minētā Eiropas Komisijas ierosme pretmonopola un konkurences noteikumu jomā raisīja daudz diskusiju saistībā ar vienu no ierosinātajiem instrumentiem — individuālām prasībām pret konkurences noteikumu pārkāpējiem. EESK ir skaidri paudusi atbalstu Kopienas instrumentam, kas harmonizētu noteiktus individuālu un kolektīvu prasību aspektus saistībā ar tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kas radušies sakarā ar LESD 101. un 102. panta pārkāpšanu.

Lai apkarotu karteļus, Komisija ieviesusi arī izlīguma procedūru. Tās noteikumi, kas formulēti Komisijas regulās un Komisijas paziņojumos, stājās spēkā 2008. gada 1. jūlijā. Saskaņā ar minētajiem noteikumiem tiem karteļu dalībniekiem, kas "atzīstas" pēc tam, kad uzsāka procedūru un viņi iepazinušies ar lietas materiāliem, soda naudu var samazināt par 10 %. Tas liecina, ka procedūra patiešām ir vienkāršota.

3.1.2. Komisija 2008. gadā publicējusi skaidrojumus par to, kādas būs tās prioritātes, piemērojot 82. pantu, kas attiecas uz dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Tās ir analītiskas pamatnostādnes, kuras Komisija var izmantot, lai, pieņemot lēmumus, novērtētu un atspoguļotu patērētājiem nodarīto kaitējumu.

3.1.3. Komisija 2008. gadā ierosinājusi pārskatīt vai turpinājusi pārskatīt dažādas regulas — grupālā atbrīvojuma regulu, ko piemēro attiecībā uz vertikālām vienošanām, mehānisko transportlīdzekļu grupālā atbrīvojuma regulu un grupālā atbrīvojuma regulu apdrošināšanas nozarē.

3.1.4. Noteikumu piemērošana attiecībā uz autortiesībām, kas nav saistītas ar konkurences tiesībām

3.1.4.1. Komisija 2008. gadā aizliegusi Starptautiskajai autoru un komponistu sabiedrību konfederācijai turpmāk noteikt ierobežojumus, savstarpējos nolīgumos ietverot ekskluzīvas vienošanās, un tādā veidā saglabāt teritoriālus ierobežojumus.

3.1.4.2. Komisija rīkojusies arī, lai ierobežotu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, un piespiedusi Microsoft 899 miljonu euro lielu naudas sodu, kas nav apstrīdams. Lietas izskatīšanu pabeidza 2009. gada decembrī.

3.2. Valsts pasākumi attiecībā uz valsts uzņēmumiem vai uzņēmumiem ar ekskluzīvām un īpašām tiesībām

3.2.1. Saskaņā ar EK līguma 86. pantu Eiropas konkurences politika attiecas arī uz publisko sektoru.

Komisija pieņēmusi lēmumus, kas skar pasta pakalpojumu monopolu un enerģētikas nozari.

3.3. Uzņēmumu apvienošanās kontrole un ar to saistīto tiesiskās aizsardzības līdzekļu uzraudzība

3.3.1. Paziņojums par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem

Komisija 2008. gada 22. oktobrī minētajā jomā publicējusi paziņojumu un īstenošanas regulu, kas attiecas uz uzņēmumu apvienošanās kontroli. Abu minēto dokumentu mērķis ir uzlabot patērētāju aizsardzību un pazemināt cenas, piemēram, nosakot stingrākas prasības attiecībā uz informācijas sniegšanu un to, ka jāsistematizē informācija, ko patērētājs saņem kopā ar produktu.

3.3.2. Noteikumu ievērošana

Komisija minējusi arī izmantotos patērētāju aizsardzības līdzekļus un īstenotos patērētāju aizsardzības pasākumus. Arī minētajā jomā Komisija 2008. gadā saņēmusi ļoti daudz ziņojumu (par 347 uzņēmumu apvienošanās un sadarbības lietām). Komisija pieņēmusi 340 galīgos lēmumus.

3.4. Valsts atbalsta kontrole un noteikumu izstrāde konkurences politikas jomā

3.4.1. Komisija 2008. gadā visvairāk pārmaiņu rosinājusi un pieprasījusi tieši minētajā jomā. Finanšu krīzes dēļ Komisija vēltja īpašas pūles, lai īstenotu Rīcības plānu valsts atbalsta jomā. Komisija publicējusi trīs paziņojumus par valsts atbalsta politikas nozīmi krīzes pārvarēšanas un atveseļošanās procesā.

3.4.2. Runājot par konkurences politikas noteikumu izstrādi kopumā, jāatzīmē, ka Komisija, kā iecerējusi, pieņēmusi grupālā atbrīvojuma regulas ieviešanas plānu.

3.4.3. Paziņojumos par valsts atbalstu garantiju veidā (OV C 155, 20.6.2008 un OV C 244, 25.09.2008) noteikts, kā jāaprēķina valsts atbalsts garantijas veidā, kā arī vienkāršoti noteikumi, kas attiecas uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem.

3.4.4. Komisija arī 2008. gadā turpināja pūliņus, lai uzlabotu lēmumu par valsts atbalsta piešķiršanu izpildi un to ievērošanas kontroli. Informējot par piedziņas lēmumu īstenošanu un tos efektīvi un nekavējoties izpildot, Komisija centās apliecināt, ka tā vēlas un spēj ierobežot valsts atbalsta ietekmi.

Saskaņā ar minēto rīcības plānu Komisija piecos gadījumos, pamatojoties uz EK līguma 88. panta 2. punktu, un astoņos gadījumos, pamatojoties uz EK līguma 228. panta 2. punktu, sāka vairākas procedūras pret dalībvalstīm, kas nav pilnībā izpildījušas piedziņas lēmumus.

3.4.5. Kā liecina 2008. gada dati par valsts atbalstu, ES dalībvalstis ir ņēmušas vērā Komisijas lūgumu valsts atbalstu piešķirt mērķtiecīgāk. Dalībvalstis 2007. gadā 80 % no valsts atbalsta piešķirušas horizontāliem mērķiem.

3.4.6. Saistībā ar Kopienas pamatprogrammu pētniecībai, attīstībai un inovācijai jāatzīmē, ka valsts atbalsta jautājumi bija Konkurences ĢD pārziņā (88 lietas).

Runājot par riska kapitāla finansējumu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, jāatzīmē, ka Komisija atbilstoši Riska kapitāla pamatnostādņem apstiprinājusi 18 riska kapitāla shēmas.

4. Attīstības tendences dažādās nozarēs

4.1. Enerģētika un apkārtējā vide

Komisija pievērsusi uzmanību koncentrācijai, kas vērojama enerģētikas nozarē, un risinājusi vides politikas jautājumus, kas saistīti ar klimata pārmaiņām, lai veicinātu pāreju uz enerģijas ražošanu, kura rada mazāku oglekļa dioksīda piesārņojumu. Enerģētikas Padome 10. oktobrī vienojusies par kompromisiem.

Veicot pretmonopola izmeklēšanu minētajā jomā, īpaša uzmanība pievērsta konkurences ierobežošanai, ļaunprātīgai stāvokļa izmantošanai un slepenām norunām. Gandrīz visās ES valstīs sāktas procedūras, kas saistītas ar pārvaldi pieejamību jauniem enerģijas piegādātājiem.

4.2. Finanšu pakalpojumi

4.2.1. Finanšu nozarei 2008. gadā sniegtais atbalsts ievērojami ietekmējis konkurenci finanšu pakalpojumu jomā.

Eiropas Komisijai valsts atbalsta kontrole minētajā jomā ir jāveic kopīgi ar dalībvalstīm.

4.2.2. Komisija publicējusi pamatnostādnes, kas attiecas uz valstu īstenotajiem pasākumiem. Komisija arī analizējusi, kādi finanšu iestāžu rekapitalizācijas pasākumi ir piemēroti, un noteikusi, kādi pasākumi ir obligāti jāveic, lai novērstu pārmērīgus konkurences traucējumus. Rīkojoties saskaņā ar minētajiem noteikumiem, Komisija atļāvusi vairāk nekā 16 Eiropas Kopienas valstīm un daudzām minēto valstu iestādēm īstenot īpašus pasākumus garantiju, individuālā atbalsta un likviditātes atbalsta jomā.

4.2.3. Komisija uzskata, ka tā ir rīkojusies savlaicīgi, lai atjaunotu tirgus dalībnieku uzticēšanos.

4.2.4. Īstenojot pasākumus, Komisija apliecinājusi, ka konkurences noteikumi ir efektīvs līdzeklis krīzes pārvarēšanai.

4.3. Reālajai ekonomikai paredzētie instrumenti

4.3.1. Komisija atļāvusi piešķirt valsts atbalstu, aizdevumu garantijas, subsīdētus aizdevumus un riska kapitāla atbalstu "reālās ekonomikas" uzņēmumiem.

Komisija vienkāršojusi arī kārtību kā pierādāmi tirgus trūkumi, lai saņemtu atļauju piešķirt garantijas eksporta kredītiem.

4.4. Elektronisko sakaru nozare

4.4.1. Komisija rīkojusies, lai nodrošinātu pāreju no valsts monopola uz tirgu, kurā valda konkurence. Palielinājusies Komisijas 2007. gadā pieņemtā ieteikuma ietekme. Lielākajā daļā valstu regulējošās iestādes 2008. gadā atzinušas, ka valstu īpašās iezīmes minēto procesu nekavē.

4.4.2. Informācijas tehnoloģijas jomā vairākas apjomīgas procedūras ir pabeigtas vai ir tuvu pabeigšanai. Ziņojumā minēta arī pāreja no analogās apraides uz ciparu apraidi un kritiski vērtēta valsts atbalsta piešķiršana sabiedriskajām raidorģanizācijām.

4.5. Transporta nozare

4.5.1. Komisijas ziņojumā minētas procedūras, kas attiecas uz dzelzceļa transportu un kombinēto transportu, fakts, ka spēkā stājušās Kopienas pamatnostādnes attiecībā uz valsts atbalstu dzelzceļa uzņēmumiem, kā arī uzņēmumu apvienošanās kontrole un pieņemtie lēmumi, lai vairākie pārvadājumos veicinātu dzelzceļa transporta izmantošanu. Komisija norāda, ka drīzumā pabeigs konkurences noteikumu reformu jūras transporta nozarē. Jūras transporta nozarē veikti īpaši pasākumi attiecībā uz pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, tas pats darīts arī gaisa transporta nozarē.

Paredzams, ka nozarē turpināsies koncentrācijas process.

4.5.2. Ziņojumā nav minēts, ka sociālo standartu ievērošana ietekmētu konkurenci transporta nozarē.

4.6. Farmācijas nozare

4.6.1. Komisija pārbaudījusi oficiālu un neoficiālu informāciju par norisēm minētajā nozarē. Īpašu uzmanību Komisija pievērsusi ģenētisko zāļu ienākšanai tirgū un secinājusi, ka jauninājumu izstrāde un ieviešana nozarē kopumā samazinājusies.

Pārbaudīts vairāk kā 100 uzņēmumu un 219 ķīmisku vielu paraugu.

Komisija secina, ka jaunradi minētajā nozarē sekmētu vienota Kopienas patenta un vienotas patenta tiesas izveidošana. Komisija norāda, ka ir jāvienkāršo apstiprināšanas, cenu veidošanas un kompensācijas procedūras, kas dalībvalstīs ir atšķirīgas.

4.7. Pārtikas nozare

4.7.1. Komisija nav novērojusi koncentrāciju pārtikas un citās piegādes nozarēs. Par to liecina divi Komisijas izstrādātie paziņojumi par pārtikas cenām (COM(2008)321/F un COM(2008)821/F).

5. Nodaļa sadarbībai ar patērētājiem.

5.1 Konkurences ģenerāldirektorāts 2008. gadā izveidojis Nodaļu sadarbībai ar patērētājiem. Tā izplata informāciju, kas padziļina izpratni par tirgu. Nodaļā apkopo informāciju un pētījumu rezultātus par neatbilstošu tirgus darbību. Nodaļa sadarbībai ar patērētājiem guvusi panākumus, apspriežoties ar patērētāju apvienībām, un ir piedalījies debatēs ar EESK, ka tā izstrādāja pašiniciatīvas atzinumu par tematu "Ekonomikas demokrātija iekšējā tirgū", cerot, ka, tāpat sadarbojoties turpmāk, varēs panākt, ka konkurences politika sekmē patērētāju labklājību un pilsoniskās sabiedrības vērtību aizsardzību.

6. Eiropas konkurences tīkls un valstu tiesas.

6.1. Dalībvalstu konkurences iestāžu un ES ģenerāldirektorāta sadarbība Eiropas konkurences tīklā 2008. gadā noritējusi bez sarežģījumiem, tādēļ Komisija uzskata, ka tā bijusi veiksmīga.

6.2. Tas pats sakāms par tiesu darbību un sadarbību ar tām.

7. Starptautiskā darbība.

7.1. Komisija ziņojumā norāda, ka 2008. gadā sadarbojusies ar Ķīnu un Koreju. Komisija aktīvi darbojas Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijā un Starptautiskajā konkurences tīklā.

8. Iestāžu sadarbība.

8.1. Konkurences ĢD uzsver, ka veiksmīga bijusi sadarbība ar Eiropas Parlamentu, Padomi un EESK.

9. EESK viedoklis.

9.1. Patērētāju tiesību aizsardzība

9.1.1. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Konkurences ĢD vairāk uzmanības pievērš patērētāju aizsardzības jautājumiem. Īpaši jāatzīmē Baltā grāmata par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu, kura guvusi EESK atbalstu. Vienlaikus Komiteja pauž nožēlu, ka vairāk nekā divos gados joprojām nav izveidots tiesisks kolektīvo prasību mehānisms patērētāju tiesību aizsardzībai, kas paredzēts baltajā grāmatā un kuru Komiteja atbalstījusi vairākos savos atzinumos.

9.1.2. Komiteja tomēr norāda — ciešāk sadarbojoties ar patērētāju aizsardzības organizācijām un līdzšinējā apjomā turpinot pasākumus minētajā jomā, nedrīkstam aizmirst vai ignorēt faktu, ka konkurences noteikumiem ir arī ar patērētāju aizsardzību nesaistīti mērķi, piemēram:

— nodrošināt piekļuvi pamattiesībām un pamatbrīvībām;

— nepieļaut, ka ekonomiskie spēki (uzņēmumi, kas ir "pārāk lieli, lai bankrotētu") apdraud demokrātiju un brīvību;

— nepieļaut vienas sistēmas vai nozares dominēšanu;

— aizsargāt mazos un vidējos uzņēmumus.

9.2. Valsts atbalsta pasākumi

9.2.1. Komiteja atbalsta Komisijas centienus pārraudzīt to, kā dalībvalstis atgūst aizdevumus un garantijas, lai atkal panāktu vienlīdzīgus konkurences nosacījumus.

9.2.2. Iepazinies ar ziņojumiem par konkrētām lietām, EESK secina, ka Komisija ir sekmīgi izmantojusi jaunus instrumentus, kas saistīti ar jaunajām procedūrām, kuras ļauj karteļu lietas atrisināt ar izlīgumu. Tāpēc EESK uzskata, ka tieši procesuālie tiesību akti nepārtraukti ir jāpielāgo jaunajiem apstākļiem.

9.2.3. Turpmākajās desmitgadēs būs jāatjauno uzticība Eiropas tiesību aktiem, kas attiecas uz konkurenci finanšu jomā. Līdzvērtīgi konkurences apstākļi nav radīti. Eiropas iedzīvotāju uzticēšanās Eiropas Savienības iestādēm un tiesību aktiem būs atkarīga vienīgi no Komisijas rīcības.

9.2.4. EESK lūdz Komisiju, uzraugot valsts atbalstu finanšu nozarei un tā piešķiršanas noteikumus, nodrošināt, lai banku rekapitalizācija būtu saistīta ar naudas plūsmu un kredītu piešķiršanas mehānismu atjaunošanu. Publisko budžetu noslogošana ir pamatota vien tad, ja atbalsta saņēmēji palīdz īstenot reālās ekonomikas mērķus.

9.3. EESK lūdz Komisiju paskaidrot, vai un cik lielā mērā nevienādā pieeja un politiskā izdevīguma principa piemērošana, piešķirot atļauju sniegt valsts atbalstu finanšu nozarei, liecina par to, ka tā turpmāk neievēros līdzšinējos principus un noteikumus un saskaņā ar 107. pantu (2A3) tā varētu atļaut sniegt valsts atbalstu arī citām sistēmiski nozīmīgām nozarēm, piemēram, darba tirgum (automobiļu ražošanas nozarei).

9.4. Vispārējās nozīmes pakalpojumi

9.4.1. Komiteja atbalsta Komisijas pūliņus nodrošināt patērētājiem izdevīgus elektroenerģijas un gāzes piegādes, kā arī tālruņu un transporta pakalpojumu sniegšanas noteikumus.

9.5. Transporta nozare

9.5.1. Komiteja atbalsta Eiropas Kopienas centienus.

Atzinumā par 2007. gada ziņojumu Komiteja norādīja, ka transporta nozarē sociālo standartu ievērošana ir saistīta ar konkurenci.

9.5.2. EESK aicina pievērst vairāk uzmanības minētajam aspektam, jo tas ir transporta nozarē nodarbināto interesēs. Sociālie standarti transporta nozarē Eiropā joprojām pazeminās, tādā veidā traucējot konkurenci. Komiteja uzskata, ka Eiropas Komisijai minētajā jautājumā būtu stingrāk jāiestājas pret dalībvalstu rīcību.

9.6. Elektronisko sakaru nozare un plašsaziņas līdzekļi

9.6.1. EESK uzskata, ka svarīgas ir ne vien patērētāju intereses, bet arī demokrātija, pārredzamība un pilsoniskās sabiedrības vārda brīvība.

Būtu jāizvirza konkrētāki mērķi saistībā ar visu minēto interešu ievērošanu.

9.7. Nodaļa sadarbībai ar patērētājiem

9.7.1. Komiteja atzinīgi vērtē Nodaļas sadarbībai ar patērētājiem izveidošanu un darbību, kā arī atbalsta tās paplašināšanu.

9.8. Eiropas tīkls un dalībvalstu sadarbība

9.8.1. EESK secina, ka Eiropas Konkurences tīkls, kurā iesaistītas gan dalībvalstu konkurences iestādes, gan tiesu iestādes, darbojas efektīvi.

9.8.2. EESK uzskata, ka nav pietiekami novērtēta konkurences noteikumu starptautiskā nozīme.

9.8.3. EESK jau atzinumā par tematu "2007. gada ziņojums par konkurences politiku" skaidri norādīja, ka sociālais dempings un tiesību aktu neievērošana nodarbinātības un vides jomā ietekmē konkurenci. Komiteja savulaik aicināja

Komisiju ziņot par minēto jautājumu. Tas nav darīts, un šī nepilnība ir jānovērš.

9.8.4. EESK rosina Komisiju līdzsvarot rūpniecības un konkurences politiku.

9.9. Konkurence un globalizācija

9.9.1. EESK ierosina, analizējot konkurences jautājumus, ņemt vērā arī globalizācijas aspektus, proti, Vispārējās vienošanās par tarifiem un tirdzniecību un Pasaules tirdzniecības organizācijas pamatnostādnes.

9.9.2. EESK uzskata, ka 2008. gada ziņojumā par konkurenci vajadzēja arī analizēt, kā valstij piederošās kontrolāciju sabiedrības, arī tās, kas atrodas ārpus ES, kavē konkurenci. Bažas rada arī tas, ka Eiropas uzņēmumus pārpērk citu valstu, tostarp arī trešo valstu fondi, un tas, ka valstis īsteno savas stratēģiskās intereses ar līdzdalību uzņēmumu kapitālā.

10. Konkurence un autortiesības

10.1. Autortiesību jomā vairāk uzmanības jāpievērš konkurences aspektiem.

10.2. Taisnīga un brīva tirdzniecība ar autortiesību pārkāpējiem nav iespējama. Efektīvs instruments minētajā jomā ir arī konkurences tiesības, un Komisijai vajadzētu tam pievērst uzmanību.

11. Sadarbība ar citām ES iestādēm

11.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja labprāt sadarbosies ar visām iestādēm.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, lēmumu un autentisku aktu atzīšanu un izpildi mantošanas jomā un par Eiropas mantojuma apliecības izveidi"

COM(2009) 154 galīgā redakcija – 2009/0157 (COD)

(2011/C 44/25)

Ziņotājs: **CAPPELLINI** kgs

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 20. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, lēmumu un autentisku aktu atzīšanu un izpildi mantošanas jomā un par Eiropas mantojuma apliecības izveidi"

COM(2009) 154 galīgā redakcija – 2009/0157 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 15. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 119 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, tomēr norāda, ka tas neattaisno cerības, kuras raisīja Zaļā grāmata, un vēl vairāk — tajā nav ievēroti EESK priekšlikumi, kas pausti 2005. gada 26. oktobrī pieņemtajā atzinumā.

1.2. Komiteja uzskata, ka regula, ko ierosināts pieņemt, ir pilsoniskajai sabiedrībai nozīmīgs instruments, kas ļaus palielināt juridisko paredzamību un ātrāk un izmaksu ziņā efektīvāk nokārtot starptautisko mantojumu lietas Eiropas Savienības dalībvalstīs. Komiteja vēlas vērst Komisijas uzmanību uz to, ka rūpīgi jāpārskata priekšlikuma tulkojums dažādās valodās, lai nodrošinātu to saskaņotību un pareizu juridisko terminu lietojumu.

1.3. Komiteja tomēr uzskata, ka priekšlikumā ir dažas nepilnības, īpaši saistībā ar valstu, kas nav ES dalībvalstis, tiesību aktu nozīmi un dažiem mantojuma apliecības aspektiem. Minētās nepilnības varētu novērst, pievienojot ierosināto 26. pantu un pagarinot 43. panta 2. punktā minēto laikposmu. Lai rūpīgi analizētu un iztīrītu tik sarežģītu dokumentu kā priekšlikums regulai, būtu jāizstrādā plašāks darba dokuments, kas pārsniegtu EESK pieņemtos standartus.

1.4. Komiteja uzsver, ka priekšlikumā regulai būtu noteikti ieteicams veikt šādus grozījumus:

- i) paskaidrojuma raksta 1.2. un 3.2. punktā iekļaut šādus formulējumus: "Šie dažādie noteikumi arī aprūtinā un kavē īstenot likumīgā mantinieka tiesības uz mirušā īpašumu" un "Tādējādi dalībvalstu savrupa rīcība nebūtu pietiekama, lai sasniegtu visus priekšlikumā regulai izvir-

zītos mērķus" (skatīt atzinuma 3.4.3. un 3.4.4. punktu);

- ii) regulas 1. panta 1. punktā precizēt, ka regulu piemēro vienīgi mantojumam, kam ir "starptautisks raksturs" (skatīt atzinuma 4.1.1. punktu);

- iii) regulas 21. panta 1. punktā visās valodās nelietot formulējumu "vēlākas", bet gan "papildu" vai "citas" (skatīt atzinuma 4.3.8. punktu);

- iv) regulas 25. pantu aizstāt ar jaunu pantu: "Universāla piemērošana: šī regula nosaka piemērojamos tiesību aktus, pat ja tie nav dalībvalstu tiesību akti" (skatīt atzinuma 4.3.9. punktu);

- v) regulas 26. pantu aizstāt ar jaunu pantu: "Ja miruši persona nav izvēlējusies tiesību aktus atbilstoši 17. pantam un saskaņā ar šo regulu ir jāpiemēro tiesību akti, kas spēkā citā valstī, kura nav ES dalībvalsts, un šajā regulā iekļautās tiesību kolīziju normas nosaka, ka piemērojami tiesību akti, kas ir spēkā ES dalībvalstī vai citā valstī, kura nav ES dalībvalsts un kura piemērotu savus tiesību aktus, tad ir jāpiemēro šīs citas valsts tiesību akti. Šis pants neattiecas uz mantojuma līgumiem, kuru piesaistes faktors saskaņā ar 18. panta 2. punktu ir tiesību akti, ar ko mantojuma līgumiem ir visciešākā saikne." (skatīt atzinuma 4.3.10.1. punktu);

- vi) regulas 27. pantā visās valodās pirms vārda “nesaderīga” iestarpināt vārdu “klaji”, un vismaz franču un itāļu valodā pirms vārdu savienojuma “sabiedrisko kārtību” iestarpināt vārdu “starptautisko” (skatīt atzinuma 4.3.11. punktu);
- vii) regulas 27. panta 2. punktā visās valodās nelietot “tā kārtība attiecībā uz”, bet gan “tā noteikumi attiecība uz” (skatīt atzinuma 4.3.12. punktu);
- viii) regulas 43. panta 2. punktā noteikto laikposmu pagarināt līdz 9 vai 12 mēnešiem (skatīt atzinuma 4.6.1. punktu).

2. Konteksts

2.1. Priekšlikums izstrādāts, lai risinātu sarežģītu jautājumu, kas ir svarīgs ikvienai personai, kuras pastāvīgā dzīvesvieta neatkarīgi no pilsonības ir Eiropas Savienībā (ar dažiem izņēmumiem, kas minēti 6. pantā). Ar Zaļo grāmatu par mantošanu un testamentiem sāka plašu apspriešanos par starptautisko mantošanu pēc likuma un pēc testamenta ⁽¹⁾.

2.2. Regula, ko ierosināts pieņemt, būs vienots normatīvs instruments, un tai būs liela praktiska nozīme, jo pašlaik ES dalībvalstīs spēkā ir ļoti atšķirīgi noteikumi šādās jomās:

- a) piemērojamo tiesību aktu noteikšana;
- b) tiesu iestāžu kompetence attiecībā uz starptautiskajiem testamentiem un mantojuma lietām;
- c) nosacījumi citā ES dalībvalstī pasludināta tiesas sprieduma atzīšanai un izpildei; kā arī
- d) nosacījumi citā ES dalībvalstī sastādītu autentisku aktu atzīšanai un izpildei.

2.3. Lai viestu lielāku skaidrību, ierosināts pieņemt regulu, kurā paredzēts saskaņot minētos noteikumus, kas ir starptautisko privāttiesību normas un nosaka, ka starptautisko testamentu un mantojuma tiesību lietu iznākumi ir atkarīgi no tiesību aktiem, kuri piemērojami saskaņā ar konkrētajām (ierosinātajā regulā paredzētajām) kolīziju normām, kas ir spēkā tiesas atrašanās valstī (ES dalībvalstī). Nav paredzēts, ka ierosinātā regula *per se* jebkādi ietekmēs ES dalībvalstu materiālo tiesību normas, kas regulē mantinieku statusu, tiesības un pienākumus attiecībā uz mirušā īpašumu (mantojumu). Tas pats sakāms arī par ierosinātās regulas VI nodaļā minētajiem noteikumiem, ar kuriem izveido Eiropas mantojuma apliecību, kas ir statusa apliecinājums, bet kuri neparedz, ka visās dalībvalstīs jābūt spēkā vienotām materiālo tiesību normām, kas ir minētā statusa iegūšanas nosacījumi. Ierosinājums pieņemt minēto regulu nenozīmē, ka valstu materiālo tiesību normas ietilpst Līguma 65. panta b) punktā noteiktajā kompetences jomā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Atzinumā par tematu “Zaļā grāmata par mantošanu un testamentiem” ⁽²⁾ EESK arī:

- a) atzinīgi novērtēja zaļo grāmatu un norādīja, ka “tajā izvirzītos jautājumus vērtē kā nozīmīgus un steidzami risināmus”;
- b) vērsa Komisijas uzmanību uz “nodokļu problēmām, ar kurām saskartos īpašuma, kas izvietots divās vai vairākās valstīs, mantinieki”; kā arī
- c) pauda ieinteresētību, norādot, ka “uzskata testamentu un mantošanas jautājumu par ārkārtīgi svarīgu Eiropas iedzīvotājiem; formalitāšu vienkāršošana, lielāka juridiskā un fiskālā drošība un paātrināta starptautiskās mantošanas regulas izstrāde ir vienlīdz svarīgi risināmi jautājumi”.

3.2. Testamentu un mantošanas jautājumu EESK atzina par “ārkārtīgi svarīgu Eiropas iedzīvotājiem”, un pašlaik, četrus gadus pēc zaļās grāmatas analīzes, EESK vēlas papildināt minēto viedokli, izstrādājot atzinumu par Komisijas ierosinātās regulas struktūru un konkrētajiem noteikumiem.

3.3. Ierosinātās regulas potenciāls un ieinteresētās personas

3.3.1. Minētajā atzinumā ⁽³⁾ EESK aicināja Komisiju apsvērt nodokļu jautājumus un uzsvēra, ka jāpanāk “lielāka [...] fiskālā drošība”. Tā kā Līguma 65. pants stingri ierobežo kompetences jomu un tādā veidā arī ierosinātās regulas piemērošanas jomu, ierosinātā regula ir veltīta starptautisko privāttiesību aspektiem, kas saistīti ar testamentiem un mantošanas lietām, un nav paredzēts, ka ierosinātā regula tieši ietekmēs dalībvalstu tiesību aktus, kuri attiecas uz starptautisko testamentu un mantošanas lietu fiskālajiem aspektiem.

3.3.2. Testamentu, ja tāds ir, sastāda pirms nāves, testators to var atsaukt līdz nāves brīdim un mantojuma tiesības stājas spēkā tūlīt pēc testatora nāves, savukārt testamenta un mantojuma noteikumi stājas spēkā un kļūst saistoši tikai pēc nāves, regulējot ar to saistītos īpašumtiesību jautājumus. Tāpēc ierosinātā regula attiecas uz visiem cilvēkiem, visām pilsoniskās sabiedrības grupām.

3.3.3. Viešot lielāku skaidrību par piemērošanas jomu, jānorāda, ka ierosinātā regula:

- a) attiecas vienīgi uz testamentiem un mantojumiem, kam ir starptautisks raksturs (priekšlikumā regulai nav definēts, kā jāsaprot “starptautisks”), bet neattiecas uz vietēja rakstura mantojumiem, kuru ir daudz vairāk;

⁽¹⁾ COM(2005) 65 galīgā redakcija.

⁽²⁾ OV C 28, 03.02.2006., 1. lpp.

⁽³⁾ OV C 28, 03.02.2006., 1. lpp.

b) attiecas uz privātpersonām, tas ir, fiziskām personām, bet neattiecas uz juridiskām personām kā privāto un publisko tiesību subjektiem.

3.4. Mērķi un subsidiaritātes princips

3.4.1. Ierosinātā regula būtiski palielinās juridisko paredzamību visās jomās, kuras tā reglamentē, jo ES regulas ir saistošas un vienādi piemērojamas visās ES dalībvalstīs, to tiesās un attiecībā uz to tiesību aktiem. Šādi izpaužas ierosinātās regulas tiešā pievienotā vērtība. Galvenais ir kvalitatīvi un precīzi formulēt regulas noteikumus.

3.4.2. Īstenojot minēto mērķi "atcelt visus šķēršļus, kas traucē personām brīvi pārvietoties", nedrīkstam aizmirst, ka to, vai personai ir "mantinieka" statuss un likumiskas "tiesības" uz mirušā īpašumu ES dalībvalstī, nenosaka starptautiskās privāttiesību normas (kas ir ierosinātās regulas priekšmets), bet gan ES dalībvalstīs spēkā esošajos tiesību aktos iekļautās atbilstošās materiālo tiesību normas, kuras attiecas uz testamentiem un mantošanu. Šajā ziņā ierosinātā regula neparedz nekādas izmaiņas, jo tajā nav noteikts, ka materiālo tiesību normas ir jāvienādo. Pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā jāpārskata priekšlikuma paskaidrojuma raksts, un tajā jāveic attiecīgi grozījumi. EESK vēlreiz norāda uz ieteikumu, ko tā izteica saistībā ar Apvienotās Karalistes, Īrijas un Dānijas nostāju, proti, šim dalībvalstīm ir jāpauž apņēmība ieviest minēto regulu.

3.4.3. Pēc minētajiem skaidrojumiem jāatzīmē, ka ierosinātās regulas paskaidrojuma raksta 1.2. punktā iekļauts pareizs apgalvojums ("Tātad šīs personas šobrīd saskaras ar ievērojamām grūtībām, lai īstenotu savas tiesības starptautiskas mantošanas gadījumā.") un arī nepārliecinošāks un tālejošāks apgalvojums, kas skar īpašumtiesības ("Šie dažādie noteikumi neļauj pilnībā īstenot privātipašuma tiesības [...]"). To būtu lietderīgi aizstāt ar precīzāku un piemērotāku formulējumu, piemēram, "Šie dažādie noteikumi apgrūtina un kavē īstenot likumīgā mantinieka tiesības uz mirušā īpašumu."

3.4.4. Apgalvojumā "tādējādi dalībvalstu savrupa rīcība darbotos pretēji šim mērķim" formulējums "darbotos pretēji" ir pārāk kategorisks. Ja ES dalībvalstis vēlas, tās, neatkarīgi no regulas, var ratificēt Hāgas Konvenciju par mantošanas tiesībām (1989. gads) un tādējādi vismaz daļēji īstenot attiecīgo mērķi, ieviešot vienotus piemērojamo tiesību aktu noteikšanas principus. EESK uzskata, ka atbilstošāk būtu lietot mērenāku formulējumu: "Tādējādi dalībvalstu savrupa rīcība nebūtu pietiekama, lai sasniegtu visus priekšlikumā regulai izvirzītos mērķus."

4. Īpašas piezīmes

4.1. I nodaļa — Darbības joma un definīcijas

4.1.1. Paredzēts, ka ierosinātā regula attieksies uz starptautiskiem testamentiem un mantošanas lietām, tomēr priekšlikumā nav definēts, ko nozīmē "starptautiskiem". Lai viestu lielāku skaidrību, priekšlikumā regulai jāiekļauj norāde, ka tā piemērojama vienīgi "situācijām, kam ir starptautisks raksturs".

4.1.2. Kā norādīts ierosinātās regulas virsrakstā, tā regulēs jurisdikciju (II nodaļa) un lēmumu atzīšanu un izpildi (IV nodaļa), proti, divas starptautisko privāttiesību jomas, ko regulē arī 2000. gada 22. decembra Regula (EK) Nr. 44/2001 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi civilietās un komercietās (turpmāk — Regula Nr. 44/2001), kuras darbības jomā nav iekļauti testamenti un mantošana. Tieši minēto atšķirību dēļ ir ļoti nozīmīgi, ka ierosinātajā regulā iekļauti vienoti noteikumi visās trīs starptautisko privāttiesību jomās, tas ir, piemērojami tiesību akti, jurisdikcija un ar starptautiskiem mantojumiem saistītu spriedumu atzīšana un izpilde.

4.2. II nodaļa — Jurisdikcija

4.2.1. Priekšlikuma regulai II nodaļā (3.–15. pants) runa ir par jurisdikciju, un tajā iekļautie noteikumi jāpiemēro visām dalībvalstu tiesām, savukārt ārpusstiesas iestādēm — tikai vajadzības gadījumā.

4.2.2. Vispārēja jurisdikcija piešķirta tiesām tajā dalībvalstī, kuras teritorijā mirušajam bijusi pastāvīgā dzīvesvieta nāves dienā. Nosacījumu par pilsonību nav. Jāievēro, ka arī vispārējais ES jurisdikcijas režīms jeb *lex generalis*, kas noteikts ar Regulu Nr. 44/2001, piešķir vispārēju jurisdikciju, pamatojoties uz dzīvesvietu un nekādā veidā neņemot vērā pilsonību.

Vispārējā jurisdikcija saskaņā ar ierosināto regulu attiecas gan uz (mirušajiem) ES dalībvalstu pilsoņiem, gan arī uz trešo valstu pilsoņiem, ja to pastāvīgā dzīvesvieta nāves dienā bijusi kādā no ES dalībvalstīm.

4.2.3. Ja mirušā pastāvīgā dzīvesvieta nāves dienā nav kādā no ES dalībvalstīm, dalībvalsts tiesas "tomēr ir kompetentas" vairākos gadījumos, kas ir daudzveidīgāki nekā vienkāršais to piekribībā esošais gadījums, kad mirušā pastāvīgā dzīvesvieta nāves dienā ir kādā no dalībvalstīm. Pilsonība ir nosacījums, ko neņem vērā vispārējā jurisdikcijā, bet ievēro pārējos jurisdikcijas jautājumos.

4.2.4. Saskaņā ar ierosināto regulu tās dalībvalsts tiesām, kurā atrodas īpašums, nav vispārējas jurisdikcijas *per se*. Daļējs izņēmums pastāv attiecībā uz īpašuma nodošanu, reģistrēšanu vai pārvietošanu publiskajā reģistrā.

4.3. III nodaļa — Piemērojamie tiesību akti

4.3.1. Priekšlikuma regulai III nodaļā (16.–28. pants) ietverti vienoti noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem. Saskaņā ar vispārējiem noteikumiem mantošanai kopumā jāpiemēro tiesību akti, kas ir spēkā dalībvalstī, kurā bijusi mirušā pastāvīgā dzīvesvieta nāves dienā. Nav jāievēro nekādi citi nosacījumi, kā, piemēram, pilsonība. Noteikumi attiecībā uz kustamo un nekustamo īpašumu neatšķiras.

4.3.2. Jānorāda, ka priekšlikumā iekļautās tiesību kolīziju normas, kas jāpiemēro ES dalībvalstu tiesām, nosaka piemērojamos tiesību aktus neatkarīgi no tā, vai valsts, kuras tiesību akti ir jāpiemēro, ir ES dalībvalsts vai nav (25. pants).

4.3.3. Parasti starptautiskajās privāttiesībās atzīst “pušu autonomiju”, proti, iespēju pusēm izvēlēties, kādus tiesību aktus līgumos piemērot. Priekšlikumā regulai paredzēts, ka jebkura persona var izvēlēties kā tiesību aktus, kas reglamentē viņas mantojumu kopumā, tās valsts tiesību aktus, kuras pilsonē šī persona ir.

4.3.4. Lai nodrošinātu tiesisko paredzamību, izvēlētie tiesību akti ir precīzi jānosaka un jānorāda deklarācijā, kurā ir ietverti noteikumi attiecībā uz īpašumu nāves gadījumā.

4.3.5. Mantojuma līgumi ir atsevišķs temats, ko nevajadzētu jaukt ar mantojumam kopumā piemērojamo tiesību aktu izvēli. Līgumu, kas attiecas uz kādas personas mantojumu, reglamentē tiesību akti, kuri saskaņā ar ierosināto regulu būtu piemērojami šīs personas mantojamam nāves gadījumā dienā, kad līgums tika noslēgts. Ievērojot *favor validitatis* principu, lieto alternatīvos piesaistes faktoros.

4.3.6. Piemērojamo tiesību aktu darbības joma ir ļoti svarīgs jautājums gan no salīdzinošo tiesību, gan no starptautisko privāttiesību viedokļa. Ierosinātajā regulā paplašināta piemērojamo tiesību aktu darbības joma, paredzot, ka tie reglamentēs visu mantojumu kopumā — no tā atklāšanas brīža līdz mantojuma galīgajai nodošanai tā saņēmējiem. Nav šaubu, ka tas darīts, lai pēc iespējas vairāk juridisko jautājumu iekļautu vienā piemērojamā tiesību aktā un tādā veidā palielinātu tiesisko paredzamību un atvieglotu sarežģīto un laikietilpīgo darbu, kas jāiegulda, izmantojot vairākus (bieži vien ārvalstu) tiesību aktus. Priekšlikumā regulai iekļauts apjomīgs saraksts, kuru var papildināt un kurā uzskaitīti jautājumi, ko reglamentē piemērojami tiesību akti, norādot, ka tie reglamentē arī sarakstā neminētus

mantojuma jomas jautājumus no tā atklāšanas brīža līdz mantojuma galīgajai nodošanai tā saņēmējiem.

4.3.7. Piemērojamie tiesību akti reglamentē visu mantojumu kopumā no tā atklāšanas brīža līdz mantojuma galīgajai nodošanai tā saņēmējiem, bet nerada šķēršļus tās valsts tiesību aktu piemērošanai, kurā atrodas īpašums, ciktāl, lai pieņemtu mantojumu vai legātu vai no tiem atteiktos, tiesību aktos ir paredzētas formalitātes, kas ir vēlākas nekā mantojumam piemērojamos tiesību aktos noteiktās formalitātes.

4.3.8. Runājot par minēto noteikumu, Komiteja iesaka apsvērt, vai 21. panta 1. punktā iekļautajā vārdkopā “formalitātes, kas ir vēlākas” formulējums “vēlākas” (t.i., vēlāk kārtojamas) patiešām ir precīzs, vai arī runa ir par “papildu” vai “citām” (formalitātēm). Raugoties uz minēto noteikumu kopumā, būtu ieteicams lietot apzīmējumu “papildu” vai “citas”.

4.3.9. EESK uzskata, ka noteikuma “Universāla piemērošana” (25. pants) formulējumu vajadzētu saskaņot ar topošās regulas III nodaļas mērķi — noteikt piemērojamos tiesību aktus. Vienkāršāks un ieteicamāks formulējums būtu: “Universāla piemērošana: šī regula nosaka piemērojamos tiesību aktus, pat ja tie nav dalībvalstu tiesību akti.”

4.3.10. Izņemot noteikumu, ka persona var izvēlēties mantojumam piemērot tās valsts tiesību aktus, kuras pilsonē šī persona ir (17. pants), regula kopumā nosaka, ka jāpiemēro tiesas (kas atrodas tajā ES dalībvalstī, kur bijusi mirušā pastāvīgā dzīvesvieta nāves dienā) atrašanās valsts tiesību akti. Tomēr saskaņā ar 6. pantu “Pārējie jurisdikcijas jautājumi” var piemērot arī tādas valsts tiesību aktus, kas nav ES dalībvalsts. Šādos gadījumos jāraugās, lai regulas noteikumi neizjauktu piesaistes faktoru vienotību (ja tā ir ikvienas mirušās personas un tās mantinieku interesēs), kas, iespējams, izveidojusies ar valstīm, kuras nav ES dalībvalstis, un nepiešķirtu kompetenci tādas valsts tiesību sistēmai, kas neparedz, ka tās tiesību akti attiecas uz konkrēto mantojuma lietu. Lai to panāktu un uzlabotu un līdzsvarotu koordināciju starp ES valstīm un valstīm, kas nav ES dalībvalstis, Komiteja iesaka pašreizējo 26. panta tekstu (panta virsrakstu angļu valodas versijā mainot no “Referral” uz “Renvoi”) aizstāt ar šādu tekstu:

4.3.10.1. “Ja mirusī persona nav izvēlējusies tiesību aktus atbilstoši 17. pantam un saskaņā ar šo regulu ir jāpiemēro tiesību akti, kas spēkā citā valstī, kura nav ES dalībvalsts, un šajā regulā iekļautās tiesību kolīziju normas nosaka, ka piemērojami tiesību akti, kas ir spēkā ES dalībvalstī vai citā valstī, kura nav ES dalībvalsts un kura piemērotu savus tiesību aktus, tad ir jāpiemēro šīs citas valsts tiesību akti. Šis pants neattiecas uz mantojuma līgumiem, kuru piesaistes faktors saskaņā ar 18. panta 2. punktu ir tiesību akti, ar ko mantojuma līgumiem ir visciešākā saikne.”

4.3.10.2. Jaunais noteikums ir pielāgots regulai⁽⁴⁾ un tā mērķis ir uzlabot⁽⁵⁾ līdzīgu noteikumu, ko iekļāva arī nozīmīgajā Hāgas Konvencijā par mantošanas tiesībām, jo lielākā daļa delegāciju atzina, ka minētais noteikums vajadzīgs, lai negrautu vienotību gadījumos, kad tā jau pastāv⁽⁶⁾. Turklāt elastība, ko nodrošina minētais noteikums (jaunais 26. pants), atbilst *renvoi* tiesību aktiem un praksei dažās valstīs, kas nav ES dalībvalstis, piemēram, ASV⁽⁷⁾.

Fakts, ka regulās "Roma I" un "Roma II" nav nekādu noteikumu par *renvoi*, vienkārši liecina, ka abu minēto regulu priekšmets (līgumiskās un ārpuslīgumiskās saistības) būtiski atšķiras no mantošanas jautājumiem. Lai arī minētie noteikumi nav iekļauti regulās "Roma I" un "Roma II", tas pats par sevi nav pietiekami pārliecinošs iemesls, lai priekšlikumā neiekļautu ierosināto jauno 26. pantu, kas mantojuma jomā ir būtisks un nozīmīgs gan ikvienai mirušai personai un viņas mantiniekiem, gan arī, lai līdzsvarotāk koordinētu piesaistes faktorus starp ES dalībvalstīm un valstīm, kuras nav ES dalībvalstis.

4.3.11. Ierasti, bet tomēr būtiski ir 27. panta noteikumi par sabiedrisko kārtību. Atbilstoši ierastākam formulējumam, ieteicams visās regulas valodās iestarpināt vārdu "klaji" pirms vārdkopas "nesaderīga ar tiesas atrašanās vietas valsts sabiedrisko...", un vismaz franču un itāļu valodā (ja vajadzīgs, arī citās valodās) pirms vārdu savienojuma "sabiedrisko kārtību" iestarpināt vārdu "starptautisko". Novatorisks un lietderīgs ir īpaši mantojuma jomai pielāgotais izņēmums, ka noteikums nevar tikt uzskatīts par pretēju sabiedriskajai kārtībai "tikai tāda iemesla dēļ, ka tā kārtība attiecībā uz mantojuma obligāto daļu ir atšķirīga no kārtības, kas ir spēkā tiesas atrašanās vietas valstī".

4.3.12. Formulējums priekšlikuma 27. panta 2. punkta angļu valodas versijā "its clauses regarding" ("tā kārtība attiecībā uz") nav ekvivalents formulējumam franču valodā "ses modalités

concernant" ("tā noteikumi attiecībā uz"). Ieteicams visās regulas valodās saglabāt formulējumu "tā noteikumi" (attiecībā uz utt.).

4.4. IV nodaļa — Atzīšana un izpilde

4.4.1. Ierosinātās regulas IV nodaļā (29.–33. pants) pēc Regulas Nr. 44/2001 parauga iekļauti noteikumi par atzīšanu.

4.4.2. Ierosinātā regula vienkāršos starptautisko mantojuma lietu kārtošanu Eiropā, ieviešot principu, ka ES dalībvalstī pieņemti lēmumi, piemērojot minēto regulu, tiek atzīti pārējās dalībvalstīs bez kādas īpašas procedūras izmantošanas.

4.4.3. Lēmums, kas pieņemts kādā no dalībvalstīm, nav pārskatāms pēc būtības dalībvalstī, kurā tiek prasīts atzīt minēto lēmumu; to neatzīt tikai četros priekšlikumā minētos gadījumos.

4.5. V nodaļa — Autentiski akti

4.5.1. Starptautisko mantojuma lietu kārtošanu būtiski vienkāršos arī tas, ka ar mantojuma lietām saistītos autentiskos aktus, kas saņemti un izpildāmi vienā dalībvalstī, saskaņā ar ierosināto regulu, atzīs arī citās dalībvalstīs.

4.6. VI nodaļa — Eiropas mantojuma apliecība

4.6.1. Eiropas mantojuma apliecība, ko izveido ar ierosināto regulu, apliecina mantinieka vai legātāra statusu, kā arī testamentu izpildītāju vai trešo personu pārvaldītāju pilnvaras. Ieteicams 43. panta 2. punktā noteikto laikposmu pagarināt līdz 9 vai 12 mēnešiem.

4.6.2. Jāvienkāršo pieteikuma veidlapas paraugs, un tajā jāsvīturo 4.7. punkts, kurā pieprasīta nevajadzīga informācija.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽⁴⁾ Tādējādi paplašinot *renvoi* piemērošanas jomu un attiecinot to arī uz ES dalībvalstīm.

⁽⁵⁾ Izslēdzot tā piemērošanu ne tikai *professio iuris* gadījumā (17. pants), bet arī attiecībā uz dažāda rakstura piesaistes faktoriem un metodēm (izņēmuma klauzulas kā tiesību akti, ar kuriem ir visciešākā saikne, minētas 18. panta 2. daļā).

⁽⁶⁾ *Waters Report*, 553. lpp., 16. sēdes protokols, 1988. gada 3.–20. oktobris, T.II, Hāgas Konference par starptautiskajām privāttiesībām, 1990. gads. Konvencija par mirušas personas īpašuma mantošanai piemērojamām tiesībām, 4. pants, (1989. gada 1. augusts). Skatīt arī P.Lagarde, "La nouvelle Convention de la Haye sur la loi applicable aux successions", RCDIP, 1989. gads, 249.(258.) lpp.

⁽⁷⁾ Attiecībā uz Hāgas Konvencijas 4. pantu, E.F.Scoles, "The Hague Convention on Succession", AJCL, 1994. gads, 85. lpp (113).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par globālo vides un drošības novērošanu (GMES): kosmosa komponentes uzdevumi un nākamie pasākumi"

COM(2009) 589 galīgā redakcija

(2011/C 44/26)

Ziņotājs: **IOZIA kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 28. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par globālo vides un drošības novērošanu (GMES): kosmosa komponentes uzdevumi un nākamie pasākumi"

COM(2009) 589 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 15. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 135 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu un cer, ka lēmējstādes pieņems saskaņotus operatīvus lēmumus, finansējumu un politikas risinājumus, pamatojoties uz paziņojumā ietvertajiem priekšlikumiem un norādījumiem.

1.2. EESK vienmēr ir atbalstījusi Komisijas priekšlikumus kosmosa politikas jomā; tā ir viena no prioritārām tehnoloģiju jomām, kas pastiprināti jāattīsta. Kosmosa ilgtspējīga un atbildīga izmantošana civilām vajadzībām un miermīlīgiem mērķiem ir lielisks attīstības instruments.

1.3. Kosmosa pētniecība kopumā un īpaši GMES ir pilntiesīga "jaunās zaļās ekonomikas" sastāvdaļa. Jaunā modeļa pamatā ir lietojuma pilnveidošana lauksaimniecībā, klimata pārmaiņu pārvaldībā, precīzu meteoroloģisko prognožu nodrošināšanā un teritorijas apsaimniekošanā, un ilgtspējīga attīstība noteikta par tehnoloģiskās pētniecības un jauninājumu prioritāti.

1.4. EESK piekrīt Komisijas bažām par norādījumu trūkumu attiecībā uz programmas darbības laiku. EESK uzskata, ka programmai jādarbojas vismaz līdz 2030. gadam un ka galvenās funkcijas jāturpina veikt arī turpmākajos gados.

1.5. EESK uzskata, ka finanšu resursi nav pietiekami, jo nav ņemtas vērā Sentinel satelītu tehnoloģiju sastāvdaļu cenu izmaiņas, un nepietiekama summa paredzēta pētniecībai un izstrādei, it īpaši datu apkopošanai tādās jomās kā cīņa ar klimata pārmaiņām un drošība. Laika posmā no 2014. līdz 2020. gadam papildus ir vajadzīgi aptuveni 700-800 miljoni euro, lai segtu minētās vajadzības. Ievērojami pieaugušas ir starta iekārtu un elektroiekārtu izmaksas.

1.6. Izmantojot vērienīgas programmas, ir jādod jauns impulss "kosmosa sapnim", kas kādreiz bija aizrāvis veselās paaudzes. Jaunatne no jauna jāpiesaista kosmosa studijām, jāpie-dāvā stabili nodarbinātības projekti, uzsverot tādu projektu augsto sociālo vērtību kā, piemēram, GMES, kas var mazināt klimata pārmaiņu negatīvās sekas un būt noderīgi cilvēkam, palīdzot paredzēt dabas katastrofas, piemēram, plūdus vai ilgstošu sausumu. Savukārt, uzraugot kaitīgās emisijas atmosfērā, varēs pārbaudīt CO₂ samazināšanas pasākumu efektivitāti vai arī, saskaņojot ar Frontex darbībām, pienācīgi rīkoties, ja tiek pārkāpti likumi attiecībā uz cilvēku tirdzniecību.

1.7. GMES var dot būtisku ieguldījumu atkritumu apsaimniekošanas politikā, ļaujot atklāt nelegālās izgāztuves un toksisku vielu noplūdi. Kosmosa programmā GMES jāietver arī kosmosa atkritumu jautājums, tas ir, ekspluatāciju beigušo staciju un neraidošo satelītu nomaīņa. Sadarbojoties ar Vācijas sistēmu TIRA, Eiropas Kosmosa aģentūras programma par uzraudzību kosmosā var palīdzēt daudz kosmosa atkritumu apsaimniekošanā. Kopš 1957. gada ir palaisti vairāk nekā 5 000 satelītu, un pašlaik aptuveni ik pārdienas tiek palaists viens satelīts.

1.8. EESK uzskata, ka, darbojoties pietiekami ilgu laiku, programma var kļūt arī par stimulu valsts un privātajiem uzņēmumiem tieši iesaistīties šai nozarē un plānot investīcijas tādu tehnoloģiju izstrādē, ar kurām ražot uztveršanas sistēmas, kas ir efektīvākas gan izmaksu, gan pakalpojuma kvalitātes ziņā. Lai programma darbotos veiksmīgi, būtiska būs spēja piesaistīt privātos ieguldījumus un izveidot pakalpojumu tirgu.

1.9. Tās dalībvalstis, kuras nepiedalās programmā un kurās kosmosa joma joprojām nav attīstīta, iniciatīvu uzsākšanai vajadzīgās garantijas varētu būt pārliecībā par Kopienas programmu nepārtrauktību. Tāpēc EESK pozitīvi vērtē 2010. gada februāra lēmumu izveidot "GMES partneru padomi", kurā aktīvi piedalītos visas 27 dalībvalstis un kura kosmosa politikā radītu jaunu līdzsvaru starp zināšanām un politisku apņemšanos. Šai struktūrai jābūt pieejamai pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem.

1.10. Turklāt ilgtermiņa programma būtu arī pamats ES ietekmes un politiskās nozīmes pieaugumam salīdzinājumā ar citiem pasaules reģioniem, kas šobrīd darbojas kosmosa nozarē, un var būt pozitīvs faktors sarunās par finansiālo ieguldījumu, ko varētu nodrošināt piekļuve programmām un to misiju rezultātiem, kas nav ES kontroles jomā.

1.11. GMES var dot milzīgu ieguldījumu vairākās nozīmīgās nozarēs, piemēram, okeanogrāfijā, gaisa kvalitātes kontrolē, precīzu zemes izmantošanas karšu izveidošanā vai dabas katastrofu skarto zonu karšu ātrā izveidošanā, tādējādi sniedzot neaizvietojamu atbalstu civilajai aizsardzībai.

1.12. EESK uzskata, ka pašreizējā smagās ekonomiskās krīzes situācijā nepieciešamība piesaistīt apjomīgus līdzekļus nevar būt šķērslis ieguldījumiem; gluži otrādi — informējot sabiedrību par programmas iespējām un iegūstot sabiedriskās domas atbalstu, kā arī, mobilizējot visus pieejamos līdzekļus, ar programmas GMES palīdzību var ātrāk pārvarēt krīzi un radīt lielisku iespēju zinātnes un ražošanas potenciāla apvienošanai, tādējādi netieši palīdzot Eiropas Savienībai atgūt vadošo pozīciju nozarē.

2. Ievads

2.1. ES lēmums izveidot Eiropā integrētu Zemes novērošanas sistēmu, kura sniegtu informāciju un pakalpojumus vides un drošības jomā un kura zināma kā "Globālā vides un drošības novērošana" (GMES), ir stratēģiska izvēle, kas ļauj Eiropas Savienībai saglabāt un nostiprināt vadību civilās kosmiskās aviācijas jomā.

2.2. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2001. gada rīcības plāna pamatnostādņiem GMES iniciatīvas mērķis ir izmantot mūsdienu tehniskās un operatīvās iespējas, ko sniedz Zemes novērošanas sistēmas un satelīti, lai apmierinātu sabiedrības vajadzības vides un drošības jomā. Programmas uzdevums ir laikus nodrošināt piekļuvi ar vidi saistītai informācijai pasaules, reģionālā un

vietējā mērogā, neapdraudot rīcības patstāvību tādās politikas jomās kā ilgtspējīga attīstība, pasaules klimata pārmaiņas, kopējā aizsardzības un drošības politika, Eiropas pētniecības telpa un Eiropas kosmosa stratēģija.

2.3. Sistēmas pamatā ir satelītu un *in situ* novērošanas tīklu piegādāto Zemes novērošanas datu analīze. Pēc datu izpētes un koordinēšanas tos dara pieejamus galalietotājiem — valsts, reģionālajām un vietējām iestādēm un aģentūrām, vides un civilās aizsardzības organizācijām utt. GMES ir iniciatīva, ko kopīgi atbalsta un īsteno Eiropas Savienība (ES) un Eiropas Kosmosa aģentūra (EKA). EKA gādā par šās iniciatīvas kosmosa komponentes attīstību, bet ES apkopo vajadzības un sniedz vispārīgu atbalstu.

2.4. GMES programmu veido trīs daļas: kosmosa komponente, *in situ* komponente un pakalpojumu komponente, kam Komisija ir izstrādājusi regulas priekšlikumu, par kuru EESK jau ir izteikusi savu viedokli atzinumā ⁽¹⁾.

2.5. Visdārgākā ir kosmosa komponente, kurā ir noteikta piedāvājamo pakalpojumu kvalitāte un kvantitāte. Komponentē ir sešas Zemes novērošanas misiju sērijas *Sentinel* (no tām piecas tiek finansētas), ko paredzēts sākt 2012. gadā. EKA kontrolē, koordinē un īsteno visu, kas saistīts ar kosmosa segmentu — gan līgumus ar nozares pārstāvjiem par satelītu un nepieciešamās infrastruktūras izstrādi, gan šajā posmā sāktu eksperimentālo projektu pārvaldību un to turpmākas piemērojamības novērtēšanu.

3. Komisijas paziņojums

3.1. Komisija savā paziņojumā norāda uz līdzšinējiem panākumiem, kas gūti saistībā ar pakalpojumu un *in situ* komponenti, izmantojot esošās kosmosa infrastruktūras, it īpaši *Eumetsat*, EKA un valstu misijās.

3.2. Sistēmas uzbūves pamatu, it īpaši finanšu vajadzības un saistītās budžeta politikas jomas, izstrādāja 2008. gadā. Lai projektu īstenotu, nākamajā ES daudzgadu finanšu shēmā jāparedz attiecīgi līdzekļi. EKA prognozē, ka no 2014. līdz 2020. gadam izdevumi sasniegs aptuveni 4,23 miljardus *euro* ⁽²⁾.

3.3. Dokumentā analizēti daži nozīmīgākie Eiropas kosmosa politikas aspekti, kuros programmai GMES kopā ar Eiropas GNSS programmām (*EGNOS* un *Galileo*) ir galvenā nozīme.

⁽¹⁾ CESE 96/2010, "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par Eiropas Zemes novērošanas programmu (GMES) un tās sākotnējām darbībām (2011–2013)", COM(2009) 223 galīgā redakcija — 2009/0070 (COD).

⁽²⁾ ESA/C (2009) 36.

3.4. Komisija norāda, ka prioritāte ir finansējumam, kas paredzēts *Sentinel* 1, 2 un 3 īstenošanai un pilnveidošanai, uzsver vajadzību nodrošināt datu nepārtrauktību un pieejamību un, visbeidzot, norāda, ka jāklieš dalībvalstu bažas par projekta ilgumu, kas pašlaik paredzēts līdz 2020. gadam.

3.5. Komisija uzskata, ka, lai izveidotu pilnīgas un garantētas piekļuves politiku, jāizstrādā regula par datu piederību. Aplūkota arī infrastruktūras piederība un pārvaldība.

3.6. Būtiska dokumenta daļa attiecas uz iepirkuma politiku, ar kuru jānodrošina gan rentabilitāte, gan pastāvīga piekļuve datiem.

3.7. Starptautiskā sadarbība ir visas GMES programmas pamats. GMES ir Kopienas devums Zemes novērošanas sistēmu globālajā tīklā GEOSS. Komisija turpinās pilnveidot apmaiņu un partnerību ar Zemes novērošanas satelītu komiteju (CEOS), kuras darbs saistīts ar klimata pārmaiņu ietekmes uzraudzību.

3.8. Secinājumos Komisija sniedz dokumenta kopsavilkumu, apņemas cieši uzraudzīt programmas īstenošanu un pastāvīgi pilnveidot programmu atbilstīgi lietotāju vajadzībām.

4. Komitejas piezīmes

4.1. Uzskatot kosmosa politiku par vienu no prioritārām tehnoloģiju jomām, kas pastiprināti jāattīsta, Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu un cer, ka lēmējstādes pieņems operatīvus lēmumus, finansējumu un politikas risinājumus, pamatojoties uz paziņojumā ietvertajiem priekšlikumiem un norādījumiem.

4.2. Komiteja sniedz pozitīvu vērtējumu, tomēr piekrīt Komisijas bažām par dalībvalstu neskaidro nostāju attiecībā uz GMES programmas darbības laiku un uzskata, ka programmas ilgums skaidri jānosaka vismaz līdz 2030. gadam un ka noteikti būs jāparedz iespēja veikt galvenās funkcijas arī pēc 2030. gada.

4.3. Arī uzņēmumiem vajadzīga iespēja plānot investīcijas pietiekami ilgā periodā un pilnveidot tādas tehnoloģijas, kas ļauj radīt gan izmaksu, gan pakalpojumu kvalitātes ziņā arvien efektīvākas uztveršanas sistēmas.

4.4. Komiteja uzskata, ka summa, kas noteikta, pamatojoties uz EKA ilgtermiņa analīžu prognozēm — 4 miljardi *euro* —, nav pietiekama. Ar aptuveni 600 miljoniem *euro* gadā nepietiek, ņemot vērā konstelācijas satelītu *Sentinel* tehnoloģiju cenas izmaiņas. Arī pētniecībai un izstrādei paredzētā daļa šķiet nepietiekama, it īpaši saistībā ar vērienīgajām prasībām datu apkopšanai klimata pārmaiņu jomā un drošības prasībām.

4.5. Komiteja pilnībā atbalsta Komisijas priekšlikumus, bet vienlaikus aicina pieņemt drosmīgākus lēmumus par vajadzīgajiem finanšu resursiem — laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam piešķirt vēl vismaz 700–800 miljonus *euro*, kas būs vajadzīgi arī saistībā ar projekta pašreizējā darbības laika pagarināšanu vismaz līdz 2030. gadam, kosmosa tirgus atvēršanu visu dalībvalstu MVU, skaidru un atvērtu noteikumu izstrādi attiecībā uz datu piekļuves politiku, ciešākas koordinācijas nodrošināšanu starp visiem projektā iesaistītajiem dalībniekiem un, visbeidzot, projekta starptautiskās dimensijas stiprināšanu.

4.6. Arī Komisija uzsver nepieciešamību piesaistīt lielākas investīcijas drošības jomā un vienā no saviem pēdējiem paziņojumiem⁽³⁾ norāda, ka saistībā ar 7. pamatprogrammu (kosmosa jomā) ir publicēts uzaicinājums iesniegt priekšlikumus GMES pirmsoperatīvā līmeņa pakalpojumu izstrādei jūrniecības pārraudzības veikšanai. Ir vajadzīga integrēta pieeja, kas, izmantojot visus pieejamos instrumentus, nodrošinātu vides aizsardzību, kontrabandas apkarošanu jūras un krasta zonā, kā arī to cilvēku glābšanu, kuri uztic savu dzīvību cietsirdīgām noziedzīgām organizācijām.

4.7. Vajadzīgi papildu līdzekļi, lai ieviestu pastāvīgas mācību programmas nozares uzņēmumiem, kā arī, lai atbalstītu projektus, kas mudinātu jauniešus pievērsties kosmosa un tā pielietojuma iespēju studijām. Tā kā pēdējos gados sabiedrības interese par šo tēmu vairs nav tik liela, ir mazinājusies arī interese par kosmiskās aviācijas inženieriju un ievērojami krities šajā jomā studējošo un diplomēto personu skaits. Vērojams arī tehniķu trūkums, tāpēc jāizstrādā īpaša politika, lai pievērstu interesentus šai studiju jomai. Viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc šajā jomā samazinājies studentu skaits, ir nedrošas un nepastāvīgas darba perspektīvas.

4.8. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu tieši pārņemt sistēmas īpašumtiesības un attiecīgi atbildību par pārvaldību. Izvēle par labu brīvai, pastāvīgai un neierobežotai piekļuvei šķiet piemērota un pārdomāta, ja vien tiek pieņemta konkrēta regula, kurā sniegtas drošības garantijas. Piekļuves garantēšana var būt tas apstāklis, kas veicina privāto investoru interesi par pakalpojumu sniegšanu. Ar GMES sistēmu saistīta tirgus izveidošana ir ne vien ekonomikas iespēja un sabiedriska pakalpojums, bet ļauj savstarpēji sadalīt atsevišķus uz zemes sniegto pakalpojumu pārvaldīšanas izdevumus.

4.9. Datu pareiza pārvaldība lielā mērā ir atkarīga no sistēmas arhitektūras izvēles. Komerciālajai izmantošanai vienmēr jābūt saistītai ar līdzdalību izmaksu segšanā pēc tam, kad zināmu laiku notikusi pielāgošanās tirgum, kā to apliecina daži interneta pakalpojumi, kuri līdz šim bija bez maksas, bet kuriem pakāpeniski sāk piemērot lietotāju dalības maksu. Datiem, kas vajadzīgi pārvaldes iestādēm, jābūt pieejamiem bez maksas, un atkarībā no konfidencialitātes un drošības prasībām izmantojamas dažādas platformas.

⁽³⁾ "Ceļā uz jūrniecības pārraudzības integrēšanu — vienota vide informācijas apmaiņai ES jūrniecības jomā", COM(2009) 538 galīgā redakcija.

Nesen ir ieviestas aprītē nozīmīgas kosmosa kontroles sistēmas. Ar programmas *My Ocean* altimetrisko satelītu palīdzību 2009. gadā tika atklāta *El Niño* fenomena atkārtošāns; programma *MACC* (Atmosfēras sastāva un klimata uzraudzība), kura ir viens no *GMES* pakalpojumiem, nodrošināja informāciju, kas vajadzīga, lai simulētu Islandes vulkāna pelnu mākoņa iespējamo izplatīšanos; cita *GMES* programmas pakalpojuma — *SAFER* (Pakalpojumi un lietojumi ārkārtas pasākumiem) — mērķis ir izveidot detalizētas kartes sešu stundu laikā pēc katastrofas (zemestrīces, plūdu, nogruvumu) sākuma, kas var būt ļoti nodēriņas civilās aizsardzības pasākumos; *G-Mosaic* (Eksperimentālie drošības pakalpojumi) veiks teritorijas uzraudzību no drošības aspekta, piemēram, kodolspēkstaciju, nelegālās imigrācijas plūsmu, robežu uzraudzību vai karadarbības radīto postījumu un vajadzību analīzi.

4.10. Īpaša uzmanība jāpievērš iepirkuma politikai. Valsts un īpaši Kopienas iepirkumiem vienmēr jāpiemēro Mazās uzņēmējdarbības akta principi. Vajadzīga stingra MVU atbalsta politika, sevišķi valstīs, kurās vēl nav izveidota spēcīga ražošanas sistēma un kurām arī jāgūst labums no lielajiem ieguldījumiem, kas paredzēti nozarē. Saistībā ar *GMES* kosmosa komponenti vajadzīgi ne tikai lieli specializēti uzņēmumi, kas nodarbojas ar aerokosmisko elektroniku, bet arī mazi uzņēmumi, kas var piedāvāt jaunus risinājumus. Tā kā projektam ir Eiropas nozīme, Komisijai jāatbalsta starptautisku uzņēmumu konsorciju izveide.

4.11. Komiteja aicina veidot ciešāku sadarbību starp dažādajiem projektā iesaistītajiem dalībniekiem — Komisiju, dalībvalstīm, EKA un *Eumetstat* — un atbalsta Komisijas priekšlikumu sadalīt atbildību starp šīm iestādēm, kā paredzēts paziņojumā.

4.12. Komiteja uzskata, ka EKA rīcībā ir visa vajadzīgā kompetence, lai tā kļūtu par galveno kosmosa infrastruktūras pārvaldītāju, sadarbojoties ar valstu aģentūrām attiecībā uz konstelācijas satelītu ekspluatāciju, pilnveidošanu un nomaiņu. Lai varētu īstenot šo dabisko izvēli, EESK stingri iesaka izmantot visas pieejamās tiesiskās iniciatīvas.

4.13. Komiteja uzskata, ka arī turpmāk jācenšas stiprināt starptautisko sadarbību. Cīņa ar klimata pārmaiņām nenovēr-

šami notiek planētas mērogā, un, lai laikus noteiktu siltumnīcefekta gāzu emisiju ietekmi un attiecīgās klimata pārmaiņas, datu apmaiņai būs būtiska nozīme. Komisija ir pienācīgi ņēmusi vērā šo aspektu, un Komiteja aicina iesaistīt arī citus tuvējo zonu partnerus un pēc iespējas iekļaut tos gan Eiropas stratēģijā teritoriālajai un jūru aizsardzībai, gan drošības nodrošināšanā. Piemēram, Vidusjūras savienība varētu būt lieliska platforma šādai sadarbībai saistībā ar pašreizējām prioritārajām programmām tādās jomās kā civilā aizsardzība, Vidusjūras atveseļošana un cīņa ar klimata pārmaiņām. Būtisku labumu var dot arī iespēja apzināt svarīgāko citos reģionos, piemēram, pašreizējos pasākumus Baltijas jūras reģionā un Donavas upes baseinā.

4.14. EESK atbalsta nodomu izveidot “*GMES* partneru padomi”, kurā būtu 27 aktīvie locekļi un kurā tiktu iesaistītas arī EKA dalībvalstis Šveice un Norvēģija. Šīs Komisijas vadītās struktūras uzdevums ir nostiprināt sadarbību starp visu dalībvalstu struktūrām, palīdzēt Komisijai uzraudzīt saskaņotību programmas īstenošanā, izstrādāt stratēģisku ieviešanas plānu, kā arī apmainīties ar pieredzi un labu praksi *GMES* un Zemes novērošanas jomā. Šī pārstāvju padome varētu palīdzēt pārvarēt atšķirības starp vecajām un jaunajām dalībvalstīm, kas pašreiz ir vērojamas attiecībā uz zināšanām un darbību kosmosa jomā. Lai laikus analizētu sistēmas perspektīvas un sadarbotos ar Padomi, lietderīga būtu arī privātu lietotāju foruma izveide.

4.15. Īpaša uzmanība ir jāpievērš īstermiņa programmu plānošanai, sevišķi *Sentinel* satelītu A sērijas ekspluatācijai, B sērijas palaišanai, kā arī svarīgāko C sērijas sastāvdaļu iegādei.

4.16. Gan Spānijas prezidentūra, kura atbalsta *GMES* pakalpojumu regulu, gan Beļģijas prezidentūra piekrīt, ka Eiropas kosmosa politikā ir vajadzīgs jauns impulss. Arī Parlaments to vērtē ļoti atzinīgi un ir gatavs atbalstīt. Tātad ir visi priekšnoteikumi, lai noteiktu tos jautājumu aspektus, kas vēl jānoskaidro: apzināt un piešķirt projektam vajadzīgos resursus, izklieēt šaubas attiecībā uz *GMES* darbības laiku, tādējādi ļaujot turpināt *Sentinel* konstelāciju izstrādi saskaņā ar programmu, pastiprināt starptautisko sadarbību un vairāk ieguldīt pētniecībā un izstrādē.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par emisiju standartu noteikšanu jauniem vieglajiem kravas automobiļiem saistībā ar Kopienas integrēto pieeju vieglo transportlīdzekļu CO₂ emisiju samazināšanai"

COM(2009) 593 galīgā redakcija – 2009/0173 (COD)

(2011/C 44/27)

Ziņotājs: **RANOCCHIARI kgs**

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas Līguma 251. pantu 2009. gada 20. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par emisiju standartu noteikšanu jauniem vieglajiem kravas automobiļiem saistībā ar Kopienas integrēto pieeju vieglo transportlīdzekļu CO₂ emisiju samazināšanai"

COM(2009) 593 galīgā redakcija -2009/0173(COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 15. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), vienbalsīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Priekšlikums regulai par CO₂ emisiju samazināšanu vieglajiem kravas automobiļiem ir piemērots papildpasākums, jo tas ietilpst Eiropas stratēģijā CO₂ emisiju samazināšanai un ir saistīts ar 2009. gadā pieņemto regulu par vieglajiem automobiļiem. Nevienu uz integrētu pieeju balstītu iniciatīvu nedrīkst atstāt neievērotu, ja tā attiecas uz siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu, jo tas ir pamatelements cīņā ar klimata pārmaiņām.

1.2. Jaunais priekšlikums ir izstrādāts, pamatojoties uz iepriekš pieņemto regulu par vieglajiem automobiļiem, un tajā ir paredzēti mehānismi sankciju, piemaksu, atkāpju, ekoinovācijas u.c. ieviešanai.

1.3. Komiteja tomēr pauž bažas, ka šajos noteikumos nav pietiekami ņemtas vērā vieglo automobiļu un vieglo kravas automobiļu būtiskās atšķirības: vieglie automobiļi ir plaša patēriņa preces, bet vieglie kravas automobiļi — ražošanas līdzekļi, tādēļ tiem ir atšķirīga loma un atšķirīgas darbības izmaksas. Turklāt dažos aspektos priekšlikums attiecībā uz vieglajiem kravas automobiļiem ir vēl tālejošāks nekā regula par vieglajiem automobiļiem, tostarp attiecībā uz termiņiem, sankcijām un izmaksām. EESK uzskata, ka, ņemot vērā realizācijas laiku, (*lead time*⁽¹⁾), kas attiecībā uz kravas automobiļiem ir vismaz divus gadus ilgāks nekā attiecībā uz vieglajiem automobiļiem, priekšlikums ir jāpārskata, īpaši ņemot vērā smago krīzi, kura skar nozari un kurai joprojām ir nopietnas komerciālas sekas.

⁽¹⁾ Laiks, kas nozarei nepieciešams, lai ieviestu jebkādas jaunas prasības, kuras ietver izmaiņas automobiļa uzbūvē.

1.4. Turklāt EESK pauž bažas, ka pārāk liela ietekme uz ražošanas izmaksām, un tātad arī cenām, vēl vairāk novājinās jau tā krīzes smagi skarto tirgu, ierobežojot nodarbinātību un palēninot automobiļa parka atjaunošanu, un tādējādi arī centienus samazināt emisijas.

1.5. EESK vēlas, lai tiktu ievēroti Konkurētspējas Padomes 2009. gada maija sanāksmes ieteikumi, kas, ņemot vērā pašreizējo ekonomikas stāvokli nozarē, mudina iespēju robežās izvērtēt jaunu saistību uzlikšanas rūpniecībai un veikt padziļinātu ietekmes novērtējumu pirms ikviena lēmuma pieņemšanas.

1.6. EESK atgādina, ka izskatāmais priekšlikums balstīts uz ietekmes novērtējumu, kas veikts pirms krīzes, un aicina Eiropas Parlamentu un Padomi novērtējumu aktualizēt, īpaši pamatojoties uz emisiju monitoringu pēc *Euro 5* stāšanās spēkā.

1.7. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK, apstiprinot vajadzību samazināt CO₂ emisiju, vienlaikus aicina pārskatīt regulā paredzētos termiņus, lai tos pielāgotu realizācijas termiņiem nozarē (uzsākšana 2015. gadā un pabeigšana 2018. gadā) un precizētu un aktualizētu ietekmes novērtējumu, jo īpaši attiecībā uz ilgtermiņā (pēc 2020. gada) sasniedzamajiem mērķiem. Turklāt Komiteja uzskata, ka, pateicoties tehnoloģiskajai attīstībai, tos pakāpeniski varētu pielāgot un noteikt 150/160 g CO₂/km, ņemot vērā, ka tos būs nepieciešams savlaicīgi pārskatīt.

2. Ievads

2.1. Eiropas Komisijas 2007. gada februāra paziņojumā "Rezultāti, kas gūti, pārskatot Kopienas stratēģiju pasažieru automobiļu un vieglo kravas automobiļu CO₂ emisiju samazināšanai" COM(2007) 19 teikts, ka Komisija ierosinās tiesību aktu sistēmu Kopienas mērķu sasniegšanai attiecībā uz emisiju līmeni 120 g CO₂/km. Būtisks Kopienas stratēģijas elements ir 2008. gada decembrī pieņemtā regula par CO₂ emisiju samazināšanu vieglajiem transportlīdzekļiem; tās mērķis ir samazināt vidējās emisijas vieglajiem automobiļiem līdz 130 g CO₂/km. Tiesību aktos, uz kuriem balstās šī stratēģija, noteikti vairāki papildu pasākumi turpmākai CO₂ emisiju samazināšanai par 10 g/km (integrētā pieeja). Viens no šiem pasākumiem ir jaunais priekšlikums ierobežot vieglo kravas automobiļu CO₂ emisiju.

2.2. Eiropas Savienība ir apņēmusies līdz 2020. gadam siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināt par 20 % vai 30 %, ja starptautiskā līmenī tiktu noslēgta vispārēja vienošanās. Ir acīmredzams, ka siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšanā savs ieguldījums jāsniedz visām nozarēm. Komisija uzskata, ka vieglo kravas automobiļu radītā emisija veido 1,5 % no kopējās CO₂ emisijas apjoma Eiropas Savienībā.

2.3. Jaunais priekšlikums ir turpinājums diviem 2007. gada februārī publicētajiem Komisijas paziņojumiem, proti, iepriekšminētajam paziņojumam COM(2007) 19 un paziņojumam "Konkurētspējīgas autobūves nozares tiesiskais regulējums 21. gadsimtam" COM(2007) 22, kā arī Vides Padomes 2007. gada sanāksmes ierosinājumam izstrādāt priekšlikumu vieglo kravas automobiļu energoefektivitātes paaugstināšanai.

3. Regulas priekšlikums

3.1. Komisija 2009. gada 28. oktobrī pieņēma priekšlikumu Regulai par CO₂ emisiju samazināšanu vieglajiem kravas automobiļiem.

3.2. Kā jau minēts ievadā, jaunā regula integrētas pieejas ietvaros papildinās Regulu (EK) Nr. 443/2009 (vieglo transportlīdzekļu radītā CO₂ emisija), lai sasniegtu Kopienas mērķi, proti, 120 g CO₂/km visiem jaunajiem vieglajiem transportlīdzekļiem. Sākot no 2014. gada 1. janvāra un katrā nākamajā gadā visi vieglo kravas automobiļu ražotāji nodrošina, ka vidējās īpatnējās CO₂ emisijas no viņu ražotajiem automobiļiem nepārsniedz regulā noteikto mērķi.

Konkrēti:

3.2.1. Darbības joma

Priekšlikuma darbības jomā ietilpst vienīgi N1 kategorijas transportlīdzekļi. Lēmumu par to, vai darbības jomu paplašināt, iekļaujot arī N2 un M2⁽²⁾ kategorijas transportlīdzekļus, Komisija pieņems tikai pēc priekšlikuma pārskatīšanas 2013. gadā, izmantojot komiteju procedūru.

⁽²⁾ N1 = automobiļi, kas paredzēti kravas pārvadāšanai un kuru masa nepārsniedz 3,5 t; N2 = automobiļi, kas paredzēti kravas pārvadāšanai un kuru masa nepārsniedz 12 t; M2 = automobiļi, kas paredzēti kravas pārvadāšanai un kuros ir vairāk par 8 pasažieru vietām, un kuru masa nepārsniedz 5 t.

3.2.2. Īstermiņa mērķis

Priekšlikuma mērķis ir laikposmā no 2014. gada līdz 2016. gadam pakāpeniski panākt, ka jauno transportlīdzekļu radītā vidējā emisija nepārsniedz 175 g CO₂/km (2014. gadā šis mērķis attiecas uz 75 % transportlīdzekļu, 2015. gadā — uz 80 %, bet, sākot ar 2016. gadu — uz 100 % transportlīdzekļu).

3.2.3. Lietderības parametrs

Arī šajā priekšlikumā lietderības parametrs ir tehniskā kārtībā esoša transportlīdzekļa masa (aprēķinu pamats emisiju mērīšanai). Tomēr 12. pantā paredzēts, ka 2014. gadā Komisija izvērtēs citu parametru (balstvirsmas, lietderīgā slodze)⁽³⁾ pielietošanas iespējas.

3.2.4. Sankciju mehānisms

Priekšlikumā ir izvirzīti šādi ieteikumi:

- maksa par pārsniegtajām emisijām tiek aprēķināta, reizinot g CO₂/km skaitlisko vērtību, par kādu ražotājs pārsniedzis emisiju mērķi, ar gada laikā pirmoreiz reģistrēto vieglo automobiļu skaitu;
- pārejas periodā (līdz 2018. gadam) ir paredzēta elastīga sistēma; tās ietvaros maksas vienība par pārsniegtajām emisijām palielinās proporcionāli starpībai, par kādu ražotājs pārsniedzis emisiju mērķi, proti: 5 EUR par pirmo pārsniegto gramu, 15 EUR par otro pārsniegto gramu, 25 EUR par trešo pārsniegto gramu un 120 EUR par katru nākamo pārsniegto gramu;
- pēc pārejas perioda (pēc 2018. gada) maksas vienība nebūs atkarīga no starpības, par kādu ražotājs pārsniedzis emisiju mērķi, bet tā būs 120 EUR par katru pārsniegto gramu.

3.2.5. Superkredīti

Ražotājiem, kuru produkcija ir īpaši efektīva, aprēķinot vidējās īpatnējās CO₂ emisijas, ir paredzēti superkredīti. Katru jauno vieglo kravas transportlīdzekli, kura radītā CO₂ emisija nepārsniedz 50 g CO₂/km, 2014. gadā skaita kā 2,5 vieglos kravas automobiļus, 2015. gadā — kā 1,5 vieglos kravas automobiļus un, sākot ar 2016. gadu, — kā 1 vieglo kravas automobili.

3.2.6. Atkāpes konkrētiem transportlīdzekļu ražotājiem

Pieteikumu atkāpei no īpatnējo emisiju mērķa izpildes (skat. 3.2. punktu) var iesniegt ikviens ražotājs, kura izgatavoto, Kopienā katru gadu reģistrēto vieglo kravas automobiļu skaits nepārsniedz 22 000 un

- kurš nav daļa no saistītu ražotāju grupas; vai

⁽³⁾ Transportlīdzekļa lietderīgo slodzi definē kā atšķirību starp tehniski pieļaujamo maksimālo pilno masu atbilstīgi Direktīvas 2007/46/EK III pielikumam un transportlīdzekļa masu. Transportlīdzekļa balstvirsmu aprēķina, reizinot automobiļa garenbāzi ar attālumu starp riteņiem.

- b) kurš ir daļa no saistītu ražotāju grupas, kas kopā ražo mazāk nekā 22 000 Kopienā kalendāra gadā reģistrētu jaunu vieglo kravas automobiļu; vai
- c) kurš ir daļa no saistītu ražotāju grupas, bet tam ir savas ražošanas iekārtas un projektēšanas centrs.

3.2.7. Ekoinovācijas

Saņemot iesniegumu no piegādātāja vai ražotāja, Komisija saskaņā ar procedūru, kas vēl jānosaka, un neatkarīgi no standarta pārbaudes cikla CO₂ mērījumiem izskata CO₂ emisiju ietaupījumu, kuru iegūst, izmantojot inovatīvas tehnoloģijas. Šādu tehnoloģiju kopējais ieguldījums ražotāja īpatnējo emisiju mērķa samazināšanā var būt līdz 7 g CO₂/km.

3.2.8. Apvienošanās grupā

Lai izpildītu savas saistības, jaunu vieglo kravas automobiļu ražotāji, kam nav piešķirta šā atzinuma 3.2.6. punktā minētā atkāpe, var apvienoties grupā.

3.2.9. Nepabeigti transportlīdzekļi (vairākposmu transportlīdzekļi)⁽⁴⁾

Regulas priekšlikumā paredzēts, ka "pabeigtu transportlīdzekļu" īpatnējās emisijas uzskata par līdzvērtīgām visu to pabeigtu transportlīdzekļu īpatnējo emisiju lielākajai vērtībai, kuru tips ir tāds pats kā nepabeigtajam transportlīdzeklim, no kura izgatavo pabeigto transportlīdzekli.

3.2.10. Ilgtermiņa mērķis

Vēlākais līdz 2013. gada 1. janvārim Komisija pārskatīs īpatnējo emisiju mērķus, lai noteiktu, kā līdz 2020. gadam sasniegt ilgtermiņa mērķi, proti, 135 g CO₂/km.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Tāpat kā iepriekšējos atzinumos par Komisijas ierosinātajiem tiesību aktu priekšlikumiem CO₂ emisiju samazināšanai, Komiteja vēlreiz apliecina atbalstu visām Kopienas iniciatīvām, kuru mērķis ir noteikt siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas konkrētas robežvērtības, jo tas ir būtisks elements cīņā pret klimata pārmaiņām. Tādēļ nevar atstāt bez ievēribas nevienu saprātīgu pasākumu, kura mērķis ir samazināt arī vieglo kravas automobiļu emisijas, tā kā šādi transportlīdzekļi veido vairāk nekā 10 % automobiļu parka.

⁽⁴⁾ Transportlīdzekļi, uz kuriem attiecas vairākposmu tipa apstiprināšana, ir transportlīdzekļi, kurus ražotājs tirgo tikai ar šasiju un kabīni (bāzes transportlīdzeklis) un vēlāk cits ražotājs tos papildina, sagatavojot nolūkam, kādam tie ir paredzēti (tie var būtiski atšķirties). Aptuveni 15% tirgus veido transportlīdzekļi, uz kuriem attiecas vairākposmu tipa apstiprināšana. Direktīvā ir noteikta atšķirība starp "bāzes transportlīdzekli" (jebkurš transportlīdzeklis, ko izmanto vairākposmu tipa apstiprināšanas procesa pirmajā posmā), "vairākos posmos pabeigtu transportlīdzekļi" (transportlīdzeklis, kas iegūts vairākposmu tipa apstiprināšanas procesā) un "pabeigtu transportlīdzekli" (jebkurš transportlīdzeklis, kas iegūts vienkāršā tipa apstiprināšanas procesā).

4.2. Turklāt izvēlētais likumdošanas instruments, proti, regula ir visvairāk piemērots, lai nodrošinātu pieņemto noteikumu tūlītēju izpildi, izvairoties no konkurences izkropļojumiem, kas varētu ietekmēt iekšējo tirgu.

4.3. EESK tomēr uzskata, ka izskatāmajā priekšlikumā, kura pamatā ir regula, kas pieņemta attiecībā uz vieglajiem automobiļiem, nav pietiekami ņemtas vērā minēto transportlīdzekļu veidu atšķirības, no kurām vissvarīgākās ir šādas:

— vieglo kravas automobiļu projektēšanas un ražošanas posms ir ilgāks nekā vieglajiem transportlīdzekļiem;

— vieglo kravas automobiļu funkcijas, jo tos izmanto uzņēmējdarbības vajadzībām un tāpēc dzinēja efektivitāte un izturība, kā arī degvielas patēriņš bieži ir vissvarīgākie ar uzņēmējdarbības izdevumiem saistītie faktori. Nav nejaušība, ka 97 % vieglo kravas transportlīdzekļu izmanto dīzeļdegvielu;

— pircēju raksturojums — vairāk nekā 90 % mazo uzņēmumu un amatnieku mikrouzņēmumu ar izmaksām saistītās izmaiņas uztver ļoti jutīgi.

4.4. EESK tomēr apzinās, ka šī pārskatīšana ar mērķi panākt CO₂ emisiju turpmāku samazināšanu ir sarežģīta, ja to vēlas veikt, nenovājinot konkurētspēju automobiļu nozarē, kuru raksturo intensīva konkurence pasaules tirgū un kuru skar milzīga krīze. Salīdzinājumā ar 2008. gadu 2009. gadā tirdzniecības bilancē vieglo kravas automobiļu nozarē ir reģistrēti zaudējumi vairāk nekā 30 % apmērā. Rietumeiropā tirdzniecības apjoms ir samazinājies par 30 % (23,4 % Itālijā, 24,7 % Vācijā, 21,3 % Francijā, 37,1 % Apvienotajā Karalistē), bet jaunajās dalībvalstīs — par 49 % (8 % Polijā, 67,0 % Čehijas Republikā).

4.5. EESK nevar atstāt bez ievēribas izteiktās bažas par minēto pasākumu iespējamo pārlietu lielo ietekmi uz ražošanas izmaksām un attiecīgi uz transportlīdzekļu pārdošanas cenām, kas savukārt varētu izraisīt ražošanas sašaurināšanu un darba vietu skaita samazināšanos, kā arī pircēju skaita samazināšanos, tādējādi palēninot automobiļu parka atjaunināšanu ar transportlīdzekļiem, kuri rada mazāku piesārņojumu.

4.6. EESK, protams, neapšaubā mēģinājumus noteikt CO₂ emisijas normas vieglajiem kravas transportlīdzekļiem; tas ir svarīgi arī, lai novērstu risku, ka tirgū lielākos transportlīdzekļus pielīdzina vieglajiem kravas automobiļiem, tiem nosakot mazākus nodokļus vai citus iespējamus izdevīgus nosacījumus. Komiteju tāpēc uztrauc izskatāmā priekšlikuma īstenošanas iespējas, jo tā pamatā, pirmkārt, ir novērtējumi, kas veikti 2007. gadā, proti, pirms krīzes, kura nozari ir smagi skārusi un skar joprojām, un, otrkārt, priekšlikumā nav noteikti atbilstoši īstenošanas termiņi.

4.7. Priekšlikumā ir noteikti jauni mērķi: vairs nav minēti 175 g CO₂/km līdz 2012. gadam un 160 g CO₂/km 2015. gadā, bet gan, kā minēts iepriekš, 175 g CO₂/km līdz 2016. gada 1. janvārim, pakāpenisku samazināšanu sākot 2014. gadā, un 135 g CO₂/km 2020. gadā. Kā norādīts turpmāk, šī pārskatīšana diemžēl nav pietiekama, jo nav ņemts vērā realizācijas laiks nozarē, un nav tādas nozares, kas uzsāk īpaši lielu ieguldījumu programmu, ja tā nav droša par regulējumu, kurš tiks pieņemts.

4.8. Tāpēc EESK atsaucas uz Konkurētspējas Padomes 2009. gada 29. maijā pieņemtajiem secinājumiem par automobiļu ražošanas nozari. Tajos pausts aicinājums izvairīties no jauniem noteikumiem, kas uzņēmumiem visās ražošanas nozarēs var izraisīt lielas izmaksas. Attiecībā uz automobiļu rūpniecību Padome atzina, ka "ņemot vērā pašreizējo ekonomisko situāciju nozarē, iespēju robežās ir jāizvairās no jaunu saistību uzlikšanas rūpniecībai. Jaunu tiesību aktu pieņemšana jāveic ar lielu piesardzību, pirms tam veicot padziļinātu ietekmes novērtējumu, kur ņemti vērā pašreizējie apstākļi".

4.9. EESK uzskata, ka Komisija nav arī pienācīgi ņemusi vērā, ka savstarpēji pretrunīgi normatīvie akti apgrūtina iecerētā mērķa sasniegšanu. Veiktajā ietekmes novērtējumā nav ņemts vērā tas, ka *Euro 5* un *Euro 6* nepieciešamā slāpekļa oksīda (NO_x) un cieta daļiņu (PM) emisijas samazināšana dīzeļdzinējiem negatīvi ietekmē degvielas lietderības koeficientu.

4.10. Turklāt EESK uzsver, ka līdz šim nav stājusies spēkā neviena oficiāla vieglo kravas automobiļu emisiju kontroles sistēma, un nav arī oficiālu datu šajā jomā. Tādēļ pastāv risks, ka attiecīgajai nozarei un ar to saistītajām nozarēm radīsies konkrēts slogs, bet vajadzīgā informācija nav pieejama.

4.11. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK tāpat kā atzinumā par vieglo transportlīdzekļu CO₂ emisiju⁽⁵⁾ aicina Eiropas iestādes pārskatīt regulā paredzēto kalendāro grafiku, nosakot realizācijas laikam nozarē pielāgotu sākuma posmu (no 2015. gada) un realizācijas laiku tāpat kā vieglajiem transportlīdzekļiem sadalot 4 posmos, lai tas noslēgtos 2018. gadā.

4.12. Viens mērķis, kas joprojām ir tālejošs, bet īstenojamāks, sākot ar 2020. gadu, varētu būt 150/160 g CO₂/km. Tas būtu jāsasniedz pakāpeniski, pamatojoties uz datu, kas pa to laiku būs pieejami, kontroli. EESK vēlas, lai Eiropas Parlamenta un Padomes par izskatāmo tematu uzsāktu pārdomu rezultātā sākotnējais priekšlikums tiktu pārskatīts.

5. Īpašas piezīmes

5.1. EESK uzsver, ka salīdzinājumā ar Regulu (EK) Nr. 443/2009 priekšlikumā izteiktās prasības ir stingrākas šādos aspektos.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 443/2009 (2009. gada 23. aprīlis), ar ko, īstenojot daļu no Kopienas integrētās pieejas CO₂ emisiju samazināšanai no vieglajiem transportlīdzekļiem, nosaka emisijas standartus jauniem vieglajiem automobiļiem (OV L 140, 05.06 2009) – EESK atzinums: OV C 77 31.03.2009., 1. LPP (ziņotājs — *Iozia* kgs).

5.1.1. Terminiņi ir īsāki. Priekšlikumā norādīts, ka pakāpeniska mērķu īstenošana sāksies četrus gadus pēc tam, kad Komisija priekšlikumu būs pieņēmusi. Tas saskan ar 2007. gada beigās pieņemto un 2009. gada vidū publicēto Komisijas Regulu (EK) Nr. 443/2009. Tomēr, kā labi zināms, projektēšanas un ražošanas posmi kravas automobiļiem ir garāki (7 līdz 10 gadi) nekā vieglajiem automobiļiem (5 līdz 7 gadi). Tāpēc nepieciešams garāks pārejas periods nekā tas noteikts Regulā (EK) Nr. 443/2009. Turklāt pakāpeniskai mērķu īstenošanai attiecībā uz vieglajiem kravas automobiļiem noteiktais laiks ir īsāks nekā attiecībā uz vieglajiem automobiļiem, arī procentuāli tādu transportlīdzekļu sākotnēji ir vairāk (75 % vieglo kravas automobiļu, 65 % vieglo automobiļu);

5.1.2. Izmaksas ir lielākas. Lielākā daļa (aptuveni 97 %) kravas automobiļu izmanto dīzeļdegvielu; mazāk uzlabošanas iespēju, jo izmaksas [emisiju] samazināšanai ir lielākas. Tāpat paredzama arī lielāka ietekme uz pārdošanas cenām (8 % līdz 10 % salīdzinājumā ar 6 % attiecībā uz pārdošanas cenām vieglajiem automobiļiem) un arī uz robežizmaksām emisiju samazināšanai (aptuveni 160 EUR salīdzinājumā ar 25-150 EUR attiecībā uz robežizmaksām vieglajiem automobiļiem).

5.2. Komiteja norāda, ka izskatāmajā priekšlikumā transportlīdzekļa masa tehniskā kārtībā ir noteikta kā lietderības parametrs, tomēr 12. pantā paredzēts, ka 2014. gadā Komisija izvērtēs citu parametru (balstvirsmā, lietderīgā slodze) pielietošanas iespējas. EESK vēlas, lai Eiropas Parlaments un Padome jau šobrīd padziļināti izskatītu iespējas noteikt arī citus parametrus kravas automobiļu īpatnību labākai atspoguļošanai. Piemēram, EESK uzskata, ka atbilstošāks parametrs būtu transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītā pilnā masa, jo ļautu ņemt vērā kravnesību.

5.3. Sankcijas, kas tiek piemērotas attiecībā uz vieglajiem kravas automobiļiem, ir stingrākas nekā vieglajiem automobiļiem piemērotās sankcijas — maksa par pārsniegto emisiju vienību vieglajiem kravas automobiļiem ir ievērojami augstāka nekā vieglajiem automobiļiem (120 EUR salīdzinājumā ar 95 EUR). Komiteja atbalsta nepieciešamību aizsargāt nozares konkurētspēju un uzskata, ka, kā jau tas redzams ietekmes novērtējumā, vieglajiem automobiļiem piemērojamo sankciju līmenis būtu pilnā mērā pietiekams arī šajā nozarē, lai nodrošinātu noteikumu ievērošanu. EESK nav saprotams, kāpēc sankcijas par kravas automobiļa radīto CO₂ emisiju daudzumu ir stingrākas nekā par tādu pašu emisiju daudzumu, ko radījis vieglais automobīlis.

5.4. Saskaņā ar izskatāmo priekšlikumu inovatīvu tehnoloģiju izmantošanas kopējais ieguldījums ražotāja īpatnējo emisiju mērķa samazināšanā var būt līdz 7 g CO₂/km. EESK atbalsta šādu tehnoloģiju ieviešanu, jo tās ļauj radīt nodarbinātības un attīstības iespējas arī aprīkojuma ražošanas nozarē.

5.5. EESK norāda, ka īpaši efektīviem transportlīdzekļiem paredzētie superkredīti nav tik dāsnī kā tie, kas noteikti Regulā (EK) Nr. 443/2009. Emisiju ierobežojums, kas noteikts transportlīdzekļiem, uz kuriem varētu attiekties superkredīts (<50 g CO₂/km), ir tāds pats kā vieglajiem automobiļiem, bet vidējās CO₂ emisijas (un mērķi) vieglajiem kravas automobiļiem ir noteikti daudz augstākas nekā vieglajiem automobiļiem. Komisijai vajadzētu noteikt rādītājus, kas vairāk atbilst realitātei un saistīti ar trīs kategoriju vieglo kravas transportlīdzekļu masu ⁽⁶⁾.

5.5.1. EESK vēlētos, lai arī par šo jautājumu tiktu veikts padziļināts ietekmes novērtējums. Komiteja uzskata, ka absolūtas vērtības noteikšana (50 g CO₂/km) būtu metodoloģiski neprecīza, jo kravas automobiļu šasijas funkcijas var būt pilnīgi atšķirīgas atkarībā no izmantotā aprīkojuma un pārvaldājuma svara, neņemot vērā faktu, ka tik zems rādītājs ar pašreizējiem iekšdedzes dzinējiem praktiski nav sasniedzams, bet prasa "atteikties no pašreizējās tehnoloģijas" ⁽⁷⁾, kas pašlaik nav iespējams.

5.6. 135 g CO₂/km ilgtermiņa mērķa sasniegšana līdz 2020. gadam atkarīga no atjauninātiem ietekmes novērtējuma rezultātiem, šo mērķu īstenojamība apstiprināsies 2013. gadā, tos pārskatot. EESK piekrīt, ka jānosaka ilgtermiņa mērķi arī attiecībā uz vieglajiem kravas transportlīdzekļiem, bet uzskata, ka ieteiktais rādītājs šobrīd nav sasniedzams prasītajos termiņos. Prognozes par tehnoloģisko attīstību turpmākajos gados ir pārāk optimistiskas, un nav ņemts vērā ne nepieciešamais īstenošanas laiks nozarē, ne arī tādu dažu ārējo faktoru ietekme, kas būtu jāiekļauj integrētā pieejā.

5.7. EESK uzskata, ka iepriekš minētās piezīmes apstiprina arī tas, ka veiktais ietekmes novērtējums ir nepietiekams šādu iemeslu dēļ:

5.7.1. Ietekmes novērtējumā nav paskaidrots, kā tiek īstenots 135 g CO₂/km mērķis, un nav sniegts šāda līmeņa mērķu sasniegšanai nepieciešamo izmaksu novērtējums. Ietekme uz

pārdošanas cenām ir norādīta tikai 160g, 150g, 140 g un 125 g CO₂/km. Pēdējais no līmeņiem netiek ņemts vērā, jo ir pārāk dārgs (pārdošanas cena paaugstinātos par 4 000 EUR, kas ir aptuveni 20 %). Tātad, sasniedzot 135 g CO₂/km mērķi sagaidāms, ka izmaksas palielināsies par 15 % līdz 20 % no pārdošanas cenas.

5.7.2. Ietekmes novērtējumā nav ņemts vērā tas, ka pārdošanas cenu paaugstināšanās varētu palēnināt transportlīdzekļu parka atjaunošanu, tātad kopējais emisiju daudzums palielinātos (emisiju apjoms no jauniem transportlīdzekļiem ir zemāks, bet kopējais emisiju apjoms no esošā transportlīdzekļu parka — lielāks).

5.8. EESK atbalsta atkāpes no kopējās nostājas attiecībā uz mazajiem ražotājiem un specifisku modeļu ražotājiem. Tātad, īpašu nosacījumu gadījumā ir jāparedz elastīgāks mehānisms.

5.9. EESK pauž bažas, ka ierosinātā īpašā kārtība attiecībā uz nepabeigtiem transportlīdzekļiem nav pielāgota problēmas pārvaldībai, jo šajā jomā nav veikti pētījumi un nav arī atbilstošu datu. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē iniciatīvu, ko sākusī prezidentvalsts Spānija, kura kopā ar Komisiju un dalībvalstīm pārskata minēto jautājumu. Veicot pārskatīšanu, tiks ieteikti grozījumi galīgajā redakcijā, vairāk ņemot vērā stāvokli nozarē. Tomēr ir svarīgi pēc iespējas ātrāk izveidot oficiālu sistēmu datu kontrolei attiecībā uz vairākposmu transportlīdzekļu radītajām CO₂ emisijām.

5.10. EESK atzinīgi vērtē to, ka priekšlikums tiks piemērots tikai N1 kategorijas transportlīdzekļiem, savukārt uz M2 un N2 kategorijas transportlīdzekļiem tas tiks attiecināts tikai pēc tam, kad būs veikts īpašs ietekmes novērtējums un būs pieejami dati par emisijām ⁽⁸⁾. Komiteja tomēr uzsver, ka pilnībā ir jāņem vērā minēto transportlīdzekļu raksturlielumi. Konkrētāk, uz M2 kategorijas transportlīdzekļiem priekšlikumu vispār nevar attiecināt, ņemot vērā, ka tie ir specifiski modeļi.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽⁶⁾ I klase < 3,5 t; II klase < 12 t; III klase < 12 t;

⁽⁷⁾ Skat. EESK atzinumu, 5. zemsvītras piezīme.

⁽⁸⁾ CO₂ emisiju mērīšana M2 un N2 kategorijas transportlīdzekļiem tika ieviesta ar "Euro 5" un "Euro 6" regulu, tā tiks piemērota pirmo reizi reģistrētiem transportlīdzekļiem attiecīgi sākot ar 2011. gadu un 2015. gadu. Regulā par lielaudas transporta līdzekļiem apstiprinātajiem transportlīdzekļiem, CO₂ emisijas varētu nebūt pieejamas pirms "Euro 6" emisijas stājas spēkā (31.12.2013).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 2007/2004, ar ko izveido Eiropas Aģentūru operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām (Frontex)”

COM(2010) 61 galīgā redakcija – 2010/0039 (COD)
(2011/C 44/28)

Ziņotājs: **PEZZINI kgs**

Padome saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 304. pantu 2010. gada 18. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 2007/2004, ar ko izveido Eiropas Aģentūru operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām (Frontex)”

COM(2010) 61 galīgā redakcija — 2010/0039 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 16. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 78 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atbalsta un atzinīgi vērtē Komisijas darbu Regulas (EK) Nr. 2007/2004 pielāgošanā un īstenošanā.

1.2. Saskaņā ar Šengenas konvenciju par brīvu pārvietošanos Eiropā dalībvalstis pēc iekšējo robežu kontroles atcelšanas var brīvi izvēlēties iestādes, kurām uzticēt ārējo robežu kontroli.

1.2.1. Tomēr pēc ES paplašināšanās un Šengenas zonas progresīvas paplašināšanas uz gandrīz visām dalībvalstīm, dažādo valstu tiesisko sistēmu dēļ ir izveidojusies neviendabīga valstu atbildība Savienības ārējo robežu kontroles jomā.

1.3. Tāpēc 2001. gada decembrī Eiropadomes sanāksmē Lākenā dalībvalstis apņēmas izveidot kopēju un operatīvu saskaņošanas un sadarbības mehānismu, lai koordinētu kompetento valsts iestāžu darbību ES ārējo robežu kontroles jomā.

1.3.1. Šis uzdevums izrādījās steidzamāks, jo strauji paātrinājās starpvalstu kontakti, kas atviegloja identitātes pavorošānu, veicinot jaunu nacionālu valstu rašanos.

1.4. Ievērojot globālu pieeju robežu “drošībai” un cīņai pret “nelegālo imigrāciju”, Eiropas Komisija ierosināja izveidot kopīgas atbalsta vienības *Frontex*, kuru veidošanā ES dalībvalstis iesaistās brīvprātīgi.

1.4.1. Tāpēc, ievērojot “Šengenas Robežu kodeksu” un valstu iestāžu kompetenci un lai izveidotu kopēju politiku stacionāro un pārvietojamo infrastruktūru jomā, minētajām vienībām jāuztic uzdevumus nodrošināt robežkontroles posteņu “uzraudzību” un attiecīgi “integretu kontroli”.

1.4.2. Tas nozīmē iespēju kontrolēt personu apliecinošos dokumentus, nopratināt ārvalstniekus par uzturēšanās iemesliem, to darot saskaņā ar dalībvalstu nostādņēm, un kontrolēt uz klāja dalībvalsts teritoriālajos ūdeņos peldošos kuģus⁽¹⁾.

1.4.3. EESK uzskata, ka vienības jānodrošina ar nepieciešamajiem finanšu līdzekļiem un transportlīdzekļiem (kuģiem, lidmašīnām un helikopteriem). *Frontex* operācijās izmantojamie līdzekļi ir skaidri jāidentificē un tiem jābūt zināmiem visās ES dalībvalstīs.

1.5. Tomēr jāizvērtē uzraudzības un ārējo robežu kontroles darbību “militarizācijas” risks. Tāpēc vajadzēs atbilstoši koordinēt iespējamās “pārklāšanās” ar kriminālpolicijas, militārās aizsardzības un muitas funkcijām, kas atsevišķās dalībvalstīs ir uzticētas to policijas un muitas vienībām, kā arī bruņotajiem zemes, jūras un gaisa spēkiem, raugoties, lai to kontroles iespējas nevis tiktu samazinātas, bet gan pastiprinātas (Eiropas pievienotā vērtība).

⁽¹⁾ Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 77. pantu *Frontex* aģenti var veikt uzdevumus saskaņā ar dalībvalstu robežsardzes norādījumiem, tādējādi respektējot dalībvalstu suverenitāti.

1.5.1. Turklāt paliek neatrisināti jautājumi par starptautiskajām tiesībām saistībā ar iejaukšanos atklātā jūrā, arī pamatojoties uz jūras tiesību noteikumiem 1982. gada Montegobejas konvencijā ⁽²⁾.

1.6. Lisabonas līguma pieņemšana, kas cita starpā ietver Pamattiesību hartu, ir būtiski palielinājusi Eiropas Savienības atbildību un kompetenci imigrācijas un patvēruma jomā. EESK uzskata, ka prerogatīvas saistībā ar personu notveršanu un aizturēšanu jāpārvalda ar cilvēktiesību parastās aizsardzības vispārējām tiesībām, nevis ar tā saucamajām “pārmērīgajām” normām. Būdamā “aģentūra”, *Frontex* nevar tikt pakļauta ne ārējas iestādes, ne budžeta noteikumu kontrolei, bet tai jāievēro cilvēka cieņas prasības, kas šajā jomā tiek īstenotas visā Eiropas Savienībā, jo sevišķi piemērojot Eiropas Padomes noteikumus attiecībā uz sodiem ⁽³⁾.

1.7. Komiteja, apzinoties Eiropas sociālās un tiesiskās tradīcijas cilvēka cieņas un patvēruma tiesību jomā, iesaka nodrošināt vienību sastāvā esošām personām skaidras un pamatīgas sākotnējās apmācības un pastāvīgu pilnveidošanos par psiholoģijas un uzvedības aspektiem, kā arī regulāru pārraudzību, kas ļauj uzlabot attiecības ar visneaizsargātākajām personām, kuras tiecas pēc lielākas sociālās labklājības, kā to gadsimtiem ilgi dara arī daudzi Eiropas valstu pilsoņi.

1.7.1. EESK uzskata, ka šīm vienībām jābūt operatīvām, nevis robežpolicijai, un to darbībai jāsekmē Šengenas kodeksa īstenošana.

1.7.2. Komiteja uzskata, ka *Frontex* uzdevumos vajadzētu ietvert kriminālvajāšanu un atmaskošanu, kas ļautu piemērot sodus starptautiskajiem noziedzniekiem, kuri organizē cilvēku tirdzniecību, padarot cilvēkus, kurus virza legītīmas vēlmes pēc labklājības un sociāliem panākumiem, par upuriem pazemojošai un degradējošai ekspluatācijai.

1.7.3. Turklāt *Frontex* vienībām, izmantojot *GMES* sistēmu, vajadzētu aktīvi piedalīties grūtā situācijā nonākušo migrantu glābšanā Vidusjūras baseinā saskaņā ar dalībvalstu nostādņēm.

1.7.4. Ņemot vērā iepriekš minēto, Komiteja iesaka uzturēt pastāvīgas attiecības un ciešu sadarbību ar nevalstiskām organizācijām (NVO).

1.7.5. Ņemot vērā NVO nozīmi un funkcijas, EESK uzskata, ka to iesaistīšana palīdzības sniegšanā un kultūru starpniecības

izveidošanā ir nepieciešama visos posmos, kurus aptver Eiropas un valstu standartprocedūras attiecībā uz cilvēkiem nedrošās situācijās.

2. Ievads

2.1. Robežas pretstata un atdala divas valstis vai ģeogrāfiskus apgabalus, ierobežojot abpusējas tautu attiecības.

2.1.1. Dabiskās robežas (kalni, upes, ūdenstilpnes) sākotnēji radīja konkurenci starp cilvēkiem pretējos krastos.

2.1.2. Arī politiskās un ar vienošanos noteiktās robežas ir izveidotas ilgā vēsturisko pārmaiņu procesā cīņu un kompromisu rezultātā.

2.1.3. Starptautisko kontaktu straujā attīstība globalizācijas laikmetā sekmē identitātes pavairošanu un palielina suverēno valstu skaitu, tādējādi rodoties jaunām nacionālām valstīm un nacionāliem reģioniem.

2.1.4. Attiecīgi pieaug robežu skaits un atsevišķu valstu “neaizsakamība”, kuru trauslās robežas var būt par iemeslu potenciāliem un faktiskiem konfliktiem.

2.2. Eiropas valstis ir ievērojams izņēmums pasaules mērogā, jo ar Šengenas līgumu tās ir atcēlušas iekšējo robežu kontroli, samazinot valstu suverenitātes nozīmi.

2.2.1. Tomēr pašreizējais spēcīgais migrācijas spiediens uz ES zemes un jūras robežām rada vajadzību pastiprināt un attīstīt jaunas kopējas ārējo robežu uzraudzības sistēmas (*Eurosur*).

2.3. EUROSUR

2.3.1. ES izskata iespēju izveidot Eiropas robežu uzraudzības sistēmu.

2.3.2. Līdz ar šā projekta īstenošanu vajadzētu samazināties nelegālo migrantu skaitam un nāves gadījumu skaitam pārvietošanās laikā, tam vajadzētu novērst pārobežu noziedzību un palielināt iekšējo drošību.

2.3.3. Nākotnē paredzēts izveidot integrētu Eiropas robežu pārvaldības sistēmu, kuras pamatā ir vienots informācijas un uzraudzības sistēmu tīkls.

⁽²⁾ Papildus polemikai, kas radusies ar citām dalībvalstīm attiecībā uz uzņemšanas standartu un repatriācijas aizlieguma pareizu piemērošanu, pašlaik Itālijas Tiesa apsūdz ierēdņus un militāros spēkus noziegumā par privātu vardarbību, 2009. gada augustā repatriējot uz Lībiju 75 starptautiskajos ūdeņos aizturētos nelegālos imigrantus. Republikas prokuratūras Sirakūzas nodaļas lēmumu tomēr neatbalsta Itālijas valdība, bet ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos uzskata, ka repatriācijas “apdraud iespēju izmantot patvēruma tiesības Itālijā”.

⁽³⁾ Tā kā tagad visas dalībvalstis ir ratificējušas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Protokolu Nr. 14, kā arī konvencijas 17. pantu un ratificētais Lisabonas līgums paver ES iespēju pievienoties minētajai konvencijai, tādēļ vēl jo svarīgāk ir, lai *Frontex* darbotos saskaņā ar šīm prasībām.

2.3.4. Paredzēts izveidot drošu datorizētu saziņas tīklu datu apmaiņai un darbību koordinācijai starp dažādiem dalībvalstu centriem un starp šiem centriem un *Frontex* ⁽⁴⁾.

2.4. Ceļš uz FRONTEX

2.4.1. Ar Regulu EK 2007/2004 ir izveidota Eiropas Aģentūra operatīvās sadarbības vadībai pie dalībvalstu ārējām robežām.

2.4.2. Ar Regulu (EK) Nr. 863/2007 ir izveidots mehānisms "ātrās reaģēšanas robežsardzes vienību" (*RABIT*) izveidei un grozīta Regula (EK) 2007/2004 attiecībā uz šo mehānismu, kā arī reglamentēti pieaicināto amatpersonu pienākumi un pilnvaras.

2.4.3. Tādējādi katrai dalībvalstij ir iespēja pieprasīt šai aģentūrai nekavējoties nosūtīt uz tās teritoriju ātrās reaģēšanas robežsardzes vienības, kuru sastāvā ir atbilstoši apmācīti citu dalībvalstu eksperti ⁽⁵⁾.

2.5. Direktīvā 2008/115/EK noteikti kopīgi standarti un procedūras dalībvalstīs attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstīs uzturas nelikumīgi — "ievērojot pamattiesības, [...] tostarp pienākumu nodrošināt bēgļu aizsardzību un cilvēktiesības".

2.5.1. Kopš 2010. gada 5. aprīli tika pieņemts vīzas pieteikuma izskatīšanas nolikums ⁽⁶⁾, kas pieejams visiem dalībvalstu konsulārajiem darbiniekiem, Šengenas zonā, kurā ietilpst 22 dalībvalstis un 3 asociētās valstis, ir jāpiemēro Kopienas vīzu kodekss.

2.5.2. Hāgas programmā ⁽⁷⁾ paredzēta aģentūras *Frontex* attīstība saskaņā ar konkrētu programmu.

2.5.3. Stokholmas daudzgadīgajā programmā par brīvības, drošības un tiesiskuma telpu, ko Eiropadome pieņēmusi 2009. gada 10. un 11. decembrī, nolemts pastiprināt aģentūras *Frontex* darbību, arī pārskatot tās tiesisko regulējumu, un īpaši paredzēta ES robežu integrēta pārvaldība.

⁽⁴⁾ Datorizēto tīklu koordinē ar Komisijas 2006. gada 20. janvāra lēmumu par Lēmuma 2005/267/EK īstenošanas kārtību, ar ko izveido drošu tīmekli izvietotu informācijas un koordinācijas tīklu dalībvalstu migrācijas pārvaldes dienestiem, jo īpaši ātrai informācijas apmaiņai cīņā ar nelegālo imigrāciju.

⁽⁵⁾ Minētie pienākumi ir cieši saistīti ar 1992. gadā izveidotā Eiropas Policijas biroja (Eiropola) pienākumiem, lai veiktu kriminālizmeklēšanu Eiropas mērogā. Šajā shēmā ietverta arī Šengenas informācijas sistēma (SIS), kas veicina datu apmaiņu starp Šengenas valstu kompetentajām iestādēm attiecībā uz konkrētu kategoriju personu un preču identitātes noteikšanu.

⁽⁶⁾ Eiropas Komisija to apstiprināja 2010. gada 19. martā.

⁽⁷⁾ OV C 53, 03.03.2005., 1. lpp.

3. Komisijas priekšlikuma būtība

3.1. Eiropas Komisija piedāvā pārskatīt aģentūras *Frontex* tiesisko regulējumu šādos nozīmīgākajos punktos:

— dalībvalstis saglabā atbildību par ārējo robežu kontroli, pamatojoties uz subsidiaritātes principu (Līguma 74. pants), izmantojot savus policijas spēkus un izlūkdienestus;

— dalībvalstis var pieprasīt aģentūrai palīdzību koordinācijas veidā, ja ir iesaistītas citas dalībvalstis un vajadzīgs pastiprināts tehniskais un operatīvais atbalsts uz robežām;

— pašreizējā ievērojamā tādu trešo valstu pilsoņu ieplūšana, kuri mēģina nelegāli iekļūt dalībvalstu teritorijā, liek pastiprināt *Frontex* nozīmi ES imigrācijas politikā;

— priekšlikumam ⁽⁸⁾ pievienotajā ietekmes novērtējumā paredzēti izņēmumi *Frontex* tiesiskajā regulējumā un izdarīti grozījumi regulā, lai turpmāk pilnveidotu Šengenas *acquis* attiecībā uz cīņu pret organizēto nelegālo imigrāciju;

— grozījumu priekšlikumā paredzēts palielināt operatīvās sadarbības koordināciju starp dalībvalstīm, izmantojot saskaņotākus kritērijus un procedūras, lai labāk un vienotāk varētu veikt uzraudzības pārvaldību;

— jāuzlabo tehniskais aprīkojums un cilvēkresursi. Šajā sakarā var izveidot robežsargu rezervi, ko veido augsti kvalificēti un apmācīti robežsargi, kas valstu ekspertu statusā ir norīkoti no dalībvalstīm.

4. Vispārīgas piezīmes

4.1. Visā *Frontex* darbībā jānodrošina, lai tiktu ievērots nerpatriešanas princips, kas noteikts Ženēvas konvencijā, ANO Konvencijā pret "necilvēcisku vai cilvēka cieņu pazemojošu apiešanos" un Eiropas Cilvēktiesību konvencijā.

4.2. *Frontex* misijas jāveic, ievērojot pilnīgu cilvēka dzīvības un sieviešu, nepilngadīgu un neaizsargātāku personu aizsardzību, izvairoties izmantot tādu valstu "ārpakalpojumus" robežu kontroles jomā ⁽⁹⁾, kas neatzīst patvēruma tiesības un Ženēvas konvenciju ⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ SEC(2010) 149.

⁽⁹⁾ Piemēram, Lībija.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 6. decembra Direktīvā 2008/115/EK (kas stāties spēkā 2010. gada decembrī) noteikti kopīgi standarti un procedūras attiecībā uz to trešo valstu valstspiederīgo atgriešanu, kas dalībvalstīs uzturas nelikumīgi — "ievērojot pamattiesības, [...] tostarp pienākumu nodrošināt bēgļu aizsardzību un cilvēktiesības".

4.3. *Frontex* darbībai vajadzētu būt vērstai galvenokārt uz šādām prioritārajām vērtībām:

- vajāt un mazināt to starptautisko noziedzības tīklu darbību, kas organizē cilvēku tirdzniecību;
- saskaņā ar ES Līgumu reāli īstenot patvēruma tiesības netaisnīgu situāciju upuriem;
- atbalstīt migrantus, kas nonākuši grūtā situācijā, pat ja tie atrodas starptautiskajos ūdeņos.

4.4. EESK atbalsta regulas priekšlikumu, kas paredz, ka, ievērojot aģentūras kompetenci, dalībvalstis var operatīvā līmenī sākt uz ārējām robežām paredzēto sadarbību ar citām dalībvalstīm un/vai trešām valstīm, ja šī sadarbība papildina aģentūras darbību, ievērojot cilvēktiesības un saskaņā ar ES kristīgajām, sociālajām un tiesiskajām tradīcijām.

4.5. Lai labāk īstenotu sadarbību, EESK uzskata, ka *Frontex* rīcībā jānodod nepieciešamie atbilstošie transportlīdzekļi (kuģi, lidmašīnas un helikopteri). *Frontex* operācijās izmantojamie līdzekļi ir skaidri jāidentificē un tiem jābūt zināmiem visās ES dalībvalstīs; turklāt, ņemot vērā ietekmi uz budžetu, *Frontex* varētu palielināt minēto transportlīdzekļu izmantojumu, saskaņojot to ar visām valsts iestādēm, kurām šie transportlīdzekļi jau ir.

4.6. EESK varētu atbalstīt *Frontex* sniegto iespēju finansēt un īstenot tehniskās palīdzības projektus trešās valstīs un nosūtīt uz trešām valstīm sadarbības koordinatorus, ja projektos un palīdzībā tiktu iesaistītas NVO ar ilgu un ievērojamu pieredzi attīstības atbalsta un apmācības, kā arī cilvēka cieņas aizsardzības jomā.

4.7. Tiklīdz tas ir iespējams *Frontex* vajadzētu izmantot jauno SIS II ⁽¹¹⁾ sistēmu (otrās paaudzes Šengenas sistēmu).

4.8. No *Neustrelitz* stacijas iegūto GMES datu izmantošana ⁽¹²⁾ sniegs *Frontex* ievērojamu palīdzību grūtībās nonākušo migrantu glābšanā Vidusjūras baseinā.

4.9. Arī *Frontex* paredzētais pienākums koordinēt ar izraidīšanu saistītās darbības jāīsteno saskaņā ciešā sadarbībā ar humanitārajām NVO, kurām ir vispārāzīta liela pieredze darbā ar cilvēkiem, kas atrodas grūtā situācijā un ir neaizsargāti.

4.10. EESK uzskata, ka *Frontex* var uzticēt tikai ierobežotas pilnvaras tādu personas datu apstrādē, kas saistīti ar cīņu pret noziedzīgiem tīkliem, kuri organizē nelegālo imigrāciju, un

vienmēr ciešā sadarbībā ar tiesas iestādi, kas izskata attiecīgo lietu.

5. Īpašas piezīmes

5.1. EESK uzskata, ka ierosinātie grozījumi atbilst mērķim palielināt *Frontex* nozīmi un funkcijas, lai nostiprinātu ES ārējo robežu kontroli un vienlaikus nodrošinātu dalībvalstu brīvību un iekšējo drošību.

5.2. Tomēr šajā sakarā Komiteja vēlas izteikt šādas piezīmes:

5.2.1. Apsvērums (10) — tiesiskā nozīmē būtu saistošāks terminu “nodrošinot” aizstāt ar terminu “garantējot”.

5.2.2. Apsvērums (13) — terminu “saraksti” vajadzētu aizstāt ar vārdu savienojumu “atbilstoši reģistri”, kas varētu būt piemērotāks, nosakot līdzekļu stingras pārvaldīšanas pienākumu.

5.2.3. Apsvērums (14) — izteicienam “pietiekams skaits kvalificētu robežsargu” vajadzētu pievienot vārdus “apmācītu un specializētu”.

5.2.4. Apsvērums (15) — izteiciens “daļēji pastāvīgi” šķiet aptuvenš, tāpēc to vajadzētu aizstāt ar konkrētāku izteicienu.

5.2.5. Apsvērums (23) — būtu lietderīgi stingrāk definēt “ierobežojumus” attiecībā uz aģentūrai piešķirto iespēju “sākt un finansēt tehniskās palīdzības projektus u.t.t.”.

5.3. 1. a panta 2. punkta a) apakšpunktā — izteicienu “pie tās robežām” vajadzētu konkretizēt, lai nevēlami neietekmētu valstu suverenitāti.

5.3.1. 2. panta 1. punkta c) apakšpunktā — aģentūras uzdevumam saistībā ar “risku analīzi” vajadzētu pievienot arī nepieciešamās “izmaksas”, lai atbalstītu to dalībvalstu ārējās robežas, kuras visvairāk izjūt šo spiedienu. Būtu taisnīgi, ja šo pienākumu uzņemtos visas ES dalībvalstis, nevis tikai “robežvalstis”.

5.3.1.1. Turklāt šo noteikumu atbilstoši jāaskaņo ar turpmākā 4. panta noteikumiem.

5.3.2. 2. panta 1. punkta iii) un h) apakšpunktā — vajadzētu precizēt, ka aģentūrai var piešķirt tikai “ierobežotas pilnvaras” tādu personas datu apstrādē, kas saistīti ar cīņu pret noziedzīgiem tīkliem, kuri organizē nelegālo imigrāciju. Šis kritērijs jāaskaņo ar turpmākā 11., 11. a) un 11. b) panta noteikumiem.

⁽¹¹⁾ SIS — Šengenas informācijas sistēma, kurai vajadzētu sākt darboties vēlākais 2011. gada 31. decembrī (*Coelho* ziņojums, Eiropas Parlaments).

⁽¹²⁾ *Neustrelitz* stacija, kas atrodas Vācijā, nodrošinās Eiropai un Vidusjūras baseinam datu plānošanu un apstrādi no ļoti augstas izšķirtspējas optiskajiem satelītiem *Geo*, *Eye-1* un *Ikonos*.

5.3.3. 14. panta 1. punktā — vajadzētu skaidrāk formulēt, kādā veidā aģentūra “veicina” operatīvo sadarbību starp dalībvalstīm un trešām valstīm.

5.3.4. 14. panta 2. punktā — skaidrāk jāformulē aģentūrai paredzētā iespēja nosūtīt uz trešām valstīm sadarbības koordinatorus, precizējot, ka šos koordinatorus, kas norīkoti kā novē-

rotāji un/vai konsultanti, var nosūtīt tikai uz tām trešām valstīm, “kur robežu pārvaldības praksē tiek ievērots cilvēktiesību standartu minimums”, un papildus precizējot, ka šīm trešām valstīm ir arī oficiāli jāievēro saistošās starptautiskās cilvēktiesību, politiskā patvēruma un starptautiskās aizsardzības konvencijas.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Regulai, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo tiesību jomā”

COM(2010) 105 galīgā redakcija/2 – 2010/0067 (CNS)

(2011/C 44/29)

Vienīgais ziņotājs: **RETUREAU kgs**

Padome saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 304. pantu 2010. gada 29. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Padomes Regulai, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo tiesību jomā”

COM(2010) 105 galīgā redakcija/2 – 2010/0067 (CNS).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2010. gada 16. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 134 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. Juridiskais pamats ir Līguma par Eiropas Savienības darbību 81. panta 3. punkts, ar ko Padomei tiek piešķirtas pilnvaras noteikt pasākumus attiecībā uz tiem ģimenes tiesību aspektiem, kuriem ir pārrobežu ietekme; priekšlikums atbilst līgumos paredzētajam starptautiskajam elementam.

1.2. Komiteja uzskata par svarīgu regulas priekšlikumā paredzēto iespēju saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību III sadaļas 326. pantu un turpmākajiem pantiem izveidot ciešāku sadarbību⁽¹⁾ tiesību jomā, kur šāda sadarbība nav ne pašsaprotama, ne arī vienkārša. Komiteja pauž cerību, ka ciešāka sadarbība ļaus turpmāk un arī citās jomās pārvarēt šķēršļus vai grūtības, lai tālāk virzītu risinājumus tādās jomās vai jautājumos, par kuriem konkrētā brīdī nav panākta vienprātība un kuros noteikts skaits valstu vēlas īstenot ciešāku sadarbību.

1.3. Komiteja, tāpat kā Komisija, secina, ka regulas, kura stāsies spēkā, kad to būs pieņēmušas sadarbībā ieinteresētās dalībvalstis, priekšlikumā ir ievēroti subsidiaritātes un proporcionalitātes principi. Iniciatīva ir arī saskaņā ar Pamattiesību hartu un dalībvalstu starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā.

1.4. Priekšlikumā ierosināti risinājumi, lai nepieļautu tā dēvētās otra laulātā “apsteigšanas sacīkstes” un nodrošinātu to, ka viņi var paļauties uz attiecīgo tiesu iestādi, kas parasti ir tiesu iestāde laulāto pastāvīgajā dzīvesvietā laulības šķiršanas vai laulāto atšķirtības pieteikuma iesniegšanas brīdī. Regulas priekšlikumā nav iekļautas procedūras laulības atzīšanai par neesošu,

bet visus pārējos jautājumus reglamentē spēkā esošās Kopienas tiesības laulības lietās un lietās par abu vecāku atbildību par bērniem.

1.5. Komiteja arī norāda, ka ierosinātā regula nekādā veidā neietekmē dalībvalstu materiālās tiesības.

1.6. Visbeidzot, Komiteja atbalsta priekšlikumu, kas ļaus ātrāk atrisināt laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas procedūras to valstu iedzīvotājiem, kuras pievienojušās šai sadarbībai, tādējādi veicinot personu brīvu pārvietošanos un spriedumu, kas ieguvuši *res judicata* spēku, izpildi.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. Laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamās tiesības vēl nav iekļautas spēkā esošajās Kopienas tiesībās laulības lietās. Pirmajā ģimenes tiesību jomā pieņemtajā Kopienas tiesību aktā — Padomes Regulā (EK) Nr. 1347/2000 — ir noteiktas normas attiecībā uz jurisdikciju, spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās, kā arī lietās par abu vecāku atbildību par bērniem laulības lietu tiesvedības kontekstā, bet tajā nebija iekļauti noteikumi par piemērojamajām tiesībām.

2.2. Padomes Regula (EK) Nr. 2201/2003, ar ko atcēla un aizstāja Padomes Regulu (EK) Nr. 1347/2000 un kas stājās spēkā 2005. gada 1. martā, šajā ziņā neieviesa nekādas izmaiņas.

⁽¹⁾ OV C 83/189, 30.3.2010.

2.3. Tomēr Padomes Regulā Nr. (EK) Nr. 2201/2003 ir paredzēta iespēja laulātajiem izvēlēties vienu no vairākiem atšķirīgiem piekritības noteikumiem. Gadījumā, ja kādā no dalībvalstīm ir uzsākta tiesvedība laulības lietā, piemērojamās tiesības nosaka saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību normu kolīziju noteikumiem, kas balstīti uz dažādiem kritērijiem. Lielākajā daļā dalībvalstu piemērojamās tiesības nosaka saskaņā ar piesaistes kritēriju iedalījumu, kura mērķis ir nodrošināt, ka tiesvedību attiecīgajā lietā nosaka tās valsts tiesības, ar kuru lietai ir vistiešākā saikne. Citu dalībvalstu tiesas laulību lietās konsekventi piemēro savas valsts tiesības (*lex fori*).

2.4. Tā kā dalībvalstis pēdējos gados nav vienojušās par piemērojamajām tiesībām un tiesību kolīzijas normām laulības šķiršanas un laulāto atšķirtības lietās un tuvākajā laikā šo problēmu atrisināt, šķiet, nebūs iespējams, vairākas dalībvalstis plāno veidot ciešāku sadarbību minētajā jomā, līdz tiks panākts vienprātīgs lēmums Padomē. Desmit dalībvalstis iesniedza Komisijai pieprasījumu, kurā norādīja, ka tās plāno savā starpā veidot ciešāku sadarbību laulības lietām piemērojamo tiesību jomā, un lūdza Komisiju šādā nolūkā iesniegt priekšlikumu Padomei. Grieķija 2010. gada 3. martā savu pieprasījumu atsauca⁽²⁾. Ciešākā sadarbībā plāno iesaistīties arī citas dalībvalstis. Pašlaik četrpadsmit dalībvalstis ir paziņojušas par interesi sadarboties.

2.5. Secinot, ka šis projekts ciešākai sadarbībai neierobežo spēkā esošās Kopienas tiesības un ka sākotnējo desmit dalībvalstu projekts ir solis ceļā uz Komisijas iniciatīvas īstenošanu, Komisija 2006. gada 17. jūlijā pieņēma priekšlikumu regulai (dokuments COM(2006) 399 galīgā redakcija), ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2201/2003 attiecībā uz jurisdikciju laulības lietās un ievieš noteikumus par šajās lietās piemērojamām tiesībām; minētais priekšlikums Padomē joprojām nav pieņemts. Savulaik veiktais ietekmes novērtējums joprojām ir spēkā, un otrs ietekmes novērtējums nav vajadzīgs.

2.6. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 329. panta 1. punktu Eiropas tieslietu ministri 2010. gada 4. jūnijā ar kvalificētu vairākumu apstiprināja Komisijas priekšlikumu izveidot ciešāku sadarbību ar dažām no valstīm laulības šķiršanas un laulāto atšķiršanas jomā. Eiropas Parlaments deva savu piekrišanu dažas dienas vēlāk (2010. gada 16. jūnijā). Pašlaik ir tikai jāsaņem ES Padomes lēmuma par ciešākas sadarbības apstiprināšanu oficiālā pieņemšana.

2.7. Attiecībā uz regulu, ar ko īsteno ciešāku sadarbību, ministri pieņēma vispārīgas nostādnes par galvenajiem jautājumiem un lūdza no jauna izskatīt neatrisinātos jautājumus. ES Padomei, lemjot saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības

darbību 81. panta 3. punktu, minētā regula jāapstiprina vienprātīgi⁽³⁾.

3. Komitejas piezīmes

3.1. Komiteja jau vairākkārt ir norādījusi, ka Eiropas pilsoņiem jābūt nodrošinājumam, ka vienā dalībvalstī viņu lietā pieņemtais galīgais spriedums un tā likumīgais spēks tiek atzīts citā dalībvalstī, nepiemērojot eksekvatūras procedūru.

3.2. Saistībā ar civillietām un laulības lietām Komiteja ir pieņēmusi atzinumu par zaļo grāmatu laulības šķiršanas lietās⁽⁴⁾, kas bija par pamatu regulas priekšlikumam, par kuru joprojām Padomē nav izņemts, un atzinīgi vērtēja ierosinātos noteikumus attiecībā uz spriedumu savstarpēju atzīšanu, kolīziju normām un piekritību piemērojamo tiesību jomā.

3.3. Atzinumā Komiteja brīdināja Komisiju, ka iespējamās pretrunas starp ārvalstu, īpaši atsevišķu trešo valstu tiesību piemērošanu un noteikumiem, kas neatbilst Kopienas sabiedriskajai kārtībai vai tiesas atrašanās valsts sabiedriskajai kārtībai (dzimumu nevienlīdzība, sistemātiska bērnu nodošana viena laulātā aizgādībā, pamatojoties uz dzimuma kritēriju, u.c.). Komiteja pauž gandarījumu, ka ir paredzēta sabiedriskās kārtības izņēmuma klauzula, lai noraidītu ārvalstu tiesību piemērošanu, kas ir, piemēram, pretrunā ar ES Pamattiesību hartu, kura tagad iekļauta primārajās tiesībās (hartai ir tāds pats spēks kā līgumiem). Dalībvalstis varēs minēt savās iekšējās jurisdikcijās starptautisko sabiedrisko kārtību, lai izskatītu iespējamo izņēmuma klauzulu attiecībā uz trešās valsts tiesībām, kas šo kārtību pārkāptu.

3.4. Komiteja izsaka atkārtotu atbalstu ierosinātajiem priekšlikumiem par piemērojamo tiesību noteikšanu, kas parasti ir laulāto pēdējā kopīgajā dzīvesvietā piemērojamās tiesības⁽⁵⁾. Tas paredzēts, lai novērstu, ka viens vai otrs laulātais cenšas apsteigt otru laulības šķiršanas pieteikuma iesniegšanā gadījumā, ja pastāvētu atšķirīgi kompetentās tiesas noteikšanas kritēriji. Bet piemērojamās tiesības varētu noteikt, pamatojoties uz kumulatīviem kritērijiem, priekšroku dodot tiesību sistēmai, ar kuru laulātie visciešāk saistīti, nevis obligāti piemērojot tiesas atrašanās valsts tiesības, kā tas pašreiz ir dažās dalībvalstīs. Piemērojamās tiesības varēs arī izvēlēties, laulātajiem savstarpēji vienojoties, ciktāl ir objektīvi saistošie faktori.

⁽²⁾ Ciešāku sadarbību vēlas veidot Austrija, Beļģija, Bulgārija, Francija, Itālija, Latvija, Luksemburga, Malta, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Spānija, Ungārija, Vācija.

⁽³⁾ 81. panta 3. punktā ir noteikts, ka pasākumus, kas attiecas uz tiem ģimenes tiesību aspektiem, kuriem ir pārrobežu ietekme, nosaka Padome, pieņemot lēmumu saskaņā ar īpašu likumdošanas procedūru. Padome pēc apspriešanās ar Eiropas Parlamentu pieņem lēmumu vienprātīgi. Tiesību akti par ciešāku sadarbību šajā jomā jāpieņem saskaņā ar šā līguma noteikumiem.

⁽⁴⁾ OV C 24, 31.1.2006., 20. lpp.

⁽⁵⁾ Ar noteikumu, ka procedūras sākšanas brīdī ir bijis minimāls uzturēšanās ilgums (parasti mēnesis vai gads).

3.5. Tādējādi tiktu nodrošināta lielāka skaidrība un noteiktība šajās bieži vien pretrunīgajās laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo tiesību jomās. Citi laulības lietās piemērojami noteikumi ir tādi paši kā Regulā (EK) Nr. 2201/2003 paredzētie noteikumi, kas ir spēkā visās dalībvalstīs.

3.6. Komiteja regulas priekšlikumu atbalsta un vēlas, lai ciešākas sadarbības procedūra, kuru izmanto pirmoreiz pēc

Amsterdamas līguma spēkā stāšanās 1999. gadā, kļūtu par ikdienā piemērotu procedūru, kas ļautu Eiropai progresēt tādās jomās, kur nepieciešama vienprātība, bet tuvākajā laikā to nav iespējams panākt; tas palīdzētu novērst iespējamos šķēršļus un kavēšanos tiesību aktu pieņemšanā vai kopēju pasākumu noteikšanā un ļautu valstīm, kas to vēlas, veidot ciešāku sadarbību, neraugoties uz vienprātības vai kvoruma trūkumu.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Savienībā”

COM(2010) 204 galīgā redakcija – 2010/0110 (COD)

(2011/C 44/30)

Eiropas Savienības Padome 2010. gada 31. maijā un Eiropas Parlaments 2010. gada 8. jūnijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 46. un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Savienībā”

COM(2010) 204 galīgā redakcija – 2010/0110 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 464. plenārsesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (2010. gada 14. jūlija sēdē), ar 163 balsīm par, 1 balsi pret un 4 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes 2006. gada 22. maija Regulu (EK) Nr. 861/2006, ar ko nosaka Kopienas finanšu pasākumus kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanai un jūras tiesību jomā”

COM(2010) 145 galīgā redakcija – 2010/0080 (COD)

(2011/C 44/31)

Galvenā ziņotāja: **Maria Candelas SÁNCHEZ MIGUEL kdze**

Padome 2010. gada 31. maijā un Eiropas Parlaments 2010. gada 12. maijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes 2006. gada 22. maija Regulu (EK) Nr. 861/2006, ar ko nosaka Kopienas finanšu pasākumus kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanai un jūras tiesību jomā”

COM(2010) 145 galīgā redakcija – 2010/0080 (COD).

Komitejas Birojs 2010. gada 25. maijā uzdeva Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē) iecēla *Maria Candelas Sánchez Miguel* kdzi par galveno ziņotāju un ar 135 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. EESK atzīnīgi vērtē ierosinātos pasākumus Regulas Nr. 861/2006 grozīšanai, jo tie ir paredzēti, lai uzlabotu datu vākšanas un zinātnisko pētījumu finansēšanas pārredzamību un sekmētu kopējās zivsaimniecības politikas (KZP) jomā pieņemto pasākumu objektivitāti. Diskusijas par KZP reformu liecina, ka ir vajadzīgs ticamu datu kopums, lai nodrošinātu kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanu atbilstoši faktiskajām vajadzībām un pārliecinātos par minētās politikas ilgtspēju ekonomiskajā, sociālajā un ekoloģiskajā aspektā.

1.2. Jaunie noteikumi ir izstrādāti ar mērķi precizēt datu vākšanas un KZP nozīmīgu zinātnisko pētījumu finansējuma sistēmu. Turklāt tiek paplašināts šādas datu vākšanas apjoms, reglamentējot datu pārvaldību un izmantošanu, ņemot vērā savāktās informācijas tiesiskās drošības aspektu. Datu uzraudzība no dalībvalstu puses nodrošinās to pareizu izmantošanu.

1.3. Finansējums reģionālo konsultatīvo padomju (RKP) darbības nodrošināšanai vairs nebūs ierobežots ar atbalstu to izveidei, kā tas bija līdz šim.

1.4. Turklāt tiek ierosināts segt arī izdevumus par Zvejniecības un akvakultūras padomdevējas komitejas (ZAPK) pārstāvju dalību Starptautiskās jūras pētniecības padomes un Zivsaimniecības zinātnes, tehnikas un ekonomikas komitejas (ZZTEK) sanāksmēs.

1.5. Jautājumā par administratīvajām procedūrām, kas saistītas ar pieteikumiem finansējuma saņemšanai un ar finansējuma uzraudzību, ir uzsvērtā nepieciešamība sīkāk izstrādāt dalībvalstu daudzgadu plānus un tos apstiprināt Komisijā, lai nodrošinātu minēto plānu atbilstību ES budžeta disciplīnai.

2. Ievads

2.1. Priekšlikums par grozījumiem Regulā (EK) Nr. 861/2006 ierosināts, lai precizētu finansējamo pasākumu darbības jomu un jo īpaši uzlabotu to pantu redakciju, kuri attiecas izdevumiem, kas saistīti ar uzraudzības pasākumiem un to īstenošanu.

2.2. Paredzēti trīs veidu grozījumi:

— grozījumi, kas ir tiesību aktu sistēmas attīstības rezultāts;

— grozījumi, kas paredz izmaiņas darbības jomā, lai labāk pielāgotos reālajām vajadzībām;

— grozījumi, ar kuriem precizē regulā paredzētos pasākumus, kas ir jāīsteno dalībvalstīm, vācot datus un veicot pētījumus par KZP.

2.3. Turklāt saistībā ar starptautiskajām attiecībām KZP jomā ir precizēts arī sadarbības veids (divpusēja, reģionāla vai daudzpusēja).

2.4. Ir ierosināti arī jauni administratīvie noteikumi finansējuma pieprasīšanai un pieprasījuma izskatīšanai, precizējot kārtību, kādā šim nolūkam izveidotās iestādes piemēro šos noteikumus un uzrauga to ievērošanu.

3. EESK piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumus izmaiņām Regulā Nr. 861/2006, jo tajos ietverti noteikumi minētās regulas turpmākajai attīstībai. Īpaši jāuzsver prasība apkopot datus un veikt zinātniskus pētījumus par mūsu jūru un okeānu, kā arī zivsaimniecību stāvokli, lai nodrošinātu, ka jebkādi pasākumi, kas tiek īstenoti saistībā ar zivsaimniecības politiku, ir stingri pamatoti un nodrošina esošo resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

3.2. Ir jāuzlabo ne tikai pārredzamību, bet arī līdzekļu izmantošanu, paplašinot finansējuma piešķiršanas iespējas. Datu vākšanas pasākumu finansēšana un līdzekļu izmantošanas kontrole dalībvalstīs palīdzēs nodrošināt, ka zinātniskā izpēte kļūst par KZP būtisku sastāvdaļu un sekmēs zivsaimniecības nozares ilgtspējīgu attīstību.

3.3. Priekšlikuma saturu var izskatīt šādos aspektos:

3.3.1. Kopienas pasākumi datu vākšanas, pārvaldības un izmantošanas jomā zivsaimniecības nozarē un atbalsts zinātniskiem atzinumiem saistībā ar kopējo zivsaimniecības politiku. Minētā priekšlikuma īpašā iezīme ir norāde, ka finansējums attiecas ne tikai uz dalībvalstīm un kompetentām valsts iestādēm, bet arī uz privāto sektoru. Kopumā var teikt, ka tiek atzīta privātā zinātnes sektora iesaistīšanās, kas praksē jau notiek. Tādēļ Komiteja uzskata, ka minētā aspekta iekļaušana tiesību aktā sekmē pārredzamību.

3.3.2. Starptautiska sadarbība ar trešām valstīm (reģionālie, divpusējie un daudzpusējie līgumi) datu vākšanas un pētījumu

izstrādes jomā. Tas nozīmē ne tikai mūsu zivsaimniecības resursu zinātnisku uzraudzību, bet arī šāda veida uzraudzību citos ES kuģu zvejas reģionos, lai uzlabotu attiecīgo valstu zivsaimniecības resursu zinātnisko un tehnisko novērtējumu, kā arī veiktu zvejas darbības uzraudzība.

3.3.3. Finansējums Zvejniecības un akvakultūras padomdevējas komitejas pārstāvju dalībai reģionālo konsultatīvo padomju, Starptautiskās jūras pētniecības padomes un Zivsaimniecības zinātnes, tehnikas un ekonomikas komitejas (ZZTEK) sanāksmēs, lai veicinātu iespējami plašāku lēmumu pieņemšanas procesu. Šo finansējumu nosaka ES īpašā ieinteresētība minēto organizāciju darbā. Komiteja uzskata, ka iepriekšminēto organizāciju darbība būtu jāizvērs plašāk – ne tikai saistībā ar to iesaistīšanos datu vākšanas procesā, bet arī attiecībā uz lēmumu pieņemšanu par zivsaimniecības jautājumiem, kas ir šo organizāciju pārziņā, tādējādi palīdzot pilnveidot KZP.

3.3.4. Pasākumi datu vākšanas, pārvaldības un izmantošanas jomā. Grozījumi Regulas 2. sadaļā ierosināti ar mērķi saskaņot pašreizējo finansējuma pieprasīšanas procedūru ar dalībvalstu daudzgažu programmās izmantoto procedūru, saņemot Komisijas apstiprinājumu. Tādējādi galīgais novērtējums par finansējuma izmantošanu tiks pakļauts Kopienas noteikumiem par izdevumu uzraudzību.

3.4. Visbeidzot, EESK uzskata: neraugoties uz to, ka KZP reforma vēl ir īstenošanas procesā, priekšlikums par grozījumiem ir lietderīgs, jo tas ļautu pēc minētās politikas pieņemšanas īstenojamo pasākumu plānošanā vēl pirms 2013. gada ņemt vērā iespējamus pozitīvus rezultātus, kas gūti, izmantojot zinātniskus un objektīvus datus. Neapšaubāmi līdzvērtīgas prakses sekmēšana un attīstīšana trešās valstīs būtiski ietekmēs jūru un okeānu stāvokli.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz jūrniecības pārraudzības integrēšanu – vienota vide informācijas apmaiņai ES jūrniecības jomā"

COM(2009) 538 galīgā redakcija

(2011/C 44/32)

Ziņotājs: **LÍOLIOS kgs**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 15. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz jūrniecības pārraudzības integrēšanu — vienota vide informācijas apmaiņai ES jūrniecības jomā"

COM(2009)538 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē), ar 164 balsīm par, 1 pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu un atbalsta iespējamo pasākumu kopumu integrētai jūrniecības pārraudzībai (IMS) visu to jūrā veikto darbību izpratnei, kas varētu ietekmēt Eiropas Savienības (ES) un tās dalībvalstu drošumu, drošību, ekonomiku vai vidi.

1.2. EESK principā piekrīt ieteikumiem, kas izklāstīti iepriekšminētajā paziņojumā, un uzskata, ka datu izplatīšanas un apstrādes noteikumu iekļaušana un kontroles mehānismu ieviešana visām iesaistītajām organizācijām uzlabos izpratni par situāciju jūrniecības jomā.

1.3. EESK norāda, ka paziņojums par pārraudzību labvēlīgi ietekmē gan to drošības problēmu risināšanu, ar kurām ES saskaras un kuras kļūst arvien lielākas, tai skaitā nelegālā imigrācija, kontrabanda, narkotiku tirdzniecība, gan arī efektīvu vides aizsardzību un ES iedzīvotāju ikdienas dzīvi un labklājību.

1.4. EESK atzīst, ka integrētas Eiropas Savienības jūrniecības politikas ilgtspēja ir atkarīga no ES politiskās darbības ilgtspējas, tai skaitā integrētas jūrniecības pārraudzības jomā. Šajā sakarā būtu jāveido ierosinātā integrētās jūrniecības pārraudzības sistēma, lai vajadzības gadījumā vai konkrētam iemeslam nodrošinātu ilgtspējīgus, precīzus, savlaicīgus, kvalitatīvus un rentablus datus. Tādēļ jāņem vērā arī integrētas jūrniecības pārraudzības sistēmas izvēršana.

1.5. EESK atbalsta kopīga un uz saskaņota tiesiskā regulējuma balstīta Eiropas mēroga pārraudzības mehānisma izveidošanu, kas nodrošinātu konfidencialas informācijas un citas informācijas apmaiņu starp dalībvalstu iestādēm, aģentūrām un lietotājiem.

1.6. EESK atzīst starptautiskās dimensijas nozīmīgumu jūrniecības nozarē, mudina izstrādāt tehniskos un juridiskos standartus, kā arī izpētīt sadarbības iespējas ar trešām valstīm.

1.7. EESK uzskata, ka jūrniecības pārraudzības sistēmu savienošanas priekšnoteikums ir tādu tiesisko jautājumu rūpīga apsvēršana, kas saistīti ar dažādiem mērķiem paredzētas un no dažādiem avotiem apkopotas informācijas apmaiņu. Dalībvalstīm šajā jomā ir dažādi pienākumi, bet galvenie jautājumi ir datu konfidencialitāte un personas datu aizsardzība. Tagad ir jānosaka attiecīgo datu raksturs, datu apmaiņas mērķi (un metodes) un potenciālie datu saņēmēji, nepieciešamie drošības pasākumi attiecībā uz konfidencialitāti un datu drošību un, ja nepieciešams, personas datu aizsardzību.

1.8. EESK iesaka, ka datus vajadzētu izplatīt tikai, pamatojoties uz nepieciešamību zināt, lai nodrošinātu datu aizsardzību un novērstu nepamatotu to izplatīšanu. Izstrādājot konkrētu un pārredzamu piekļuves tiesību piešķiršanas shēmu, skaidri ir jānosaka arī konfidencialitātes līmenis un autoritatīvs datu izmantošanas līmenis.

1.9. EESK saprot, ka savākto datu apstiprināšana ir svarīgs un sarežģīts uzdevums un tāpēc ierosina izstrādāt sistēmu datu vākšanai, to pareizības pārbaudei un informācijas drošības nodrošināšanai tās izplatīšanas procesā.

1.10. EESK aicina integrētas jūrniecības pārraudzības īstenošanā ievērot ceļvedi noteikto un izmantot izmēģinājuma projektu, ekspertu grupu un to ietekmes novērtējumu pieredzi, kas saistīta ar informācijas integrēšanas juridiskajiem un tehniskajiem aspektiem.

1.11. Lai atvieglotu integrētas jūrniecības pārraudzības izstrādāšanu un darbību, EESK iesaka veidot vienotus valstu koordinācijas mehānismus un vienu informācijas mezglu katras valsts lietotāju kopienai.

1.12. Ņemot vērā to, ka pastāv vairākas sistēmas, EESK ierosina izvairīties no esošo sistēmu pārklāšanās, tāpēc integrētā jūrniecības pārraudzība mainīs nevis informācijas vākšanas veidu, bet gan veidu, kā šī informācija tiek izplatīta.

1.13. EESK aicina Eiropas Savienību pieņemt centralizētākas tīklu pārvaldības metodi, lai koordināciju nodrošinātu tīkla oficiālā pārvaldības struktūra un centralizētas komunikācijas linijas.

1.14. Lai aizsargātu lietotāju kopienu savstarpēju savienošānu, EESK iesaka Eiropas Savienībai noteikt tādu skaidru un drošu pamatu piekļuves piešķiršanas shēmai, kas balstītos uz vienotu ES pieeju dažādiem politiskiem viedokļiem un darbības efektivitāti. Piekļuves tiesību izmantotājiem jāpiemēro ES regula par pārskatāmību.

1.15. Pieņemtajā sistēmas struktūrā būtu jāparedz atgriezeniskās saites, lai to varētu pielāgot un aktualizēt, cita starpā ņemot vērā izmaiņas tiesiskajā regulējumā.

1.16. EESK iesaka, ka pastiprinātai drošības riska pārvaldībai arī turpmāk ir jābūt ES jūrniecības jomas galvenajai prioritātei. Tādēļ ir vēlama daudzpakāpju struktūra, kas garantē datu derīgumu un drošību.

2. Ievads

2.1. Komisija 2009. gada 15. oktobrī publicēja paziņojumu "Ceļā uz jūrniecības pārraudzības integrēšanu — vienota vide informācijas apmaiņai ES jūrniecības jomā" (COM(2009) 538 galīgā redakcija) un saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu nolēma par šo tematu konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju.

2.2. Paziņojumā par integrētu jūrniecības politiku Eiropas Savienībā Eiropas Komisijas mērķis ir līdz 2013. gadam veikt "pasākumus savstarpēji izmantojamas pārraudzības sistēmas

izveidei, lai apvienotu uzraudzības un līdzsekošanas sistēmas, kuras patlaban izmanto kuģošanas drošuma un drošības, jūras vides aizsardzības, zvejas kontroles, ārējās robežas uzraudzības nodrošināšanai un citām tiesību aizsardzības darbībām."

2.3. ES jau ir izstrādājusi vairākas pārraudzības iniciatīvas, apvienojot vairāku nozaru darbības: Kopienas kuģu satiksmes uzraudzības un informācijas sistēmā tiek apkopoti dati un notiek informācijas apmaiņa starp dalībvalstīm par kuģu kustību un kravām, savukārt jūras datu apmaiņas sistēmas dalībvalstu jūras administrācijas iestādēm *SafeSeaNet* (Direktīva 2002/59/EK) ⁽¹⁾ mērķis ir novērst nelaimes gadījumus, jūras piesārņošanu, paaugstināt reaģēšanas efektivitāti, ja noticis nelaimes gadījums jūrā.

2.4. Šajā nolūkā jau darbojas Eiropas datu serveris (*European Index Server*) un tiek izstrādāta satiksmes informācijas aprites un apmaiņas sistēma (*STIRES, SafeSeaNet Traffic Information Relay and Exchange System*). Turklāt pašlaik tiek vākti tuva rādiusa jūras satiksmes dati, bet nākotnē pēc Eiropas Savienības Kuģu tāldarbības identifikācijas un uzraudzības datu centrā iesniegta pieprasījuma un sadarbībā ar dalībvalstīm būs pieejami dati par liela attāluma jūras satiksmi (skatīt *EU LRIT DC*; Starptautiskās jūrniecības organizācijas (SJO) Kuģošanas drošības komitejas Rezolūcijas MSC 202(81) un MSC 211(81), ar ko groza 1974. gada Starptautisko konvenciju par cilvēku dzīvības aizsardzību uz jūras). Turklāt Eiropas Robežu uzraudzības sistēmas (*EUROSUR*) tālāka attīstība Eiropas Savienībai paredz integrētus pārraudzības risinājumus.

2.5. Paziņojumā ņemti vērā arī visi ES veiktie atbilstīgie papildu pasākumi, tai skaitā Eiropas Jūras drošības aģentūras (*EMSA*), Eiropas Aģentūras operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām (*FRONTEX*), Eiropas Aizsardzības aģentūras (*EDA*) izveide un zilās grāmatas par transportu publicēšana. Vienlaikus ir uzsākti divi izmēģinājuma projekti, lai integrētu jūrniecības pārvaldību pārbaudītu praksē. Vienu no tiem īsteno Vidusjūras baseinā, bet otru — Eiropas ziemeļu daļas jūru baseinos.

2.6. Ierosinātās integrētas jūrniecības pārraudzības (*IMS*) politikas mērķis nav radīt papildu pārraudzības sistēmu, bet izveidot saskarni un pēc tam tajā iekļaut dažādās nozarēs un valstīs esošās sistēmas, lai uzlabotu to valsts iestāžu darbības efektivitāti, kas atbildīgas par uzraudzības pasākumu īstenošanu un paaugstinātu jūrā veikto pasākumu rentabilitāti. Lai izveidotu drošu starpnozaru tīklu, kas spētu apmierināt arvien augošo pieprasījumu pēc visaptveroša un atzīta priekšstata par stāvokli, precīzi ir jānosaka lietotāju piekļuves tiesības un drošības noteikumi.

2.7. EESK atzīst, ka integrētas jūrniecības pārraudzības īstenošanai jāveic daudz sarežģītu un daudzpusīgu pasākumu, kas nereti pārklājas, bet kopumā to īstenošana ir visas ES interesēs.

⁽¹⁾ OV L 208, 5.8.2002., 10.-27. lpp.

2.8. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu kā pamatu visu esošo atsevišķo sistēmu integrēšanai Vienotā informācijas apmaiņas vidē, kas palīdzētu īstenot Eiropas jūras transporta politiku, aizsargāt vidi un nodrošināt Eiropas jūras transporta pakalpojumus pasaules un Eiropas mēroga tirdzniecībā un uzlabot ES iedzīvotāju ikdienu, īpaši to iedzīvotāju, kuri dzīvo piejūras reģionos pie ES ārējām robežām.

2.9. EESK norāda, ka paziņojums ir publicēts izšķirošā brīdī, kad jūras transporta jomā jārisina nopietni jautājumi: a) pasaules ekonomikas un finanšu krīze saasina strukturālo un ciklisko krīzi kuģniecības nozarē, b) nelegālā imigrācija, īpaši pie ES dienvidu un austrumu robežām, c) nelikumīgas darbības, tai skaitā kontrabanda, ieroču un narkotiku tirdzniecība, d) paaugstināta riska materiāli, ko izmanto militārajam aprīkojumam un kodolierīcēm. Visas minētās problēmas ir jāuzrauga un jārod risinājumi.

2.10. EESK uzsver, ka jārisina un jākontrolē drošības un pirātisma problēmas, kas ietekmē ES jūrniecības pakalpojumus ārpus Eiropas Savienības ūdeņiem (piemēram, Austrumāfrikā, Indonēzijā utt.).

3. Paziņojums par jūrniecības pārraudzības integrēšanu, izmantojot vienotu informācijas apmaiņas vidi ES jūrniecības jomā

3.1. Kā jau EESK minējusi iepriekšējā atzinumā⁽²⁾, tā "atbalsta priekšlikumus par jūrniecības pārraudzības Eiropas tīklu un dalībvalstu krasta patruļu uzlaboto sadarbību. Šādi pasākumi veicinās kuģošanas drošību un drošumu, zivsaimniecības kontroli, ārējo robežu kontroli un aizsargās jūras vidi. (...) EESK atkārtoti uzsver, ka saskaņotajā pieejā attiecībā uz divpusējiem nolīgumiem ar trešām valstīm par kuģu pārmeklēšanu ir ieteicams iekļaut pastiprinātus drošības apsvērumus. EESK arī aicina ES veikt attiecīgus pasākumus, lai novērstu aizvien biežākos uzbrukumus tirdzniecības kuģiem un bruņotas laupīšanas un jūras pirātisma gadījumus Dienvidaustrumāzijā un Āfrikā."

3.2. EESK atzinīgi vērtē paziņojumu un atbalsta iespējamo pasākumu kopumu, ar kuru palīdzību ES varētu veicināt drošāku pakalpojumu sniegšanu jūrniecības jomā. EESK principā piekrīt paziņojumam un atzinīgi vērtē turpmākos precizējumus, kas veicinās integrētas jūrniecības pārraudzības (IMS) ātru realizēšanu.

3.3. Paziņojums par ES stratēģiju pārraudzības sistēmu labākai integrēšanai nosaka četrus pamatprincipus vienotas informācijas apmaiņas vides radīšanai. Tie ir šādi: 1) pieeja, kas nodrošina saikni starp visiem dalībniekiem, 2) tehniskā pamata radīšana sadarbībai un turpmākai integrēšanai, 3) informācijas apmaiņa starp civilajām un militārajām iestādēm un 4) īpašas tiesību normas vienotas informācijas apmaiņas

vides radīšanai. Ņemot vērā to, ka paziņojumā ir izklāstīti tikai principi, arī atzinumā tiks skatīts ierosināto principu kopums. Protams, vēl būs nepieciešami precizējumi, lai minētie principi kļūtu par tiesību aktu priekšlikumiem.

3.4. EESK atzīst, ka, ņemot vērā Eiropas kuģniecības nozares globālo raksturu, stāvokļa apzināšana ir ļoti svarīga, jo a) kuģu kustība ir dinamiska laika un telpas sistēma, b) drošības, drošuma un vides aspektu ietekme sniedzas pāri robežām un c) vienas puses pieņemtie lēmumi var ietekmēt citas sistēmas.

3.5. Jāatzīmē, ka šajā sakarā ir jāatrisina divas problēmas — politikas regulējums vispārējās interesēs un sistēmas darbības spēja. Integrētas jūrniecības pārraudzības (IMS) īstenošanu var kavēt konfidencialitāte vai citas problēmas dalībvalstu līmenī, tādēļ IMS ir jāuzlabo, lai tā būtu efektīvi pielietojama praksē.

3.6. EESK uzskata, ka saistībā ar integrētas jūrniecības pārraudzības (IMS) īstenošanu šobrīd jāatrisina trīs veidu galvenie jautājumi — tiesiska rakstura jautājumi, tehniskie un tehnoloģiskie jautājumi un pārvaldības jautājumi. Vissvarīgākie tiesiska rakstura jautājumi ir saistīti ar konfidencialitāti saistībā ar personas datu, uzņēmumu datu un militāro datu apvienojumu. Turklāt datu (drošības) politika var aizliegt vai ierobežot konkrētu datu apmaiņu (vai tālāku lietošanu).

3.7. Attiecībā uz konfidencialitāti galvenie uzraudzības un pārraudzības instrumenti ievērojamo daļu ziņojumu un pārraudzības datu kvalificē kā (komerciāli) konfidencialus datus. Līdz ar to personām, kam ir tiesības piekļūt datiem, šo datu apstrādi ietekmēs konfidencialitātes un dienesta noslēpuma ievērošanas pienākums.

3.8. Pašreizējām sistēmām ir nozares raksturs, bet tām problēmas rada konfidencialitāte. Datu apmaiņa ārpus nozares ietvariem varētu izraisīt papildu problēmas un jautājumus par konfidencialitāti, ņemot vērā, ka tiks iesaistīti papildu dalībnieki.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK piekrīt paziņojumā par integrētu jūrniecības pārraudzību ietvertajiem principiem un atbalsta tos.

4.2. EESK atzīst, ka nepieciešama politiskās, tiesiskās, tirgus un tehnoloģiju perspektīvas tālāka izpēte, lai pieņemtu konkrētu integrētas jūrniecības pārraudzības īstenošanas rīcības plānu, īpašu uzmanību pievēršot tiesiskajām un tehnoloģiju problēmām. Balstoties uz citu projektu, piemēram, *SafeSeaNet*, *Freightwise*, "e-kravas" un automātiskās identifikācijas sistēma (AIS) un līdzīgu iniciatīvu pieredzi, šāda veida izpēte ļaus izstrādāt pārraudzības īstenošanas ceļvedi, nosakot konkrētus termiņus.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Integrēta Eiropas Savienības jūrniecības politika", OV C 211, 19.08.2008, 31-36. lpp.

4.3. EESK atkārtoti uzsver, cik svarīgi pirms lēmumu pieņemšanas ir izvērtēt pašlaik īstenoto izmēģinājuma projektu rezultātus. Izmēģinājuma projektu būtu jāorientē gan uz uzņēmumiem, gan pārvaldes iestādēm, kas darbojas ES jūrniecības administrācijas jomā. Turklāt izmēģinājuma projektos jāņem vērā integrētas jūrniecības pārraudzības ilgtermiņa ilgtspēja. Tādēļ būtu lietderīgi uzsākt papildu izmēģinājuma projektus, lai uzlabotu mūsu izpratni par integrētas jūrniecības pārraudzības attīstīšanas problēmām. Šo izmēģinājuma projektu laicīgai pabeigšanai būtu nosaka īpaši termiņi un jākontrolē to ievērošana.

4.4. EESK vēlas uzsvērt, ka integrētas jūrniecības pārraudzības stratēģiju datu apmaiņas jautājumos varētu balstīt uz transporta nozarē gūto pieredzi. Kā piemēru var minēt vienotu pārvadājumu dokumentu, ko no uzņēmējdarbības viedokļa var uzskatīt par līdzvērtīgu sistēmu informācijas apmaiņai (pārvadājot preces, šobrīd sūtījumam jāpievieno pārvadājuma dokuments (Regula Nr. 11/60 un Direktīva 92/106/EK); saskaņā ar Kravu pārvadājumu loģistikas rīcības plānu tiks izveidots vienots Eiropas pārvadājumu dokuments, ko var izmantot visiem transporta veidiem, paplašinot sistēmu, kuru piedāvā multimodālo pārvadājumu pavadzīmes vai multimodālo pārvadājumu kravas manifesti). Turklāt informācijas apmaiņai būtu jānotiek tajā valodā, ko jūrniecības nozarē lieto visvairāk.

4.5. Lai nodrošinātu integrētas jūrniecības pārraudzības ilgtspēju, jau sākotnēji ir jāparedz sistēmas paplašināšanas iespējas, lai turpmāk nodrošinātu atsevišķo sistēmu integrēšanu šajā pārraudzības sistēmā.

4.6. Attiecībā uz informācijas apmaiņu EESK atbalsta principu “nepieciešamais informācijas apjoms, pamatojoties uz nepieciešamību zināt, un saskaņā ar lietošanas noteikumiem (...)” un nevis “visai iespējamā informācija (...)”. Informācijas apmaiņai jānotiek ar visām lietotāju kopienām, balstoties uz skaidriem noteikumiem, nodrošinot personas datu un citas konfidenciālas informācijas aizsardzību. Turklāt ļoti svarīgi ir kontrolēt informācijas izplatīšanu ārpus iestādēm, kurām ir piekļuves tiesības, t.i., ievērot ES tiesisko regulējumu.

4.7. Attiecībā uz tehniskajiem aspektiem attiecīgo risinājumu projektēšanai, izstrādāšanai, ieviešanai un uzturēšanai EESK iesaka izmantot atklātās pirmkoda programmatūras. Sistēmas pamatā būtu jāiekļauj: a) jūrniecības jomas ontoloģija datu automātiskai apmaiņai; b) pārraudzības risinājumu projektēšanas, simulācijas, darbības analīzes un optimizācijas instrumenti; c) pakalpojumu reģistrs; d) instrumenti, kas palīdzētu risināt sadarbības problēmas; e) atbilstoša pakalpojuma automātiskas noteikšanas un integrēšanas mehānismi; f) droša sadarbība; un g) kontroles un revīzijas mehānismi.

4.8. EESK piekrīt ierosinātajai vairākslāņu sistēmas arhitektūrai. Šāda pieeja ļaus izmantot moderno “mākoņveida arhitektūru” — struktūru, ko izmanto visi informācijas tehnoloģiju attīstītāji. Tomēr jāņem vērā, ka šāda veida struktūra no drošības

viedokļa ir trauslāka un tāpēc būtu jāparedz papildu drošības mehānismi. Tomēr datu konfidencialitātes ievērošanu varētu uzlabot organizācijas iekšējā lēmumu pieņemšanas hierarhija un piekļuves regulējums.

4.9. EESK atzīst, ka ir pieejami tehnoloģiskie līdzekļi, lai vāktu, saskaņotu un visām ieinteresētajām pusēm izplatītu izsmēlošus datus, un aicina Eiropas Savienību noteikt vienotas platformas, ko efektīvi varētu izmantot visas ieinteresētās puses visās dalībvalstīs. Bez tam būtu jāizstrādā mehānismi, lai novērstu problēmas saistībā ar datu vākšanas un glabāšanas dublēšanu.

4.10. Attiecībā uz pirmo paziņojumā izklāstīto principu EESK ierosina aktīvi tiekties uz to, lai noteiktu kopējus standartus un noteikumus par datiem gan nozaru, gan funkcionālā līmenī, lai uzlabotu datu kvalitāti.

4.11. Ņemot vērā, ka jūrniecība ir plaša nozare, šī “elastīgā vide informācijas apmaiņai” un no tās izrietošais iespējamais apdraudējums var mazināt datu drošību.

4.12. EESK uzskata, ka svarīga ir tehniskā sadarbība un ka ar tās starpniecību datu apmaiņai starp visām gan nozares, gan valsts ieinteresētajām pusēm (arī saziņai starp pārvaldes iestādēm — A2A, pārvaldes iestādēm un uzņēmumiem — A2B, un uzņēmumu savstarpējai saziņai — B2B) būtu jāklūst vieglākai.

4.13. Attiecībā uz trešo paziņojumā izklāstīto principu EESK atzīst, ka datu labākai integrēšanai un informācijas labākas izmantošanas veicināšanai nepieciešama turpmāka civilās un militārās jomas sadarbības iespēju izpēte. EESK piekrīt, ka starp civilajām un militārajām iestādēm būtu nepieciešama ar pārraudzību saistītās informācijas apmaiņa. EESK atkārtoti uzsver nepieciešamību noteikt pamata pilnvarojumus; kopējus standartus un ekspluatācijas kārtību attiecībā uz piekļuvi un informācijas izmantošanu, lai nodrošinātu legālu informācijas apmaiņu divos virzienos, ja šo datu izmantošanai saistoši ir Kopienas tiesību akti.

4.14. Attiecībā uz ceturto paziņojumā izklāstīto principu EESK vēlas uzsvērt, ka minētā dokumenta ietvaros ir jāveic papildu izpēte saistībā ar personas datu aizsardzību. Komiteja aicina Eiropas Savienību pārskatīt šo jautājumu un noteikt visas pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu konfidenciālas informācijas aizsardzību. Lai arī šādas sistēmas ieviešana var sarežģīt visu sistēmas veidošanas procesu, Komiteja tomēr uzskata, ka tas ir pamata princips.

4.15. EESK piekrīt direktīvā ierosinātajai nozaru pieejai informācijas apmaiņai. Jebkurā gadījumā ir jānosaka īpašas pamatnostādnes piekļuves tiesību piešķiršanai kompetentajām iestādēm un pilnvarotām personām.

4.16. EESK aicina Komisiju izpētīt, vai starp ES dalībvalstīm un trešām valstīm ir noslēgti divpusējie nolīgumi par informācijas apmaiņu, un vajadzības gadījumā aktivizēt *acquis communautaire* piemērošanu (Regulas 4055/86 un 4058/86).

4.17. Attiecībā uz jautājumiem par kosmosā iegūtiem datiem īpaša norāde ir uz rīcības plānu "Vides un drošības globālais monitorings" (GMES). Turklāt EESK vēlas, lai paziņojumā būtu īpaša norāde par *Galileo* navigācijas sistēmas izmantošanu.

4.18. EESK secina, ka uz personas datu apstrādi militārām, valsts drošības un krimināltiesību piemērošanas vajadzībām vispārējais tiesiskais regulējums datu aizsardzības jomā patlaban neattiecas. EESK piekrīt Komisijas pasūtītā pētījuma (European Commission, "Legal Aspects Of Maritime Monitoring & Surveillance Data" – galīgais ziņojums, pakalpojumu pamatlīgums Nr. FISH/2006/09 – LOT2) secinājumiem par jūrniecības pārraudzības juridiskajiem aspektiem. Secinājumos skaidri noteikt, ka Eiropas Savienībai datu aizsardzība ir ļoti svarīgs pienākums, un šīs jomas jautājumi ir jārisina gan Kopienas, gan dalībvalstu līmenī. Paredzams, ka tad, ja tiktu plānots veikt personas datu apmaiņu starp iestādēm, uz kurām attiecas esošais tiesiskais regulējums datu aizsardzības jomā (piemēram, zivsaimniecības

iestādes), un iestādēm, uz kurām tas (patlaban) neattiecas (piemēram, militārās iestādes, valsts drošības iestādes), būtu nepieciešami papildu drošības pasākumi.

4.19. EESK uzskata, ka ļoti svarīgi ir izstrādāt tiesisko regulējumu šādu jautājumu risināšanai: datu kvalitāte, datu tālāka izmantošana, datu drošība, piekļuves tiesību piešķiršanas mehānisms, attiecīgo datu veids, datu apmaiņas mērķi (un metodes), potenciālie datu saņēmēji, nepieciešamie drošības pasākumi attiecībā uz konfidencialitāti un datu drošību, personas datu aizsardzība un citas ar to saistītās procedūras.

4.20. EESK uzskata, ka datu apmaiņai būtu jānotiek, vadoties pēc principa "kas, kāpēc, uz cik ilgu laiku un ar ko?". Attiecībā uz pēdējo minēto kritēriju, ir ļoti svarīgi noteikt iestādes, kas būs atbildīgas par kontroli, par datu saņemšanu un izplatīšanu Eiropas Savienības ietvaros, un ar īpašu piesardzību — ārpus tās.

4.21. EESK lūdz Eiropas Komisiju publicēt gada ziņojumu par tās veikto jūrniecības pārraudzības pasākumu īstenošanu un rezultātiem.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Kā pārvērst digitālo dividendi sociālajā labumā un ekonomikas izaugsme”

COM(2009) 586 galīgā redakcija

(2011/C 44/33)

Ziņotāja: **DARMANIN kdze**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 28. oktobrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Kā pārvērst digitālo dividendi sociālajā labumā un ekonomikas izaugsme”

COM(2009) 586 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2010. gada 1. jūnijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā, kas notika 2010. gada 14. un 15. jūlijā (15. jūlija sēdē), ar 141 balsi par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu “Kā pārvērst digitālo dividendi sociālajā labumā un ekonomikas izaugsme”. Līdz ar paziņojumu sperts ievērojams solis, lai īstenotu vienu no stratēģijā “ES 2020” izvirzītajiem gudras, ilgtspējīgas un integrējošas izaugsmes mērķiem, jo digitālā dividendē būs iniciatīvas “Digitālā programma Eiropai” neatņemama daļa.

1.2. EESK atbalsta Komisijas centienus nodrošināt, lai dalībvalstis ievērotu noteikto termiņu un atbrīvotu radiofrekvenču spektru līdz 2012. gadam. EESK apzinās, ka dažām valstīm praktisku iemeslu dēļ varētu būt grūti ievērot minēto termiņu. Tomēr termiņa neievērošanas iemesliem ir jābūt pamatotiem, un pēc 2012. gada janvāra attiecīgajām valstīm radiofrekvenču spektrs jāatbrīvo, cik ātri vien iespējams.

1.3. EESK piekrīt, ka digitālā dividendē — iespēja piekļūt ļoti ierobežotiem resursiem, proti, radiofrekvenču spektram — Eiropai varētu sniegt nozīmīgas saimnieciskās un sociālās priekšrocības, ja tās pielietojums būs pareizi definēts un nodrošināts. Tas ļautu vēl vairāk nostiprināt Eiropas vienoto tirgu, ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, tādējādi nodrošinot ES dažu sociālo mērķu īstenošanu.

1.4. EESK uzskata, ka digitālās dividendes projekts, kas ir “Digitālās programmas Eiropai” vadīnīatīva, ir spēcīgs instruments ES priekšrocību popularizēšanai. Digitālā dividendē var sniegt acīmredzamu un praktisku labumu gan indivīdiem, gan uzņēmumiem, un tas ir svarīgi laikmetā, kad pieaug eiroskepticisms un sabiedrība pilnībā neizprot iespējas, ko sniedz vienota Eiropa. Minētais projekts sekmēs arī patērētāju aizsardzību, turklāt procesam nevajadzētu radīt papildu izmaksas tiešajiem lietotājiem.

1.5. EESK mudina Komisiju izstrādāt integrētu komunikācijas stratēģiju, lai paskaidrotu iemeslus, kāpēc jāveic pāreja no analogās apraides uz digitālo, un uzsvērtu minētās pārejas priekšrocības.

2. Ievads/Vispārīga informācija

2.1. Pāreja no analogās apraides uz digitālo zemes apraides televīziju Eiropā atbrīvos ļoti vērtīgas radiofrekvences, jo digitālās apraides translācijas ir efektīvākas. Šādai “digitālajai dividendei” ir milzīgs potenciāls nodrošināt plašu pakalpojumu klāstu.

2.2. Eiropai tā ir unikāla iespēja apmierināt pieaugošo pieprasījumu pēc radiofrekvenču spektra, jo īpaši, lai nodrošinātu bezvadu platjoslas pakalpojumus lauku apgabalos, tādējādi mazinot digitālo plaisu, un lai veicinātu jaunu bezvadu pakalpojumu, piemēram, mobilo platjoslas pakalpojumu, ieviešanu. Tādējādi tā var ievērojami veicināt Lisabonas programmā noteikto konkurētspējas un ekonomikas izaugsmes mērķu sasniegšanu un apmierināt dažas no Eiropas iedzīvotājiem svarīgām sociālajām, kultūras un saimnieciskajām vajadzībām.

2.3. Digitālās dividendes radiofrekvenču spektrs salīdzinoši drīz kļūs pieejams visā Eiropā, jo visām dalībvalstīm būtu jāpabeidz analogo televīzijas apraižu atslēgšana vēlākais līdz 2012. gadam.

2.4. Komisija ir atzinusi ātrgaitas platjoslas infrastruktūras nozīmīgumu saistībā ar daudzām attīstības jomām, kas ir izšķirošas pārejai uz zināšanās balstītu un zemu oglekļa dioksīda emisiju digitālo ekonomiku. Padomes apstiprinātajā Ekonomikas atveseļošanas plānā jau ir noteikts mērķis sasniegt 100 % platjoslas pārklājumu laikposmā no 2010. līdz 2013. gadam.

2.5. Radiofrekvenču spektra resursu palielināšana radīs arī jaunas iespējas inovācijai. Visuzskatāmākās inovācijas iespējas ir apraides jomā, jo digitālā dividende nodrošina raidorganizācijām plašas radiofrekvenču spektra daļas pakalpojumu izstrādei. Plašas iespējas būs arī uz pakalpojumu sniegšanu orientētās nozarēs, nodrošinot ievērojamas sociālās priekšrocības, piemēram, veselības aprūpē, e-izglītībā vai e-pārvaldē, e-pieklūvē, kā arī jomās, kurās mazi un vidēji uzņēmumi var gūt priekšrocības, kas izriet no labākas piekļuves ekonomikas procesiem.

3. Saimnieciskās un sociālās priekšrocības, ko sniedz digitālā dividende

3.1. Digitālās dividendes ietekme uz ekonomiku būs atkarīga no jauno pakalpojumu faktiskā pieprasījuma nākotnē, ko pagaidām vēl grūti prognozēt. Komisijas neseno veiktajā pētījumā aprēķināts: koordinējot digitālās dividendes radiofrekvenču spektru ES līmeni, ja to panāks līdz 2015. gadam, iespējamais ieguvums kopumā (15 gadu laikā) varētu būt par 20 līdz 50 miljardiem *euro* lielāks nekā tad, ja ES dalībvalstīs rīkotos atsevišķi. Minētajā aprēķinā ņemti vērā iespējamie jaunie lietojumi, piemēram, augsti attīstīta virszemes apraide un bezvadu platjoslas sakari.

3.2. Saskaņoti ES noteikumi pozitīvi ietekmēs tehnoloģijas nozari, jo tie standartizēs un vienkāršos lielāko daļu lietojamo iekārtu. Minētajā nozarē būtiski palielināsies arī inovācijas iespējas un inovācija kļūs mērķorientēta. Tas nāks par labu visai nozarei un jo īpaši dalībniekiem, kas daudz līdzekļu ieguldījuši inovācijā.

3.3. Atbrīvojot radiofrekvenču spektru, platjoslas pakalpojumi būs vairāk pieejami ikvienam — tas ir galvenais sabiedrības ieguvums. Lauku apgabalos pat mūsdienās piekļuve internetam dažkārt nav pietiekama. Izmantojot digitālās dividendes iespējas, internets varētu kļūt pieejams visiem un interneta pakalpojumi būs plašāk izplatīti, tādējādi vēl vairāk konsolidējot iekšējo tirgu. EESK prognozē, ka, tā kā platjoslas pakalpojumi būs pieejami arī lielākajā daļā lauku apgabalu, uzņēmumiem būs vairāk iespēju ārpus pilsētu teritorijām, un līdz ar to ražošanas uzņēmumi, kas šobrīd, lai atvieglotu loģistiku un saziņu, koncentrējas pilsētās, pārvietosies prom no tām. Minētā pārvietošanās varētu pozitīvi ietekmēt nodarbinātību lauku apgabalos un arī vidi (jo pilsētu teritoriju pārapsūdzīvotība neveicina ilgtspējīgu praksi). Komiteja tomēr atkārtoti uzsver savu nostāju, ko tā jau paudusi vairākos atzinumos, proti, ir vajadzīgi universāli, visiem iedzīvotājiem pieejami platjoslas pakalpojumi, kā arī pasākumi, kas nodrošinātu cilvēkiem ar invaliditāti netraucētu piekļuvi minētajiem pakalpojumiem.

3.4. Paplašināsies klientu izvēles iespējas, jo palielināsies TV kanālu klāsts un tiks piedāvāti augstākās kvalitātes pakalpojumi, vienlaikus izmantojot mazāku radiofrekvenču spektra daļu. Televīzijas skatīšanās iespējas kļūs plašākas, jo televīzijas saturam varēs piekļūt arī, lietojot mobilās multivides ierīces. Digitālā dividende izraisīs lietotāju dzīves kvalitātes ievērojamu uzlabošanu. EESK uzsver, ka, veicot analogās apraides atslēgšanu, dalībvalstīm ir jāgarantē, ka patērētājiem ir nodrošināta pienācīga aizsardzība un ka viņiem nerodas nevajadzīgi izdevumi.

3.5. Digitālā dividende sniegs papildu labumu — tā liecinās par vienotās Savienības priekšrocībām un iespējām, kas paveras, ja dalībvalstis ievēro vienotus standartus. Digitālā dividende sniegs praktisku labumu ikvienam Eiropas Savienības iedzīvotājam, un tas ir svarīgi laikmetā, kad pieaug eiroskepticisms.

4. Būtiski apsvērumi

4.1. Atslēdzot analogo televīzijas apraidi un aizstājot to ar digitālo apraidi, neapšaubāmi paaugstināsies radiofrekvenču spektra izmantošanas efektivitāte. Ikvienā radiofrekvenču kanālā (8 MHz), izmantojot digitālo televīzijas apraidi, var pārraidīt vidēji piecas līdz sešas televīzijas programmas. Tas nozīmē, ka pēc pilnīgas pārejas uz digitālo televīziju radiofrekvenču spektram, ko lieto televīzijas apraidei, būtu jāsamazinās līdz vienai piektdaļai vai vienai sestdaļai no spektra, kāds bija vajadzīgs iepriekš. Valstīs, kur ieviesti vienoto frekvenču tīkli (*Single Frequency Networks* — *SFN*), vajadzīgais radiofrekvenču spektrs pēc tam, kad optimāli izvietos dažādos televīzijas tīklus, varētu būt pat līdz desmit reizēm mazāks.

4.2. Atbrīvotais radiofrekvenču spektrs nenoliedzami ir vērtīgs resurss, īpaši valstīs, kurās kabeļtelevīzija nav pietiekami attīstīta un tāpēc pieejamais radiofrekvenču spektrs ir ierobežots. Jauno radiofrekvenču spektru var ļoti labi izmantot bezvadu platjoslas pakalpojumiem; tas ir īpaši vērtīgs ieguvums lauku apgabalos, kur ekonomikas procesu palēnināšanās un sociālā atstumtība neapšaubāmi saistītas ar to, ka nav pieejami ātrgaitas interneta pakalpojumi. Komiteja uzskata, ka minētie pakalpojumi pastiprinās ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju minētajos apgabalos.

4.3. Iespējams, ka līdz šim sabiedrībai nav ticis pietiekami paskaidrots, kādēļ jāpāriet no analogās apraides uz digitālo. Tā kā pāreja varētu radīt ar mājāsaimniecības iekārtu maiņu saistītas izmaksas, sabiedrībai varētu būt priekšstats, ka pāreja ir vienīgi televīzijas operatoru komerciālajās interesēs. Tādēļ ir būtiski sagatavot un īstenot komunikācijas stratēģiju, lai radītu izpratni par minētās pārejas īstajiem iemesliem.

4.4. Būtiski, lai visas dalībvalstis noteiktu kopīgu frekvenču joslu, kurā sniegt universālo pakalpojumu visā ES teritorijā un visiem ES iedzīvotājiem. Vislabāk būtu izraudzīties 800 MHz frekvenču joslu, kas atrodas sevišķi augstu frekvenču (*ultra high frequency* — *UHF*) joslā, 790–862 MHz frekvenču apakšjoslā.

4.5. Eiropas Pasta un telesakaru administrāciju konferencei ciešā sadarbībā ar dažādām valstu regulatīvajām iestādēm, kas pārzina valstīs aktuālos ar radiofrekvenču spektru saistītos jautājumus, ir jāizstrādā tehniskās specifikācijas 800 MHz frekvenču joslas harmonizēšanai.

4.6. Lai atvērtu 800 MHz frekvenču joslu bezvadu platjoslas sakariem, ir svarīgi, lai dalībvalstis noteiktajā termiņā pabeigtu analogās apraides atslēgšanu. Šķiet, ka visas dalībvalstis nespēs ievērot pašlaik noteikto termiņu — 2012. gada 1. janvāri; tomēr būtiski, lai tās, kas nespēj laicīgi pabeigt analogās apraides atslēgšanu, to izdarītu salīdzinoši īsā laika posmā 2012. gada laikā.

4.7. Daudz televīzijas operatoru tajās dalībvalstīs, kur pašlaik veic analogās apraides atslēgšanu, ir spiesti pāriet uz digitālās televīzijas raidītājiem, bet nopietnu finansiālu grūtību dēļ nespēj iegādāties iekārtas, kas darbojas efektīvi (tās pārsvarā ražo Eiropas Savienībā). Minētajos sarežģītajos apstākļos operatori ir spiesti iegādāties lētākas apraides iekārtas, kas nav tik efektīvas un biežāk bojājas (tās parasti ražo Tālajos Austrumos). Minētās iekārtas varētu pienācīgi darboties vien divus vai trīs gadus, un raidorganizācijām būtu atkal jāiegādājas jaunas (cerams, efektīvākas un izturīgākas) apraides iekārtas.

4.8. Pašreizējos ekonomikas apstākļos televīzijas operatoriem, īpaši nelielajiem, varētu būt grūti segt izmaksas, kas saistītas ar iekārtu maiņu, kura jāveic sakarā ar pāreju uz digitālo apraidi. Tādēļ EESK uzskata, ka ir jārada priekšfinansējuma shēmas, lai palīdzētu šiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem pielāgoties jaunajām tehnoloģijām. Minētajai palīdzībai nav noteikti jābūt dotāciju formā, tā varētu būt saistīta ar līdzekļiem, kas pieejami pirms investīcijām un kas pēc tam līdzīgi kā aizdevumi jāatmaksā saprātīgā laika periodā. Lai palīdzētu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, kas darbojas attiecīgajā nozarē, varētu izmantot arī garantiju sistēmas.

4.9. Iepriekš minēto problēmu dēļ var rasties situācija, kad tiešie lietotāji saņem zemas kvalitātes televīzijas pakalpojumus, bet raidorganizācijām rodas saimnieciski zaudējumi, jo tās īslaicīgu finansiālu grūtību dēļ ir spiestas ieguldīt atkārtoti. Ja pagarinātu laikposmu, kurā jāveic analogās apraides atslēgšana, vai sniegtu finansiālu palīdzību raidorganizācijām, varētu izvairīties no minētajām problēmām un ieviest saskaņotu tīklu visās dalībvalstīs.

4.10. Dalībvalstīm ieteiks atbrīvot 790–862 MHz frekvenču apakšjoslu digitālajai dividendei, bet tā nebūs obligāta prasība. Valstīs, kurās visus TV apraides pakalpojumus nevarēs ietilpināt pārējā UHF spektrā, būs atļauts arī turpmāk sniegt televīzijas pakalpojumus 800 MHz radiofrekvenču joslā. Valstīs varēs izvēlēties arī kompromisa risinājumu — attiecīgajā frekvenču joslā vienlaikus sniegt televīzijas apraides un bezvadu platjoslas pakalpojumus.

4.11. Tā kā visas dalībvalstīs ilgtermiņā visticamāk lietos 800 MHz frekvenču joslu bezvadu platjoslas pakalpojumiem, ir būtiski izstrādāt tehniskās specifikācijas, lai izvairītos no kaitīgiem pārrobežu traucējumiem — tie noteikti apgrūtinātu bezvadu platjoslas pakalpojumu sniegšanu, jo bezvadu šūnu tīklos lieto zemāku pārraides jaudu.

4.12. Minētā problēma pastāv arī attiecībā uz valstīm, kas nav ES dalībvalstis un robežojas ar Eiropas Savienību. Lieljaudas apraides pakalpojumi 800 MHz frekvenču joslā, ko sniedz minētajās valstīs, visticamāk radīs traucējumus bezvadu platjoslas pakalpojumos, kuri ieviesti ES dalībvalstīs. Ja traucējumu avots ir blakus esošā valsti, kas nav ES dalībvalsts, to var atrisināt, tikai vienojoties ar minēto valsti par frekvenču joslas sadalījumu televīzijas raidītājiem, kuri izvietoti netālu no ES robežas, tomēr panākt minēto vienošanos varētu būt sarežģīti.

4.13. Vēlamākais risinājums būtu, ja ES dalībvalstīs, kas 800 MHz frekvenču joslu atvēl digitālajai dividendei, izdotos pienā-

cīgi samērot saimnieciskās un sociālās priekšrocības, kas radīsies, elektronisko sakaru operatoriem un raidorganizācijām izmantojot radiofrekvenču spektru (elektronisko sakaru operatori gūs labumu, izmantojot no jauna pieejamo frekvenču joslu, savukārt raidorganizācijas gūs labumu, efektīvāk izmantojot esošo frekvenču joslu un sniedzot papildu pakalpojumus ar augstu pievienoto vērtību, piemēram, tādus interaktīvos lietojumus kā e-veselība, e-izglītība, e-pārvalde, e-pieklūve u.c.).

4.14. Dalībvalstīm ir jācenšas nodrošināt publiskos pakalpojumus, ko sniedz digitālās televīzijas tīklā, un vienlaikus jānodrošina, lai minētajiem pakalpojumiem ērti varētu piekļūt, lietojot mobilo platjoslas pakalpojumus, kuri izveidoti, izmantojot digitālo dividendi. Tādējādi valstis rīkosies neitrāli, ievērojot gan raidorganizāciju, gan elektronisko sakaru operatoru saimnieciskās intereses.

4.15. Jāatzīmē vēl kāds jauns pavērsiens: izmantojot jauno digitālās dividendes frekvenču joslu, televīzijas pakalpojumi arvien vairāk būs pieejami ar jaunās paaudzes (3G un jaunākiem) mobilo telefonsakaru tīkliem. Tas nozīmē, ka mobilo sakaru operatori daļēji piedāvās tos pašus pakalpojumus, ko parasti piedāvā tradicionālās televīzijas raidorganizācijas, un radīsies jauna veida konkurence.

Tomēr nevajadzētu veidot hibrīdtīklus, kurus kopīgi nodrošina raidorganizācijas un elektronisko sakaru operatori. Abām uzņēmējdarbības nozarēm ir jāļauj darboties pilnībā neatkarīgi, nepieļaujot uzņēmējdarbības modeļus, kas neatbilst patērētāju interesēm.

4.16. Interaktīvos lietojumus, ko televīzijas raidorganizācijas varētu piedāvāt jaunajās digitālajās programmās, var izstrādāt, izmantojot jebkuru interaktīvo televīzijas pakalpojumu standartu. Ieteicams tomēr lietot tādas tehnoloģijas kā multivides mājas platformas standarts (*Multimedia Home Platform — MHP* — atvērta starpprogrammatūras sistēmas standarts, ko interaktīvās digitālās televīzijas vajadzībām izstrādāja DVB project), jo tā ir Eiropas tehnoloģija un ir arī pilnībā atvērta. Minēto standartu var izmantot bez atlīdzības — tas ir ekonomiski izdevīgi gan operatoriem, gan arī — un jo īpaši — tiešajiem lietotājiem. Iespējams lietot arī citas tehnoloģijas, bet ieteicams izvēlēties jebkuru atvērto standartu, lai tiešie lietotāji varētu vieglāk piekļūt jaunajām iespējām.

4.17. Analogās apraides atslēgšana Eiropas Savienībā būs efektīvāka, ja dalībvalstīs koordinēti sadarbosies, regulāri daloties pieredzē, īpaši attiecībā uz digitālās televīzijas tīkla plānošanu un radiofrekvenču spektra efektīvāku izmantošanu. EESK uzskata, ka vadošā loma minētajā ES pieredzes apmaiņā jāuzņemas sabiedriskajām raidorganizācijām. To sabiedriskais statuss faktiski nozīmē, ka tām ir jāsniedz sabiedriskas nozīmes pakalpojumi. Tādēļ arī valstu sabiedrisko televīziju operatoriem jāpiedāvā konsultāciju pakalpojumi citu valstu (ES dalībvalstu un trešo valstu) sabiedrisko televīziju operatoriem. Ieguvums no minētās rīcības būtu ātra un efektīva apmācība televīzijas operatoriem jaunajās dalībvalstīs, kurās digitālās televīzijas tīkli parasti nav pietiekami attīstīti.

4.18. Atverot 800 MHz frekvenču joslu jaunajiem bezvadu platjoslas pakalpojumiem, jāievēro, ka tad, ja VHF kanālus lieto digitālajai audio apraidei (*Digital Audio Broadcasting — DAB*), televīzijas raidorganizācijām, kas šobrīd pārraida datus attiecīgajā ļoti augstas frekvences (*very high frequency — VHF*) joslā, iespējams, būs jāpāriet (termiņš vēl jāprecizē) uz UHF joslu. Pāreja uz digitālo radio apraidi nepalielinās digitālo dividendi, jo pagaidām nav zināms, vai atslēgs tradicionālo analogo radio apraidi. Pat ja to atslēgtu, atbrīvotā frekvenču joslas daļa būtu pārāk maza, lai nozīmīgi papildinātu digitālo dividendi. Tomēr jaunajiem DAB pakalpojumiem noteikti lietošot pašu VHF joslu, ko šobrīd izmanto televīzijas operatori, tāpēc vēl vairāk palielināsies pieprasījums pēc UHF joslas 21.–60. kanāla.

4.19. Atverot 800 MHz frekvenču joslu jaunajiem pakalpojumiem, jāievēro, ka televīzijas raidorganizācijām, kas pašlaik lieto 61.–69. kanālu (800 MHz frekvenču joslā), būs jāpāriet uz citiem UHF joslas kanāliem, savukārt raidorganizācijām, kuras pašlaik lieto 21.–60. kanālu, nebūs jāveic nekādas izmaiņas. Tas ir acīmredzami neizdevīgi raidorganizācijām, kas pašlaik izmanto 800 MHz frekvenču joslu, jo tās zaudēs naudu un laiku. Pārejot uz citiem kanāliem, tām būs jāatslēdz raidītāji, tādējādi īslaicīgi zaudējot reklāmas laiku. Ievērojot taisnīguma principu, būtu jāsniedz finansiāla palīdzība tām raidorganizācijām, kas atrodas neizdevīgākā stāvoklī, atbilstoši EK līguma noteikumiem par valsts atbalstu.

4.20. Lai maksimāli efektīvi izmantotu radiofrekvenču spektru, ļoti ieteicams ieviest tādas jaunās tehnoloģijas, kas ļautu pārraidīt vairāk televīzijas programmu mazākā frekvenču joslā (piemēram, MPEG-4 kodēšana un DVB-T2 standarts). Ieviešot jaunās tehnoloģijas, tomēr nevajadzētu ievērojami paaugstināt izmaksas, kas jāsedz tiešajiem lietotājiem, jo tas mazinātu jauno pakalpojumu vispārējo pieejamību.

4.21. Pastāv vēl kāda tehnoloģija, kuru ieviešot, varētu maksimāli efektīvi izmantot radiofrekvenču spektra (ierobežotos) resursus — vienoto frekvenču tīkli (*Single Frequency Networks — SFN*). Ar minēto tehnoloģiju var izveidot reģionālo tīklu, izmantojot tikai vienu spektra frekvenci, turpretī standarta daudzfrekvenču tīklos vidēja izmēra televīzijas tīklam ir vajadzīgas vismaz trīs vai četras frekvences. Lai raidītu vienoto frekvenču tīklā, visu tīkla raidītāju signāls ir jāsinhronizē, izmantojot kopīgu laika atskaiti. Pašlaik sinhronizācijai izmanto vienīgi globālo pozīcijas noteikšanas sistēmu (*Global Positioning System — GPS*); tas ir militārs lietojums, ko pilnībā pārvalda ASV. Tādējādi visi SFN digitālās televīzijas tīkli ir pilnībā atkarīgi no minētās sistēmas, ko ASV varas iestādes jebkurā brīdī varētu

mainīt vai atslēgt, radot ievērojamas problēmas attiecīgajiem televīzijas operatoriem.

4.22. GPS tomēr nav vienīgā sistēma, ar kuras palīdzību var sinhronizēt tīklu. Pastāv arī citas sistēmas, ar kurām, iespējams, varētu veikt sinhronizāciju. Eiropas Savienībai jācenšas ātrāk pabeigt GALILEO projektu, kas varētu kļūt par Eiropas alternatīvu globālajai pozīcijas noteikšanas sistēmai un nodrošināt ES dalībvalstu neatkarību no ASV militārās sistēmas.

4.23. Vēl viens ierosinājums, kā efektīvāk izmantot digitālās dividendes frekvenču joslu, ir lietot intelektiskas bezvadu platjoslas iekārtas, kas spēj automātiski meklēt brīvās radiofrekvenču joslas (pat starp pastāvošajiem televīzijas raidorganizāciju pakalpojumiem) un dinamiski lietot pieejamās joslas, darbības laikā nepārtraukti reģistrējot frekvences. Minētā sistēma (to dēvē par "kognitīvo radio") ir tehniskais risinājums, kas ļautu maksimāli efektīvi izmantot digitālo dividendi, tomēr pastāv risks, ka sistēmas galīgās izmaksas tiešajiem lietotājiem būs tik augstas, ka digitālās dividendes priekšrocības nebūs pieejamas visiem.

4.24. Lai 800 MHz frekvenču joslu pilnībā atvērtu jaunajiem bezvadu platjoslas pakalpojumiem, visas zemas jaudas pārraides sistēmas, ko lieto izklaides vai sporta pasākumos ("bezvadu mikrofonu" sistēmas), ir jāpārvieta uz citu frekvenču joslu, lai nepieļautu kaitīgus traucējumus jaunajiem pakalpojumiem, ko nodrošinās ar digitālo dividendi. Minētās sistēmas parasti darbojas, otreizēji izmantojot brīvo radiofrekvenču spektru, kas atrodas starp divām apraides pārklājuma zonām. Dažas no minētajām sistēmām paredzētas profesionālai lietošanai (piemēram, tās, ko lieto olimpiskajās spēlēs vai lielos mūzikas koncertos) un to ekspluatāciju veic regulāri, izmantojot noteiktu UHF joslu, saskaņā ar piešķirto spektra lietošanas atļauju. Daudz citu sistēmu darbojas saskaņā ar vispārēju atļauju, un to ekspluatācijai nav jāsaņem atsevišķa atļauja. Tādēļ minēto pakalpojumu regulējums ir rūpīgi un saskaņoti jāplāno ES līmenī, lai izvairītos no tā, ka pārraidi digitālās dividendes frekvenču joslā pēc tam, kad veiksmīgi īstenota analogās televīzijas apraides atslēgšana, apgrūtinā palikušie radiofrekvenču spektra traucējumi.

4.25. Jārisina arī ļoti delikātais jautājums, kas saistīts ar militārajiem pakalpojumiem, kuriem dažās dalībvalstīs un/vai kaimiņvalstīs, kas nav ES dalībvalstis, izmanto UHF joslu. Minētie pakalpojumi būs vēl viens traucējumu avots, kas apgrūtinās sakaru pakalpojumus digitālās dividendes radiofrekvenču joslā. Jālūdz attiecīgo valstu militārajām iestādēm apsvērt iespēju novirzīt esošos pakalpojumus uz citām radiofrekvenču spektra daļām.

Briselē, 2010. gada 15. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums “Eiropas Parlamenta un Padomes regula par pilsoņu iniciatīvu””

COM(2010) 119 galīgā redakcija – 2010/0074 (COD)

(2011/C 44/34)

Galvenā ziņotāja: **Anne-Marie SIGMUND kdze**

Padome 2010. gada 27. aprīlī un Eiropas Parlaments 2010. gada 19. maijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. panta 1. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums “Eiropas Parlamenta un Padomes regula par pilsoņu iniciatīvu””

COM(2010) 119 galīgā redakcija - 2010/0074 (COD).

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 464. plenārajā sesijā 2010. gada 14. un 15. jūlijā (14. jūlija sēdē) iecēla Anne-Marie SIGMUND kdzi par galveno ziņotāju un ar 155 balsīm par un 4 balsīm pret pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikuma pamatprincipus, it īpaši trīs posmu pieeju, kas paredz oficiālu reģistrēšanu, satura pieļaujamības pārbaudi un politisko novērtēšanu.

1.2. Komiteja uzskata, ka tā var darboties šādos divos posmos: pirmkārt, kā ierosināto pilsoņu iniciatīvu sekmētāja, lai to ierosinātājiem dotu iespēju veidot iniciatīvu tīklus un, iespējams, rīkot tikšanās, u. c., un, otrkārt, kā institucionāla atbalstītāja, lai, izstrādājot atzinumus, atbalstītu Komisiju sekmīgu iniciatīvu novērtēšanā, organizētu apspriešanu utt. Turklāt Komiteja piedalīsies arī saziņas kampaņās.

1.3. Tomēr Komiteja ierosina šādus uzlabojumus:

- skaidri atsaukties arī uz ES vērtībām, pamatojot reģistrēšanas atteikumu;
- atteikties no dažādu identifikācijas numuru izmantošanas parakstu vākšanā;
- atsaukties uz dzīvesvietu kā iniciatīvas atbalstītāju iedalījuma principu;
- pagarināt termiņu līdz 18 mēnešiem;
- attīstīt atklāto pirmkoda programmatūru parakstu vākšanai tiešsaistē;
- samazināt dalībvalstu minimālo skaitu līdz 1/4;
- samazināt pieļaujamības pārbaudei nepieciešamo kvorumu līdz 50 000 parakstu;

— pārskatīt regulu pēc trim gadiem;

— nodrošināt iestāžu savstarpējo sadarbību.

2. Ievads

2.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikuma regulai par Eiropas pilsoņu iniciatīvu pamatprincipus. Šis atzinums papildina 2010. gada 17. martā pieņemto atzinumu par tematu “Lisabonas līguma īstenošana — līdzdalības demokrātija un Eiropas pilsoņu iniciatīva” (11. pants)⁽¹⁾, un šajā atzinumā Komiteja ir pievērsusies tikai tiem jautājumiem, kas, pēc tās domām, vēl jāprecizē.

2.2. Komiteja īpaši norāda uz Eiropas Konventa idejām — ņemot vērā “Kopienas demokrātiskas dzīves principu”, tas vēlējas izveidot un iedzīvotāju rīcībā nodot “darba kārtības veidošanas instrumentu”, kas būtu līdzvērtīgs Parlamenta un Padomes instrumentiem.

3. Vēlamās izmaiņas regulas priekšlikumā

3.1. Ierosinātās pilsoņu iniciatīvas reģistrācija (4. pants)

3.1.1. Trīs posmu pieeja

Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas ierosināto trīs posmu pieeju, proti,

- ierosinātās iniciatīvas oficiāla reģistrēšana,
- tiesiskās pieļaujamības pārbaude pēc kvoruma sasniegšanas,
- sekmīgas iniciatīvas politiskā novērtēšana.

⁽¹⁾ Vēl nav publicēts OV.

Dažādu pušu ierosinājumi veikt pieļaujamības pārbaudi jau reģistrācijas brīdī nav lietderīgi, jo tādējādi varētu aizkavēt vai traucēt dažu iniciatīvu uzsākšanu. Līdz ar to Komisijai nevar arī izteikt pārmetumus par iepriekšēju novērtēšanu vai pat cenzūru.

Komiteja šajā sakarā uzsver, ka pilsoņu iniciatīva ir ne tikai novatorisks, ES dalībvalstīs aptverošs un tieši demokrātisks instruments, bet arī būtisks saziņas līdzeklis Eiropas politisko debašu atdzīvināšanai. Tā ir vienīgā iespēja Eiropas debatēs vērst uzmanību uz dažādiem priekšlikumiem un idejām, kuras citādi nekad nesasniegtu parakstu vākšanas posmu, kas pats par sevi jau ir zināma vērtība.

3.1.2. Iesniedzamā informācija

Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumā minētos ieteikumus par iesniedzamo informāciju (II pielikums). Tādējādi var nodrošināt pēc iespējas labāku pārredzamību un uzlabot ierosinātās iniciatīvas akceptēšanas iespējas. Iesniedzējiem jāļauj brīvi izvēlēties, vai norādīt konkrētu juridisko pamatu; jāparedz, ka šāda informācija nav jāsniedz obligāti.

3.1.3. Oficiālā reģistrēšana

Komiteja uzskata, ka priekšlikuma projektā minētie reģistrēšanas noraidīšanas kritēriji ("neatbilstošas", "aizskarošas" vai "nenopietnas" iniciatīvas) nav tiesiski pieņemami. Minētie jēdzieni paver pārāk plašas interpretācijas iespējas.

Komiteja tāpēc ierosina oficiālās reģistrēšanas laikā tikai administratīvi pārbaudīt, vai

- ierosinātā iniciatīva atbilst viendabīguma principam, proti, vai tajā nav apvienoti vairāki atšķirīgi jautājumi,
- tajā nav iekļauti formulējumi, kas ceļ neslavu atsevišķām personām vai grupām,
- tā nav pretrunā Pamattiesību hartai un Kopienas vērtībām (ES Līguma 2. pants).

3.1.4. Pārsūdzība

Neapšaubāmi, ka kopumā jāievēro iedzīvotāju tiesības uz labu pārvaldību (Pamattiesību hartas 41. pants). Tāpēc, ja reģistrēšana ir noraidīta, iniciatīvas ierosinātāji varētu vērsties pie Eiropas Ombuda un kā pēdējo iespēju, protams, izmantot juridiskus līdzekļus.

Komiteja uzskata: lai nodrošinātu pārredzamību, tas būtu jānorāda vismaz regulas pamatojumā.

3.1.5. Subsidiaritātes pārbaude

Komiteja uzskata, ka dažādu pušu pieprasītā saikne ar subsidiaritātes principu nav vajadzīga. Šo atbilstību Komisija pārbaudīs

jebkurā gadījumā, ja tā, pamatojoties uz pilsoņu iniciatīvu, nolems izstrādāt tiesību akta priekšlikumu.

3.2. Procedūras un noteikumi paziņojumu par atbalstu vākšanai (5. pants)

3.2.1. Identifikācijas numuri

Komiteja uzskata, ka ierosinātajā veidlapā (III pielikums) jānorāda nesamērīgi daudz personisku datu un šāda prasība neapšaubāmi iespaido gatavību parakstīt iniciatīvu. Tāpēc Komiteja neatbalsta prasību norādīt personu identifikācijas numurus. Maz ticams, ka gājēji uz ielas, ko iniciatīvas projekts pārliecinās, uzrādīs pasi vai atcerēsies savu identifikācijas numuru. Komiteja norāda arī uz Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja negatīvo atzinumu šajā jautājumā ⁽²⁾.

Tā kā ne visās dalībvalstīs pieprasa šo identifikācijas numuru un dažās valstīs tāda nav, un dalībvalstīs tiek pieprasīti dažādi dokumenti ⁽³⁾, rastos dažādu nepieciešamo datu sajaukums un nepastāvētu vienādi nosacījumi parakstu vākšanā. Tādējādi tiktu pārkāpts princips par vienlīdzīgu attieksmi pret Eiropas iedzīvotājiem, taču mērķim jābūt vienotai procedūrai.

Komiteja tāpēc uzskata, ka būtu pietiekami norādīt dažus identitātes pārbaudei nepieciešamus datus, proti, vārdu, uzvārdu, adresi, dzimšanas datumu un valstspiederību. Tam jāpievieno godprātīgs apliecinājums, ka attiecīgais parakstītājs iniciatīvu parakstījis tikai vienu reizi.

3.2.2. Dzīvesvietas princips

Kopumā ES pilsoņu valstiskā piederība būtu jānosaka pēc viņu dzīvesvietas neatkarīgi no pilsonības. ES pilsoņi, kuri dzīvo trešā valstī, jāiedala pēc viņu pilsonības.

3.2.3. Termins

Komiteja uzskata, ka Komisijas noteiktais 12 mēnešu laika posms ir pārlietu īss, lai sekmīgi īstenotu Eiropas mēroga iniciatīvu. Tāpēc tā joprojām aicina noteikt 18 mēnešu termiņu.

3.3. Parakstu vākšanas sistēmas tiešsaistē (6. pants)

EESK ļoti atzinīgi vērtē paredzēto iespēju parakstus vākt tiešsaistē un atbalsta Komisijas viedokli, ka šādu sistēmu ieviešanai ir vajadzīga rūpīga sagatavošanās. Tā kā pasaulē vēl nav salīdzināmu sistēmu, kas paredzētas parakstu vākšanai un tādējādi iniciatīvu atbalstam (atšķirībā no juridiski daudz mazāk saistošajiem kopīgajiem lūgumrakstiem), Komiteja uzskata, ka jārisina šādi jautājumi:

⁽²⁾ 2010. gada 21. aprīļa atzinums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par pilsoņu iniciatīvu (Avots: <http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/>).

⁽³⁾ Vispārējs dokuments par Eiropas Parlamenta un Padomes regulu par pilsoņu iniciatīvu (10626/2/10 REV 2).

- Komisijai jāveicina atklātās pirmkoda programmatūras attīstīšana tās izmantošanai gan tiešsaistes iniciatīvās, gan kopumā;
- ierosinātājiem šo programmatūru vajadzētu sertificēt dalībvalstī, kurā glabā ar tiešsaistes sistēmu palīdzību savāktos datus;
- iespējams, ka nevainojumu pārbaudi varētu nodrošināt, izmantojot elektroniskus papildu līdzekļus identitātes apliecināšanai, piemēram, verifikācijas e-pastu;
- noklikšķinot attiecīgajā lodziņā, parakstītājs apliecinātu, ka iniciatīvu ir parakstījis tikai vienu reizi.

3.4. Minimālais parakstītāju skaits no katras dalībvalsts (7. pants)

3.4.1. Dalībvalstu skaits

EESK atkārtoti izvirza priekšlikumu noteikt 1/4 dalībvalstu sliksni. Tādējādi, ievērojot Parlamenta un pilsoņu līdzvērtīgumu, tiktu piemērots tas pats princips, kas jāņem vērā Eiropas partiju veidošanā⁽⁴⁾. Nav pieņemami, ka, īstenojot Eiropas pilsoņu iniciatīvu, būtu jāsaskaras ar lielākiem ierobežojumiem nekā Eiropas partiju reģistrēšanā.

3.4.2. Parakstītāju skaits katrā dalībvalstī

Komiteja ļoti atzinīgi vērtē Komisijas ierosināto sistēmu, kuras pamatā ir parakstītāju minimālā skaita princips (I pielikums) un degresīvi proporcionāla pieeja. Pamatojoties uz dzīvesvietas principu (sk. 3.3.2. punktu), arī personas ar dubulto pilsonību vai citās dalībvalstīs dzīvojošie ES pilsoņi būtu jāpieskaita uzrādītās dzīvesvietas valstij. Iespēja, ka kāds iniciatīvu varētu parakstīt divreiz, praksē varētu būt ļoti ierobežota, un tai nevajadzētu radīt šaubas par instrumentu kopumā.

3.5. Lēmums par ierosinātās pilsoņu iniciatīvas pieļaujamību (8. pants)

3.5.1. Nepieciešamais parakstu skaits

Komiteja atbalsta Komisijas ierosināto trīs posmu pieeju. Tā tomēr uzskata, ka Komisijas ierosinātais 300 000 parakstu skaits, kas jāsasniedz, lai veiktu pieļaujamības pārbaudi, ir pārāk liels. Organizatoriem tas radītu ievērojamu papildu slodzi. Tikpat liela varētu būt arī parakstītāju vilšanās, ja viņiem tiktu paziņots, ka iniciatīva nemaz neatbilst pieļaujamības kritērijam.

Pieļaujamības pārbaude būtu jāveic, kad ir savākti 50 000 paraksti no 3 dalībvalstīm (un bez verifikācijas), un jāpabeidz

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 4. novembra Regula (EK) Nr. 2004/2003 par noteikumiem, kas attiecas uz Eiropas līmeņa politiskajām partijām un to finansēšanu (OV L 297, 15.11.2003.).

vēlākais pēc diviem mēnešiem. Šajā laikā ierosinātāji var turpināt vākt parakstus.

3.6. Noteikumi par paziņojumu par atbalstu verifikāciju un apliecināšanu, ko veic dalībvalstis (9. pants)

Komiteja atbalsta izlases pārbaudes principa piemērošanu novērtēšanā.

3.7. Pilsoņu iniciatīvas iesniegšana Komisijai (10. pants)

Lai nodrošinātu pēc iespējas labāku pārredzamību, jānodrošina, lai katrs parakstītājs varētu iegūt informāciju par attiecīgās iniciatīvas organizētājiem un finansiālajiem atbalstītājiem. Tāpēc Komiteja atkārtoti aicina paredzēt, ka iniciatīvas ierosinātājiem, iesniedzot parakstus, jānorāda arī informācija par pilsoņu iniciatīvas finansēšanas un atbalsta veidiem.

3.8. Pilsoņu iniciatīvas izskatīšanas procedūra Komisijā (11. pants)

3.8.1. Pielīdzināšana Parlamenta vai Padomes iniciatīvu izskatīšanas kārtībai

Komiteja aicina Komisiju izrādīt pret pilsoņu iniciatīvām tādu pašu attieksmi kā pret iniciatīvām, ko saskaņā ar LESD ierosina Parlaments (225. pants) vai Padome (LESD 241. pants). Tām jābūt līdzvērtīgām.

3.8.2. Tiesības rīkot sabiedrisko apspriešanu

Tā kā ES pilsoņu iniciatīva ir arī saziņas līdzeklis, kam jāsekmē iedzīvotāju un Komisijas dialogs, pēc sekmīgas iniciatīvas ierosināšanas jāorganizē sabiedriskā apspriešana. EESK pauž gatavību palīdzēt vai attiecīgi organizēt šādu apspriešanu. Tādējādi Komiteja pilda savu uzdevumu būt par "tiltu" starp ES un tās iedzīvotājiem.

3.8.3. Konsultatīvo iestāžu informēšana

Komisijas paziņojums par tās turpmāko rīcību būtu jāadresē arī Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai.

3.9. Pārskatīšanas klauzula (21. pants)

Ņemot vērā, ka vēl nav pieredzes par šā jaunā, starptautiskā instrumenta darbību, Komiteja iesaka pārskatīt regulu jau pēc trim gadiem. Šajā procesā Komisijai būtu jākonsultējas ar Komiteju.

3.10. Regulas stāšanās spēkā (22. pants)

Komiteja atbalsta Komisijas ierosinātos regulas spēkā stāšanās termiņus pat, ja vēl nav pilnībā precizēta, piemēram, kārtība parakstu vākšanai tiešsaistē. Iedzīvotāji ar šo jauno instrumentu tomēr saista tik lielas cerības, ka tam būtu jāstājas spēkā pēc iespējas drīzāk.

3.11. Citi neatbildēti jautājumi

3.11.1. Finansiāls atbalsts

Komiteja atkārtoti aicina paredzēt, ka pilsoņu iniciatīvai, kuras atbalstam savākti 50 000 parakstu un kura sekmīgi izturējusi pieļaujamības pārbaudi, Komisija piešķir noteiktu finansiālu atbalstu.

3.11.2. Tulkošana

Komiteja uzskata, ka, jau reģistrējot iniciatīvu, Komisijas dienestiem vajadzētu visās oficiālajās valodās pārtulkot īsu tās kopsavilkumu (saskaņā ar II pielikumu tikai 800 zīmju apjomā).

Pēc pirmo 50 000 parakstu iesniegšanas un oficiālas apstiprināšanas Komisijai būtu jāņem vērā pārtulkot Kopienas oficiālajās valodās visu reģistrētās iniciatīvas tekstu.

4. EESK īpaši priekšlikumi

Komiteja norāda uz iepriekš minētā 2010. gada 17. marta atzinuma priekšlikumiem, ko tā precizē šādi.

4.1. Saziņa un informācija

Komiteja uzsver nepieciešamību pēc regulas stāšanās spēkā organizēt informatīvu saziņas kampaņu. Tās laikā ES iestādēm būtu jāsadarbojas un jāsaņem savi pasākumi. Komiteja jau izstrādā informatīvu brošūru, kurā pilsoņiem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām izskaidros pilsoniskās iniciatīvas sniegtās jaunās iespējas, lai tuvinātu to iedzīvotājiem; brošūrā būs arī informācija par konsultatīvo procesu un pilsonisko dialogu. Pēc regulas pieņemšanas Komiteja arī iecerējusi organizēt ieinteresēto pušu konferenci. Varētu organizēt arī pasākumus, piemēram, skolās, lai veicinātu jaunās paaudzes informētību.

4.2. ES iestāžu sadarbība

Ir svarīgi, lai ES iestāžu un padomdevēju struktūru amatpersonas, kuru kompetencē ir pilsoņu iniciatīva, cieši saskaņotu un koordinētu savu darbību, lai efektīvu apmierinātu nepieciešamību informēt iedzīvotājus. Šāds sinerģētiskais efekts, ievērojot attiecīgo kompetenci, ir jānodrošina, ja mērķis ir panākt, lai pilsoņu iniciatīva kļūtu par efektīvu instrumentu, kas sekmē Eiropas modernās demokrātijas modeli.

4.3. Komitejas līdzdalība

Komiteja uzskata, ka tā var darboties šādos divos posmos.

4.3.1. Pirmais posms — Komiteja kā sekmētāja

Komiteja pauž gatavību iniciatīvas sagatavošanas laikā vai pēc tās uzsākšanas darboties kā dialoga un informācijas forums sadarbības veicināšanai, to ierosinātājiem dodot iespēju veidot iniciatīvu tīklus, iespējams, tikties utt. Šajā posmā Komitejai par iniciatīvas saturu nav jāpauž nekāds viedoklis.

4.3.2. Otrais posms — Komiteja kā institucionāla atbalstītāja

Pildot savu galveno uzdevumu, t.i., konsultējot Komisiju, Parlamentu un Padomi, Komiteja šajā posmā var darboties kā pilsoņu iniciatīvas institucionāla atbalstītāja.

Komiteja piedāvā atbalstīt Komisiju iekšējās debatēs un palīdzēt formulēt viedokli par sekmīgu iniciatīvu, izstrādājot atzinumu. EESK ir arī gatava piedāvāt savu infrastruktūru, lai organizētu sekmīgas iniciatīvas sabiedrisko apspriešanu.

4.3.3. Esošo struktūru stiprināšana

Iespējams, ka, ņemot vērā šos un 2010. gada 17. marta atzinuma priekšlikumus, būs jāstiprina Komitejas esošās struktūras un būs vajadzīgi arī papildu resursi, lai varētu atbilstoši reaģēt.

Briselē, 2010. gada 14. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

2011/C 44/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Āfrikas valstu sociālās ekonomikas nozīme un perspektīvas sadarbībai attīstības jomā” (pašiniciatīvas atzinums)	129
2011/C 44/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas rūpniecības, zinātnes un tehnoloģijas parki krīzes pārvaldības periodā, periodā, sagatavojoties pēckrīzes posmam, un periodā pēc Lisabonas stratēģijas darbības izbeigšanās” (atzinuma papildinājums)	136

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

464. plenārsesija 2010. gada 14. un 15. jūlijā

2011/C 44/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, kas nosaka informācijas sniegšanas kārtību tehnisko standartu un noteikumu un Informācijas sabiedrības pakalpojumu noteikumu sfērā” COM(2010) 179 galīgā redakcija – 2010/0095 (COD)	142
2011/C 44/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas ziņojums “2008. gada ziņojums par konkurences politiku”” COM(2009) 374 galīgā redakcija	143
2011/C 44/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, lēmumu un autentisku aktu atzīšanu un izpildi mantošanas jomā un par Eiropas mantojuma apliecības izveidi” COM(2009) 154 galīgā redakcija – 2009/0157 (COD)	148
2011/C 44/26	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par globālo vides un drošības novērošanu (GMES): kosmosa komponentes uzdevumi un nākamie pasākumi” COM(2009) 589 galīgā redakcija	153
2011/C 44/27	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai par emisiju standartu noteikšanu jauniem vieglajiem kravas automobiļiem saistībā ar Kopienas integrēto pieeju vieglo transportlīdzekļu CO ₂ emisiju samazināšanai” COM(2009) 593 galīgā redakcija – 2009/0173 (COD)	157
2011/C 44/28	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 2007/2004, ar ko izveido Eiropas Aģentūru operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām (Frontex)” COM(2010) 61 galīgā redakcija – 2010/0039 (COD)	162

2011/C 44/29	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes Regulai, ar kuru īsteno ciešāku sadarbību laulības šķiršanai un laulāto atšķiršanai piemērojamo tiesību jomā” COM(2010) 105 <i>galīgā redakcija/2 – 2010/0067 (CNS)</i> 167
2011/C 44/30	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Savienībā” COM(2010) 204 <i>galīgā redakcija – 2010/0110 (COD)</i> 170
2011/C 44/31	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes 2006. gada 22. maija Regulu (EK) Nr. 861/2006, ar ko nosaka Kopienas finanšu pasākumus kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanai un jūras tiesību jomā” COM(2010) 145 <i>galīgā redakcija – 2010/0080 (COD)</i> 171
2011/C 44/32	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ceļā uz jūrniecības pārraudzības integrēšanu – vienota vide informācijas apmaiņai ES jūrniecības jomā”” COM(2009) 538 <i>galīgā redakcija</i> 173
2011/C 44/33	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Kā pārvērst digitālo dividendi sociālajā labumā un ekonomikas izaugsme” COM(2009) 586 <i>galīgā redakcija</i> 178
2011/C 44/34	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums “Eiropas Parlamenta un Padomes regula par pilsoņu iniciatīvu”” COM(2010) 119 <i>galīgā redakcija – 2010/0074 (COD)</i> ... 182

Abonementa cenas 2011. gadā (bez PVN, ieskaitot sūtīšanas izdevumus)

ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 100 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, papīra formātā + DVD, ikgadējs	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 200 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 770 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, L un C sērija, DVD, ikmēneša (apkopojošs)	22 oficiālajās ES valodās	EUR 400 gadā
ES Oficiālā Vēstneša pielikums (S sērija) – Publiskā iepirkuma līgumu konkursi, DVD, viens izdevums nedēļā	daudzvalodu: 23 oficiālajās ES valodās	EUR 300 gadā
ES Oficiālais Vēstnesis, C sērija – Konkursi	valodā(-ās) saskaņā ar konkursu(-iem)	EUR 50 gadā

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša, kas iznāk oficiālajās Eiropas Savienības valodās, abonements ir pieejams 22 valodās. Tajā ir L sērija ("Tiesību akti") un C sērija ("Paziņojumi un informācija").

Katrai valodas versijai nepieciešams atsevišķs abonements.

Saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 920/2005, kas publicēta 2005. gada 18. jūnijā *Oficiālajā Vēstnesī* L 156, Eiropas Savienības iestādes uz zināmu laiku nesaista pienākums visus tiesību aktus sagatavot īru valodā un tos publicēt šajā valodā. Tādēļ *Oficiālā Vēstneša* izdevumus īru valodā var iegādāties atsevišķi.

Oficiālā Vēstneša pielikumu (S sērija – "Publiskā iepirkuma līgumu konkursi") var abonēt 23 oficiālo valodu versijās vienā daudzvalodu DVD formātā.

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša abonentiem ir tiesības saņemt dažādus *Oficiālā Vēstneša* pielikumus bez papildu samaksas. Abonentus informē par pielikumiem ar *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* iekļautiem paziņojumiem lasītājiem.

Pārdošana un abonementi

Dažādus maksas periodiskos izdevumus, tādus kā *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, var abonēt pie mūsu komerciālajiem izplatītājiem. To saraksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lv.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) piedāvā tiešu bezmaksas piekļuvi Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šajā vietnē iespējams iepazīties ar *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi*, un tajā ir iekļauti arī līgumi, tiesību akti, tiesu prakse un sagatavošanā esošie tiesību akti.

Lai uzzinātu vairāk par Eiropas Savienību, skatīt: <http://europa.eu>

